

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΣΧΟΛΗ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ
ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΑΙ
ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ**

**Εξωτερική πολιτική και ασφάλεια μικρών κρατών την περίοδο
του Ψυχρού Πολέμου: ο ρόλος της Αλβανίας στην ‘ένταξη’ της
Κίνας στον Ο.Η.Ε. το 1971**

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ

**Γιορντάν Γιώργη
(Jordan Jorgji)**

Τριμελής συμβουλευτική επιτροπή:

**Μαρία Ελένη Κοππά
Ειρήνη Χειλά
Δημήτρης Καιρίδης**

Αθήνα, Ιανουάριος, 2018

Copyright © Γιορντάν Γιώργη, 2018.

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διατριβής, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διατριβής για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση διδακτορικής διατριβής από το Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δε δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Στη μητέρα μου που με στήριξε και με μεγάλωσε αξιοπρεπώς και στους καθηγητές που συνέβαλαν στη κατάρτισή μου κατά τη διάρκεια των σπουδών μου στην Ελλάδα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	8
Εισαγωγή	9
ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ – Επιλογή θεωρητικού προτύπου στην προσέγγιση της μελέτης:	
Νεοκλασικός ρεαλισμός	20
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 Θεωρίες διεθνών σχέσεων και νεοκλασικός ρεαλισμός.....	21
1.1 Νεοκλασικός ρεαλισμός και βασικά χαρακτηριστικά	23
1.1.1 Κοινά σημεία και διαφορές από τον κλασικό ρεαλισμό και τον νεορεαλισμό	30
1.1.2 Κοινά σημεία και διαφορές από τον φιλελευθερισμό, τον κονστρουκτιβισμό και τον μαρξισμό.....	37
1.1.3 Η σημασία του νεοκλασικού ρεαλισμού στην προσέγγιση της μελέτης	42
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Μικρά κράτη, ζητήματα ασφάλειας και εξωτερικής πολιτικής	51
2.1 Μικρά κράτη και ιδιαιτερότητες.....	51
2.2 Το στοιχείο της ασφάλειας και οι συμμαχίες	56
2.3 Η εξωτερική πολιτική και ο ρόλος της ηγεσίας.....	65
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Διεθνές σύστημα και συστημικές αλλαγές: περιπτώσεις μικρών κρατών την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου	75
3.1 Η Κύπρος ως μικρό κράτος.....	82
3.2 Η Φιλανδία και η Αυστρία ως ουδέτερες χώρες.....	85
Συμπεράσματα.....	88
ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ – Ασφάλεια και εξωτερική πολιτική των μικρών κρατών την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου: Ιστορική προσέγγιση της Αλβανίας ως μικρού και αδύναμου κράτους.....	89
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Εθνική ασφάλεια και προκλήσεις: Η Αλβανία μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.....	90
4.1 Ιδιαιτερότητες της αλβανικής εθνικής αφύπνισης: Επικράτηση ανασφάλειας	90
4.2 Η αστάθεια της Αλβανίας στην περίοδο του Μεσοπολέμου	99
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 Συμμαχίες ως μέσο διασφάλισης εθνικών συμφερόντων: η κομμουνιστική Αλβανία μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο	111

5.1 Επικράτηση των Αλβανών κομμουνιστών στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο: Εσωτερική ανασφάλεια και παγίωση της κομμουνιστικής εξουσίας	111
5.2 Αίσθηση μικρού κράτους και εξωτερική πολιτική: Η περίπτωση της Αλβανίας και η διαμόρφωση των συμμαχιών	129
5.2.1 Επεισόδιο της Κέρκυρας και αλβανογιουγκοσλαβική συμμαχία	137
5.2.2 Η Σοβιετική Ένωση ως Υποστηρικτική Δύναμη: Ένταξη της Αλβανίας στον Ο.Η.Ε.....	141
5.2.3 Σινοσοβιετική διαμάχη και αλβανοσοβιετική κρίση	146
Συμπεράσματα.....	152
ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ – Συνολική ισχύς των μικρών κρατών και αναπλήρωση εγγενών αδυναμιών: Περιπτωσιολογική μελέτη του ρόλου της Αλβανίας στην «ένταξη» της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε.	
157	
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 Συμμαχίες και υλική ισχύς: Αλβανοκινεζική συμμαχία.....	158
6.1 Απαρχές της συμμαχίας	158
6.2 Στρατιωτική υποστήριξη.....	162
6.3 Οικονομική υποστήριξη.....	168
6.4 Ιδιαιτερότητες της συμμαχίας.....	173
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 Μικρά κράτη και πολυμερής διπλωματία: Η πολιτική της Αλβανίας στον Ο.Η.Ε. για την προώθηση του ζητήματος της εκπροσώπησης της Κίνας	187
7.1 Η σημασία του Ο.Η.Ε. και των μικρών κρατών στην αλβανική εξωτερική πολιτική.....	187
7.2 Ο ρόλος της Αλβανίας στον Ο.Η.Ε.: Κρίση στις χρηματοδοτήσεις των ειρηνευτικών αποστολών και πόλεμος των «Έξι Ημερών»	189
.....	199
7.3 Ιδιαιτερότητες του ζητήματος της εκπροσώπησης της Κίνας στον Ο.Η.Ε.	199
7.4 Πρωτοβουλία της Αλβανίας στο ζήτημα της Κίνας το 1963.....	202
7.5 Ο ρόλος της Αλβανίας στο ζήτημα της Κίνας την περίοδο 1964-1970.....	208
7.6 Πρωτοβουλία της Αλβανίας στο ζήτημα της Κίνας το 1971.....	216
7.6.1 Ανάλυση πρωτοβουλίας	216
7.6.2 Πιέσεις περί τροποποίησης του σχεδίου ψηφίσματος.....	218
7.6.3 Ο αγώνας της Αλβανίας και των υποστηρικτών στο Προεδρείο της Γενικής Συνέλευσης.....	220
7.6.4 Η σινοαμερικανική προσέγγιση και το ζήτημα της Κίνας.....	224
7.6.5 Το ζήτημα της Κίνας στη Γενική Συνέλευση: Έγκριση του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος.....	227
Συμπεράσματα.....	244

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	246
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	273
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	300
1. Ο διεθνής γραπτός τύπος περιέγραφε την κατάσταση που επικρατούσε στην Αλβανία το 1953	301
2. Η στρατηγική σημασία της πολιτικής διαπαιδαγώγησης σύμφωνα με την αλβανική ηγεσία.....	303
3. Αντιλήψεις της αλβανικής ηγεσίας για τους γείτονες.....	305
4. Οι σχέσεις της Αλβανίας με τους γείτονες το 1960: Ελλάδα και Τουρκία.....	308
5. Ο διεθνής γραπτός τύπος σχολιάζει την αποχώρηση της Αλβανίας από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας.....	309
6. Θέσεις της κινεζικής εφημερίδας «Ζενμινζιμπάο» για το ζήτημα της Κίνας στον Ο.Η.Ε.....	312
7. Ευχαριστήρια επιστολή του Κινέζου υπουργού εξωτερικών προς τον Αλβανό ομόλογο, μετά την αλβανική πρωτοβουλία στο ζήτημα της Κίνας το 1963.....	314
8. Παρουσίαση των εργασιών της 20 ^{ης} Ολομέλειας της Γενικής Συνέλευσης το 1965, καθώς και του ρόλου της αλβανικής αντιπροσωπείας, στην εφημερίδα The Economist της 27 ^{ης} Φεβρουαρίου 1965	315
9. Αίτημα της Αλβανίας και άλλων 16 χωρών για τη συμπερίληψη του ζητήματος της Κίνας στην Ημερήσια Διάταξη της 26ης Ολομέλειας της Γ.Σ. του Ο.Η.Ε. το 1971.....	316
10. Αιτιολογική έκθεση και σχέδιο ψηφίσματος της Αλβανίας και άλλων 22 χωρών περί του ζητήματος της Κίνας στο πλαίσιο της 26 ^{ης} Ολομέλειας της Γ.Σ. του Ο.Η.Ε. το 1971	318
11. Δήλωση του Τζορτζ Μπους, Αμερικανού αντιπροσώπου στα Ηνωμένα Έθνη, για το ζήτημα της Κίνας στο πλαίσιο της 26 ^{ης} Ολομέλειας της Γ.Σ. του Ο.Η.Ε. το 1971.....	322
12. Ψήφισμα 2758 (XXVI) «Αποκατάσταση των νόμιμων δικαιωμάτων της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη»	330
13. Φωτογραφία της αλβανικής αποστολής τη στιγμή της ανακοίνωσης των αποτελεσμάτων της ψηφοφορίας για την υιοθέτηση του Ψηφίσματος 2758 (XXVI)	331
14. Φωτογραφίες από ορισμένες συνεντεύξεις	332
ABSTRACT	333

ΠΙΝΑΚΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Προτάσεις και σχέδια ψηφισμάτων υπέρ της «ένταξης» της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε. ως ιδρυτικού μέλους.....	258
ΠΙΝΑΚΑΣ 2 Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας υπέρ του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος και η υιοθέτησή του ως «Ψήφισμα 2758» της 25ης Οκτωβρίου 1971	261
ΠΙΝΑΚΑΣ 3 Ψηφίσματα που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση σε σχέση με το ζήτημα της Κίνας: 1950-1971	264

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1 Η χάραξη εξωτερικής πολιτικής σύμφωνα με τον Νεοκλασικό ρεαλισμό	30
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2 Η χάραξη της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής σύμφωνα με τον Νεοκλασικό ρεαλισμό	50
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3 Χαρακτηριστικά μικρών κρατών	55
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4 Επιρροή των συμμαχιών στα μικρά και μεγάλα κράτη.....	65
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5 Χαρακτηριστικά της Αλβανίας, ως μικρού κράτους, την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου.....	136
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6 Συνολική ισχύς μικρών κρατών	186
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7 Πολυμερής διπλωματία και μικρά κράτη.....	199
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8 Η πολυμερής διπλωματία και η Αλβανία την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου.....	243
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9 Διαμόρφωση της συνολικής ισχύος της Αλβανίας.....	243

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το αντικείμενο της παρούσας μελέτης είναι η εξέταση της ασφάλειας και της εξωτερικής πολιτικής των μικρών κρατών την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Αυτό επιτυγχάνεται διά της μελέτης περίπτωσης της Αλβανίας και συγκεκριμένα του ρόλου της στην εκπροσώπηση της Κίνας στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών.

Ως καταλληλότερο θεωρητικό πρότυπο για την προσέγγιση της ανά χείρας μελέτης κρίθηκε ο νεοκλασικός ρεαλισμός. Παράλληλα, τα ιστορικά γεγονότα χρησιμοποιήθηκαν ως μεθοδολογικό εργαλείο. Η μεθοδολογική ανάλυση εγγράφων, η οποία στηρίζεται ουσιαστικά στην αρχειακή έρευνα, εμπλουτίστηκε με τη διεξαγωγή προσωπικών συνεντεύξεων με σημαντικές προσωπικότητες.

Η αβεβαιότητα που χαρακτηρίζει τις σχέσεις μεταξύ κρατών στο άναρχο διεθνές σύστημα, καθώς και ο ανταγωνισμός που επικρατούσε την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, επέτρεπαν στα μικρά κράτη να ενισχύουν τη μη υλική ισχύ τους, και κατ' επέκταση να ασκούν διεθνή επηρροή δυσανάλογη με την υλική τους δύναμη. Επομένως, η προώθηση του ζητήματος της εκπροσώπησης της Κίνας στον Ο.Η.Ε. από μία μικρή και αδύναμη χώρα, όπως η Αλβανία, συνέβαλλε στην αναπλήρωση των εγγενών αδυναμιών που χαρακτήριζαν την εν λόγω χώρα. Γενικότερα, η ικανότητα της αλβανικής ηγεσίας να επωφελείται από τον ανταγωνισμό του Ψυχρού Πολέμου, καθώς και η ενίσχυση της διπλωματικής της ικανότητας στα Ηνωμένα Έθνη, βοήθησαν στην άμβλυνση της τρωτότητας που χαρακτήριζε το αλβανικό κράτος.

Τέλος, η παρούσα μελέτη θα μπορούσε να αποτελέσει έναυσμα για τη διεξαγωγή παρόμοιων ερευνών στο μέλλον, οι οποίες θα εντρυφούν σε άλλου είδους εξωτερικές μεταβλητές, όπως για παράδειγμα στις πεποιθήσεις της ηγεσίας, στη σχέση κράτους-κοινωνίας, στον εθνικισμό και στον ρόλο που αυτά διαδραματίζουν στην εξωτερική πολιτική ενός μικρού κράτους.

Λέξεις κλειδιά: νεοκλασικός ρεαλισμός, Ψυχρός Πόλεμος, μικρά κράτη, συμμαχία, υλική και μη υλική ισχύς, διπλωματική ικανότητα.

Εισαγωγή

Η παρούσα μελέτη αφορά στην εξωτερική πολιτική, η οποία αποτελεί μέρος του ευρύτερου τομέα των διεθνών σχέσεων. Στόχος της είναι η εις βάθος εξέταση της ασφάλειας και της εξωτερικής πολιτικής της Αλβανίας την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου στο πλαίσιο της συμμαχίας που εκείνη ανέπτυξε με την Κίνα. Συγκεκριμένα, εξετάζεται ενδελεχώς η περιπτωσιολογική μελέτη του διπλωματικού και πολιτικού ρόλου που διαδραμάτισε η αλβανική εξωτερική πολιτική στα Ηνωμένα Έθνη αναφορικά με την προώθηση του ζητήματος της εκπροσώπησης της Κίνας στον εν λόγω διεθνή οργανισμό. Η συγκεκριμένη περιπτωσιολογική μελέτη αποτελεί χαρακτηριστικό δείγμα του γενικότερου φαινομένου της ασφάλειας και της εξωτερικής πολιτικής των μικρών κρατών την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου.

Επιπλέον, στόχοι της παρούσας μελέτης είναι: η περιγραφή των αιτιών ανασφάλειας που χαρακτήριζε τα μικρά κράτη την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου· η εξέταση της Αλβανίας, ως μικρού και αδύναμου κράτους, κατά την εν λόγω περίοδο· η εξέταση της αλβανοκινεζικής συμμαχίας, ξεκινώντας από το τέλος της δεκαετίας του 1950 μέχρι τις αρχές της δεκαετίας του 1970· η ανάλυση της εξωτερικής πολιτικής της Αλβανίας στα Ηνωμένα Έθνη, σε σχέση με την κρίση της Γενικής Συνέλευσης το 1965 και την Ειδική Συνεδρία το 1967· η εξέταση της σινοαμερικανικής προσέγγισης, καθώς και των άλλων διεθνών και περιφερειακών εξελίξεων από την οπτική γωνία της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής.

Η λεπτομερής εξέταση της συγκεκριμένης περιπτωσιολογικής μελέτης μπορεί να αξιοποιηθεί ως βιβλιογραφική πηγή από τους μελετητές της εξωτερικής πολιτικής, αλλά και της διπλωματικής ιστορίας. Η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας στην ελληνική, την αλβανική, καθώς και σε άλλες γλώσσες, έδειξε ότι δεν έχει γραφτεί ποτέ κάποια παρόμοια μελέτη, η οποία να εξετάζει τον ρόλο της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής στην «ένταξη» της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας στον Ο.Η.Ε. Ακόμη, ελλιπής κρίνεται η διεθνής βιβλιογραφία, όσον αφορά στην παροχή απτών αποδείξεων, διότι δε βασίζεται σε αξιόπιστα πρωτογενή έγγραφα των αλβανικών χωρών. Παράλληλα, η παρούσα μελέτη μπορεί να συμβάλλει στην ενημέρωση του υπουργείου εξωτερικών της

Ελληνικής Δημοκρατίας αναφορικά με τη διπλωματική ιστορία της γειτονικής Αλβανίας απέναντι στην Κίνα, καθώς και στον χώρο του Ο.Η.Ε.

Συγκεκριμένα, το καίριο ερώτημα, το οποίο αποτελεί και τη βασικότερη υπόθεση εργασίας της παρούσας μελέτης, είναι πώς κατάφερε μία μικρή και αδύναμη χώρα, όπως η Αλβανία, να επιβιώσει και να διασφαλίσει τα εθνικά της συμφέροντα μέσα στον αδυσώπυτο διεθνή ανταγωνισμό.

Για τη διερεύνηση της βασικής υπόθεσης εργασίας κρίνεται απαραίτητη η εξέταση κάποιων επιμέρους συναφών ερωτημάτων. Συγκεκριμένα, τα ερωτήματα αυτά είναι τα εξής:

Πρώτον, σε ποια θέση κατατάσσεται η Αλβανία, σε σχέση με τη συνολική ισχύ που εκείνη διαθέτει; Ποια ήταν η επιρροή της ιστορικής πορείας της συγκεκριμένης χώρας, καθώς και άλλων συστημικής και υποσυστημικής φύσεως κριτηρίων, ώστε η Αλβανία να θεωρείται μικρό κράτος; Πώς το εν λόγω μικρό και αδύναμο κράτος κατάφερε να διατηρήσει ένα ιδεολογικά άκαμπτο πολιτικό σύστημα καθ' όλη τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου; Με ποιον τρόπο μπόρεσαν οι Αλβανοί να διαφυλάξουν την ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα και την εθνική κυριαρχία της χώρας τους;

Δεύτερον, πώς επηρέασε η αλβανοκινεζική συμμαχία την εθνική ασφάλεια της Αλβανίας; Ποια ήταν τα αίτια που οδήγησαν στη διαμόρφωση μίας ιδιόμορφης συμμαχίας ανάμεσα σε μία μικρή χώρα, όπως η Αλβανία, και ένα μεγάλο κράτος, όπως η Κίνα; Γιατί συσφίχτηκαν τόσο πολύ οι σχέσεις των δύο χωρών παρά τη μεγάλη γεωγραφική απόσταση και τις σημαντικές πολιτισμικές διαφορές που τις χωρίζουν;

Τρίτον, πώς κατάφερε η Αλβανία να σχηματίσει μία ιδιόμορφη εικόνα στην «αγορά» της διεθνούς πολιτικής, δηλαδή στη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε.; Ποιος ήταν ο διαδικαστικός ρόλος της αλβανικής διπλωματίας στην κρίση της Γενικής Συνέλευσης το 1965; Γιατί οι Αλβανοί παρενέβησαν στην Ειδική Συνεδρία της Γενικής Συνέλευσης το 1967, όπου πρότειναν δικό τους σχέδιο ψηφίσματος; Ποια ήταν η σημασία των αραβικών χωρών, καθώς και των υπολοίπων κρατών του Τρίτου Κόσμου για την αλβανική διπλωματία στα Ηνωμένα Έθνη; Ποια ήταν η δέσμευση της αλβανικής διπλωματίας στο ζήτημα της εκπροσώπησης της Κίνας στον Ο.Η.Ε. από την ημέρα που η Αλβανία εισήλθε στα Ηνωμένα Έθνη το 1955 μέχρι το 1971, όταν τελικά λύθηκε το

συγκεκριμένο ζήτημα; Πώς επηρέασε η σινοαμερικανική προσέγγιση τον ρόλο της Αλβανίας στο ζήτημα της Κίνας;

Ως καταλληλότερο θεωρητικό όχημα για την εξέταση των παραπάνω ερωτημάτων επιλέχθηκε από τη θεωρία των διεθνών σχέσεων ο νεοκλασικός ρεαλισμός. Στο πλαίσιο του συγκεκριμένου θεωρητικού προτύπου θα εξεταστούν παρακάτω αναλυτικότερα οι παρεμβαίνουσες μεταβλητές ανάμεσα στην εξωτερική πολιτική ενός κράτους, που λειτουργεί ως εξαρτημένη μεταβλητή, και στις συστημικές και υποσυστημικές επιταγές, οι οποίες αποτελούν την ανεξάρτητη μεταβλητή.

Στην περίπτωση της κινεζικής πολιτικής της Αλβανίας την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου επιλέχτηκε ως παρεμβαίνουσα μεταβλητή η διπλωματική ικανότητα της συγκεκριμένης χώρας. Διαθέτοντας περιορισμένη υλική ισχύ, η Αλβανία κινητοποίησε τις διπλωματικές της ικανότητες στον χώρο των Ηνωμένων Εθνών, αποσκοπώντας στην παγίωση της εθνικής της ασφάλειας. Η δράση αυτή υφίστατο στο ευρύτερο πλαίσιο της συμμαχίας στην οποία προχώρησε η αλβανική κυβέρνηση με τη μακρινή Κίνα, η τελευταία ως περιφερειακή και εν δυνάμει παγκόσμια Μεγάλη Δύναμη. Ωστόσο, η διπλωματία της Αλβανίας ενείχε και σημαντικές δόσεις ιδεολογίας, όπως ακριβώς συνέβαινε και στο πολιτικό καθεστώς στο εσωτερικό της εν λόγω χώρας. Ως εκ τούτου, η διπλωματική ικανότητα του αλβανικού κράτους ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με τα πολιτικά δρώμενα στο εσωτερικό της χώρας και υπό αυτήν την έννοια δεν εξετάζεται ως ξεχωριστή παρεμβαίνουσα μεταβλητή. Σύμφωνα με τον νεοκλασικό ρεαλισμό, θα μπορούσαμε να ισχυριστούμε ότι οι Αλβανοί κατέβαλλαν μέγιστες προσπάθειες στα Ηνωμένα Έθνη, ώστε να αντιμετωπίσουν με τρόπο ωφέλιμο για τους ίδιους τις συστημικές επιταγές, οι οποίες περιόριζαν την εθνική ασφάλεια του μικρού και αδύναμου αλβανικού κράτους.

Άλλες παρεμβαίνουσες μεταβλητές στην περίπτωση της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής συνδέονται με τις ιδιαιτερότητες του πολιτειακού καθεστώτος και τις σχέσεις του με την αλβανική κοινωνία· τον ρόλο του Ενβέρ Χότζα στη λήψη των πολιτικών αποφάσεων· τις πεποιθήσεις της ηγεσίας· τον αλβανικό εθνικισμό. Αν και όλες αυτές οι πτυχές θίγονται στη μελέτη, δίνεται βαρύτητα στη διπλωματική επάρκεια της Αλβανίας, καθώς και στον ρόλο της αλβανικής διπλωματίας στην παγίωση της εθνικής ασφάλειας. Το θέμα της εκπροσώπησης της Κίνας στον Ο.Η.Ε. υπήρξε το ζήτημα στο οποίο η

αλβανική διπλωματία επένδυσε περισσότερο. Το εν λόγω ζήτημα συνδεόταν κυρίως, αλλά όχι αποκλειστικά, με τις πολιτικοδιπλωματικές ικανότητες της Αλβανίας σε διεθνές επίπεδο. Συνεπώς, πέραν της διπλωματικής ικανότητας, οι άλλες προαναφερθείσες παρεμβαίνουσες μεταβλητές δεν επηρέαζαν σε μεγάλο βαθμό την εξωτερική πολιτική του αλβανικού κράτους. Συνοψίζοντας, οι βασικές μεταβλητές σε αυτή τη μελέτη διαμορφώνονται ως εξής:

α. Η ανεξάρτητη μεταβλητή συνδέεται με το διπολικό διεθνές σύστημα της ψυχροπολεμικής περιόδου, καθώς και με το συνεπακόλουθο αυτής της πραγματικότητας στο υποσυστημικό επίπεδο, δηλαδή στην περιοχή των Βαλκανίων.

β. Η εξαρτημένη μεταβλητή ταυτίζεται με την αλβανική εξωτερική πολιτική κατά την υπό εξέταση περίοδο.

γ. Η παρεμβαίνουσα μεταβλητή εντοπίζεται στη διπλωματική επένδυση της Αλβανίας στα Ηνωμένα Έθνη, στο πλαίσιο της προώθησης του ζητήματος της εκπροσώπησης της Κίνας.

Η τρίτη μεταβλητή συνέβαλε στην επεξεργασία των συστημικών επιταγών, οι οποίες δεν ωφελούσαν την εθνική ασφάλεια της μικρής και αδύναμης Αλβανίας, με τέτοιο τρόπο ώστε να χρησιμοποιηθούν υπέρ της. Κατά συνέπεια, η αλβανική εξωτερική πολιτική στο ζήτημα της Κίνας – ως εξαρτημένη μεταβλητή – συνέβαλε στην παγίωση της εθνικής ασφάλειας, καθώς και στη βελτίωση της διεθνούς θέσης του αλβανικού κράτους.

Το πρώτο μέρος της μελέτης εμπλουτίζεται στη συνέχεια με άλλες θεωρητικές προσεγγίσεις, πέραν του νεοκλασικού ρεαλισμού. Συγκεκριμένα, οι θεωρητικές προσεγγίσεις που συμβάλλουν στην καλύτερη και ποιοτική προσέγγιση της Αλβανίας, ως μικρής και αδύναμης χώρας, καθώς και στη μελέτη της αλβανοκινεζικής συμμαχίας γενικότερα, αφορούν στα μικρά κράτη και τις συμμαχίες.

Με άλλα λόγια, το πρώτο μέρος της ανά χείρας μελέτης καλύπτει τη θεωρητική προσέγγιση του φαινομένου της ασφάλειας και της εξωτερικής πολιτικής των μικρών κρατών την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου βάσει της ανασκόπησης στη βιβλιογραφία. Επίσης, προβάλλονται άλλες μελέτες περίπτωσης, όπως αυτές της Κύπρου, της

Φιλανδίας και της Αυστρίας, οι οποίες εφάρμοζαν ουδέτερη εξωτερική πολιτική κατά την ψυχροπολεμική περίοδο. Τα εν λόγω κράτη αντιμετώπιζαν παρόμοιες δυσκολίες με εκείνες της Αλβανίας – εσωτερικά και συστημικά – σε σχέση με την εθνική τους ασφάλεια απέναντι στις δύο υπερδυνάμεις, τις Η.Π.Α. και τη Σοβιετική Ένωση.

Στο δεύτερο μέρος η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας εστιάζεται στην ανάδειξη του γενικού προβληματισμού της ύπαρξης της Αλβανίας, ως μικρού και αδύναμου κράτους. Σε αυτό το πλαίσιο γίνεται ιστορική αναδρομή στην πορεία των Αλβανών από την περίοδο των εθνικών ζυμώσεων τον 19^ο αιώνα μέχρι τις αρχές της αλβανοκινεζικής συμμαχίας τη δεκαετία του 1960. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στην περιγραφή εκείνων των στοιχείων που συγκροτούν την εθνική ανασφάλεια, καθώς και στην επίδρασή τους στην ύπαρξη της Αλβανίας, ως μικρού και αδύναμου κράτους.

Όσον αφορά το ζήτημα της εκπροσώπησης της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη, η μελέτη βασίζεται ιδιαίτερα στην αδημοσίευτη διδακτορική διατριβή του John Kuo-Chang Wang, *United Nations Voting on Chinese Representation: An Analysis of General Assembly Roll-Calls, 1950-1971*, σε ετήσιες εκθέσεις των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και σε άλλα δημοσιευμένα ξενόγλωσσα βιβλία.

Το τρίτο μέρος της μελέτης βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στην πρωτογενή έρευνα, η οποία συνδυάζει την αρχειακή έρευνα με τη διεξαγωγή σημαντικών συνεντεύξεων. Επίσης, ως βασική πηγή πληροφοριών χρησιμοποιούνται τα απομνημονεύματα του Ενβέρ Χότζα, καθώς και άλλα σημαντικά έργα που έγραψε ο ίδιος ή άλλες ηγετικές προσωπικότητες του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας. Αναλυτικότερα, διεξάγεται μεθοδολογική ανάλυση εγγράφων (Documentary Research), η οποία στηρίζεται κατεξοχήν στην αρχειακή έρευνα, δηλαδή στη συλλογή δεδομένων από επίσημα και αξιόπιστα έγγραφα του Κεντρικού Κρατικού Αρχείου της Αλβανίας, καθώς και του αρχείου του αλβανικού Υπουργείου Εξωτερικών. Επίσης, η έρευνα στηρίζεται σε καταγραφές της καθημερινής ζωής, όπως αυτή αποτυπώνεται μέσα από συνεντεύξεις με σημαντικές πολιτικές και διπλωματικές προσωπικότητες της ψυχροπολεμικής Αλβανίας. Τα επίσημα και αξιόπιστα έγγραφα των αρχείων, καθώς και οι ουσιαστικές σημασίας συνεντεύξεις συμβάλλουν σε μεγάλο βαθμό στον περιορισμό του ενδεχόμενου βαθμού υποκειμενικότητας του ερευνητή.

Πρόκειται, επομένως, για μία ποιοτική έρευνα και συγκεκριμένα για τη μελέτη περίπτωσης του ρόλου της εξωτερικής πολιτικής της Αλβανίας στην αποκατάσταση των δικαιωμάτων της Λ.Δ. της Κίνας – εν συντομία «ένταξη» της Κίνας – στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών το 1971. Το τρίτο μέρος, αυτό της πρωτογενούς έρευνας, εστιάζεται στην εξέταση της συγκεκριμένης περιπτώσιολογικής μελέτης, η οποία συγκροτείται από τουλάχιστον δύο θεμελιώδεις πυλώνες: τη διαμόρφωση και λειτουργία της αλβανοκινεζικής συμμαχίας, καθώς και την εξωτερική πολιτική που ακολούθησε η Αλβανία στην προώθηση του ζητήματος της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη.

Στο Αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών Υποθέσεων της Δημοκρατίας της Αλβανίας (Α.Υ.Ε.Υ.Δ.Α.) στα Τίρανα έγινε προσεκτική ανασκόπηση στα έγγραφα που αφορούν αφενός στις διμερείς σχέσεις ανάμεσα στη Λ.Δ. της Αλβανίας και τη Λ.Δ. της Κίνας την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, αφετέρου στην πολιτική που άσκησε η Αλβανία στα Ηνωμένα Έθνη κατά τη συγκεκριμένη περίοδο. Επομένως, η έρευνα περιορίστηκε σε τρεις θεματικές ενότητες, οι οποίες έχουν άμεση σχέση με την παρούσα μελέτη. Συγκεκριμένα, περιορίστηκε στους φακέλους της Κίνας, σε εκείνους του Ο.Η.Ε., καθώς και στην κατηγορία φακέλων που συνδέονται με τον διεθνή Τύπο. Από την άλλη, η έρευνα καλύπτει τη χρονική περίοδο από το 1953, δηλαδή την επόμενη μέρα του θανάτου του Στάλιν, μέχρι το 1972, έναν χρόνο μετά την επιτυχία του αλβανικού ψηφίσματος στη Γενική Συνέλευση. Τα έγγραφα ήταν σε έντυπη μορφή και στην πλειοψηφία τους ήταν συνταγμένα στην αλβανική γλώσσα.

Κατά παρόμοιο τρόπο οργανώθηκε η έρευνα στο Κεντρικό Αρχείο του Κράτους της Δημοκρατίας της Αλβανίας (Κ.Α.Κ.Δ.Α.) στα Τίρανα, όπου έγινε ανασκόπηση εγγράφων της περιόδου 1953-1972. Αντίθετα από το αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών, εδώ η έρευνα περιορίστηκε στα έγγραφα του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας (Κ.Ε.Α.) και συγκεκριμένα σε μία ενιαία κατηγορία φακέλων, η οποία αφορά στις σχέσεις του Κ.Ε.Α. με το Κομμουνιστικό Κόμμα Κίνας. Τα έγγραφα ήταν σε μορφή μικροφίλμ και στην πλειοψηφία τους ήταν συνταγμένα στην αλβανική γλώσσα.

Επιπλέον, στην έρευνα συμπεριλήφθηκε η ανάλυση αμερικανικών αποχαρακτηρισμένων εγγράφων του Λευκού Οίκου, της Υπηρεσίας Εθνικής Ασφάλειας (NSA), καθώς και της Κεντρικής Υπηρεσίας Πληροφοριών (CIA). Τα

συγκεκριμένα έγγραφα έχουν σχέση με την αμερικανοκινεζική προσέγγιση στο τέλος της δεκαετίας του 1960.

Η διεξαγωγή συνεντεύξεων εμπλούτισε τη συλλογή δεδομένων, καθώς και την πρωτογενή έρευνα γενικότερα. Η ιδιαιτερότητα των συνεντεύξεων της παρούσας μελέτης έγκειται στο γεγονός ότι επιλέχθηκαν άνθρωποι που είχαν βιωματική εμπειρία, άρα άμεση σχέση με την υπό εξέταση χρονική περίοδο και τη θεματική, είτε σε επίπεδο λήψης αποφάσεων είτε σε διπλωματικό επίπεδο. Η αμεσότητα της πηγής των πληροφοριών συμβάλλει στην αξιοπιστία των δεδομένων, καθώς οι ίδιοι οι ερωτώμενοι υπήρξαν πρωταγωνιστές της πολιτικής σκηνής της Αλβανίας στο ζήτημα της Κίνας καθ' όλη τη δεκαετία του 1960 μέχρι το 1971. Συγκεκριμένα, διεξήχθη συνέντευξη με τις παρακάτω προσωπικότητες:

1. Ραμίζ Αλία (Ramiz Alia), υπήρξε υπεύθυνος του Κ.Ε.Α. στα θέματα προπαγάνδας και εξωτερικής πολιτικής και αργότερα διαδέχθηκε τον Ενβέρ Χότζα στην ηγεσία της Αλβανίας. Θεωρείται η σημαντικότερη πολιτική προσωπικότητα της Αλβανίας μετά τη δεκαετία του 1970, ενώ στο παρελθόν υπήρξε ένας από τους σπουδαιότερους ανθρώπους στην ιεραρχία του Κ.Ε.Α., μαζί με τον Χότζα, τον Μεχμέτ Σέχου και τον Χουσνί Κάπο. Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στην κατοικία του Ραμίζ Αλία στις 5 Ιουνίου 2010, έναν χρόνο πριν τον θάνατό του.

2. Βίτο Κάπο (Vito Karo), υπήρξε υπουργός ελαφράς βιομηχανίας και πρώην πρόεδρος της Ένωσης Γυναικών Αλβανίας. Επίσης, η Βίτο είναι χήρα του Χουσνί Κάπο (Hysni Karo), ο οποίος υπήρξε το τρίτο σημαντικότερο πρόσωπο στην ιεραρχία του Κ.Ε.Α., μετά τον Ενβέρ Χότζα και τον πρωθυπουργό Μεχμέτ Σέχου. Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στην κατοικία της Βίτο Κάπο στις 5 Μαΐου 2012.

3. Νετζμίε Χότζα (Nexhmie Hoxha), χήρα του Ενβέρ Χότζα. Πραγματοποιήθηκε μία σύντομη συνομιλία στις 3 Μαΐου 2012, υπό τη μορφή αδόμητης συνέντευξης.

4. Αμπντί Μπαλέτα (Abdi Baleta), πρώην αντιπρόσωπος της Αλβανίας στα Ηνωμένα Έθνη και μέλος της αλβανικής αποστολής στην 26^η Ολομέλεια της Γενικής Συνέλευσης το 1971. Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στην κατοικία του Μπαλέτα στις 20 Αυγούστου 2016.

5. Πετράκης Πογιάνι (Petraq Rojani), πρώην αντιπρόσωπος της Αλβανίας στα Ηνωμένα Έθνη και μέλος της αλβανικής αποστολής στην 26^η Ολομέλεια της Γενικής Συνέλευσης το 1971. Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε στην πόλη των Τιράνων στις 24 Αυγούστου 2016.

6. Μπασκίμ Πιτάρκα (Bashkim Pitarka), πρώην αντιπρόσωπος της Αλβανίας στα Ηνωμένα Έθνη. Πραγματοποιήθηκε αδόμητη συνέντευξη μέσω διαδικτύου, τον Οκτώβριο του 2010.

Επίσης, στο πλαίσιο της περιπτωσιολογικής μελέτης εξετάζονται προσεκτικά τα έργα του Ενβέρ Χότζα, τα οποία είναι πολυάριθμα και ογκώδη. Πρόκειται για περίπου 70 έργα, στα οποία περιγράφονται οι θέσεις του Κ.Ε.Α. για διάφορα θέματα εσωτερικής και εξωτερικής πολιτικής, δύο σημαντικούς τόμους, όπου παρουσιάζονται τα απομνημονεύματα του Αλβανού ηγέτη σε σχέση με την Κίνα, καθώς και 14 έργα Ημερολογίου πάνω σε διεθνή ζητήματα. Παρά το γεγονός ότι τα συγκεκριμένα έργα είναι δημοσιευμένα και προσβάσιμα στο ευρύ κοινό, η αξία τους παραμένει μεγάλη, διότι συγκροτήθηκαν πάνω σε προσωπικές απόψεις του Ενβέρ Χότζα.

Η οργάνωση της παρούσας μελέτης βασίζεται σε μεγάλο βαθμό στη μελέτη του συστημικού και του κρατικού επιπέδου, ενώ λαμβάνει υπόψιν και το επίπεδο του ηγέτη. Όσον αφορά το συστημικό επίπεδο, τα βασικότερα στοιχεία που καθόριζαν τη συμπεριφορά της Αλβανίας την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου ήταν το άναρχο διεθνές σύστημα και η διπολική διεθνής κατανομή ισχύος. Σε αυτό το πλαίσιο η ταύτιση της μεταπολεμικής αλβανικής ηγεσίας με τη σοσιαλιστική παράταξη ήταν προϊόν του «Σιδηρού Παραπετάσματος» του Ψυχρού Πολέμου. Επιπλέον, οι ισορροπίες ανάμεσα στις Μεγάλες Δυνάμεις στον χώρο των Ηνωμένων Εθνών, καθώς και η αυξάνουσα σημασία των κρατών του Τρίτου Κόσμου, επηρέαζαν σε μεγάλο βαθμό την πορεία του ζητήματος της εκπροσώπησης της Κίνας.

Εφόσον η Αλβανία αποτελούσε μικρή και αδύναμη χώρα, το επίπεδο του κράτους ενδιαφέρει άμεσα τη μελέτη. Συγκεκριμένα, δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στην τρωτότητα που αντιμετώπιζε ο κρατικός μηχανισμός – και κατά συνέπεια και η πολιτική ηγεσία – σε σχέση με τα αιτήματα της κοινωνίας. Επιπρόσθετα, περιγράφονται οι υπαίτιοι παράγοντες για την αδυναμία της αλβανικής εθνικής ασφάλειας. Οι συστημικοί και

ενδοκρατικοί παράγοντες που περιόριζαν την εθνική ασφάλεια των Αλβανών οδήγησαν τους τελευταίους να στραφούν στη συμμαχία τους με το Πεκίνο. Επιπλέον, οι στόχοι που είχαν θέσει οι Αλβανοί κομμουνιστές, αναφορικά με τον εκσυγχρονισμό της χώρας τους, επηρέαζαν την αλβανοκινεζική συμμαχία, ειδικότερα την εξωτερική πολιτική της Αλβανίας στην προώθηση του ζητήματος της Κίνας στον Ο.Η.Ε.

Τέλος, το επίπεδο του ατόμου ενδιαφέρει λιγότερο την παρούσα έρευνα, εφόσον η τελευταία περιορίζεται στον ρόλο της αλβανικής διπλωματίας στα Ηνωμένα Έθνη. Οι πεποιθήσεις του ηγέτη Ενβέρ Χότζα στη χάραξη και υλοποίηση της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής εξετάζονται ακροθιγώς.

Λαμβάνοντας υπόψιν την ιδιαιτερότητα της παρούσας μελέτης, τίθενται τουλάχιστον τρεις βασικές προσδοκίες. Πρώτον, επιδιώκεται η εις βάθος ανάλυση της περιπτωσιολογικής μελέτης, αξιοποιώντας προσεκτικά την πρωτογενή και δευτερογενή έρευνα. Δεύτερον, η έρευνα προσβλέπει στον μέγιστο περιορισμό της επιρροής που μπορεί να ασκήσει η εθνοκεντρική και έντονα ιδεολογικοποιημένη αλβανόγλωσση βιβλιογραφία στην εξέταση της περιπτωσιολογικής μελέτης. Τρίτον, προσδοκάται η κριτική ερμηνεία των αδημοσίευτων εγγράφων των αρχείων του αλβανικού κράτους, καθώς και των δευτερογενών πηγών που σχετίζονται με τα απομνημονεύματα του Χότζα. Αυτό πραγματοποιείται δια του εμπλουτισμού της πρωτογενούς έρευνας με τη διεξαγωγή προσωπικών συνεντεύξεων με σημαντικές προσωπικότητες της ψυχροπολεμικής Αλβανίας. Επίσης, λαμβάνονται υπόψιν αμερικανικά αποχαρακτηρισμένα έγγραφα ή τα απομνημονεύματα του πρώην Αμερικανού Συμβούλου Εθνικής Ασφάλειας, Χένρυ Κίσινγκερ.

Επομένως, η δομή της ανά χείρας μελέτης διαμορφώνεται ως εξής:

Στο πρώτο μέρος περιγράφονται οι θεωρητικές προσεγγίσεις που συμβάλλουν στην καλύτερη κατανόηση του φαινομένου της ασφάλειας και εξωτερικής πολιτικής των μικρών κρατών την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Παράλληλα, αναζητείται το κατάλληλο θεωρητικό πλαίσιο, το οποίο βοηθά στην εξέταση της ασφάλειας και της εξωτερικής πολιτικής της Αλβανίας, σε σχέση με τη συμμαχία που η τελευταία ανέπτυξε με την Κίνα την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στο θεωρητικό πρότυπο του νεοκλασικού ρεαλισμού, καθώς και σε εκείνα που

συνδέονται με τα μικρά κράτη και τις συμμαχίες. Επιπλέον, επισημαίνονται οι διαφορές που υπάρχουν ανάμεσα στα εν λόγω θεωρητικά πρότυπα και τις άλλες θεωρίες των διεθνών σχέσεων. Επίσης, στο πρώτο μέρος περιγράφεται η ασφάλεια και η εξωτερική πολιτική της Κύπρου, της Φινλανδίας και της Αυστρίας την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου.

Στο δεύτερο και τρίτο μέρος εξετάζεται εις βάθος η ανασφάλεια και η εξωτερική πολιτική του μικρού κράτους της Αλβανίας την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Αυτό επιτυγχάνεται αφενός μέσω των θεωρητικών προτύπων που αναφέρθηκαν παραπάνω και αφετέρου με τη χρήση ιστορικών γεγονότων, ως βασικό εργαλείο.

Συγκεκριμένα, στο δεύτερο μέρος περιγράφεται και αναλύεται η τρωτότητα της Αλβανίας σε επίπεδο εθνικής ασφάλειας, καθώς και σε επίπεδο πολιτικής που εφαρμόζε η συγκεκριμένη χώρα σε περιφερειακό και διεθνές επίπεδο. Εδώ, το γενικότερο φαινόμενο της ασφάλειας και της εξωτερικής πολιτικής ενός μικρού κράτους, όπως η Αλβανία, αναλύεται μέσα από μία ιστορική αναδρομή στην πορεία της εν λόγω χώρας. Επιπλέον, θίγονται πτυχές, όπως η εσωτερική αστάθεια, οι σχέσεις της αλβανικής κοινωνίας με τις πολιτικές ελίτ και τα άλλα κράτη, η ανασφάλεια που αντιμετώπιζαν οι αλβανικές κυβερνήσεις, η μεταβλητότητα των εθνικών ταυτοτήτων εξαιτίας διαφόρων εξελίξεων και συγκυριών, καθώς και η εξωτερική πολιτική που ακολούθησε η Αλβανία με στόχο τον περιορισμό της μόνιμης ανασφάλειας που τη χαρακτήριζε.

Στο τρίτο μέρος διεξάγεται η περιπτωσιολογική μελέτη, η οποία βασίζεται μεθοδολογικά στην άντληση πρωτογενών πηγών. Επισημαίνονται οι σημαντικότεροι παράγοντες, οι οποίοι συνδέονται με την εθνική ασφάλεια της Αλβανίας μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, καθώς και με τις ιδιαιτερότητες της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής. Ακόμη, εξετάζεται λεπτομερώς η διαμόρφωση και η λειτουργία της αλβανοκινεζικής συμμαχίας αναφορικά με τους κοινούς στόχους των δύο κρατών, καθώς και την ευρύτερη διεθνή συγκυρία. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίνεται στις επιδράσεις που είχε η εν λόγω συμμαχία στην αύξηση της υλικής ισχύος και στην παγίωση της εθνικής ασφάλειας της μικρής και αδύναμης Αλβανίας.

Παράλληλα, εξετάζεται ενδελεχώς η εξωτερική πολιτική που εφαρμόζαν τα Τίρανα στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών, ιδιαίτερα στο ζήτημα της εκπροσώπησης της Α.Δ.

της Κίνας, και υπογραμμίζονται οι διπλωματικές ικανότητες που επέδειξε η Αλβανία στα Ηνωμένα Έθνη. Τέλος, περιγράφονται οι επιδράσεις της κινεζικής πολιτικής που ακολούθησε η Αλβανία – με αποκορύφωμα την υιοθέτηση του αλβανικού ψηφίσματος κατά την 26^η Ολομέλεια της Γενικής Συνέλευσης – στην αύξηση της συνολικής ισχύος και την παγίωση της εθνικής της ασφάλειας.

Όσον αφορά το ζήτημα της εκπροσώπησης της Λ.Δ. της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη, χρησιμοποιείται στην παρούσα μελέτη ο όρος «ένταξη». Ο βασικός λόγος που ο συγκεκριμένος όρος τοποθετείται σε εισαγωγικά εντοπίζεται στις αντίθετες αντιλήψεις που είχαν τα κράτη-μέλη του Ο.Η.Ε. για το εν λόγω ζήτημα. Σύμφωνα με τις Η.Π.Α. και άλλες δυτικές χώρες, επρόκειτο για ένταξη της Λ.Δ. της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη, εφόσον η τελευταία δεν υπήρξε ποτέ μέλος του οργανισμού. Επιπροσθέτως, οι ίδιες χώρες θεωρούσαν ότι η Λ.Δ. της Κίνας αποτελούσε διαφορετική κρατική οντότητα από την Ταϊβάν, η οποία συνέχισε να εκπροσωπεί την Κίνα στον Ο.Η.Ε. υπό το όνομα «Δημοκρατία της Κίνας». Από την άλλη, τα κράτη της σοσιαλιστικής παράταξης και πολλές χώρες του Τρίτου Κόσμου – ανάμεσά τους και η Αλβανία – πίστευαν ακράδαντα ότι η Κίνα ουδέποτε έπαψε να είναι ιδρυτικό μέλος των Ηνωμένων Εθνών και μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας. Σύμφωνα με τις εν λόγω χώρες, μετά την επανάσταση του 1949 στην Κίνα και τη νίκη των Κινέζων κομμουνιστών τα περισσότερα μέλη του Ο.Η.Ε. – ουσιαστικά εκείνα που ανήκαν στη Δύση – δεν επέτρεψαν την εκπροσώπηση της Κίνας στον οργανισμό, αναγνωρίζοντας ως δίκαιο να εκπροσωπείται η Κίνα από το προηγούμενο πολιτειακό καθεστώς. Συνεπώς, επρόκειτο για ζήτημα επαναφοράς των δικαιωμάτων του ιδρυτικού μέλους των Ηνωμένων Εθνών στη Λ.Δ. της Κίνας – συμπεριλαμβανομένης της μόνιμης θέσης στο Συμβούλιο Ασφαλείας – και όχι για ζήτημα ένταξης νέου μέλους στον οργανισμό¹.

¹ Περισσότερα βλέπε «Ιδιαιτερότητες του ζητήματος της εκπροσώπησης της Κίνας στον Ο.Η.Ε.» στη σελίδα 199.

**ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ – Επιλογή θεωρητικού προτύπου στην προσέγγιση
της μελέτης: Νεοκλασικός ρεαλισμός**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1 Θεωρίες διεθνών σχέσεων και νεοκλασικός ρεαλισμός

Στον χώρο των διεθνών σχέσεων δεν υπάρχει κάποια θεωρία, η οποία να είναι σε θέση να ερμηνεύει συνολικά τα ζητήματα που συνδέονται με τη δομή και τους δρώντες του διεθνούς συστήματος². Αντιθέτως, υπάρχει ένα ευρύ φάσμα θεωρητικών προτύπων, τα οποία προσεγγίζουν και ερμηνεύουν με διαφορετικό τρόπο τις διεθνείς εξελίξεις, εμποδίζοντας με αυτόν τον τρόπο την ύπαρξη μίας ενιαίας θεωρίας στις διεθνείς σχέσεις³.

Η εξέλιξη της θεωρίας συνδέθηκε με την ανάδειξη των πρώτων θεωρητικών προτύπων, όπως ήταν ο φιλελεύθερος διεθνισμός και ο κλασικός ρεαλισμός⁴. Τα φιλοσοφικά αυτά ρεύματα εξελίχθηκαν ως διαφοροποιημένα μεταξύ τους, διατηρώντας, ωστόσο, ως κοινά σημεία αναφοράς κεφαλαιώδη διεθνή ζητήματα, όπως είναι το φαινόμενο του πολέμου.

Η ύπαρξη της αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας στο εσωτερικό των κρατών, καθώς και των διεθνών κανόνων που δρουν αποτρεπτικά στον πόλεμο, συνιστούν τις βασικότερες αρχές της φιλελεύθερης φιλοσοφικής σκέψης⁵. Οι στοχαστές του φιλελεύθερου διεθνισμού πιστεύουν στη δυνατότητα της ολοκληρωτικής εξάλειψης του πολέμου δια της συνεργασίας ανάμεσα στα κράτη, καθώς και μέσω της υιοθέτησης κοινά αποδεκτών διεθνών κανονιστικών νορμών. Σε αυτό το πλαίσιο καθοριστικής σημασίας παράγοντες και διαδικασίες αποτελούν η οικονομική αλληλοσύνδεση

² Kenneth N. Waltz, "International politics is not foreign policy", *Security Studies* Vol. 6, Issue 1 (1996): 57.

³ Randall L. Schweller, "The Progressiveness of Neoclassical Realism", *Progress in International Relations Theory: Appraising the Field*, eds. Colin Elman, κ.ά. (Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 2003), 312.

⁴ Colin Elman, Miriam Fendius Elman, Introduction: Appraising Progress in International Relations Theory, *Progress in International Relations Theory: Appraising the Field*, eds. Colin Elman, κ.ά. (Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 2003), 3.

⁵ Chris Brown, Kirsten Ainslay, *Understanding International Relations*, Third Edition (New York: Palgrave Macmillan, 2005), 21-22.

ανάμεσα στα κράτη και η ύπαρξη αντιπροσωπευτικών θεσμών στο εσωτερικό τους⁶. Αντίθετα, οι εκπρόσωποι του κλασικού ρεαλισμού πιστεύουν ότι οι εν λόγω αρχές είναι ουτοπικές ως προς το αποτέλεσμα που επιδιώκουν, διευκρινίζοντας πως είναι πολύ δύσκολο οι μην έχοντες να δέχονται την ηθική και νομιμόφρων τάξη πραγμάτων των εχόντων⁷.

Σύμφωνα με τους κλασικούς ρεαλιστές – όπως και με τις περισσότερες θεωρητικές εκδοχές του πολιτικού ρεαλισμού – το κράτος αποτελεί τη βασικότερη μονάδα στο διεθνές σύστημα⁸. Επίσης, κατά παρόμοιο τρόπο με τη φύση του ανθρώπου τα κράτη φροντίζουν για τη δική τους ασφάλεια και επιβίωση, ενώ οι διακρατικές σχέσεις διαφέρουν σημαντικά από εκείνες μεταξύ των ατόμων και της πολιτικής εξουσίας. Αυτό συμβαίνει, διότι στο διεθνές σύστημα δεν υπάρχει κάποια ανώτερη αρχή, η οποία να ρυθμίζει πλήρως τη συμπεριφορά των κρατών.

Από τη μία πλευρά, το άναρχο διεθνές σύστημα δεν επιτρέπει την ύπαρξη μίας ανώτατης υπερκρατικής αρχής, η οποία να ρυθμίζει τη συμπεριφορά των κρατών και η κυριαρχία της οποίας να μεταβιβάζεται – και ως αποτέλεσμα να νομιμοποιείται – από τα ίδια τα κράτη. Από την άλλη πλευρά, οι έχοντες πολιτική εξουσία στο εσωτερικό του κράτους νομιμοποιούνται από τους πολίτες να διαχειρίζονται δημόσια ζητήματα, συμπεριλαμβανομένων και των θεμάτων ασφάλειας. Με αυτόν τον τρόπο, η επιβίωση των κρατών στο άναρχο διεθνές περιβάλλον τίθεται σε προτεραιότητα ως ζήτημα ζωτικής σημασίας, σε αντίθεση με την επιθυμία των ανθρώπων να μη βλάπτονται από τις διαπροσωπικές σχέσεις εντός μίας συλλογικής οντότητας, όπως είναι το κράτος.

Το εθνικό συμφέρον των κρατών βασίζεται στην απόκτηση υλικής και μη υλικής ισχύος, καθώς συνδέεται πρωτίστως με τη διατήρηση και την παγίωση της εθνικής ασφάλειας. Η κατοχή ενός ικανοποιητικού βαθμού ισχύος αποτελεί το πιο θεμελιώδες συστατικό στοιχείο κάθε κράτους.

⁶ Stephen G. Brooks, William C. Wohlforth, *World Out of Balance. International Relations and the Challenge of American Primacy* (Princeton & Oxford: Princeton University Press, 2008), 98.

⁷ Kenneth N. Waltz, *Man, the State, and War* (New York: Columbia University Press, 2001), 114-120.

⁸ John M. Hobson, *The State and International Relations* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), 17-61.

1.1 Νεοκλασικός ρεαλισμός και βασικά χαρακτηριστικά

Ο νεοκλασικός ή αλλιώς νεοπαραδοσιακός ρεαλισμός συνδέεται με την ευρύτερη οικογένεια του πολιτικού ρεαλισμού, η οποία ως φιλοσοφία στηρίζεται στην πολιτική της ισχύος, εν αντιθέσει με την ηθική διάσταση των φιλελεύθερων θεωριών⁹. Πατέρας του νεοκλασικού ρεαλισμού θεωρείται ο Gideon Rose, ο οποίος ανέπτυξε το πρότυπο αυτό στις αρχές της δεκαετίας του 1990¹⁰.

Εμπεριέχοντας και συνδυάζοντας περισσότερα από δύο επίπεδα ανάλυσης, ο νεοκλασικός ρεαλισμός προσανατολίζεται στη μελέτη της εξωτερικής πολιτικής, παρά στην προσέγγιση των διεθνών φαινομένων¹¹. Επίσης, χαρακτηρίζεται για τον επεξηγηματικό του χαρακτήρα, ειδικά στις περιπτώσεις της ιστορικής διπλωματίας¹². Επιτρέπει, δηλαδή, τη λεπτομερή εξέταση ιστορικών περιπτώσιολογικών μελετών αναλύοντας αποτελεσματικότερα την εξωτερική πολιτική, σε σύγκριση με άλλες θεωρητικές προσεγγίσεις¹³. Κατά συνέπεια, η μελέτη εμπλουτίζεται, διότι προστίθενται επιπλέον οπτικές γωνίες προσέγγισης, πέραν του συστημικού παράγοντα ή της εθνικής ισχύος¹⁴.

Όσον αφορά τη μεθοδολογία των θεωρητικών προσεγγίσεων, η ανεξάρτητη μεταβλητή στον νεοκλασικό ρεαλισμό συνδέεται με τη διεθνή κατανομή σχετικής ισχύος, δηλαδή με τον μηχανισμό με τον οποίο το διεθνές σύστημα δομεί και περιορίζει

⁹ Edward Hallett Carr, *The Twenty Years' Crisis, 1919-1939* (London: The Macmillan Press, 1946), 64.

¹⁰ Gideon Rose, "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy," *World Politics* Vol. 51, No. 1 (October 1998): 144-172.

¹¹ Waltz, "International Politics," 54-57.

¹² Nicholas Kitchen, "Systemic pressures and domestic ideas: a neoclassical realist model of grand strategy formation," *Review of International Studies* Vol. 36, No. 1 (2010): 118-119.

¹³ Randall L. Schweller, "China's Aspirations and the Clash of Nationalisms in East Asia: A Neoclassical Realist Examination," *International Journal of Korean Unification Studies* Vol. 23, No. 2 (2014): 7-9; Robert Schuett, *Political Realism, Freud, and Human Nature in International Relations* (New York: Palgrave Macmillan, 2010), 77.

¹⁴ Michiel Foulon, "Neoclassical Realism: Challengers and Bridging Identities," *International Studies Review* 17 (2015): 637-638.

τις πολιτικές επιλογές των κρατών¹⁵. Η ιδιαιτερότητα του νεοκλασικού ρεαλισμού – και κατ’ επέκταση η διαφορά του από τον νεορεαλισμό – εντοπίζεται στον τρόπο με τον οποίο οι συστημικές επιταγές τυγχάνουν επεξεργασίας στο εσωτερικό του κράτους και μετατρέπονται σε αποφάσεις εξωτερικής πολιτικής. Η εν λόγω επεξεργασία συμβαίνει, διότι προτεραιότητα ενός κράτους δεν αποτελεί μόνο η προσεκτική παρακολούθηση των συστημικών επιταγών, αλλά και η συνεχής επίβλεψη των εσωτερικών ισορροπιών. Το τελευταίο αποσκοπεί στην άντληση διαθέσιμων πηγών και στην απόκτηση κατάλληλων ικανοτήτων¹⁶.

Όπως υποστηρίζει ο Rose, για να αποτελέσει ένα κείμενο αξιόλογη σχολή εξωτερικής πολιτικής, απαιτείται η ταυτόχρονη ύπαρξη της ανεξάρτητης και της εξαρτημένης μεταβλητής· μίας σειράς παρεμβατικών μεταβλητών· και ενός σαφούς επιστημονικού πεδίου και μεθοδολογικών προτεραιοτήτων, χαρακτηριζόμενων από λεπτομερή ιστορική ανάλυση¹⁷. Όταν οι διεθνείς σχέσεις και κυρίως η εξωτερική πολιτική ενός ή περισσότερων κρατών προσεγγίζονται σύμφωνα με το πρότυπο του νεοκλασικού ρεαλισμού, γίνεται ανάλυση σε τρία επίπεδα:

- Το πρώτο και το πιο σημαντικό είναι το συστημικό επίπεδο, το οποίο συνδέεται με το διεθνές σύστημα και τη διεθνή κατανομή ισχύος, με τις συστημικές, δηλαδή, πιέσεις που ασκούνται στα κράτη. Ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα είναι ο αντίκτυπος του άναρχου διεθνούς συστήματος στην έλλειψη της εμπιστοσύνης ανάμεσα στα κράτη, ιδιαίτερα εκείνων που γειτνιάζουν γεωγραφικά.
- Το δεύτερο επίπεδο συνδέεται αφενός με το κράτος, ως τη βασικότερη μονάδα στο διεθνές σύστημα – συμπεριλαμβανομένης της σχέσης κράτους-κοινωνίας – και αφετέρου με τους δρώντες εντός ή εκτός του κράτους, οι οποίοι διαδραματίζουν συγκεκριμένο ρόλο στην επεξεργασία των συστημικών εντολών.

¹⁵ Taliaferro, κ.ά., introduction, 19.

¹⁶ Steven E. Lobell, “Threat assessment, the state, and the foreign policy: a neoclassical realist model,” *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, eds. Steven E. Lobell, κ.ά. (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), 46.

¹⁷ Rose, 145.

- Το τρίτο επίπεδο είναι αυτό του ατόμου, το οποίο αφορά κυρίως στη διαδικασία λήψης πολιτικών αποφάσεων από τον ηγέτη ή την ηγετική ομάδα, υπεύθυνοι για τη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής¹⁸.

Τα συγκεκριμένα επίπεδα είχαν αναφερθεί και από τον Kenneth Waltz κατά την προσέγγιση του φαινομένου του πολέμου¹⁹. Σύμφωνα με τα παραπάνω, προκύπτουν τρεις κατεξοχήν μεταβλητές του νεοκλασικού ρεαλισμού στην προσέγγιση της εξωτερικής πολιτικής:

- Η ανεξάρτητη μεταβλητή έχει συστημικό χαρακτήρα, γι' αυτό και συνδέεται με το άναρχο διεθνές σύστημα, την ισορροπία δυνάμεων και απειλών, καθώς και την κατανομή της διεθνούς ή περιφερειακής σχετικής ισχύος.
- Η εξαρτημένη μεταβλητή συνδέεται με τη χάραξη και την υλοποίηση της εξωτερικής πολιτικής. Η τελευταία έχει ως βασικό στόχο τη συμμόρφωση ή μη ενός κράτους στις συστημικές επιταγές.
- Οι εξωτερικές ή αλλιώς παρεμβαίνουσες μεταβλητές είναι καθοριστικής σημασίας για τον νεοκλασικό ρεαλισμό. Εντοπίζονται στην επαφή που έχουν οι δρώντες στο εσωτερικό του κράτους με την κεντρική εξουσία. Η τελευταία, η οποία είναι υπεύθυνη για τη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής, κινητοποιεί τις εσωτερικές πηγές, μετατρέποντάς τις σε στρατιωτική, οικονομική και πολιτική ισχύ. Η συγκεκριμένη διαδικασία πραγματοποιείται μέσω ειδικών μηχανισμών και διαδικασιών, όπως είναι οι κρατικοί θεσμοί, ο εθνικισμός, η ιδεολογία, η χαρισματική ηγεσία, και ούτω καθεξής²⁰. Επίσης, σημαντικές ανεξάρτητες μεταβλητές αποτελούν: η ηγεσία της χώρας – συμπεριλαμβανομένων των ψυχοκοινωνικών χαρακτηριστικών της προσωπικότητας του ηγέτη – το πολιτικό σύστημα, το συνταγματικό πλαίσιο, ο πολιτικός πολιτισμός της κοινωνίας, οι

¹⁸ Colin Dueck, "Neoclassical realism and the national interest: presidents, domestic politics, and major military interventions," *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, eds. Steven E. Lobell, κ.ά. (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), 140-143.

¹⁹ William T. R. Fox, Preface to the 2001 Edition, *Man, the State, and War*, Kenneth N. Waltz (New York: Columbia University Press, 2001), ix.

²⁰ Thomas Christensen, *Useful Adversaries: Grand Strategy, Domestic Mobilization, and Sino-American Conflict, 1947-1958* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1996), 11.

ιδιαιτερότητες του κράτους και της κοινωνίας, η διπλωματική ικανότητα και τα χαρακτηριστικά της εθνικής ασφάλειας²¹.

Ο νεοκλασικός ρεαλισμός επιφέρει σημαντική πρόοδο στη θεωρία των διεθνών σχέσεων, επειδή συνδέει πιο αποτελεσματικά το συστημικό στοιχείο με τη σημασία των εσωτερικών παραγόντων του κράτους²². Ο αντίκτυπος των συστημικών επιταγών στην εξωτερική πολιτική των κρατών δεν είναι άμεσος και προβλέψιμος. Αυτό συμβαίνει, διότι κατά τη διαδικασία της επεξεργασίας των συγκεκριμένων επιταγών εντός του κράτους δεσμεύονται παράγοντες που επηρεάζουν το τελικό αποτέλεσμα. Είναι ακριβώς ο συνδυασμός των συστημικών επιταγών με την επιρροή του κράτους και των άλλων δρώντων στην εξωτερική πολιτική αυτός που αποδίδει στον νεοκλασικό ρεαλισμό το ιδιαίτερο θεωρητικό χαρακτηριστικό της εμβάθυνσης και του εμπλουτισμού της ρεαλιστικής παράδοσης²³.

Οι εσωτερικοί δρώντες διευκολύνουν ή παρεμποδίζουν τη συμμόρφωση του κράτους στις επιταγές και τις προτεραιότητες που θέτει το διεθνές σύστημα και η διεθνής ισορροπία δυνάμεων. Σύμφωνα με τον νεοκλασικό ρεαλισμό, όπως φαίνεται παρακάτω και στο διάγραμμα 1, τα μηνύματα που στέλνονται συστηματικά από το διεθνές σύστημα τυγχάνουν επεξεργασίας από τις κρατικές δομές και ύστερα μεταβιβάζονται στην ηγεσία της χώρας, η οποία είναι υπεύθυνη για τη λήψη πολιτικών αποφάσεων, στο πλαίσιο της χάραξης της εξωτερικής πολιτικής²⁴. Αποβλέποντας στο να ανταποκριθεί στις συστημικές επιταγές και να αντιμετωπίσει υπέρ της τη διεθνή κατάσταση, η ηγεσία ενός κράτους προσπαθεί να συγκροτήσει την κατάλληλη τακτική, κινητοποιώντας τις απαιτούμενες κρατικές και κοινωνικές πηγές²⁵. Με άλλα λόγια, προτεραιότητα του νεοκλασικού ρεαλισμού, ως θεωρητικού προτύπου, αποτελεί η λεπτομερής μελέτη του

²¹ Rose, 157-168; Jack Snyder, *Myths of Empire* (Ithaca and London: Cornell University Press, 1991), 31-65; James Sperling, "Neo-classical realism and alliance politics," *Theorising NATO: New perspectives on the Atlantic alliance*, eds. Mark Webber, κ.ά. (London & New York: Routledge, 2016), 62-63.

²² Schweller, "The Progressiveness," 317-318.

²³ Rose, 146.

²⁴ Randall L. Schweller, "Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing," *International Security* Vol. 29, No. 2 (Fall 2004): 164.

²⁵ Lobell, "Threat assessment," 44; Schweller, "The Progressiveness," 340.

παρεμβατικού ρόλου των εξωτερικών μεταβλητών, αφενός στη διαδικασία της εκτίμησης των συστημικών επιταγών εκ μέρους της ηγεσίας του κράτους, αφετέρου στην προώθηση της κατάλληλης εξωτερικής πολιτικής²⁶.

Σύμφωνα με τον νεοκλασικό ρεαλισμό, η πολιτική αποτελεί συνεχή αγώνα ανάμεσα στα κράτη με στόχο την απόκτηση υλικής ισχύος και ασφάλειας σε έναν κόσμο ανεπαρκών πόρων και διάχυτης αβεβαιότητας²⁷. Το άναρχο διεθνές σύστημα, ως πρόσφορο έδαφος για την ύπαρξη διακρατικών συγκρούσεων, οδηγεί τα κράτη να θέτουν ως αδιαμφισβήτητη προτεραιότητα την υπεράσπιση της εθνικής ασφάλειας, ώστε να επιβιώσουν. Σε αυτό το πνεύμα η χάραξη και η υλοποίηση της εξωτερικής πολιτικής επηρεάζεται κατά κύριο λόγο από την κατοχή υλικών πόρων, δηλαδή σχετικής υλικής ισχύος, εκ μέρους του εκάστοτε κράτους²⁸. Επίσης, η διαμόρφωση της εξωτερικής πολιτικής από την ηγεσία ενός κράτους λαμβάνει υπόψιν διάφορα στοιχεία, όπως το εθνικό συμφέρον, η σχετική υλική και μη υλική ισχύς, οι προθέσεις των άλλων κρατών, καθώς και οι εσωτερικές ισορροπίες. Πρωταρχικό στόχο της εξωτερικής πολιτικής αποτελεί η παγίωση της εθνικής ασφάλειας, καθώς και η βελτίωση της θέσης της χώρας στο περιφερειακό και διεθνές περιβάλλον²⁹. Η κινητοποίηση των μαζών, μέσω της πολιτικής ρητορικής των ηγετικών ομάδων, στοχεύει, εκτός των άλλων, στην αξιοποίηση των εσωτερικών πηγών υπέρ της βελτίωσης της εθνικής ασφάλειας³⁰.

Εκτός από το να διαθέτει έναν ικανοποιητικό βαθμό σχετικής υλικής ισχύος, ένα κράτος, για να έχει την ικανότητα να απαντάει αποτελεσματικά στις συστημικές επιταγές, οφείλει να εξασφαλίσει την εσωτερική του σταθερότητα³¹. Εάν στο εσωτερικό η σχέση του πολιτικού καθεστώτος με την κοινωνία δεν είναι συγκρουσιακή, ενώ,

²⁶ Taliaferro, κ.ά., introduction, 3-4.

²⁷ Στο ίδιο, 4.

²⁸ Rose, 144-177.

²⁹ Lobell, "Threat assessment," 56-57.

³⁰ Rathbun, 302-303.

³¹ Morgenthau, 104; Kenneth N. Waltz, *Theory of International Politics* (Reading, Mass: Addison-Wesley, 1979), 130-131; Fareed Zakaria, *From Wealth to Power: The Unusual Origins Of America's World Role* (NJ: Princeton University Press, 1998), 38-39; Ali Naseer Mohamed, "The Diplomacy of Micro-States," *Discussion Papers in Diplomacy* 78 (Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', 2002): 9.

παράλληλα, υπάρχει εθνοτική και πολιτική συνοχή, τότε το συγκεκριμένο κράτος έχει περισσότερες πιθανότητες να αξιοποιεί αποτελεσματικά τις εσωτερικές πηγές – υλικές ή μη – ως προς την αντιμετώπιση των εσωτερικών και εξωτερικών προκλήσεων³².

Στα κράτη που δεν υφίστανται έντονα προβλήματα γλωσσικής, θρησκευτικής ή εθνοτικής ετερογένειας ούτε έλλειψη κοινωνικής συνοχής, η πολιτική ελίτ διαχειρίζεται αποτελεσματικά τις εξωτερικές απειλές³³. Η συναίνεση των ελίτ, δηλαδή της ηγετικής ομάδας, στη λήψη πολιτικών αποφάσεων συμβάλλει θετικά στην αποτελεσματικότητα της εξωτερικής πολιτικής, όσον αφορά την αντιμετώπιση των εξωτερικών προκλήσεων. Ωστόσο, όπως υποστηρίζει ο Schweller, όταν η ακραία κινητοποίηση των μαζών αποκτά μεγάλες και σταθερές διαστάσεις, τότε το συγκεκριμένο φαινόμενο αποτελεί χαρακτηριστικό των ολοκληρωτικών καθεστώτων³⁴. Αυτή η ομοφωνία απόψεων διακρίνει κυρίως τις απολυταρχικές χώρες, καθότι στα δημοκρατικά καθεστάτα επικρατεί πλουραλισμός απόψεων απέναντι στις διεθνείς εξελίξεις.³⁵

Ένα σταθερό πολιτικό καθεστώς, σε συνδυασμό με έναν ισχυρό και δημοφιλή ηγέτη όχι μόνο συμβάλλει στην αύξηση των επιδόσεων της εξωτερικής πολιτικής, αλλά, παράλληλα, εξασφαλίζει σε μεγάλο βαθμό την κινητοποίηση των εσωτερικών πηγών με σκοπό την αύξηση της σχετικής ισχύος και την επίτευξη των εν λόγω επιδιώξεων. Το αντίθετο συμβαίνει σε περιπτώσεις ασταθούς καθεστώτος και όταν η ηγεσία της χώρας στερείται την εμπιστοσύνη του λαού³⁶. Επίσης, η ύπαρξη εθνικών μειονοτήτων, οι οποίες είναι εθνοτικά και συναισθηματικά δεμένες με άλλα κράτη, ιδιαίτερα όταν αυτά γειτνιάζουν, συμβάλλει αρνητικά στην κοινωνική συνοχή και την πολιτική σταθερότητα³⁷.

³² Zakaria, *ό.π.*, 39.

³³ Randall L. Schweller, *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power*, Princeton (NJ: Princeton University Press, 2008), 11-13.

³⁴ Schweller, “Unanswered Threats,” 170-173.

³⁵ Schweller, *Unanswered Threats: Political*, 20-21.

³⁶ Schweller, “Unanswered Threats,” 173-175.

³⁷ Στο *ίδιο*, 175-176; Stephen M. Saideman, “The Power of the Small: The Impact of Ethnic Minorities on Foreign Policy,” *SAIS Review* Vol. 22, No. 2 (Summer-Fall, 2002): 96.

Συνήθως, σε περίοδο εσωτερικών εντάσεων οι ελίτ ακολουθούν τακτικές εξωτερικών τριβών, αποσκοπώντας στη διεύρυνση της κοινωνικής συνοχής³⁸. Γι' αυτόν ακριβώς τον λόγο, στις απολυταρχικές συνήθως χώρες οι ελίτ προπαγανδίζουν την ύπαρξη κατασκευασμένων εξωτερικών απειλών, ώστε να ενισχύσουν τις διάφορες ταυτότητες στο εσωτερικό των χωρών, είτε προς όφελος της εθνικής συνείδησης, είτε υπέρ του πολιτικού καθεστώτος ή και των δύο μαζί³⁹.

Μία επιπλέον σημαντική διάσταση του νεοκλασικού ρεαλισμού σχετίζεται με την εκτίμηση των συστημικών επιταγών από την ηγεσία ενός κράτους. Οποιαδήποτε λανθασμένη εκτίμηση απέναντι σε μία ή περισσότερες συστημικές αλλαγές, αναφορικά με την κατανομή της σχετικής ισχύος, μπορεί να οδηγήσει σε ριψοκίνδυνη εξωτερική πολιτική⁴⁰. Πιθανή μετακίνηση στη σχετική ισχύ ενός ή περισσότερων κρατών, όσον αφορά χαρακτηριστικά όπως είναι το έδαφος, ο πληθυσμός, η βιομηχανική και λοιπή οικονομική ανάπτυξη, η στρατιωτική δύναμη, αλλά και η ιδεολογία, μπορεί να γίνεται αντιληπτή ως εν δυνάμει απειλή από ένα ή περισσότερα άλλα κράτη⁴¹. Βέβαια, το θέμα των αντιλήψεων σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τις ατομικές και συλλογικές εμπειρίες της ηγεσίας της χώρας, καθώς και με τη λογοκρισία στην επίσημη πληροφόρηση του λαού. Η κεντρική εξουσία διαθέτει σχεδόν αποκλειστική πρόσβαση σε επίσημες, κρατικές και μη, πηγές ενημέρωσης επί του θέματος της εθνικής ασφάλειας⁴².

³⁸ Schweller, "Unanswered Threats," 176-177.

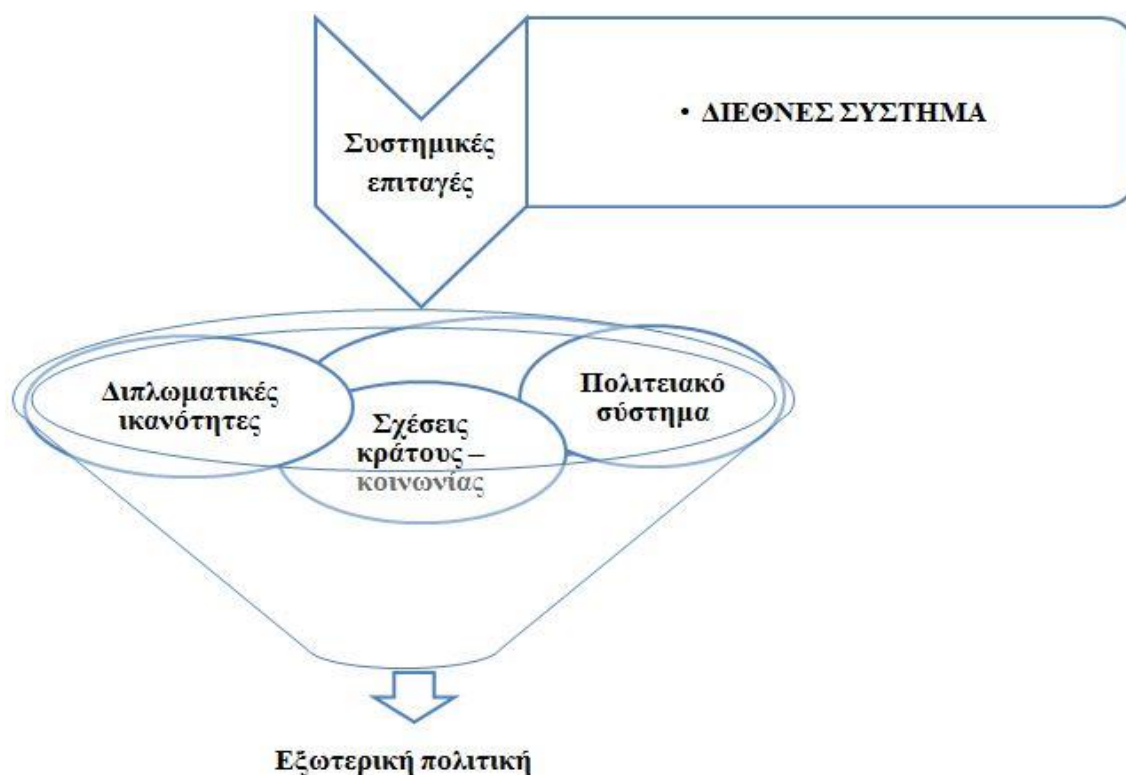
³⁹ Στο ίδιο, 177-178.

⁴⁰ Lobell, "Threat assessment," 52; Randall L. Schweller, William C. Wohlforth, "Power test: Evaluating realism in response to the end of the Cold War," *Security Studies* 9, no. 3 (Spring, 2000): 71.

⁴¹ John Mearsheimer, *The Tragedy of Great Power Politics* (New York & London: W.W.Norton & Company, Inc, 2001), 55-82.

⁴² Christensen, 17.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1 Η χάραξη εξωτερικής πολιτικής σύμφωνα με τον Νεοκλασικό ρεαλισμό

1.1.1 Κοινά σημεία και διαφορές από τον κλασικό ρεαλισμό και τον νεορεαλισμό

Ο νεορεαλισμός αποτελεί ένα επιπλέον σημαντικό πρότυπο στη θεωρία των διεθνών σχέσεων. Έχοντας ως βασικό εκφραστή τον Kenneth Waltz, οι νεορεαλιστές υποστηρίζουν πως το διεθνές περιβάλλον και οι συστημικές εντολές καθορίζουν τη συμπεριφορά των κρατών βάσει της κατανομής της υλικής ισχύος. Η συστημική

κατανομή ισχύος στο άναρχο διεθνές σύστημα συμβάλλει στην κοινωνικοποίηση των κρατών⁴³.

Ενώ οι εκπρόσωποι του κλασικού ρεαλισμού έδιναν μεγάλη βαρύτητα στο κράτος ως βασική μονάδα του διεθνούς συστήματος, καθώς και στα πάγια χαρακτηριστικά του, κοινά με τη φύση του ανθρώπου, ο νεορεαλισμός βασίστηκε στον συστημικό παράγοντα. Ως εκ τούτου, το κράτος των νεορεαλιστών μοιάζει με ένα «μαύρο κουτί» για τουλάχιστον δύο βασικούς λόγους. Πρώτον, δεν εντοπίζονται και δεύτερον δεν αναλύονται οι παράγοντες στο εσωτερικό των κρατών, οι οποίοι μπορεί να ασκούν κάποια επιρροή στην εξωτερική πολιτική. Με αυτόν τον τρόπο, τα κράτη αντιμετωπίζονται ως ομοιόμορφες μονάδες, αναφορικά με τη συστημική κατανομή ισχύος και την προσαρμογή τους. Σύμφωνα με τον νεορεαλισμό, τα κράτη μιμούνται τις μεγάλες δυνάμεις, στον τρόπο με τον οποίο αυτές ανταποκρίνονται στις συστημικές εντολές με στόχο τη διατήρηση ή και την επέκταση της ισχύος.

Η συστημική φύση του νεορεαλισμού δεν επιτρέπει στο θεωρητικό αυτό πρότυπο να προσεγγίζει αποτελεσματικά την εξωτερική πολιτική ενός ή περισσότερων κρατών, εν συγκρίσει με τον κλασικό ρεαλισμό. Ωστόσο, ο τελευταίος στηρίζεται κατά κύριο λόγο στο κράτος ως βασική μονάδα, παραγκωνίζοντας τη σημασία του διεθνούς συστήματος στη συμπεριφορά των κρατών απέναντι στα άλλα κράτη.

Στη μελέτη αυτή αρμόζει καλύτερα μία θεωρία εξωτερικής πολιτικής, παρά μία θεωρία διεθνούς πολιτικής. Ο συνδυασμός του συστημικού παράγοντα με τη βασική έννοια του κράτους – καθώς και με τα λεπτομερή χαρακτηριστικά που διαθέτει το τελευταίο – κρίνεται η καταλληλότερη θεωρητική προσέγγιση της κρατικής συμπεριφοράς στο διεθνές περιβάλλον. Η συμπεριφορά αυτή στηρίζεται στην εξέταση των έμπρακτων περιπτώσιολογικών μελετών.

Στον νεοκλασικό ρεαλισμό δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στο κράτος ως μονάδα, καθώς και στις ιδιαιτερότητες που εκείνο έχει, σε αντίθεση με τον νεορεαλισμό, ο οποίος

⁴³ Jeffrey W. Taliaferro, “Neoclassical realism and resource extraction: State building for future war,” *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, eds. Steven E. Lobell, κ.ά. (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), 207-210.

στηρίζεται σχεδόν αποκλειστικά στο συστημικό επίπεδο⁴⁴. Το κράτος προσεγγίζεται ως δυναμική μονάδα και όχι ως στατική ή μονολιθική, όσον αφορά τις σχέσεις που αναπτύσσει με άλλους δρώντες του διεθνούς συστήματος⁴⁵. Παρά ταύτα, ο νεοκλασικός ρεαλισμός μοιράζεται κοινά χαρακτηριστικά με τον νεορεαλισμό, καθώς και με τον κλασικό ρεαλισμό⁴⁶. Επίσης, σύμφωνα με τον Rose, ο νεοκλασικός ρεαλισμός αποτελεί στην ουσία σύνθεση ανάμεσα στον δομικό ρεαλισμό, από τη μία, και τον κονστρουκτιβισμό, από την άλλη⁴⁷.

Παρόμοια με τον κλασικό ρεαλισμό, ο νεοκλασικός ρεαλισμός βασίζεται στη διεθνή κατανομή της υλικής ισχύος, λαμβάνοντας υπόψιν την ανομοιομορφία των κρατών και τις διαφορετικές χρονικές περιόδους. Το θεωρητικό αυτό πρότυπο οικοδομείται, επίσης, επάνω στη σύνθετη και πολυεπίπεδη σχέση ανάμεσα στο κράτος και την κοινωνία. Πρέπει να σημειωθεί ότι μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο οι εκπρόσωποι του κλασικού ρεαλισμού άρχισαν να υπογραμμίζουν τη σταδιακά αυξάνουσα σημασία της κοινωνίας ως προς την επιρροή που η τελευταία ασκούσε στην κεντρική εξουσία⁴⁸. Τα εθνικιστικά και δημοκρατικά κινήματα του 19^{ου} και του 20^{ου} αιώνα συνέβαλαν στη συρρίκνωση του μονοπωλίου της κεντρικής εξουσίας στην άσκηση της εξωτερικής πολιτικής, ενώ στο παρελθόν η τελευταία βρισκόταν στα χέρια του εκάστοτε μονάρχη.

Επιπλέον, ο νεοκλασικός ρεαλισμός, όπως και ο κλασικός ρεαλισμός, εμπεριέχει τη φιλοσοφία προσομοίωσης των κρατών με τη φύση του ανθρώπου⁴⁹. Οι θεωρίες που συνδέονται με τον πολιτικό ρεαλισμό ισχυρίζονται πως ο άνθρωπος δεν μπορεί να

⁴⁴ Jeffrey W. Taliaferro, Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman, Introduction: Neoclassical realism, the state, and foreign policy”, *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, eds. Steven E. Lobell, κ.ά. (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), 24; Colin Elman, “Realism,” *Security Studies: An Introduction*, ed. Paul D. Williams, 2nd edition (New York: Routledge, 2013), 25.

⁴⁵ Deborah J. Gerner, “The Evolution of the Study of Foreign Policy,” *Foreign Policy Analysis, Continuity and Change in Its Second Generation*, Laura Neack, κ.ά. (New Jersey: Prentice-Hall, 1995), 19.

⁴⁶ Robert Jackson, Georg Sørensen, *Introduction to International Relations. Theories and Approaches*, 5th Edition (Oxford: Oxford University Press, 2013), 86.

⁴⁷ Rose, 152.

⁴⁸ Hans J. Morgenthau, *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace* (New York: Alfred A. Knopf, 1948), 134-145.

⁴⁹ Στο ίδιο, 50.

επιβιώσει παρά μόνο εάν είναι αναπόσπαστο μέρος μίας ευρύτερης ομάδας, η οποία του παρέχει ασφάλεια⁵⁰. Ο φόβος και η ανασφάλεια απέναντι στις εξωτερικές απειλές – ή αντιλαμβανόμενες ως απειλές – διευκολύνουν τη συγκρότηση της πολιτικής ομάδας, καθώς και τη συνοχή της⁵¹.

Σύμφωνα με τον Robert Schuett, τα κράτη που ακολουθούν τις επιταγές του κλασικού και του νεοκλασικού ρεαλισμού δεν αποσκοπούν μόνο στην ορθολογική απόκτηση μεγαλύτερης ισχύος και ασφάλειας, αλλά ανταγωνίζονται μεταξύ τους με μη ορθολογικό τρόπο και με στόχο τη βελτίωση του διεθνούς τους κύρους⁵². Αυτό σημαίνει πως το άναρχο διεθνές περιβάλλον δεν αναγκάζει τα κράτη μόνο να επιβιώσουν, δηλαδή να διατηρήσουν την εθνική τους ασφάλεια, αλλά επίσης τα παρακινεί να αυξήσουν το κύρος τους, βελτιώνοντας τη θέση τους διεθνώς⁵³. Μάλιστα, υπάρχουν ιστορικά παραδείγματα ηγετών, όπως ο Μέγας Αλέξανδρος, ο Κάρολος Κουΐντος, ο Ναπολέων Α΄ και ο Χίτλερ, που έθεσαν σε κίνδυνο την ασφάλεια των κρατικών οντοτήτων τους, με στόχο την απόκτηση ηγεμονικής ισχύος και ηγεμονικού κύρους⁵⁴. Η κατανομή της ισχύος και του κύρους αλληλοσυνδέονται, αν και δεν ταυτίζονται πλήρως. Η κατοχή σημαντικού βαθμού ισχύος από ένα κράτος – κυρίως στρατιωτικής και οικονομικής φύσεως – αυξάνει, παράλληλα, τη διεθνή αξιοπιστία του σε σχέση με άλλα κράτη⁵⁵.

Κατά τον νεοκλασικό ρεαλισμό, η απόκτηση μεγαλύτερης σχετικής ισχύος και σχετικού κύρους αποτελούν για τα κράτη ζωτικής σημασίας στόχους⁵⁶. Όπως το άτομο προσπαθεί να επιβιώσει, να διατηρήσει την ασφάλεια – τη δική του και της οικογένειάς του – και να βελτιώσει την αυτοπεποίθησή του, κατά τον ίδιο τρόπο τα κράτη

⁵⁰ Taliaferro, κ.ά., introduction, 14.

⁵¹ Στο ίδιο, 24.

⁵² Schuett, 77-78.

⁵³ Στο ίδιο, 79.

⁵⁴ Randall L. Schweller, “Neorealism’s status-quo bias: What security dilemma?” *Security Studies* Vol. 5, No. 3 (March, 1996): 107.

⁵⁵ Robert Gilpin, *War & Change in World Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1981), 30-34.

⁵⁶ Schuett, 80.

διεκδικούν ταυτόχρονα την παγίωση της εθνικής ασφάλειας, καθώς και τη βελτίωση της περιφερειακής ή και της διεθνούς θέσης τους⁵⁷.

Η πρωταρχική σημασία του διεθνούς συστήματος στην προσέγγιση των διεθνών σχέσεων αποτελεί κοινό χαρακτηριστικό του νεοκλασικού ρεαλισμού και του νεορεαλισμού⁵⁸. Ο νεοκλασικός ρεαλισμός ενσωματώνει στη θεωρητική του προσέγγιση τον συστημικό παράγοντα του νεορεαλισμού, ενώ, παράλληλα, προσθέτει τη σύνθετη σχέση κράτους-κοινωνίας, την οποία έχει δανειστεί από τον κλασικό ρεαλισμό⁵⁹. Σε σύγκριση, δηλαδή, με τον νεορεαλισμό, ο οποίος τονίζει τη «διεθνή κοινωνικοποίηση» των κρατών από το διεθνές σύστημα, ο νεοκλασικός ρεαλισμός υπογραμμίζει, παράλληλα, τη σημασία πρόσθετων παραγόντων με στόχο την προσεκτική μελέτη της εξωτερικής πολιτικής⁶⁰. Σύμφωνα με τον Brian Rathbun, ο νεοκλασικός ρεαλισμός αποτελεί προέκταση του νεορεαλισμού, καθώς προσθέτει στη συγκεκριμένη θεωρία τον ρόλο των εσωτερικών μεταβλητών στην εξωτερική πολιτική, όπως είναι η διπλωματία, ο εθνικισμός, η σχέση κράτους-κοινωνίας, η ηγεσία, η ιδεολογία, και ούτω καθεξής⁶¹.

Ο νεοκλασικός ρεαλισμός συνδυάζει τη μονάδα του κράτους με τη θεμελιώδη συστημική αρχή ότι το άναρχο διεθνές περιβάλλον αποτελεί αντικειμενική πραγματικότητα και όχι κοινωνική κατασκευή. Επιπροσθέτως, η θεωρητική καινοτομία του νεοκλασικού ρεαλισμού είναι ο εντοπισμός δρώντων και διαδικασιών στο εσωτερικό του κράτους, καθώς και του ρόλου που αυτοί οι παράγοντες διαδραματίζουν στη λήψη αποφάσεων. Οι εσωτερικοί δρώντες αποτελούν ένα είδος «ιμάντα μετάδοσης» ανάμεσα στις συστημικές εντολές και την εξωτερική πολιτική του εκάστοτε κράτους. Με αυτόν τον τρόπο ο νεοκλασικός ρεαλισμός, ως θεωρητικό

⁵⁷ Στο ίδιο, 82; Jeffrey W. Legro, Andrew Moravcsik, "Is Anybody Still a Realist?" *International Security* Vol. 24, No. 2 (Fall 1999): 27.

⁵⁸ Taliaferro, "Neoclassical realism," 210.

⁵⁹ Taliaferro, κ.ά., introduction, 13.

⁶⁰ Στο ίδιο, 7-8.

⁶¹ Brian Rathbun, "A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism," *Security Studies* 17 (2008): 296, 311.

πρότυπο, προσφέρει λεπτομερή ανάλυση στην εξωτερική πολιτική ενός ή περισσότερων κρατών, μέσω της εξέτασης των περιπτώσιολογικών μελετών⁶².

Ακόμη, ο νεοκλασικός ρεαλισμός συνδυάζει τη συστημική και νετερμινιστική δύναμη του νεορεαλισμού με τον υλιστικό χαρακτήρα της ισχύος του κλασικού ρεαλισμού, ενώ υπογραμμίζει τη σημασία των εσωτερικών του κράτους δρώντων στην επιρροή των αποφάσεων που συνδέονται με την εξωτερική πολιτική⁶³. Το γνώρισμα αυτό αποδίδει στον νεοκλασικό ρεαλισμό το θεωρητικό χαρακτηριστικό της αναλυτικής εμβάθυνσης μέσα στη μονάδα του κράτους. Αντίθετα από τον νεορεαλισμό, ο νεοκλασικός ρεαλισμός ανοίγει το «μαύρο κουτί» του κράτους, όπου επιδιώκει να εντοπίσει τον ρόλο των επιμέρους δρώντων στη λήψη πολιτικών αποφάσεων⁶⁴. Οι εσωτερικοί παράγοντες, όπως είναι η οικονομία, ο στρατός, η τεχνολογία, η διπλωματία, η ηγεσία, ο πολιτισμός, η ιδεολογία, οι ιδιαιτερότητες του κράτους και της κοινωνίας, αλληλεπιδρούν με τις συστημικές ή υποσυστημικές επιταγές, με αποτέλεσμα την άσκηση επιρροής στη διαδικασία επεξεργασίας των εν λόγω επιταγών κατά τη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής⁶⁵. Με αυτόν τον τρόπο επιλέγονται από την πολιτική ηγεσία τα κατάλληλα μέσα και μηχανισμοί, διακριτά από εκείνα των άλλων κρατών, με στόχο τη χάραξη και υλοποίηση της εξωτερικής πολιτικής⁶⁶. Επομένως, το κράτος του νεοκλασικού ρεαλισμού αποτελεί την παρεμβατική μεταβλητή ανάμεσα στο διεθνές ή το περιφερειακό σύστημα, από τη μία πλευρά, και την εξωτερική πολιτική, από την άλλη⁶⁷.

⁶² Στο ίδιο, 296.

⁶³ Jackson & Sørensen, 86.

⁶⁴ Snyder, 20; Barry Buzan, *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*, Second Edition (Brighton, Sussex: Wheatsheaf Books Ltd, 1983), 68-69.

⁶⁵ Kitchen, "Systemic pressures," 119; Michael Brecher, *Decisions in Crisis, Israel, 1967 and 1973* (Berkeley: University of California Press, 1980), 13-15.

⁶⁶ Mark R. Brawley, "Neoclassical realism and strategic calculation: explaining divergent British, French and Soviet strategies toward Germany between the world wars (1919-1939)," *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, eds. Steven E. Lobell, κ.ά. (Cambridge: Cambridge University Press, 2009), 97.

⁶⁷ Lobell, "Threat assessment," 44; Anders Wivel, "Explaining Why State X Made a Certain Move last Tuesday: The Promise and Limitation of Realist Foreign Policy Analysis," *Journal of International Relation and Development* 8, No. 4 (December 2005): 359-368.

Ο νεοκλασικός ρεαλισμός ταυτίζεται με τον νεορεαλισμό, όσον αφορά την ύπαρξη ενός ιδεατού οράματος συμπεριφοράς των κρατών στο διεθνές περιβάλλον. Σύμφωνα με το όραμα αυτό, τα κράτη, δια της εξωτερικής πολιτικής τους, προσαρμόζονται στις συστημικές επιταγές. Ωστόσο, τα κράτη ανταγωνίζονται μεταξύ τους όσον αφορά τη διεθνή κατανομή της σχετικής υλικής ισχύος και το γεγονός αυτό οδηγεί στην εμφάνιση των ζητημάτων ασφάλειας. Σε αυτές τις συνθήκες, οι συστημικές επιταγές δε μεταφράζονται αυτόματα σε μορφή ανεπεξέργαστης εξωτερικής πολιτικής, αλλά τυγχάνουν επεξεργασίας στο εσωτερικό του κρατικού μηχανισμού, καθώς έρχονται αντιμέτωπες με άλλους παράγοντες και διαδικασίες⁶⁸. Τα τελευταία συνδράμουν ή εμποδίζουν τον μετασχηματισμό των συστημικών επιταγών σε εξωτερική πολιτική⁶⁹. Με άλλα λόγια, σύμφωνα με τον νεοκλασικό ρεαλισμό, το άναρχο διεθνές σύστημα επηρεάζει την εξωτερική πολιτική των κρατών σε σημαντικό βαθμό, αλλά δεν την υπαγορεύει εντελώς⁷⁰.

Δανειζόμενος στοιχεία από τον δομικό ρεαλισμό, τον κονστρουκτιβισμό και τις θεωρίες εσωτερικής πολιτικής, ο νεοκλασικός ρεαλισμός αφαιρεί από τον νεορεαλισμό τον δομικό ντετερμινισμό⁷¹. Ταυτόχρονα, οι εσωτερικοί δρώντες και οι ιδιαιτερότητες ενός κράτους δεν είναι σε θέση να καθορίζουν πλήρως την εξωτερική πολιτική του, λόγω της πρωταρχικής θέσης που κατέχει ο συστημικός παράγοντας. Ο ουσιαστικός ρόλος του διεθνούς συστήματος, καθώς και η συμπληρωματική δύναμη των εξωτερικών μεταβλητών, επηρεάζουν σημαντικά την εξωτερική πολιτική, στο πλαίσιο, όμως, των γεωπολιτικών ιδιαιτεροτήτων και ισορροπιών⁷².

Σε γενικές γραμμές ο νεοκλασικός ρεαλισμός τονίζει την ανάγκη της συμμόρφωσης των κρατών στις ανταγωνιστικής φύσεως διεθνείς πιέσεις. Όπως στην περίπτωση του νεορεαλισμού, η διεθνής κοινωνικοποίηση των κρατών συμβάλλει θετικά στην επιβίωση των τελευταίων, καθώς λειτουργεί προς αποφυγήν των σοβαρών κρίσεων.

⁶⁸ Sperling, 62-63.

⁶⁹ Rathbun, 312.

⁷⁰ Foulon, 639.

⁷¹ Sperling, 62.

⁷² Foulon, 648.

Ωστόσο, τα κράτη δεν αποτελούν πάντοτε προβλέψιμες μονάδες, όσον αφορά την προσαρμογή τους στις συστημικές εντολές⁷³.

1.1.2 Κοινά σημεία και διαφορές από τον φιλελευθερισμό, τον κονστρουκτιβισμό και τον μαρξισμό

Εκτός από τις διαφοροποιήσεις του νεοκλασικού ρεαλισμού από τις θεωρίες του πολιτικού ρεαλισμού, ο νεοκλασικός ρεαλισμός διαφοροποιείται, επίσης, και από άλλες θεωρητικές προσεγγίσεις, όπως είναι ο φιλελευθερισμός, ο κονστρουκτιβισμός και ο μαρξισμός. Ο ιδεαλισμός και ο κονστρουκτιβισμός δίνουν μεγαλύτερη βαρύτητα στις ιδέες, την οικονομική συνεργασία, τους διεθνούς οργανισμούς και την κοινωνικά συγκροτημένη πραγματικότητα, ενώ αφήνουν στην άκρη την αντικειμενικότητα του άναρχου διεθνούς συστήματος, τα διλήμματα ασφάλειας και τις συστημικές επιταγές⁷⁴.

Αν και οι παρεμβαίνουσες μεταβλητές του νεοκλασικού ρεαλισμού – όπως είναι πρωτίστως η ασφάλεια και δευτερευόντως οι πεποιθήσεις της ηγεσίας, ο εθνικισμός, οι κοινωνικοί παράγοντες, η σχέση κράτους-κοινωνίας, και ούτω καθεξής – διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επεξεργασία συστημικών επιταγών⁷⁵, δεν είναι σε θέση να αντικαταστήσουν τον πρωτεύοντα ρόλο που κατέχει το συστημικό στοιχείο⁷⁶. Σε αντίθετη περίπτωση, όταν οι παρεμβαίνουσες μεταβλητές και η εσωτερική πολιτική ενός κράτους επιδιώκουν να επιβάλλουν τις δικές τους

⁷³ Schweller, “Unanswered Threats,” 161.

⁷⁴ Laura Neack, *The New Foreign Policy, Power Seeking in a Globalized Era*, Second Edition (Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2008), 18-19.

⁷⁵ Jordan Jorgji, “Rëndësia e teorisë së marrëdhënieve ndërkombëtare: realizmi neoklasik dhe politika e jashtme shqiptare,” [Σημασία της θεωρίας διεθνών σχέσεων: νεοκλασικός ρεαλισμός και αλβανική εξωτερική πολιτική] *Buletini Shkencor* (Universiteti ‘Fan.S.Noli’, Korçë, Viti XXI i botimit, nr. 31, 2016): 187.

⁷⁶ Rathbun, 296; Foulon, 637.

προτεραιότητες στην εξωτερική πολιτική, καθώς και στην αντικειμενικότητα του άναρχου διεθνούς συστήματος, τότε, σύμφωνα με τον νεοκλασικό ρεαλισμό, το σύστημα τιμωρεί το συγκεκριμένο κράτος⁷⁷. Η παράλειψη της ορθολογικής υπεράσπισης της εθνικής ασφάλειας ή η άγνοια, εκ μέρους της ηγετικής ομάδας, της αντικειμενικότητας της διεθνούς αναρχίας και η πίστη σε μία κοινωνικά κατασκευασμένη πραγματικότητα οδηγούν στην επιβολή συστημικών κυρώσεων⁷⁸. Επίσης, η ορθολογική συμπεριφορά των κρατών, η οποία βασίζεται στην προώθηση του εθνικού συμφέροντος, περιορίζεται πολλές φορές από την υποκειμενικότητα των ηγεσιών και των λοιπών εσωτερικών δρώντων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων⁷⁹.

Το προσδιοριστικό στοιχείο του νεοκλασικού ρεαλισμού στη μελέτη των διεθνών σχέσεων, κυρίως στον τομέα της εξωτερικής πολιτικής, συνδέεται άρρηκτα με τον συστημικό χαρακτήρα και την υλική οντολογία του συγκεκριμένου θεωρητικού προτύπου⁸⁰. Οι παρεμβαίνουσες μεταβλητές συμπληρώνουν τη σχέση κράτους-διεθνούς συστήματος, συμβάλλοντας στη βελτίωση της ανάλυσης της εξωτερικής πολιτικής. Αυτό συμβαίνει, διότι ο νεορεαλισμός, ως συστημική θεωρία, παρέλειψε να εξετάσει τη διαδικασία επεξεργασίας των συστημικών εντολών εντός του κράτους⁸¹.

Επίσης, το κράτος, και όχι το άτομο, είναι αυτό που αποτελεί τον κυριότερο δρώντα στις διεθνείς σχέσεις και την εξωτερική πολιτική⁸². Παράλληλα, η συστημική δομή της σχέσης κράτους-διεθνούς συστήματος στηρίζεται στη μόνιμη και αντικειμενική αρχή του άναρχου διεθνούς περιβάλλοντος και όχι σε ιδέες, νόρμες, ταυτότητες ή κάποια κοινωνική πραγματικότητα, όπως τονίζει ο κονστρουκτιβισμός ή ο μαρξισμός⁸³.

⁷⁷ Rose, 147.

⁷⁸ Rathbun, 317-318.

⁷⁹ Zakaria, *From Wealth*, 42.

⁸⁰ Aaron L. Friedberg, *A Contest for Supremacy* (New York & London: W. W. Norton & Company, 2011), 58.

⁸¹ Rathbun, 304.

⁸² Στο ίδιο, 299.

⁸³ Alexander Wendt, *Social Theory of International Politics* (Cambridge: Cambridge University Press, 1999), 308-312; Nicholas Greenwood Onuf, *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations* (Columbia, South Carolina: University of South Carolina Press, 1989), 35-65.

Η ιδεολογία που μπορεί να χαρακτηρίζει την εσωτερική οργάνωση ενός κράτος δεν έχει τη δυνατότητα να αντικαταστήσει τη σημασία ούτε του κράτους ούτε του εθνικού συμφέροντος. Η πολιτική ή η οικονομική ιδεολογία συμπληρώνει τον αντικειμενικό στόχο του κράτους για επιβίωση και αυτο-βοήθεια στο άναρχο διεθνές σύστημα, καθώς και τις προσπάθειες των ελίτ για παγίωση της εθνικής ασφάλειας⁸⁴.

Επίσης, αν και η σχέση κράτους-κοινωνίας εμπλουτίζει την ανάλυση της εξωτερικής πολιτικής, η κοινωνία δεν μπορεί να επιβάλει στο κράτος τις ιδέες ή τις ταυτότητες που τη χαρακτηρίζουν, ώστε αυτές με τη σειρά τους να θέσουν σε δεύτερη μοίρα τη διατήρηση ή αύξηση της υλικής σχετικής ισχύος⁸⁵.

Απέναντι στην προσέγγιση του φιλελευθερισμού, σύμφωνα με τον οποίον το διεθνές σύστημα αντικατοπτρίζει τις θέσεις των κρατών, οι οποίες αποτελούν άθροισμα των θέσεων των ελίτ και των υπολοίπων εσωτερικών δρώντων, ο νεοκλασικός ρεαλισμός υποστηρίζει την αντικειμενική ύπαρξη του άναρχου διεθνούς συστήματος και την επεξεργασία των συστημικών εντολών στο εσωτερικό του κράτους. Ταυτόχρονα, ο νεοκλασικός ρεαλισμός διαφέρει από τη λογική του κονστρουκτιβισμού, κατά τον οποίον οι διεθνείς σχέσεις είναι αποτέλεσμα κατασκευασμένων κοινωνικών πραγματικοτήτων και σημασιών, ως επακόλουθο των επαφών και της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στα κράτη⁸⁶. Σύμφωνα με τον κονστρουκτιβισμό, η συμπεριφορά των κρατών στο διεθνές γίνεσθαι δε συνδέεται μόνο με τους υλικούς παράγοντες, αλλά βασίζεται κυρίως στην κοινωνική πραγματικότητα, η οποία προκύπτει από την από κοινού διάδραση ανάμεσα στα κράτη⁸⁷. Επιπλέον, ο κονστρουκτιβισμός δεν εστιάζεται στη μελέτη του ρόλου που έχουν οι εσωτερικοί δρώντες του κράτους, ως προς την εξωτερική πολιτική, και αγνοεί τη σημασία των γεωπολιτικών συγκυριών⁸⁸.

⁸⁴ Rathbun, 300-301.

⁸⁵ Στο ίδιο, 314-315.

⁸⁶ Στο ίδιο, 307.

⁸⁷ Wendt, 189.

⁸⁸ Foulon, 640.

Ο νεοκλασικός ρεαλισμός διαφέρει επίσης από το «Παίγνιο των Δύο Επιπέδων» (Two Level Games). Βασικό γνώρισμα του τελευταίου, το οποίο συνδέεται με την ευρύτερη οικογένεια των φιλελεύθερων θεωριών, αποτελεί ο συνδυασμός των κρατικών χαρακτηριστικών με τα διεθνή στοιχεία, στο πλαίσιο της διαπραγματευτικής δύναμης που διαθέτει ο επικεφαλής ενός κράτους⁸⁹. Σύμφωνα με το θεωρητικό αυτό πρότυπο, δεν υφίσταται καμία σαφής σύνδεση και ιεραρχημένη διάδραση ανάμεσα στο διεθνές περιβάλλον και το εσωτερικό του κράτους. Το μόνο συνδετικό στοιχείο ανάμεσα στα δύο αυτά επίπεδα εντοπίζεται στις διαπραγματευτικές ικανότητες της ηγετικής προσωπικότητας⁹⁰. Ο όρος ηγετική προσωπικότητα παραπέμπει περισσότερο στην έννοια των θεσμών στο εσωτερικό του κράτους – όπως είναι ο θεσμός του Προέδρου της Δημοκρατίας ή του Πρωθυπουργού – παρά στο επίπεδο ενός συγκεκριμένου ατόμου⁹¹.

Αντίθετα, ο νεοκλασικός ρεαλισμός δίνει ιδιαίτερο βάρος στο συστημικό επίπεδο, ενώ εμπλουτίζει την ανάλυση της εξωτερικής πολιτικής δια των δευτερεύουσας και συμπληρωματικής σημασίας μεταβλητών. Στη θέση, δηλαδή, της διπλωματικής ικανότητας του ηγέτη ως θεσμού, ο νεοκλασικός ρεαλισμός αναγνωρίζει, ως παρεμβαίνουσες μεταβλητές, στοιχεία, όπως οι αντιλήψεις της ηγεσίας, οι ιστορικές εμπειρίες, η περί της ασφάλειας συλλογική ταυτότητα, η ιδεολογική ιδιαιτερότητα, οι σχέσεις κράτους-κοινωνίας και ούτω καθεξής⁹². Τα συστημικά κίνητρα και οι γεωπολιτικές ιδιαιτερότητες, οι οποίες αποτελούν τον ακρογωνιαίο λίθο του νεοκλασικού ρεαλισμού, έχουν δευτερεύουσα ή περιττή σημασία στο «Παίγνιο των Δύο Επιπέδων», καθώς και στις άλλες φιλελεύθερες θεωρίες. Επίσης, σύμφωνα με τις

⁸⁹ Peter B. Evans, “Building an Integrative Approach to International and Domestic Politics: Reflections and Projections,” *Double-Edged Diplomacy: International Bargaining and Domestic Politics*, eds. Peter B. Evans, κ.ά. (University of California Press, 1993), 397.

⁹⁰ Robert D. Putnam, “Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games,” *International Organizations* Vol. 42, No. 3 (Summer, 1988): 456.

⁹¹ Foulon, 645-646.

⁹² Στο ίδιο, 642; Rose, 158.

τελευταίες, η συμπεριφορά των κρατών βασίζεται πρωτίστως στον οικονομικό παράγοντα και, κατ' επέκταση, στην αλληλοσύνδεση των κρατών⁹³.

Όσον αφορά τον μαρξισμό, που χαρακτήριζε σε μεγάλο βαθμό το ψυχροπολεμικό αλβανικό καθεστώς, η αφετηρία του εντοπίζεται στην Ευρώπη της Γαλλικής Επανάστασης, περίοδο κατά την οποία εμφανίστηκαν οι πρώτες ιδέες περί των δικαιωμάτων του ατόμου⁹⁴. Σύμφωνα με τον μαρξισμό, η ιδεολογία αποτελεί «ψεύτικη συνείδηση» των οικονομικών τάξεων που διαθέτουν τον έλεγχο της διαδικασίας παραγωγής και αντιτίθεται με αυτόν τον τρόπο στην υλική φύση των κοινωνικών και διακρατικών σχέσεων⁹⁵. Ο Μαρξ υπογράμμιζε την ανάγκη της παγκόσμιας πολιτικής και οικονομικής χειραφέτησης, ώστε τα φλέγοντα προβλήματα – κυρίως η ανισότητα – να λύνονται οριστικά⁹⁶. Με άλλα λόγια, ο μαρξισμός ερμηνεύει την εξέλιξη του διεθνούς συστήματος από μία υλιστική οπτική γωνία, εστιάζοντας στις οικονομικές αλλαγές.

Ο Βλαντίμιρ Ιλίτς Λένιν αργότερα «διεθνοποίησε» τη μαρξιστική ταξική πάλη στο επίπεδο των διακρατικών συγκρούσεων ανάμεσα στα ιμπεριαλιστικά κράτη⁹⁷. Το ξέσπασμα του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου προσέφερε στον Λένιν την ευκαιρία της έμπρακτης υποστήριξης της ιδεολογικής του συνεισφοράς⁹⁸. Στη συνέχεια, ο διάδοχος του Λένιν στην ηγεσία της Σοβιετικής Ένωσης, Ιωσήφ Βησσαριόνοβιτς Στάλιν, προσέθεσε στο διεθνιστικό πνεύμα του κλασικού μαρξισμού το εθνικό στοιχείο της

⁹³ Andrew Moravcsik, *The Choise for Europe: Social Purpose & State Power from Messina to Maastricht* (London: University College London Press, 1998), 474.

⁹⁴ Alan Cassels, *Ideology and International Relations in the Modern World* (London: Routledge, 1996), 1-2.

⁹⁵ Jordan Jorgji, “Refleksione të Mishel Fuko mbi Marksizmin,” [Σκέψεις του Μισέλ Φουκώ επάνω στο Μαρξισμό] (*Përmbledhje e Studimeve të Sesionit Shkencor ‘Filozofia Postmoderne e Michel Foucault’ në kuadrin e Ditës Kombëtare të Filozofisë*, Korçë, Albania, 2017), 104-108.

⁹⁶ Brown & Ainslay, 54; John Plamenatz, *Ideology* (London: Palgrave Macmillan, 1970), 23-27.

⁹⁷ Ron Taber, *A Look At Leninism* (New York: Aspect Foundation, 1988), 52-66.

⁹⁸ Vladimir V. Adoratsky, *Dialectical Materialism* (London: Martin Lawrence Ltd, 1977), 21.

οικοδόμησης του σοσιαλισμού, ως ενδιάμεσου σταθμού προς την επανάσταση, καθώς και την ψυχολογία της περιφρούρησης από ιδεολογικούς εχθρούς⁹⁹.

Κατά την προσέγγιση των διεθνών φαινομένων, ο μαρξισμός αγνοεί παράγοντες, όπως το άναρχο διεθνές σύστημα και το κράτος, ή εν πάσει περιπτώσει τους θεωρεί επακόλουθα της κατοχής και χρήσης παραγωγικών μέσων. Συνεπώς, ο μαρξισμός βασίζεται στο στοιχείο της ταξικής πάλης – εντός ή εκτός των κρατών– ενώ δε λαμβάνει υπόψιν παράγοντες, όπως οι συστημικές επιταγές, η κρατική ισχύς, οι πεποιθήσεις της ηγεσίας, και ούτω καθεξής.

1.1.3 Η σημασία του νεοκλασικού ρεαλισμού στην προσέγγιση της μελέτης

Η προσέγγιση της εξωτερικής πολιτικής ενός μικρού κράτους, όπως η Αλβανία, την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου συνδέεται εύλογα με τις θεωρίες του πολιτικού ρεαλισμού για τους ακόλουθους βασικούς λόγους:

Αρχικά, οι συγκεκριμένες θεωρίες έχουν κρατοκεντρική μορφή. Η πρωταρχική σημασία του ατόμου στις φιλελεύθερες προσεγγίσεις, καθώς και των οικονομικών τάξεων στις μαρξιστικές θεωρίες, δεν αρμόζουν στη μελέτη της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής. Κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, όπως και μετ' έπειτα, η Αλβανία αποτελούσε ανεξάρτητο κράτος και η τότε ηγεσία της χώρας είχε ως απόλυτο στόχο την υπεράσπιση της ανεξαρτησίας, της εδαφικής ακεραιότητας και της εθνικής κυριαρχίας. Εξελίξεις, όπως η ρήξη της Αλβανίας με τη Γιουγκοσλαβία το 1948 και τη Σοβιετική Ένωση το 1961, καθώς και η αλβανοκινεζική συμμαχία αργότερα, αφορούν περισσότερο διακρατικές σχέσεις, παρά ατομικής ή ταξικής φύσεως δεσμούς.

⁹⁹ Erik Van Ree, *The Political Thought of Joseph Stalin* (London & New York: Routledge Curzon, 2002), 84-95; Erik Van Ree, "Socialism in One Country: A Reassessment," *Studies in East European Thought* Vol. 50, No. 2 (June, 1988): 99.

Επιπλέον, η υλική ισχύς αποτελεί το επικρατέστερο στοιχείο στις διεθνείς σχέσεις, σύμφωνα με τη ρεαλιστική σχολή σκέψης. Παρά το γεγονός πως στην περίπτωση της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής η ιδεολογία κατείχε σημαντική θέση – ο λόγος γίνεται για τις κοινές ιδεολογικές πεποιθήσεις ανάμεσα στα Τίρανα και το Πεκίνο – η κύρια αιτία που οδήγησε την Αλβανία στην προσέγγιση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας αφορούσε στην εσωτερική και εξωτερική αβεβαιότητα της αλβανικής ηγεσίας, καθώς και στην προτεραιότητα της παγίωσης της εθνικής ασφάλειας. Επίσης, η Αλβανία προέβη σε πολιτική, οικονομική και στρατιωτική ρήξη με τη Γιουγκοσλαβία και τη Σοβιετική Ένωση, παρόλο που και οι τρεις χώρες ασπάζονταν παρόμοια ιδεολογία.

Επιπρόσθετα, σύμφωνα με τις ρεαλιστικές θεωρίες η αναρχία αποτελεί μόνιμο χαρακτηριστικό του συγκρουσιακού διεθνούς συστήματος¹⁰⁰. Τα κράτη ανταγωνίζονται μεταξύ τους στο άναρχο διεθνές περιβάλλον, έχοντας ως θεμελιώδη ορθολογικό στόχο την αυτοπροστασία τους, δια της ποσοτικής και ποιοτικής αύξησης της σχετικής ισχύος¹⁰¹. Η σχετική ισχύς παραπέμπει πρωτίστως στην υλική πτυχή της ισχύος, όμως δεν αποκλείει τη διπλωματική ικανότητα του κράτους, καθώς και άλλους μη υλικούς παράγοντες. Η ύπαρξη της Αλβανίας στην περιοχή της βαλκανικής χερσονήσου, μίας περιοχή που χαρακτηρίζεται συχνά ως «πυριτιδαποθήκη της Ευρώπης», δείχνει τη σημαντική αβεβαιότητα που επικρατούσε στις σχέσεις ανάμεσα στα βαλκανικά κράτη, όσον αφορά τα ζητήματα ασφάλειας. Ο διπολικός Ψυχρός Πόλεμος και ο χωρισμός των Βαλκανίων σε φιλοσοβιετικά και φιλοαμερικανικά κράτη, καθώς και η γεωγραφική «περικύκλωση» της Αλβανίας από ιδεολογικά αντίπαλες χώρες, διέυρνε περαιτέρω την πολιτική και στρατιωτική ανασφάλεια του αλβανικού κράτους. Κατά συνέπεια, ως σημαντικότερη προτεραιότητα της Αλβανίας κρίθηκε η αξιοποίηση των υλικής και μη υλικής μορφής ικανοτήτων του κράτους με στόχο την παγίωση της εθνικής ασφάλειας. Η στρατιωτική αύξηση της ισχύος, η οικονομική ανάκαμψη και η υλοποίηση μίας ενεργούς εξωτερικής πολιτικής συγκροτούσαν τους πιο βασικούς μηχανισμούς που εφάρμοζε η ηγεσία της Αλβανίας.

¹⁰⁰ Rathbun, 311.

¹⁰¹ Morgenthau, 125; John J. Mearsheimer, “The False Promise of International Institutions,” *International Security* Vol. 19. No. 3 (Winter, 1994-1995): 10.

Όσον αφορά τον κλασικό ρεαλισμό και τον νεορεαλισμό, οι δύο αυτές θεωρητικές προσεγγίσεις παρουσιάζουν ατέλειες στη μελέτη της εξωτερικής πολιτικής της Αλβανίας ως μικρού κράτους.

Αν και συνδέεται περισσότερο με τη μελέτη της εξωτερικής πολιτικής, εστιάζοντας στο στοιχείο της εθνικής ισχύος και στην ισορροπία δυνάμεων, ο κλασικός ρεαλισμός αντιμετωπίζει το άναρχο διεθνές σύστημα ως παράγοντα δευτερεύουσας σημασίας, σε αντίθεση με τη βαρύτητα που αφιερώνει στη μονάδα του κράτους¹⁰².

Στη συστημική θεωρία του νεορεαλισμού υφίστανται περιορισμοί σε σχέση με παράγοντες που επηρεάζουν τη συμμόρφωση ή μη ενός κράτους στις συστημικές επιταγές¹⁰³. Δεν εξετάζεται η επιρροή των εσωτερικών ιδιομορφιών ενός ή περισσοτέρων κρατών στη λήψη πολιτικών αποφάσεων.¹⁰⁴ Επίσης, η νεορεαλιστική ορθολογικότητα των κρατών στην εξοικείωση με τις συστημικές επιταγές επισκιαίνει τον ρόλο του ηγέτη ή της ηγετικής ομάδας στην εξωτερική πολιτική. Η προσωπικότητα του Ενβέρ Χότζα, ως απόλυτου ηγέτη, διαδραμάτιζε αξιοσημείωτο ρόλο στη διαδικασία χάραξης και υλοποίησης της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής.

Ο νεορεαλισμός αρκείται στην προσαρμογή των κρατών στη δομή του διεθνούς συστήματος και στη διεθνή κατανομή ισχύος¹⁰⁵. Εντούτοις, η προσαρμογή ή η άρνηση προσαρμογής στις συστημικές εντολές εμπεριέχει κινδύνους για τα ίδια τα κράτη, ιδίως όταν εκείνα είναι μικρά και αδύναμα¹⁰⁶.

Η επιλογή του νεοκλασικού ρεαλισμού στην παρούσα μελέτη της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου σε σχέση με την Κίνα στηρίζεται σε ορισμένα επιχειρήματα:

¹⁰² Schweller, "The Progressiveness," 331.

¹⁰³ Στο ίδιο, 316-317.

¹⁰⁴ Jennifer Sterling-Folker, "Realist Environment, Liberal Process, and Domestic-Level Variables," *International Studies Quarterly* Vol. 41, No. 1 (March, 1997): 19.

¹⁰⁵ Schweller, "The Progressiveness," 319.

¹⁰⁶ Kenneth N. Waltz, "Evaluating Theories," *American Political Sciences Review* Vol. 91, No. 4 (December 1997): 915.

Πρώτον, το θεωρητικό αυτό πρότυπο εμπεριέχει το επίπεδο του κράτους, ως βασική μονάδα στο διεθνές σύστημα, και δε βασίζεται αποκλειστικά στο συστημικό επίπεδο, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του νεορεαλισμού¹⁰⁷. Ο τελευταίος επικεντρώνεται στη σημασία του διεθνούς συστήματος, ενώ δε λαμβάνει υπόψιν τους επιμέρους στόχους, τα κίνητρα και τις διαδικασίες που προωθούν τα κράτη. Από την άλλη, ο νεοκλασικός ρεαλισμός δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα στην εξέταση του ρόλου που διαδραματίζουν τα κράτη στην επεξεργασία των συστημικών εντολών, καθώς και στην κοινοποίηση των τελευταίων δια της εξωτερικής πολιτικής¹⁰⁸.

Δεύτερον, ο νεοκλασικός ρεαλισμός λαμβάνει υπόψιν τον υποκειμενικό παράγοντα, δηλαδή τον τρόπο με τον οποίο η ηγεσία της χώρας ερμηνεύει συγκεκριμένες καταστάσεις και προωθεί κατάλληλες πολιτικές¹⁰⁹. Στην περίπτωση της ψυχροπολεμικής Αλβανίας, ο Ενβέρ Χότζα είχε εμπράκτως τον απόλυτο έλεγχο της κυβερνητικής, νομοθετικής και δικαστικής εξουσίας. Ως εκ τούτου, ο ρόλος του στην ερμηνεία των διεθνών ή περιφερειακών εξελίξεων, καθώς και στη χάραξη της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής, ήταν αξιοσημείωτος.

Τρίτον, για την ανάλυση της εξωτερικής πολιτικής ενός ή περισσότερων κρατών ο νεοκλασικός ρεαλισμός βασίζεται στους εσωτερικούς δρώντες, οι οποίοι μεθοδολογικά αποτελούν τις παρεμβαίνουσες μεταβλητές. Πέρα από υλικά στοιχεία – οικονομική και στρατιωτική δυνατότητα – ειδικό βάρος δίνεται επίσης σε άυλα στοιχεία, όπως είναι η διπλωματική ικανότητα, η αντίληψη και η ερμηνεία των διεθνών εξελίξεων, το είδος της διακυβέρνησης και ούτω καθεξής. Σε αυτό το πλαίσιο καθοριστικής σημασίας είναι ο ρόλος της πολιτικής ηγεσίας – συμπεριλαμβανομένης της σχέσης της με την κοινωνία – στην ερμηνεία της διεθνούς κατανομής ισχύος¹¹⁰. Η Αλβανία του Ψυχρού Πολέμου χαρακτηριζόταν έντονα από την επικράτηση ενός ιδεολογικοποιημένου δικτύου εκτίμησης των πολιτικών και διπλωματικών εξελίξεων, με αποτέλεσμα την άσκηση σημαντικής επιρροής του τελευταίου στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής.

¹⁰⁷ Schweller, “The Progressiveness,” 317.

¹⁰⁸ Zakaria, *From Wealth*, 14.

¹⁰⁹ Rose, 147.

¹¹⁰ Zakaria, *ό.π.*, 42.

Τέταρτον, παρά τη διαφοροποίηση από τον νεορεαλισμό, ο νεοκλασικός ρεαλισμός δεν εγκαταλείπει πλήρως τη συστημική παράδοση του πρώτου. Αντιθέτως, βασίζεται στον συστημικό προσανατολισμό των κρατών, προσθέτοντας, παράλληλα, στοιχεία του κλασικού ρεαλισμού και των θεωριών της εσωτερικής πολιτικής¹¹¹. Σύμφωνα με τις τελευταίες, γνωστές ως *Innenpolitik*, οι εσωτερικές ιδιαιτερότητες και η εσωτερική πολιτική καθορίζουν σε μεγάλο βαθμό την εξωτερική συμπεριφορά των κρατών¹¹². Κατά παρόμοιο τρόπο με τον φιλελευθερισμό και τον μαρξισμό, οι θεωρίες της εσωτερικής πολιτικής υποστηρίζουν την πρωτοκαθεδρία της εσωτερικής πολιτικής απέναντι στην εξωτερική πολιτική¹¹³. Ο νεοκλασικός ρεαλισμός συμβάλλει στην ανασυγκρότηση της θεωρητικής οικογένειας του ρεαλισμού, προσαρμόζοντας την τελευταία με την αντικειμενική πραγματικότητα του άναρχου διεθνούς συστήματος και τις σύγχρονες προκλήσεις.

Πέμπτον, μεθοδολογικά ο νεοκλασικός ρεαλισμός έχει τη δυνατότητα να αναλύει περιπτωσιολογικές μελέτες, εξετάζοντας λεπτομερώς συγκεκριμένες ιστορικές εξελίξεις υπό το πρίσμα της θεωρίας. Η προσεκτική εμπειρική διερεύνηση των φαινομένων μέσω της συλλογής δεδομένων, γνωστή ως «επιστημονισμός», συμβάλλει στον εμπλουτισμό της εξέλιξης του ρεαλισμού στις διεθνείς σχέσεις¹¹⁴.

Έκτον, η ύπαρξη τριών μεταβλητών στον νεοκλασικό ρεαλισμό αποδίδει στον τελευταίο τη δύναμη να διερευνά εις βάθος και με μεγαλύτερη ακρίβεια ιστορικές περιπτωσιολογικές μελέτες. Αντίθετα από τον νεορεαλισμό, ο νεοκλασικός ρεαλισμός έχει τη δυνατότητα να μελετά περισσότερα από όσα συμβαίνουν ανάμεσα στα κράτη, εστιάζοντας επιπλέον την προσοχή στην εξέταση ενδοκρατικών ιδιαιτεροτήτων¹¹⁵. Η

¹¹¹ Schweller, "The Progressiveness," 317.

¹¹² Fritz Fischer, *War of Illusions: German Policies from 1911-1914* (New York: Norton, 1975), 516-526; Miriam Fendius Elman, "The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Backyard," *British Journal of Political Science* Vol. 25, No. 2 (April, 1995): 180-190.

¹¹³ Fareed Zakaria, "Realism and Domestic Politics: A Review Essay," *International Security* Vol. 17, No. 1 (Summer, 1992): 179-181.

¹¹⁴ Valerie M. Hudson, "Foreign Policy Decision-Making: A Touchstone for International Relations Theory in the Twenty-First Century," *Foreign Policy Decision-Making*, eds. Richard C. Snyder, κ.ά. (Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan, 2002), 2.

¹¹⁵ Snyder, 19.

συμπερίληψη του ατόμου ως επιπέδου ανάλυσης, παράλληλα με τη μονάδα του κράτους και το συστημικό επίπεδο, συμβάλλει σημαντικά στην ποιοτική βελτίωση της μελέτης της εξωτερικής πολιτικής¹¹⁶. Μάλιστα η Hudson είχε χαρακτηρίσει τη συμπερίληψη του ατόμου στη μελέτη της εξωτερικής πολιτικής – υπό τη μορφή της επιρροής που ασκεί ο ηγέτης στις πολιτικές αποφάσεις – ως «ανθρωπολογία των υλικής φύσης διεθνών σχέσεων»¹¹⁷.

Έβδομον, διαθέτοντας τα παραπάνω χαρακτηριστικά το πρότυπο του νεοκλασικού ρεαλισμού είναι σε θέση να εξετάζει υποθέσεις εργασίας και ερωτήματα που σχετίζονται με την περιγραφή της εξωτερικής πολιτικής ενός ή περισσότερων κρατών και με αυτόν τον τρόπο συμβάλλει στην περαιτέρω παραγωγή της γνώσης.

Αξιόλογη παρεμβαίνουσα μεταβλητή του νεοκλασικού ρεαλισμού αποτελούν οι διπλωματικές ικανότητες ενός κράτους, τις οποίες εφαρμόζει εμπράκτως η συγκεκριμένη ηγεσία.

Οι συστημικές επιταγές που παροτρύνουν ή περιορίζουν την εξωτερική πολιτική, κυρίως όσον αφορά την υλική σχετική ισχύ, τυγχάνουν επεξεργασίας, μεταξύ άλλων, και από τις διπλωματικές ικανότητες που διαθέτει το κράτος¹¹⁸. Ειδικά στην περίπτωση των μικρών κρατών, όπου η υλική ισχύς είναι περιορισμένη, η διπλωματική επάρκεια, καθώς και άλλοι μη υλικής φύσεως παράγοντες, όπως η ιδεολογία, η πολιτιστική δύναμη, οι κοινοί ιστορικοί ή θρησκευτικοί δεσμοί, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη βελτίωση της διεθνούς θέσης, καθώς και στην παγίωση της εθνικής ασφάλειας. Σύμφωνα με τον Schweller, ίσως το σημαντικότερο εργαλείο για την εκτίμηση της διεθνούς κατανομής υλικής ισχύος αφορά τη διπλωματία¹¹⁹.

Η ίδρυση διεθνών οργανισμών τον 20^ο αιώνα – κατεξοχήν του Ο.Η.Ε. μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο – καθώς και η αναγνώριση διεθνών κανόνων από όλα τα μέλη,

¹¹⁶ Arnold Wolfers, *Discord and Collaboration: Essays on International Politics* (Baltimore: The John Hopkins Press, 1962), 19, 21.

¹¹⁷ Hudson, 3-8.

¹¹⁸ Wayne McLean, “Neoclassical realism and Australian foreign policy: understanding how security elites frame domestic discourses,” *Global Change, Peace & Security* Vol. 28, No. 1 (January, 2016): 2.

¹¹⁹ Schweller, “The Progressiveness,” 326.

συνέβαλε στη γένεση μίας νομικής ισότητας ανάμεσα στα κράτη, ανεξαρτήτως της συνολικής ισχύος του καθενός. Σε αυτό το πλαίσιο η λειτουργία των συμμαχιών, η ιδεολογική ευθυγράμμιση και κυρίως οι διπλωματικές ικανότητες ενός κράτους ευνοούν την ευελιξία και την αποτελεσματικότητα της εξωτερικής πολιτικής. Αυτό συμβαίνει παρά το γεγονός πως το άναρχο διεθνές σύστημα λειτουργεί περιοριστικά σε σχέση με την εξωτερική πολιτική μίας μικρής ή αδύναμης χώρας. Με άλλα λόγια, η ικανότητα ενός μικρού κράτους να ενεργεί αποτελεσματικά στο πλαίσιο της πολυμερούς διπλωματίας εξισορροπεί τις αδυναμίες που μπορεί να υφίστανται εξαιτίας της περιορισμένης υλικής ισχύος.

Ένα από και αντιπροσωπευτικό παράδειγμα αποτελεί το μικρό κράτος της Αλβανίας την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου. Όντας μέλος του Ο.Η.Ε. από τον Δεκέμβριο του 1955, η Αλβανία αντιμετώπισε τον διεθνή αυτόν οργανισμό ως μεγάλη ευκαιρία για τις επαφές της με άλλα κράτη-μέλη και ως μέσο για τη βελτίωση των διπλωματικών ικανοτήτων της. Ο βασικός στόχος ήταν η χρησιμοποίηση της διπλωματικής επάρκειας υπέρ της βελτίωσης της θέσης της στο περιφερειακό και διεθνές περιβάλλον, παρόλο που η έλλειψη υλικής ισχύος εκ μέρους της Αλβανίας καθιστούσε την τελευταία τρωτή απέναντι στο άναρχο διεθνές σύστημα.

Τα Τίρανα χρησιμοποίησαν αποτελεσματικά το βήμα της Γενικής Συνέλευσης, καθώς και τις επαφές με τα άλλα κράτη-μέλη – ιδιαίτερα με τις πρώην αποικίες που είχαν κερδίσει την ανεξαρτησία τους – ως προς την προώθηση της σημαντικότερης υπόθεσης της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής στον Ο.Η.Ε. Η αποκατάσταση των δικαιωμάτων της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, ως ιδρυτικού μέλους των Ηνωμένων Εθνών, αποτέλεσε τον βασικότερο αγώνα της αλβανικής διπλωματίας στον Ο.Η.Ε. από το 1963 μέχρι το 1971, όταν και στέφθηκε με επιτυχία.

Η Αλβανία δεν κατάφερε απλώς να βελτιώσει τις στρατιωτικές και οικονομικές ικανότητές της, στο πλαίσιο της συμμαχίας της με το Πεκίνο, αλλά επιπλέον μεταμορφώθηκε σε διεθνή πρωταγωνιστή, απέναντι – και εναντίον – στις δύο υπερδυνάμεις της εποχής εκείνης, τις Η.Π.Α. και την Ε.Σ.Σ.Δ. Η αλβανική ηγεσία δεν έβλεπε το ζήτημα της Κίνας στον Ο.Η.Ε. σαν ένα απλό θέμα της εξωτερικής πολιτικής των Τιράνων, αλλά απέβλεπε στην απόκτηση σημαντικών οφελών διπλωματικής, πολιτικής και ιδεολογικής φύσεως. Ήταν μία μορφή Μεγάλης Στρατηγικής από την

πλευρά των Αλβανών, η οποία βοηθούσε σημαντικά στην παγίωση της εθνικής ασφάλειας και στη βελτίωση της θέσης της χώρας τους στο περιφερειακό και διεθνές περιβάλλον¹²⁰. Όπως έχει προαναφερθεί, πέραν της υλικής ισχύος, η επίτευξη των σημαντικών στόχων της εξωτερικής πολιτικής σχετίζεται σε μεγάλο βαθμό με τις διπλωματικές ικανότητες που διαθέτει το κράτος¹²¹.

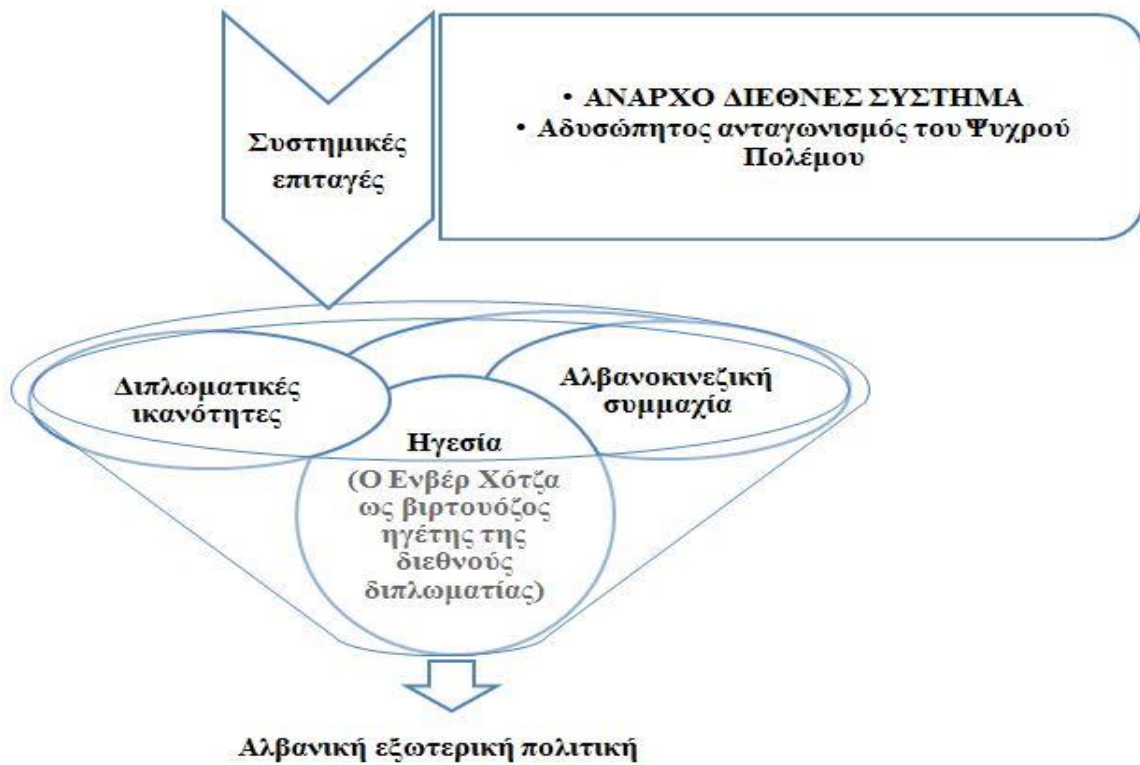
Η λεπτομερής προσέγγιση της περιπτωσιολογικής αυτής μελέτης βασίζεται στον πυλώνα της διπλωματικής επάρκειας – ως παρεμβαίνουσας μεταβλητής κατά τον νεοκλασικό ρεαλισμό – ενός μικρού κράτους, όπως η Αλβανία. Όπως γίνεται φανερό και από το διάγραμμα 2, ο νεοκλασικός ρεαλισμός αποτελεί το κατάλληλο θεωρητικό πρότυπο στη μελέτη της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής στο ζήτημα της Κίνας στον Ο.Η.Ε. κυρίως λόγω της σημασίας που έχει η διπλωματική δύναμη μίας μικρής χώρας απέναντι στις μη ευνοϊκές για την ίδια συστημικές επιταγές. Η αναλυτική ιστορική, πολιτική και διπλωματική μελέτη της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής στο ζήτημα της «ένταξης» της Κίνας στον Ο.Η.Ε., πραγματοποιείται μέσω της εξέτασης της λειτουργίας του αλβανικού κράτους στο εσωτερικό του περιβάλλον. Ο συνδυασμός των συστημικών επιταγών με τους παράγοντες που επηρεάζουν την εξωτερική πολιτική της Αλβανίας – συγκεκριμένα με την διπλωματική ικανότητα της εν λόγω χώρας – ταιριάζει περισσότερο στον νεοκλασικό ρεαλισμό παρά στον κλασικό ρεαλισμό ή τον νεορεαλισμό.

Η παρούσα περιπτωσιολογική μελέτη δεν αντιμετωπίζει το κράτος της Αλβανίας ως «μαύρο κουτί» υπάκουο στις συστημικές επιταγές, όπως θα συνέβαινε αν επιλεγόταν το θεωρητικό πρότυπο του νεορεαλισμού. Παράλληλα, δεν αγνοούνται οι συστημικές αλλαγές, όπως για παράδειγμα το διπολικό διεθνές σύστημα μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η νίκη των Κινέζων κομμουνιστών στον εμφύλιο πόλεμο το 1949 ή το σινοσοβιετικό σχίσμα από τις αρχές της δεκαετίας του 1960.

¹²⁰ Paul Kennedy, “Grand Strategy in War and Peace: Toward a Broader Definition,” *Grand Strategy in War and Peace*, ed. Paul Kennedy (New Heaven: Yale University Press, 1991), 4-5.

¹²¹ Ben D. Mor, “Public Diplomacy in Grand Strategy,” *Foreign Political Analysis* 2 (2006): 159.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2 Η χάραξη της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής σύμφωνα με τον Νεοκλασικό ρεαλισμό

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2 Μικρά κράτη, ζητήματα ασφάλειας και εξωτερικής πολιτικής

2.1 Μικρά κράτη και ιδιαιτερότητες

Ως κράτη, συνήθως, ορίζονται εκείνες οι οντότητες, οι οποίες διαθέτουν ένα συγκεκριμένο πληθυσμό που ζει σε ένα γεωγραφικά οριοθετημένη περιοχή και κυβερνάται από μία τυπικώς ή εμπράκτως νομιμοποιημένη πολιτική εξουσία¹²². Επίσης, η έννοια του κράτους ταυτίζεται συνήθως – αλλά όχι πάντα – με εκείνη του έθνους, συμπεριλαμβάνοντας ταυτόχρονα τα υλικά μέσα της οργανωμένης άσκησης της νόμιμης βίας, καθώς και την αίσθηση του ανήκειν στην εθνοτική ομάδα του ευρύτερου λαού¹²³. Τα κράτη-έθνη διαθέτουν και αποτελούνται από υλικής και μη υλικής μορφής μηχανισμούς, δια των οποίων εξασφαλίζεται η επιβίωσή τους στο άναρχο διεθνές περιβάλλον. Αναλυτικότερα, τα θεμελιώδη συστατικά χαρακτηριστικά του κράτους, το τελευταίο ως νόμιμη έκφραση του έθνους, είναι: η ηγεσία, η γεωγραφική και γεωπολιτική θέση, οι φυσικές πηγές, η οικονομική και στρατιωτική ικανότητα, η εθνική συνείδηση, ο πληθυσμός, το πολιτειακό καθεστώς, η σχέση της εξουσίας με την κοινωνία και την κοινή γνώμη, η διπλωματική ικανότητα, και ούτω καθεξής¹²⁴.

Από το τέλος του 19^{ου} αιώνα άρχισε να αυξάνεται σταδιακά ο αριθμός των κρατών που κέρδισαν την ανεξαρτησία τους, ως αποτέλεσμα της διάλυσης των αυτοκρατοριών, καθώς και της διαδικασίας της αποαποικιοποίησης¹²⁵. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την

¹²² Anthony M. Orum, John G. Dale, *Political Sociology*, 5th edition (NY: Oxford University Press, 2009), 37-62.

¹²³ Ali Sirmen, “The Notion of the Small State: Cyprus, It’s Security and Survival,” *Small States in the Modern World: The Conditions of Survival*, eds. Peter Worsley, κ.ά. Revised Edition (Nicosia, Cyprus: Zavallis Press Limited, 1979), 81-82.

¹²⁴ Morgenthau, 80-108; Carr, 132.

¹²⁵ Harry E. Barnes, “The Problem of the New and Small National-States in Central and Southern Europe: A Summery Survey,” *The Journal of International Relations* Vol. 10, No. 1 (July 1919): 99; Halvdan Koht, “The Small Nations in the Post-War World,” (*Proceedings of the American Philosophical Society*, Vol. 87, No. 2, American Philosophical Society: August 16th, 1943): 152.

εμφάνιση κάποιων μικρών κρατών στο διεθνές γίνεσθαι, τα οποία ήρθαν να συνυπάρξουν με τις μεγάλες δυνάμεις. Παλαιότερα, οι τελευταίες είχαν τον κυρίαρχο ρόλο στις διεθνείς σχέσεις.

Σύμφωνα με τον Sirmen, τα κράτη διαφοροποιούνται σε μικρά και μεγάλα χάρη σε ένα σύνθετο πλέγμα παραγόντων, όπως είναι η γεωγραφική έκταση, ο πληθυσμός, η οικονομική ανάπτυξη, η στρατιωτική και πολιτική ισχύς, η άσκηση επιρροής στην περιφερειακή ή τη διεθνή πολιτική και πρωτίστως οι ικανότητες ενός κράτους να συμβάλλει στη διατήρηση και την παγίωση της εθνικής ασφάλειας¹²⁶. Συχνά, τα μικρά και αδύναμα κράτη χαρακτηρίζονται από περιορισμένη γεωγραφική έκταση και σχετικά μικρό αριθμό πληθυσμού¹²⁷. Αυτό όμως δε συνιστά αδιαμφισβήτητο καθολικό κανόνα, εφόσον υπάρχουν γεωγραφικά και πληθυσμιακά μικρά κράτη, η επιρροή των οποίων στο διεθνές γίνεσθαι δεν είναι αμελητέα¹²⁸. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί το Ισραήλ, ένα μικρό από εδαφική και πληθυσμιακή άποψη κράτος, αλλά πιο ισχυρό από άλλα κράτη όσον αφορά την οικονομική και στρατιωτική ισχύ, καθώς και την πολιτική επιρροή που ασκεί στην περιοχή της Μέσης Ανατολής, του Περσικού Κόλπου και της Ανατολικής Μεσογείου.

Ο Buzan σημειώνει ένα ακόμη κριτήριο διαφοροποίησης των κρατών, το οποίο αφορά στις ικανότητες των τελευταίων να αντιμετωπίζουν αποτελεσματικά ή μη τις απειλές¹²⁹. Γενικά, ένα μικρό κράτος χαρακτηρίζεται από την παρουσία εσωτερικών ή εξωτερικών απειλών, καθώς και από την αδυναμία να διευθετεί μόνο του τις απειλές υπέρ της διατήρησης ή της βελτίωσης της εθνικής ασφάλειας¹³⁰. Αυτό συμβαίνει, διότι

¹²⁶ Sirmen, 82-88.

¹²⁷ Asbed Kotchikian, 2006, "The Dialectics of Smallness: State-Making in the South Caucasus," AIPRG Working Paper, No. 06/13: 3.

¹²⁸ Jeanne A. K. Hay, "Introducing Small State Foreign Policy," *Small States in World Politics, Explaining Foreign Policy Behavior*, ed. Jeanne A. K. Hay (Boulder, London: Lynne Rienner Publishers, 2003), 2.

¹²⁹ Buzan, 36-65.

¹³⁰ Στο ίδιο, 73-90; Hans Günter Brauch, "Concepts of Security, Threats, Challenges, Vulnerabilities and Risks," *Coping with Global Environmental Change, Disasters and Security*, eds. Hans Günter Brauch, κ.ά. (Verlag, Berlin, Heidelberg: Springer, 2011), 61-62, 68; Robert, L. Rothstein, *Alliances and Small Powers* (New York: Columbia University Press, 1968), 29; Robert O. Keohane, "Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics," *International Organizations* Vol. 23, No. 2 (Spring, 1969): 296.

οι στρατιωτικές και οικονομικές ικανότητες των μικρών κρατών είναι περιορισμένες – ποσοτικά και ποιοτικά – ενώ στο εσωτερικό περιβάλλον υπάρχουν δομικά ή κοινωνικά προβλήματα, όπως είναι η δυσλειτουργία του κρατικού μηχανισμού, καθώς και οι προβληματικές σχέσεις ανάμεσα στην κεντρική εξουσία και την κοινωνία.

Αντίθετα, τα μεγάλα κράτη, τα οποία συνήθως είναι και ισχυρά, διαθέτουν επαρκείς ικανότητες υλικής ισχύος σε επίπεδο στρατού, οικονομίας, πληθυσμού και γεωγραφικής έκτασης, συμπεριλαμβανομένης της αποτελεσματικότητας της κεντρικής εξουσίας στο εσωτερικό των κρατών¹³¹. Όπως προκύπτει, η διάκριση ανάμεσα σε μικρά και μεγάλα κράτη έχει άμεση σχέση με τη διεθνή κατανομή της υλικής ισχύος, καθώς και την κατοχή της μη υλικής δύναμης, στο πλαίσιο λειτουργίας της εθνικής ασφάλειας¹³². Αυτό σημαίνει ότι ο χαρακτηρισμός ενός κράτους ως μικρού ή μεγάλου υφίσταται μόνο υπό συνθήκες σύγκρισης με άλλα κράτη, αναφορικά με την κατοχή συνολικής ισχύος. Επίσης, η ύπαρξη εθνοτικής, γλωσσικής ή άλλης μορφής ετερογένειας στην κοινωνία ενός κράτους, καθώς και η έλλειψη νομιμοποίησης της πολιτικής εξουσίας από τον λαό, θέτει υπό αμφισβήτηση την εσωτερική εθνική κυριαρχία. Η ανασφάλεια διευρύνεται περισσότερο, εάν στο υποσυστημικό επίπεδο εμφανίζονται εδαφικές ή άλλου είδους διεκδικήσεις από μία ή περισσότερες γειτονικές χώρες εις βάρος της ανεξαρτησίας και της εθνικής κυριαρχίας του εκάστοτε κράτους.

Η ανασφάλεια που χαρακτηρίζει τα μικρά κράτη δε σχετίζεται μόνο με την ύπαρξη εσωτερικών ή εξωτερικών απειλών, αλλά, παράλληλα, συνδέεται με την αδυναμία των συγκεκριμένων κρατών να αντιμετωπίσουν τις απειλές¹³³. Εάν ένα κράτος χαρακτηρίζεται, ταυτόχρονα, από έλλειψη υλικών ικανοτήτων – κυρίως στρατιωτικών και οικονομικών – και από δυσλειτουργία της κεντρικής εξουσίας απέναντι στην κοινωνία, τότε η τρωτότητά του θα είναι σαφώς εντονότερη¹³⁴. Οι συστημικές και οι

¹³¹ Håkan Wiberg, “The Security of Small Nations: Challenges and Defences,” *Journal of Peace Research* Vol. 24, No. 4 (December, 1987): 339.

¹³² David Crikemans, Manuel Duran, “Small State Diplomacy to Sub-State Diplomacy: More of the Same or Different?” *Small States in Europe. Challenges and Opportunities*, eds. Robert Steinmetz, κ.ά. (Aldershot, England: Ashgate, 2010), 32.

¹³³ Buzan, 73.

¹³⁴ Στο ίδιο, 74.

υποσυστημικές πιέσεις εις βάρος της εθνικής ασφάλειας των μικρών κρατών οξύνουν την τρωτότητα των τελευταίων, ιδιαίτερα εάν στο εσωτερικό περιβάλλον υπάρχουν εθνοτικά ζητήματα ή άλλου είδους προβλήματα που αποδυναμώνουν σε μεγάλο βαθμό τη νομιμοποίηση της πολιτικής εξουσίας¹³⁵.

Κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, οι βασικότερες μορφές απειλών ήταν οι πολιτικές, οι στρατιωτικές και οι οικονομικές¹³⁶. Τα κράτη, ειδικά τα μικρά, αντιλαμβάνονται ως απειλή τις προκλήσεις που θέτουν υπό αμφισβήτηση την εξωτερική και εσωτερική τους κυριαρχία, ενώ το στοιχείο που αντιλαμβάνεται ένα κράτος, ως πιο σημαντικό, είναι η εδαφική του υπόσταση¹³⁷. Επιπλέον, από την οπτική της εξωτερικής πολιτικής και της πολιτικής ασφάλειας, τα κράτη γίνονται αντιληπτά ως μικρά και αδύναμα σε περίπτωση που δεν αποτελούν ουσιαστική απειλή για τα γειτονικά κράτη και το ευρύτερο διεθνές περιβάλλον¹³⁸.

Εκτός από την ωμή δύναμη που χαρακτηρίζει τα κράτη, ένα επιπλέον συστατικό στοιχείο που οφείλουν να διαθέτουν είναι η πολιτική επιρροή που ασκούν σε περιφερειακό ή διεθνές επίπεδο. Συνήθως, όπως φαίνεται παρακάτω στο διάγραμμα 3, η διεθνής επιρροή ενός μικρού κράτους είναι περιορισμένη, εξαιτίας κυρίως της εξασθενημένης στρατιωτικής ισχύος και της οικονομικής ανεπάρκειας που χαρακτηρίζουν το συγκεκριμένο κράτος¹³⁹.

Με δεδομένο τον περιορισμό στην αποτροπή εξωτερικών απειλών, αντίθετα με τις μεγάλες δυνάμεις, τα μικρά κράτη αφιερώνουν ιδιαίτερη προσοχή στο διεθνές σύστημα

¹³⁵ Paschalis M. Kitromilides, Preface – The Survival of Small States: Dimensions of the Problem, *Small States in the Modern World: The Conditions of Survival*, eds. Peter Worsley, κ.ά. Revised Edition (Nicosia, Cyprus: Zavallis Press Limited, 1979): xiii-xv.

¹³⁶ Buzan, 75-83.

¹³⁷ Kitromilides, *ό.π.*, x.

¹³⁸ Laurent Goetschel, “The Foreign and Security Policy Interests of Small States in Today’s Europe,” *Small States inside and outside the European Union. Interests and Policies*, ed. Laurent Goetschel (Boston, Dordrecht, London: Kluwer Academic Publishers, 1998), 13.

¹³⁹ Diana Panke, “Dwarfs in International Negotiations. How Small States Make Their Voices Heard,” *Cambridge Review of International Affairs* Bd. 25, No. 3 (2012): 313-328.

και τις συστημικές επιταγές¹⁴⁰. Βέβαια, άλλοι σημαντικοί παράγοντες, όπως η ασφάλεια, οι διπλωματικές ικανότητες, η ηγεσία, οι σχέσεις κράτους-κοινωνίας, τα συνταγματικά και πολιτικά χαρακτηριστικά, διευρύνουν τον συστημικό παράγοντα στη μελέτη της εξωτερικής πολιτικής των μικρών κρατών. Σε αυτό ακριβώς βασίζεται η σημασία του νεοκλασικού ρεαλισμού, ως θεωρητικού προτύπου, στην προσέγγιση της εξωτερικής πολιτικής των μικρών κρατών, όπως και των μεγάλων δυνάμεων. Αντίθετα, η εστίαση της προσοχής μόνο στην ευθυγράμμιση των μικρών και τρωτών κρατών στις συστημικές επιταγές και η αντιμετώπιση των μικρών κρατών ως ομοιόμορφα «μαύρα κουτιά» θα άρμοζε στη θεωρία του νεορεαλισμού¹⁴¹.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3 Χαρακτηριστικά μικρών κρατών

¹⁴⁰ Michael I. Handel, *Weak States in the International System* (London & New York: Routledge, 1990), 261.

¹⁴¹ Elman "The Foreign Policies," 175-180.

2.2 Το στοιχείο της ασφάλειας και οι συμμαχίες

Ζωτικής σημασίας στόχο όλων των κρατών αποτελεί η ενίσχυση της εθνικής ασφάλειας σε μεσοπρόθεσμη ή μακροπρόθεσμη βάση. Αυτό προϋποθέτει τη διατήρηση της συνολικής ισχύος – υλικής και μη υλικής – καθώς και την ποσοτική και ποιοτική βελτίωση της¹⁴².

Σύμφωνα με τις θεωρίες του πολιτικού ρεαλισμού, η εξωτερική πολιτική των κρατών βασίζεται στην προώθηση του εθνικού συμφέροντος, το οποίο παραπέμπει πρωτίστως στην προστασία της εθνικής ασφάλειας, καθώς και την ενίσχυσή της¹⁴³. Η εθνική ασφάλεια επιτυγχάνεται κυρίως με την υπεράσπιση της εθνικής ανεξαρτησίας, της εδαφικής ακεραιότητας και της εθνικής κυριαρχίας¹⁴⁴. Η προστασία της εθνικής ασφάλειας συμβάλλει επίσης στη διατήρηση σημαντικών για τα κράτη αξιών, όπως είναι η οικονομική πρόοδος, η κοινωνική ευημερία, η ελευθερία, και ούτω καθεξής¹⁴⁵. Παράλληλα, η εθνική ασφάλεια συνδέεται με το στοιχείο της ιδεολογίας, μέσω της οποίας το κράτος ως μηχανισμός επιβάλλεται στις μάζες και διαιώνίζεται σε βάθος χρόνου. Για παράδειγμα, η θρησκευτική ιδεολογία του Ισλάμ, η φιλελεύθερη δημοκρατία και ο κομμουνισμός μπορεί να αποτελούν ανώτερες ιδέες ενός κράτους, οι οποίες συνδέουν το τελευταίο με τους κρατικούς θεσμούς και την ευρύτερη κοινωνία¹⁴⁶.

Την ψυχροπολεμική περίοδο, κατά την οποία η διεθνής διπολική ισορροπία δυνάμεων δεν άφηνε μεγάλα περιθώρια διακρατικής συνεργασίας και, ως εκ τούτου, ο κίνδυνος του πολέμου ήταν πανταχού παρών, η εξωτερική πολιτική των περισσότερων

¹⁴² Gilpin, 94-96; Zakaria, *From Wealth*, 3-12; Paul M. Kennedy, Introduction, *The Rise and the Fall of the Great Powers: Economic Change and Military Conflict from 1500-2000*, Paul. M. Kennedy (London: Harper Collins Publishers Ltd, 1988), xv-xxv.

¹⁴³ Arnold Wolfers, “‘National Security’ as an Ambiguous Symbol,” *Political Science Quarterly* Vol. 67, No. 4 (December, 1952): 481.

¹⁴⁴ David A. Baldwin, “The Concept of Security,” *Review of International Studies* 23 (1997): 13.

¹⁴⁵ Στο ίδιο, 13, 18; Wolfers, *Discord*, 150.

¹⁴⁶ Buzan, 50-51.

κρατών στόχευε στη διατήρηση της εθνικής ασφάλειας¹⁴⁷. Επίσης, κατά την ίδια χρονική περίοδο η έννοια της ασφάλειας συνδεόταν σταθερά αφενός μεν με τη στρατιωτική ισορροπία δυνάμεων, αφετέρου δε με τις πολιτικές, ιδεολογικές και οικονομικές προεκτάσεις της συγκεκριμένης ισορροπίας¹⁴⁸.

Η εθνική ασφάλεια επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τη γεωγραφική θέση που κατέχει το κράτος. Εάν το τελευταίο είναι γεωγραφικά απομονωμένο από χώρες που διαθέτουν μεγαλύτερη υλική ισχύ, η ηγεσία του αναγνωρίζει λιγότερες εξωτερικές απειλές εις βάρος της εθνικής ασφάλειας. Αντίθετα, εάν υπάρχουν πιο ισχυρά γειτονικά κράτη, τα οποία, παράλληλα, διαθέτουν εδαφικές και άλλου είδους διεκδικήσεις εις βάρος της εθνικής ασφάλειας του πρώτου, τότε οι απειλές θα είναι άμεσες και πραγματικές¹⁴⁹. Επίσης, οι απομονωμένες νησιωτικές χώρες αισθάνονται συνήθως λιγότερη ανασφάλεια, σε αντίθεση με τα ηπειρωτικά κράτη¹⁵⁰.

Η αντικειμενική πραγματικότητα του άναρχου διεθνούς συστήματος ουσιαστικά έρχεται σε επαφή και συμβιώνει με την υποκειμενικότητα των ελίτ αναφορικά με τον τρόπο που αντιλαμβάνονται τις συστημικές επιταγές, στο πλαίσιο της χάραξης εξωτερικής πολιτικής¹⁵¹. Η υποκειμενικότητα των ελίτ διαμορφώνεται από παράγοντες, όπως είναι ο ψυχοπολιτισμικός χαρακτήρας της κοινωνίας, οι εμπειρίες του παρελθόντος, οι προκαταλήψεις, και ούτω καθεξής¹⁵².

Μία εξίσου σημαντική πτυχή της εθνικής ασφάλειας εντοπίζεται στην αβεβαιότητα που δημιουργείται σε άλλες χώρες εξαιτίας των επιδιώξεων που ακολουθεί ένα κράτος κυρίως στον στρατιωτικό τομέα. Εάν, δηλαδή, οι εν λόγω επιδιώξεις έχουν αμυντικό ή επιθετικό χαρακτήρα. Πολλές φορές η αβεβαιότητα ωθεί κυρίως τα γειτονικά κράτη να εκλαμβάνουν ως προκλητική τη συμπεριφορά ενός κράτους με αποτέλεσμα να

¹⁴⁷ Wolfers, *Discord*, 148.

¹⁴⁸ Baldwin, "The Concept," 9; Wolfers, "'National Security'," 482.

¹⁴⁹ Randall L. Schweller, *Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitler's Strategy of World Conquest* (New York: Columbia University Press, 1998), 59-92.

¹⁵⁰ Elman, "Realism," 23.

¹⁵¹ Wolfers, *Discord*, 151.

¹⁵² Στο ίδιο, 153.

ακολουθούν και εκείνα παρόμοια τακτική, όσον αφορά ζητήματα της δική τους εθνικής ασφάλειας. Το συγκεκριμένο φαινόμενο είναι γνωστό ως «δίλημμα ασφαλείας». Για αυτόν τον λόγο, τα κράτη προσπαθούν να ενισχύουν προσεκτικά την εθνική τους ασφάλεια, αποφεύγοντας την πρόκληση αβεβαιότητας σε περιφερειακό ή διεθνές επίπεδο¹⁵³. Ειδικά τα μικρά κράτη οφείλουν να καθησυχάζουν τις άλλες χώρες πως δεν έχουν επιθετικές διαθέσεις¹⁵⁴.

Μαζί με τις συστημικές εντολές, η διατήρηση της εθνικής ασφάλειας αποτελεί θεμελιώδες στοιχείο του νεορεαλισμού¹⁵⁵. Η επιβίωση στο άναρχο διεθνές περιβάλλον αποτελεί ζωτικής σημασίας στόχο των κρατών. Οι διμερείς ή πολυμερείς διακρατικές συμμαχίες έχουν ως στόχο την αντιμετώπιση των εξωτερικών προκλήσεων και την περαιτέρω οικονομική ανάπτυξη των κρατών-μελών, στο πλαίσιο της ενίσχυσης της εθνικής ασφάλειας. Επίσης, οι διπλωματικές ικανότητες ενός κράτους, ως μηχανισμοί υλοποίησης της εξωτερικής πολιτικής, εξυπηρετούν την προώθηση του εθνικού συμφέροντος σε περιφερειακό ή διεθνές επίπεδο. Ως εκ τούτου, στον νεοκλασικό ρεαλισμό η ασφάλεια δεν αποτελεί αυτοσκοπό των κρατών, όπως αντίθετα συμβαίνει στον νεορεαλισμό, άλλα είναι ίσως ο σημαντικότερος παράγοντας που ασκεί επιρροή στην εξωτερική πολιτική.

Εκτός από την ασφάλεια, υφίστανται επιπλέον μηχανισμοί που επηρεάζουν την επεξεργασία των συστημικών επιταγών¹⁵⁶. Συγκεκριμένα, εκτός από τη στρατιωτική ικανότητα – η οποία παραπέμπει στην υλική πτυχή της ισχύος – η επιβίωση των κρατών στο άναρχο διεθνές σύστημα προϋποθέτει την ύπαρξη μη υλικών χαρακτηριστικών, όπως για παράδειγμα η διατήρηση της οικονομικοκοινωνικής συνοχής στο εσωτερικό του κράτους, καθώς και οι πολιτικοί στόχοι που τίθενται στην εξωτερική πολιτική¹⁵⁷.

¹⁵³ Στο ίδιο, 153, 158-159.

¹⁵⁴ Στο ίδιο, 159.

¹⁵⁵ Baldwin, “The Concept,” 10.

¹⁵⁶ Baldwin, “The Concept,” 21-22; Wolfers, “‘National Security’,” 492.

¹⁵⁷ David A. Baldwin, “Security Studies and the End of the Cold War,” *World Politics* 48 (October, 1995): 128.

Πέραν της παγίωσης της ασφάλειας, οι παραπάνω μηχανισμοί βοηθούν στη βελτίωση της θέσης του κράτους στο διεθνές σύστημα.

Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου οι ηγεσίες ορισμένων μικρών κρατών χαρακτηρίζονταν έντονα από τη λεγόμενη «ψυχολογία πολιορκίας». Ο συγκεκριμένος όρος συνδέεται με τις αντιλήψεις ενός μέρους της κοινωνίας για άλλες ομάδες κυρίως εκτός του κράτους. Οι αντιλήψεις αυτές αφορούν ζητήματα ασφάλειας, τα οποία απασχολούν – αντικειμενικά ή φαινομενικά – την εν λόγω ομάδα.

Συγκεκριμένα, σε μία ομάδα επικρατεί η πεποίθηση ότι οι άλλες ομάδες – δηλαδή τα άλλα έθνη και κράτη – τρέφουν έντονη εχθρότητα απέναντι στα μέλη της. Συχνά, τα μέλη της ομάδας μοιράζονται το αίσθημα του «ανάδελφου λαού», ως φαινομενική έλλειψη παντοτινής υποστήριξης από όλους, και, ως εκ τούτου, επικαλούνται τη διατήρηση της ομαδικής ενότητας¹⁵⁸.

Εφόσον τα μέλη της ηγεσίας αποτελούν κοινωνικό προϊόν της κοινωνίας τους, εμπνέονται από τις αντιλήψεις που χαρακτηρίζουν την ευρύτερη κοινωνία ή ένα μέρος της και τις αναπαραγάγουν μέσω της ρητορικής ή της έμπρακτης πολιτικής. Με αυτόν τον τρόπο, η ψυχολογία της πολιορκίας μετατρέπεται σε ήθος της συγκεκριμένης κοινωνίας. Το 1967, αμέσως μετά τον πόλεμο των Έξι Ημερών, ο Ισραηλινός υπουργός εξωτερικών, Abba Eban, δήλωσε χαρακτηριστικά: «Καθώς βλέπουμε γύρω μας, διακρίνουμε τον κόσμο χωρισμένο σε αυτούς που επιδιώκουν να μας καταστρέφουν και σε εκείνους που δεν πράττουν τίποτε, ώστε να τους εμποδίσουν»¹⁵⁹.

Σύμφωνα με τους Bar-Tal και Antebi, η ψυχολογία της πολιορκίας χαρακτηρίζει έντονα τους Εβραίους και το κράτος του Ισραήλ από την ίδρυσή του μέχρι σήμερα. Η ομάδα των Εβραίων ανέπτυξε την ψυχολογία της πολιορκίας από τα αρχαία χρόνια, όταν εκδιώκονταν ως μονοθεϊστές· αργότερα, ως θύμα του αντισημιτισμού, με αποκορύφωμα την εξολόθρευση ενός μεγάλου αριθμού Εβραίων από τη ναζιστική

¹⁵⁸ Daniel Bar-Tal, Dikla Antebi, “Beliefs About Negative Intentions of the World: A Study of the Israeli Siege Mentality,” *Political Psychology* Vol. 13, No. 4 (December, 1992): 634.

¹⁵⁹ Daniel Bar-Tal, Dikla Antebi, “Siege Mentality in Israel,” *Ongoing Production on Social Representations – Productions Vives sur les Représentations Sociales* Vol. 1, No. 1 (1992): 58.

Γερμανία· και σήμερα, λόγω της απόρριψης της ύπαρξης του Ισραήλ ως κράτους από μεγάλο μέρος των Αράβων¹⁶⁰.

Η ψυχολογία της πολιορκίας διαφέρει από τον εθνοκεντρισμό, ο οποίος συνδέεται με την αποδοχή μίας ομάδας και την απόρριψη των άλλων ομάδων, καθώς και με την παράνοια όσον αφορά προσωπικά χαρακτηριστικά και διαπροσωπικές σχέσεις και όχι αντιλήψεις ενός ευρύτερου συνόλου¹⁶¹. Ωστόσο, η ψυχολογία της πολιορκίας αποτελεί προσωρινή νοερή κατάσταση και κοινωνικο-ψυχολογική συγκυρία, καθώς συνδέεται με τις ιστορικές εμπειρίες που χαρακτηρίζουν μία ομάδα. Επιπλέον, διαδίδεται στις μάζες και διαιωνίζεται στον χρόνο μέσω του εκπαιδευτικού συστήματος και της πολιτικής ρητορικής που ασκούν οι ελίτ¹⁶².

Άλλος σημαντικός παράγοντας που σχετίζεται με τις αντιλήψεις της ηγεσίας ενός κράτους – η τελευταία ως κοινωνικό προϊόν της συγκεκριμένης κοινωνίας – αφορά στην έννοια της «περί της ασφάλειας ταυτότητας», την οποία χρησιμοποίησε ο Goetschel¹⁶³. Η έννοια αυτή συνδέεται με τις μυθοποιημένες εικόνες του παρελθόντος, που εντοπίζονται στο μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας ενός κράτους και αφορούν στην τρωτότητα της εθνικής ασφάλειας, καθώς και στους φόβους που πηγάζουν ως επακόλουθο της συγκεκριμένης τρωτότητας¹⁶⁴. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η περί της ασφάλειας ταυτότητα των Σέρβων απέναντι στο NATO και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Ουσιαστικά πρόκειται για συλλογική μνήμη των βομβαρδισμών που πραγματοποίησε το NATO κατά της Γιουγκοσλαβίας το 1999.

Οι ιστορικές εμπειρίες που συνδέονται με την κοινωνία, τις κρατικές δομές ή την ηγετική προσωπικότητα συμβάλλουν στη διαμόρφωση της συλλογικής ταυτότητας, όσον αφορά τις εσωτερικές και εξωτερικές του κράτους ισορροπίες¹⁶⁵. Η στρατιωτική

¹⁶⁰ Bar-Tal & Antebi, “Beliefs About,” 634-635.

¹⁶¹ Στο ίδιο, 636.

¹⁶² Bar-Tal & Antebi, “Siege Mentality,” 50.

¹⁶³ Goetschel, 28.

¹⁶⁴ Στο ίδιο, 29.

¹⁶⁵ J. P. Nettl, “The State as a Conceptual Variable,” *World Politics* Vol. 20, No. 4 (July, 1968): 556-572.

επίθεση ή εισβολή μίας περιφερειακά ή διεθνώς ισχυρής δύναμης εις βάρος ενός μικρού κράτους θα καλλιεργήσει στην κοινωνία του τελευταίου – συμπεριλαμβανομένων των ελίτ – έντονη επιφυλακτικότητα ως προς την πιθανότητα μίας μεταγενέστερης διμερούς στρατηγικής συνεργασίας.

Ο Walt υποστηρίζει ότι οι δύο πιο συνηθισμένες μορφές της εξωτερικής πολιτικής των κρατών, ως προς την αντιμετώπιση των εξωτερικών απειλών, είναι αφενός η σύναψη συμμαχιών με στόχο την εξισορρόπηση των κινδύνων και αφετέρου η σύμπλευση με την ίδια την πηγή του κινδύνου. Στην πρώτη περίπτωση, ένα κράτος συμμαχεί με χώρες που διαθέτουν παρόμοια σχετική ισχύ ή με μία ή περισσότερες πιο ισχυρές δυνάμεις. Εάν όμως οι πιθανότητες αντιμετώπισης της απειλής μέσω συμμαχίας είναι ελάχιστες, τότε το κράτος προχωρεί σε προσωρινή σύμπλευση με την περιφερειακά ή διεθνώς ισχυρή δύναμη που προβάλλει επιθετικές επιδιώξεις¹⁶⁶.

Όταν ένα κράτος αισθάνεται ότι απειλείται η εθνική του ασφάλεια, συνάπτει στρατηγικές συμμαχίες με ένα ή περισσότερα πιο ισχυρά κράτη¹⁶⁷. Οι συμμαχίες έχουν ως πρωταρχικό σκοπό τη βελτίωση της αμυντικής ικανότητας, καθώς τα κράτη – ειδικά τα μικρά – προσπαθούν να εξισορροπούν ή να εξουδετερώνουν τις διάφορες προκλήσεις που αποτελούν απειλή κατά της εθνικής τους ασφάλειας¹⁶⁸. Οι μορφές των απειλών μπορεί να καλύπτουν ένα μεγάλο εύρος, από την πολιτική επιρροή και υπακοή μέχρι την άμεση στρατιωτική εισβολή¹⁶⁹.

Η ικανότητα της ηγεσία ενός να εντοπίζει μία εξωτερική απειλή, διαδικασία η οποία οδηγεί, εκτός των άλλων, σε σύναψη συμμαχίας εξισορρόπησης με μία ισχυρότερη δύναμη, επηρεάζεται κυρίως από τη διεθνή κατανομή της υλικής ισχύος. Η συνολική ισχύς – αποτελούμενη πρωτίστως από τη στρατιωτική και δευτερευόντως την οικονομική, την τεχνολογική, τη βιομηχανική και την πληθυσμιακή ισχύ – που διαθέτει

¹⁶⁶ Stephen M. Walt, *The Origins of Alliances* (Ithaca & London: Cornell University Press, 1987), 17.

¹⁶⁷ Randall L. Schweller, “Unanswered Threats,” 159-160.

¹⁶⁸ Morgenthau, 137; Stephen M. Walt, “Alliance Formation in Southwest Asia: Balancing and Bandwagoning in Cold War Competition,” *Dominos and Bangwagons*, eds. Robert Jervis, κ.ά. (New York: Oxford University Press, 1991), 53.

¹⁶⁹ Schweller, “Unanswered Threats,” 166.

ένα κράτος καθιστά το τελευταίο εν δυνάμει απειλή για τα άλλα κράτη¹⁷⁰. Η αντίληψη αυτή είναι πιο έντονη εάν η περιφερειακά ή διεθνώς ισχυρή δύναμη βρίσκεται γεωγραφικά κοντά σε κράτη των οποίων η σχετική ισχύς είναι ποσοτικά και ποιοτικά περιορισμένη¹⁷¹.

Η διαμόρφωση μίας συμμαχίας προϋποθέτει τη σύγκλιση των συμφερόντων και θέσεων των συμβαλλόμενων μελών, όσον αφορά ένα τρίτο κράτος ή μία ομάδα κρατών, στο πλαίσιο των γενικών εξελίξεων που λαμβάνουν χώρα στο άναρχο διεθνές σύστημα. Επίσης, υπάρχει αλληλεγγύη ανάμεσα στα μέλη της συμμαχίας, καθώς και ένα κοινό όραμα περί της από κοινού επίτευξης των καθορισμένων στόχων¹⁷². Η διπλωματία – κάποιες φορές μαζί με την ιδεολογία – συμβάλλει στην αναγνώριση των κοινών θέσεων και συμφερόντων, καθώς και στον συντονισμό των έμπρακτων δράσεων¹⁷³.

Συνήθως, ένα μικρό και αδύναμο κράτος επιλέγει ως σύμμαχο μία πιο ισχυρή δύναμη για την αντιμετώπιση των απειλών που προέρχονται από άλλα κράτη, εφόσον το ίδιο δε διαθέτει την κατάλληλη ισχύ, ώστε να αναχαιτίζει από μόνο του τις εξωτερικές απειλές. Η απειλή γίνεται περισσότερο αισθητή, εάν η χώρα που την προβάλλει χαρακτηρίζεται ως επιθετική και εκδηλώνει πράγματι επιθετικές προθέσεις¹⁷⁴.

Εκτός από το στοιχείο της ισορροπίας ισχύος, το οποίο επηρεάζει σημαντικά – και ουσιαστικά υπαγορεύει – τη σύναψη των συμμαχιών, τα κράτη έλκονται μεταξύ τους όταν διατηρούν κοινούς εθνотικούς, θρησκευτικούς, ιστορικούς ή πολιτισμικούς δεσμούς¹⁷⁵. Το διπολικό διεθνές σύστημα την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου άφηνε, παράλληλα με τη σύγκλιση των εθνικών συμφερόντων σε επίπεδο πολιτικής,

¹⁷⁰ Walt, *The Origins*, 22-23.

¹⁷¹ Στο ίδιο, 23.

¹⁷² William H. Riker, *The Theory of Political Coalitions* (New Haven & London: Yale University Press, 1962), 124-127, 226-227.

¹⁷³ Walt, *The Origins*, 30.

¹⁷⁴ Στο ίδιο, 24-26.

¹⁷⁵ Στο ίδιο, 33.

στρατιωτικής, οικονομικής ή πολιτιστικής συνεργασίας, σημαντικά περιθώρια ως προς την ιδεολογική ευθυγράμμιση των κρατών¹⁷⁶.

Το στοιχείο της ιδεολογίας συμπληρώνει τον καθοριστικό ρόλο της ισορροπίας ισχύος, όμως δεν επιδιώκει να την αντικαταστήσει¹⁷⁷. Ένα μικρό και αδύναμο κράτος αναζητά την προστασία μίας ιδεολογικά συγγενικής υπερδύναμης, αποσκοπώντας κυρίως στην εξωτερική νομιμοποίηση του πολιτειακού καθεστώτος – και, ως εκ τούτου, στην παγίωση της εσωτερικής καθεστηκυίας τάξης – καθώς και στην ευρύτερη ιδεολογική ευθυγράμμιση, όπως συνέβη με την μαρξιστική-λενινιστική ιδεολογία κατά τον Ψυχρό Πόλεμο. Ωστόσο, τα κράτη ευθυγραμμίζονται ιδεολογικά όταν έχει επιτευχθεί – ή επιδιώκεται να επιτευχθεί – σε έναν ικανοποιητικό βαθμό η εθνική τους ασφάλεια¹⁷⁸. Σε αντίθεση περίπτωση δεν αποκλείονται τριβές ή και συγκρούσεις ανάμεσα στις ιδεολογικά αδελφικές χώρες, όπως για παράδειγμα η συνοριακή ένταση ανάμεσα στην Κίνα και τη Σοβιετική Ένωση στο τέλος της δεκαετίας του 1960. Επίσης, στο επίπεδο της ρητορικής η ιδεολογία καλύπτει τις πραγματικές επιδιώξεις των κρατών με στόχο τη νομιμοποίηση της πολιτικής, στρατιωτικής ή οικονομικής συνεργασίας.

Όπως διακρίνεται στο διάγραμμα 4, η συμμαχία ενός μικρού κράτους με στρατιωτικά και οικονομικά ισχυρότερες δυνάμεις συμβάλλει στην αύξηση της υλικής σχετικής ισχύος του πρώτου, καθώς βελτιώνονται οι στρατιωτικές, οικονομικές ή και πολιτικές ικανότητές του¹⁷⁹. Επίσης, οι συμμαχίες προσφέρουν στα μικρά κράτη τη δυνατότητα να ακούγεται η φωνή τους στο ευρύτερο γεωγραφικό και πολιτικό ακροατήριο¹⁸⁰. Επομένως, ένα μικρό κράτος επιλέγει ως σύμμαχο μία ισχυρότερη

¹⁷⁶ Στο ίδιο, 38.

¹⁷⁷ Morgenthau, 157-159.

¹⁷⁸ Walt, *The Origins*, 37-38.

¹⁷⁹ Hanna Samir Kassab, *Weak States in International Relations Theory* (New York: Palgrave Macmillan, 2015), 37.

¹⁸⁰ Schweller, *Deadly Imbalances*, 59-92.

δύναμη, η οποία επιτρέπει να ακούγεται η φωνή του πρώτου είτε στο πλαίσιο της συμμαχίας είτε σε ευρύτερο επίπεδο ενεργώντας από κοινού¹⁸¹.

Τα κράτη δεν αποσκοπούν μόνο στη διατήρηση ή την ενίσχυση της εθνικής ασφάλειας, αλλά επιδιώκουν, παράλληλα, τη βελτίωση της θέσης τους στο άναρχο διεθνές σύστημα¹⁸². Όταν κάποιο κράτος έχει ήδη αποκτήσει έναν ικανοποιητικό βαθμό υλικής ισχύος, τότε θέτει πιο φιλόδοξους στόχους στην εξωτερική πολιτική του¹⁸³. Όσον αφορά τις αυταρχικές χώρες, η συμμαχία με ένα ισχυρότερο κράτος λειτουργεί, επίσης, ως ασπίδα υπέρ της διατήρησης της προσωποπαγούς πολιτικής εξουσίας από την εκάστοτε ελίτ¹⁸⁴.

Παρά το γεγονός ότι η συμμαχία με μία ισχυρή δύναμη προσφέρει ασφάλεια σε ένα μικρό και αδύναμο κράτος, υπάρχει επίσης ο κίνδυνος η ίδια η συμμαχία να στραφεί εις βάρος του δεύτερου¹⁸⁵. Ο Schweller υπογραμμίζει χαρακτηριστικά ότι μία τέτοια μορφής συμμαχία μοιάζει με τη συνεργασία ανάμεσα στον λύκο και το πρόβατο¹⁸⁶. Αυτό το σενάριο υλοποιείται στην περίπτωση που η γεωγραφική απόσταση μεταξύ των κρατών είναι μικρή και εφόσον υπάρχει τάση πολιτιστικής αφομοίωσης.

Ένα κράτος εξετάζει προσεκτικά ποια δύναμη θα προσεγγίσει, ώστε, έπειτα από την εξισορρόπηση της απειλής, οι ικανότητες και η δύναμη του ισχυρότερου εταίρου να μη στραφούν εις βάρος του αδύναμου. Σημαντικό είναι να μην τίθεται σε κίνδυνο η ανεξαρτησία και η κυριαρχία κανενός από τα μέλη της συμμαχίας. Για παράδειγμα, ανάμεσα σε μία υπερδύναμη, η οποία θέτει έμμεσα σε κίνδυνο την εθνική κυριαρχία των συμμάχων της, και σε μία λιγότερο ισχυρή αλλά μη επικίνδυνη δύναμη, ένα κράτος θα επιλέξει τη δεύτερη ως σύμμαχό της¹⁸⁷. Σε περίπτωση, όμως, που δεν υφίσταται

¹⁸¹ Walt, *The Origins*, 18-19.

¹⁸² Wolfers, *Discord*, 72; Baldwin, "The Concept," 19; Baldwin, "Security," 122.

¹⁸³ Zakaria, *From Wealth*, 38; Rose, 167.

¹⁸⁴ Bruce E. Moon, "The State in Foreign and Domestic Policy," *Foreign Policy Analysis, Continuity and Change in Its Second Generation*, Laura Neack, κ.ά. (New Jersey: Prentice-Hall, 1995), 198.

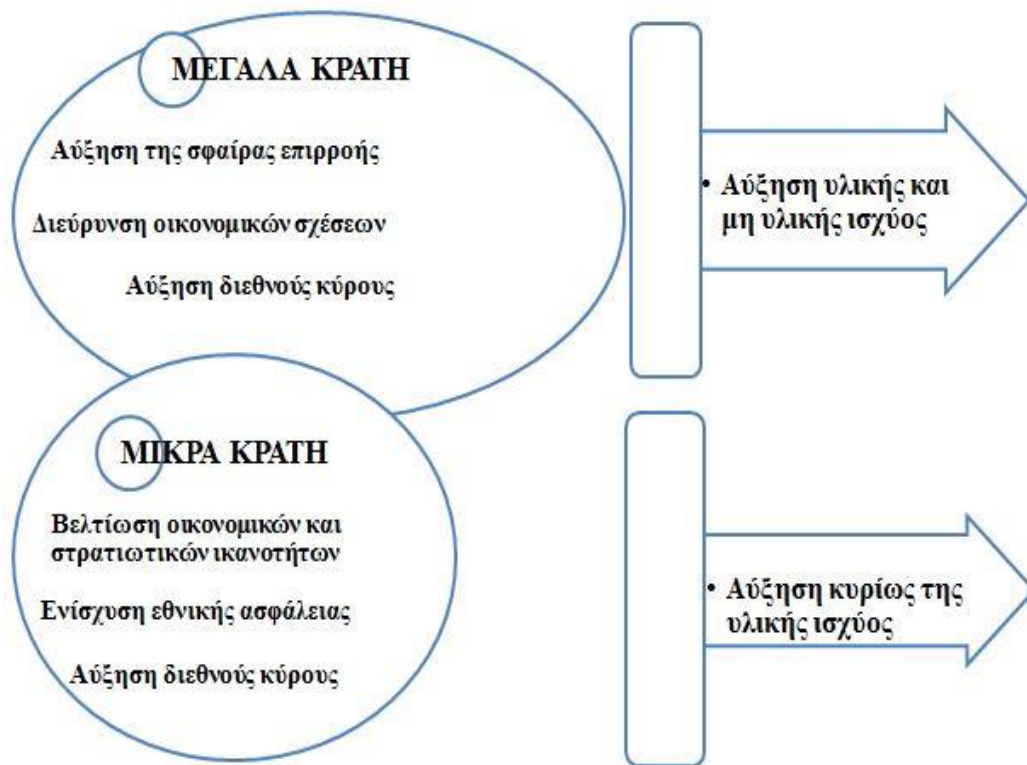
¹⁸⁵ Kotchikian, 12.

¹⁸⁶ Schweller, *Deadly Imbalances*, 59-92.

¹⁸⁷ Waltz, *Theory*, 127.

κανένας κίνδυνος για την εθνική κυριαρχία των συμμάχων τα κράτη τείνουν να επιλέγουν την ισχυρότερη δύναμη¹⁸⁸.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4 Επιρροή των συμμαχιών στα μικρά και μεγάλα κράτη

2.3 Η εξωτερική πολιτική και ο ρόλος της ηγεσίας

Η παγίωση της εθνικής ασφάλειας και η βελτίωση της θέσης στο άναρχο διεθνές σύστημα – οι οποίες αποτελούν τις βασικότερες προτεραιότητες κάθε κράτους – σχετίζονται με την κατοχή συνολικής ισχύος¹⁸⁹. Η τελευταία συνδέεται αφενός μεν με

¹⁸⁸ Walt, *The Origins*, 20-21.

¹⁸⁹ Stephen Krasner, “US Commercial and Monetary Policy: Unravelling the Paradox of External Strength and Internal Weakness,” *International Organization* Vol. 31, No. 4 (Autumn., 1977): 636.

την υλική βάση της ισχύος, αφετέρου δε με την άσκηση της περιφερειακής ή διεθνούς επιρροής¹⁹⁰.

Πολλές φορές η διεθνής επιρροή ενός κράτους – η οποία αυτή καθαυτή αποτελεί μη υλική ισχύ – προϋποθέτει την ύπαρξη ενός σημαντικού βαθμού στρατιωτικής και οικονομικής ικανότητας, για τη διατήρηση της εθνικής ασφάλειας¹⁹¹. Γενικά, τα μικρά κράτη, ειδικά τα νεοσύστατα, διαθέτουν λιγότερους πόρους και περιορισμένους μηχανισμούς για τη χάραξη αποτελεσματικής εξωτερικής πολιτικής¹⁹². Ως εκ τούτου, παρακολουθούν τις διεθνείς εξελίξεις με βραδύτερους ρυθμούς και λιγότερη ακρίβεια, σε αντίθεση με τις μεγάλες και ισχυρές χώρες¹⁹³.

Υπάρχουν, όμως, περιστάσεις που ένα μικρό κράτος διαθέτει και χρησιμοποιεί αποτελεσματικά τις διπλωματικές του ικανότητες, ως μηχανισμό διαπραγμάτευσης με άλλα κράτη ή με στόχο την ιδεολογικο-διπλωματική επιρροή στο ευρύτερο διεθνές περιβάλλον¹⁹⁴. Ως αποτέλεσμα, το μικρό κράτος συμπληρώνει το ποσοτικό έλλειμμα της υλικής σχετικής ισχύος – το οποίο το χαρακτηρίζει – με το ποιοτικό πλεονέκτημα της άσκησης διεθνούς επιρροής δια της εξωτερικής πολιτικής¹⁹⁵. Με αυτόν τον τρόπο, η τρωτότητα ενός μικρού κράτους ως προς την αντιμετώπιση των απειλών, καθώς και οι περιορισμοί που θέτει το διεθνές σύστημα, αντισταθμίζονται από την καρποφόρα εξωτερική πολιτική που χαράζει και εφαρμόζει το εν λόγω κράτος¹⁹⁶. Σύμφωνα με μία

¹⁹⁰ Wolfers, *Discord*, 103-105.

¹⁹¹ Στο *ίδιο*, 104.

¹⁹² Maria Papadakis, Harvey Starr, “Opportunity, Willingness and Small States: The Relationship Between Environment and Foreign Policy,” *New Directions in the Study of Foreign Policy*, eds. Charles F. Hermann, κ.ά. (Winchester, London: Allen & Unwin, 1987): 424.

¹⁹³ Maurice A. East, “Size and Foreign Policy Behavior,” *World Politics* Vol. 25, No. 4 (July, 1973): 559.

¹⁹⁴ Toms Rostoks, “Small States, Power, International Change and the Impact of Uncertainty,” *Small States in Europe. Challenges and Opportunities*, eds. Robert Steinmetz, κ.ά. (Aldershot, England: Ashgate, 2010): 90; Milan Jazbec, “Small States and Diplomacy: An Indispensable, though Much Diversified Relation,” *Halduskultuur – Administrative Culture* 11, 1 (2010): 66.

¹⁹⁵ Goetschel, 16.

¹⁹⁶ Crikemans & Duran, 31-33.

κορσικανική παροιμία, «η πιπεριά μικρή είναι, όμως κάνει τον εαυτό της αισθητό»¹⁹⁷. Συνεπώς, η εξωτερική πολιτική ενός μικρού κράτους, η οποία συνδέεται με την προώθηση του εθνικού συμφέροντος πέραν των εθνικών συνόρων, έχει ως στόχο την επιβίωση του κράτους και τη βελτίωση της θέσης του στο άναρχο διεθνές περιβάλλον¹⁹⁸. Η ανάπτυξη μίας έξυπνης και αποδοτικής εξωτερικής πολιτικής συμβάλλει στη βελτίωση των ικανοτήτων αντιμετώπισης των απειλών και, ως εκ τούτου, στην άμβλυνση της τρωτότητας που το χαρακτηρίζει.

Τα κράτη χαράζουν την εξωτερική πολιτική τους βασιζόμενα στην εξυπηρέτηση του εθνικού συμφέροντος, το οποίο σχετίζεται πρωτίστως με τη διατήρηση της εθνικής ασφάλειας. Υπό αυτήν την έννοια, η εξωτερική πολιτική σχετίζεται με τις προσπάθειες επίτευξης ενός ή περισσότερων στρατηγικών στόχων, στο πλαίσιο της ορθολογικής διαχείρισης των συστημικών και ενδοκρατικών πιέσεων¹⁹⁹.

Η πιο σημαντική πτυχή της εξωτερικής πολιτικής συνδέεται με τη συνεχή παρακολούθηση των συστημικών επιταγών, στο πλαίσιο της διεθνούς ή περιφερειακής ισορροπίας δυνάμεων. Παράλληλα, τα κράτη προσπαθούν να διατηρούν πολιτικο-οικονομική σταθερότητα και κοινωνική συνοχή στο εσωτερικό περιβάλλον τους, αποσκοπώντας με αυτόν τον τρόπο στη βελτίωση της συνολικής ισχύος τους.

Γενικά, τα μικρά κράτη διαδραματίζουν περιορισμένο ρόλο στις διεθνείς σχέσεις και διαθέτουν ανεπαρκείς στόχους στην εξωτερική πολιτική τους· εστιάζουν την προσοχή τους σε περιφερειακό, και όχι σε διεθνές, επίπεδο· προτιμούν τη χρήση οικονομικών και διπλωματικών μηχανισμών, αντί για τη χρήση στρατιωτικών μέσων· επικαλούνται ηθικές αρχές, για παράδειγμα το διεθνές δίκαιο ή κάποια ιδεολογία· επιδιώκουν την ένταξή τους σε διεθνείς οργανισμούς· υιοθετούν ουδέτερη πολιτική σε συγκυρίες

¹⁹⁷ Daniel Thürer, "The Perception of Small States: Myth and Reality," *Small States inside and outside the European Union. Interests and Policies*, ed. Laurent Goetschel (Boston, Dordrecht, London: Kluwer Academic Publishers, 1998), 33.

¹⁹⁸ Christopher Hill, *The Changing Politics of Foreign Policy* (Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan, 2003), 4.

¹⁹⁹ Putnam, 434; Krasner, 641.

πόλωσης· και αναζητούν προστασία, προχωρώντας σε συμμαχίες με υπολογίσιμες δυνάμεις²⁰⁰.

Τα μικρά κράτη χρησιμοποιούν τις διπλωματικές ικανότητες που διαθέτουν, αποσκοπώντας στην επίτευξη τουλάχιστον τριών ουσιαστικών στόχων. Πρώτον, στοχεύουν στη διατήρηση της ανεξαρτησίας, της εθνικής κυριαρχίας και της εδαφικής, θαλάσσιας και εναέριας, ακεραιότητας. Δεύτερον, επιδιώκουν την παγίωση της εθνικής ασφάλειας. Τέλος, αποβλέπουν στη βελτίωση της οικονομικοκοινωνικής ευημερίας και στη διατήρηση της εθνικής ταυτότητας στο εσωτερικό περιβάλλον²⁰¹. Αυτό σημαίνει ότι η εξωτερική πολιτική καλύπτει ένα ευρύ φάσμα επιδιώξεων, ξεκινώντας από τη διεθνή αναγνώριση – συμπεριλαμβανομένης της ένταξης στον Ο.Η.Ε. – μέχρι την εξάλειψη της τρωτότητας που χαρακτηρίζει τα μικρά κράτη²⁰².

Η ενεργή συμμετοχή ενός μικρού κράτους σε διεθνείς οργανισμούς – κατεξοχήν στον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών – καθώς και η πολιτική ευθυγράμμιση ή συμμαχία με πιο ισχυρές χώρες, συμβάλλουν σημαντικά στην παγίωση της εθνικής ασφάλειας²⁰³. Αυτό σημαίνει ότι, παράλληλα ή ανεξάρτητα από την υλική δύναμη, η αποτελεσματικότητα της εξωτερικής πολιτικής εξασφαλίζει στα μικρά κράτη έναν σημαντικό βαθμό πολιτικής ισχύος. Με αυτόν τον τρόπο, η σύμπραξη με άλλα μικρά κράτη, μέσω της εξωτερικής πολιτικής, βοηθάει στη βελτίωση της θέσης που κατέχει το κράτος στο διεθνές σύστημα. Ενδεικτικό παράδειγμα αποτελεί η από κοινού αποκατάσταση των διπλωματικών σχέσεων ανάμεσα στην Κούβα, από τη μία, και τη Τζαμάικα, τη Γουιάνα, το Τρινιντάντ και Τομπάγκο και τη Μπαρμπάντος, από την άλλη, το 1972²⁰⁴.

Το στρατιωτικό, οικονομικό και πολιτικό κύρος μίας δύναμης με την οποία ευθυγραμμίζεται ή προχωρεί σε συμμαχία ένα μικρό κράτος συνεισφέρει θετικά στην

²⁰⁰ Hay, 5; Handel, 52-53; East, “Size,” 560.

²⁰¹ Goetschel, 23-27; Jazbec, 70.

²⁰² Alfred Marleku, “Small States Foreign Policy: The Case of Kosovo,” *Mediterranean Journal of Social Sciences* Vol. 4, No. 2 (May, 2013): 295-297.

²⁰³ Wolfers, “‘National Security’,” 483, 487, 490.

²⁰⁴ Crikemans & Duran, 34.

εθνική ασφάλεια και την εξωτερική πολιτική του τελευταίου. Επίσης, η εθνική ασφάλεια ενός μικρού κράτους ενισχύεται, όταν υφίστανται τριβές στις σχέσεις ανάμεσα στην ισχυρή δύναμη και τις άλλες μεγάλες δυνάμεις. Κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου, η μικρή Αλβανία και η Κούβα ένωσαν πιο ασφαλείς, εφόσον είχαν εξασφαλίσει την πολιτική υποστήριξη της Σοβιετικής Ένωσης και αργότερα της Κίνας²⁰⁵.

Σύμφωνα με τον Κιτρομηλίδη, η περίοδος μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο χαρακτηρίζεται σε μεγάλο βαθμό από συνύπαρξη και αλληλεξάρτηση ανάμεσα στις μεγάλες και τις μικρές δυνάμεις²⁰⁶. Η ίδρυση των μεταπολεμικών διεθνών οργανισμών – πρωτίστως των Ηνωμένων Εθνών, αλλά και της Κοινωνίας των Εθνών νωρίτερα – καθώς και η πυρηνική ισορροπία δυνάμεων την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, συνέβαλαν στην αύξηση της πολιτικής σημασίας των μικρών κρατών²⁰⁷. Ο πολιτικός και κυρίως πυρηνικός ψυχροπολεμικός ανταγωνισμός ανάμεσα στις Η.Π.Α. και την Ε.Σ.Σ.Δ. έβαλαν τέρμα στις εδαφικές διεκδικήσεις και τις στρατιωτικές πιέσεις εκ μέρους των Μεγάλων Δυνάμεων – χαρακτηριστικό γνώρισμα του παρελθόντος – εξασφαλίζοντας στα μικρά κράτη μεγαλύτερες πιθανότητες επιβίωσης στο άναρχο διεθνές σύστημα²⁰⁸.

Το δικαίωμα της ψήφου στον Ο.Η.Ε., καθώς και η ευκαιρία εκφώνησης των θέσεων από το βήμα της Γενικής Συνέλευσης, απέδιδε στα μικρά κράτη νομική ισότητα με τις μεγάλες και ισχυρές χώρες²⁰⁹. Το παραπάνω πλεονέκτημα δεν το είχαν τα μικρά κράτη την εποχή του Πελοποννησιακού πολέμου, καθώς, όπως φαίνεται από τον διάλογο ανάμεσα στους Αθηναίους και τους Μηλίους που περιγράφει ο Θουκυδίδης, «οι δυνατοί κάνουν όσα τους επιτρέπει η δύναμή τους και οι αδύναμοι υποχωρούν και

²⁰⁵ Wolfers, *Discord*, 111.

²⁰⁶ Kitromilides, Preface, xi.

²⁰⁷ Goetschel, 19-23.

²⁰⁸ Gabriel Sheffer, “The Security of Small Ethnic States: A Counter Neo-Realist Argument,” *The National Security of Small States in a Changing World*, eds. Efraim Inbar, κ.ά. (London & Portland: Frank Cass, 1997), 13.

²⁰⁹ Anders Wivel, Alyson J. K. Bailes, Clive Archer, “Setting the scene: small states and international security,” *Small States and International Security. Europe and Beyond*, eds. Clive Archer, κ.ά. (New York: Routledge, 2014), 4. Thürer, 37-39.

αποδέχονται»²¹⁰. Ωστόσο, η δομή του διεθνούς συστήματος δεν έχει αλλάξει ριζικά, εφόσον η διεθνής αναρχία συνεχίζει να υπάρχει και να χαρακτηρίζει τους διεθνείς δρώντες.

Συνήθως μία μικρή χώρα διαθέτει το πλεονέκτημα να τυγχάνει συμπάθειας και αλληλεγγύης από άλλα μικρά κράτη στη διεθνή αρένα, ιδιαίτερα εάν όλα μαζί συμμετέχουν ως μέλη στον Οργανισμό των Ηνωμένων Εθνών²¹¹. Μετά τις αρχές της δεκαετίας του 1960, ο αριθμός των πρώην αποικιακών χωρών που κέρδισαν την ανεξαρτησία και εισήλθαν στον Ο.Η.Ε. αυξήθηκε σημαντικά. Αυτές οι χώρες έβλεπαν με επιφυλακτικότητα τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και τις υπόλοιπες δυτικές χώρες, ενώ έτρεφαν συμπάθεια για μικρά κράτη, όπως η Κούβα και η Αλβανία.

Επιπλέον, η χάραξη και υλοποίηση της εξωτερικής πολιτικής ενός ή περισσότερων κρατών συνδέεται με το συστημικό πεδίο δράσης, καθώς και το ενδοκρατικό περιβάλλον. Σημαντικοί ενδοκρατικοί παράγοντες που επηρεάζουν την εξωτερική πολιτική είναι η γεωγραφική έκταση, ο πληθυσμός, η οικονομική και στρατιωτική ανάπτυξη, το πολιτικό καθεστώς, η νομοθεσία, η διοικητική δομή, το δικαστικό σύστημα και η πολιτική λογοδοσία²¹². Επίσης, ο κρατικός μηχανισμός και ο βαθμός αλληλεπίδρασης της πολιτικής εξουσίας με την κοινωνία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην επιρροή της εξωτερικής πολιτικής²¹³. Οι East και Hermann πιστεύουν ότι η γεωγραφική έκταση αποτελεί τον παράγοντα που ασκεί τη σημαντικότερη επιρροή στη χάραξη και υλοποίηση της εξωτερικής πολιτικής. Τα κράτη τα οποία διαθέτουν μεγάλη

²¹⁰ Torbjørn Knutsen, *A history of International Relations theory*, 2nd edition (Manchester & New York: Manchester University Press, 1997), 49.

²¹¹ Wolfers, *Discord*, 112.

²¹² James N. Rosenau, "The Premises and Promises of Decision-Making Analysis," *Contemporary political analysis*, ed. J. C. Charlesworth (New York: Free Press, 1967), 195; Jerel A. Rosati, "Developing a Systematic Decision-Making Framework: Bureaucratic Politics in Perspective," *World Politics* Vol. 33, No. 2 (January, 1981): 236; Stephen A. Salmore, Charles F. Hermann, "The Effect of Size, Development and Accountability on Foreign Policy," *Peace Research Society Papers XIV* (The Ann Arbor Conference, 1969): 17; Harvey Starr, "Rosenau, Pre-theories and Evolution of Comparative Study of Foreign Policy," *International Interactions* Vol. 14, No. 1 (February, 1988): 5.

²¹³ Salmore & Hermann, *ό.π.*, 17-18.

γεωγραφική έκταση και πολυάριθμο πληθυσμό έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να ασκούν έναν ικανοποιητικό βαθμό διεθνούς επιρροής²¹⁴.

Σύμφωνα με τον Zakaria, εφόσον τα κράτη κυβερνώνται από ανθρώπους, είναι οι άνθρωποι εκείνοι που προσπαθούν να σκέφτονται ορθολογικά, ενώ το ίδιο το κράτος αποτελεί μία περίπου αφηρημένη οντότητα²¹⁵. Η ηγεσία ενός κράτους είναι υπεύθυνη για τη λήψη τελικών αποφάσεων, όσον αφορά τη χάραξη και υλοποίηση της εξωτερικής πολιτικής. Βέβαια, η ηγεσία αποτελείται από ανθρώπους, οι οποίοι εκτός από τον τυποποιημένο χαρακτήρα κατά την εκτέλεση των καθηκόντων τους, χαρακτηρίζονται, παράλληλα, από τις προσωπικές πεποιθήσεις τους ή εκείνες της ευρύτερης κοινωνίας²¹⁶. Με το πέρασμα του χρόνου οι ομαδικές πεποιθήσεις θεσμοθετούνται κοινωνικά, σε εθνικό ή κρατικό επίπεδο, ενώ συνδέονται κυρίως με τις διαστάσεις της εθνικής ασφάλειας²¹⁷ και την εικόνα των «άλλων»²¹⁸.

Η αβεβαιότητα που προκύπτει από το άναρχο διεθνές σύστημα οδηγεί συχνά στην εμφάνιση εσφαλμένων εκτιμήσεων εκ μέρους των ελίτ ενός κράτους απέναντι στις προθέσεις που διαθέτουν ή προωθούν τα άλλα κράτη. Οι παράγοντες που συμβάλλουν στην ύπαρξη εσφαλμένων εκτιμήσεων – οι οποίες με τη σειρά τους περιορίζουν την

²¹⁴ Maurice A. East, Charles F. Hermann, “Do Nation-Types Account for Foreign Policy Behavior?” *Comparing Foreign Policies: Theories, Findings, and Methods*, ed. James N. Rosenau (New York: John Wiley & Sons for Sage, 1974), 274, 299.

²¹⁵ Zakaria, *From Wealth*, 42.

²¹⁶ Yaacov Y. I. Vertzberger, *The World in Their Minds, Information Processing, Cognition, and Perception in Foreign Policy Decisionmaking* (Stanford, California: Stanford University Press, 1990), 10-21; Balkan Devlen, Özgür Özdamar, “Neoclassical Realism and Foreign Policy Crisis,” *Rethinking Realism in International Relations, Between Tradition and Innovation*, eds. Annete Freyberg-Inan, κ.ά. (Baltimore: The John Hopkins University Press, 2009), 147.

²¹⁷ Ben D. Mor, “Strategic Beliefs and the Formation of Enduring International Rivalries: Israel’s National Security Conceptions,” *International Relations* Vol. 18, No. 3 (2004): 310.

²¹⁸ Στην πλειοψηφία των κρατών συγκροτείται κοινωνικά, διαδίδεται στον λαό και στην πορεία πολιτικοποιείται μία ιδανική εικόνα στερεοτυπικής φύσεως, γνωστή ως «αυτοεικόνα» ή «εικόνα του εαυτού». Η αυτοεικόνα μίας ομάδας διαμορφώνεται μέσω της αναγνώρισης και αντιμετώπισης των υποκειμένων που βρίσκονται εκτός της συγκεκριμένης ομάδας ως διαφορετικών. Ουσιαστικά, τα έθνη-κράτη μέσω της διάκρισης της ταυτότητάς τους από τα άλλα γειτονικά κράτη – ή τουλάχιστον ενός από αυτά – διαμορφώνουν την αυτοεικόνα τους. Περισσότερα βλέπε Matthew S. Hirshberg, “The Self-Perpetuating National Self-Image: Cognitive Biases in Perceptions of International Interventions,” *Political Psychology* Vol. 14, No. 1 (1993): 78; Aram Terzyan, Narek Galstyan, “The Portrayal of ‘The Other’ in Foreign Policy Discourse and Public Consciousness in Armenia,” *Caucasus Analytical Digest* No. 77 (September 14th, 2015): 2-6.

ορθολογικότητα των αποφάσεων – είναι, συνήθως, οι υπεύθυνοι για τη λήψη πολιτικών αποφάσεων, η γραφειοκρατία, η δομή του κράτους, οι σχέσεις κράτους-κοινωνίας, καθώς και το ευρύτερο περιφερειακό και διεθνές περιβάλλον²¹⁹.

Όσον αφορά την αντιμετώπιση των συστημικών επιταγών, τα κράτη συμπεριφέρονται ορθολογικά, υπολογίζοντας τόσο το κόστος όσο και το όφελος που θα επιφέρει ο τρόπος αξιοποίησης της συνολικής ισχύος²²⁰. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι η συγκεκριμένη ενέργεια επηρεάζεται σε μεγάλο βαθμό από τις αντιλήψεις που χαρακτηρίζουν την ηγεσία του κράτους, καθώς και από τις αξίες που χαρακτηρίζουν την ευρύτερη κοινωνία, εφόσον το στοιχείο της αβεβαιότητας επικρατεί στο άναρχο διεθνές σύστημα²²¹. Την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου οι πεποιθήσεις των ηγεσιών επηρέαζαν σε μεγάλο βαθμό την εξωτερική πολιτική των κρατών²²².

Σύμφωνα με τους Charles και Margaret Hermann, τα κράτη διαφέρουν μεταξύ τους, εκτός των άλλων, ως προς τον τρόπο χάραξης και υλοποίησης της εξωτερικής πολιτικής. Οι υπεύθυνοι για τη λήψη πολιτικών αποφάσεων, καθώς και οι υπόλοιποι δρώντες που επηρεάζουν τη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής, δεν είναι ίδιοι σε όλη την υφήλιο²²³. Συγκεκριμένα, οι συγγραφείς διακρίνουν τουλάχιστον τρία πρότυπα λήψης αποφάσεων: i) τον κυρίαρχο ηγέτη, ii) την ενιαία ομάδα και iii) τους πολυάριθμους αυτόνομους δρώντες²²⁴. Το τελευταίο πρότυπο – σύμφωνα με το οποίο υπάρχουν πολλά άτομα ή ομάδες ατόμων που επηρεάζουν από κοινού τη λήψη αποφάσεων – αρμόζει ως πρότυπο μελέτης της εξωτερικής πολιτικής των

²¹⁹ Robert Jervis, *Perception and Misperception in International Politics* (Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1976), 15.

²²⁰ Wolfers, *Discord*, 114.

²²¹ Στο ίδιο, 106.

²²² Stephen G. Walker, Mark Schafer, “Belief Systems as Casual Mechanism in World Politics: An Overview of Operational Code Analysis,” *Beliefs and Leadership in World Politics*, eds. Mark Schafer, κ.ά. (New York: Palgrave Macmillan, 2006), 6.

²²³ Margaret G. Hermann, Charles F. Hermann, “Who Makes Foreign Policy Decisions and How: An Empirical Inquiry,” *International Studies Quarterly* Vol. 33, No. 4 (December, 1989): 361-362.

²²⁴ Στο ίδιο, 363-364.

δημοκρατικών πολιτικών συστημάτων, ενώ τα δύο πρώτα ταιριάζουν στις αυταρχικές ή τις ολοκληρωτικές χώρες²²⁵.

Στο πρότυπο του κυρίαρχου ηγέτη κανένα άλλο άτομο ή ομάδα ατόμων, πέραν του ατόμου που βρίσκεται στην πολιτική ηγεσία του εκάστοτε κράτους, δεν καταφέρνει να ασκεί σημαντική επιρροή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων. Τα ψυχοκοινωνικά χαρακτηριστικά και ο ιδεοπολιτικός προσανατολισμός του ηγέτη διαδραματίζουν αξιοσημείωτο ρόλο στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής.

Η ιδεολογική πόλωση της ψυχροπολεμικής περιόδου οδηγούσε τους ηγέτες ορισμένων χωρών να αντιλαμβάνονται τις συγκυρίες μέσα από το πρίσμα της ιδεολογίας και των προσωπικών πεποιθήσεων. Σε ένα τέτοιο περιβάλλον οι απόψεις των προσωπικών συμβούλων και των μελών της κυβέρνησης δε διέφεραν σχεδόν καθόλου από τη βούληση του ηγέτη. Χαρακτηριστικά παραδείγματα κυρίαρχων ηγετικών προσωπικοτήτων αποτελούν ο Fidel Kastro στην Κούβα, ο Enver Hoxha στην Αλβανία και ο Muammar Gaddafi στη Λιβύη²²⁶. Επίσης, ο Μάο Τσε Τουνγκ αποτελούσε κυρίαρχο ηγέτη στην Κίνα, παρόλο που η ιδιοσυγκρασία του διέφερε από εκείνη των άλλων υψηλόβαθμων μελών της ηγεσίας, όπως του Τσου Εν Λάι ή του Τενγκ Σιαοπίνγκ²²⁷.

Το δεύτερο πρότυπο, από την άλλη, βασίζεται στη λήψη αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής ως αποτέλεσμα της διάδρασης ανάμεσα στα μέλη μίας ενιαίας ομάδας, της οποίας ο ρόλος είναι επίσημα ή άτυπα καθορισμένος. Όμως, και σε αυτό το πρότυπο ο επικεφαλής της πολιτικής εξουσίας κατέχει πρωταρχική θέση στη λήψη αποφάσεων, εφόσον τα μέλη της ομάδας είναι έμπιστα και ιδεολογικά προσηλωμένα στον ηγέτη. Επομένως, οι εκτός της ομάδας δρώντες δεν επηρεάζουν σχεδόν καθόλου τη βούληση

²²⁵ Για τα χαρακτηριστικά των δημοκρατικών, ολοκληρωτικών και αυταρχικών πολιτικών συστημάτων βλέπε Hannah Arendt, *The Origins of Totalitarianism* (Cleveland & New York: The World Publishing Company, 1962), 389-459; Stephen Fischer-Galati, "Sources of Authoritarianism in Eastern and South-Eastern Europe," *Authoritarianism and Democracy in Europe, 1919-1939*, eds. Dirk Berg-Schlosser, κ.ά. (Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan, 2002), 64-73; Giovanni Sartori, *Ç'është demokracia?* [Τι εστί Δημοκρατία;] (Tiranë: Dituria, 1998), 93-109.

²²⁶ Hermann & Hermann, *ό.π.*, 365-366.

²²⁷ Huiyun Feng, *Chinese Strategic Culture and Foreign Policy Decision-Making* (London & New York: Routledge, 2007), 44-48, 57-62.

της ομάδας στη χάραξη της εξωτερικής πολιτικής. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι τα πολιτικά γραφεία των κομμουνιστικών κομμάτων, γνωστά ως πολίτμπιρο²²⁸.

Και στα δύο προαναφερθέντα πρότυπα η λήψη αποφάσεων εξωτερικής πολιτικής από μία περιορισμένη ηγετική ομάδα ή από ένα άτομο, τον ηγέτη, δείχνει ότι πολλές φορές οι αυταρχικές ηγεσίες φροντίζουν για την παγίωση της προσωποπαγούς εξουσίας, παρά της εθνικής ασφάλειας και προόδου²²⁹.

²²⁸ Hermann & Hermann, *ό.π.*, 366-367; Charles F. Hermann, Janice Gross Stein, Bengt Sundelius, Stephen G. Walker, "Resolve, Accept, or Avoid: Effects of Group Conflict on Foreign Policy Decisions," *International Studies Review* Vol. 3, No. 2 (Summer, 2001): 131-134.

²²⁹ Devlen & Özdamar, 148; Joe D. Hagan, "Domestic Political Explanation in the Analysis of Foreign Policy," *Foreign Policy Analysis, Continuity and Change in Its Second Generation*, Laura Neack, κ.ά. (New Jersey: Prentice-Hall, 1995), 122-126.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3 Διεθνές σύστημα και συστημικές αλλαγές: περιπτώσεις μικρών κρατών την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου

Όπως κάθε άλλο κοινωνικό σύστημα, έτσι και το διεθνές σύστημα διαθέτει δομή, δρώντες και τη μεταξύ τους αλληλοεπίδραση. Η προώθηση των αντικρουόμενων εθνικών στόχων – κυρίως οικονομικής και πολιτικής φύσεως – δημιουργεί συνεχή ανταγωνισμό ανάμεσα στα κράτη. Παράλληλα, η άναρχη δομή του διεθνούς συστήματος, καθώς και η άνιση κατανομή ισχύος, αποδίδει στις σχέσεις μεταξύ των δρώντων δυναμικό χαρακτήρα²³⁰. Τα κράτη συγκρούονται μεταξύ τους, προχωρούν σε συμμαχίες ή χρησιμοποιούν τις διπλωματικές ικανότητες τους με απώτερο στόχο τη διατήρηση των βασικών χαρακτηριστικών του διεθνούς συστήματος²³¹.

Η έλλειψη μίας ανώτατης υπερκρατικής διεθνούς αρχής, υπεύθυνης για την κανονιστική ρύθμιση της συμπεριφοράς των κρατών, καθώς και για την επιβολή κυρώσεων σε περιπτώσεις απόκλισης, οδηγεί στην ύπαρξη αβεβαιότητας και, κατ' επέκταση, στη σύναψη προβληματικών αλληλεπιδράσεων ανάμεσα στους δρώντες του διεθνούς συστήματος²³².

Σύμφωνα με τον Waltz, το πιο σταθερό διεθνές σύστημα είναι το διπολικό, καθώς η αβεβαιότητα ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις είναι μικρή. Καθότι οι υπερδυνάμεις της υφελίου είναι συγκεκριμένες και μετρήσιμες, είναι σε θέση να εντοπίζουν πιο αποτελεσματικά τις διεθνείς απειλές, να ελαχιστοποιούν τις λανθάνουσες εκτιμήσεις, να επιδεικνύουν αυτοσυγκράτηση και να καταβάλλουν από κοινού προσπάθειες για τη σταθερότητα του διεθνούς συστήματος²³³.

Τα ζητήματα που σχετίζονται με την εθνική ασφάλεια παραμένουν στην κορυφή των στόχων των κρατών. Αυτό συμβαίνει, διότι το άναρχο διεθνές σύστημα, όπου

²³⁰ Gilpin, 9.

²³¹ Στο ίδιο, 12-13.

²³² Hill, 102-106; Jervis, *Perception*, 62.

²³³ Waltz, *Theory*, 170-176; Kenneth N. Waltz, "The Stability of a Bipolar World," *Daedalus* Vol. 93, No. 3 (Summer, 1964): 882-887.

συνυπάρχουν και αλληλεπιδρούν μεταξύ τους τα έθνη-κράτη, διαφέρει ριζικά από το ιεραρχημένο περιβάλλον στο εσωτερικό των κρατών. Η διεθνής αναρχία χαρακτηρίζεται από έντονη δυσπιστία στις σχέσεις ανάμεσα στα κράτη, κυρίως μεταξύ των μεγάλων δυνάμεων, καθώς και εκείνων που γειτνιάζουν μεταξύ τους. Κατά συνέπεια, κανένα κράτος δεν μπορεί να είναι απόλυτα ασφαλές, συμπεριλαμβανομένων των μεγάλων και ισχυρών δυνάμεων²³⁴.

Η λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου οδήγησε στη διεθνή επικράτηση των δύο υπερδυνάμεων, των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών. Για περίπου μισό αιώνα κάθε υπερδύναμη λειτούργησε ως κέντρο συσπείρωσης άλλων κρατών μέσα από τη δημιουργία μόνιμων συμμαχιών²³⁵. Έχοντας ως βασική αφετηρία την ιδεολογική αντίθεση, η διαφοροποίηση ανάμεσα στους δύο πόλους διεθνούς επιρροής πυροδότησε την ανάπτυξη ανόμοιων κοινωνιών και διαφορετικών πολιτικο-οικονομικών καθεστώτων²³⁶.

Η επανάσταση στη Ρωσία το 1917 και η συμμετοχή της υπερδύναμης των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής στα διεθνή ζητήματα οδήγησαν σε έναν έντονο ανταγωνισμό ανάμεσα στις δύο χώρες, ο οποίος ξεκίνησε μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου και διήρκεσε καθ' όλον τον 20^ο αιώνα. Η πόλωση αυτή οφειλόταν σε ένα συνονθύλευμα χαρακτηριστικών, όπως ο συνδυασμός της ιδεολογικής αντιπαράθεσης με την ασυμβατότητα γεωπολιτικών στόχων, προκαλώντας την πολυετή στρατιωτική και οικονομική αναμέτρηση. Γίνεται αντιληπτό ότι η ιδεολογία επηρέαζε τις διεθνείς σχέσεις, ως μεγάλης – αλλά όχι καθοριστικής – σημασίας παράγοντας. Επηρέαζε, δηλαδή, τη διαμόρφωση και υλοποίηση της εξωτερικής πολιτικής των Η.Π.Α. και της Σοβιετικής Ένωσης αντίστοιχα.

Η ήττα της ναζιστικής Γερμανίας στην Ευρώπη και της Ιαπωνίας στην Ασία μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου προκάλεσαν ένα κενό εξουσίας στη διεθνή

²³⁴ Wolfers, *Discord*, 158.

²³⁵ Warren I. Cohen, *The Cambridge History of American Foreign Relations*, Vol. IV (Cambridge: Cambridge University Press, 2008), 43-44.

²³⁶ Adam Watson, *Η εξέλιξη της διεθνούς κοινωνίας. Μία συγκριτική ιστορική ανάλυση* (Αθήνα: Ποιότητα, 2010), 501, 503; Robert Jervis, "Was the Cold War a Security Dilemma?" *Journal of Cold War Studies* Vol. 3, No. 1 (Winter, 2001): 58.

ισορροπία δυνάμεων. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την αναβίωση της προπολεμικής ιδεολογικής αντιπαλότητας και του πολιτικού εκνευρισμού ανάμεσα στις Η.Π.Α. και τη Σοβιετική Ένωση, πρώην σύμμαχοι στο αντιναζιστικό μέτωπο μέχρι τη λήξη του πολέμου²³⁷. Επίσης, η γεωπολιτική αντιπαλότητα στην ευρωπαϊκή ήπειρο ενέτεινε περισσότερο την αμερικανο-σοβιετική διαφοροποίηση. Η ίδρυση του NATO και του Συμφώνου της Βαρσοβίας, ως στρατιωτικά αντίπαλες συμμαχίες, απέδειξε ότι πλέον η αντιναζιστική ευθυγράμμιση ανάμεσα στην Ουάσινγκτον και τη Μόσχα είχε διακοπεί εντελώς²³⁸.

Οι ιδέες που ενέπνεαν τις δύο μεγάλες δυνάμεις είχαν διαφορετική αφετηρία και φύση, αν και στόχευαν περίπου σε παρόμοιο αποτέλεσμα. Η αμερικανική κοινωνία και οργάνωση της πολιτικής εξουσίας συμβάδιζαν κυρίως με τις ιδέες του John Lock περί ελευθερίας, ενώ η Σοβιετική Ένωση ήταν ιδεολογικά συνυφασμένη με τον Μαρξισμό. Ο τελευταίος αποσκοπούσε στην κατάργηση της ταξικής διαστρωμάτωσης, καθώς και στην επικράτηση μίας ενιαίας παγκόσμιας κομμουνιστικής κοινωνίας. Κοινός στόχος των δύο ιδεολογικών προτάσεων αποτελούσε η εξάπλωση και παγίωσή τους σε μεγάλη γεωγραφική κλίμακα, ακόμη και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η σύγκλιση και αλληλεπίδραση της ιδεολογίας με τη σχετική υλική ισχύ που διέθετε κάθε υπερδύναμη είχε ως αποτέλεσμα τον διαχωρισμό, αρχικά, του ευρωπαϊκού χώρου και, αργότερα, του κόσμου σε τουλάχιστον δύο σφαίρες επιρροής, τον ελεύθερο κόσμο και τη σοσιαλιστική παράταξη. Ο ιδεολογικός ανταγωνισμός επεκτάθηκε στον στρατιωτικό τομέα – τον συμβατικό και τον πυρηνικό αργότερα – στην οικονομική ανάπτυξη και κοινωνική ευημερία, στην πολιτιστική διάσταση, στον τρόπο χειρισμού του λόγου στο διεθνές ακροατήριο, καθώς και στην υλοποίηση της εξωτερικής πολιτικής δια της διπλωματίας. Επίσης, η εξωτερική σε επίπεδο διεθνούς πολιτικής της φιλοσοφικής αντιπαράθεσης ανάμεσα στις σοβιετικές και τις αμερικανικές ελίτ, καθώς και η κατοχή σημαντικού βαθμού υλικής ισχύος σε σύγκριση με τις άλλες χώρες,

²³⁷ Cohen, *ό.π.*, 25.

²³⁸ Στο *ίδιο*, 48.

οδήγησαν στην ανάδυση μίας έντονης δυσπιστίας απέναντι στις προθέσεις και τις ενέργειες των υπερδυνάμεων²³⁹.

Η διεθνής κατανομή ισχύος και κυρίως η σταδιακή συγκέντρωση μεγάλου ποσοστού πυρηνικών όπλων εκ μέρους των Η.Π.Α. και της Σοβιετικής Ένωσης οδήγησαν στη διαμόρφωση της ισορροπίας ισχύος ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις, στο πλαίσιο ενός σταθερού διπολικού συστήματος²⁴⁰. Ουσιαστικά, η διεθνής πυρηνική ισορροπία και ο συνεχής στρατιωτικός εξοπλισμός των υπερδυνάμεων έδιναν στην αμερικανο-σοβιετική αντιπαράθεση αφενός την εντύπωση μίας διαρκούς ετοιμότητας απέναντι στην πιθανότητα έκρηξης ενός τρίτου παγκοσμίου πολέμου και αφετέρου καθιστούσαν φανερές τις κοινές προσπάθειες για τη διατήρηση της διεθνούς ισορροπίας δυνάμεων²⁴¹. Η αντιπαλότητα, δηλαδή, εστιάστηκε στο επίπεδο του στρατιωτικού οπλισμού, του οικονομικού ανταγωνισμού και της πολιτικής αντιπαράθεσης, παρά στο ενδεχόμενο ενός αναθεωρητικού παγκόσμιου πολέμου. Υπήρχε, ουσιαστικά, παγκόσμιος πόλεμος, όμως δεν ήταν ένοπλος. Για αυτόν τον λόγο, η περίοδος από τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου μέχρι τη διάλυση της Σοβιετικής Ένωσης στο τέλος της δεκαετίας του 1980 χαρακτηρίστηκε ως «Ψυχρός Πόλεμος»²⁴². Στη Γερμανία αναδύθηκε το «σιδηρούν παραπέτασμα», το οποίο χώριζε τη γηραιά ήπειρο ανάμεσα στη Σοβιετική Ένωση και τα κράτη-δορυφόρους της, από τη μία, και τις δυτικές χώρες, οι οποίες διατηρούσαν στρατηγικές σχέσεις με τις Η.Π.Α., από την άλλη²⁴³.

Πέραν της ανάδυσης των Η.Π.Α. και της Ε.Σ.Σ.Δ. ως μεγάλων δυνάμεων, μία άλλη συστημική αλλαγή σχετιζόταν με τη νίκη των Κινέζων κομμουνιστών το 1949. Η εξέλιξη αυτή είχε μεγάλη σημασία για τη σοσιαλιστική παράταξη, επειδή συνέβαλε στη διεύρυνση της κομμουνιστικής επιρροής στην ασιατική ήπειρο.

²³⁹ Kennedy, *The Rise and the Fall*, 372; David C. Engerman, "Ideology and the origins of the Cold War," *The Cambridge History of the Cold War*, Vol. 1, eds. Melvyn P. Leffler, κ.ά. (Cambridge: Cambridge University Press, 2010), 20-24.

²⁴⁰ Engerman, 31-34.

²⁴¹ Watson, 506-507.

²⁴² Alan Axelrod, *The Real History of the Cold War. A New Look at the Past* (New York & London: Sterling, 2009), 89.

²⁴³ Kennedy, *The Rise and the Fall*, 361, 365. Donald J. Puchala, *Theory and History in International Relations* (New York & London: Routledge, 2003), 109-110.

Η ιδεολογική και πολιτική επέκταση της επιρροής των δύο μεγάλων δυνάμεων σε τρίτα κράτη αποτέλεσε, ίσως, τη σημαντικότερη διάσταση της ψυχροπολεμικής περιόδου. Η διαδικασία της αποαποικιοποίησης, η οποία είχε ως αποτέλεσμα την ανάδυση νέων ανεξάρτητων κρατών, δημιουργούσε πρόσφορο έδαφος για την επέκταση της σοβιετικής και αμερικανικής επιρροής στις χώρες της Αφρικής και της Ασίας²⁴⁴. Μεταπολεμικά, τα περισσότερα από τα νεοσύστατα κράτη οργανώθηκαν στη λεγόμενη «ομάδα των αδέσμευτων χωρών», η οποία αποτελούσε εναλλακτικό πολιτικό δρόμο, σε αντίθεση με τους μέχρι τότε δύο πόλους της διεθνούς αρένας. Αυτή η ομάδα άρχισε να παίρνει σάρκα και οστά στις αρχές της δεκαετίας του 1960 και είχε ως ιδρυτικά μέλη τη Γιουγκοσλαβία, την Αίγυπτο, την Ινδονησία και την Ινδία.

Η «ομάδα των αδέσμευτων χωρών» διέθετε τουλάχιστον τρία χαρακτηριστικά γνωρίσματα. Πρώτον, οι αδέσμευτες χώρες δεν ανήκαν ιδεολογικά σε καμία από τις δύο προαναφερθείσες παρατάξεις. Αυτό, όμως, δεν απέκλειε την πολιτική, οικονομική ή στρατηγική συνεργασία και ευθυγράμμιση με τις Η.Π.Α. ή την Ε.Σ.Σ.Δ. Δεύτερον, βασικός στόχος της ομάδας ήταν η αποτελεσματική συμμετοχή της στη συζήτηση ή τη διαπραγμάτευση των επίκαιρων διεθνών ζητημάτων. Συγκεκριμένα, οι αδέσμευτες χώρες προσπαθούσαν και επεδίωκαν να ακούγεται η φωνή τους διεθνώς κυρίως στο πλαίσιο της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών. Τρίτον, η ομάδα ήταν έντονα ετερογενής, όσον αφορά το πολιτικό, οικονομικό ή πολιτιστικό επίπεδο, καθώς οι αδέσμευτες χώρες διέφεραν σημαντικά μεταξύ τους. Έχοντας διαφορετικές εθνικές προτεραιότητες και χαρακτηριστικά, η συνοχή της εν λόγω ομάδας ήταν πολλές φορές εύθραυστη²⁴⁵.

Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι το σταθερό αλλά αβέβαιο διπολικό διεθνές σύστημα, καθώς και ο πολυεπίπεδος ανταγωνισμός ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις, ευνοούσαν τα μικρά κράτη και την εξωτερική πολιτική τους²⁴⁶. Η διατήρηση της

²⁴⁴ Engerman, 40.

²⁴⁵ Lorenz M. Lüthi, "The Non-Aligned Movement and the Cold War, 1961-1973," *Journal of Cold War Studies* Vol. 18, No. 4 (Fall, 2016): 98-100.

²⁴⁶ Albert Rakipi, *Weak States and Security. Rethinking the Balkan Post Cold War Security Agenda* (Tiranë: AIIS, 2008), 166.

εθνικής ασφάλειας των μικρών κρατών πραγματοποιούνταν είτε μέσω της ένταξης στη μία από τις δύο παρατάξεις είτε υιοθετώντας επίσημα ουδέτερη εξωτερική πολιτική.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1960 συνέβη μία ακόμη συστημική αλλαγή, όσον αφορά τη διεθνή ισορροπία δυνάμεων, συγκεκριμένα στον χώρο της σοσιαλιστικής παράταξης. Οι διαφορές που προέκυψαν ανάμεσα στη Σοβιετική Ένωση και τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας – η μία διεθνής και η άλλη περιφερειακή μεγάλη δύναμη – αφορούσαν ουσιαστικά τα διμερή εθνικά ζητήματα, καθώς και το κύρος της καθεμίας στη σοσιαλιστική παράταξη και το ευρύτερο διεθνές περιβάλλον²⁴⁷. Η σινο-σοβιετική ρήξη επέφερε σημαντικό πλήγμα στην ενότητα της σοσιαλιστικής παράταξης απέναντι στις Η.Π.Α. και τον δυτικό κόσμο, ενώ έθεσε υπό αμφισβήτηση το ηγεμονικό κύρος της Μόσχας στο κομμουνιστικό κίνημα²⁴⁸.

Η σχέση ανάμεσα στις ηγετικές προσωπικότητες της Σοβιετικής Ένωσης και της Κίνας, συγκεκριμένα του Χρουστσόφ και του Μάο αντίστοιχα, υπήρξε προβληματική από τα πρώτα χρόνια που ο Χρουστσόφ ανέλαβε τα καθήκοντα του γενικού γραμματέα του κομμουνιστικού κόμματος. Οι ιδεολογικές διαφωνίες που αναδείχθηκαν στις κομματικές συσκέψεις κλεισμένων των θυρών, εξελίχθηκαν πλέον σε ανοιχτές διακρατικές διχόνοιες.

Μερικές από τις κινήσεις που ενέτειναν τις αμοιβαίες προκαταλήψεις μεταξύ των δύο χωρών αφορούσαν στην πρόταση του Χρουστσόφ για τη δημιουργία κοινού στόλου υποβρυχίων και στρατιωτικού ραδιοσταθμού σε κινεζικό έδαφος· τη σχεδόν ανοιχτή υποστήριξη της Μόσχας υπέρ της Ινδίας, κατά τη συνοριακή σύρραξη της τελευταίας με την Κίνα· την απόσυρση των Σοβιετικών εμπειρογνομόνων από την Κίνα· την οργανωμένη λεκτική επίθεση των κρατών-δορυφόρων της σοσιαλιστικής παράταξης εναντίον του Πεκίνου, σε σχέση με τις ιδεολογικές διαφορές ανάμεσα στο τελευταίο και τη Μόσχα· τη μη υποστήριξη των Κινέζων στην απόκτηση πυρηνικής δύναμης· καθώς και τις προσπάθειες των Σοβιετικών για διεύρυνση του Συμφώνου της

²⁴⁷ Sergey Radchenko, “The Sino-Soviet Split,” *The Cambridge History of the Cold War*, vol. 1, eds. Melvyn P. Leffler, κ.ά. (Cambridge: Cambridge University Press, 2010): 349.

²⁴⁸ Στο ίδιο, 352, 355.

Βαρσοβίας στη Μογγολία το 1963²⁴⁹. Ο Μάο, από την πλευρά του, φοβόταν μία ενδεχόμενη καθαίρεσή του από τη θέση του Γενικού Γραμματέα του Κομμουνιστικού Κόμματος Κίνας, εξαιτίας μίας πιθανής ανάμειξης της σοβιετικής ηγεσίας²⁵⁰.

Οι σχέσεις επιδεινώθηκαν, επίσης, από την ύφεση που σημειώθηκε στο κλίμα αντιπαράθεσης ανάμεσα στις Η.Π.Α. και τη Σοβιετική Ένωση κυρίως μετά την κρίση της Κούβας το 1962. Η ύφεση, ή αλλιώς *détente*, συνέβαλε στη διεύρυνση των πολιτικών επαφών μεταξύ της Μόσχας και της Ουάσινγκτον, καθώς και στη μεγαλύτερη συμμετοχή της πρώτης στις διεθνείς εξελίξεις. Αυτό όμως προκάλεσε την απώλεια εμπιστοσύνης της κινεζικής ηγεσίας απέναντι στη Σοβιετική Ένωση²⁵¹. Η νέα αυτή πραγματικότητα οδηγούσε στο συμπέρασμα ότι οι διακρατικές σχέσεις – σε αυτήν την περίπτωση μεταξύ των Η.Π.Α. και της Ε.Σ.Σ.Δ., ως μεγάλων δυνάμεων – δε βασιζόνταν στην ιδεολογία της ισότητας και της αδελφικής αλληλεγγύης ανάμεσα στα κράτη, όπως γενικά τονίζει ο κομμουνισμός²⁵². Αντιθέτως, είναι το άναρχο διεθνές σύστημα και η κατανομή ισχύος ο κινητήριο μοχλός που ρυθμίζει τις σχέσεις μεταξύ των κρατών. Βέβαια, άυλα στοιχεία, όπως η ιδεολογία, εξακολουθούν να διατηρούν τη σημασία τους.

Αποκορύφωμα της σινοσοβιετικής ρήξης υπήρξε η εμπόλεμη σύγκρουση στον ποταμό Ουσούρι το 1969, όταν οι στρατιωτικές δυνάμεις των δύο πλευρών, οι οποίες είχαν συγκεντρωθεί στα σινοσοβιετικά σύνορα, ενεπλάκησαν σε πόλεμο, ενώ η Μόσχα απείλησε την Κίνα με πυρηνικά αντίποινα²⁵³. Ως συνέπεια, η ηγεσία της Κίνας έκανε δεκτή την πρόταση του Αμερικανού προέδρου Ρίτσαρντ Νίξον περί διπλωματικού και οικονομικού ανοίγματος ανάμεσα στην Ουάσινγκτον και το Πεκίνο. Η σινοαμερικανική προσέγγιση ερχόταν σε πλήρη αντίθεση με τη στρατηγική της ανάσχεσης κατά της

²⁴⁹ Στο ίδιο, 350, 364.

²⁵⁰ Στο ίδιο, 359-360.

²⁵¹ Στο ίδιο, 356.

²⁵² Στο ίδιο, 371.

²⁵³ Lorenz M. Lüthi, *The Sino-Soviet Split* (Princeton & Oxford: Princeton University Press, 2008), 340-344; M. Taylor Fravel, *Strong Borders Secure Nations. Cooperation and Conflict in China's Territorial Disputes* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2008), 202.

σινοσοβιετικής συμμαχίας, που ακολουθούσαν οι Η.Π.Α. στο παρελθόν, καθώς και με τη συνολική αντιδυτική ιδεολογία που ενέπνεε την Κίνα από το 1949²⁵⁴.

Η συστημική αυτή αλλαγή συνέβαλε θετικά στο να αναλάβουν οι Αλβανοί πρωτοβουλία στο ζήτημα της συμμετοχής της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε., στο πλαίσιο της σύσφιξης των διμερών στρατηγικών σχέσεων. Ένα μικρό και ευάλωτο κράτος, όπως η Αλβανία, θα μπορούσε να επωφεληθεί από τις διεθνείς συγκυρίες και να χρησιμοποιεί την εξωτερική πολιτική του αποσκοπώντας την αποκόμιση σημαντικών πλεονεκτημάτων²⁵⁵.

3.1 Η Κύπρος ως μικρό κράτος

Το κράτος της Κύπρου, το οποίο απέκτησε την ανεξαρτησία του το 1960, αποτελεί αντιπροσωπευτική περίπτωση μικρής χώρας κυρίως λόγω της μικρής γεωγραφικής έκτασης και του περιορισμένου αριθμού του πληθυσμού²⁵⁶.

Επίσης, η Κύπρος υστερούσε στην ανάπτυξη εθνικής συνείδησης. Η οθωμανική παράδοση είχε εμποτιστεί στους κατοίκους της Κύπρου, οι οποίοι ανέπτυξαν έντονη υπο-συλλογική συνείδηση και ταυτίστηκαν με θρησκευτικές και εθνοτικές κοινότητες, παρά με τη συλλογική κυπριακή συνείδηση, δηλαδή την εθνική ταυτότητα²⁵⁷. Βασικό εμπόδιο στην ανάπτυξη της εθνικής κυπριακής συνείδησης στάθηκε ο εθνικισμός των

²⁵⁴ Friedberg, 60.

²⁵⁵ Papadakis & Starr, 409-432; Devlen & Özdamar, 144.

²⁵⁶ Costas Melakopides, "Cyprus, Small-Powerhood and the EU's Principles and Values," *Small States in Europe. Challenges and Opportunities*, eds. Robert Steinmetz, κ.ά. (Aldershot, England: Ashgate, 2010), 161.

²⁵⁷ Peter Worsley, "Communalism and Nationalism in Small Countries: The Case of Cyprus," *Small States in the Modern World: The Conditions of Survival*, Revised Edition, eds. Peter Worsley, κ.ά. (Nicosia, Cyprus: Zavallis Press Limited, 1979), 3.

Ελληνοκυπρίων και των Τουρκοκυπρίων, ωθούμενος αντίστοιχα από την Αθήνα και την Αγκυρά²⁵⁸.

Επιπλέον, ένας ακόμη σημαντικός λόγος για τον οποίο η Κύπρος κατατάσσεται ανάμεσα στα μικρά κράτη είναι η γεωγραφική και γεωπολιτική θέση που κατέχει στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Τον έλεγχο της Κύπρου την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου δεν εποφθαλμιούσε μόνο το Ηνωμένο Βασίλειο, το οποίο ουσιαστικά ήλεγχε το νησί μέχρι το 1960, αλλά, επίσης, η Δύση και η Σοβιετική Ένωση, αναγκάζοντας την Κύπρο να εφαρμόσει ουδέτερη εξωτερική πολιτική²⁵⁹. Εξαιτίας του γεγονότος αυτού η Κύπρος αντιμετώπιζε σημαντικές προκλήσεις ως προς την εθνική της ασφάλεια από την πρώτη στιγμή της ανεξαρτητοποίησής της ως κράτος.

Οι συνθήκες της Ζυρίχης και του Λονδίνου το 1959, καθώς και το Σύνταγμα της 16^{ης} Αυγούστου 1960, παραχώρησαν στην Κύπρο ανεξαρτησία περιορισμένης κυριαρχίας. Το προσχέδιο του κυπριακού συντάγματος ετοιμάστηκε από τους αντιπροσώπους τριών κρατών, πλην της Κύπρου. Συγκεκριμένα οι χώρες που συμμετείχαν σε αυτήν τη διαδικασία ήταν η Ελλάδα, η Τουρκία και το Ηνωμένο Βασίλειο. Επίσης, σύμφωνα με τις συνθήκες και το Σύνταγμα, η Κύπρος δεν είχε τη δυνατότητα να τροποποιεί το Σύνταγμα, χωρίς τη συναίνεση των εγγυητριών δυνάμεων, ενώ οι στρατιωτικές δυνάμεις δεν μπορούσαν να αριθμούν περισσότερους από 2000 άνδρες. Η νομοθετική, η εκτελεστική, η δικαστική και η στρατιωτική οργάνωση της χώρας βασιζόταν στην κατανομή της εξουσίας ανάμεσα στις δύο κοινότητες – την ελληνική και την τουρκική – οι οποίες διατηρούσαν ισχυρές εθνοτικές ταυτότητες²⁶⁰.

Εκτός από το εύθραυστο πολιτειακό καθεστώς και τις εντάσεις μεταξύ εθνοτήτων στο εσωτερικό περιβάλλον, η εθνική ασφάλεια της Κύπρου έπασχε εξαιτίας των ποικίλων διεκδικήσεων τόσο από την Ελλάδα όσο και από την Τουρκία. Οι διεκδικήσεις αυτές κάλυπταν ένα ευρύ φάσμα από την προσάρτηση της νήσου, μέχρι την

²⁵⁸ Paschalis Michael Kitromilides, “The Dialectic of Intolerance: Ideological Dimensions of Ethnic Conflict,” *Small States in the Modern World: The Conditions of Survival*, Revised Edition, eds. Peter Worsley, κ.ά. (Nicosia, Cyprus: Zavallis Press Limited, 1979), 163-170.

²⁵⁹ Worsley, 10-12.

²⁶⁰ Sirmen, 88-91.

άσκηση πολιτικής επιρροής. Επίσης, η πολιτική αστάθεια του ευρύτερου γεωγραφικού χώρου της Ανατολικής Μεσογείου επηρέαζε δυσμενώς την ασφάλεια της Κύπρου, παρά την ουδέτερη στάση που είχε υιοθετήσει η χώρα ή την παραδοσιακή φιλία ανάμεσα στους Κυπρίους και τους γειτονικούς λαούς – Άραβες και Ισραηλινούς²⁶¹. Η στρατιωτική εισβολή της Τουρκίας το 1974 αποτέλεσε ισχυρό πλήγμα στην ανεξαρτησία και την εθνική κυριαρχία της Κύπρου, καθώς και στο αρχικό όραμα να γίνει η νήσος ένα πολιτικά σταθερό κράτος²⁶².

Η ιδιότητα της Κύπρου, ως μέλος του Ο.Η.Ε., της επέτρεψε να ζητήσει την παρέμβαση του οργανισμού για την κατάπαυση του πυρός, καθώς και την απόσυρση των τουρκικών στρατευμάτων από το νησί. Τα ψηφίσματα 353 και 364 του Συμβουλίου Ασφαλείας το 1974, καθώς και το ψήφισμα 3212 (XXIX) της Γενικής Συνέλευσης του ιδίου έτους, απαιτούσαν την επείγουσα κατάπαυση του πυρός και τον τερματισμό της ξένης στρατιωτικής κατοχής στην Κύπρο. Η Τουρκία, από την άλλη, απέτυχε να συμμορφωθεί με τις αποφάσεις των Ηνωμένων Εθνών, παραβιάζοντας τον Χάρτη του οργανισμού²⁶³.

Παρ' όλη την αδυναμία της Ειρηνευτικής Δύναμης των Ηνωμένων Εθνών στην Κύπρο (UNFICYP) – παρούσα στο νησί από το 1964 – να αποτρέψει την τουρκική εισβολή, η ύπαρξη του υγιούς Οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών αποτέλεσε σημαντική ευκαιρία για την προστασία της Κύπρου ως μικρού ανεξάρτητου κράτους²⁶⁴. Η συμμετοχή της Κύπρου στον Ο.Η.Ε. και οι προσπάθειες του οργανισμού να εγγυάται την ανεξαρτησία της νήσου – αν και όχι πάντα με επιτυχία – περιόρισαν την τρωτότητα του μικρού κράτους της Κύπρου απέναντι στο τεταμένο υποσυστημικό περιβάλλον, καθώς και στο άναρχο διεθνές σύστημα.

²⁶¹ Melakopides, 174.

²⁶² Sirmen, 91-95.

²⁶³ Ann Van Wynen Thomas, "The Turkish Invasion of Cyprus: Legal Aspects of the Regional and United Nations Actions," *Small States in the Modern World: The Conditions of Survival*, Revised Edition, eds. Peter Worsley, κ.ά. (Nicosia, Cyprus: Zavallis Press Limited, 1979), 208-212.

²⁶⁴ Brigadier Michael Harbottle, "Cyprus: An Analysis of the U.N.'s Third Party Role in a 'Small War'," *Small States in the Modern World: The Conditions of Survival*, Revised Edition, eds. Peter Worsley, κ.ά. (Nicosia, Cyprus: Zavallis Press Limited, 1979), 218-222.

3.2 Η Φινλανδία και η Αυστρία ως ουδέτερες χώρες

Γεωγραφικά τοποθετημένες κοντά στα σύνορα της Σοβιετικής Ένωσης, η Φινλανδία και η Αυστρία παρέμειναν ουδέτερες χώρες την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου σε θέματα εξωτερικής πολιτικής και πολιτικής ασφάλειας²⁶⁵.

Στο παρελθόν η Φινλανδία είχε αποτελέσει άμεση απειλή για την εθνική ασφάλεια της Σοβιετικής Ένωσης, συνεργαζόμενη δυναμικά με τη ναζιστική Γερμανία²⁶⁶. Ο φόβος για πιθανή πολιτική και στρατιωτική επικράτηση της Δύσης στη Φινλανδία οδήγησε τη Μόσχα να ασκεί πίεση στο Ελσίνκι για υιοθέτηση ουδέτερης στάσης και ορισμένες φορές για αποδοχή στρατιωτικής υποστήριξης²⁶⁷. Ομοίως με τη Φινλανδία, η Αυστρία βρισκόταν στο επίκεντρο των δύο ψυχροπολεμικών πόλων, δηλαδή στο λεγόμενο «Σιδηρούν Παραπέτασμα»²⁶⁸. Το καθεστώς ουδετερότητας δεν επέτρεπε τη μετατροπή της Φινλανδίας και της Αυστρίας σε δορυφόρους της Σοβιετικής Ένωσης²⁶⁹. Και οι δύο χώρες εντάχθηκαν στον Ο.Η.Ε. τον Δεκέμβριο του 1955.

Λόγω της γεωγραφικής της θέσης κοντά στις χώρες-δορυφόρους της Σοβιετικής Ένωσης, καθώς και εξαιτίας της μεγάλης καταστροφής που προκάλεσε ο Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, η Αυστρία δεν είχε τη δυνατότητα να υπερασπίζεται μόνη της την εθνική της ασφάλεια, αναπτύσσοντας τη στρατιωτική της ισχύ.

Η εθνική κυριαρχία αποκαταστάθηκε το 1955, έπειτα από το δεκαετές καθεστώς κατοχής των τεσσάρων δυνάμεων – των Η.Π.Α., της Σοβιετικής Ένωσης, του Ηνωμένου Βασιλείου και της Γαλλίας. Επιπλέον, η ουδετερότητα που εκχωρήθηκε στην Αυστρία το 1955 δια της Συνθήκης του Αυστριακού Κράτους δεν επέτρεπε την

²⁶⁵ Juhana Aunesluoma, Johanna Rainio-Niemi, “Neutrality as Identity? Finland’s Quest for Security in the Cold War,” *Journal of Cold War Studies* Vol. 18, No. 4 (Fall, 2016): 53.

²⁶⁶ Στο ίδιο, 55.

²⁶⁷ Στο ίδιο, 54-55.

²⁶⁸ Erwin A. Schmidl, “Lukewarm Neutrality in a Cold War? The Case of Austria,” *Journal of Cold War Studies* Vol. 18, No. 4 (Fall, 2016): 36.

²⁶⁹ Στο ίδιο, 37-38.

ανάπτυξη ενός σύγχρονου και αποτελεσματικού στρατού. Από την άλλη, η εν λόγω συνθήκη ενθάρρυνε τις δύο υπερδυνάμεις να διατηρούν ένα άτυπο καθεστώς ισορροπίας ισχύος σε σχέση με την Αυστρία, αποφεύγοντας την παραβίαση της εδαφικής ακεραιότητας της συγκεκριμένης χώρας υπέρ της εξυπηρέτησης ιδίων συμφερόντων²⁷⁰.

Μία πιθανή συμμετοχή της Βιέννης σε διακρατικούς οργανισμούς που υπάγονταν πολιτικά και στρατιωτικά στη Δύση ή τη σοσιαλιστική παράταξη – όπως ήταν το NATO, το Σύμφωνο της Βαρσοβίας, η Ευρωπαϊκή Κοινότητα Άνθρακα και Χάλυβα, η Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα αργότερα, και ούτω καθεξής – θα ενοχλούσε τις δύο υπερδυνάμεις. Μολαταύτα, το 1956 η Αυστρία εξέφρασε την επιθυμία της να γίνει μέλος της Ευρωπαϊκής Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα, της οποίας τα κράτη-μέλη συμμετείχαν, παράλληλα, στον Οργανισμό Βορειοατλαντικού Συμφώνου (NATO). Η εξέλιξη αυτή προκάλεσε την άμεση αντίδραση της Μόσχας, η οποία επενέβη το ίδιο έτος με καταστολή της ουγγρικής εξέγερσης. Ως αποτέλεσμα, η αυστριακή ηγεσία αποφάσισε να ακολουθήσει πιο πιστά τη Συνθήκη του Αυστριακού Κράτους, η οποία είχε συναφθεί ένα χρόνο νωρίτερα²⁷¹.

Η ουδετερότητα πρόσφερε στα συγκεκριμένα κράτη το κατάλληλο έδαφος για τη δραστηριοποίηση της εξωτερικής πολιτικής τους, καθώς λειτουργούσαν ως μεσολαβητές στις σχέσεις των υπερδυνάμεων. Μετά από τις αρχές της δεκαετίας του 1960, οι ουδέτερες χώρες άρχισαν να αναλαμβάνουν σημαντικό ρόλο διαμεσολαβώντας στις διεθνείς κρίσεις²⁷². Η ενίσχυση, επομένως, της αυστριακής εθνικής ασφαλείας βασίστηκε στη λεγόμενη «ενεργή ουδετερότητα», η οποία συνδεόταν με την ενεργή συμμετοχή στην επίλυση των διεθνών περίπλοκων προκλήσεων.

Η ένταξη της Αυστρίας στον Ο.Η.Ε. – αντίθετα από την Ελβετία, η οποία επέλεξε ως ουδέτερη χώρα να μη συμμετέχει στον συγκεκριμένο οργανισμό – αποτέλεσε την αφετηρία της δραστηριοποίησης της Βιέννης στα διεθνή θέματα. Επίσης, η αισθητή

²⁷⁰ Στο ίδιο, 42-44.

²⁷¹ Michael Gehler, “From Non-alignment to Neutrality: Austria’s Transformation during the First East-West Détente, 1953-1958,” *Journal of Cold War Studies* Vol. 7, No. 4 (Fall, 2005): 117-124.

²⁷² Aunesluoma & Rainio-Niemi, 56.

αύξηση του αριθμού των πρώην αποικιών που κέρδισαν την ανεξαρτησία τους και εντάχθηκαν στα Ηνωμένα Έθνη οδήγησε στη δημιουργία κατάλληλου ακροατηρίου για την εξωτερική πολιτική της ιδεολογικά ελεύθερης Αυστρίας²⁷³. Έτσι, η Αυστρία μετατράπηκε σε ιδανικό χώρο για τη φιλοξενία διεθνών συναντήσεων και διασκέψεων, καθώς και σε έδρα νέων διακρατικών οργανισμών.

Το 1957 στην Αυστρία έλαβε χώρα η ιδρυτική διάσκεψη της Διεθνούς Οργάνωσης Ατομικής Ενέργειας και μάλιστα εδραιώθηκε εκεί ο εν λόγω οργανισμός. Την Αυστρία, ως έδρα τους, επέλεξαν και άλλοι οργανισμοί, όπως ο Οργανισμός Εξαγωγών Πετρελαιοπαραγωγών Χωρών και η Διάσκεψη για την Ασφάλεια και τη Συνεργασία στην Ευρώπη. Επιπλέον, η Αυστρία επένδυσε σε μεγάλο βαθμό στις Ειρηνευτικές Αποστολές των Ηνωμένων Εθνών. Το 1970 περίπου το δέκα τοις εκατό των Κυανοκράνων του Ο.Η.Ε. προερχόταν από την Αυστρία²⁷⁴. Η ενεργός συμμετοχή ενός κράτους σε πολυμερείς ειδικές διασκέψεις – και ιδιαίτερα όταν εκείνο φιλοξενεί τη διάσκεψη στο έδαφός του – αυξάνει το διεθνές κύρος του εν λόγω κράτους, καθώς και την επιρροή που μπορεί να ασκήσει στα θέματα της ημερήσιας διάταξης²⁷⁵.

Η προτεραιότητα που έδωσε η αυστριακή πολιτική και στη διπλωματία, αντί για την αποκλειστική ανάπτυξη της στρατιωτικής ισχύος, υπηρετούσε τη βελτίωση της θέσης της Αυστρίας στο ψυχροπολεμικό και άναρχο διεθνές σύστημα. Στο ίδιο πνεύμα, η ενεργή συμμετοχή στην υγειονομική μονάδα της Ειρηνευτικής Αποστολής των Ηνωμένων Εθνών στο Κονγκό το 1960 εξασφάλιζε στην Αυστρία καλύτερη διαπραγματευτική θέση ως προς την επίλυση του ζητήματος του Νοτίου Τιρόλου, καθώς και στην εκλογή του Kurt Waldheim, πρώην Αυστριακού υπουργού εξωτερικών, ως Γενικού Γραμματέα του Ο.Η.Ε.

²⁷³ Schmidl, 39.

²⁷⁴ Στο ίδιο, 47-49.

²⁷⁵ Geoffrey R. Berridge, *Diplomacia: Teoria dhe Praktika* [Διπλωματία: Θεωρία και Πρακτική] (Tiranë: Dudaj, 2011), 209.

Συμπεράσματα

Βασική προτεραιότητα των κρατών στο άναρχο διεθνές σύστημα αποτελεί η παγίωση της εθνικής ασφάλειας, καθώς και η βελτίωση της περιφερειακής ή διεθνούς θέσης τους. Η μόνιμη διεθνής αβεβαιότητα οδηγεί τα κράτη να ενισχύουν τη συνολική ισχύ τους και ιδιαίτερα τις υλικές ικανότητες που διαθέτουν. Παράλληλα, η μη υλική ισχύς συμβάλλει σημαντικά στη βελτίωση της θέσης ενός κράτους στο άναρχο διεθνές σύστημα και, κατ' επέκταση, διαδραματίζει συμπληρωματικό ρόλο στην παγίωση της εθνικής ασφάλειας. Αυτό παρατηρείται κυρίως στα μικρά κράτη, τα οποία στην πλειοψηφία τους αντιμετωπίζουν με αδυναμία τις συστημικές πιέσεις.

Ο νεοκλασικός ρεαλισμός αποτελεί το κατάλληλο θεωρητικό πρότυπο στη μελέτη της εξωτερικής πολιτικής ενός ή περισσοτέρων μικρών κρατών, διότι σε αντίθεση με τις άλλες θεωρίες δίνει ιδιαίτερη έμφαση στην αλληλεπίδραση ανάμεσα στις συστημικές επιταγές, την εξωτερική πολιτική και τον ρόλο των εσωτερικών δρώντων. Επίσης, βασίζεται στις προγενέστερες, αλλά και επίκαιρες, εξεταζόμενες περιπτώσεις, εμπλουτίζοντας τη μελέτη της εξωτερικής πολιτικής με απτά παραδείγματα.

Σημαντικός παράγοντας για την αντιμετώπιση των συστημικών πιέσεων από την εξωτερική πολιτική είναι η διπλωματική επάρκεια ενός μικρού κράτους. Πολλές φορές οι ικανότητες και τα επιτεύγματα της διπλωματίας ενός μικρού κράτους συμπληρώνουν την ανεπάρκεια της υλικής ισχύος, κυρίως της στρατιωτικής δύναμης. Η αποτελεσματικότητα της διπλωματικής επάρκειας ενός μικρού κράτους γίνεται περισσότερο αισθητή σε περίπτωση που το τελευταίο έχει προχωρήσει σε συμμαχία με μία πιο ισχυρή δύναμη.

Η πολιτική της ουδετερότητας που εφάρμοσε η Αυστρία και η Φινλανδία κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου μετέτρεψε τις συγκεκριμένες αδύναμες, τότε, χώρες σε καινοτόμες, όσον αφορά την αποτελεσματικότητα της εξωτερικής πολιτικής τους.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ – Ασφάλεια και εξωτερική πολιτική των μικρών κρατών την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου: Ιστορική προσέγγιση της Αλβανίας ως μικρού και αδύναμου κράτους

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4 Εθνική ασφάλεια και προκλήσεις: Η Αλβανία μέχρι τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

4.1 Ιδιαιτερότητες της αλβανικής εθνικής αφύπνισης: Επικράτηση ανασφάλειας

Η ιδέα του έθνους και ο εθνικισμός²⁷⁶ αναπτύχθηκαν στην Ευρώπη μετά τη γαλλική και βιομηχανική επανάσταση²⁷⁷. Ο πρωτοεθνικισμός, ως αφετηρία της εθνικής αφύπνισης, προϋποθέτει την ύπαρξη μίας εθνοτικής ομάδας, η οποία χαρακτηρίζεται συνήθως από κοινή πολιτιστική, γλωσσική και θρησκευτική ταυτότητα²⁷⁸. Η ανάπτυξη των σύγχρονων εθνών βασίστηκε, μεταξύ άλλων, στη μετάβαση από τον πρωτοεθνικισμό των εθνοτικών και υποεθνοτικών ομάδων – και των αντίστοιχων ταυτοτήτων τους – στη σύγχρονη ιδέα της συλλογικής εθνικής ταυτότητας²⁷⁹.

Οι θεμελιώδεις συστατικές ιδιαιτερότητες που χαρακτήριζαν τα περισσότερα εθνικά κινήματα και εθνικισμούς ήταν, κατά κύριο λόγο, η γλώσσα, αλλά και η θρησκεία²⁸⁰. Αυτό συνέβη εξαιτίας της μετατροπής τους από τον δια-προσωπικό και επικοινωνιακό χαρακτήρα που είχαν σε συλλογικούς μηχανισμούς ταύτισης και συνοχής²⁸¹.

²⁷⁶ Δεν πρέπει να συγχέονται οι έννοιες της εθνικής αφύπνισης και του εθνικισμού. Όπως υποστηρίζει ο Hroch, η εθνική αφύπνιση και το εθνικό κίνημα συνδέονται με τις εκτελεσθείσες προσπάθειες, οι οποίες έχουν ως στόχο τη διαμόρφωση των θεμελιωδών στοιχείων που χαρακτηρίζουν ένα έθνος. Από την άλλη, ο εθνικισμός αποτελεί προϊόν και όχι αίτιο της διαδικασίας της εθνικής συνείδησης. Ως εκ τούτου, ο εθνικισμός δεν αποτελεί τη μοναδική και βασική δύναμη της εθνικής αφύπνισης, αλλά συνοδεύει την τελευταία, ειδικά στη φάση της μαζικοποίησης. Περισσότερα βλέπε Miroslav Hroch, *Social Preconditions of National Revival in Europe* (Cambridge: Cambridge University Press, 1985), 3-7; Miroslav Hroch, Μαρία Τοντόροβα, *Εθνικό Κίνημα και Βαλκάνια* (Αθήνα: Θεμέλιο, 1996), 22-24.

²⁷⁷ Anthony D. Smith, *Myths and Memories of Nations* (Oxford: Oxford University Press, 1999), 3-19.

²⁷⁸ Hroch, *Social Preconditions*, 23; Adrian Hastings, *The Construction of Nationhood: Ethnicity, Religion, and Nationalism* (Cambridge: Cambridge University Press, 2003), 3-4.

²⁷⁹ Oliver Zimmer, *Nationalism in Europe, 1890-1940* (Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2003), 19-23. Hastings, 167-184.

²⁸⁰ Hroch & Τοντόροβα, 45-46.

²⁸¹ Paul R Brass, *Ethnicity and nationalism: theory and comparision* (New Delhi: Sage Publications, 1991), 20-22.

Η εθνική ιδέα του μεγαλύτερου μέρους των Αλβανών βασίστηκε στη δημιουργία μίας διαθρησκευτικής και αλβανόγλωσσας κρατικής οντότητας. Η αλβανική γλώσσα αποτέλεσε τον πυρήνα της εθνικής αφύπνισης και του εθνικισμού, εξαιτίας της διγλωσσίας – και σε κάποιες περιπτώσεις της πολυγλωσσίας – που χαρακτήριζε ένα σημαντικό μέρος των Αλβανών. Εκτός από την αλβανική, ομιλούνταν, παράλληλα, η ελληνική και η βλάχικη γλώσσα στη νότια Αλβανία, η βουλγαρική και σεβροκροάτικη στις περιοχές του Κοσόβου και της σημερινής Π.Γ.Δ.Μ., καθώς και τα οθωμανικά στον στρατό και τη διοίκηση. Το φαινόμενο αυτό της πολυγλωσσίας την περίοδο των εθνικών ζυμώσεων οδηγούσε στην ταύτιση των ομιλούντων με την πιο ισχυρή και συμπαγή εθνική ταυτότητα. Επιπλέον, η καθυστέρηση των Αλβανών στη διαδικασία εθνικής αφύπνισης και διεκδίκησης ανεξάρτητου κράτους²⁸², καθώς και η θρησκευτικο-πολιτισμική ενδοομαδική ετερογένεια, τους έθετε σε μειονεκτική θέση συγκριτικά με τις εθνικές αφυπνίσεις και εθνικισμούς των γειτόνων.

Η ύπαρξη δύο βασικών γλωσσικών διαλέκτων στους εθνολογικά βόρειους και νότιους Αλβανούς, καθώς και η παράλληλη χρήση διαφορετικής γλώσσας – της ελληνικής στους νότιους και της σλαβικής στους βόρειους – περιόριζε την ανάπτυξη επικοινωνιακών και συναισθηματικών δεσμών ανάμεσα στους Αλβανούς²⁸³. Επιπλέον, η απουσία ενός κοινού αλφαβήτου μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 20^{ου} αιώνα – η οποία είχε ως αποτέλεσμα την καθυστέρηση στη γραφή της γλώσσας – δυσκόλευε περαιτέρω την εμπέδωση της αλβανικής εθνικής συνείδησης.

Η ταύτιση των Αλβανών με τουλάχιστον τέσσερις βασικές θρησκείες – τους Μωαμεθανούς ή Σουνίτες, τους Ορθοδόξους Χριστιανούς, τους Καθολικούς

²⁸² Στις 29 Νοεμβρίου 1897, μέσω της αλβανόγλωσσας εφημερίδας «Shqipëria» που εκδιδόταν στο Βουκουρέστι αλβανικοί σύλλογοι απύθυναν στον Σουλτάνο Αμπντούλ Χαμίτ Β΄ αίτημα αναγνώρισης της αυτονομίας των Αλβανών στα βιλαέτια του Κοσόβου, της Σκόδρας, του Μοναστηρίου και των Ιωαννίνων με μελλοντική πρωτεύουσα το Μοναστήρι. Επίσης, ζητούσαν την υιοθέτηση της αλβανικής, ως επίσημης γλώσσας, στη διοίκηση, τα σχολεία και την εκκλησία. Περισσότερα βλέπε Zihni Haskaj, *Mendimi politik e shoqëror i Rilindjes Kombëtare Shqiptare* [Η πολιτική και κοινωνική σκέψη της αλβανικής εθνικής αναγέννησης], vëllimi I [τόμος 1] (Tiranë: Universiteti i Tiranës, Instituti i Historisë dhe i Gjuhësisë, 1971), 109.

²⁸³ Rrok Zojzi, “Ndamja krahinore e popullit shqiptar,” [Χωρική διαφοροποίηση του αλβανικού λαού] *Etnografia shqiptare*, vëllimi 1 [τόμος 1] (Tiranë: Akademia e Shkencave e RPSH, Instituti i Historisë, Sektori i Etnografisë, 1962): 16-62; David Urquhart, *The Spirit of the East*, vol 2, 2nd edition (London: Henry Colburn, 1839), 286; Constantine A. Chekrezi, *Albania Past and Present* (New York: The Macmillan Company, 1919), 186-188.

Χριστιανούς και τους Μπεκτασίδες ή Σιίτες²⁸⁴ – αποτελούσε έναν ακόμη βασικό λόγο της αδυναμίας δημιουργίας εθνικής συνείδησης. Η συγκεκριμένη κατάσταση γινόταν πιο προβληματική εξαιτίας της μερικής ευθυγράμμισης των θρησκευτικών συνόλων με άλλες εθνικές και γλωσσικές ομάδες. Έτσι, οι περισσότεροι Ορθόδοξοι στη νότια Αλβανία είχαν αναπτύξει καθημερινή επαφή με την ελληνική γλώσσα, ειδικά μέσω της εκκλησιαστικής τελετουργίας, ενώ οι Καθολικοί της βόρειας Αλβανίας διατηρούσαν συναισθηματικούς δεσμούς με το Βατικανό και την Ιταλία. Από την άλλη πλευρά, η πλειοψηφία των Μουσουλμάνων σουνιτών στην κεντρική Αλβανία όχι μόνο ταυτιζόταν με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, αλλά επιθυμούσε σε μεγάλο βαθμό την επιστροφή των Αλβανών στην καθεστηκυία τάξη πριν την ανεξαρτησία. Επομένως, ο βασικότερος στόχος των πρωτεργατών του αλβανικού εθνικού κινήματος ήταν η μείωση της ενδοομαδικής ετερογένειας²⁸⁵.

Όσον αφορά τις πολυάριθμες θρησκείες, ίσως η σημαντικότερη προτεραιότητα των εμπνευστών του αλβανικού εθνικού κινήματος ήταν η επίτευξη αυτοκεφαλίας της ορθόδοξης εκκλησίας στην Αλβανία. Η επίσημη γλώσσα της ιερουργίας στις εκκλησίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας – συμπεριλαμβανομένων των περιοχών όπου ζούσαν Αλβανοί – ήταν η ελληνική. Ως εκ τούτου, απαιτήθηκε η υιοθέτηση της αλβανικής ως γλώσσας ιερουργίας. Ο Φαν Στιλιάν Νόλι (Fan Stilian Noli) υπήρχε ο σημαντικότερος πρωταγωνιστής στην πορεία της αυτοκεφαλίας, κηρύττοντας την πρώτη λειτουργία

²⁸⁴ Ουσιαστικά διαφοροποιημένος από το Ορθόδοξο Ισλάμ, ο Μπεκτασισμός έχει χαρακτηριστεί πολλές φορές ως αντιδογματική και φιλελεύθερη θρησκευτική ιδεολογία. Στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, ο Ναΐμ Φράσερι (Naim Frashëri), πρωτεργάτης του αλβανικού εθνικού κινήματος, έγραψε το περίφημο *‘Fletore e Bektashinjve’* (Σημειωματάριο των Μπεκτασί), το οποίο αποτέλεσε την ιδεολογική βάση του αλβανικού Μπεκτασισμού. Ο Φράσερι επιθυμούσε και επεδίωκε την καθιέρωση μίας μορφής πατριωτικής θρησκείας, η οποία θα εμπνεόταν από τη διαθρησκευτική αρμονία και τον αλληλοσεβασμό. Περισσότερα βλέπε Frederick William Hasluck, Margaret M Hasluck, ed. *Christianity and Islam under the Sultan*, vol. 1 (Oxford: Clarendon Press, 1929), 552-563.

²⁸⁵ Ο Αλβανός συγγραφέας Αντόν Ζάκο Τσαγιούπι (Andon Zako Çajupi) έγραφε χαρακτηριστικά στις αρχές της δεκαετίας του 1900: «Οι θρησκείες...προσπαθούν να πείθουν τους Αλβανούς μουσουλμάνους ότι είναι συγγενείς των Τούρκων κατακτητών και τους Αλβανούς χριστιανούς ότι συνδέονται συγγενικά με τους Έλληνες. Εδώ αρχίζει η διχόνοια και η έχθρα των Αλβανών...Είναι αναγκαιότητα να αγωνιζόμαστε, ώστε να εξελίσσουμε γραπτός τη γλώσσα μας και...να βρούμε ένα αλφάβητο...αλλά αυτό...ουδέποτε να μη συνδέεται ούτε με τους Έλληνες ούτε με τους Τούρκους. Πρέπει να απομακρυνθούμε πλήρως από τους θανάσιμους εχθρούς μας, διακόπτοντας οτιδήποτε μας δένει μαζί τους...Η διχόνοια που μάς χαρακτηρίζει...αποτελεί τον κατεξοχήν στόχο των εχθρών απέναντί μας. Να ενωθούμε όλοι μαζί και να ενώσουμε τις δυνάμεις μας. Να μην έχουμε άλλη πίστη, εκτός από τον εθνικό μας δεσμό...η γλώσσα αποτελεί το πιο αποτελεσματικό όπλο για να διαφυλάσσουμε το έθνος». Haskaj, Mendimi, vëll. I, 244-252.

στην αλβανική γλώσσα το 1908, στη Βοστώνη των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής²⁸⁶.

Οι θρησκείες αντιμετώπιζονταν από τους πρωτεργάτες του αλβανικού εθνικού κινήματος ως θεσμοί που έσπερναν διχόνοια στους Αλβανούς και λειτουργούσαν εις βάρος της εθνικής ταυτότητας. Η πεποίθηση αυτή αναπτύχθηκε παράλληλα με τη δυσπιστία που είχαν οι Αλβανοί απέναντι στα γειτονικά έθνη και τις Μεγάλες Δυνάμεις.

Η παγίωση του αλβανικού κράτους, καθώς και της εθνικής ταυτότητας, βασίστηκαν αφενός στη διαθρησκευτική συμβίωση των Αλβανών και αφετέρου στον διαχωρισμό της θρησκείας από τη δημόσια σφαίρα. Οι δύο αυτές όψεις της διαδικασίας «εθνικοποίησης» ή «εξαλβανισμού» των θρησκειών είχαν ως θεμελιώδη στόχο την κατασκευή μίας εθνικής ταυτότητας, η οποία θα είχε από διαθρησκευτικό μέχρι και αντιθρησκευτικό χαρακτήρα. Ειδικά ο αντιθρησκευτικός χαρακτήρας – ο οποίος ξεπερνά την ταύτιση του μέσου Αλβανού με κάποια θρησκευτική ιδεολογία – αποτελεί επακόλουθο της διαθρησκευτικής εθνικής συνείδησης και συνδέεται με την καταπιεστική τάση που επεδείκνυε ο αλβανικός εθνικισμός απέναντι στις υπάρχουσες θρησκείες. Ως εκ τούτου, οι θρησκευτικές υποταυτότητες αναδείχθηκαν με πεισματικό τρόπο σε εθνική υπερταυτότητα. Ο «Αλβανισμός» αποτέλεσε τη νέα «θρησκεία», δηλαδή τη μεταθρησκευτική εθνική ιδεολογία, η οποία δρούσε συνολικά στην κοινωνία και στις σχέσεις της τελευταίας με τις ελίτ – και αργότερα με τον κρατικό μηχανισμό – αποσκοπώντας μεταξύ άλλων στην εξουδετέρωση του κοινωνικού και ιστορικού κύρους που είχε παραδοσιακά η θρησκεία. Η συγκεκριμένη τάση συνεχίστηκε και κατά την περίοδο της σοσιαλιστικής Αλβανίας με αποκορύφωμα την καταστροφή των

²⁸⁶ Πριν χειροτονηθεί ιερέας, ο Φαν Νόλι, ο οποίος ήταν γνωστός με τα ονόματα Θεοφάνης Στυλιανός Μαυρομάτης, Ελληνικότατος Γυμνασιάρχης και Αλί Μπαμπά Κιουτέζα, όχι μόνο δεν ήταν εκφραστής της θρησκευτικής λατρείας, αλλά απεναντίας κατηγορούσε ανοιχτά την Ορθοδοξία και γενικά τις θρησκείες, ως το σοβαρότερο εμπόδιο στην ανάπτυξη της αλβανικής εθνικής συνείδησης. Σε ομιλία του το 1906 στις Η.Π.Α., ο Νόλι είχε δηλώσει χαρακτηριστικά: *«Κλάψαμε, βούισαμε, ουρλιάξαμε στις εκκλησίες και στα τζαμιά, όμως ποτέ δε λάβαμε κάποια απάντηση από τους στεγνούς τοίχους...άραγε, σε ποίον προσευχόμαστε εκεί; Προσευχόμασταν σε εκείνον που ποτέ δεν μας απάντησε...Πλέον, έχουν ξεβουλώσει τα αφτιά μας, τα οποία στο παρελθόν είχαν κουφαθεί από τις καμπάνες των εκκλησιών και τις κραυγές των ιμάμηδων»*. Περισσότερα βλέπε Fan. S. Noli, *Rron, or rron dhe nuk vdes Shqiptari* [Ο Αλβανός δεν πεθαίνει αλλά ζει και βασιλεύει] (Tiranë: “8 Nëntori”, 1976), 52-56.

θρησκευτικών μνημείων το 1967, καθώς και τη συνταγματική απαγόρευση της θρησκείας το 1976.

Η μυθοπλασία αποτελεί μία από τις σημαντικότερες πτυχές της ιδέας του έθνους²⁸⁷. Ο μύθος είναι μία πολιτιστική αναπαραγωγή, της οποίας ο βασικός στόχος είναι η διαμόρφωση της εθνικής ταυτότητας²⁸⁸, δηλαδή της ομοιογενούς, ιδεολογικά και κοινωνικά, συλλογικής συνείδησης²⁸⁹. Επιπλέον, ο μύθος συμβάλλει στην αύξηση της ενδοκοινοτικής συνοχής, αλλά παρακωλύει την επικοινωνία μεταξύ των διαφόρων εθνοτικών ομάδων.

Η πλειοψηφία των εμπνευστών του αλβανικού εθνικού κινήματος προσπάθησε να συνδέσει την καταγωγή των Αλβανών με τους Ιλλυριούς και τους αρχαίους Πελασγούς²⁹⁰. Εκτός από τους Ιλλυριούς, οι Αλβανοί έβλεπαν ως πελασγικές φυλές²⁹¹ τους αρχαίους Μακεδόνες και τους Ηπειρώτες και αρνούσαν οποιαδήποτε κοινή καταγωγή των τελευταίων με τους Έλληνες²⁹².

Αν και ο μύθος της καταγωγής «επέτρεπε» στους Αλβανούς να οικειοποιούνται τα περισσότερα εδάφη όπου ζούσαν οι Ιλλυριοί, οι πρωτεργάτες του αλβανικού εθνικού κινήματος επέλεξαν ως γεωγραφική βάση τους τέσσερα βιλαέτια της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, δηλαδή το βιλαέτι του Κοσόβου, της Σκόδρας, του Μοναστηρίου και των Ιωαννίνων. Η εδαφολογική περιχαράκωση της αλβανικής εθνικής συνείδησης ταυτίστηκε με την οθωμανική Αλβανία²⁹³. Μάλιστα, υπήρχαν φωνές που ζητούσαν τη

²⁸⁷ Geoffrey Hosking, George Schöpflin, *Myths and nationhood* (London: Hurst, 1997), 9-35.

²⁸⁸ Smith, 102-103, 115.

²⁸⁹ Hosking & Schöpflin, 9-35.

²⁹⁰ Chekrezi, 4-6.

²⁹¹ Ο Σαμί Φράσερι (Sami Frashëri), ένας από τους σημαντικότερους εμπνευστές του αλβανικού εθνικού κινήματος, υποστήριξε με υπερβολικό και αναξιόπιστο ύφος ότι η άμεση συγγένεια των σημερινών Αλβανών με τους αρχαίους Πελασγούς στηρίζεται στο γεγονός πως και οι δύο ομιλούν την ίδια γλώσσα χωρίς την παραμικρή μεταβολή και διαφοροποίηση. Περισσότερα βλέπε Sami Frashëri, *Shqipëria çka qënë, çështë dhe ç' do të bëhet?* [Αλβανία: τί ήταν, τί είναι και τί θα απογίνει;] (Tiranë: Reklama, 2010), 16-18.

²⁹² Stefanaq Pollo, Arben Puto, *The history of Albania: from its origins to the present day* (London: Routledge & Kegan Paul, 1981), 10-14.

²⁹³ Stavro Skendi, *The Albanian National Awakening, 1878-1912* (Princeton, NJ: Princeton University Press, 1967), 36-38.

συμπερίληψη της Θεσσαλονίκης, ως πέμπτο βιλαέτι του αλβανικού κράτους, όπως το οραματίζονταν μελλοντικά²⁹⁴.

Η επιλογή του Γιώργου Καστριώτη Σκεντέρμπεη (Gjergj Kastriot Skenderbej) ως εθνικού ήρωα²⁹⁵ έγινε αποδεκτή συνολικά από τους Αλβανούς, συμπεριλαμβανομένων των μουσουλμάνων, χωρίς ιδιαίτερα προβλήματα²⁹⁶. Εκτός από την ενωτική λειτουργία, η επιλογή του Σκεντέρμπεη ως εθνικού ήρωα στόχευε στη διαφοροποίηση των Αλβανών μουσουλμάνων από τους Τούρκους, καθώς και στην άρνηση του ανήκειν στην Οθωμανική Αυτοκρατορία. Εν τέλει, η μορφή του Σκεντέρμπεη έλαβε μυθικές διαστάσεις και αναγνωρίστηκε ως εθνικό σύμβολο.

Όσον αφορά τις οικονομικο-κοινωνικές τάξεις, που διαδραματίζουν ουσιαστικό ρόλο στη διαδικασία εθνικής αφύπνισης διαφόρων εθνοτικών ομάδων, αυτές συνδέονταν κυρίως με τους διανοούμενους²⁹⁷. Η επαφή των τελευταίων με τις εκάστοτε ελίτ δεν ήταν πάντα αρμονική. Υπήρχε ένα είδος συγκρουσιακής σχέσης ανάμεσα στο «νέο» και το «παλαιό», καθώς η αναδυόμενη μεσαία τάξη – και οι διανοούμενοι – έθεταν υπό αμφισβήτηση την ισχύ της ήδη υπάρχουσας ελίτ, η οποία αποτελούσε συνήθως μέρος του κατεστημένου²⁹⁸. Η νέα πραγματικότητα, την πραγμάτωση της οποίας διεκδικούσαν συνήθως οι πρωτεργάτες του εθνικού κινήματος, χαρακτηριζόταν από νέες οικονομικές, κοινωνικές και πολιτικές ισορροπίες στο πλαίσιο ενός ανεξάρτητου πλέον κράτους²⁹⁹.

²⁹⁴ Haskaj, *Mendimi*, vëll. I, 464.

²⁹⁵ Παναγιώτης Κουπιτώρης, *Αλβανικά Μελέται: Πραγματεία ιστορική και φιλολογική περί της γλώσσης και του έθνους των Αλβανών* (Εν Αθήναις, Εκ του Τυπογραφείου του Μέλλοντος, 1879), 22.

²⁹⁶ Ο Schöpflin αναφέρει το παράδειγμα της αποτυχίας του Ιράν να αναπτύξει εθνική ταυτότητα. Η δυναστεία Παχλεβί είχε προσπαθήσει να βασίσει την εθνική ταυτότητα στο παγανιστικό και μη θρησκευτικό παρελθόν, δηλαδή στην Περσική Αυτοκρατορία της δυναστείας των Αχαιμενιδών. Η νέα ταυτότητα δεν έγινε δεκτή από τους σίτες Ιρανούς, οι οποίοι διέθεταν έντονη θρησκευτική ταυτότητα. Η αντίδραση κορυφώθηκε με την ιρανική επανάσταση του Αγιατολάχ Χομείνι το 1979. Περισσότερα βλέπε Hosking & Schöpflin, 36-59.

²⁹⁷ Miroslav Hroch, *Comperative studies in modern European history: nation, nationalism, social change* (Aldershot, Burlington: Ashgate Variorum, 2007), 259-262.

²⁹⁸ Brass, 41-44.

²⁹⁹ Hroch, *Comperative studies*, 269-270.

Από την περίοδο των εθνικών ζυμώσεων μέχρι τις πρώτες δεκαετίες μετά την ίδρυση του αλβανικού κράτους – ουσιαστικά μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου – η κοινωνία της Αλβανίας χαρακτηριζόταν από έντονη οικονομική και κοινωνική διαστρωμάτωση. Σημαντικό ήταν το οικονομικό, κοινωνικό και πολιτικό κύρος των προυχόντων. Από την άλλη, η συντριπτική πλειοψηφία του λαού αποτελούνταν από απλούς και φτωχούς αγρότες, οι οποίοι δούλευαν στα κτήματα των μπέηδων υπό ελεεινές συνθήκες³⁰⁰.

Η καθημερινότητα στην αλβανική κοινωνία έμοιαζε με την περίοδο του Μεσαίωνα, όπου η ευημερία του λαού βασιζόταν στην τάξη των γαιοκτημόνων³⁰¹. Το κύρος των προυχόντων στην αλβανική κοινωνία ήταν αδιαμφισβήτητο. Ούτε το εθιμικό δίκαιο, όπως για παράδειγμα ο άγραφος νόμος της βόρειας Αλβανίας, δεν ίσχυε στην περίπτωση των μπέηδων³⁰².

Τον 19^ο αιώνα η οικονομική και κοινωνική κατάσταση των Αλβανών – τόσο των μουσουλμάνων, όσο και των χριστιανών – θεωρούνταν πρωτόγονη. Η Edith Durham, αγγλίδα περιηγήτρια, περιέγραφε την Αλβανία ως το μοναδικό σημείο στην Ευρώπη όπου διατηρούνταν η φυλετική οργάνωση της κοινωνίας, καθώς και πολλά αρχαία έθιμα³⁰³. Μέχρι τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, οι Αλβανοί χαρακτηρίζονταν ως άγριος και ατίθασος λαός, όμοιος με τους Αφγανούς³⁰⁴.

³⁰⁰ Ο Αλβανός συγγραφέας και πρωτεργάτης του εθνικού κινήματος Αλεξάντερ Στάβρε Ντρενόβα (Aleksandër Stavre Drenova) περιέγραφε το 1902 την επικρατούσα κατάσταση της αλβανικής κοινωνίας: «Γνωρίζετε πώς...είναι σήμερα η κατάσταση στην Αλβανία; Σού έρχεται να κλαις...Βασιλεύουν οι προύχοντες...όταν οι μπέηδες περνούν στο δρόμο, ακόμα και οι πέτρες τρέμουν...Ποτέ μου δεν έχω ακούσει για κάποιον μπέη να πάει να ρωτήσει το φτωχό για την κατάστασή του...Είμαστε ακτήμονες αγρότες· οι αφεντικοί έχουν τον απόλυτο έλεγχο· ζούμε εξαθλιωμένα και εξαρτημένοι από εκείνους...ούτε σπίτι δικό μας δεν έχουμε». Haskaj, Mendimi, vëll. I, 121; Asdreni, Koço Bihiku, ed, *Psallmë murgu* [Ψαλμοί μοναχού] (Tiranë: Akademia e Shkencave të RPSSH, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, 1980), 43.

³⁰¹ Zihni Haskaj, *Mendimi politik e shoqëror i Rilindjes Kombëtare Shqiptare* [Η πολιτική και κοινωνική σκέψη της αλβανικής εθνικής αναγέννησης], vëllimi II [τόμος 2] (Tiranë: Akademia e Shkencave e R.P të Shqipërisë, Instituti i Historisë, 1976), 58.

³⁰² Nathalie Clayer, *Në fillimet e nacionalizmit shqiptar* [Στις αρχές του αλβανικού εθνικισμού] (Tiranë: Përpjekja, 2009), 231.

³⁰³ Edith Durham, *High Albania and its customs in 1908* (London: Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, 1910), 453.

³⁰⁴ Noel Buxton, *Europe and the Turks* (London: John Murray, 1907), 1.

Όπως και στην περίπτωση των άλλων εθνικών αφυπνίσεων, η αλβανική μεσαία τάξη διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στο εθνικό κίνημα. Οι κύριοι παράγοντες που συνέβαλαν στην ανάπτυξη της μεσαίας τάξης ήταν τρεις: η άνοδος μίας εμπορικής αστικής τάξης στους ορθόδοξους και τους καθολικούς Αλβανούς· η άνθηση της ελληνικής παιδείας και η επιρροή της στους Αλβανούς μετέχοντες· και η ανάπτυξη μίας τάξης αποτελούμενης από γραφειοκράτες, κρατικούς λειτουργούς και στρατιωτικούς, ως αποτέλεσμα των μεταρρυθμίσεων που είχε εισαγάγει η Οθωμανική Αυτοκρατορία³⁰⁵. Επίσης, η συμμετοχή των προυχόντων στο αλβανικό εθνικό κίνημα ήταν εξίσου σημαντική³⁰⁶.

Η ανασφάλεια που χαρακτηρίζει τις αλβανικές πολιτικές ελίτ εντοπίστηκε αρχικά κατά την περίοδο της «Ανατολικής Κρίσης», δηλαδή κατά το δεύτερο μισό του 19^{ου} αιώνα. Τότε, η επιβίωση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας – μέρος της οποίας ήταν και η αλβανική εθνότητα – απειλούνταν σε μεγάλο βαθμό από τον εθνικισμό των επιμέρους εθνοτικών ομάδων³⁰⁷. Η εθνική αφύπνιση των τελευταίων, καθώς και η ανάπτυξη των αντίστοιχων εθνικών κινημάτων, βασίστηκε πολλές φορές σε εδάφη που κατοικούνταν από ετερογενή πληθυσμό ως προς το εθνοτικό ανήκειν ή την εθνική συνείδηση. Ως αποτέλεσμα, το αλβανικό εθνικό κίνημα ήταν επακόλουθο της εθνικής ιδέας των γειτονικών εθνών κυρίως όσον αφορά τη διεκδίκηση των ίδιων εδαφών.

Η σύγκρουση των εθνικών κινημάτων είχε ως συνέπεια την αισθητή αύξηση της δυσπιστίας ανάμεσα στις πολιτικές ελίτ, καθώς και μεταξύ των λαών της βαλκανικής χερσονήσου³⁰⁸. Σε αυτό το πνεύμα η επιφυλακτικότητα των πρωτεργατών του αλβανικού εθνικού κινήματος σε σχέση με τον εθνικισμό των γειτονικών εθνών υπήρχε εμφανής και πολλές φορές εκδηλωνόταν με τη μορφή της αντιδραστικής εχθρότητας³⁰⁹.

³⁰⁵ Clayer, 37-38.

³⁰⁶ Mustafa Kruja, *Anthologji historike: shkrime e përkthime* [Ιστορική ανθολογία: κείμενα και μεταφράσεις] (Elbasan: Sejko, 2001), 279.

³⁰⁷ Ismail Kemal Bey & Sommerville Story, ed. *The Memoirs of Ismail Kemal Bey* (London: Constable & Co, 1920), 364.

³⁰⁸ Pollo & Puto, 113-114.

³⁰⁹ Στο πλαίσιο της αντίθεσης των εθνικών ιδεών και κινημάτων δεν απουσίαζε η ακραία και ρατσιστική ρητορική. Ο Αλβανός ιστορικός Αρμπέν Πούτο αναφέρει την περίπτωση του Σέρβου πρώην πρωθυπουργού, Vladan Georgievitch, ο οποίος, στο βιβλίο του με τίτλο “*Arnauti i velike sile*” (Οι

Η μεγαλύτερη επιφυλακτικότητα και αντίθετη στάση επικρατούσε απέναντι στον ελληνικό εθνικισμό³¹⁰. Στις 31 Ιανουαρίου 1898 ο Βησσαρίων Ντοντάνι (Visarion Dodani) έγραφε στην αλβανόγλωσση εφημερίδα «Shqipëria» του Βουκουρεστίου:

«Η χώρα των Αλβανών περιτριγυρίζεται από γείτονες, οι οποίοι διαφέρουν από εμάς στο αίμα... πάντοτε έχουν δείξει έχθρα, κακία και πονηριά απέναντί μας· έχουν χειραγωγήσει χάρτες και έχουν σβήσει τελείως το όνομα Αλβανία, αντικαθιστώντας το, ο ένας με το όνομα “Ηπειρος” και ο άλλος με το “Στάρα Σέρμπια”»³¹¹.

Επιπλέον, μία σημαντική αιτία που πυροδότησε την περαιτέρω ανάπτυξη του αλβανικού εθνικού κινήματος συνδεόταν με τον δισταγμό των Μεγάλων Δυνάμεων να αναγνωρίσουν το αλβανικό ζήτημα και την αλβανική εθνική ιδέα³¹². Κατά τη διάρκεια του Συνεδρίου του Βερολίνου το 1878 ο Γερμανός καγκελάριος Μπίσμαρκ αρνήθηκε δημοσίως την ύπαρξη της αλβανικής εθνότητας³¹³.

Η πορεία του αλβανικού εθνικού κινήματος επηρεάστηκε σε μεγάλο βαθμό από τον έντονο ανταγωνισμό ανάμεσα στην Αυστροουγγαρία και την Ιταλία για τον έλεγχο της

Αλβανοί και οι Μεγάλες Δυνάμεις) που κυκλοφόρησε τη διάρκεια της Πρεσβευτικής Συνδιάσκεψης του Λονδίνου το 1913, υποστήριζε ότι η διαδικασία της βιολογικής εξέλιξης υπήρχε ανεπιτυχής στην περίπτωση των Αλβανών. Ο Georgevitch ισχυριζόταν ότι στις αρχές του 20^{ου} αιώνα ορισμένοι Αλβανοί είχαν ουρά, τύπου κατσίκας, ως αναπόσπαστο μέρος του σώματός τους και ζούσαν επάνω στα δέντρα. Περισσότερα βλέπε Arben Puto, *Historia diplomatike e çështjes shqiptare* [Η διπλωματική ιστορία του αλβανικού ζητήματος] (Tiranë: Duda, 2010), 135.

³¹⁰ Σύμφωνα με τον Σαμί Φράσερι, πρωτεργάτης του αλβανικού εθνικού κινήματος, ο Ελληνισμός αποτελούσε τη μεγαλύτερη και σοβαρότερη απειλή στην εθνική ιδέα των Αλβανών. Η βασική αιτία ήταν η πολιτική της Ελλάδας να αποκαλεί Έλληνες όλους τους Αλβανούς ορθοδόξους, επιδιώκοντας με αυτόν τον τρόπο την εδαφική προσάρτηση της νότιας Αλβανίας στο ελληνικό κράτος. Περισσότερα βλέπε Frasheri, *Shqipëria*, 32-35.

³¹¹ Haskaj, *Mendimi*, vëll. I, 110-111. Επίσης, όσον αφορά την Ελλάδα, στις 16 Σεπτεμβρίου 1907 ο Χιλ Μόσι (Hilë Mosi) έγραφε χαρακτηριστικά στην αλβανόγλωσση εφημερίδα «Shpnesa e Shqypëniis» που εκδίδονταν στην Τεργέστη: «Αχ Αλβανία!...Πόσο θα λαχταρούσα να μην είχες κοινά σύνορα με την Ελλάδα. Αυτό ακριβώς είναι το αμάρτημα που σε ακολουθεί σαν εφιάλτης κάθε μέρα και νύχτα». Στο ίδιο, 323.

³¹² Pollo & Puto, 119.

³¹³ Leften S. Stavrianos, *The Balkans Since 1453* (New York: Holt, Rinehart & Winston, 1958), 503; Ligor K. Mile, *Shqipëria në vitet e Lidhjes Shqiptare të Prizrenit: dokumente arkivore franceze* [Η Αλβανία στα χρόνια του Αλβανικού Συνδέσμου του Πριζρέν: γαλλικά αρχειακά έγγραφα], vëllimi II [τόμος 2], Akademia e Shkencave e RPSSH, Instituti i Historisë (Tiranë: Shtypshkronja e re, 1986), 436-438.

Αδριατικής θάλασσας³¹⁴. Η κατάσταση αυτή οδήγησε στην ύπαρξη και ισορροπίας δυνάμεων ανάμεσα στις δύο χώρες και, κατ' επέκταση, λειτούργησε υπέρ του αλβανικού ζητήματος³¹⁵. Η δημιουργία μίας αυτόνομης ή ανεξάρτητης Αλβανίας, σε περίπτωση διάλυσης της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, συμβάδιζε με την ιταλο-αυστροουγγρική ισορροπία δυνάμεων³¹⁶. Αξίζει να τονιστεί ότι εκείνη την περίοδο, αλλά και αργότερα, η στρατηγική σημασία της Αλβανίας σχετιζόταν κυρίως με την Αδριατική θάλασσα. Η κατάκτηση της Αλβανίας σηματοδοτούσε την άσκηση σημαντικής επιρροής στον έλεγχο της Αδριατικής, καθώς και την απόκτηση στρατηγικής θέσης στο Ιόνιο πέλαγος. Επίσης, ο έλεγχος της Αλβανίας ήταν σημαντικός, καθώς στην ενδοχώρα περνούν φυσικοί δρόμοι, όπως η αρχαία Εγνατία οδός, οι οποίοι συνδέουν την Αλβανία με την υπόλοιπη βαλκανική χερσόνησο³¹⁷.

Ακόμη, άλλες μεγάλες δυνάμεις, πρωτίστως η Ρωσία και δευτερευόντως η Γαλλία, έβλεπαν με επιφυλακτικότητα την ανάπτυξη της αλβανικής εθνικής αφύπνισης. Η άνοδος του αλβανικού εθνικισμού ερχόταν σε σύγκρουση με τον εθνικισμό των Νοτιοσλάβων και την υποστήριξη της Ρωσίας προς τους τελευταίους.

4.2 Η αστάθεια της Αλβανίας στην περίοδο του Μεσοπολέμου

Στις 26 Απριλίου 1911 ο αλβανικής καταγωγής Ιταλός Τερέντζιο Τότσι (Terenzio Tocchi) κήρυξε την ανεξαρτησία και ύψωσε την αλβανική σημαία στο Όρος της Μιρδίτας στη βόρεια Αλβανία. Ακολούθησε ο σχηματισμός της πρώτης αλβανικής

³¹⁴ Francesco Tomassini, *L'Italia alla vigilia della guerra. La politica estera di Tomasso Titoni*, vol. I (Bologna: Zanichelli, 1934), 398.

³¹⁵ Luigi Salvatorelli, *La Triplice Alleanza, Storia Diplomatica 1877-1912* (Milano: Nicola, 1939), 115.

³¹⁶ Henry N. Brailsford, *Macedonia, Races and their future* (London: Methuen & Co, 1906), 270-286.

³¹⁷ Vladimir Dedijer, *Marrëdhëniet Jugosllavo-Shqiptare: 1939-1948: gjaku i tradhëtuar* [Αλβανογιουγκοσλαβικές σχέσεις: 1939-1948: αίμα προδομένο], μετφρ. Sofokli Meksi (Tiranë: Medaur, 2005), 117.

κυβέρνησης με πρόεδρο τον Τότσι και έδρα τη Σκόδρα. Η προσπάθεια αυτή κατεστάλη από τον οθωμανικό στρατό³¹⁸.

Τον Αύγουστο του 1912, τα αιτήματα της αυτονομίας της Αλβανίας σε τέσσερα βιλαέτια που διεκδικούσαν Αλβανοί εθνικιστές έγιναν δεκτά από την Υψηλή Πύλη³¹⁹. Δύο μήνες αργότερα ακολούθησε η έναρξη των Βαλκανικών Πολέμων. Βασικός στόχος των βαλκανικών κρατών ήταν η δια της ένοπλης σύγκρουσης απομάκρυνση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας από τη βαλκανική χερσόνησο. Από την άλλη, οι πρωτεργάτες του αλβανικού εθνικού κινήματος διεκδικούσαν την απόσχιση της Αλβανίας από τους Οθωμανούς – έπειτα από την πλέον βέβαιη διάλυση της «Βαλκανικής Τουρκίας» – καθώς και την ίδρυση μίας αλβανικής κρατικής οντότητας, διακριτής από τα γειτονικά κράτη. Στις 28 Νοεμβρίου 1912 το συνέδριο του Αυλώνα κήρυξε την ανεξαρτησία της Αλβανίας. Αλβανοί εκπρόσωποι από τα τέσσερα διεκδικούμενα βιλαέτια, καθώς και μία αποστολή από την αλβανική κοινότητα της Ρουμανίας, υπέγραψαν τη διακήρυξη της ανεξαρτησίας. Την ίδια ημέρα στον Αυλώνα υψώθηκε η αλβανική σημαία, η οποία θύμιζε τη σημαία της δυναστείας του Γιώργου Καστριώτη Σκεντέρμπεη την περίοδο του Μεσαίωνα.

Η Πρεσβευτική Συνδιάσκεψη του Λονδίνου το 1913 εξέτασε το αλβανικό ζήτημα και αποφάνθηκε υπέρ της δημιουργίας ενός ανεξάρτητου αλβανικού κράτους στα σύνορα που υπάρχουν και σήμερα. Τα επιπρόσθετα διεκδικούμενα από τους Αλβανούς εδάφη έμειναν εκτός του νεοϊδρυθέντος κράτους. Η διεθνής νομιμοποίηση προκάλεσε διπλές αντιδράσεις. Από τη μία πλευρά, τα γειτονικά κράτη πίστευαν πως η αλβανική ανεξαρτησία αποτέλεσε «θείο δώρο» των Μεγάλων Δυνάμεων – κυρίως της Ιταλίας και Αυστροουγγαρίας – στους Αλβανούς³²⁰. Επίσης, η ίδρυση της Αλβανίας εμπόδιζε τους Έλληνες, τους Σέρβους και τους Μαυροβούνιους στον έλεγχο της Αδριατικής θάλασσας και των Δαλματικών ακτών³²¹. Από την άλλη, οι Αλβανοί άρχισαν να

³¹⁸ George G. Gawrych, George Walter, *Ο Ημισέληνος και ο αετός: οθωμανική εξουσία, Ισλάμ και οι Αλβανοί* (Αθήνα: Παπαζήση, 2008), 387.

³¹⁹ Στο ίδιο, 408-409.

³²⁰ Puto, *Historia*, 106-107.

³²¹ Gervase Belfield, Introduction: Prince William of Wied, *The Six Month Kingdom: Albania 1914*, Duncan Heaton-Armstrong (London: I.B.Tauris, 2005): xxxiii-xxxiv.

καλλιεργούν στον λαό την αίσθηση της μεγάλης αδικίας εις βάρος του αλβανικού έθνους. Η αδικία καθίστατο στη μη συμπερίληψη όλων των διεκδικούμενων βιλαετιών στο νεοδημιουργηθέν αλβανικό κράτος, καθώς και στην ενσωμάτωσή τους στις χώρες της Σερβίας, της Ελλάδας και του Μαυροβουνίου³²².

Επίσης, η αίσθηση αδικίας εντασσόταν στην ευρύτερη ανασφάλεια που χαρακτήριζε τις αλβανικές ελίτ, όσον αφορά τη μελλοντική οικονομική διάσταση της χώρας τους. Η μη συμπερίληψη της εύφορης πεδιάδας του Κοσόβου στερούσε από το αλβανικό κράτος τη δυνατότητα παραγωγικής προόδου. Τη συγκεκριμένη κατάσταση περιέγραφε ο Ισμαήλ Κεμάλι (Ismail Qemali), πρωτεργάτης του αλβανικού εθνικού κινήματος, και αργότερα πρώτος πρωθυπουργός της Αλβανίας:

«...η καρδιά της Αλβανίας ράγισε μόλις μάθαμε για την απόφαση που είχε λάβει η Διάσκεψη του Λονδίνου. Περισσότερο από τα μισά εδάφη της χώρας μου μεταβιβάστηκαν στη Σερβία, το Μαυροβούνιο και την Ελλάδα. Αφαιρέθηκαν οι πιο ακμάζουσες πόλεις και παραγωγικές περιοχές. Η Αλβανία μειώθηκε και ό,τι απέμεινε ήταν κυρίως άγονες και βραχώδεις περιοχές. Βυθιστήκαμε...σε βαθιά κατάθλιψη, βλέποντας μπροστά μας το σκοτεινό μέλλον της αναγεννημένης χώρας μας, καθώς μάς υπενθύμιζαν με παρηγοριά ότι έπρεπε να θυσιάσουμε για το γενικό συμφέρον της Ευρώπης»³²³.

Σύμφωνα με τις αποφάσεις της Πρεσβευτικής Συνδιάσκεψης, καταγεγραμμένες στο πρώτο Σύνταγμα του αλβανικού κράτους το 1914, η Αλβανία έγινε συνταγματική μοναρχία υπό την εγγύηση των Μεγάλων Δυνάμεων. Οι τελευταίες διασφάλιζαν την εδαφική ακεραιότητα του νέου κράτους, καθώς και την ουδετερότητα της εξωτερικής πολιτικής του³²⁴. Η βραχεία παραμονή του Γουλιέλμου Βιντ (William of Wilhelm Wied) στον θρόνο της Αλβανίας λειτούργησε ανασταλτικά στην αποτελεσματικότητά του ως βασιλιάς³²⁵. Επίσης, εκείνη την περίοδο η Αλβανία βαλλόταν πανταχόθεν από

³²² Kastriot Dervishi, *Historia e shtetit shqiptar* [Ιστορία του αλβανικού κράτους] (Tiranë: Shtëpia botuese “55”, 2006), 9.

³²³ Kemal Bey & Sommerville, 377.

³²⁴ Gazmend Shpuza, *Kryengritja fshatare e Shqipërisë së mesme 1914-1915* [Η εξέγερση των χωρικών της κεντρικής Αλβανίας 1914-1915] (Tiranë: Akademia e Shkencave e RPS të Shqipërisë, Instituti i Historisë, 1986), 77.

³²⁵ Joseph Swire, *Albania: the rise of a kingdom* (London: Williams & Norgate, 1929), 195.

συγκρούσεις και αστάθεια. Εσωτερικά αποσχιστικά κινήματα, καθώς και η έναρξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου οδήγησαν στην αποχώρηση του Βιντ από την Αλβανία, έξι μήνες μετά την ενθρόνισή του ως βασιλιάς.

Ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος αποτέλεσε για τους Αλβανούς συνέχεια των Βαλκανικών Πολέμων, καθώς και της εσωτερικής αστάθειας που χαρακτήριζε το νεοϊδρυθέν αλβανικό κράτος³²⁶. Στην πραγματικότητα δεν υφίσταντο μόνιμα σύνορα και εθνική κυριαρχία, ενώ η έναρξη της παγκόσμιας σύγκρουσης βρήκε την Αλβανία να μεταμορφώνεται σε πεδίο μαχών ανάμεσα στις στρατιωτικές δυνάμεις των επτά χωρών, δηλαδή της Σερβίας, του Μαυροβουνίου, της Ελλάδας, της Βουλγαρίας, της Ιταλίας, της Αυστροουγγαρίας και της Γαλλίας.

Έχοντας εξασφαλίσει τη συναίνεση της Αντάντ, η Ελλάδα εισέβαλε στρατιωτικά στη νότια Αλβανία το φθινόπωρο του 1914, ενώ η Ιταλία κατέλαβε την πόλη του Αυλώνα, καθώς και το νησί Σάσων³²⁷. Παράλληλα, η Ρωσία πρότεινε στην Αντάντ τον καταμερισμό της Αλβανίας στη Σερβία και την Ελλάδα³²⁸.

Η πλειοψηφία των Αλβανών πολιτικών προσωπικοτήτων επιθυμούσε τη νίκη της Τριπλής Συμμαχίας, η οποία αποτελούνταν από τη Γερμανία, την Αυστροουγγαρία, την Οθωμανική Αυτοκρατορία και αργότερα τη Βουλγαρία³²⁹.

Η υπογραφή δύο μυστικών διακρατικών συμφωνιών κατά τη διάρκεια του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου ακύρωνε ουσιαστικά τις δεσμεύσεις των Μεγάλων Δυνάμεων, σε

³²⁶ Όσον αφορά την ανασφάλεια που επικρατούσε στη νεοϊδρυθείσα Αλβανία την περίοδο των Βαλκανικών Πολέμων, σε σχέση με τα γειτονικά κράτη, ο τότε Αλβανός πρωθυπουργός Ισμαήλ Κεμάλι έγραφε χαρακτηριστικά στα απομνημονεύματά του: «Εκτός από την απειλή των τουρκικών στρατευμάτων που εξακολουθούσαν να κρατούν υπό κατοχή ένα σημαντικό μέρος της χώρας, εμείς συνεχίζαμε τις προσπάθειες για την οργάνωση της διοίκησης, καθώς και τη διατήρηση της τάξης στα εδάφη που είχαμε υπό έλεγχο. Η σιωπή και η αδιαφορία των Μεγάλων Δυνάμεων απέναντι στη σερβική εισβολή και καταστροφή της γης μας, την ίδια ώρα που η Ελλάδα κρατούσε αποκλεισμένη και βομβάρδιζε την πόλη του Αυλώνα, καθώς και τα παράκτια της, μάς προκάλεσαν την αίσθηση απογοήτευσης μέχρι αηδίας. Αργότερα, ο ελληνικός στόλος προχώρησε στην κοπή του καλωδίου που αποτελούσε το μοναδικό δίαυλο επικοινωνίας με τον έξω κόσμο, αφήνοντάς μας τελείως απομονωμένους και στερούμενους πληροφοριών για ό,τι συνέβαινε πέρα από τα σύνορα». Περισσότερα βλέπε Kemal Bey & Sommerville, 374.

³²⁷ Puto, *Historia*, 219-223.

³²⁸ Muin Çami, *Shqipëria në marrëdhëniet ndërkombëtare 1914-1918* [Η Αλβανία στις διεθνείς σχέσεις 1914-1918] (Tiranë: Akademia e Shkencave e RPS së Shqipërisë, Instituti i Historisë, 1987), 127-130.

³²⁹ Mehdi Frashëri, *Kujtime* [Απομνημονεύματα] (Tiranë: OMSCA-1, 2005), 31.

σχέση με τη διατήρηση της ανεξαρτησίας και της εδαφικής ακεραιότητας του αλβανικού κράτους.

Η μυστική Συμφωνία του Λονδίνου υπεγράφη ανάμεσα στις χώρες της συμμαχίας της Τριπλής Συνεννόησης με την Ιταλία, στην προσπάθεια των πρώτων να στρέψουν την Ιταλία κατά της Γερμανίας³³⁰. Μεταξύ άλλων η Αντάντ προσέφερε στην Ιταλία την περιοχή του Αυλώνα και το λιμάνι του, καθώς και το προτεκτοράτο του εναπομένοντος αλβανικού κράτους. Επίσης, το μεγαλύτερο μέρος της Αλβανίας θα εκχωρούνταν στη Σερβία, την Ελλάδα και το Μαυροβούνιο³³¹. Η εν λόγω συμφωνία υπεγράφη από τις ίδιες ακριβώς προσωπικότητες που είχαν αποφανθεί υπέρ της διεθνούς αναγνώρισης της αλβανικής ανεξαρτησίας δύο χρόνια πριν³³². Ακόμη, η συμφωνία επικρίθηκε από τους Ρώσους Μπολσεβίκους το 1917, έπειτα από τη δημοσίευσή της στην εφημερίδα «Ιζβέστια»³³³.

Η δεύτερη μυστική συμφωνία εις βάρος της αλβανικής ανεξαρτησίας είχε σχέση με την ελληνο-ιταλική συνεννόηση το 1919 στο πλαίσιο της διάσκεψης ειρήνης που έλαβε χώρα στο Παρίσι μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Ευρέως γνωστή ως «Συμφωνία Τιττόνι-Βενιζέλου», λόγω του τότε Ιταλού υπουργού εξωτερικών, Τομάζο Τιττόνι, και του Έλληνα πρωθυπουργού, Ελευθερίου Βενιζέλου, παραχωρούσε τη νότια Αλβανία – ή αλλιώς «Βόρεια Ήπειρο» – στην Ελλάδα. Παράλληλα, η Αθήνα αναγνώριζε την προσάρτηση του Αυλώνα στην Ιταλία, καθώς και την ιταλική κυριαρχία στην υπόλοιπη Αλβανία. Η συμφωνία Τιττόνι-Βενιζέλου δεν υλοποιήθηκε ποτέ στην πράξη³³⁴. Επίσης, παρόμοια έκβαση είχε η συμφωνία περί διαμελισμού της Αλβανίας μεταξύ της Ελλάδας και της Σερβίας. Η συμφωνία ανάμεσα στους

³³⁰ Στο ίδιο, 41; Louise Chipley Slavicek, *The Treaty of Versailles* (New York: Chelsea House, 2010), 26-27.

³³¹ Ray Stannard Baker, *Woodrow Wilson and World Settlement*, vol. 1 (New York: Garden City, Doubleday, Page & Co, 1923), 52-55.

³³² Puto, *Historia*, 226.

³³³ Procopis Papastratis, “Megali idea and Mare Nostrum: Aspects of Greek and Italian Nationalism,” *L'Europe Méditerranéenne*, ed. Marta Petricoli (Bruxelles: P.I.E. Peter Lang S.A, 2008): 88.

³³⁴ James H. Burgwyn, *Italian foreign policy in the interwar period 1918-1940* (Westport, CT: Praeger Publisher, 1997), 15.

πρωθυπουργούς της Ελλάδας και της Σερβίας, Βενιζέλο και Πάσιτς αντίστοιχα, έγινε έξι χρόνια πριν, συγκεκριμένα την 1^η Ιουνίου 1913³³⁵.

Την επαύριον της διεθνούς αναγνώρισης του αλβανικού κράτους το 1913 ξέσπασαν δύο μεγάλα αποσχιστικά κινήματα στο εσωτερικό της Αλβανίας: ο ξεσηκωμός των Ελλήνων και Αλβανών ορθόδοξων στη νότια Αλβανία και το κίνημα των μουσουλμάνων της κεντρικής Αλβανίας.

Υποκινούμενοι από τους Νεότουρκους, ένα σημαντικό μέρος των Αλβανών μουσουλμάνων στις κεντρικές περιοχές της Αλβανίας αντέδρασε με ένοπλο αγώνα κατά των αρχών του αλβανικού κράτους. Οι εξεγερθέντες δεν αποδέχονταν την απόσχιση των περιοχών τους από την Οθωμανική Αυτοκρατορία και από τη δικαιοδοσία του Σουλτάνου.

Οπλισμένοι από την αλβανική κυβέρνηση και τον βασιλιά Βιντ και έχοντας ως στόχο την αντιμετώπιση του ξεσηκωμού των Βορειοηπειρωτών στον Νότο³³⁶, οι μουσουλμάνοι εξεγέρθηκαν, τελικά, κατά του ίδιου του βασιλιά και των αρχών του νεοϊδρυθέντος αλβανικού κράτους. Διαθέτοντας έντονη θρησκευτική συνείδηση, οι εξεγερθέντες μουσουλμάνοι απαιτούσαν την απομάκρυνση του χριστιανού και δυτικού βασιλιά Βιντ, την επανένωση της Αλβανίας με την Οθωμανική Αυτοκρατορία ή, τουλάχιστον, την επιλογή ενός νέου βασιλιά μουσουλμανικής θρησκείας³³⁷. Στις περιοχές που επεκτάθηκε το μουσουλμανικό κίνημα, η αλβανική σημαία με τον δικέφαλο αετό αντικαταστάθηκε από τρεις σημαίες: την τούρκικη σημαία με την ημισέληνο και το αστέρι, τη σημαία των Νεότουρκων και εκείνη του Ισλάμ³³⁸.

Τον Ιούλιο του 1914 το Μουσουλμανικό Κίνημα της Κεντρικής Αλβανίας έφτασε στα πρόθυρα της άμεσης ένοπλης σύγκρουσης με το Κίνημα των Βορειοηπειρωτών κοντά στην περιοχή της Κορυτσάς. Η υπογραφή διμερούς συμφωνίας, η οποία χάραζε τα προσωρινά σύνορα στη γέφυρα του Μαλίκι, δεκατρία χιλιόμετρα έξω από την πόλη

³³⁵ Dedijer, 119.

³³⁶ Frashëri, *Kujtime*, 16.

³³⁷ Στο ίδιο, 19-22.

³³⁸ Shpuza, 109.

της Κορυτσάς, συνέβαλε στην αποφυγή της σύγκρουσης³³⁹. Στις δύο πλευρές της γέφυρας υψώνονταν, από τη μία, η σημαία των Βορειοηπειρωτών με τον σταυρό και τον δικέφαλο αετό, και στην άλλη, η τουρκική σημαία, η οποία αντιπροσώπευε τους Αλβανούς μουσουλμάνους. Ουσιαστικά, η γέφυρα χώριζε δύο ομάδες με διαφορετική εθνική και θρησκευτική ταυτότητα, ενώ επιβεβαίωνε την ύπαρξη ανεξέλεγκτου χάους στο εσωτερικό περιβάλλον της Αλβανίας³⁴⁰.

Η ανάπτυξη των δύο κινημάτων είχε, επίσης, σχέση με την έντονη οικονομική και κοινωνική διαστρωμάτωση της αλβανικής κοινωνίας, καθώς και με την αναγκαιότητα διανομής της γης. Σύμφωνα με αντιπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων στην Αλβανία, οι μουσουλμάνοι γεωργοί επιθυμούσαν την ανατροπή της υφιστάμενης οικονομικής και κοινωνικής καθεστηκυίας τάξης, μέσω μίας αγροτικής μεταρρύθμισης³⁴¹. Παρόμοιο κίνητρο είχαν και οι ορθόδοξοι στον Νότο, οι οποίοι ζητούσαν την αναδιανομή της γης εις βάρος των μουσουλμάνων γαιοκτημόνων³⁴².

Μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, οι Αλβανοί εκπρόσωποι ζήτησαν από τις Μεγάλες Δυνάμεις την προσάρτηση στην Αλβανία των κατοικούμενων από Αλβανούς εδαφών, τα οποία δόθηκαν στη Σερβία, την Ελλάδα και το Μαυροβούνιο το 1878 και το 1913³⁴³. Σύμφωνα με τον τότε Αλβανό πρωθυπουργό, Τουρχάν Περμέτι (Turhan Përmeti), στις εργασίες της Διάσκεψης Ειρήνης το 1919, καθώς και στις προηγούμενες διεθνείς συμφωνίες, οι Μεγάλες Δυνάμεις είχαν βασιστεί σταθερά στην αρχή της ισορροπίας δυνάμεων εις βάρος της αυτοδιάθεσης των λαών και της προστασίας των εθνοτήτων³⁴⁴.

Στις 9 Δεκεμβρίου 1919 στο πλαίσιο της Διάσκεψης Ειρήνης στο Παρίσι οι εκπρόσωποι των Η.Π.Α., της Μεγάλης Βρετανίας και της Γαλλίας προσέφεραν στην

³³⁹ Στο ίδιο, 156-157.

³⁴⁰ Heaton-Armstrong, *The Six Month Kingdom*, 39.

³⁴¹ Shpuza, 151-152, 195.

³⁴² Heaton-Armstrong, *ό.π.*, 49.

³⁴³ Turhan Pashë Përmeti, *Shqipëria përballë Konferencës së Paqes Paris 1919* [Η Αλβανία απέναντι στη Διάσκεψη Ειρήνης του Παρισιού το 1919] (Tiranë: Uegen, 2007), 27.

³⁴⁴ Στο ίδιο, 34-47; Dervishi, *Historia*, 89-90.

Ιταλία την προσάρτηση της πόλης του Αυλώνα, καθώς και την κηδεμονία του αναπομείναντος αλβανικού κράτους. Ωστόσο, η προσάρτηση δεν πραγματοποιήθηκε. Επίσης, στις 14 Ιανουαρίου 1920 οι εκπρόσωποι της Μεγάλης Βρετανίας, της Γαλλίας και της Ιταλίας συμφώνησαν μεταξύ άλλων τον διαμελισμό της Αλβανίας ανάμεσα στην Ιταλία, την Ελλάδα και τη Γιουγκοσλαβία. Η συμφωνία αυτή δεν έγινε δεκτή από τις Η.Π.Α. και τη Γιουγκοσλαβία³⁴⁵.

Με γνώμονα αφενός τις προτάσεις που αμφισβητούσαν την ανεξαρτησία της Αλβανίας, αφετέρου την αστάθεια που επικρατούσε στο εσωτερικό του κράτους ο Αλβανός πρωθυπουργός Περμέτι περιέγραψε το 1918 πέντε βασικές απειλές, σε σχέση με την εθνική ασφάλεια της χώρας του. Αυτές ήταν η έλλειψη πολιτισμού³⁴⁶, η εσωτερική αστάθεια και ετερογένεια της αλβανικής κοινωνίας³⁴⁷, οι γειτονικές χώρες, καθώς και η υπανάπτυκτη οικονομία της χώρας³⁴⁸.

Οι δύο επικρατέστερες προσωπικότητες στο αλβανικό πολιτικό γίγνεσθαι την περίοδο του Μεσοπολέμου ήταν ο Αχμέτ Ζόγκου και ο Φαν Στιλιάν Νόλι. Γύρω τους συσπειρώνονταν πληθυσμοί της αλβανικής κοινωνίας με τελείως διαφορετικό όραμα και ιδεολογία.

Το κύριο μέλημα των συντηρητικών υποστηρικτών του Ζόγκου αποτελούσε η διατήρηση της εσωτερικής καθεστηκυίας τάξης, η οποία χαρακτηριζόταν από

³⁴⁵ Haris Silajxhiç, *Shqipëria dhe ShBA në arkivat e Uashingtonit* [Αλβανία και Η.Π.Α. στα αρχεία της Ουάσινγκτον] (Tiranë: Dituria, 1999), 138-140.

³⁴⁶ Ο Περμέτι έγραφε χαρακτηριστικά: «Στον διπλωματικό κόσμο υπάρχουν άνθρωποι που πιστεύουν πως βάζοντας το μαχαίρι στον λαιμό των Αλβανών, κόβουν ένα αγκάθι, ένα άγριο φυτό, που προκαλεί ζημιά στην πρόοδο της ανθρωπότητας». Περισσότερα βλέπε Përmeti, 17.

³⁴⁷ Ο Περμέτι σημείωνε με χαρακτηριστικό ύφος: «Πρέπει να γνωρίζουμε εμείς οι Αλβανοί ότι...οι εχθροί της πατρίδας και του έθνους μας προσπαθούν συνεχώς να μάς παρουσιάζουν χωρισμένους και διασπασμένους, όχι ως ενιαίο έθνος το οποίο αξίζει να ζει ανεξάρτητο, αλλά σαν φυλές που ποτέ δεν ήταν ενωμένες, ως ανυπότακτους και απείθαρχους που εάν αφεθούν ελεύθεροι θα τρώγονται μεταξύ τους, προκαλώντας ζημιά στη γενική ειρήνη». Επίσης, ενδιαφέρον προκαλεί ο διάλογος μεταξύ του Αμερικανού προέδρου Ουίλσον και του Βρετανού πρωθυπουργού Λόυντ Τζώρτζ κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης Ειρήνης μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Όταν ο Ουίλσον υποστήριξε τη διαφύλαξη της αλβανικής ανεξαρτησίας, ο Τζώρτζ απάντησε χαρακτηριστικά: «Πραγματικά δεν καταλαβαίνω πού ωφελεί η ανεξαρτησία στους Αλβανούς, εκτός από το να σκοτώνονται μεταξύ τους. Η Αλβανία θα μοιάζει με τα βουνά της Σκωτίας του 15^{ου} αιώνα». Περισσότερα βλέπε Margaret Macmillan, *Në vend të parathënies [Εισαγωγή] Shqipëria përballë Konferencës së Paqes Paris 1919* [Η Αλβανία απέναντι στη Διάσκεψη Ειρήνης του Παρισιού το 1919], Turhan Pashë Përmeti (Tiranë: Uegen, 2007), 11; Përmeti, 19.

³⁴⁸ Macmillan, *ό.π.*, 6.

οικονομικο-κοινωνική διαστρωμάτωση και καταπίεση. Αντίθετα, το φιλελεύθερο κόμμα με εκπρόσωπο τον Νόλι επεδίωκε την εφαρμογή της αγροτικής μεταρρύθμισης, αποσκοπώντας στη βελτίωση της κοινωνικής και οικονομικής δικαιοσύνης.

Επιπλέον, το διακριτό στοιχείο των δύο πολιτικών δυνάμεων σχετιζόταν με τη γεωγραφική διάσταση του αλβανικού εθνικισμού. Συγκεκριμένα, μεγάλο μέρος του κόμματος των φιλελευθέρων απαρτιζόταν από Αλβανούς του Κοσόβου. Οι τελευταίοι είχαν ιδρύσει την Επιτροπή του Κοσόβου με στόχο την ένωση με την Αλβανία³⁴⁹. Αντίθετα, η πλειοψηφία των συντηρητικών επιθυμούσε την παγίωση του ευάλωτου αλβανικού κράτους, αφήνοντας σε δεύτερη μοίρα μία πιθανή εδαφική επέκταση προς τις διεκδικούμενες περιοχές³⁵⁰.

Όσον αφορά την εξωτερική πολιτική, ο Ζόγκου στηρίχθηκε αφενός στην αξιοποίηση της περιφερειακής ισορροπίας δυνάμεων υπέρ της Αλβανίας, αφετέρου στη συνεργασία με τις ισχυρές δυτικές χώρες³⁵¹. Από την άλλη πλευρά, ο Νόλι έβλεπε την Κοινωνία των Εθνών ως ασπίδα προστασίας των μικρών κρατών έναντι των απειλών που προέρχονταν από γειτονικές χώρες ή από τις Μεγάλες Δυνάμεις³⁵². Η ένταξη στην Κοινωνία των Εθνών, στις 17 Δεκεμβρίου 1920, συνέβαλε στη διεύρυνση της διεθνούς νομιμοποίησης του ευάλωτου αλβανικού κράτους. Επίσης, ο Νόλι πίστευε στην έναρξη διμερών σχέσεων με τη Σοβιετική Ένωση, η οποία χαρακτηριζόταν ευρέως ως ιδεολογικά επικίνδυνη χώρα. Οι Μεγάλες Δυνάμεις προβληματίστηκαν έντονα, όταν ο Νόλι ως πρωθυπουργός σύναψε διπλωματικές σχέσεις με τη Μόσχα, αμέσως μετά την

³⁴⁹ Ιδρύθηκε την 1^η Μαΐου 1918 στη Σκόδρα υπό το όνομα «Επιτροπή για την εθνική προστασία του Κοσόβου». Επτά χρόνια μετά στη Βιέννη η επιτροπή προχώρησε σε αναδιοργάνωση και μετονομάστηκε «Επιτροπή για την Απελευθέρωση του Κοσόβου». Περισσότερα βλέπε Dervishi, *Historia*, 88-89.

³⁵⁰ Miranda Vickers, *The Albanians: A modern history* (London & New York: I.B. Tauris, 2001), 100-107.

³⁵¹ Dervishi, *ό.π.*, 301.

³⁵² Κατά τη σύνοδο της ΚτΕ τον Σεπτέμβριο του 1924, ο Αλβανός πρωθυπουργός Φαν Νόλι τόνιζε από το βήμα της Γενικής Συνέλευσης την αναγκαιότητα της ύπαρξης της Κοινωνίας των Εθνών, ως διεθνούς οργανισμού, επειδή έδινε στα μικρά κράτη τη δυνατότητα να ακούγεται η φωνή τους. Στο πλαίσιο αυτό ο Νόλι δήλωνε χαρακτηριστικά: «...αξίζει να υπάρχει άραγε η Κοινωνία των Εθνών; ...Ναι. Ακόμα και στην περίπτωση που μία πραγματική “κοινωνία των εθνών” είναι απλά ένα όνειρο, μία ουτοπία που ευχαριστεί τους σκεπτικιστές, εκείνη πρέπει να παραμένει στη θέση της, ως ιδανικό που εκφράζει τις πιο κομψές και ευπρεπείς επιθυμίες...κατά της αλλόκοτης μιλιταριστικής δόξας. Εκείνη πρέπει να υπάρχει, ως καθολική επιβεβαίωση της παγκόσμιας επιθυμίας για ειρήνη». Περισσότερα βλέπε Noli, 187-188.

κατάληψη της εξουσίας και την ανατροπή του Ζόγκου το 1924³⁵³. Ως αποτέλεσμα, απέδωσαν στον Νόλι τον χαρακτηρισμό «Κόκκινος Επίσκοπος»³⁵⁴, ενώ είδαν την Αλβανία ως τη «νέα εστία του Μπολσεβικισμού στα Βαλκάνια»³⁵⁵.

Πάγιο στοιχείο στην Αλβανία του μεσοπολέμου αποτελούσε η εσωτερική πολιτική αστάθεια. Όπως και στο παρελθόν, διάφορα τοπικά κινήματα είχαν ως βασικό στόχο τη βίαιη κατάληψη της πολιτικής εξουσίας. Το μεγαλύτερο κίνημα σημειώθηκε το 1924, όταν η αντιπολίτευση πραγματοποίησε το γνωστό «πραξικόπημα του Ιουνίου»³⁵⁶. Ο Νόλι αναδείχθηκε πρωθυπουργός, όμως η κυβέρνησή του διήρκεσε μόνο έξι μήνες, καθώς ο Ζόγκου κατέλαβε την πολιτική εξουσία μέσω αντιπραξικοπήματος.

Ο Ζόγκου επικράτησε στην πολιτική σκηνή της Αλβανίας από το 1920 μέχρι το 1939, ως υπουργός εσωτερικών, πρωθυπουργός, πρόεδρος της δημοκρατίας και εν τέλει ως βασιλιάς. Εισήγαγε σημαντικές και πρωτοπόρες μεταρρυθμίσεις, συμβάλλοντας στη συγκρότηση ενός οργανωμένου και σύγχρονου κράτους και, κατά συνέπεια, στην εμπέδωση της πολιτικής και οικονομικής σταθερότητας³⁵⁷. Τα νέα μέτρα αποσκοπούσαν στην απομάκρυνση της Αλβανίας από την οθωμανική παράδοση, μέσω της υιοθέτησης δυτικών προτύπων. Επίσης, ο Ζόγκου προχώρησε σε εθνικιστικού τύπου συγκεντρωτικές αλλαγές στο εκπαιδευτικό σύστημα, στις θρησκείες και στην ονομασία των τοπωνυμίων³⁵⁸. Επιπλέον, ο Ζόγκου επέβαλε την εγκαθίδρυση της προσωποπαγούς εξουσίας, συντρίβοντας τους διαφωνούντες³⁵⁹.

³⁵³ Islam Lauka, Eshref Ymeri, ed, *Shqipëria në dokumentat e arkivave ruse* [Η Αλβανία στα έγγραφα των ρωσικών αρχείων], Instituti Shqiptar i Studimeve Politike (Tiranë: Toena, 2006), 35-38, 64-65.

³⁵⁴ Σύμφωνα με τον Lauka & Ymeri, μυστικά σοβιετικά έγγραφα μαρτυρούν τη συνεργασία του Νόλι με την ιταλική πολιτική από το 1917. Περισσότερα βλέπε Lauka & Ymeri, *ό.π.*, 29.

³⁵⁵ Pollo & Puto, 188-189.

³⁵⁶ Lauka & Ymeri, 17.

³⁵⁷ Pollo & Puto, 205.

³⁵⁸ Dervishi, *Historia*, 172, 396-397.

³⁵⁹ Σύμφωνα με τον Dervishi, τον Φεβρουάριο του 1937 ο Ζόγκου είχε δηλώσει στη μονοκομματική αλβανική βουλή: «Στη δικιά μας Αλβανία δεν έχουμε πολιτικά κόμματα και δεν πρόκειται να έχουμε ποτέ». Περισσότερα βλέπε Dervishi, *ό.π.*, 379.

Παρά τις μεταρρυθμίσεις που εισήγαγε ο Ζόγκου, η μακρόχρονη επικράτησή του στην πολιτική εξουσία δε θα μπορούσε να επιτευχθεί χωρίς την υποστήριξη μίας πιο ισχυρής από την Αλβανία χώρας³⁶⁰. Η μικρή και φτωχή Αλβανία, η οποία δεν είχε σχεδόν καμία επιρροή στο περιφερειακό και διεθνές επίπεδο, είχε πολύ περισσότερο ανάγκη την άμεση στήριξη ενός πιο οικονομικά ανεπτυγμένου, στρατιωτικά ισχυρού και διπλωματικά ικανού κράτους.

Η σημασία μίας υποστηρικτικής δύναμης για την Αλβανία αποτυπώνεται στις απόψεις που είχε εκφράσει ο Φαν Νόλι στους Σοβιετικούς διπλωμάτες στη Βιέννη το 1923. Ο Νόλι πίστευε στην αναγκαιότητα επιλογής μίας Μεγάλης Δύναμης, η οποία θα υποστήριζε την επιβίωση του ευάλωτου αλβανικού κράτους, καθώς και την οικονομική ανάπτυξη του τελευταίου. Παράλληλα, η υποστηρικτική δύναμη δεν έπρεπε να αποβλέπει σε εδαφικές διεκδικήσεις ούτε να έχει τάσεις εξουσίας εις βάρος της εθνικής κυριαρχίας της Αλβανίας³⁶¹.

Η Ιταλία, η οποία βρισκόταν γεωγραφικά κοντά στην Αλβανία, είχε την άνεση να στηρίζει την οικονομική ανάπτυξη και την πολιτική σταθερότητα της τελευταίας³⁶². Η επιλογή της Ρώμης, ως συμμαχικής υποστηρικτικής δύναμης, από τον Ζόγκου αποτελούσε μονόδρομο για τον Αλβανό ηγέτη, καθώς ο ίδιος δεν μπορούσε να αντλεί οικονομικούς πόρους από άλλες ισχυρές χώρες ούτε από την Κοινωνία των Εθνών³⁶³. Επίσης, η επεκτατική πολιτική της Ιταλίας³⁶⁴ συμβάδιζε με τις αλυτρωτικές βλέψεις που χαρακτήριζαν ορισμένους πολιτικούς κύκλους της Αλβανίας³⁶⁵.

Οι διμερείς οικονομικές συμφωνίες που υπεγράφησαν οδήγησαν εμπράκτως στην οικονομική ένωση της Ιταλίας με την Αλβανία, ενώ η ιταλική στρατιωτική εισβολή τον Απρίλιο του 1939 ολοκλήρωσε και την πολιτική ενοποίηση³⁶⁶. Στις 13 Απριλίου 1939 ο

³⁶⁰ Pollo & Puto, 200-201.

³⁶¹ Lauka & Ymeri, 45-50.

³⁶² Vickers, *The Albanians*, 119.

³⁶³ Στο ίδιο, 118.

³⁶⁴ Silajxhiç, 254-255; Βισκόντι Πράσκα, *Εγώ εισέβαλα στην Ελλάδα* (Αθήνα: Γκοβόστη, 1999), 34, 77.

³⁶⁵ Lambros Balsiotis, "The Muslim Chams of Northwestern Greece," *European Journal of Turkish Studies* (online) 12 (2011): 12.

³⁶⁶ Dervishi, *Historia*, 423.

δωσίλογος πρωθυπουργός Σεφκέτ Βερλάτσι (Shefqet Vërlaci) ζήτησε την έξοδο της Αλβανίας από την Κοινωνία των Εθνών, δίνοντας τέλος στην ανεξαρτησία του αλβανικού κράτους³⁶⁷.

³⁶⁷ Στο *ίδιο*, 411.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5 Συμμαχίες ως μέσο διασφάλισης εθνικών συμφερόντων: η κομμουνιστική Αλβανία μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο

5.1 Επικράτηση των Αλβανών κομμουνιστών στον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο: Εσωτερική ανασφάλεια και παγίωση της κομμουνιστικής εξουσίας

Η ιδεολογία του κομμουνισμού στην Αλβανία και η ίδρυση του κομμουνιστικού κόμματος το 1941 δεν αποτέλεσαν τυχαίες και πρόσφατες εξελίξεις. Τα πρώτα ίχνη του αλβανικού κομμουνισμού είχαν εντοπιστεί στην αντιπολίτευση του Φαν Νόλι την περίοδο του μεσοπολέμου και είχαν τη μορφή αντίδρασης απέναντι στις μόνιμες μέχρι τότε εσωτερικές και εξωτερικές προκλήσεις.

Η διανομή της γης παρέμεινε η βασικότερη προτεραιότητα στην ατζέντα των Αλβανών φιλελευθέρων, οι οποίοι επηρεασμένοι πλέον από τις κομμουνιστικές ιδέες, επεδίωκαν τη ριζική ανατροπή της οικονομικής και κοινωνικής καθεστηκυίας τάξης. Η ανατροπή επήλθε από το κομμουνιστικό καθεστώς στα πρώτα χρόνια μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο. Μέχρι τότε η αλβανική κοινωνία είχε κληρονομήσει από το παρελθόν μία φεουδαρχικής μορφής οικονομική και κοινωνική διαστρωμάτωση, όπου πρωτεύοντα ρόλο είχαν οι γαιοκτήμονες προύχοντες.

Από το 1917 οι επίσημες θέσεις των κομμουνιστικών ευρωπαϊκών κομμάτων φαίνονταν ελπιδοφόρες για τους Αλβανούς φιλελεύθερους, καθώς και για τους εθνικιστές, οι οποίοι ήλπιζαν σε αλλαγή των συνόρων του 1913³⁶⁸. Μετά την Οκτωβριανή Επανάσταση, η Ρωσία κατήγγειλε δημόσια τη Συμφωνία του Λονδίνου,

³⁶⁸ Ο Λένιν έγραφε το 1908 υπέρ της αρχής της αυτοδιάθεσης των βαλκανικών λαών και της δημιουργίας ανεξάρτητων κρατών. Επίσης, παλαιότερα ο Μαρξ και ο Ένγκελς είχαν ταχθεί υπέρ του εθνικού αγώνα της Πολωνίας και της Ιρλανδίας. Περισσότερα βλέπε Vladimir I. Lenin, *Mbi çështjet ballkanike* [Περί βαλκανικών θεμάτων], Tiranë: «8 Nëntori», 1979: 15-16, 31-32, 42-49; Vladimir I. Lenin, *Mbi të drejtën e kombeve për vetëvendosje* [Περί του δικαιώματος των εθνών για αυτοδιάθεση] (Tiranë: Instituti i shkencave, 1950), 5-60; Karl Marks, Fredrik Engels, *Mbi çështjen lindore* [Περί του ανατολικού ζητήματος] (Tiranë: “8 Nëntori”, 1978), 11-18; Μισέλ Λεβί, *Το εθνικό ζήτημα: από το Μαρξ μέχρι σήμερα* (Αθήνα: Στάχυ, 1993), 51-57.

καθώς και τη μυστική διπλωματία των Μεγάλων Δυνάμεων εις βάρος των μικρών κρατών³⁶⁹.

Το 1924 ο Αβνί Ρουστέμι (Avni Rustemi), ένα από τα σημαντικότερα στελέχη της φιλελεύθερης αντιπολίτευσης, εκφώνησε λόγο στην αλβανική βουλή, όπου καλούσε τη χώρα να τιμήσει την προσωπικότητα του Λένιν και όχι τον Αμερικανό πρόεδρο Ουίλσον, διότι ήταν ο Σοβιετικός ηγέτης εκείνος που είχε υποστηρίξει ανοιχτά τα εθνικά συμφέροντα της Αλβανίας³⁷⁰.

Μετά την αντεπανάσταση του Ζόγκου τον Δεκέμβριο του 1924, οι περισσότεροι υποστηρικτές του κινήματος του Νόλι έφυγαν στο εξωτερικό³⁷¹. Τον Μάρτιο του 1925 η αλβανική αντιπολίτευση, πλέον στην εξορία, ίδρυσε στη Βιέννη την Επαναστατική Εθνική Επιτροπή (Komiteti Nacional Revolucionar – KONARE) με αρχηγό το Φαν Νόλι και επίσημη εφημερίδα την Εθνική Ελευθερία (Liria Kombëtare). Οι εκπρόσωποι της KONARE, η οποία έτρεφε μεγάλη συμπάθεια για τη Σοβιετική Ένωση και την επανάσταση του 1917, ήρθαν σε επαφή με την Κομιντέρν, μέσω της Βαλκανικής Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας. Το 1927 η KONARE μετονομάστηκε σε Εθνική

³⁶⁹ Dervishi, *Historia*, 197-198. Η διάσκεψη της Κομμουνιστικής Ομοσπονδίας των Βαλκανίων ενέκρινε ψήφισμα τον Μάιο του 1921, το οποίο υπογράμμιζε ότι: «Στην Αλβανία συγκρούονται συμφέροντα της γιουγκοσλαβικής, της ελληνικής και της ιταλικής αστικής τάξης, τα οποία συμφέροντα παραβιάζουν την αλβανική ανεξαρτησία, και με τη σειρά τους εμποδίζουν τη διαδικασία εθνικής και πολιτικής εδραίωσης του αλβανικού κράτους». Επίσης, το ψήφισμα του πέμπτου συνεδρίου της Κομμουνιστικής Διεθνούς στις 8 Ιουλίου 1924 τόνιζε χαρακτηριστικά: «Βλέποντας την Ιταλία, τη Γιουγκοσλαβία και την Ελλάδα να ανταγωνίζονται μεταξύ τους για τον διαμελισμό της Αλβανίας, είναι αναγκαίο να υπάρχει απόλυτη αλληλεγγύη υπέρ του αγώνα του αλβανικού λαού για την προστασία της εθνικής ανεξαρτησίας». Lauka & Ymeri, 7-8, 33.

³⁷⁰ Τον Φεβρουάριο του 1924 ο βουλευτής Ραούφ Φίτσο ζήτησε από την αλβανική βουλή να τηρήσει ενός λεπτού σιγή στη μνήμη του τέως Αμερικανού προέδρου, Γούντροου Ουίλσον, ως ένδειξη εκτίμησης της αμερικανικής υποστήριξης στο αλβανικό ζήτημα. Άμεση ήταν η αντίδραση του βουλευτή Γιασάρ Ερεμπάρα, ο οποίος πρότεινε η αλβανική βουλή να τηρήσει ενός λεπτού σιγή στη μνήμη του Βλαντιμίρ Ίλιτς Λένιν αντί του Ουίλσον, επειδή ο Σοβιετικός ηγέτης ήταν υπέρ της δημιουργίας της «Μεγάλης Αλβανίας». Ο βουλευτής Εκερέμ Βλόρα απέρριψε την πρόταση του Ερεμπάρα, προσθέτοντας ότι η βουλή δεν μπορεί να τιμήσει τον Λένιν, ο οποίος είχε την άμεση ευθύνη για τη δολοφονία χιλιάδων ανθρώπων. Αντίθετα, ο βουλευτής Αβνί Ρουστέμι υποστήριξε την πρόταση του Ερεμπάρα, υπογραμμίζοντας ότι η συμβολή του Λένιν στο αλβανικό ζήτημα ήταν καθοριστικής σημασίας, καθώς ο Λένιν ήταν ο πρώτος ηγέτης που κατήγγειλε δημόσια τη μυστική Συμφωνία του Λονδίνου του 1915. Ο βουλευτής Χιλ Μόσι πρόσθεσε ότι δεν μπορεί η Αλβανία να τιμήσει τη μνήμη του Ουίλσον, επειδή ο τελευταίος ως πρόεδρος, αλλά και η αμερικανική γερουσία, είχαν συμφωνήσει με την προσάρτηση του Αυλώνα στην Ιταλία, καθώς και της Βορείου Ηπείρου στην Ελλάδα. Περισσότερα βλέπε Dervishi, *Historia*, 197-198.

³⁷¹ Στο ίδιο, 230.

Απελευθερωτική Επιτροπή (Komiteti i Çlirimit Nacional), ενώ έναν χρόνο αργότερα ιδρύθηκε στη Μόσχα η Αλβανική Κομμουνιστική Ομάδα, της οποίας τα βασικά μέλη ήταν θερμοί υποστηρικτές του Νόλι³⁷². Ο τελευταίος είχε μιλήσει για τη δημιουργία μίας βαλκανικής συνομοσπονδίας, ενώ η Εθνική Απελευθερωτική Επιτροπή συνεργάστηκε στενά με την Επιτροπή του Κοσόβου³⁷³. Τον Ιούνιο του 1928 απέτυχε η απόπειρα δολοφονίας του Αλβανού βασιλιά από τον πρώην πρωθυπουργό και μέλος της Επιτροπής του Κοσόβου, Χασάν Πριστίνα (Hasan Prishtina), σε συνεργασία με την Επαναστατική Μακεδονική Οργάνωση (VMRO) και τη Βαλκανική Κομμουνιστική Ομοσπονδία³⁷⁴.

Μετά την απομάκρυνση του Νόλι από την ενεργό πολιτική ζωή το 1930, η Κομιντέρν έστειλε στην Αλβανία μέλη της Εθνικής Απελευθερωτικής Επιτροπής με στόχο την οργάνωση των πρώτων κομμουνιστικών ομάδων. Η σημαντικότερη προσωπικότητα που στάλθηκε ήταν ο Αλί Κελμέντι (Ali Kelmendi), ενώ η πρώτη και πιο οργανωμένη κομμουνιστική ομάδα ήταν εκείνη της Κορυτσάς. Άλλες κομμουνιστικές ομάδες ήταν αυτές της Σκόδρας, των Νέων με κέντρο την Κορυτσά, της Φωτιάς, βασικά μέλη της οποίας ήταν Αλβανοί φοιτητές στην Αθήνα, και τέλος η τροτσκιστική ομάδα των Τιράνων³⁷⁵. Οι κομμουνιστικές ομάδες συγκροτούνταν κατά κύριο λόγο από διανοούμενους και πρώην στρατιωτικούς, ενώ αργότερα προστέθηκαν μέλη της εργατικής τάξης³⁷⁶.

Η ίδρυση του Κομμουνιστικού Κόμματος Αλβανίας (K.K.A.), στις 8 Νοεμβρίου 1941, συνδεόταν χρονολογικά και συναισθηματικά με την περίοδο του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου, συγκεκριμένα με την αντίσταση των Αλβανών κατά της κατοχής της χώρας τους από τις ιταλικές στρατιωτικές δυνάμεις³⁷⁷. Ο Ενβέρ Χότζα (Enver Hoxha)

³⁷² Στο ίδιο, 455-456.

³⁷³ Pollo & Puto, 194, 213.

³⁷⁴ Dervishi, ό.π., 271.

³⁷⁵ Dedijer, 456-457.

³⁷⁶ Pollo & Puto, 214-216.

³⁷⁷ Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, *Dokumente kryesore të Partisë së Punës së Shqipërisë* [Κύρια έγγραφα του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας], vëllimi I [τόμος 1] (Tiranë: Naim Frashëri, 1971), 9-29.

συμμετείχε στην κομμουνιστική ομάδα της Κορυτσάς, της οποίας χρέη συντονιστή εκτελούσε ο Κότσο Τάσκο (Κοζο Tashko), πρώην υποστηρικτής του Νόλι³⁷⁸.

Αξιοσημείωτο ρόλο στον συντονισμό των υπαρχουσών κομμουνιστικών ομάδων και στην ίδρυση του Κ.Κ.Α. διαδραμάτισε το Κομμουνιστικό Κόμμα Γιουγκοσλαβίας (Κ.Κ.Γ.), μέσω των δύο Γιουγκοσλάβων απεσταλμένων, Μίλαντιν Πόποβιτς (Miladin Popović) και Ντουσάν Μουγκόσα (Dušan Mugoša)³⁷⁹. Προβάλλοντας το γιουγκοσλαβικό πρότυπο, οι δύο απεσταλμένοι είχαν ως στόχο την αύξηση του ρόλου των Αλβανών κομμουνιστών στην αντίσταση³⁸⁰, καθώς και στην οργάνωση της μεταπολεμικής εξουσίας³⁸¹.

Το 1942, έπειτα από μεσολάβηση του Κ.Κ.Γ., εγκρίθηκε το αίτημα των Αλβανών κομμουνιστών για την ένταξη του κόμματός τους στην Κομιντέρν³⁸². Επίσης, τον Μάρτιο του 1943 στο χωριό Λαμπινότ του Ελμπασάν έλαβε χώρα η πρώτη Διάσκεψη του Κ.Κ.Α., όπου εκλέχτηκε η Κεντρική Επιτροπή υπό την προεδρία του Ενβέρ Χότζα³⁸³. Είχε προηγηθεί τον Αυγούστου του 1942 η κυκλοφορία της επίσημης εφημερίδας του Κ.Κ.Α., «Zëri i Popullit» (Φωνή του Λαού), η οποία αποτέλεσε το βασικότερο όργανο του αλβανικού γραπτού τύπου μέχρι το τέλος του Ψυχρού Πολέμου.

Η είσοδος της Γερμανίας στο πολεμικό θέατρο της βαλκανικής χερσονήσου, καθώς και η συνθηκολόγηση της Γιουγκοσλαβίας, συνέβαλαν στην εφαρμογή της ιδέας της «Μεγάλης Αλβανίας» για πρώτη φορά μετά την ίδρυση του αλβανικού κράτους. Από τον Αύγουστο του 1941 μέχρι τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου προσαρτήθηκαν στην Αλβανία το μεγαλύτερο μέρος του Κοσόβου, κάποιες περιοχές του Μαυροβουνίου, ενώ στη Θεσπρωτία διορίστηκε υψηλόβαθμος εκπρόσωπος της

³⁷⁸ Dervishi, *Historia*, 459.

³⁷⁹ Dedijer, 40-41; Enver Hoxha, *Kur lindi partia* [Όταν γεννήθηκε το κόμμα] (Tiranë: “8 Nëntori”, 1981), 147-148.

³⁸⁰ Dedijer, 475-476.

³⁸¹ Στο ίδιο, 88.

³⁸² Στο ίδιο, 29-30.

³⁸³ Στο ίδιο, 35-36.

αλβανικής κυβέρνησης³⁸⁴. Οι κομμουνιστές του Χότζα και οι Συμμαχικές Δυνάμεις δεν αποδέχθηκαν τα «νέα σύνορα» της Αλβανίας³⁸⁵. Από την άλλη πλευρά, ο Αλβανός δωσίλογος πρωθυπουργός, Μουσταφά Κρούγια (Mustafa Kruja), είχε τονίσει πολλές φορές ότι οι θέσεις των συμμαχικών δυνάμεων έρχονταν σε άμεση σύγκρουση με τα συμφέροντα της «Εθνικής Αλβανίας», η επίτευξη της οποίας είχε πλέον πραγματοποιηθεί από τις Δυνάμεις του Άξονα³⁸⁶.

Οι κομμουνιστές αποτελούσαν, αριθμητικά και οργανωτικά, την επικρατέστερη παράταξη της αλβανικής αντίστασης³⁸⁷. Άλλες αντιστασιακές ομάδες ήταν οι εθνικιστές του «Εθνικού Μετώπου» (Balli Kombëtar) και οι φιλοβασιλικοί του κόμματος «Νομιμότητα» (Legaliteti). Φοβούμενοι μία ανάληψη της μεταπολεμικής εξουσίας από τους Αλβανούς κομμουνιστές, οι εθνικιστές και οι βασιλικοί συνεργάστηκαν πολλές φορές με τη δωσίλογη αλβανική κυβέρνηση, καθώς και με τις δυνάμεις κατοχής, επιθυμώντας να πλήξουν τους κομμουνιστές³⁸⁸.

Νέοι και μορφωμένοι στην πλειοψηφία τους³⁸⁹, οι Αλβανοί θιασώτες του κομμουνισμού αντιπροσώπευαν κυρίως τους απογοητευμένους ανθρώπους από την οικονομικοκοινωνική πραγματικότητα της χώρας³⁹⁰. Ο τότε παρτιζάνος και αργότερα διάδοχος του Χότζα στην ηγεσία της Αλβανίας, Ραμίζ Αλία, περιγράφει:

«Είχαμε ακούσει για τη Σοβιετική Ένωση, την οποία περιέγραφαν ως χώρα όπου οι άνθρωποι ήταν ελεύθεροι, εργάζονταν για τον εαυτό τους και όχι για τους άλλους, ενώ δεν υπήρχε ούτε καταπίεση και ούτε εκμετάλλευση...Η νίκη του κόκκινου στρατού κατά του φασισμού διπλασίασε τη συμπάθεια και την αγάπη που είχαμε για την Σοβιετική

³⁸⁴ Dervishi, *Historia*, 450-451.

³⁸⁵ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 1 [τόμος 1], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1983), 619-622.

³⁸⁶ Dervishi, *ό.π.*, 466-467.

³⁸⁷ Στο ίδιο, 466; Dedijer, 29-30.

³⁸⁸ Arben Puto, *Nëpër analet e diplomacisë angleze* [Στα χρονικά της αγγλικής διπλωματίας] (Tiranë: “8 Nëntori”, 1976), 121-124.

³⁸⁹ Dervishi, *ό.π.*, 456.

³⁹⁰ Bernd Fischer, *Albania at War* (West Lafayette, Indiana: Purdue University Press, 1999), 272-273.

Ένωση, ενώ μάς παρότρυνε περισσότερο να ακολουθήσει η χώρα μας παρόμοιο δρόμο ανάπτυξης»³⁹¹.

Ο σημαντικός ρόλος των Αλβανών κομμουνιστών στην αντίσταση, καθώς και η προσέγγιση της νεολαίας, συνέβαλαν στην επέκταση της φιλοκομμουνιστικής και φιλοσοβιετικής συμπάθειας από το επίπεδο των μεμονωμένων ελίτ – όπως ίσχυε την περίοδο του Μεσοπολέμου – στο επίπεδο των μαζών³⁹². Εκμεταλλευόμενοι αυτό το ευνοϊκό για τον κομμουνισμό κλίμα, οι κομμουνιστές προχώρησαν με γοργούς ρυθμούς στην ανάληψη της πολιτικής εξουσίας. Τον Μάιο του 1944 στην πόλη της Πρεμετής έλαβε χώρα το Αντιφασιστικό Εθνικοαπελευθερωτικό Συνέδριο – στο πρότυπο του αντίστοιχου γιουγκοσλαβικού συνεδρίου – όπου τέθηκαν τα θεμέλια του μεταπολεμικού αλβανικού κράτους³⁹³. Οι Γιουγκοσλάβοι βοήθησαν στην επιλογή του Ενβέρ Χότζα, ως αρχηγού του Γενικού Επιτελείου Στρατού και ως επικεφαλής της προσωρινής κυβέρνησης³⁹⁴. Επίσης, απαγορεύτηκε η επιστροφή του Ζόγκου, ενώ ακυρώθηκαν όλες οι συμφωνίες που είχαν συνάψει αλβανικές κυβερνήσεις με ξένα κράτη μέχρι το 1939³⁹⁵. Η ακύρωση των συμφωνιών αποτέλεσε αργότερα ένα από τα σημαντικότερα σημεία τριβής στις αλβανο-αμερικανικές επαφές, όσον αφορά την αναγνώριση της μεταπολεμικής Αλβανίας από τις Η.Π.Α.³⁹⁶

Οι κομμουνιστές μπήκαν στην αλβανική πρωτεύουσα στις 28 Νοεμβρίου 1944, παρόλο που οι Γερμανοί είχαν αφήσει τα Τίρανα ένδεκα μέρες πιο πριν. Τη συγκεκριμένη ημέρα οι Αλβανοί γιορτάζουν την ανεξαρτησία της χώρας τους από του

³⁹¹ Ramiz Alia, *Jeta ime, kujtime* [Η ζωή μου, απομνημονεύματα] (Tiranë: Toena, 2010), 123.

³⁹² Έκθεση του βρετανικού υπουργείου εξωτερικών τον Νοέμβριο του 1943 ανέφερε ότι η επικράτηση των κομμουνιστών στη μεταπολεμική Αλβανία ήταν σχεδόν αναπόφευκτη. Επίσης, προσέθετε ότι οι Αλβανοί κομμουνιστές είναι περισσότερο διατεθειμένοι να ταυτίζονται και να συνεργάζονται με τη Μόσχα παρά με τη Δύση. Περισσότερα βλέπε Puto, *Nëpër analet*, 166-167.

³⁹³ Alia, 97.

³⁹⁴ Dedijer, 72.

³⁹⁵ Fischer, *ό.π.*, 240-245; Enver Hoxha, *Kur u hodhën themelet e Shqipërisë* [Όταν τέθηκαν τα θεμέλια της Αλβανίας] (Tiranë: “8 Nëntori”, 1984), 425-426.

³⁹⁶ US, National Security Council, «U.S. Policy toward the Soviet-dominated Nations in Eastern Europe,» Washington: NSC 5811, 9.5.1958: 10. Lauka & Ymeri, *Shqipëria në dokumentat*, 225-230. Alia, *Jeta*, 132.

Οθωμανούς το 1912³⁹⁷. Η επιλογή της συγκεκριμένης ημερομηνίας έγινε, επειδή ο κομμουνισμός αποτελούσε ξένη ιδεολογία για τους Αλβανούς, οι οποίοι στην πλειοψηφία τους ήταν αγρότες και αναλφάβητοι. Ο Ενβέρ Χότζα και η υπόλοιπη κομματική ηγεσία υιοθέτησαν τον πατριωτισμό ως βασικό άξονα της κομμουνιστικής ρητορικής³⁹⁸.

Η λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου έδωσε τέλος στη «Μεγάλη Αλβανία», την οποία είχαν δημιουργήσει οι δυνάμεις του Άξονα σε εμπόλεμη κατάσταση. Παρόλο που ο Χότζα καταδίκασε αργότερα τον αποκλεισμό του Κοσόβου και των άλλων περιοχών από το αλβανικό κράτος ως «μία από τις μεγαλύτερες ευρωπαϊκές αδικίες του 20^{ου} αιώνα»³⁹⁹, οι Αλβανοί συμφώνησαν με τους Γιουγκοσλάβους κομμουνιστές στην επιστροφή του Κοσόβου στη Γιουγκοσλαβία⁴⁰⁰.

Αξιοσημείωτη για τις τρέχουσες και μετέπειτα εξελίξεις της ψυχροπολεμικής περιόδου αποτέλεσε η περίφημη «Συμφωνία των Ποσοστών» που υπεγράφη ανάμεσα στον Τσώρτσιλ και τον Στάλιν τον Οκτώβριο του 1944. Όταν στις 11 Οκτωβρίου οι υπουργοί εξωτερικών των δύο χωρών υπέγραψαν το επίσημο πρωτόκολλο της συμφωνίας, το Ηνωμένο Βασίλειο πρότεινε τη συμπερίληψη της Αλβανίας με ποσοστό επιρροής «50%-50%»⁴⁰¹. Φαίνεται πως ο Στάλιν αποδέχτηκε την πρόταση⁴⁰².

³⁹⁷ Reginald Hibbert, *Albania's national liberation struggle: the bitter victory* (London: Pinter, 1991), 41.

³⁹⁸ Bernd Fischer, *Balkan strongmen: dictators and authoritarian rulers of South Eastern Europe* (London: Hurst & Co, 2007), 251.

³⁹⁹ Enver Hoxha, *Titistët* [Τιτοϊκοί] (Tiranë: “8 Nëntori”, 1982), 6.

⁴⁰⁰ Το 1946 κατά την πρώτη επίσκεψη που πραγματοποίησε ο Ενβέρ Χότζα στη Γιουγκοσλαβία, ως πρωθυπουργός, συζήτησε με τον Τίτο το θέμα του μελλοντικού καθεστώτος του Κοσόβου. Ο Αλβανός ηγέτης ζήτησε την επίλυση του προβλήματος στο πλαίσιο της αλβανογιουγκοσλαβικής συμμαχίας. Παρόλο που ο Τίτο συμφώνησε κατ' αρχήν με το γεγονός ότι συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού στο Κόσοβο αποτελούνταν από Αλβανούς – και κατά συνέπεια μία μέρα το Κόσοβο θα ηνώνετο με την Αλβανία – τόνισε ότι μία άμεση ένωση του Κοσόβου με την Αλβανία θα προκαλούσε τεράστια ζημία στη Γιουγκοσλαβία, ενισχύοντας τον εθνικισμό των Σέρβων. Ως εκ τούτου, ο Τίτο άφησε να εννοηθεί – και στην ουσία πρότεινε – ότι η ένωση θα ήταν εφικτή μόνο στην περίπτωση ένταξης της Αλβανίας στην ομοσπονδία της Γιουγκοσλαβίας, ως έβδομης δημοκρατίας. Περισσότερα βλέπε Lauka & Ymeri, 120-130, 246-258.

⁴⁰¹ Paskal Milo, *Të vërtetat e fshehura: Incidenti i kanalit të Korfuzit* [Κρυμμένες αλήθειες: Επεισόδιο Στενών Κερκύρας] (Tiranë: Toena, 2010), 26.

⁴⁰² Lauka & Ymeri, 120-130.

Το Ηνωμένο Βασίλειο και οι Η.Π.Α. έστειλαν στην Αλβανία αποστολές, οι οποίες λειτούργησαν ως διπλωματικοί σύνδεσμοι μέχρι την αναμενόμενη σύναψη των διπλωματικών σχέσεων. Οι τελευταίες δεν αποκαταστάθηκαν ποτέ έως το τέλος του Ψυχρού Πολέμου⁴⁰³. Η βασική αιτία ήταν η ύπαρξη αμοιβαίων προκαταλήψεων, καθώς και η προκλητική πολιτική του νέου αλβανικού καθεστώτος⁴⁰⁴.

Οι κομμουνιστές ήταν δύσπιστοι απέναντι στη Δύση, όσον αφορά την ανεκτική θέση που έδειχνε η τελευταία απέναντι στην οικονομική και κοινωνική πραγματικότητα της Αλβανίας. Πίστευαν ότι το καπιταλιστικό σύστημα είχε αποτύχει ολοσχερώς, καθώς έφερε την ευθύνη για την τεράστια υπανάπτυξη της χώρας⁴⁰⁵.

Το Ηνωμένο Βασίλειο, ως συμμαχική δύναμη, προσπάθησε να περιορίσει την επιρροή των Αλβανών κομμουνιστών στο Εθνικό Απελευθερωτικό Κίνημα, ενισχύοντας, παράλληλα, τους αντικομμουνιστές. Ο βασικός στόχος των Βρετανών ήταν κυρίως η παρεμπόδιση των κομμουνιστών στη λήψη της μεταπολεμικής πολιτικής εξουσίας της Αλβανίας⁴⁰⁶. Επίσης, καταβλήθηκαν ανεπιτυχείς προσπάθειες για τη δημιουργία ενός κοινού μετώπου αντίστασης.

Εντούτοις, η υλική και ηθική βοήθεια των Βρετανών είχε μεγάλη σημασία για τον αγώνα των Αλβανών παρτιζάνων. Οι Βρετανοί είχαν υιοθετήσει στην πολιτική τους τη θέση πως το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο – τη βασικότερη ομάδα του οποίου αποτελούσαν οι κομμουνιστές – ήταν η κύρια αντιστασιακή δύναμη της Αλβανίας που πολεμούσε κατά του Άξονα⁴⁰⁷. Επιπρόσθετα, δεν αναγνώρισαν καμία αλβανική εξόριστη κυβέρνηση ή τον ίδιο τον Ζόγκου, ο οποίος την ημέρα της ιταλικής εισβολής κατέφυγε στην Ελλάδα και μετά στην Αγγλία⁴⁰⁸.

⁴⁰³ Richard J. Crampton, *The Balkans Since the Second World War* (London: Longman, 2002), 47-48.

⁴⁰⁴ Βλέπε «Επεισόδιο της Κέρκυρας και αλβανογιουγκοσλαβική συμμαχία» στη σελίδα 137.

⁴⁰⁵ Crampton, 3-4.

⁴⁰⁶ Elisabeth Barker, *British Policy in South-East Europe in the Second World War* (London: The Macmillan Press, 1976), 53.

⁴⁰⁷ Julian Amery, *Approach March: A Venture in autobiography* (London: Hutchinson, 1973), 400.

⁴⁰⁸ Υπουργείο Εξωτερικών, Υπηρεσία Διπλωματικού και Ιστορικού Αρχείου, *Ο Γκράτσι γράφει για την ιταλική επίθεση κατά της Ελλάδας* (Αθήνα: Παπαζήση, 2008), 157.

Η συνεργασία των Αλβανών παρτιζάνων με τους Βρετανούς την περίοδο της αντίστασης ήταν κατά κύριο λόγο ομαλή. Δεν έλειπαν όμως επεισόδια, τα οποία μαζί με την ιδεολογική αντιπαλότητα των κομμουνιστών προς τη Δύση συνέβαλαν στην ανάδυση αμοιβαίων προκαταλήψεων⁴⁰⁹.

Στις 2 Δεκεμβρίου 1945 έλαβαν χώρα οι πρώτες μεταπολεμικές εκλογές. Στην πραγματικότητα, το Εθνικό Απελευθερωτικό Μέτωπο – πλέον με την ονομασία «Δημοκρατικό Μέτωπο» – δεν ερχόταν αντιμέτωπο με σχεδόν καμία αντιπολίτευση, λαμβάνοντας το 93% των ψήφων⁴¹⁰. Επίσης, οι συγκεκριμένες εκλογές ήταν οι πρώτες στις οποίες ψήφισαν οι γυναίκες⁴¹¹.

Στις 11 Ιανουαρίου 1946 καταργήθηκε η μοναρχία και στην Αλβανία κηρύχθηκε η λαϊκή δημοκρατία⁴¹². Ο Σοβιετικός πρεσβευτής Dimitr S. Cuvahin, παρευρισκόμενος στη συνέλευση, ανέφερε πως όλοι στην αίθουσα ζητωκραύγαζαν το σύνθημα «Ενβέρ-Στάλιν, Σοβιετική Ένωση»⁴¹³.

⁴⁰⁹ Όταν τον Απρίλιο του 1943, στο πλαίσιο της αποστολής «Consensus», οι Βρετανοί έφθασαν για πρώτη φορά στην Αλβανία δια των ελληνο-αλβανικών συνόρων, αποσκοπώντας στην προσέγγιση των αντιστασιακών ομάδων, οι Αλβανοί παρτιζάνοι τους προέτρεψαν κατηγορηματικά να γυρίσουν πίσω, φοβούμενοι μια πιθανή ελληνο-βρετανική συνεννόηση εις βάρος της Αλβανίας. Επίσης, στις 9 Οκτωβρίου 1944, οι Βρετανοί αποβιβάστηκαν στην πόλη των Αγίων Σαράντα (Sarandë), έχοντας ως αποστολή τον έλεγχο της διώρυγας της Κέρκυρας. Η εξέλιξη αυτή αντιμετωπίστηκε με καχυποψία από τους Αλβανούς παρτιζάνους, οι οποίοι δεν ανησυχούσαν μόνο για το μέλλον της εξουσίας τους στη μεταπολεμική Αλβανία, αλλά προβληματίζονταν, επίσης, για τις εδαφικές διεκδικήσεις της Ελλάδας στη νότια Αλβανία. Η τελευταία ανησυχία επικρατούσε κυρίως εξαιτίας της συμμετοχής των δυνάμεων του ΕΔΕΣ στην επιχείρηση των Βρετανών. Την ίδια περίοδο δέκα Βρετανοί αλεξιπτωτιστές μπόκαν στην κεντρική Αλβανία χωρίς την άδεια του Γενικού Επιτελείου του Αλβανικού Εθνικο-Απελευθερωτικού Στρατού. Μετά από πίεση του εκπροσώπου της γιουγκοσλαβικής στρατιωτικής αποστολής, οι Αλβανοί κομμουνιστές ζήτησαν από τους Βρετανούς να αποχωρήσουν άμεσα από την κεντρική Αλβανία, καθώς και από τους Αγίους Σαράντα. Όταν στις 20 Δεκεμβρίου 1944 οι Βρετανοί πρότειναν την αποστολή 1200 ατόμων στο πλαίσιο της διαχείρισης της βοήθειας της UNRRA, ο Χότζα εμφανίστηκε αντίθετος, φοβούμενος μία πιθανή ανατροπή των κομμουνιστών από την πολιτική εξουσία. Περισσότερα βλέπε Fischer, *Albania*, 147, 232; Dedijer, 130; Milo, *Të vërtetat*, 33.

⁴¹⁰ Anton Logoreci, *The Albanians – Europes Forgotten Survivors* (London: Gollancz, 1977), 86.

⁴¹¹ Alia, 128; Zyhdj Dervishi, *Gratë në turbulencat e mendësive dhe realiteti politik* [Οι γυναίκες στον αναβρασμό των νοοτροπιών και η πολιτική πραγματικότητα] (Tiranë: Emal, 2011), 141-151.

⁴¹² Pollo & Puto, 250.

⁴¹³ Dimitr S. Cuvahin, *Shërbimi im diplomatik në Shqipëri* [Η διπλωματική υπηρεσία μου στην Αλβανία] (Tirane: Almera, 2009), 29.

Η πολιτική που ακολούθησαν οι κομμουνιστές στην απελευθερωμένη Αλβανία προκάλεσε την όξυνση της επιφυλακτικότητας από την πλευρά των δυτικών χωρών. Η τυραννική πίεση που εφάρμοσε η κυβέρνηση εναντίον της αντιπολίτευσης αμέσως μετά τις εκλογές έγινε ορατή στις δίκες κατά των εγκληματιών πολέμου, γνωστές ως «δίκες του λαού». Εκτός από εκείνους που συνεργάστηκαν με τους κατακτητές, εκκαθαρίστηκαν και όλοι οι εναπομείναντες αντικομμουνιστές⁴¹⁴. Παράλληλα, η αλβανική κυβέρνηση κατηγόρησε τη βρετανική αποστολή για υποστήριξη της αντιπολίτευσης και υπονόμηση της λαϊκής εξουσίας⁴¹⁵.

Τα νέα οικονομικά και κοινωνικά μέτρα είχαν ως βασικό στόχο την ανάπτυξη της φτώχειας και κατεστραμμένης από τον πόλεμο Αλβανίας στο συντομότερο δυνατό χρονικό διάστημα⁴¹⁶. Επίσης, στόχευαν στην ανατροπή της παραδοσιακής – οικονομικής, κοινωνικής και πολιτικής – τάξης πραγμάτων⁴¹⁷. Επρόκειτο για ριζικές μεταρρυθμίσεις και αλλαγές⁴¹⁸.

Η κομμουνιστική κυβέρνηση επιτέθηκε στην αστική και μικροαστική τάξη⁴¹⁹, κατάσχοντας τις περιουσίες που είχαν αποκτηθεί κατά την διάρκεια της κατοχής, ενώ η υπόλοιπη περιουσία επιβαρύνθηκε φορολογικά⁴²⁰. Για πρώτη φορά η διανομή της γης στους ακτήμονες αγρότες έλυσε ένα μόνιμο οικονομικό και κοινωνικό πρόβλημα της αλβανικής κοινωνίας. Παράλληλα, η κυβέρνηση στόχευε στην προσέγγιση των αγροτών, οι οποίοι ήταν συνήθως συντηρητικοί και επιφυλακτικοί απέναντι στην ιδεολογία του κομμουνισμού⁴²¹. Χάρη στην αγροτική μεταρρύθμιση δόθηκαν πέντε στρέμματα σε κάθε οικογένεια, ενώ πριν από τη μεταρρύθμιση το 27% της γης άνηκε

⁴¹⁴ Enver Hoxha, *Vepra*, vëllimi 3 [τόμος 3], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1969), 57-58.

⁴¹⁵ Milo, *Të vërtetat*, 53-57.

⁴¹⁶ Nicholas C. Pano, *The People's Republic of Albania* (Baltimore: The John Hopkins Press, 1968), 13.

⁴¹⁷ Pollo & Puto, 248.

⁴¹⁸ Barbara Jelavich, *Ιστορία των Βαλκανίων* (Αθήνα: Πολύτροπον, 2006), 528-529.

⁴¹⁹ Lauka & Ymeri, 201-221.

⁴²⁰ Jelavich, 530.

⁴²¹ Logoreci, 85.

σε μόνο 4720 οικογένειες⁴²². Επιπλέον, ξεκίνησε με γοργούς ρυθμούς η διαδικασία εθνικοποίησης των επιχειρήσεων που κατείχαν οι Ιταλοί και οι Γερμανοί, καθώς και των μεγάλων περιουσιών, όπως ήταν τα ορυχεία, τα δάση και ούτω καθεξής. Το 1945 εθνικοποιήθηκε το 7% των βιομηχανικών επιχειρήσεων, ενώ στα επόμενα δύο χρόνια το 100%⁴²³.

Η ανασφάλεια της αλβανικής ηγεσίας παρέμενε υψηλή εξαιτίας της αντιπαράθεσης ανάμεσα στο Κ.Ε.Α., από τη μία πλευρά, και τους κάθε είδους διαφωνούντες εντός και εκτός του Κ.Ε.Α., από την άλλη. Ως εκ τούτου, η συστηματική καταπολέμηση των αντιφρονούντων ήταν βασική προτεραιότητα των Αλβανών κομμουνιστών για την παγίωση της πολιτικής εξουσίας⁴²⁴.

Παράλληλα, η ανασφάλεια του αλβανικού καθεστώτος ήταν απόρροια και άλλων εσωτερικών παραγόντων. Τέτοιες σημαντικές πηγές ανασφάλειας ήταν ο υποσιτισμός και η αδυναμία της κυβέρνησης να αντιμετωπίσει το συγκεκριμένο πρόβλημα. Η ανεπάρκεια σιτηρών αποτελούσε πάγιο πρόβλημα, έχοντας ως συνέπεια την αδυναμία παραγωγής ψωμιού, δηλαδή ειδών πρώτης ανάγκης. Πέραν της οικονομικής φύσεως του ζητήματος, η μη κάλυψη των βασικών αναγκών του πληθυσμού είχε σημαντική επίπτωση στην εξωτερική πολιτική της Αλβανίας⁴²⁵. Μία άμεση διακοπή των εξωτερικών συναλλαγών για την εξασφάλιση βασικών τροφίμων θα οδηγούσε στην αμφισβήτηση της πολιτικής εξουσίας από τον αλβανικό λαό. Με αυτό το σκεπτικό ο Ενβέρ Χότζα υπογράμμιζε συχνά τη στρατηγική σημασία της κάλυψης των αναγκών

⁴²² Alia, 129.

⁴²³ Peter Prifti, *Socialist Albania Since 1944: domestics and foreign developments* (Cambridge, Mass: M.I.T Press, 1978), 53.

⁴²⁴ Σύμφωνα με τις γαλλικές εφημερίδες *L'Igile Marocaine* της 14^{ης} Φεβρουαρίου 1953 και *L'aurore* της 14^{ης} Μαρτίου 1953, η Αλβανία αποτελούσε τον πρώτο αντικομμουνιστικό στόχο της αμερικανικής πολιτικής υπό την προεδρία του Αϊζενχάουερ. Επίσης, στις 6 Φεβρουαρίου 1956 με επιστολή προς τον Γενικό Γραμματέα του Ο.Η.Ε. ο Αλβανός υπουργός εξωτερικών διαμαρτυρήθηκε για την παραβίαση της αλβανικής εθνικής κυριαρχίας από τις Η.Π.Α. σε καιρό ειρήνης. Σύμφωνα με τον Αλβανό υπουργό εξωτερικών, τον Ιανουάριο του ίδιου έτους οι Η.Π.Α. είχαν στείλει από τη Δυτική Γερμανία αερόστατα, τα οποία περιείχαν εκρηκτικά και ενημερωτικά φυλλάδια εναντίον της αλβανικής κυβέρνησης, καθώς και μεγάλου βάρους μηχανές αεροφωτογράφισης. ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1953, φ. 290, 1-3/2, και έτος 1956, φ. 245, 32/4. Επιπλέον, βλέπε στο Παράρτημα το ζήτημα 1 «Ο διεθνής γραπτός τύπος περιέγραφε την κατάσταση που επικρατούσε στην Αλβανία το 1953».

⁴²⁵ Januz Januzaj, *Shqipëria ime: unë dhe Ramiz Alia* [Η δικιά μου Αλβανία: εγώ και ο Ραμίζ Αλία] (Tiranë: Toena, 2012), 51.

του πληθυσμού για ψωμί – καθώς και την εξασφάλιση αποθεμάτων για περιπτώσεις ακραίων κλιματικών συνθηκών ή έναρξης πολέμου – για τη διαφύλαξη της εθνικής κυριαρχίας, καθώς και για τη νομιμοποίηση του πολιτικού καθεστώτος⁴²⁶.

Στην Αλβανία, καθώς και στα υπόλοιπα σοσιαλιστικά κράτη, ο χώρος της τέχνης χρησιμοποιήθηκε από το πολιτικό καθεστώς με στόχο τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης. Ο μηχανισμός της προπαγάνδας στο εσωτερικό της Αλβανίας διαπότιζε σχεδόν ολόκληρη την κρατική δομή και την κοινωνία. Το Κ.Ε.Α. επέβαλε αυστηρό έλεγχο και λογοκρισία στην τέχνη, αφενός για τον περιορισμό των αντίθετων απόψεων στο εσωτερικό της Αλβανίας, αφετέρου για την παρεμπόδιση πιθανής επιρροής από τις ιδεολογικά και πολιτικά αντίπαλες χώρες⁴²⁷. Σύμφωνα με τον Χότζα, η τέχνη αποτελούσε το πιο σημαντικό μέσο διαβίβασης στο εσωτερικό της χώρας όλων των κινδύνων που προέρχονταν από τα εχθρικά κράτη και τις αντίστοιχες ηγεσίες τους⁴²⁸.

Η καταπολέμηση της ελιτιστικής και τεχνοκρατικής συμπεριφοράς αποτελούσε μία ακόμη προτεραιότητα του αλβανικού σοσιαλιστικού καθεστώτος για την παγίωσή του⁴²⁹. Πρακτικές, όπως η συχνή μετακίνηση του ανθρώπινου δυναμικού σε διαφορετικό γεωγραφικό τόπο, καθώς και η αναγκαστική εργασία των διανοούμενων στην παραγωγική γραμμή των αγροτικών περιοχών, είχαν ως βασικό στόχο την

⁴²⁶ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 24 [τόμος 24], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1977), 587-599.

⁴²⁷ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 30 [τόμος 30], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1979), 363-397.

⁴²⁸ Όσον αφορά τον έλεγχο της προπαγάνδας, ο Ενβέρ Χότζα τόνιζε κατά τη διάρκεια συνάντησης με μία κινεζική αποστολή τον Νοέμβριο του 1963 ότι: «*Το κόμμα προχωρά προσηκτικά...στον χώρο της ζωγραφικής, του θεάτρου, της μουσικής, ώστε να μη δεισδύουν στον σοσιαλιστικό πολιτισμό και την τέχνη διεφθαρμένες, μπουρζουάζικες και ρεβιζιονιστικές τάσεις. Ο κίνδυνος για τις σοσιαλιστικές χώρες είναι μεγάλος, ειδικά για εμάς τους Αλβανούς, όντας εντελώς περιτριγυρισμένοι από μπουρζουαζικά και ρεβιζιονιστικά κράτη, τα οποία χύνουν συνεχώς δηλητήριο μέσω του ραδιοφώνου, της τηλεόρασης, των κινηματογραφικών ταινιών και ούτω καθεξής*». Hoxha, *Vepra*, vëll. 25, 551-558. Επίσης, βλέπε Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 46 [τόμος 46], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1985), 87-106.

⁴²⁹ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 43 [τόμος 43], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1984), 102-119.

εξάλειψη των διανοούμενων, ως οικονομικοκοινωνικής τάξης, καθώς και της γραφειοκρατίας, ως προβληματικού φαινομένου⁴³⁰.

Επηρεασμένη από την πολιτιστική επανάσταση της Κίνας κατά τη δεκαετία του 1960, η αλβανική κυβέρνηση προχώρησε στην κατάργηση των στρατιωτικών βαθμών ιεραρχίας⁴³¹. Παρόμοια πρωτοβουλία είχε ληφθεί στην Κίνα το 1965. Ενώ εκ πρώτης όψεως το συγκεκριμένο μέτρο αφορούσε την καταπολέμηση της διανοήσης, της ιεραρχίας και της γραφειοκρατίας – στο πλαίσιο της ταξικής πάλης – στην πραγματικότητα το κόμμα αποσκοπούσε στον πλήρη έλεγχο του στρατού. Επίσης, το φιλειρηνικό κλίμα που εκδηλώθηκε στην Αμερική και την Ευρώπη κατά του πολέμου του Βιετνάμ, καθώς και η ύφεση στην αμερικανοσοβιετική ένταση, γνωστή ως «détente», ενόχλησαν την αλβανική ηγεσία, κυρίως σε πολιτικό και κοινωνικοψυχολογικό επίπεδο⁴³². Η πολιτική εξουσία του Ενβέρ Χότζα και, δευτερευόντως, η κυριαρχία της Αλβανίας ως μικρού και αδύναμου κράτους κινδύνευαν από έναν πιθανό συμβιβασμό των υπερδυνάμεων εις βάρος του αλβανικού καθεστώτος. Η συγκεκριμένη ανασφάλεια ήταν πιο έντονη πριν την ανάπτυξη στρατηγικών σχέσεων μεταξύ Αλβανίας και Κίνας. Εξίσου ανησυχητική για την αλβανική ηγεσία ήταν η εκ των έξω διείσδυση του φιλειρηνικού κλίματος, κυρίως στις σχέσεις του ατόμου με την πολιτική εξουσία. Όσον αφορά τον στρατό και τον υπόλοιπο

⁴³⁰ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 44 [τόμος 44], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1985), 243-257; Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 37 [τόμος 37], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1982), 230-263; Enver Hoxha, *Kundër revizionizmit modern: përmbledhje veprash, 1965-1967* [Ενάντια στο σύγχρονο ρεβιζιονισμό: περίληψη έργων, 1965-1967], Instituti i studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1979), 303-309.

⁴³¹ Βλέπε στο Παράρτημα το ζήτημα 2 «Η στρατηγική σημασία της πολιτικής διαπαιδαγώγησης σύμφωνα με την αλβανική ηγεσία».

⁴³² Σε συνομιλία που είχε στην Αλβανία με τον Κινέζο πρεσβευτή, Γκεν Μπιάο, στις 22 Μαΐου 1969 ο Ενβέρ Χότζα τόνιζε με χαρακτηριστικό ύφος: «Εμείς δεν μπορούμε να ζήσουμε χωρίς πολέμους και αγώνες. Οι ρεβιζιονιστές και οι ιμπεριαλιστές επιθυμούν την ύφεση, σε αντίθεση με εμάς που θέλουμε επανάσταση. Εκείνοι που μιλούν και προπαγανδίζουν υπέρ του “ουμανισμού” και της “ειρηνικής συνύπαρξης” έχουν ως βασικό στόχο να κόβουν και να ράβουν εις βάρος των λαών». ΚΑΚΔΑ, έτος 1969, φ. 5, 24.

κρατικό μηχανισμό⁴³³, συνεχίστηκαν οι συχνές και βίαιες εκκαθαρίσεις, ειδικά μετά την ύφεση της επαγρύπνησης που έφερε το κλίμα της détente⁴³⁴.

Εκτός από τη σύγχυση της κομμουνιστικής ιδεολογίας με την εθνική ταυτότητα, στο πλαίσιο της αποδοχής της πρώτης από τον λαό, ο Χότζα στόχευε στην επίτευξη μίας άγραφης συλλογικής και μακροπρόθεσμης σύμβασης ανάμεσα στην αλβανική κοινωνία και την πολιτική εξουσία του Κ.Ε.Α⁴³⁵. Είναι χαρακτηριστική η συνομιλία του Αλβανού ηγέτη με την αντιπροσωπεία του Κομμουνιστικού Κόμματος Ινδονησίας τον Οκτώβριο του 1964 στα Τίρανα. Ο Χότζα τόνιζε, μεταξύ άλλων, ότι ο αλβανικός λαός είχε δώσει τον λόγο του για την υπεράσπιση της πατρίδας και της ιδεολογίας του Μαρξισμού-Λενινισμού:

*«Ακόμη και αν ο λαός μείνει πεινασμένος, θα συνεχίσει να εφαρμόζει ρητά και αιώνια ό,τι λέει το κόμμα, διότι το κόμμα έχει πάντα δίκαιο»*⁴³⁶.

Για το αλβανικό καθεστώς ο σημαντικότερος προπαγανδιστικός μηχανισμός για τη διαμόρφωση της κοινής γνώμης εκ των άνω ήταν ο κινηματογράφος. Στο προπαγανδιστικό αυτό πλαίσιο η καλλιέργεια του «νέου ανθρώπου» είχε ως βασική προϋπόθεση τη συστημική καταπολέμηση όλων των μορφών εξουσίας, οι οποίες ανταγωνίζονταν τη σοσιαλιστική εξουσία και το κομμουνιστικό ιδεώδες. Η θρησκεία αποτελούσε μία τέτοια πηγή εξουσίας, την οποία καταπολέμησε συστηματικά το

⁴³³ Σε συνεδρίαση του Πολιτικού Γραφείου του Κ.Ε.Α. στις 8 Δεκεμβρίου 1970 ο Χότζα άσκησε έντονη κριτική στους ιθύνοντες του υπουργείου άμυνας: «Στον στρατό δε βλέπουμε να εκτελούνται επακριβώς οι κανονισμοί, οι εντολές και τα καθήκοντα. Τα κύρια στελέχη του στρατού έχουν ειδικευτεί όχι σε μία, αλλά σε δύο στρατιωτικές ακαδημίες. Ως εκ τούτου, πώς να μην καλλιεργούνται φαινόμενα, όπως η μεγαλομανία, το ακαδημαϊκό πνεύμα, τα μεγαλεπήβολα σχέδια ή η υποτίμηση του λαού;». Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 45 [τόμος 45], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1985), 242-247.

⁴³⁴ Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, *Historia e Partisë së Punës së Shqipërisë* [Ιστορία του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας] (Tiranë: “8 Nëntori”, 1981), 487-496, 503-506.

⁴³⁵ Το έργο «Besa yahut Ahde Vefâ» (Μπέσα ως τήρηση του λόγου) που έγραψε στην τουρκική γλώσσα το 1874 ο Σαμί Φράσερι, πρωτεργάτης του αλβανικού εθνικού κινήματος, μυθοποιούσε τον λόγο τιμής, ως κοινωνικοπολιτιστική αξία των Αλβανών. Αργότερα, ο Ενβέρ Χότζα επισήμαινε συνεχώς στον δημόσιο λόγο του το στοιχείο αυτό του παρελθόντος.

⁴³⁶ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 28 [τόμος 28], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1978: 42-67.

αλβανικό καθεστώς⁴³⁷. Σε αυτό το πνεύμα η θρησκεία και οι θρησκευτικές κοινότητες αντιμετώπιστηκαν με τουλάχιστον δύο τρόπους⁴³⁸. Η καταπολέμηση της θρησκείας έγινε, πρώτον, δια της καταστροφής – οργανωμένης ή έμμεσης – του θρησκευτικού υλικού των ιερών χώρων λατρείας και, δεύτερον, μέσω της συστηματικής διαμόρφωσης της συλλογικής συνείδησης, κυρίως στις γυναίκες και τους νέους⁴³⁹.

Σύμφωνα με τον Χουλουςί Χάκο, υποστηρικτή του «Επιστημονικού Αθεϊσμού» στο ακαδημαϊκό και κομματικό επίπεδο της Αλβανίας, η θρησκεία αποτελούσε ιδεολογικό μηχανισμό στα χέρια των ιμπεριαλιστών, οι οποίοι προσπαθούσαν συνεχώς να υποτάσσουν την ψυχή των Αλβανών από την αρχαιότητα έως σήμερα. Η θρησκεία τασσόταν κατά του υλισμού, και γι' αυτό απειλούσε άμεσα την ύπαρξη του κομμουνιστικού καθεστώτος, καθώς και την εθνική κυριαρχία του αλβανικού κράτους⁴⁴⁰. Ο «Επιστημονικός Αθεϊσμός» υλοποιήθηκε στην πράξη μετά την παγίωση της εξουσίας των Αλβανών κομμουνιστών με αποκορύφωμα την καταστροφή των θρησκευτικών μνημείων το 1967. Εννέα χρόνια αργότερα οι θρησκευτικές ελευθερίες των Αλβανών πολιτών έπαψαν να υφίστανται και νομικά δια της θέσπισης του νέου

⁴³⁷ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 40 [τόμος 40], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1983), 101-112.

⁴³⁸ Επίσης, ο Ενβέρ Χότζα σχημάτιζε μία νοητή πυραμίδα, όσον αφορά τους κινδύνους που παρουσίαζαν οι θρησκευτικές κοινότητες για το αλβανικό καθεστώς. Σύμφωνα με αυτήν την κατάταξη, οι μεγαλύτερες προσπάθειες έπρεπε να καταβάλλονται στην καταπολέμηση της καθολικής θρησκείας, έπειτα της ορθόδοξης και στο τέλος των μουσουλμάνων. Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 26 [τόμος 26], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1978), 89-98; Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, *Dokumente kryesore të Partisë së Punës së Shqipërisë* [Κύρια έγγραφα του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας], vëllimi V [τόμος 5] (Tiranë: “8 Nëntori”, 1974), 240-246.

⁴³⁹ Ενδιαφέρον είναι το σκεπτικό του Χότζα σε ό,τι αφορά τη θρησκεία, όπως έγινε αντιληπτό στο πλαίσιο των δηλώσεων που πραγματοποίησε σε συνεδρίαση του Προεδρείου της Κεντρικής Επιτροπής του Κ.Ε.Α. στις 14 Φεβρουαρίου 1964: «Ο πιο μεγάλος και καρποφόρος αγώνας για την εξάλειψη των θρησκευτικών προκαταλήψεων δεν ταυτίζεται αποκλειστικά με τις θεωρητικές διαλέξεις, αλλά συνδέεται πρωτίστως με την καθημερινή ζωή, την εργασία και τις καθημερινές δραστηριότητες...είναι αναγκαιότητα να παράγουμε ταινίες, διότι πιστεύω ότι με αυτόν τον τρόπο θα αντικαταστήσουμε πολλά από τα επιστημονικά συνέδρια που διοργανώνονται, όσο αποδοτικά και αν είναι τα τελευταία. Να καταβάλλονται προσπάθειες με στόχο τη μη προσέλευση του λαού στις εκκλησίες, δηλαδή να προσπαθούμε να αποκαλύψουμε το προσώπιο των ψεμάτων που φτιάχτηκαν και υπάρχουν σε πολλές μορφές, όπως είναι το κάλυμμα της κεφαλής στους ιερείς και τους μοναχούς, τα ασημένια στολίδια ή το λιβάνι. Όλα αυτά πρέπει να γίνουν ανεπιθύμητα για τους ανθρώπους, ώστε να μην επισκέπτονται ξανά τις εκκλησίες». Περισσότερα βλέπε Hoxha, *Vepra*, vëll. 26, 89-98.

⁴⁴⁰ Hulusi Hako, *Ateizmi shkencor* [Επιστημονικός αθεϊσμός] (Tiranë: Mihal Duri, 1983), 70-125, 210-213.

συντάγματος του 1976. Παράλληλα με την καταπολέμηση της θρησκείας, το Κ.Ε.Α. προχώρησε στη σταδιακή κολεκτιβοποίηση της γης και της γεωργίας. Όταν το 1967 η αλβανική πολιτική εξουσία κατέστρεψε τους ιερούς χώρους λατρείας, όπως τις εκκλησίες και τα τζαμιά, είχε ολοκληρωθεί η διαδικασία κολεκτιβοποίησης της γης, ακόμα και στις πιο δύσβατες περιοχές της ορεινής Αλβανίας⁴⁴¹.

Η καλλιέργεια της συλλογικής σοσιαλιστικής συνείδησης βασίστηκε στην πολιτική διαπαιδαγώγηση του αλβανικού λαού, σύμφωνα με την ιδεολογία του κομμουνισμού, καθώς και με τις συνεισφορές των Μαρξ, Ένγκελς, Λένιν, Στάλιν, Μάο και Χότζα. Ως αποτέλεσμα, καταπολεμήθηκε ο ατομικισμός, ενώ καταβλήθηκαν προσπάθειες για την εμπέδωση αξιών, όπως η συλλογικότητα, η απλότητα και η αποταμίευση⁴⁴². Η συλλογική υιοθέτηση σοσιαλιστικής συνείδησης – η τελευταία ήταν απόλυτα συνδεδεμένη με την εθνική ταυτότητα – διαδραμάτιζε στρατηγικό ρόλο στην υπεράσπιση της κυριαρχίας της χώρας, καθώς και του πολιτικού καθεστώτος⁴⁴³. Όμως, εκτός από την καλλιέργεια της συνείδησης και την ανάπτυξη συναισθηματικών δεσμών για την πατρίδα και το κόμμα, εξίσου σημαντική ήταν και η καλλιέργεια της σωματικής ευρωστίας. Μάλιστα, το επίσημο σύνθημα του Κ.Ε.Α. «σε ένα χέρι τη σκαπάνη και στο άλλο το ντουφέκι» αντιπροσώπευε συμβολικά τον αγώνα της δημιουργίας του «νέου ανθρώπου». Η σκαπάνη συμβόλιζε την οικονομική ανασυγκρότηση της Αλβανίας, ενώ το ντουφέκι παρέπεμπε στην υπεράσπιση της χώρας από εξωτερικούς και εσωτερικούς εχθρούς προτάσσοντας το ίδιο το σώμα⁴⁴⁴. Η ταυτόχρονη συλλογική ταύτιση του λαού

⁴⁴¹ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 35 [τόμος 35], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1982), 230-242.

⁴⁴² Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 34 [τόμος 34], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1981), 175.

⁴⁴³ Ο Ενβέρ Χότζα δήλωνε τον Ιανουάριο του 1966: «Χρειαζόμαστε μία νέα γενιά, διαπαιδαγωγημένη με ιδέες, αλλά να μην είναι σωματικά άρρωστη. Το στρατιωτικό καθήκον αποτελεί σημαντική πατριωτική και ηθική υποχρέωση στο πλαίσιο της σωματικής, ηθικής, πολιτικής και στρατιωτικής προετοιμασίας για την υπεράσπιση της πατρίδας». Περισσότερα βλέπε Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 31 [τόμος 31], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1980), 137-147.

⁴⁴⁴ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 39 [τόμος 39], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1983), 242-255.

με το κόμμα και την πατρίδα εξυπηρετούσε τη διαιώνιση της πολιτικής εξουσίας του Κ.Ε.Α.⁴⁴⁵.

Στο ίδιο πλαίσιο, αξιοσημείωτες ήταν οι προσπάθειες της αλβανικής κυβέρνησης για την καταπολέμηση του αναλφαριθμητισμού στο λαό. Σύμφωνα με τον Αλία, το 85% του πληθυσμού στην Αλβανία ήταν αναλφάβητοι, ενώ το 1985 περίπου 60% των νέων είχαν ολοκληρώσει τη μέση εκπαίδευση⁴⁴⁶. Επίσης, το 1972 στα Τίρανα διοργανώθηκε το εθνικό Συνέδριο Ορθογραφίας, όπου τυποποιήθηκε για πρώτη φορά η αλβανική γλώσσα⁴⁴⁷. Το συγκεκριμένο Συνέδριο, το οποίο διοργανώθηκε έπειτα από πρωτοβουλία του κομμουνιστικού καθεστώτος, συνέβαλε στην ενδυνάμωση της εθνικής ταυτότητας. Το πρώτο συνέδριο είχε λάβει χώρα το 1908 στο Μοναστήρι – σημερινή Π.Γ.Δ.Μ. – όπου καθιερώθηκε το λατινικό αλφάβητο στη βάση της αλβανικής γλώσσας⁴⁴⁸.

Ένα από τα θετικά αποτελέσματα που έφερε στην Αλβανία το σοσιαλιστικό-ολοκληρωτικό καθεστώς αφορούσε τις προσπάθειες για τη χειραφέτηση της γυναίκας. Ωστόσο, η συγκεκριμένη διαδικασία επιβλήθηκε εκ των άνω, προσφέροντας μία αλλοιωμένη εικόνα για τη γυναίκα, παρουσιάζοντάς την αφοσιωμένη στο δίπτυχο «κόμμα-πατρίδα»⁴⁴⁹. Εντούτοις, οι αλλαγές που επιτεύχθηκαν αναφορικά με τη θέση της γυναίκας στην κοινωνία σε σύγκριση με το παρελθόν ήταν τεράστιες. Το 1969 ο Χότζα υπογράμμιζε στο προεδρείο της Κ.Ε. του Κ.Ε.Α. την αναγκαιότητα της καταπολέμησης των προκαταλήψεων κατά της γυναίκας, που είχαν κληρονομηθεί από το παρελθόν. Επίσης, προσέθετε ότι πίσω από το πέπλο της νύφης στον γάμο ή το κύρος του νοικοκύρη κρυβόταν η κοινωνική διάκριση εις βάρος της γυναίκας στο πλαίσιο της ταξικής εκμετάλλευσης⁴⁵⁰. Σύμφωνα με τον Χουλουσί Χάκο, η καταπίεση

⁴⁴⁵ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 36 [τόμος 36], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1982), 32-60.

⁴⁴⁶ Januzaj, 203.

⁴⁴⁷ Στο ίδιο, 100-101.

⁴⁴⁸ Dervishi, *Historia*, 715-716.

⁴⁴⁹ Dervishi, *Gratë*, 156-187.

⁴⁵⁰ Hoxha, *Vepra*, vëll. 40, 101-112.

της γυναίκας αποτελούσε μόνιμο χαρακτηριστικό της αλβανικής παραδοσιακής κοινωνίας, όπως συνέβαινε και στις άλλες μη σοσιαλιστικές κοινωνίες⁴⁵¹. Αξιοσημείωτο είναι ότι η επένδυση του κομμουνιστικού καθεστώτος στην εκ των άνω χειραφέτηση της γυναίκας – καθώς και άλλα μέτρα που εισήγαγε η κυβέρνηση – είχαν ως έμμεσο αποτέλεσμα τη διακοπή των παραδοσιακών δεσμών των Αλβανών μουσουλμάνων με το οθωμανικό παρελθόν. Παλαιότερα, ο Ζόγκου είχε απαγορεύσει την μπούργκα, όμως η ουσιαστική διακοπή των δεσμών με την οθωμανική παράδοση επιτεύχθηκε μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο⁴⁵².

Η παραποίηση της ιστορίας ήταν ένας άλλος μηχανισμός που χρησιμοποίησε το αλβανικό καθεστώς για την παγίωση της πολιτικής εξουσίας. Η επιδιωκόμενη εμπέδωση της νέας συλλογικής συνείδησης προϋπέθετε τη δημιουργία μίας εθνοκεντρικής και ιδεολογικά φιλοκομμουνιστικής κατεύθυνσης στις επιστήμες και ιδίως στην ιστορία.⁴⁵³ Ωστόσο, σύμφωνα με τον διαλεκτικό υλισμό, η επιστήμη δε στηρίζεται σε αβάσιμες υποθέσεις, αλλά σε επιχειρήματα και γεγονότα. Στη συνεδρίαση του Πολιτικού Γραφείου του Κ.Ε.Α. στις 3 Νοεμβρίου 1969 ο Χότζα ζήτησε από τους Αλβανούς επιστήμονες και ερευνητές να μην «εξαλβανίζουν» τα ιστορικά και αρχαιολογικά ευρήματα που ανήκουν σε άλλους πολιτισμούς, αποφεύγοντας τις ακραίες εκφάνσεις εξαλβανισμού⁴⁵⁴.

⁴⁵¹ Hulusi Hako, *Gruaja dhe fëmija – viktimat më të ndjeshme të ideologjisë fetare* [Γυναίκα και παιδί – πρωταρχικά θύματα της θρησκευτικής ιδεολογίας] (Tiranë: Naim Frashëri, 1968), 11-29.

⁴⁵² Halliday, 39-43.

⁴⁵³ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 27 [τόμος 27], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1978), 349-352.

⁴⁵⁴ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 42 [τόμος 42], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1984), 73-82.

5.2 Αίσθηση μικρού κράτους και εξωτερική πολιτική: Η περίπτωση της Αλβανίας και η διαμόρφωση των συμμαχιών

Σύμφωνα με το διάγραμμα 5, η αναγνώριση της Αλβανίας ως μικρού και αδύναμου κράτους βασιζόταν σε αντικειμενικά κριτήρια, όπως η περιορισμένη γεωγραφική έκταση, ο μικρός πληθυσμός, η οικονομική και τεχνολογική υπανάπτυξη και η στρατιωτική ανεπάρκεια. Παράλληλα, όμως, υπήρχε και η υποκειμενική άποψη της αλβανικής πολιτικής ηγεσίας που αντιμετώπιζε την Αλβανία ως μικρό κράτος⁴⁵⁵. Το 1961, αναφερόμενος στη σινοσοβιετική διαμάχη, ο Αλβανός ηγέτης δήλωνε στον υπεύθυνο του Κ.Κ.Κ. για θέματα οικονομίας, Λι Σιέν Νιέν, ότι η Κίνα ως μεγάλο κράτος έμοιαζε με ελέφαντα και το τσίμπημα της σοβιετικής βελόνας δεν μπορούσε να της προκαλέσει σοβαρό τραυματισμό. Το αντίθετο συνέβαινε με την Αλβανία, στην οποία μία παρόμοια πράξη θα είχε βαριές έως και θανατηφόρες επιπτώσεις⁴⁵⁶.

Σύμφωνα με τον Ενβέρ Χότζα, η Αλβανία βρισκόταν υπό κατάσταση πολιορκίας από μη αδελφικά κράτη και αντίπαλα πολιτικά καθεστώτα. Μάλιστα, ο Αλβανός ηγέτης είχε κατηγοριοποιήσει τους απειλούντες της αλβανικής εθνικής ασφάλειας σε δύο βασικές ομάδες. Στην αποκαλούμενη από τον Χότζα «πρώτη πολιορκία» συμμετείχαν γειτονικά κράτη, όπως η Γιουγκοσλαβία, η Ελλάδα και η Ιταλία, ενώ στη «δεύτερη πολιορκία» συμμετείχαν οι δύο υπερδυνάμεις, αρχικά οι Η.Π.Α. και μετά το 1960 και η Ε.Σ.Σ.Δ.⁴⁵⁷.

Ίσως η μεγαλύτερη ανασφάλεια που χαρακτήριζε το αλβανικό κράτος την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου αφορούσε τις προβληματικές σχέσεις – διακρατικές και διαεθνотικές – ανάμεσα στην Αλβανία και τις γειτονικές χώρες. Οι προγενέστερες

⁴⁵⁵ Η στάση αυτή της αλβανικής πολιτικής εξουσίας ήταν φανερή στα πιο λεπτομερή ζητήματα, όπως ήταν για παράδειγμα τα ζητήματα πρωτοκόλλου. Είναι ενδιαφέρουσα η παρατήρηση που έκανε ο Ενβέρ Χότζα στον Αλβανό υπουργό εξωτερικών στις 22 Οκτωβρίου 1957, όταν ο τελευταίος βρισκόταν στην ολομέλεια της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε.: «Να αποφεύγεις να ανταγωνίζεσαι τη Σοβιετική Ένωση, όσον αφορά τη διοργάνωση δεξιώσεων, επειδή είμαστε μικρό κράτος». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1957, φ. 295, 62/1-62/2.

⁴⁵⁶ ΚΑΚΔΑ, έτος 1961, φ. 2, 26-27.

⁴⁵⁷ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 33 [τόμος 33], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1981), 401-408.

εμπειρίες των εδαφικών και άλλου είδους διεκδικήσεων εκ μέρους των γειτονικών κρατών και εις βάρος της ανεξαρτησίας και της εθνικής κυριαρχίας της Αλβανίας είχαν μείνει ανεξίτηλα χαραγμένες στη μνήμη και επηρέασαν τη γενικότερη ψυχολογία των Αλβανών πολιτικών ελίτ. Μάλιστα ο πρώην πρεσβευτής της Αλβανίας στον Ο.Η.Ε., Αμπντί Μπαλέτα, σε προσωπική μας συνέντευξη τόνισε πως θεωρεί τους γείτονες ως τους διαχρονικά βασικούς υπεύθυνους για την απομόνωση της Αλβανίας από τις Μεγάλες Δυνάμεις:

«Σταθερός στόχος των γειτονικών κρατών της Αλβανίας ήταν η απομόνωση της τελευταίας από τις Μεγάλες Δυνάμεις. Η Βενετία και η Νεάπολη παλαιά επιθυμούσαν να μας απομονώσουν από τη μεγαλύτερη δύναμη εκείνης της εποχής, την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Αργότερα, την περίοδο της εθνικής ανεξαρτησίας, τα βαλκανικά κράτη ήθελαν να απομακρύνουν την Αλβανία από τη Δύση. Ειδικά, μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο προσπάθησαν μέσω της Γιουγκοσλαβίας να μας απομονώσουν από τη Σοβιετική Ένωση και μετά από την Κίνα»⁴⁵⁸.

Οι πιο προβληματικές από τις σχέσεις της Αλβανίας με τα γειτονικά κράτη, καθώς και με τις υπόλοιπες χώρες της βαλκανικής χερσονήσου, ήταν οι σχέσεις της με την Ελλάδα και τη Γιουγκοσλαβία. Οι ελληνικές εδαφικές επιδιώξεις στο ζήτημα της «Βορείου Ηπείρου» στο παρελθόν και αργότερα η επιθυμία της Αθήνας για τη διεκδίκηση μίας μορφής πολιτιστικής αυτονομίας⁴⁵⁹ είχαν ως συνέπεια την πυροδότηση ανασφάλειας στους Αλβανούς. Επιδιώκοντας την αποφυγή μίας στρατιωτικής σύγκρουσης⁴⁶⁰ με την Ελλάδα⁴⁶¹, η αλβανική ηγεσία φρόντισε ιδιαίτερα για την

⁴⁵⁸ Αμπντί Μπαλέτα (πρώην αντιπρόσωπος της Αλβανίας στα Ηνωμένα Έθνη), προσωπική συνέντευξη στον Γιορντάν Γιώργη, Τίρανα, 20 Αυγούστου 2016.

⁴⁵⁹ Την περίοδο Αύγουστος – Σεπτέμβριος του 1960 η ελληνική εφημερίδα *Το Βήμα* είχε γράψει για τη συνομιλία του Σοβιετικού ηγέτη, Νικίτα Χρουστσόφ, με τον έλληνα πολιτικό, Σοφοκλή Βενιζέλο, τον περασμένο Ιούνιο στην Κριμαία. Η συζήτηση εστιάστηκε στις γενικές διεθνείς εξελίξεις και τις ελληνοσοβιετικές σχέσεις, ενώ ο Βενιζέλος ζήτησε από τον Χρουστσόφ την επίτευξη ελληνικής πολιτιστικής αυτονομίας στη Βόρεια Ήπειρο, εντός των συνόρων του αλβανικού κράτους. Ο Σοβιετικός ηγέτης έδειξε κατανόηση, υπογραμμίζοντας ότι είναι φυσικό για τα κομμουνιστικά κόμματα να διατηρείται η γλωσσική και πολιτιστική αυτονομία των μειονοτήτων και ότι θα μεταβίβαζε τη συγκεκριμένη πρόταση στον Ενβέρ Χότζα. ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1960, φ. 540, 37.

⁴⁶⁰ Η ιδιαίτερη προσοχή που έδειχνε η Αλβανία απέναντι στην Ελλάδα διαφαίνεται στη συζήτηση που είχαν Αλβανοί με υψηλόβαθμους του Κ.Κ.Κ. κατά την επίσκεψη των πρώτων στο Πεκίνο τον Σεπτέμβριο του 1963. Υπογραμμίζοντας τον ρόλο του Κ.Ε.Α., και συνολικά της Αλβανίας, στον διεθνή αντιχρυστσοφικό ιδεολογικό αγώνα, ο Τενγκ Σιαοπίνγκ πρότεινε στους Αλβανούς την ανάληψη δράσης

ευημερία της εθνικής ελληνικής μειονότητας⁴⁶² παρά των υπολοίπων Αλβανών πολιτών⁴⁶³ και δεν έθεσε κανένα ζήτημα επιστροφής των Τσάμηδων στην Ελλάδα⁴⁶⁴. Η Νετζμίε Χότζα επισημαίνει την εκτίμηση που έτρεφε ο σύζυγός της, Ενβέρ Χότζα, για την Ελλάδα, ως γειτονική χώρα, και την προσπάθεια αποφυγής τριβών:

και σε σχέση με την Ελλάδα: «...για παράδειγμα, θα βοηθούσατε εσείς ποτέ τους Έλληνες πρόσφυγες? Ανάμεσά τους υπάρχει μία ισχυρή αριστερή ομάδα. Ως εκ τούτου, έχετε τη δυνατότητα να εργάζεστε σε αυτήν την κατεύθυνση, ώστε ορισμένοι Έλληνες αριστεροί να ιδρύσουν το κόμμα μόλις επιστρέψουν στην πατρίδα τους». Οι Αλβανοί εκπρόσωποι αντέδρασαν αμέσως, τονίζοντας: «Αντιμετωπίζουμε σημαντική δυσκολία στην κατεύθυνση που προτείνετε...οι σχέσεις μας με την Ελλάδα είναι πολύ κακές. Οι Έλληνες ισχυρίζονται ότι βρίσκονται σε εμπόλεμη κατάσταση με εμάς. Στα ελληνοαλβανικά σύνορα επικρατεί εξαιρετικά μεγάλη ένταση και η ανάληψη μίας τέτοιας πρωτοβουλία εκ μέρους μας θα είχε ως συνέπεια σημαντικές διακρατικές επιπλοκές». ΚΑΚΔΑ, έτος 1963, φ. 7, 56-57.

⁴⁶¹ Η Κάπο αφηγείται τη συνομιλία που είχε με τον Ενβέρ Χότζα το 1949. Εκείνη την περίοδο, η Κάπο επέστρεψε από τα χωριά του Γράμμου, μετά την επίσκεψη που εκείνη και άλλοι εκπρόσωποι των σοσιαλιστικών χωρών είχαν πραγματοποιήσει στον «Δημοκρατικό Στρατό». Ο Χότζα της εξέφρασε την έντονη ανησυχία του σε σχέση με τον ρόλο της Αλβανίας στον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο, ως ενδιάμεσος σταθμός στη μεταβίβαση της σοβιετικής συνδρομής. Ο Αλβανός ηγέτης υποστήριζε ότι η συγκεκριμένη κατάσταση έθετε την Αλβανία σε σοβαρό κίνδυνο μίας πιθανής σύγκρουσης με την Ελλάδα. Επίσης, διαφωνούσε με τη σοβιετική βοήθεια προς τους Έλληνες του Δημοκρατικού Στρατού και υποστήριζε ότι η βοήθεια αυτή θα μπορούσε να προορίζεται για τη φτωχή Αλβανία. Βίτο Κάπο (πρώην Υπουργός Ελαφράς Βιομηχανίας της Αλβανίας), προσωπική συνέντευξη στον Γιορντάν Γιώργη, Τίρανα, 5 Μαΐου 2012.

⁴⁶² Τον Μάιο του 1969 ο Ενβέρ Χότζα υποστήριξε ότι στην ελληνική μειονότητα εξασφαλίζεται το δικαίωμα εκμάθησης της μητρικής γλώσσας, ενώ, παράλληλα, επισημάνε την αναγκαιότητα πολιτικοποίησης της μειονότητας. Η διαδικασία αυτή πραγματοποιούνταν μέσω της τακτικής κυκλοφορίας της εφημερίδας *Λαϊκό Βήμα*, η οποία αποτελούσε μετάφραση στην ελληνική γλώσσα των σημαντικότερων θέσεων της εφημερίδας του Κ.Ε.Α. *Zëri i Popullit*. Περισσότερα βλέπε Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 41 [τόμος 41], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1984), 6-10.

⁴⁶³ Η Κάπο περιγράφει την φροντίδα που είχε αφιερώσει το αλβανικό καθεστώς στην ελληνική μειονότητα: «Η ελληνική μειονότητα ποτέ δεν αποτέλεσε απειλή για την κυριαρχία της Αλβανίας. Όσον αφορά την παροχή νερού και ηλεκτρικού ρεύματος, ο Ενβέρ Χότζα φρόντιζε να έχει προτεραιότητα η ελληνική μειονότητα. Έως τότε οι Έλληνες της Δερόπολης δεν είχαν νερό και αναγκάζονταν να μπαίνουν καθημερινά σε έναν χώρο που οι ίδιοι αποκαλούσαν “σκοτεινή” για να αντλούν νερό, ενώ τις περισσότερες φορές γλιστρούσαν και δεν ξαναέβγαιναν. Επίσης, εξασφαλίσαμε στη μειονότητα καλύτερης ποιότητας ψωμί από σιτάρι και όχι από καλαμπόκι, όπως συνέβαινε στις αλβανόφωνες περιοχές». Κάπο, συνέντευξη.

⁴⁶⁴ Η Κάπο περιγράφει την επιφυλακτικότητα των Αλβανών να εγείρουν το θέμα των Τσάμηδων στο πλαίσιο των ελληνοαλβανικών σχέσεων: «Όσον αφορά τους Τσάμηδες, να πω την αλήθεια, δεν πειράζαμε πολύ το θέμα. Όταν επέστρεψε ο Ενβέρ από τη Μόσχα το 1960 – όπου συνεδρίαζαν τα κομμουνιστικά και σοσιαλιστικά κόμματα – όλοι τραγουδούσαμε για το Κόσοβο και τη Τσαμουριά, όμως δεν είναι ότι εξετάστηκε το θέμα σε διμερές επίπεδο. Με τους Έλληνες ήμασταν σε πολύ τεταμένες σχέσεις καθ’ όλη την περίοδο». Κάπο, συνέντευξη. Επίσης, βλέπε Hoxha, *Ditar*, vëll. 1, 416.

«Εμείς φροντίζαμε να έχουμε πολύ καλές σχέσεις με την Ελλάδα και ο Ενβέρ έτρεφε ιδιαίτερη εκτίμηση για εκείνη τη χώρα»⁴⁶⁵.

Παράλληλα, η ανασφάλεια των Αλβανών, όσον αφορά τη Γιουγκοσλαβία, συνδεόταν με τις θέσεις κυριαρχίας που είχε εκδηλώσει το Βελιγράδι στο παρελθόν, καθώς και με την παραμονή της περιοχής του Κοσόβου εντός της εθνικής κυριαρχίας των Γιουγκοσλάβων⁴⁶⁶.

Ο φόβος της αλβανικής πολιτικής ηγεσίας για τα γειτονικά κράτη αυξήθηκε μετά τον θάνατο του Στάλιν το 1953 και την αλλαγή της διεθνούς πολιτικής από την επόμενη σοβιετική ηγεσία⁴⁶⁷. Ο Νικίτα Χρουστσόφ διαδέχθηκε τον άνθρωπο που κυριολεκτικά είχε σώσει τον Χότζα από την καθαίρεσή του από τη θέση του ηγέτη της Αλβανίας. Ο Χρουστσόφ εφάρμοσε πολιτική συμφιλίωσης με τη Γιουγκοσλαβία του Τίτο, εν αντιθέσει με τον προκάτοχό του⁴⁶⁸. Επίσης, η μόνιμη ανασφάλεια χαρακτήριζε την αλβανική ηγεσία, η οποία παρέμενε φιλοσταλινική και αντιγιουγκοσλαβική. Μετά το τέλος του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και ειδικά την περίοδο 1949-1953, οι δυτικές χώρες

⁴⁶⁵ Νετζμίε Χότζα (χήρα του Ενβέρ Χότζα), προσωπική συνέντευξη στον Γιορντάν Γιώργη, Τίρανα, 3 Μαΐου 2012.

⁴⁶⁶ Όσον αφορά την περιοχή του Κοσόβου, η Βίτο Κάπο, πρώην υπουργός της ελαφράς βιομηχανίας της Αλβανίας υποστηρίζει: «Το Κόσοβο ενσωματώθηκε στο πιο ανεπτυγμένο οικονομικά κράτος και η νέα αυτή κατάσταση διέφερε σημαντικά από τις θέσεις των Αλβανών παρτιζάνων. Εμείς ήμασταν υπέρ της ανεξαρτησίας του Κοσόβου, την οποία είχε, επίσης, υποσχεθεί ο Χίτλερ και ο Μουσολίνι. Δεν αληθεύει ότι ο Ενβέρ Χότζα δε σκεφτόταν τους Κοσοβάρους, πάντοτε τους υπολόγιζε...αλλά ήταν τέτοιες οι συνθήκες που δημιουργούσαν στον Χότζα τον φόβο της απώλειας ολόκληρης της Αλβανίας, εάν εκείνος διεκδικούσε το Κόσοβο». Κάπο, συνέντευξη. Παρόμοια είναι η θέση του Αλία: «Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, η Αλβανία προσπαθούσε να προστατεύσει τη δική της ανεξαρτησία και εδαφική ακεραιότητα. Η πολιτική μας συμβάδιζε πλήρως με τα εθνικά συμφέροντα. Πάντα υποστηρίζαμε τους Κοσοβάρους, όμως σύμφωνα με τις υπάρχουσες καταστάσεις και συνθήκες». Ραμίζ Αλία (πρώην υπεύθυνος του Κ.Ε.Α. στον τομέα προπαγάνδας και εξωτερικής πολιτικής), προσωπική συνέντευξη στον Γιορντάν Γιώργη, Τίρανα, 5 Ιουνίου 2010.

⁴⁶⁷ Στη συνομιλία που είχαν τα μέλη της πολιτικής ηγεσίας της Γιουγκοσλαβίας, Σταμένκοβιτς και Μπέγκοβιτς, με τους υψηλόβαθμους του Κομμουνιστικού Κόμματος Κίνας, Τενγκ Σιαοπίνγκ και Βαν Τσζιά Σιάν, στις 26-27 Μαΐου 1955 οι Γιουγκοσλάβοι υποστήριζαν ότι η διαμάχη της χώρας τους με τη Σοβιετική Ένωση το 1948 ήταν αποτέλεσμα των διακρατικών διαφορών. Αντίθετα, οι ιδεολογικές διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα δύο κόμματα είχαν επηρεάσει ελάχιστα τις μεταξύ τους τριβές. ΚΑΚΔΑ, έτος 1955, φ. 1, 22-28.

⁴⁶⁸ Κατά τη συνάντηση του Αλβανού υπουργού αμύνης, Μπεκίρ Μπαλλούκου, με τον υψηλόβαθμο του Κ.Κ.Κ., Τενγκ Σιαοπίνγκ, τον Σεπτέμβριο του 1963 στο Πεκίνο ο Μπαλλούκου τόνισε ότι η βασικότερη απειλή για την εθνική ασφάλεια της Αλβανίας ήταν ένας πιθανός γιουγκοσλαβο-σοβιετικός άξονας: «Είναι σαφές ότι ο Χρουστσόφ και ο Τίτο βρίσκονται σε πλήρη αλληλεγγύη μεταξύ τους σε επίπεδο ιδεολογίας, πολιτικής, στρατηγικής και τακτικής. Κατά την άποψή μας, και οι δύο επιχειρούν τον θρίαμβο του ρεβιζιονισμού, καθώς και την επίτευξη της πανσλαβικής ηγεμονίας». ΚΑΚΔΑ, έτος 1963, φ. 7, 7.

σε συνεργασία με Αλβανούς αντιφρονούντες που ζούσαν στο εξωτερικό κατέβαλαν έμπρακτες προσπάθειες με στόχο την ανατροπή της αλβανικής κομμουνιστικής κυβέρνησης⁴⁶⁹. Η Αλβανία δεν αποτελούσε δύσκολο στόχο, κυρίως λόγω της μεγάλης γεωγραφικής απόστασης που είχε από τη Σοβιετική Ένωση, καθώς και από χώρες ιδεολογικά και πολιτικά όμοιες με την τελευταία.

Από την άλλη, στις αρχές της δεκαετίας του 1960, οι ηγεσίες της Γιουγκοσλαβίας και της Σοβιετικής Ένωσης άσκησαν έντονη κριτική στο Κ.Ε.Α. και προσωπικά στον Ενβέρ Χότζα για έξαρση μίσους κατά των γειτονικών κρατών. Σύμφωνα με τους επικριτές, ο θεμελιώδης στόχος του Χότζα στην επιθετική ρητορική του κατά των γειτόνων ήταν η παγίωση της προσωπικής του εξουσίας, καθώς και η καλλιέργεια προσωπολατρίας⁴⁷⁰. Άμεση απόρροια της ψυχολογίας πολιορκίας και «γειτονοφοβίας» αποτελούσαν οι συχνές και βίαιες εκκαθαρίσεις στο Κ.Ε.Α., καθώς και στον αλβανικό κρατικό μηχανισμό⁴⁷¹.

Η ανασφάλεια απέναντι στα γειτονικά κράτη, καθώς και η πολιτική ευθυγράμμιση της Δύσης – κυρίως των Η.Π.Α. και του Ηνωμένου Βασιλείου – με τους γείτονες, επηρέασε σε μεγάλο βαθμό την εξωτερική πολιτική της Αλβανίας στο πλαίσιο της συμμαχίας της τελευταίας με τη Σοβιετική Ένωση και αργότερα με την Κίνα. Όπως τονίζει και ο Μπαλέτα⁴⁷², ο προσδιοριστικός παράγοντας στην αλβανική εξωτερική πολιτική ήταν ακριβώς οι σχέσεις με τους γείτονες.

⁴⁶⁹ Irakli Koçollari, *Spiunazhi* [Κατασκοπεία] (Tiranë: Horizont, 2000), 240.

⁴⁷⁰ Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, *Dokumente kryesore të Partisë së Punës së Shqipërisë* [Κύρια έγγραφα του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας], vëllimi IV [τόμος 4] (Tiranë: Naim Frashëri, 1970), 92-152.

⁴⁷¹ Kastriot Dervishi, *Sigurimi i shtetit 1944-1991* [Υπηρεσία κρατικής ασφάλειας 1944-1991] (Tiranë: Shtëpia botuese “55”, 2012), 25-32, 135-140; Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, *Dokumente kryesore të Partisë së Punës së Shqipërisë* [Κύρια έγγραφα του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας], vëllimi II [τόμος 2] (Tiranë: Shtëpia Botuese e Librit Politik, 1972), 126-143, 534-541; Instituti, *Dokumente*, vëll. I, 426-432. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, *Dokumente kryesore të Partisë së Punës së Shqipërisë* [Κύρια έγγραφα του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας], vëllimi III [τόμος 3] (Tiranë: Naim Frashëri, 1970), 466-514.

⁴⁷² «Η θέση της Αλβανίας στον κομμουνιστικό κόσμο...είχε άμεση σχέση με τη στάση των Τιράνων απέναντι στα γειτονικά κράτη». Μπαλέτα, συνέντευξη.

Τα Τίρανα αξιοποίησαν τις περιφερειακές διαφωνίες για τη βελτίωση των σχέσεών τους στα Βαλκάνια⁴⁷³, κατά κύριο λόγο με την Τουρκία⁴⁷⁴ και στη συνέχεια με την Ελλάδα⁴⁷⁵. Στις αρχές Μαΐου του 1960 η Αλβανία αναγνώρισε την τουρκική κυβέρνηση του Τζεμάλ Γιουρσέλ, ο οποίος είχε ανέβει στην εξουσία μέσω πραξικοπήματος⁴⁷⁶. Ωστόσο, οι σχέσεις με την Ελλάδα παρέμειναν τεταμένες⁴⁷⁷.

Εκτός από τα ζητήματα εθνικής ασφάλειας, η εξωτερική πολιτική της Αλβανίας την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στο στοιχείο της ιδεολογίας⁴⁷⁸. Από το τέλος του 1944, όταν οι Αλβανοί κομμουνιστές ανέλαβαν την πολιτική εξουσία, μέχρι τη ρήξη της αλβανοκινεζικής συμμαχίας το 1978, το κέντρο βάρους της εξωτερικής πολιτικής των Τιράνων προσανατολίστηκε προς τις ιδεολογικά κομμουνιστικές χώρες⁴⁷⁹.

⁴⁷³ Βλέπε στο Παράρτημα το ζήτημα 3 «Αντιλήψεις της αλβανικής ηγεσίας για τους γείτονες».

⁴⁷⁴ Μετά την επιδείνωση των αλβανοκινεζικών σχέσεων το 1978, η Αλβανία άρχισε να βλέπει την Τουρκία ως αξιόλογη υποστηρικτική δύναμη σε περιφερειακό επίπεδο. Σύμφωνα με τον Μπαλέτα, η Τουρκία δε δίστασε να προτείνει στρατιωτική υποστήριξη στο αλβανικό κράτος: «Όταν στην Τουρκία συνέβη το πραξικόπημα του Κενάν Εβρέν το 1980, ο Τούρκος συνάδερφός μου στον Ο.Η.Ε. έγινε υπουργός εξωτερικών. Έναν χρόνο αργότερα εξέφρασε στον Νέστι Νάσε (Nesti Nase, Αλβανός υπουργός εξωτερικών – δική μου σημείωση) την ετοιμότητα της Τουρκίας να στηρίζει πιθανά αιτήματα της αλβανικής κυβέρνησης, σε σχέση με τη χορήγηση στρατιωτικού εξοπλισμού, όταν η Κίνα πλέον δεν εκπλήρωνε αυτόν τον ρόλο. Ο Νάσε ευχαρίστησε τον Τούρκο υπουργό εξωτερικών, προσθέτοντας ότι η Αλβανία δεν αντιμετώπιζε ελλείψεις στον στρατιωτικό εξοπλισμό». Μπαλέτα, συνέντευξη.

⁴⁷⁵ Στις 4 Απριλίου 1966 στα Τίρανα ο Ενβέρ Χότζα ενημέρωσε τον Κινέζο πρεσβευτή, Σιού Γιουνέν Γκο, σχετικά με την εξέλιξη των ελληνο-αλβανικών επαφών. Ο Χότζα αναφέρθηκε στη συνάντηση που είχαν στη Ρουμανία τον Μάρτιο του ίδιου έτους ο Αλβανός πρέσβης με τον Έλληνα ομόλόγό του, κατόπιν της αιτήσεως του τελευταίου. Ο Έλληνας πρέσβης μετέφερε την πρόταση της δικής του κυβέρνησης περί εγκαθίδρυσης διπλωματικών σχέσεων, καθώς και περί άρσης της εμπόλεμης κατάστασης ανάμεσα στην Ελλάδα και την Αλβανία. Επίσης, η ελληνική κυβέρνηση υποσχόταν την προσωρινή αποσιώπηση στο θέμα της Βορείου Ηπείρου. ΚΑΚΔΑ, έτος 1966, φ. 1, 7-8.

⁴⁷⁶ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1960, φ. 515, 4-4/1.

⁴⁷⁷ Στις 6 Ιουνίου 1960 ο Αλβανός υπουργός εξωτερικών, Μπεχάρ Στούλλα, πρότεινε στον υπουργό άμυνας της χώρας του τη ναρκοθέτηση ενός τμήματος των ελληνοαλβανικών συνόρων, κοντά στην περιοχή της Κορυτσάς. ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1960, φ. 455, 72. Επίσης, βλέπε στο Παράρτημα το ζήτημα 4 «Οι σχέσεις της Αλβανίας με τους γείτονες το 1960: Ελλάδα και Τουρκία».

⁴⁷⁸ Σύμφωνα με τον Αλία: «Εμείς εργαζόμασταν μαζί με άλλες σοσιαλιστικές χώρες, δηλαδή είχαμε την τάση να συνεργαζόμαστε με κράτη, τα οποία είχαν παρόμοιο πολιτικό και οικονομικό σύστημα με εκείνο της Αλβανίας». Αλία, συνέντευξη.

⁴⁷⁹ Σε συνομιλία που είχε ο Μάο Τσε Τουνγκ με μία αλβανική αποστολή το 1957 ο Μάο έθιξε αφενός τον σημαντικό ρόλο της κομμουνιστικής ιδεολογίας στη δημιουργία συλλογικής ταυτότητας και αφετέρου τον αντίκτυπο αυτής της διαδικασίας στη μείωση των διακρατικών προβλημάτων: «Στα κράτη της Δύσης εμείς αποκαλούμαστε κράτη της Ανατολής, αυτό συμβαίνει και μέσα στη σοσιαλιστική παράταξη...Από την

Έπειτα από την παγίωση της πολιτικής εξουσίας, οι πεποιθήσεις της ηγεσίας – κυρίως του Ενβέρ Χότζα ως αδιαμφισβήτητου Αλβανού ηγέτη – αποτέλεσαν έναν από τους παράγοντες που επηρέαζαν την αλβανική εξωτερική πολιτική.

Ο Ενβέρ ήταν ο δεύτερος γιός του Χαλίλ Χότζα, ο οποίος μετανάστευσε στην Αμερική μαζί με τον μεγάλο γιο του, Μπεκίρ Χότζα. Αργότερα, ο αδερφός του Ενβέρ πέθανε από φυματίωση. Εξαιτίας της μακρόχρονης έλλειψης του πατέρα του, ο Ενβέρ μεγάλωσε στην οικία του θείου του – Χουσέν Χότζα, αδερφός του Χαλίλ – μαζί με τη μητέρα και τις αδελφές του. Ο Χουσέν ήταν στην ουσία κηδεμόνας του μικρού Ενβέρ, ο οποίος τον αποκαλούσε «πατέρα». Κατά τα πρώτα χρόνια μετά την ανεξαρτησία της Αλβανίας, ο Χουσέν Χότζα υπήρξε δήμαρχος του Αργυροκάστρου, ενώ το επάγγελμά του ήταν ιμάμης.

Ο Ενβέρ γράφει στα απομνημονεύματά του *Vite të vegjëlisë* περί του μίσους που έτρεφε ο θεός του απέναντι στους Έλληνες την περίοδο του βορειοηπειρωτικού ένοπλου αγώνα⁴⁸⁰. Η γειτονοφοβία που χαρακτήριζε εκείνη την περίοδο, αλλά και αργότερα τις αλβανικές πολιτικές ελίτ, καλλιεργήθηκε από μικρή ηλικία στον Ενβέρ Χότζα. Ο τελευταίος εμπλούτισε τις πεποιθήσεις του κατά της Ελλάδας και της Αμερικής – όπου είχε μεταναστεύσει ο βιολογικός πατέρας του – με την ψυχολογία πολιορκίας ερχόμενος σε επαφή με την ιδεολογία του Μαρξισμού, και συγκεκριμένα με τις ιδεολογικοπολιτικές καταβολές του Λένιν και Στάλιν.

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, βασικός στόχος της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής από την περίοδο του μεσοπολέμου αποτελούσε η σύναψη μακροπρόθεσμων συμμαχιών με μία ή περισσότερες ισχυρές δυνάμεις. Μέσω των συμμαχιών οι Αλβανοί

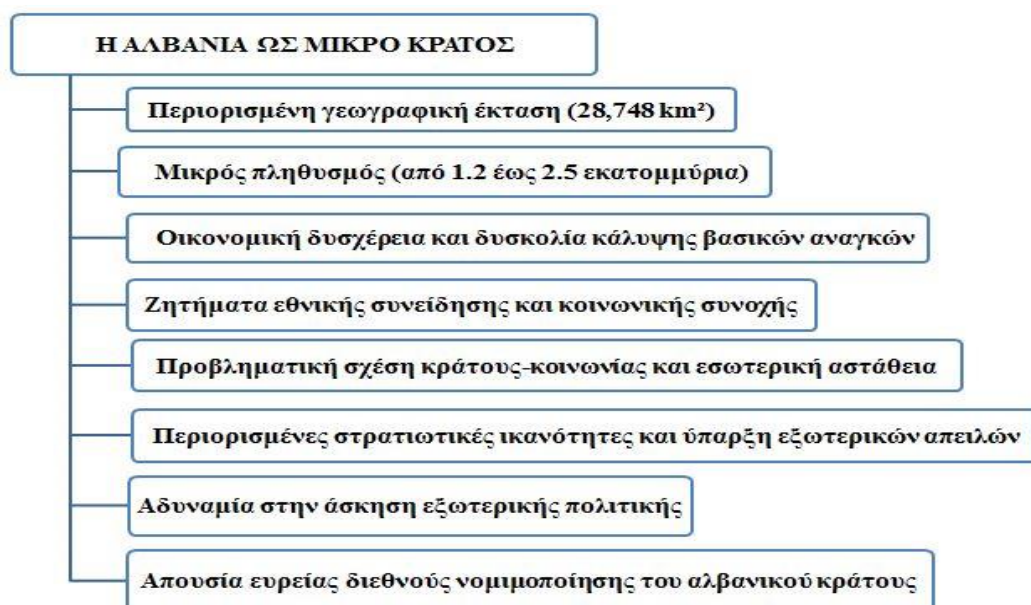
άλλη, εμείς διαθέτουμε ένα πρόσθετο ουσιαστικό χαρακτηριστικό, τον Κομμουνισμό, δηλαδή διαθέτουμε μία κοινή γλώσσα, ενώ στις καπιταλιστικές χώρες, όπως είναι η Αγγλία, η Αμερική, η Γαλλία και ούτω καθεξής, δεν υφίσταται αυτή η κοινή γλώσσα». Ο Κινέζος ηγέτης προσέθεσε ότι η ανασφάλεια της Κίνας και της Αλβανίας απέναντι στις γειτονικές χώρες θα μειωθούν τη στιγμή που στις τελευταίες επεκταθεί ο σοσιαλισμός, δηλαδή όταν τα κομμουνιστικά κόμματα της Ιταλίας και της Ιαπωνίας αναλάβουν την πολιτική εξουσία. ΚΑΚΔΑ, έτος 1957, φ. 3, 1.

⁴⁸⁰ Χαρακτηριστικά, ο Ενβέρ διηγείται ένα επεισόδιο που έλαβε χώρα τον Νοέμβριο του 1914: «Εκείνη την ημέρα του μακρινού Νοεμβρίου ο πατέρας μαζί με άλλους άνδρες στη γωνία μιλούσαν συνεχώς, παρόλο που εγώ δεν καταλάβαινα όλα όσα έλεγαν. Ανέφεραν πολλά ονόματα και χρησιμοποιούσαν εκτενώς υβριστικούς χαρακτηρισμούς απέναντι στους Έλληνες». Enver Hoxha, *Vitet e vegjëlisë* [Τα χρόνια της παιδικής ηλικίας] (Tiranë: “8 Nëntori”, 1983), 79.

ιθύνοντες στόχευαν στον περιορισμό της τρωτότητας της χώρας τους. Ακριβώς επειδή η Αλβανία αποτελούσε μικρό και αδύναμο κράτος – ως προς την αντιμετώπιση των διαφόρων απειλών – οι συμμαχίες με τη Γιουγκοσλαβία, τη Σοβιετική Ένωση και έπειτα με την Κίνα βοήθησαν στη μερική βελτίωση της αλβανικής εθνικής ασφάλειας. Η σημασία της πολιτικής υποστήριξης υπέρ της Αλβανίας, ως μικρού κράτους, διατυπώθηκε από τον Αλβανό υπουργό εξωτερικών στην 1^η Πολιτική Επιτροπή του Ο.Η.Ε. στις 13 Δεκεμβρίου 1957, δηλαδή την περίοδο που η Αλβανία είχε αναπτύξει στενές σχέσεις με τη Σοβιετική Ένωση:

«Ο αλβανικός λαός είναι απόλυτα αποφασισμένος να υπερασπίζεται την ελευθερία και την ανεξαρτησία του απέναντι στις πολυάριθμες απόπειρες του ιμπεριαλισμού. Επιθυμώ να υπενθυμίσω ότι η μικρή Λαϊκή Δημοκρατία της Αλβανίας δε βρίσκεται μόνη και απομονωμένη, αλλά έχει δίπλα της ισχυρούς φίλους, όπως είναι η Σοβιετική Ένωση, η μεγάλη Κίνα, καθώς και όλες οι Λαϊκές Δημοκρατίες»⁴⁸¹.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5 Χαρακτηριστικά της Αλβανίας, ως μικρού κράτους, την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου

⁴⁸¹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1957, φ. 297, 33-34.

5.2.1 Επεισόδιο της Κέρκυρας και αλβανογιουγκοσλαβική συμμαχία

Το επεισόδιο που συνέβη το 1946 στη διώρυγα της Κέρκυρας ανάμεσα στις αλβανικές αρχές και τις βρετανικές ναυτικές δυνάμεις αποτελεί καθοριστική αιτία της ανασφάλειας που αντιμετώπιζε η Αλβανία μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο.

Στις 15 Μαΐου 1946 ένα τμήμα των αλβανικών λιμενικών δυνάμεων, τοποθετημένο στον λόφο του Λιμιώνη στους Αγίους Σαράντα, άνοιξε δώδεκα φορές πυρ εναντίον δύο ναυτικών πλοίων της Μεγάλης Βρετανίας. Τα τελευταία περνούσαν ειρηνικά στο βόρειο κομμάτι της διώρυγας, χωρίς όμως να φέρουν την εθνική τους σημαία⁴⁸².

Οι αλβανικές λιμενικές δυνάμεις πίστευαν ότι τα πλοία ήταν ελληνικά και φοβήθηκαν μία πιθανή θαλάσσια επίθεση εκ μέρους της Ελλάδας και την επακόλουθη κατάληψη της πόλης των Αγίων Σαράντα⁴⁸³. Επίσης, η Αλβανία ανησυχούσε σε μεγάλο βαθμό για μία ενδεχόμενη ελληνοβρετανική στρατιωτική εισβολή στην νότια Αλβανία⁴⁸⁴, στο πλαίσιο των εδαφικών διεκδικήσεων της Βορείου Ηπείρου από την Ελλάδα⁴⁸⁵.

Η συγκεκριμένη ανασφάλεια, καθώς και η τρωτότητα της Αλβανίας να αντιμετωπίσει στρατιωτικά την Ελλάδα και τη Μεγάλη Βρετανία, οδήγησαν τον Ενβέρ Χότζα να έλθει πιο κοντά με το ανατολικό μπλοκ, ειδικά με τη Γιουγκοσλαβία. Τον Ιούλιο του 1946 ο Χότζα πραγματοποίησε την πρώτη και τελευταία επίσημη επίσκεψη στη Γιουγκοσλαβία⁴⁸⁶, όπου υπέγραψε Σύμφωνο Φιλίας και Αμοιβαίας Βοήθειας⁴⁸⁷. Έναν μήνα αργότερα συνάντησε τον Τίτο στο Μπλεντ της Σλοβενίας, όπου συντονίστηκε η αλβανογιουγκοσλαβική ναρκοθέτηση στη διώρυγα της Κέρκυρας. Η

⁴⁸² Milo, *Të vërtetat*, 63-65.

⁴⁸³ Στο ίδιο, 74-75.

⁴⁸⁴ Στο ίδιο, 82-87.

⁴⁸⁵ Στο ίδιο, 91.

⁴⁸⁶ Alia, 170-172.

⁴⁸⁷ Milo, *Të vërtetat*, 89.

ναρκοθέτηση πραγματοποιήθηκε μυστικά στις 18 και 19 Σεπτεμβρίου από τις γιουγκοσλαβικές ναυτικές δυνάμεις σε συνεργασία με τις αλβανικές. Οι νάρκες ήταν γερμανικής προέλευσης τύπου G-Y⁴⁸⁸.

Στις 22 Οκτωβρίου συνέβη το δεύτερο και μεγαλύτερο επεισόδιο. Δύο από τα τέσσερα αντιτορπιλικά που είχαν στείλει οι Βρετανοί έπεσαν σε νάρκες. Το αποτέλεσμα ήταν να σκοτωθούν 44 στρατιωτικοί και να τραυματιστούν πολλοί άλλοι. Οι Βρετανοί αποφάσισαν να καθαρίσουν τη διώρυγα της Κέρκυρας από τις νάρκες με στόχο την έρευνα του συμβάντος και την επίρριψη ευθυνών⁴⁸⁹. Ως εκ τούτου, στις 12 και 13 Νοεμβρίου βρετανικά πολεμικά πλοία πλησίασαν έως 300 μέτρα από τις αλβανικές ακτές των Αγίων Σαράντα, καθώς προχώρησαν σε μερική αποναρκοθέτηση⁴⁹⁰. Αυτό προκάλεσε τη διαμαρτυρία της Αλβανίας στον Γενικό Γραμματέα του Ο.Η.Ε. για παραβίαση της εδαφικής της ακεραιότητας, ζητώντας την άμεση υποχώρηση των βρετανικών πολεμικών πλοίων από τις αλβανικές ακτές⁴⁹¹.

Η Γιουγκοσλαβία, η οποία ανησυχούσε για την πιθανότητα γνωστοποίησης της εμπλοκής της, συμβούλευσε τους Αλβανούς να επιμένουν στον ισχυρισμό ότι οι ναρκοθέτηση είχε πιθανών πραγματοποιηθεί από τους Γερμανούς κατά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο ή αργότερα από τους Έλληνες και τους Βρετανούς⁴⁹². Παράλληλα, η σοβιετική κυβέρνηση, η οποία δε γνώριζε για την αλβανο-γιουγκοσλαβική ναρκοθέτηση της διώρυγας⁴⁹³, υποστήριξε νομικά και πολιτικά την Αλβανία, στο πλαίσιο της συζήτησης του ζητήματος στο Συμβούλιο Ασφαλείας, καθώς και στο Διεθνές Δικαστήριο της Χάγης.

Στις 15 Μαρτίου 1947 η Σοβιετική Ένωση άσκησε δικαίωμα αρνησικυρίας στο σχέδιο ψηφίσματος του Ηνωμένου Βασιλείου, το οποίο καταδίκασε την Αλβανία ως

⁴⁸⁸ Στο ίδιο, 87-95.

⁴⁸⁹ Στο ίδιο, 113-114.

⁴⁹⁰ Στο ίδιο, 118-125, 249-250.

⁴⁹¹ Στο ίδιο, 125.

⁴⁹² Στο ίδιο, 383.

⁴⁹³ Στο ίδιο, 135-136.

χώρα που είχε την ευθύνη για το επεισόδιο της 22^{ης} Οκτωβρίου⁴⁹⁴. Παράλληλα, η Σοβιετική Ένωση υπερασπίστηκε στο Διεθνές Δικαστήριο τη θέση της Αλβανίας και επηρέασε την τελική απόφαση χάρη στον Σοβιετικό εκπρόσωπο Σεργκεϊ Κρίλλοβ. Τον Μάρτιο του 1949 ο Κρίλλοβ ενημέρωσε τον Αλβανό υπουργό εξωτερικών για τις προσπάθειες που είχε καταβάλει, ώστε να αντικατασταθεί η πρόταση «Η Αλβανία είχε γνώση για την ναρκοθέτηση» με την πρόταση «Η Αλβανία έπρεπε να είχε γνώση»⁴⁹⁵. Αυτή η φράση θα ανακούφιζε τα Τίρανα από την ευθύνη ενός διεθνούς εγκλήματος και ενός εγκλήματος κατά της ανθρωπότητας, αφού οι αλβανικές αρχές δεν είχαν ενημερώσει τις άλλες πλευρές για την ναρκοθέτηση των χωρικών υδάτων, όπως έπρεπε να κάνουν βάσει της Σύμβασης της Χάγης του 1907⁴⁹⁶.

Στις 9 Απριλίου 1949 το Διεθνές Δικαστήριο απεφάνθη ότι η Αλβανία είχε την ευθύνη για τις εκρήξεις της 22^{ης} Οκτωβρίου, καθώς και για τις ανθρώπινες απώλειες που θρηνήθηκαν. Ωστόσο, το δικαστήριο δεν κατάφερε να βρει αποδείξεις σχετικά με τη ναρκοθέτηση ούτε κάποια συσχέτιση της Αλβανίας με το επεισόδιο. Επίσης, το δικαστήριο χαρακτήρισε τη βρετανική επιχείρηση αποναρκοθέτησης της 12^{ης} και 13^{ης} Νοεμβρίου ως παραβίαση της εδαφικής ακεραιότητας της Αλβανίας⁴⁹⁷.

Η Γιουγκοσλαβία ήταν η πρώτη χώρα που αναγνώρισε τη μεταπολεμική πολιτική εξουσία της Αλβανίας, καθώς και η πρώτη που υπέγραψε μαζί της Σύμφωνο Φιλίας και Αμοιβαίας Βοήθειας⁴⁹⁸.

Μαζί με τη Σοβιετική Ένωση η Γιουγκοσλαβία διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη διεθνή αναγνώριση της Αλβανίας κυρίως στο πλαίσιο της Διάσκεψης Ειρήνης μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου. Η Αλβανία θεωρήθηκε μέλος του αντιφασιστικού

⁴⁹⁴ Στο ίδιο, 165.

⁴⁹⁵ Στο ίδιο, 252-253.

⁴⁹⁶ Στο ίδιο, 127-129.

⁴⁹⁷ Στο ίδιο, 254-258.

⁴⁹⁸ Η Γιουγκοσλαβία αναγνώρισε την αλβανική κυβέρνηση στις 28 Απριλίου 1945. Τον Νοέμβριο του ίδιου έτους ακολούθησαν η Σοβιετική Ένωση, η Γαλλία, η Μεγάλη Βρετανία και οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Περισσότερα βλέπε Dedijer, 137.

μετώπου και υπέγραψε σύμφωνο ειρήνης με την Ιταλία⁴⁹⁹. Όσον αφορά τη Γερμανία, η Αλβανία κατάφερε να συμμετέχει ως μέλος στη Διασυμμαχική Επιτροπή Αποζημιώσεων⁵⁰⁰.

Σύμφωνα με τον Dedijer, κατά τη διάρκεια της Διάσκεψης της Ειρήνης στο Παρίσι το 1946 ο επικεφαλής της ελληνικής αποστολής Κωνσταντίνος Τσαλδάρης πρότεινε στον Γιουγκοσλάβο αντιπρόσωπο, Μόσα Πιάντε (Moša Pijade), τον καταμερισμό της Αλβανίας ανάμεσα στις δύο χώρες⁵⁰¹. Ο Πιάντε απέρριψε την πρόταση του Έλληνα πρωθυπουργού, καταγγέλλοντάς τη δημόσια⁵⁰².

Σχεδόν σε όλους τους κρατικούς θεσμούς της Αλβανίας συμμετείχαν Γιουγκοσλάβοι σύμβουλοι, ενώ η σερβική γλώσσα καθιερώθηκε ως υποχρεωτική στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση⁵⁰³. Το 1947 η οικονομική βοήθεια της Γιουγκοσλαβίας προς την Αλβανία έφτανε το 58% του αλβανικού ΑΕΠ, την ίδια στιγμή που η πρώτη εισέπραττε οικονομική στήριξη από τον Οργανισμό Περίθαλψης και Αποκατάστασης των Ηνωμένων Εθνών (UNRRA)⁵⁰⁴.

⁴⁹⁹ Στο ίδιο, 153-159.

⁵⁰⁰ Lisen Bashkurti, *Diplomacia shqiptare: Në fillimet e “Luftës së Ftohtë” 1945-1961: nga Konferenca e Jaltës tek “bashkëekzistenca paqësore”* [Η αλβανική διπλωματία στις αρχές του ‘Ψυχρού Πολέμου’: 1945-1961: από τη Διάσκεψη της Γιάλτας μέχρι την ‘ειρηνική συνύπαρξη’], vëllimi 2 [τόμος 2] (Tiranë: Geer, 2003), 122-125.

⁵⁰¹ Επίσης, σύμφωνα με τον Ενβέρ Χότζα, η ίδια πρόταση έγινε στον Τίτο από τον Έλληνα βασιλιά Παύλο, κατά τη διάρκεια επίσκεψης του πρώτου στην Ελλάδα το 1956. Περισσότερα βλέπε Hoxha, *Titistët*, 215.

⁵⁰² Dedijer, 158.

⁵⁰³ Bashkurti, 133-134.

⁵⁰⁴ Miranda Vickers, *Οι Αλβανοί* (Αθήνα: Οδυσσέας, 1997), 233.

5.2.2 Η Σοβιετική Ένωση ως Υποστηρικτική Δύναμη: Ένταξη της Αλβανίας στον Ο.Η.Ε.

Οι τριβές στις σχέσεις ανάμεσα στην Αλβανία και τη Γιουγκοσλαβία οδήγησαν στην περαιτέρω σύγκλιση των Τιράνων με τη Σοβιετική Ένωση. Τον Ιούλιο του 1947 ο Χότζα ταξίδεψε στη Μόσχα, όπου έγινε δεκτός από τον ίδιο τον Στάλιν⁵⁰⁵. Ο Σοβιετικός ηγέτης συμφώνησε στη χορήγηση δανείου ύψους 6 εκατομμυρίων δολαρίων στην Αλβανία υπό ευνοϊκούς όρους⁵⁰⁶, ενώ ο Χότζα συνέχισε το ταξίδι του στη Βουλγαρία, όπου υπέγραψε Σύμφωνο Φιλίας, Συνεργασίας και Αμοιβαίας Βοήθειας⁵⁰⁷.

Η ρήξη της Σοβιετικής Ένωσης με τη Γιουγκοσλαβία το 1948 ικανοποίησε τους αντιγιουγκοσλάβους του Κομμουνιστικού Κόμματος Αλβανίας⁵⁰⁸, οι οποίοι σώθηκαν την τελευταία στιγμή από τις εκκαθαρίσεις που είχαν ξεκινήσει να εφαρμόζονται από τα φιλογιουγκοσλαβικά στοιχεία⁵⁰⁹. Τα Τίρανα αποδέχθηκαν και επιδοκίμασαν την απόφαση που απέβαλε τη Γιουγκοσλαβία από το Κομμουνιστικό Γραφείο Πληροφοριών (Κομινφόρμ). Επίσης, η αλβανική κυβέρνηση κατήγγειλε όλες τις διμερείς οικονομικές συμφωνίες, ενώ έδωσε στους Γιουγκοσλάβους συμβούλους που βρίσκονταν στην Αλβανία προθεσμία 48 ωρών να εγκαταλείψουν τη χώρα⁵¹⁰.

Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και η Μεγάλη Βρετανία είδαν τη Γιουγκοσλαβία ως «θείο δώρο» στο πλαίσιο των στρατηγικών διεκδικησέων τους απέναντι στη σοσιαλιστική παράταξη. Οι δυτικές χώρες αποσκοπούσαν αφενός στην

⁵⁰⁵ Cuvahin, 37; Enver Hoxha, *Me Stalinin* [Μαζί με το Στάλιν] (Tiranë: “8 Nëntori”, 1979), 51-83.

⁵⁰⁶ Cuvahin, 38.

⁵⁰⁷ Vickers, *Οι Αλβανοί*, 238.

⁵⁰⁸ Στις αρχές του 1948 έλαβε χώρα η 9^η Ολομέλεια του Κομμουνιστικού Κόμματος Αλβανίας, στην οποία πάρθηκε μία σειρά σημαντικών αποφάσεων. Πιο συγκεκριμένα, διώχθηκαν από το κόμμα τα περισσότερα αντιγιουγκοσλαβικά στοιχεία, επικρίθηκαν οι θέσεις που εφάρμοζε ο Ενβέρ Χότζα και επιταχύνθηκαν οι προσπάθειες που οδηγούσαν στην οικονομική και στρατιωτική ένωση με τη Γιουγκοσλαβία. Περισσότερα βλέπε Adi Shnytzter, *Stalinist economic strategy in practice: the case of Albania* (London: Oxford, 1982), 10-12.

⁵⁰⁹ Dedijer, 272.

⁵¹⁰ Cuvahin, 48-49.

εξουδετέρωση της Γιουγκοσλαβίας, ως σημαντικού κινδύνου προς την ασφάλεια της Ιταλίας και της Ελλάδας, αφετέρου στη χρησιμοποίηση του Τίτο ως παράδειγμα προς μίμηση στις σχέσεις των σοσιαλιστικών κρατών με τη Μόσχα. Η λεγόμενη «Στρατηγική της σφήνας» (Wedge Strategy) στόχευε στη διάσπαση της σοσιαλιστικής παράταξης μέσω της αξιοποίησης του εθνικιστικού στοιχείου, το οποίο έφερνε στο προσκήνιο η Γιουγκοσλαβία⁵¹¹. Η εθνική ερμηνεία της μαρξιστικής ιδεολογίας και η σοσιαλιστική συγκρότηση ανάλογα με τις εθνικές ιδιαιτερότητες του κάθε κράτους αποτελούσαν τους βασικούς πυλώνες της συγκεκριμένης στρατηγικής. Ο εγχώριος σοσιαλισμός, ο οποίος συνδέεται με τους δύο προαναφερθέντες πυλώνες, εφαρμόστηκε και σε άλλες σοσιαλιστικές χώρες, πέραν της Γιουγκοσλαβίας.

Επίσης, η σοβιετική διαμάχη με τη Γιουγκοσλαβία οδήγησε τον Τίτο να βελτιώσει τις σχέσεις της χώρας του με την Ελλάδα και γενικά με τον ευρω-ατλαντικό κόσμο⁵¹². Η υπογραφή του Συμφώνου Φιλίας και Συνεργασίας ανάμεσα στη Γιουγκοσλαβία, την Ελλάδα και την Τουρκία το 1953, καθώς και η δημιουργία της στρατιωτικής συμμαχίας του Μπλεντ έναν χρόνο αργότερα από τις εν λόγω χώρες⁵¹³, πυροδότησαν την ανασφάλεια της Αλβανίας. Η ψυχολογία της πολιορκίας, η οποία χαρακτήριζε την αλβανική ηγεσία, έγινε περισσότερο έντονη μετά τον νοητό κλοιό που δημιουργήθηκε από τα γειτονικά κράτη. Η Ιταλία μαζί με την Ελλάδα και, επιπλέον, τη Γιουγκοσλαβία αποτελούσαν στα μάτια του Ενβέρ Χότζα ιδεολογικά και πολιτικά εχθρικές χώρες.

Ως εκ τούτου, η Αλβανία αναζήτησε την άμεση στήριξη της Μόσχας, ενώ ο Σοβιετικός ηγέτης έσωσε την αλβανική ανεξαρτησία και εθνική κυριαρχία από τις ομοσπονδιακές βλέψεις της Γιουγκοσλαβίας⁵¹⁴. Σε αντάλλαγμα η Αλβανία μεταμορφώθηκε σε κράτος-δορυφόρος της Σοβιετικής Ένωσης⁵¹⁵. Τον Απρίλιο του

⁵¹¹ Lorraine M. Lees, *Keeping Tito Afloat* (Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 1997), 76.

⁵¹² Γιάννης Γ. Βαληνάκης, *Εισαγωγή στην Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: 1949-1988* (Αθήνα: Σιδέρης, 2005), 56-57.

⁵¹³ Στο ίδιο.

⁵¹⁴ Βλέπε την παραπομπή 400.

⁵¹⁵ Robert F. Byrnes, *East-Central Europe Under Communists* (New York: F.A.Praeger, 1958), 26.

1947 τα Τίρανα απέρριψαν κατηγορηματικά το σχέδιο Μάρσαλ⁵¹⁶. Έναν χρόνο αργότερα το Κ.Κ.Α. μετονομάστηκε σε Κόμμα Εργασίας Αλβανίας (Κ.Ε.Α.), έπειτα από τη συμβουλή του Στάλιν, ο οποίος πίστευε ότι εκείνη την περίοδο ο κομμουνισμός αποτελούσε ξένη ιδεολογία για τους Αλβανούς αγρότες⁵¹⁷. Οι τελευταίοι αποτελούσαν τη συντριπτική πλειοψηφία του πληθυσμού της Αλβανίας.

Παράλληλα, υπεγράφη οικονομική συμφωνία ανάμεσα στην Αλβανία και τη Σοβιετική Ένωση, ενώ το 1949 η Αλβανία έγινε μέλος του Συμβουλίου Αμοιβαίας Οικονομικής Βοήθειας. Οι οικονομικές σχέσεις των Τιράνων με την Ε.Σ.Σ.Δ. και τις άλλες σοσιαλιστικές χώρες διευρύνθηκαν σημαντικά⁵¹⁸.

Επίσης, το 1949 ο Χότζα πρότεινε ανεπιτυχώς στον Στάλιν να αναλάβει η Αλβανία ενεργό ρόλο στη διεξαγωγή ενός αντι-τιτοϊκού αγώνα στα ομόσπονδα κράτη της Γιουγκοσλαβίας. Η επιδιωκόμενη ανατροπή του Τίτο και η ανάδειξη ενός φιλοσοβιετικού νέου κομμουνιστικού ηγέτη θα είχε ως αποτέλεσμα – σύμφωνα με την πρόταση του Χότζα – την ένωση του Κοσόβου με το αλβανικό κράτος⁵¹⁹.

Βαρύνουσας σημασίας εξέλιξη για την Αλβανία υπήρξε η ένταξή της στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών τον Δεκέμβριο του 1955. Στην εξέλιξη αυτή καθοριστικό ρόλο διαδραμάτισε η Σοβιετική Ένωση. Η αποδοχή της Αλβανίας στον σημαντικότερο διεθνή οργανισμό οδήγησε εκείνη την περίοδο σε μερική ανακούφιση της ανασφάλειας, η οποία χαρακτήριζε το εν λόγω μικρό και αδύναμο κράτος.

Στη διάσκεψη της Γιάλτας το 1945 οι Μεγάλες Δυνάμεις έθεσαν τα θεμέλια του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών (Ο.Η.Ε.), διευθετώντας τη διαδικασία ψηφοφορίας και προσκαλώντας τα ιδρυτικά μέλη. Προϋποθέσεις για τη συμμετοχή των κρατών στη Διάσκεψη του Σαν Φρανσίσκο – η οποία ήταν ταυτόχρονα ιδρυτική διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών και έλαβε χώρα το 1945 – αποτελούσαν η υπογραφή της Δήλωσης

⁵¹⁶ Στο ίδιο, 348.

⁵¹⁷ Cuvahin, 36; Pollo & Puto, 264.

⁵¹⁸ William E. Griffith, *The Sino-Soviet Rift* (Cambridge, Mass: The M.I.T Press, 1964), 21.

⁵¹⁹ Lauka & Ymeri, 246-258.

των Ηνωμένων Εθνών την 1^η Ιανουαρίου 1942, γνωστή ως Δήλωση της Ουάσινγκτον, και η κήρυξη πολέμου στη Γερμανία και την Ιαπωνία πριν από την 1^η Μαρτίου 1945.

Η Αλβανία δεν πληρούσε καμία από τις δύο προϋποθέσεις. Οι Αλβανοί κομμουνιστές δεν έλαβαν καμία τυπική πρωτοβουλία να κηρύξουν πόλεμο στη Γερμανία και την Ιαπωνία, παρά τον ένοπλο αγώνα τους εναντίον των Ιταλών και των Γερμανών αργότερα⁵²⁰. Επίσης, ο Ζόγκου την περίοδο που βρισκόταν στην Αγγλία εξέφρασε στις βρετανικές αρχές την επιθυμία για συμμετοχή της χώρας του στη Δήλωση της Ουάσινγκτον. Η Μεγάλη Βρετανία, η οποία δεν αναγνώριζε τον Ζόγκου, καθώς ήταν βασιλιάς σε εξορία, αρνήθηκε να μεταβιβάσει το αίτημα στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής⁵²¹.

Στις 25 Μαρτίου 1945 η κυβέρνηση του Ενβέρ Χότζα ζήτησε από τους ηγέτες των Η.Π.Α., της Σοβιετικής Ένωσης και της Μεγάλης Βρετανίας τη συμμετοχή της Αλβανίας στη Διάσκεψη του Σαν Φρανσίσκο που συνεδρίαζε στα τέλη Απριλίου. Οι Η.Π.Α. απέρριψαν αμέσως το αίτημα, διότι, σύμφωνα με την Ουάσινγκτον, οι διαδικασίες της Διάσκεψης δεν προέβλεπαν τη συμμετοχή των κυβερνήσεων που δεν είχαν ακόμη αναγνωριστεί⁵²². Οι Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής και η Μεγάλη Βρετανία ήταν επιφυλακτικές στην προσχώρηση της κομμουνιστικής Αλβανίας στον Ο.Η.Ε., αφενός εξαιτίας των διαφωνιών που είχαν οι πρώτες με την αλβανική κυβέρνηση, αφετέρου λόγω του Ψυχρού Πολέμου που είχε ξεκινήσει ανάμεσα στις Η.Π.Α. και την Ε.Σ.Σ.Δ.⁵²³. Επιπροσθέτως, η πορεία ένταξης της Αλβανίας στον Ο.Η.Ε. δυσχεράνθηκε εξαιτίας της εμπλοκής της στο επεισόδιο της Κέρκυρας, καθώς και στον ελληνικό εμφύλιο πόλεμο⁵²⁴.

⁵²⁰ Milo, *Të vërtetat*, 42-43.

⁵²¹ Ως αποτέλεσμα, η Αλβανία δεν μπόρεσε να υπογράψει τη Δήλωση των Ηνωμένων Εθνών, παρόλο που ο Αμερικανός πρόεδρος Ρούζβελτ είχε προτείνει τον Τσώρτσιλ: «Έχουμε ξεχάσει τον Ζόγκου, αν και η Αλβανία πολεμά στο πλευρό μας. Νομίζω ότι μπορεί να βρεθεί κάποιος υπουργός ή άλλος Αλβανός εκπρόσωπος, στον οποίο μπορούμε να δώσουμε τη δήλωση να την υπογράψει». Περισσότερα βλέπε Pjetër Hidri, *Kombet e Bashkuara dhe Shqipëria* (Tiranë: Nënë Tereza, 2006), 144.

⁵²² Paskal Milo, *Fundi i një padrejtësie* [Το τέλος μίας αδικίας] (Tirane: “8 Nëntori”, 1984), 26-27.

⁵²³ Στο ίδιο, 79.

⁵²⁴ Richard Clogg, *Σύγχρονη Ιστορία της Νεότερης Ελλάδας* (Αθήνα: Καρδαμίτσα, 1993), 236.

Όσον αφορά τον τελευταίο, τον Οκτώβριο του 1947 μετά από πρόταση των Η.Π.Α., η Γενική Συνέλευση ενέκρινε ψήφισμα που κατηγορούσε την Αλβανία, τη Γιουγκοσλαβία και τη Βουλγαρία για παροχή βοήθειας στον Ελληνικό Δημοκρατικό Στρατό. Επίσης, δημιουργήθηκε η Ειδική Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τα Βαλκάνια (UNSCOB), βασική αποστολή της οποίας ήταν η εξέταση των επεισοδίων στα σύνορα της Ελλάδας⁵²⁵. Έχοντας εξασφαλίσει την πολιτική υποστήριξη της Σοβιετικής Ένωσης, η Αλβανία δεν αναγνώρισε ποτέ τη συγκεκριμένη επιτροπή και αρνήθηκε να συνεργαστεί μαζί της.

Μετά τον θάνατο του Στάλιν το 1953 στη Σοβιετική Ένωση ακολούθησε μια σύντομη περίοδος κατανομής της πολιτικής εξουσίας, η οποία έμεινε γνωστή ως «συλλογική ηγεσία»⁵²⁶. Στην Αλβανία ο Χότζα μεταβίβασε τη θέση του πρωθυπουργού – την οποία κρατείχε ο ίδιος – στον Μεχμέτ Σέχου. Ο τελευταίος παρέμεινε πρωθυπουργός μέχρι τον Δεκέμβριο του 1981, όταν αυτοκτόνησε⁵²⁷.

Η Αλβανία εισήλθε ως μέλος στον Ο.Η.Ε. στις 14 Δεκεμβρίου 1955, σύμφωνα με τη 10^η Ολομέλεια της Γενικής Συνέλευσης. Η ένταξή της, μαζί με άλλες 15 χώρες, ήταν αποτέλεσμα του συμβιβασμού που επετεύχθη ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις, έπειτα από την άνοδο του Νικίτα Χρουστσόφ στην ηγεσία της Ε.Σ.Σ.Δ.

Η είσοδος στον Ο.Η.Ε. αποτέλεσε αξιοσημείωτο σταθμό στην πορεία διεθνούς νομιμοποίησης της Αλβανίας ως μικρό κράτος⁵²⁸. Από την υποστήριξη της Σοβιετικής Ένωσης για την ένταξή της – στο πλαίσιο του συμβιβασμού της τελευταίας με τη Δύση – η συγκεκριμένη μικρή χώρα απέκτησε φωνή στην αρένα της διεθνούς πολιτικής και, έτσι, βελτιώθηκε μερικώς η εθνική της ασφάλεια. Μέχρι την ανάδειξη του ζητήματος της Κίνας, η μάχιμη πολιτική της Αλβανίας στον Ο.Η.Ε. αφορούσε κυρίως το επίπεδο ρητορικής και προπαγάνδας, παρά την ανάληψη συγκεκριμένων πρωτοβουλιών. Οι μακροσκελείς ομιλίες των Αλβανών αντιπροσώπων από το βήμα της Γενικής

⁵²⁵ Lees, 22; Byrnes, 349.

⁵²⁶ Geoffrey Roberts, *The Soviet Union in World Politics: Coexistence, Revolution and Cold War, 1945-1991* (London & New York: Routledge, 1999), 40.

⁵²⁷ Elez Biberaj, *Albania, A Socialist Maverick* (Boulder: Westview Press, 1990), 36.

⁵²⁸ Hidri, 139.

Συνέλευσης είχαν έντονο ιδεολογικό χαρακτήρα και τάσσονταν εναντίον των δυτικών χωρών, ιδιαιτέρως κατά των Η.Π.Α.⁵²⁹.

5.2.3 Σινοσοβιετική διαμάχη και αλβανοσοβιετική κρίση

Οι ιδεολογικές και πολιτικές διαφωνίες που προέκυψαν στις σχέσεις ανάμεσα στην Αλβανία και τη Σοβιετική Ένωση άρχισαν να εμφανίζονται το 1955 σε κομματικό επίπεδο, ενώ έξι χρόνια αργότερα εκδηλώθηκαν σε διακρατικό επίπεδο. Η διακοπή των διπλωματικών σχέσεων Μόσχας-Τιράνων το 1961 αποτέλεσε ένα άνευ προηγουμένου περιστατικό στη σοσιαλιστική παράταξη, αναφορικά με την έμπρακτη διαστρέβλωση της κομμουνιστικής αρχής της διεθνούς αλληλεγγύης.

Οι βασικές αιτίες που οδήγησαν στη σταδιακή επιδείνωση των ιδεολογικών και διπλωματικών σχέσεων ανάμεσα στην Αλβανία και τη Σοβιετική Ένωση ήταν:

Πρώτον, στο συστημικό επίπεδο η ανάδειξη της Κίνας ως μεγάλης δύναμης στην ασιατική ήπειρο, καθώς και η ιδεολογική διαφοροποίηση του Κομμουνιστικού Κόμματος Κίνας (Κ.Κ.Κ.) από τη Μόσχα, οδήγησαν στην ανάδυση σημαντικών διαφωνιών ανάμεσα στο Πεκίνο και τη σοβιετική ηγεσία σε πολλά ζητήματα. Η διεκδίκηση πυρηνικής ισχύος από το Πεκίνο και η αναδυόμενη κινεζική πολιτική στις αναπτυσσόμενες χώρες επέκτεινε τις αμοιβαίες διαφορές από το ιδεολογικό στο διακρατικό επίπεδο⁵³⁰.

Ο Ενβέρ Χότζα εξάντλησε την υπομονή του Σοβιετικού ηγέτη, όταν ο πρώτος ακολούθησε τον Μάο Τσε Τουνγκ στην ιδεολογικά αριστερή παρέκκλιση από την

⁵²⁹ Jelavich, *Ιστορία*, 535-536; Giovanni Armillotta, «Albania and the United Nations: Two Cases Seen from a Diplomatic History Perspective,» *The International Journal of Albanian Studies* Vol. 1, Nr. 1 (Fall, 1997): 69-81.

⁵³⁰ Χαράλαμπος Παπασωτηρίου, *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην ανερχόμενη υπερδύναμη του 20^{ου} αιώνα* (Αθήνα: Ποιότητα, 2013), 305-306.

κομμουνιστική γραμμή της Μόσχας και των άλλων χωρών της σοσιαλιστικής παράταξης⁵³¹. Οι Αλβανοί υποστήριξαν ανοιχτά το Πεκίνο στη συνεδρίαση των κομμουνιστικών κομμάτων στο Βουκουρέστι της Ρουμανίας τον Ιούνιο του 1960⁵³². Επίσης, στο συνέδριο του κόμματος του Βορείου Βιετνάμ στο Ανόι τον Σεπτέμβριο του 1960 μόνο η Αλβανία υποστήριξε ανοιχτά την Κίνα⁵³³, ενώ ορισμένες από τις ασιατικές χώρες, πλησιέστερες πολιτισμικά με το Πεκίνο, κράτησαν ουδέτερη στάση⁵³⁴. Στη συνάντηση των 81 κομμουνιστικών κομμάτων στη Μόσχα τον Νοέμβριο του 1960 ο Ενβέρ Χότζα κατηγόρησε τον Χρουστσόφ για παρέκκλιση από τη μαρξιστική ιδεολογία. Από την πλευρά του, ο Σοβιετικός ηγέτης επιτέθηκε στον Χότζα και τον Μάο χαρακτηρίζοντάς τους φιλοπόλεμους και επικίνδυνους ηγέτες⁵³⁵ και τόνισε ότι είναι καλύτερη η συνεννόηση με τη Δύση παρά με εκείνους⁵³⁶.

Η πολιτική του Νικίτα Χρουστσόφ περί ειρηνικής συνύπαρξης με τη Δύση⁵³⁷, η οποία προέβλεπε ανταγωνισμό υπό ειρηνικές συνθήκες ανάμεσα στις δύο παρατάξεις, δεν έγινε αποδεκτή με ενθουσιασμό από την Αλβανία του Χότζα. Ο Αλβανός ηγέτης πίστευε ότι η ειρηνική συνύπαρξη ήταν ταυτόχρονα πυρηνική συνύπαρξη και αυτό στην πραγματικότητα σήμαινε συμβιβασμό μεταξύ των ισχυρών εις βάρος των υπολοίπων⁵³⁸.

Επίσης, η ειρηνική συνύπαρξη άμβλυνη την κατάσταση πόλωσης που επικρατούσε την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, καθώς και τον κίνδυνο – ή την ιστορικά προκαθορισμένη στιγμή σύμφωνα με τον Μαρξισμό – της σύγκρουσης ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις. Αντίθετα, η Αλβανία του Χότζα ταυτιζόταν με το πολωμένο διεθνές

⁵³¹ Griffith, 43.

⁵³² Donald S. Zagoria, «Khrushchev's Attack on Albania and Sino-Soviet Relations,» *The China Quarterly* Nr. 8 (October – December, 1961): 1-19.

⁵³³ Jan F. Triska, «Standford Studies of the Communist System: The Sino-Soviet Split,» *Background* Vol. 8, Nr. 3 (November, 1964): 143-159.

⁵³⁴ Griffith, 49.

⁵³⁵ Crampton, 160.

⁵³⁶ Griffith, 54.

⁵³⁷ Roberts, 45.

⁵³⁸ Enver Hoxha, *Superfuqitë* [Υπερδυνάμεις] (Tiranë: “8 Nëntori”, 1986), 88.

γίγνεσθαι, ενώ κάθε διεθνής συμβιβασμός χαλάρωνε τους μη δημοκρατικούς δεσμούς της πολιτικής εξουσίας με την αλβανική κοινωνία. Η εξουσία του Κ.Ε.Α. και του Ενβέρ Χότζα είχε νομιμοποιηθεί από την αρχή ως ιδεολογικά αντιδυτική.

Δεύτερον, στο επίπεδο ιδεολογίας και κομματικών σχέσεων της σοσιαλιστικής παράταξης σημαντική εξέλιξη ήταν η αποσταλινοποίηση που κήρυξε ο Χρουστσόφ στο 20^ο συνέδριο του Κομμουνιστικού Κόμματος Σοβιετικής Ένωσης το 1956. Η αποσταλινοποίηση αποσκοπούσε στην πραγματικότητα – και είχε ως αποτέλεσμα – την απομάκρυνση των εναπομεινάντων σταλινικών στοιχείων από τις ηγεσίες των κομμουνιστικών κομμάτων, καθώς και την αποκατάσταση των τιτοϊκών που εκκαθαρίστηκαν την επαύριον της γιουγκοσλαβο-σοβιετικής ρήξης. Σε αυτό το πλαίσιο έφυγε ο Ματίας Ράκοσι στην Ουγγαρία, ο Βάλκο Τσερβένκοφ στη Βουλγαρία, ενώ αποκαταστάθηκε ο Βλάντισλαβ Γκομούλκα στην Πολωνία⁵³⁹. Ουσιαστικά, αυτές οι εξελίξεις έθεταν σε άμεσο κίνδυνο τη θέση του Ενβέρ Χότζα στην ηγεσία του Κ.Ε.Α.⁵⁴⁰. Ο Χότζα χαρακτήρισε τη διακήρυξη της αποσταλινοποίησης από τον Χρουστσόφ λανθασμένη κίνηση, η οποία ενίσχυε στην πραγματικότητα την καπιταλιστική παράταξη⁵⁴¹.

Τρίτον, όσον αφορά τη βαλκανική χερσόνησο, η προσέγγιση του Τίτο από τον Χρουστσόφ το 1955 και η βελτίωση των σοβιετικο-γιουγκοσλαβικών σχέσεων έγινε αντιληπτή από την αλβανική ηγεσία ως αναβίωση των στόχων προσάρτησης που είχε η Γιουγκοσλαβία απέναντι στην Αλβανία πριν το 1948⁵⁴². Ο Σοβιετικός ηγέτης επιθυμούσε την επιστροφή της Γιουγκοσλαβίας στο ανατολικό μπλοκ, και, κατά συνέπεια, την εξουδετέρωση της «Στρατηγικής της σφήνας» που εφάρμοζε η

⁵³⁹ Zbigniew Brezezinski, *The Soviet Block: Unity and Conflict* (Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1967), 198.

⁵⁴⁰ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 25 [τόμος 25], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1977), 280-303.

⁵⁴¹ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 19 [τόμος 19], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1975), 506.

⁵⁴² Enver Hoxha, *Ditar për çështjet ndërkombëtare, 1958-1960* [Ημερολόγιο διεθνών θεμάτων, 1958-1960], vëllimi 1 [τόμος 1] (Tiranë: Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë, 1981), 27-29.

Ουάσινγκτον⁵⁴³. Επιπλέον, ένα ακόμη γεγονός που προκάλεσε την ανησυχία της αλβανικής ηγεσίας ήταν η συνάντηση του Χρουστσόφ με τον Έλληνα πολιτικό της κεντροαριστεράς, Σοφοκλή Βενιζέλο, τον Ιούνιο του 1960. Ο Σοβιετικός ηγέτης υποσχέθηκε τη μεσολάβησή του στον Ενβέρ Χότζα για τη χορήγηση πολιτιστικής αυτονομίας στους Έλληνες της Αλβανίας⁵⁴⁴.

Το ίδιο έτος οι Αλβανοί κατηγόρησαν άμεσα τη Γιουγκοσλαβία, την Ελλάδα και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής – και εμμέσως τον Χρουστσόφ – για την οργάνωση αποτυχημένου πραξικοπήματος με στόχο την ανατροπή του Χότζα από την κομματική και πολιτική εξουσία. Ακολούθησε απομάκρυνση και φυσική εξόντωση των φιλοσοβιετικών στοιχείων του Κ.Ε.Α.⁵⁴⁵. Τον Αύγουστο του 1961 η Κεντρική Επιτροπή του Κ.Κ. της Ε.Σ.Σ.Δ. χαρακτήρισε το Κ.Ε.Α. ως αντισοβιετικό κόμμα, ενώ αποκάλεσε τον Ενβέρ Χότζα και τον Μεχμέτ Σέχου συνεργάτες των μυστικών υπηρεσιών των ιμπεριαλιστικών χωρών⁵⁴⁶. Από πλευράς του ο Αλβανός πρωθυπουργός είχε δηλώσει παλαιότερα στον αντιπρόεδρο της σοβιετικής κυβέρνησης, Αναστάς Μικογιάν, πως τα δύο μεγάλα λάθη που έπραξε ο Στάλιν ήταν ότι πέθανε πολύ νωρίς και ότι απέτυχε να εκκαθαρίσει τη σημερινή ηγεσία της Σοβιετικής Ένωσης⁵⁴⁷.

Από τα παραπάνω γίνεται φανερό ότι η αφετηρία της αλβανοκινεζικής συμμαχίας βασίστηκε άμεσα στην ιδεολογικοπολιτική διαμάχη ανάμεσα στη Σοβιετική Ένωση, από τη μία πλευρά, και την Κίνα με την Αλβανία, από την άλλη⁵⁴⁸.

Η εθνική ασφάλεια της Αλβανίας επηρεάζεται από τη γεωγραφική θέση της συγκεκριμένης χώρας κοντά στην Αδριατική θάλασσα και γενικότερα στη Μεσόγειο. Παράλληλα, η κοντινή απόσταση από την Ιταλία και την Ελλάδα – και οι δύο μέλη του

⁵⁴³ Lees, 121-153

⁵⁴⁴ Hoxha, *Vepra*, vëll. 19, 54-55.

⁵⁴⁵ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 21 [τόμος 21], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1976), 134-135, 520.

⁵⁴⁶ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 22 [τόμος 22], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1976), 1-20.

⁵⁴⁷ Misha Gleny, *The Balkans 1804-1999* (London: Grante Books, 1999), 564.

⁵⁴⁸ Jon Halliday, *Shqiptari dinak Enver Hoxha* [Ο πονηρός Αλβανός Ενβέρ Χότζα], μετφρ. Besian Petriti (Tiranë: Bota Shqiptare, 2012), 262.

Βορειοατλαντικού Συμφώνου – εξασφάλιζε στην Αλβανία και στους εταίρους της το γεωστρατηγικό πλεονέκτημα του πολιτικού και στρατιωτικού ελέγχου της Μεσογείου θάλασσας. Η Κάπο στη συνέντευξή της αναφέρεται στην προσωπική συνομιλία που είχε με τον Ενβέρ Χότζα το 1977, όπου ο τελευταίος είχε επισημάνει τη σημασία της διεθνούς συγκυρίας του Ψυχρού Πολέμου για την Αλβανία και την αναγκαιότητα να χρησιμοποιηθεί η εν λόγω συγκυρία υπέρ της Αλβανίας:

«Κοίτα! Γνωρίζουμε ότι από άποψη πληθυσμού είμαστε μικρός λαός και δεν έχουμε την άνεση να αντιμετωπίζουμε μόνοι μας τις Μεγάλες Δυνάμεις. Όμως, αν είμαστε ικανοί να χρησιμοποιούμε, καθώς πρέπει, το στρατηγικό μας πλεονέκτημα, τότε μπορούμε να κερδίζουμε. Ο λόγος είναι ότι η Δύση επιθυμεί την Αλβανία, διότι με αυτό τον τρόπο ελέγχει τη Μεσόγειο, ενώ το ίδιο διεκδικεί και η Σοβιετική Ένωση. Ως εκ τούτου, εάν ξέρουμε να χρησιμοποιήσουμε υπέρ μας τη συγκεκριμένη κατάσταση...τότε, αυτό ακριβώς θα αποδεικνύει την πραγματική μας δύναμη»⁵⁴⁹.

Πράγματι, η συμμαχία της Αλβανίας με την Ε.Σ.Σ.Δ. κατά την περίοδο 1948-1961 και η επακόλουθη σοβιετική στρατιωτική παρουσία στις αλβανικές ακτές, λόγω του Συμφώνου της Βαρσοβίας, είχε πυροδοτήσει την ανησυχία των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής και των υπολοίπων μελών του ΝΑΤΟ. Η στάθμευση των σοβιετικών υποβρυχίων στη νοτιοδυτική Αλβανία έθετε σε άμεσο κίνδυνο την εθνική κυριαρχία της Ιταλίας και της Ελλάδας, ως γειτονικών χωρών⁵⁵⁰.

Ωστόσο, η ιδεολογική και πολιτική διαμάχη των Τιράνων με τη Μόσχα καθυσχάσε τις δυτικές χώρες, όσον αφορά την πιθανότητα αξιοποίησης της γεωστρατηγικής θέσης της Αλβανίας από απειλητικές προς το ΝΑΤΟ υπερδυνάμεις. Μάλιστα, η ρήξη της Αλβανίας με τη Σοβιετική Ένωση το 1961, περίοδο κατά την οποία ξεκίνησε – αποκάλυπτα πλέον – η σινοαλβανική συμμαχία⁵⁵¹, προμήνυε στην πραγματικότητα

⁵⁴⁹ Κάπο, συνέντευξη.

⁵⁵⁰ Hoxha, *Ditar*, Vëll. 1, 261-262, 268-269, 276; Enver Hoxha, *Ditar për çështjet ndërkombëtare, 1961-1963* [Ημερολόγιο διεθνών ζητημάτων, 1961-1963], vëllimi 2 [τόμος 2] (Tiranë: Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë, 1982), 59-73.

⁵⁵¹ Σύμφωνα με άρθρο του περιοδικού *Time* της 22^{ης} Δεκεμβρίου 1961, η διακοπή των διπλωματικών σχέσεων ανάμεσα στη Σοβιετική Ένωση και τα Τίρανα αποτελούσε ισχυρό μήνυμα της σοβιετικής ηγεσίας προς το Πεκίνο ότι η Μόσχα δε θα ανεχόταν κάποια αυτόνομη ιδεολογικοπολιτική δράση της Κίνας. Το περιοδικό υπογράμμισε, επίσης, ότι η Αλβανία είχε περάσει πλέον στην κινεζική σφαίρα

την αρχή του σταδιακού πολιτικού ανοίγματος των Τιράνων προς τις γειτονικές χώρες, καθώς και τη Δύση⁵⁵².

Ο δυτικός τύπος περιέγραψε τη σινοαλβανική προσέγγιση και την απομάκρυνση της Αλβανίας από τη Σοβιετική Ένωση, ως στρατηγική ευκαιρία που ευνοούσε τη Δύση, κυρίως στον στρατιωτικό τομέα⁵⁵³. Η αμερικανική εφημερίδα *New Jersey Herald News* της 19^{ης} Απριλίου 1961 υπό τον τίτλο «Η μικρή Αλβανία – το Λάος των Βαλκανίων» περιέγραφε τη νέα κατάσταση στα Βαλκάνια ως μεγάλη ευκαιρία, την οποία έπρεπε να αξιοποιήσουν άμεσα η Αγγλία και έπειτα οι Η.Π.Α. Σύμφωνα με το άρθρο, οι δύο χώρες όφειλαν να προχωρήσουν σε προσεκτικό άνοιγμα προς την Αλβανία⁵⁵⁴. Πράγματι, οι Αμερικανοί συνειδητοποίησαν τη σημαντικότητα της νέας γεωστρατηγικής κατάστασης στα Βαλκάνια και τη Μεσόγειο⁵⁵⁵. Στις 2 Δεκεμβρίου 1961 η αλβανική αντιπροσωπεία στον Ο.Η.Ε. ενημέρωνε τα Τίρανα ότι Αμερικανοί και Βρετανοί αντιπρόσωποι παρεβρέθησαν στη δεξίωση του εορτασμού της εθνικής ημέρας της Αλβανίας για πρώτη φορά μετά την έναρξη του Ψυχρού Πολέμου⁵⁵⁶. Στο παρελθόν

επιρροής, έχοντας μετατραπεί από δορυφόρο της Σοβιετικής Ένωσης, που υπήρξε στο πρόσφατο παρελθόν, σε δορυφόρο της Κίνας.. “Albania: Stalin’s heir,” *Time*, December 22, 1961, 27.

⁵⁵² Σύμφωνα με τη γαλλόγλωσση εφημερίδα της Κωνσταντινούπολης *Le Journal d’Orient* του Ιανουαρίου του 1960, ο Αμερικανός πρόεδρος Αϊζενχάουερ είχε εκμυστηρευτεί στους Έλληνες κυβερνώντες – κατά την επίσκεψή του στην Ελλάδα το 1959 – ότι η μετασταλινική ηγεσία του Χρουστσόφ θα οδηγήσει σε μεγαλύτερη ελευθερία δράσης στην εξωτερική πολιτική των σοσιαλιστικών κρατών. Ως αποτέλεσμα, αναμενόταν μία ύφεση στο ψυχροπολεμικό κλίμα ανάμεσα στις Η.Π.Α. και τις σοσιαλιστικές χώρες, συμπεριλαμβανομένης της Αλβανίας. Επίσης, η εφημερίδα προσέθετε ότι πιθανό επακόλουθο της ύφεσης στην περιοχή των Βαλκανίων μπορεί να είναι οι διαβαλκανικές διασκέψεις με στόχο την επίλυση των διμερών τριβών. ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1960, φ. 540, 1-2.

⁵⁵³ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1961, φ. 569, 1-1/1.

⁵⁵⁴ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1961, φ. 368, 9-12/1.

⁵⁵⁵ Η Κάπο αναφέρει ότι την περίοδο 1946-1947, όταν ο άνδρας της ήταν πληρεξούσιος υπουργός της Αλβανίας στη Γιουγκοσλαβία, ο τότε πρεσβευτής της Τσεχοσλοβακίας στο Βελιγράδι, Γιόσεφ Κόρμπελ (Josef Korbel, πατέρας της Madeleine Albright, η οποία υπηρέτησε ως υπουργός εξωτερικών των Η.Π.Α. στα έτη 1997-2001 – *δική μου σημείωση*), είχε μεσολαβήσει για τη διευθέτηση των αλβανο-αμερικανικών προβλημάτων και την εγκαθίδρυση διπλωματικών σχέσεων ανάμεσα στην Αλβανία και τις Η.Π.Α. Η αλβανική πλευρά δεν ανταποκρίθηκε στην πρόταση του Κόρμπελ. Η Κάπο προσθέτει ότι η αντιαμερικανική στάση της αλβανικής ηγεσίας αποτελούσε μόνιμη ιδεολογική γραμμή της εξωτερικής πολιτικής της Αλβανίας και δεν είχε σχέση με τις Γιουγκοσλαβικές πιέσεις. Κάπο, συνέντευξη.

⁵⁵⁶ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1961, φ. 367, 14.

οι προσκλήσεις απορρίπτονταν κατευθείαν από τους Αμερικανούς και τους Βρετανούς⁵⁵⁷.

Συμπεράσματα

Ο διεθνής ανταγωνισμός ανάμεσα στους δύο πόλους της ψυχροπολεμικής περιόδου, καθώς και η μόνιμη αναρχία που χαρακτηρίζει το διεθνές σύστημα, υποχρέωνε τα κράτη να επενδύουν στην ενίσχυση της συνολικής τους ισχύος. Ωστόσο, κάθε κράτος διαθέτει ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα – όπως η έκταση, ο πληθυσμός, οι οικονομικές, στρατιωτικές, τεχνολογικές ικανότητες, οι κρατικοί και κοινωνικοί θεσμοί, η ιστορική διαδρομή, καθώς και η συλλογική μνήμη – που το καθιστούν μοναδικό. Εκτός από τις ιδιαιτερότητες αυτές η διεθνής κατανομή ισχύος διαφοροποιεί τα κράτη σε μεγάλα και μικρά. Δύο θεμελιώδη κριτήρια για την εν λόγω διαφοροποίηση είναι αφενός η κατοχή συνολικής ισχύος, κυρίως υλικής μορφής, και αφετέρου η ικανότητα διαχείρισης διαφόρων απειλών στοχεύοντας στη διασφάλιση εθνικών συμφερόντων.

Ο James Rosenau χαρακτήρισε την Αλβανία ως γεωγραφικά μικρή χώρα, οικονομικά υπανάπτυκτη και «κλειστή», όσον αφορά την πολιτική λογοδοσία της κεντρικής εξουσίας στο εκλογικό σώμα⁵⁵⁸. Επίσης, ο Rosenau είχε εντάξει στην ίδια

⁵⁵⁷Το ενδιαφέρον που έδειξε η Δύση – χωρίς όμως την ανταπόκριση των Αλβανών – φάνηκε, επίσης, τον επόμενο χρόνο στον Ο.Η.Ε. Έκθεση του αλβανικού υπουργείου εξωτερικών, σε σχέση με την 17^η ολομέλεια της Γ.Σ., ανέφερε χαρακτηριστικά: «Ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι καθώς μιλούσε ο υπουργός μας από το βήμα της Γ.Σ., εκτός από τον Στίβενσον (Αμερικανός πρεσβευτής στα Ηνωμένα Έθνη Adlai Stevenson – δική μου σημείωση) που βρισκόταν στη θέση του στην αίθουσα, ήρθε και ο Βρετανός υπουργός εξωτερικών Λόρδος Χιούμ, ο οποίος βγήκε ξανά μόλις τελείωσε την ομιλία ο Αλβανός υπουργός. Επίσης, παρατηρήσαμε ότι ο Στίβενσον και ο Χιούμ κρατούσαν συνεχώς σημειώσεις. Την ώρα που ο σύντροφος Μπεχάρ Στούλλα (Αλβανός υπουργός εξωτερικών Behar Shtylla – δική μου σημείωση) πήρε τον λόγο, όλοι οι εκπρόσωποι των σοσιαλιστικών χωρών μαζί με τον Γκρομικό (υπουργός εξωτερικών της Ε.Σ.Σ.Δ. Andrei Gromyko – δική μου σημείωση) βγήκαν από την αίθουσα και αυτή η συμπεριφορά έκανε ιδιαίτερη εντύπωση». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1962, φ. 503, 212.

⁵⁵⁸ Neack, 84-86.

ομάδα χώρες, όπως η Αλγερία, η Καμπότζη, η Αιθιοπία, η Γκάνα, η Τυνησία, η Συρία και άλλες⁵⁵⁹.

Η Αλβανία θεωρείται μικρό κράτος⁵⁶⁰, εκτός των άλλων, εξαιτίας της αδυναμίας της κρατικής δομής και των κρατικών μηχανισμών να διαχειριστούν αποτελεσματικά τα δημόσια ζητήματα⁵⁶¹. Αντίθετα από τις περισσότερες χώρες της δυτικής Ευρώπης, η αδυναμία συγκρότησης μίας ισχυρής κρατικής δομής στην Αλβανία επηρεάστηκε από ποικίλους παράγοντες, όπως είναι η καθυστερημένη ανεξαρτησία από την Οθωμανική Αυτοκρατορία, η συνεχής πολιτική αστάθεια στο εσωτερικό περιβάλλον, η έλλειψη μίας σταθερής συλλογικής συνείδησης, όσον αφορά το κράτος και τη νομιμοποίηση της πολιτικής εξουσίας, καθώς και η προσωποπαγής ηγεσία καθ' όλη τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου⁵⁶².

Η συλλογική ανασφάλεια είχε αποτελέσει αναπόσπαστο μέρος των αλβανικών πολιτικών ελίτ τόσο κατά την περίοδο ίδρυσης εθνικής συνείδησης όσο και αργότερα που η Αλβανία αποτελούσε πλέον ανεξάρτητο κράτος. Οι διάφορες αλβανικές κυβερνήσεις μέχρι τα πρώτα χρόνια μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο κατέβαλαν μεγάλες προσπάθειες για την εξουδετέρωση των εσωτερικών απειλών. Οι τελευταίες συνδέονταν, κυρίως, με την έντονη οικονομικο-κοινωνική διαστρωμάτωση της αλβανικής κοινωνίας και την πολιτική αστάθεια στο εσωτερικό της χώρας. Παράλληλα, η εξωτερική πολιτική της Αλβανίας βρέθηκε πολλές φορές αντιμέτωπη με συγκυρίες, βάσει των οποίων αμφισβητούνταν η εθνική κυριαρχία και η ανεξαρτησία του αλβανικού κράτους. Η ένταξη στην Κοινωνία των Εθνών μετά τη λήξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου δε συνέβαλε στην εξάλειψη των εξωτερικών προκλήσεων και απειλών.

Αργότερα, ο διπολισμός του Ψυχρού Πολέμου οδήγησε στη διεύρυνση των αιτιών ανασφάλειας της Αλβανίας, λόγω της ιδεολογικής και στρατιωτικής αντιπαράθεσης της

⁵⁵⁹ Salmore & Hermann, "The Effect of Size," 16.

⁵⁶⁰ Η έκταση της Αλβανίας είναι 28,748 τετραγωνικά χιλιόμετρα, ενώ ο πληθυσμός της την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου κυμαινόταν μεταξύ ενός εκατομμυρίου, το 1945, και τριών εκατομμυρίων, το 1989.

⁵⁶¹ Rakipi, 70-71.

⁵⁶² Στο ίδιο, 76-136.

συγκεκριμένης χώρας με τα γειτονικά κράτη. Εκτός από την Ελλάδα και την Ιταλία, οι οποίες διεκδικούσαν την εθνική κυριαρχία της Αλβανίας, προστέθηκε και η Γιουγκοσλαβία, πρώην σύμμαχος των Τιράνων κατά την περίοδο 1944-1948. Η αρχική πολιτική αντιπαράθεση των Τιράνων με την Αθήνα και τη Ρώμη, εξαιτίας μίας πιθανής στρατιωτικής επίθεσης των τελευταίων εναντίον της Αλβανίας, ενισχύθηκε από την ιδεολογική αντιπαλότητα της Αλβανίας με τη Γιουγκοσλαβία, όσον αφορά την «καθαρή» ερμηνεία του Μαρξισμού. Επίσης, δημιουργήθηκε ένα σύμπλεγμα αμοιβαίας δυσπιστίας ανάμεσα στην αλβανική κομμουνιστική κυβέρνηση και τις δυτικές χώρες, κυρίως τις Η.Π.Α. και το Ηνωμένο Βασίλειο.

Η ανασφάλεια που χαρακτήριζε πάντοτε την πολιτική ηγεσία της Αλβανίας, απέναντι στις εξωτερικές και εσωτερικές απειλές, συνέχισε να υπάρχει και μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, καθ' όλη τη διάρκεια της ψυχροπολεμικής περιόδου. Το μεταπολεμικό πολιτειακό καθεστώς της συγκεκριμένης χώρας διαπνεόταν από την ιδεολογία του κομμουνισμού, καθώς και τις ιδεολογικοπολιτικές συνεισφορές του Λένιν και του Στάλιν. Επίσης, η σοσιαλιστική αλβανική ηγεσία χαρακτηριζόταν από δολοπλοκίες, οι οποίες αποτελούσαν βασικό γνώρισμα των βαλκανικών χωρών και χρησιμοποιήθηκαν στις πιο άγριες πολιτικές εκκαθαρίσεις στο Κ.Ε.Α. και στην κρατική δομή. Η απολυταρχική παγίωση της εξουσίας συνδυάστηκε με την αντιμετώπιση των εσωτερικών κρίσεων – κυρίως της άμβλυνσης του φαινομένου της ασιτίας – και με τις πρωτοπόρες κοινωνικές αλλαγές, όπως ήταν η χειραφέτηση της γυναίκας. Αφενός η μεγάλη σημασία των κοινωνικών αλλαγών για την πολιτική σταθερότητα της χώρας και αφετέρου η αδυναμία της αλβανικής κυβέρνησης να καλύψει μόνη της το οικονομικό κόστος των εσωτερικών μέτρων οδήγησε τα Τίρανα σε ιδεολογική και πολιτική συμμαχία με τη Μόσχα και αργότερα με το Πεκίνο. Το ξέσπασμα των πολιτικών και διακρατικών διαφορών ανάμεσα στη Σοβιετική Ένωση, από τη μία, και την Κίνα με την Αλβανία, από την άλλη, οδήγησε σε περαιτέρω σύσφιξη των συμμαχικών σχέσεων των τελευταίων.

Η συμμαχία της Αλβανίας με ισχυρότερες δυνάμεις συνέβαλε στη μείωση των εσωτερικών και εξωτερικών απειλών. Οι συγκεκριμένες δυνάμεις βοήθησαν στη βελτίωση της αλβανικής οικονομίας, στήριξαν πολιτικά τις εκάστοτε πολιτικές ελίτ και έγιναν συνήγοροι των εθνικών συμφερόντων της Αλβανίας στο περιφερειακό και

διεθνές περιβάλλον. Σε κάποιες περιπτώσεις οι ίδιες οι συμμαχίες στράφηκαν εναντίον της αλβανικής εθνικής κυριαρχίας. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν η Ιταλία και η Γιουγκοσλαβία.

Η επιδείνωση των αλβανοσοβιετικών σχέσεων στο τέλος της δεκαετίας του 1950 προκάλεσε την έντονη αύξηση της ανασφάλειας της αλβανικής ηγεσίας και την καλλιέργεια ψυχολογίας πολιορκίας. Σε αυτήν τη δύσκολη για την Αλβανία συγκυρία εμφανίστηκε η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, ως μετέπειτα σύμμαχος των Τιράνων που παρείχε οικονομική, στρατιωτική και πολιτική υποστήριξη.

Οι παλαιές πολιτικές ελίτ που παρέμειναν στη νεοϊδρυθείσα Αλβανία είχαν κυρίως εθνική ταυτότητα – ή αγωνίζονταν να την αποκτήσουν. Όμως, οι Αλβανοί κομμουνιστές μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο διέθεταν, παράλληλα, κρατική και ιδεολογική συνείδηση. Η διατήρηση της ανεξαρτησίας και της εθνικής ταυτότητας συνυπήρχε με την προτεραιότητα της διαφύλαξης της δομής και των μηχανισμών του αλβανικού κράτους, καθώς και με την προστασία του κομμουνιστικού ιδεώδους.

Η ψυχολογία της πολιορκίας αποτελούσε σταθερό χαρακτηριστικό της Αλβανίας του Ψυχρού Πολέμου, καθώς καλλιεργήθηκε συστηματικά από το αλβανικό καθεστώς. Η συγκεκριμένη ψυχολογία – σύμφωνα με την οποία υπάρχουν μόνιμοι εσωτερικοί και εξωτερικοί εχθροί – συνδεόταν αφενός με την ιδεολογία του κομμουνισμού, όσον αφορά την ταξική πάλη⁵⁶³, αφετέρου με τις αιτίες ανασφάλειας της Αλβανίας απέναντι στα γειτονικά κράτη και τις Μεγάλες Δυνάμεις. Η εν λόγω ανασφάλεια εντοπιζόταν και σε παλαιότερες εμπειρίες του αλβανικού κράτους.

Το αλβανικό καθεστώς καλλιεργήσε προσεκτικά στις μάζες το αίσθημα ανασφάλειας και επαγρύπνησης, αποσκοπώντας, εκτός των άλλων, στη συλλογική προστασία της πατρίδας, καθώς και τη μεγέθυνση της οικονομικής παραγωγής⁵⁶⁴. Η επαγρύπνηση του

⁵⁶³ Ο Λένιν τόνιζε στα έργα του: «Η βασική προτεραιότητα της πολιτικής μας, το πρώτο μας μέλημα...το καθήκον που πρέπει να έχουμε υπόψιν όλοι οι εργάτες και αγρότες είναι ότι οφείλουμε να προσέχουμε συνεχώς, να μη ξεχνάμε ποτέ ότι είμαστε περικυκλωμένοι από ανθρώπους, τάξεις και κυβερνήσεις, τα οποία εκφράζουν έκδηλα το τεράστιο μίσος τους εναντίον μας». Περισσότερα βλέπε Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 17 [τόμος 17], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1974), 89-90.

⁵⁶⁴ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 20 [τόμος 20], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1976), 383-384.

ατόμου ταυτιζόταν με τη συλλογική υπεράσπιση της Αλβανίας και του κόμματος, καθώς το κόμμα δε διέφερε από την πατρίδα⁵⁶⁵. Το ζεύγος «κόμμα-πατρίδα» ως ενιαία κατασκευή αποτελούσε – και ταυτόχρονα αναπαρήγαγε – ένα είδος πατριωτικού σοσιαλισμού.

⁵⁶⁵ Hoxha, *Vepra*, vëll. 21, 73-83.

**ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ – Συνολική ισχύς των μικρών κρατών και
αναπλήρωση εγγενών αδυναμιών: Περιπτωσιολογική μελέτη του
ρόλου της Αλβανίας στην «ένταξη» της Α.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε.**

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6 Συμμαχίες και υλική ισχύς: Αλβανοκινεζική συμμαχία

6.1 Απαρχές της συμμαχίας

Πέντε χρόνια μετά τη νίκη των Κινέζων κομμουνιστών η αλβανική ηγεσία αποφάσισε τη διεύρυνση των διπλωματικών σχέσεων της με τις σοσιαλιστικές χώρες της Απω Ανατολής, κυρίως με τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας. Στις 23 Φεβρουαρίου 1954 η Αλβανία μεταβίβασε στον Κινέζο πρέσβη στη Μόσχα την πρόταση περί εγκαθίδρυσης διπλωματικών σχέσεων ανάμεσα στη Λαϊκή Δημοκρατία της Αλβανίας και τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας, καθώς και την πρόταση για άνοιγμα μόνιμων διπλωματικών αντιπροσωπειών υπό τη μορφή πρεσβειών στο έδαφος των παραπάνω χωρών. Η πρόταση έγινε δεκτή από την κυβέρνηση της Κίνας στις 9 Μαρτίου 1954, ενώ στις 11 Μαΐου έλαβε χώρα το κοινό ανακοινωθέν της εγκαθίδρυσης των διμερών διπλωματικών σχέσεων. Ο πρώτος Κινέζος πρέσβης στα Τίρανα ήταν ο Σιού Υ Σιν, μέχρι τότε υπεύθυνος του γραφείου Σοβιετικής Ένωσης και υπολοίπων Λαϊκών Δημοκρατιών στο υπουργείο εξωτερικών της Κίνας, ενώ η Αλβανία έστειλε ως πρέσβη στο Πεκίνο τον Νέστι Νάσε, αργότερα υπουργό εξωτερικών⁵⁶⁶. Η Αλβανία είχε υιοθετήσει στην εξωτερική πολιτική της τις θέσεις της Λ.Δ. της Κίνας, τις οποίες προέβαλε διεθνώς⁵⁶⁷.

Αργότερα, η διαμάχη της Σοβιετικής Ένωσης με την Κίνα και την Αλβανία⁵⁶⁸ οδήγησε τις δύο τελευταίες σε περαιτέρω σύσφιξη των επαφών τους⁵⁶⁹. Στις 24 Ιουνίου

⁵⁶⁶ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1954, φ. 129, 1-23.

⁵⁶⁷ Στις 15 Σεπτεμβρίου 1958 η αλβανική κυβέρνηση κατήγγειλε δημόσια την αμερικανική πολιτική στην Ταϊβάν, τονίζοντας ότι: «Ο αλβανικός λαός και η κυβέρνηση της Λ.Δ. της Αλβανίας έχουν δηλώσει και πάντα δηλώνουν ότι αναγνωρίζουν μόνο μία Κίνα, τη Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας και την κυβέρνησή της, ως άξιο εκπρόσωπο του μεγάλου κινεζικού λαού. Τα νησιά Ταϊβάν, Πενγκού και λοιπά αποτελούν αναπόσπαστο έδαφος της Λ.Δ. της Κίνας και η κατοχή τους από τους Αμερικανούς μπερδιστές...συνδέεται με παράλογα και επικίνδυνα σχέδια που προωθεί η Ουάσιγκτον με στόχο την εξουδετέρωση της Κίνας ως παγκόσμιας μεγάλης δύναμης». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1958, φ. 146, 10-11.

⁵⁶⁸ Η πρώην επικεφαλής της Ένωσης Γυναικών Αλβανίας, Βίτο Κάπο, αφηγείται ότι σε ένα από τα συνέδρια της Παγκόσμιας Δημοκρατικής Ομοσπονδίας Γυναικών στις αρχές της δεκαετίας του 1960 η εκπρόσωπος της Βουλγαρίας έφτυσε επιδεικτικά στο πάτωμα φωνάζοντας τη λέξη «ντροπή», μόλις η Κάπο πήρε τον λόγο. Επίσης, η πρόεδρος της οργάνωσης, Εζενί Κοτόν, έβλεπε με θυμό την Κάπο,

1961 ο Αλβανός πρέσβης στο Πεκίνο, Μιχάλ Πρίφτη, ενημέρωνε τα Τίρανα περί των συνομιλιών που είχε με τους Τσεν Ι, Τσου Εν Λάι και Τενγκ Σιαοπίνγκ, μέλη του Πολιτικού Γραφείου του Κ.Κ.Κ. Οι Κινέζοι καθυσήχασαν τον Πρίφτη, όσον αφορά την αναμενόμενη υποστήριξη του Πεκίνου προς την Αλβανία. Μάλιστα, ο Τσεν Ι υπογράμμισε χαρακτηριστικά στον Αλβανό πρεσβευτή:

«Εμείς βοηθάμε με πολεμοφόδια και στρατιωτικά υλικά το Λάος, την Κούβα, την Αλγερία, την Ενωμένη Αραβική Δημοκρατία, καθώς και άλλες χώρες, ενώ καλύπτουμε σχεδόν συνολικά τα στρατιωτικά αιτήματα της Κορέας και του Βιετνάμ. Επίσης, δικό μας σημαντικό καθήκον είναι να στηρίζουμε εσάς, ως αδέρφια και συντρόφους, στον κοινό μας αγώνα. Από την πλευρά μας, η κάλυψη των στρατιωτικών σας αναγκών δεν αποτελεί ουδεμία δυσκολία»⁵⁷⁰.

Από την δήλωση του Τσεν Ι διαφαίνεται ότι οι συμμαχικές σχέσεις βασίζονταν στην αναγκαιότητα αντιμετώπισης ζητημάτων ασφάλειας, πρωτίστως μέσω στρατιωτικής και οικονομικής υποστήριξης των μικρών κρατών. Η κατοχή υλικής ισχύος αποτελούσε το σημαντικότερο κριτήριο για τη διαφοροποίηση των κρατών σε μεγάλα και μικρά. Επίσης, οι Τσου Εν Λάι και Τενγκ Σιαοπίνγκ καταδίκασαν τη στάση του Κ.Κ.Σ.Ε. απέναντι στο Κ.Ε.Α. και το Κ.Κ.Κ., ενώ αναγνώρισαν την τρωτότητα της Αλβανίας, ως μικρού και αδύναμου κράτους:

θέλοντας να εκφράσει τη διαμαρτυρία της απέναντι στη διαφοροποίηση της Αλβανίας από τις θέσεις του Νικίτα Χρουστσόφ. Κάπο, συνέντευξη.

⁵⁶⁹ Μέχρι το τέλος του 1957, η ιδεολογική και πολιτική σινοσοβιετική αντίθεση δεν είχε γνωστοποιηθεί στη σοσιαλιστική παράταξη και κυρίως στις δυτικές χώρες. Τον Νοέμβριο του 1957 ο Αλβανός πρέσβης στη Μόσχα ρώτησε τον Κινέζο ομόλογο για την πορεία των σινοσοβιετικών σχέσεων. Ο τελευταίος απάντησε ότι «Ανάμεσα στο κόμμα μας και το Κ.Κ.Σ.Ε. δεν υφίσταται ουδέν πρόβλημα και κανένα ζήτημα στο οποίο να διαφωνούμε». Επίσης, στη συνάντηση ανάμεσα στον Ρήτα Μάρκο, μέλος του Πολιτικού Γραφείου του Κ.Ε.Α., και στον υψηλόβαθμο του Κ.Κ.Κ., Λιού Σάο Σι, το 1957 σημειώθηκε σύγκλιση απόψεων στο γεγονός ότι η σοβιετικογιουγκοσλαβική διαφωνία του 1948 έπρεπε να θεωρείται εσωτερικό ζήτημα της σοσιαλιστικής παράταξης. Σε αυτό το πνεύμα οι χειρισμοί της Μόσχας επί Στάλιν, καθώς και του Βελιγραδίου χαρακτηρίστηκαν λανθασμένοι. Ο Μάρκο παραδέχθηκε ότι η στάση της Αλβανίας απέναντι στη Γιουγκοσλαβία την επομένη της σοβιετικογιουγκοσλαβικής ρήξης δεν ήταν δίκαιη. ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1957, φ. 128, 8-9; ΚΑΚΔΑ, έτος 1957, φ. 2, 1-5.

⁵⁷⁰ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1961, φ. 165, 10.

*«Και εμείς αντιμετωπίζουμε δυσκολίες, όμως λιγότερες σε σύγκριση με τις δικές σας.
Ο λόγος είναι επειδή εμείς είμαστε μεγάλη χώρα, ενώ εσείς μικρή»⁵⁷¹.*

Το 1961 το κινεζικό υπουργείο εξωτερικών προέβη σε περικοπή δαπανών που αφορούσαν πολιτιστικές και πολιτικές δραστηριότητες που προωθούσε η Κίνα στη σοσιαλιστική παράταξη. Σύμφωνα με τον αναπληρωτή διευθυντή του γραφείου Σοβιετικής Ένωσης και υπολοίπων σοσιαλιστικών χωρών στο Πεκίνο, Τσον Πο Τσαϊάν, η Αλβανία εξαιρούνταν από τις εν λόγω περικοπές, εξαιτίας των συμμαχικών σχέσεων που είχαν αρχίσει να αναπτύσσονται τότε ανάμεσα στο Πεκίνο και τα Τίρανα⁵⁷².

Το κράτος της Αλβανίας ήταν στην ουσία μικροσκοπικό απέναντι στην Κίνα, όσον αφορά κυρίως τη γεωγραφική έκταση και τον πληθυσμό. Εντούτοις, η καθυστέρηση της Κίνας στον οικονομικό, τεχνολογικό και στρατιωτικό τομέα, σε σύγκριση με τη Σοβιετική Ένωση, περιόριζε τον ενθουσιασμό της πρώτης να γίνει ο νέος «προστάτης» της Αλβανίας. Στη συνάντηση με τον Αλβανό υπουργό οικονομικών, Αμπντούλ Κελλέζι, στις 23 Δεκεμβρίου 1961 στο Πεκίνο ο Κινέζος πρωθυπουργός, Τσου Εν Λάι, δήλωσε ότι η Κίνα δε διαθέτει τα απαραίτητα μέσα και τη δύναμη να στηρίξει την Αλβανία στον ίδιο βαθμό με τη Σοβιετική Ένωση και τις άλλες σοσιαλιστικές χώρες⁵⁷³. Στην ίδια συνάντηση ο Τσου πρότεινε στον Κελλέζι την αναδόμηση του στρατού και της οικονομίας⁵⁷⁴, ώστε η Αλβανία να αμύνεται αποτελεσματικά μόνη της σε περίπτωση στρατιωτικής επίθεσης⁵⁷⁵.

⁵⁷¹ Στο ίδιο, 12-14.

⁵⁷² Ο Τσον Πο Τσαϊάν είχε δηλώσει στον Αλβανό αντιπρόσωπο στο Πεκίνο: «Εξαιρείται η Αλβανία, διότι εμείς τη θεωρούμε διαφορετική από τις άλλες σοσιαλιστικές χώρες. Οι σχέσεις με την Αλβανία θα συνεχίσουν να αναπτύσσονται κανονικά». Στο ίδιο, 25.

⁵⁷³ Στη συγκεκριμένη συνάντηση, ο Τσου σχολίασε χαρακτηριστικά ότι: «Οι σχέσεις της Αλβανίας με τις σοσιαλιστικές χώρες έχουν διακοπεί. Είναι γεγονός ότι η Κίνα δεν είναι σε θέση να αναλάβει τη συνολική υποστήριξη που σας προσέφεραν εκείνοι». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1962, φ. 155, 9. Επίσης, ο Κινέζος πρωθυπουργός εξέφρασε σε μία αλβανική αποστολή στην Κίνα τον Ιούνιο του 1962 την ανασφάλεια του Πεκίνου για την πιθανή αποτυχία των διμερών οικονομικών και στρατιωτικών συμφωνιών, λόγω των δυσκολιών που αντιμετώπιζε η οικονομία της Κίνας εκείνη την περίοδο. Η δήλωση αυτή οδήγησε τους Αλβανούς να εκφράσουν προσωπικά στον Μάο Τσε Τουνγκ τη δυσαρέσκεια της αλβανικής πλευράς για τις πιέσεις του Τσου Εν Λάι. ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1962, φ. 157, 84-92.

⁵⁷⁴ Οι ηγεσίες του Πεκίνου και των Τιράνων εξέφραζαν διαφορετικές απόψεις περί της οργάνωσης της οικονομίας, καθώς και της εθνικής ασφάλειας της Αλβανίας, ως μικρού και ευάλωτου κράτους. Το 1961

Παρ' όλα αυτά, η Κίνα στάθηκε ουσιαστικά ως λυτρωτής της Αλβανίας στο αποκορύφωμα της αλβανοσοβιετικής ρήξης με την οικονομική, στρατιωτική και πολιτική υποστήριξή της⁵⁷⁶. Στις 9 Φεβρουαρίου 1961 ο υπεύθυνος του οικονομικού τομέα στο Κ.Κ.Κ., Λι Σιέν Νιέν, μετέφερε στον Χότζα τη θέση της κινεζικής κυβέρνησης ότι σε περίπτωση διακοπής στρατιωτικής προμήθειας από τη Μόσχα, τα Τίρανα μπορούν να απευθύνονται στη Λ.Δ. της Κίνας⁵⁷⁷. Επίσης, ο Νιέν μετέφερε τη δήλωση του Μάο Τσε Τουνγκ, σύμφωνα με την οποία εγγυόταν στους Αλβανούς ότι, παρά τις ελλείψεις της Κίνας σε σχέση με τη Σοβιετική Ένωση – ιδιαίτερα στην τεχνική υποστήριξη – το Πεκίνο θα στηρίζει όσο το δυνατόν περισσότερο την Αλβανία με όλες τις διαθέσιμες δυνατότητες. Ο Χότζα ευχαρίστησε θερμά τον Νιέν για τη συμπαράσταση του Πεκίνου, τονίζοντας ότι χωρίς τη βοήθεια της Κίνας, η Αλβανία είχε διαθέσιμα αποθέματα μόνο για δεκαπέντε ημέρες⁵⁷⁸.

Δύο εβδομάδες αργότερα, ο Αλβανός πρωθυπουργός Μεχμέτ Σέχου εξέφρασε στον Νιέν την επείγουσα ανάγκη του αλβανικού στρατού για πυρομαχικά⁵⁷⁹. Η υποστήριξη της Κίνας στον οικονομικό και στρατιωτικό τομέα ήταν, εκτός των άλλων, αποτέλεσμα της αναγνώρισης του ρόλου που διαδραμάτιζε το Κ.Ε.Α. στη σινοσοβιετική ιδεολογική

ο Κινέζος πρωθυπουργός επεσήμανε στον Σπύρο Κολέκα – μέλος του Πολιτικού Γραφείου του Κ.Ε.Α. – το γεγονός ότι η ανάπτυξη της γεωργίας και η επένδυση στην ελαφρά βιομηχανία θα προσέθεταν στην αλβανική οικονομία μεγαλύτερη ευελιξία και αντοχή σε περίπτωση πολέμου. Η συγκεκριμένη πρόταση αφορούσε τη σίτιση του πληθυσμού, κυρίως με δημητριακά. Επιπλέον, σύμφωνα με τον Τσου Εν Λάι, η εμμονή του αλβανικού καθεστώτος στην ανάπτυξη της βαριάς βιομηχανίας ήταν ζημιοφόρα για την οικονομία του μικρού κράτους, λόγω της έλλειψης του εργατικού δυναμικού. ΚΑΚΔΑ, έτος 1961, φ. 1, 7-9.

⁵⁷⁵ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1962, φ. 155, 12-13.

⁵⁷⁶ Ενδιαφέρον αποτελεί η επίσημη επίσκεψη μίας κινεζικής αποστολής στην Αλβανία στις αρχές Ιανουαρίου το 1964. Σύμφωνα με τα απομνημονεύματα του Ενβέρ Χότζα, ο Κινέζος πρωθυπουργός επισκέφθηκε στις 4 Ιανουαρίου την πόλη της Σκόδρας, κοντά στα σύνορα με τη Γιουγκοσλαβία, ενώ ο υπουργός εξωτερικών της Κίνας, Τσεν Ι, πήγε στην Κορυτσά, στα σύνορα με την Ελλάδα. Δύο μέρες αργότερα, οι δύο αξιωματούχοι κατευθύνθηκαν στην πόλη του Αυλώνα, η οποία βρίσκεται απέναντι από την Ιταλία. Και στις τρεις επισκέψεις οι Κινέζοι τόνισαν ότι η Κίνα βρίσκεται στο πλευρό της Αλβανίας όχι μόνο σε ιδεολογικό και οικονομικό επίπεδο, αλλά και σε σχέση με τη στρατιωτική υποστήριξη. Περισσότερα βλέπε Enver Hoxha, *Ditar për çështjet ndërkombëtare, 1964-1965* [Ημερολόγιο διεθνών θεμάτων, 1964-1965], vëllimi 3 [τόμος 3] (Tiranë: Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë, 1982), 8-10.

⁵⁷⁷ ΚΑΚΔΑ, έτος 1961, φ. 2, 27-28.

⁵⁷⁸ ΚΑΚΔΑ, έτος 1961, φ. 4, 19-32.

⁵⁷⁹ Στο ίδιο, 35.

διαμάχη⁵⁸⁰. Αναγνωρίζοντας αυτόν τον ρόλο, ο Λι Σιέν Νιέν τόνισε χαρακτηριστικά στον Ενβέρ Χότζα το 1961, στο πλαίσιο των διμερών συνομιλιών που είχαν μεταξύ τους, ότι:

«...πρόκειται για αμοιβαία συμπαράσταση, καθώς εσείς μας στηρίζεται στο πολιτικό πεδίο»⁵⁸¹.

Από το 1954 μέχρι το 1968 υπεγράφησαν 124 διμερείς συμφωνίες και πρωτόκολλα συνεργασίας ανάμεσα στη Λ.Δ. της Αλβανίας και τη Λ.Δ. της Κίνας⁵⁸².

6.2 Στρατιωτική υποστήριξη

Η ανασφάλεια που χαρακτήριζε την αλβανική μεταπολεμική ηγεσία οδήγησε την τελευταία στην ανάπτυξη των στρατιωτικών και, δευτερευόντως, των οικονομικών ικανοτήτων. Ο στόχος ήταν η ανάσχεση κάθε πιθανότητας στρατιωτικής εισβολής από ξένα κράτη, καθώς και των προσπαθειών ανατροπής της πολιτικής ηγεσίας. Σύμφωνα με την Κάπο, η αλβανική ηγεσία αποσκοπούσε στην προετοιμασία της χώρας για έναν ή περισσότερους αμυντικούς πολέμους, καθώς και στην από κοινού επαγρύπνηση των κρατικών δομών και του λαού, στο πλαίσιο μίας διαρκούς αντίστασης⁵⁸³.

⁵⁸⁰ Οι Αλβανοί ακολούθησαν επιθετική στάση εναντίον του Κ.Κ.Ε.Σ., ενώ οι Κινέζοι προτιμούσαν μία περισσότερο ήπια και συμβιβαστική πολιτική. Το 1962 το Κ.Κ.Σ.Ε. προσπάθησε να ομαλοποιήσει τις σχέσεις του με το Κ.Κ.Κ., προτείνοντας τη διοργάνωση μίας κοινής διάσκεψης των κομμουνιστικών και σοσιαλιστικών κομμάτων. Επίσης, το Κ.Κ.Σ.Ε. ζήτησε από το Κ.Κ.Κ. να μην αποτελέσει η Αλβανία το «μήλον της Έριδος» ανάμεσα στα δύο κόμματα, και για αυτόν τον λόγο τα Τίρανα όφειλαν να τερματίσουν την έντονη αντισοβιετική προπαγάνδα. ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1962, φ. 157, 14-15, 25, 49-54 και έτος 1963, φ. 248, 2.

⁵⁸¹ ΚΑΚΔΑ, έτος 1961, φ. 4, σελ. 19-32. Στο ίδιο πνεύμα ο Τενγκ Σιαοπίνγκ είχε δηλώσει στον Αλβανό υπουργό οικονομικών που επισκέφθηκε το Πεκίνο τον Απρίλιο του 1961 ότι: «Έχουμε ως καθήκον να σας στηρίζουμε, επειδή εσείς έχετε προσφέρει πολλά στο διεθνές κομμουνιστικό κίνημα...για αυτό θα σας βοηθήσουμε με όλες τις δυνατότητες που διαθέτουμε». ΚΑΚΔΑ, έτος 1961, φ. 6, σελ. 12.

⁵⁸² ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1968, φ. Β/Ι-8-αρ. 64, 9.

⁵⁸³ Πιο συγκεκριμένα, η Κάπο υπογράμμισε: «Η ανασφάλεια για εμάς παρέμεινε σταθερή πραγματικότητα και για αυτό είχαμε αναλάβει όλα τα απαιτούμενα μέτρα, ώστε να αποκρούσουμε τους κινδύνους ενός

Η συμμαχία με το Πεκίνο αποτέλεσε εκείνη την περίοδο «θείο δώρο» για την Αλβανία, όσον αφορά τη βελτίωση των αμυντικών ικανοτήτων της⁵⁸⁴. Στη συνάντηση με τον Τενγκ Σιαοπίνγκ τον Σεπτέμβριο του 1963 ο Αλβανός υπουργός άμυνας, Μπεκίρ Μπαλλούκου, ζήτησε την επείγουσα παραλαβή από την Κίνα στρατιωτικής προμήθειας βάρους 90 χιλιάδων τόνων, η οποία είχε συζητηθεί νωρίτερα μεταξύ των γενικών επιτελείων των δύο κρατών. Ο Μπαλλούκου υπογράμμισε την ιδιαίτερη σημασία της άμυνας των αλβανικών ακτών απέναντι στις στρατιωτικές απειλές της Ιταλίας και του ΝΑΤΟ εκείνη την περίοδο⁵⁸⁵. Παράλληλα, ο Αλία υποστηρίζει ότι η ανασφάλεια και ο φόβος της Αλβανίας για μία πιθανή επίθεση από γειτονικά κράτη δεν απείχε από την πραγματικότητα⁵⁸⁶. Επίσης, κατά τη διάρκεια της συνομιλίας που είχε ο Κινέζος πρωθυπουργός, Τσου Εν Λάι, με τον Ενβέρ Χότζα τον Ιανουάριο του 1964 στην Αλβανία ο Τσου υποσχέθηκε τη συνέχιση της στρατιωτικής υποστήριξης, ενώ

πολέμου. Προχωρήσαμε στην οχύρωση της χώρας με καταφύγια “μπούνκερ”, επειδή νιώθαμε απειλημένοι από όλες τις πλευρές. Έχουμε επενδύσει σε μεγάλο βαθμό στον πόλεμο, ως αναμενόμενο φαινόμενο, και σε αυτό το πλαίσιο δημιουργήσαμε επαρκή κρατικά αποθέματα τροφίμων που θα εξασφαλίσουν μακρόχρονη αντίσταση. Έχουμε ξοδέψει πάρα πολλά στην οχύρωση της Αλβανίας, συμπεριλαμβανομένης της επίγειας και θαλάσσιας οχύρωσης». Κάπο, συνέντευξη.

⁵⁸⁴ Το 1961, εξαιτίας της διπλωματικής ρήξης της Αλβανίας με τη Σοβιετική Ένωση, η τελευταία προέβη στην απόσυρση της ναυτικής βάσης που διέθετε στην πόλη του Αυλώνα, στο νοτιοδυτικό κομμάτι της Αλβανίας. Η συγκεκριμένη απόφαση προκάλεσε τη διεύρυνση της αλβανοσοβιετικής έντασης, πλέον, σε στρατιωτικό επίπεδο, καθώς η Αλβανία δεν παρέδωσε τέσσερα από δώδεκα υποβρύχια που βρίσκονταν στον Αυλώνα. Η εν λόγω κατάσταση, γνωστή ως «κρίση των υποβρυχίων», αποτέλεσε τη βασική αιτία για τη ματαίωση της πρωτοβουλίας που έλαβε τον Αύγουστο ο ηγέτης του Κομμουνιστικού Κόμματος του Βιετνάμ, Χο Τσι Μινχ, να διαμεσολαβήσει για την αλβανοσοβιετική συμφιλίωση. Το Κ.Ε.Α. αρνήθηκε να φιλοξενήσει τον Μινχ, αφήνοντας τον τελευταίο να περιμένει ανώφελα στη Μόσχα. Παράλληλα, ο Κινέζος πρωθυπουργός, Τσου Εν Λάι, κατά τη συνομιλία που είχε με τον Χρουστσόφ στις 22 Οκτωβρίου καταδίκασε τις σοβιετικές ενέργειες κατά της Αλβανίας, ιδιαίτερα τη στάση της Μόσχας και την απόσυρση του σοβιετικού πληρώματος από τη ναυτική βάση του Αυλώνα. Σύμφωνα με τον Τσου, οι ενέργειες της Σοβιετικής Ένωσης και των άλλων σοσιαλιστικών χωρών υπονόμειναν την εθνική ασφάλεια και την πολιτική κυριαρχία της Αλβανίας. ΚΑΚΔΑ, έτος 1961, φ. 8, 1^ο φ. 14, 23-24, και φ. 17, 14-15.

⁵⁸⁵ Ο Αλβανός υπουργός άμυνας, Μπεκίρ Μπαλλούκου, δήλωσε στον Τενγκ Σιαοπίνγκ: «Παρά τη σημαντική βοήθεια της Κίνας για τη βελτίωση των αμυντικών ικανοτήτων μας...σε περίπτωση μίας επίθεσης κατά της Αλβανίας από ιμπεριαλιστές και ρεβιζιονιστές, ο δικός μας λαϊκός στρατός θα πολεμήσει υπό συνθήκες κατωτερότητας, ενώ οι εχθροί θα κυριαρχούν πλήρως στον αέρα, εξαιτίας των ισχυρών στρατιωτικο-αεροπορικών βάσεων που διαθέτουν γύρω από τη χώρα μας. Πιστεύουμε ότι επείγει η ενίσχυση της αντιαεροπορικής μας άμυνας...Αξίζει να τονίσουμε ότι σε διάστημα 22 ετών ο ιταλικός ιμπεριαλισμός επιτέθηκε δύο φορές στην Αλβανία, το 1917 και το 1939, φαινόμενο το οποίο καθιστά την Ιταλία τη βασικότερη απειλή για την εδαφική ακεραιότητα της Αλβανίας...Η ενίσχυση της άμυνας των αλβανικών ακτών με πυροβολικά, πυραύλους και θαλάσσια πολεμικά μέσα αποτελεί για εμάς σημαντική προτεραιότητα». ΚΑΚΔΑ, έτος 1963, φ. 7, 23-26.

⁵⁸⁶ Αλία, συνέντευξη.

υπογράμμισε τη σημασία της ιδεολογικοπολιτικής καθοδήγησης των Αλβανών στρατιωτών. Ο στρατιωτικός οπλισμός, από τη μία, και η τριπλή ταύτιση του λαού, του κόμματος και του στρατού, από την άλλη, αποτελούσαν ζωτικής σημασίας στοιχεία που προωθούσε η σοσιαλιστική ηγεσία στο πλαίσιο της παγίωσης της εθνικής ασφάλειας⁵⁸⁷.

Η Κίνα εκτέλεσε με επιτυχία την πρώτη ατομική δοκιμή στις 16 Οκτωβρίου 1964, ημερομηνία η οποία συνέπεσε με την ημέρα γενεθλίων του Ενβέρ Χότζα⁵⁸⁸. Τον Δεκέμβριο του 1968 το Πεκίνο προέβη σε πυρηνική δοκιμή⁵⁸⁹, ενώ δύο χρόνια αργότερα εκτόξευσε τον πρώτο τεχνητό δορυφόρο⁵⁹⁰. Ως εκ τούτου, η Κίνα αναδείχθηκε σε πυρηνική δύναμη, η οποία μπορούσε να υποστηρίξει αποτελεσματικότερα την Αλβανία.

Σχετικά με τη στρατιωτική προμήθεια, η κατάσταση ήταν σύνθετη. Από τη μία πλευρά, τα Τίρανα αιτούνταν την απόκτηση βαρύ οπλισμού, ο οποίος άρμοζε στο αλβανικό δόγμα του μετωπικού – αμυντικού πολέμου. Από την άλλη, η ηγεσία της Κίνας επεδίωκε να παραχωρήσει στην Αλβανία ελαφρύ οπλισμό με σκοπό την εκτέλεση ανταρτοπόλεμου, ως της ιδανικής μορφής πολέμου που έπρεπε να ακολουθήσει η Αλβανία. Η επιμονή της Αλβανίας στην άμεση παραλαβή του βαρύ οπλισμού, στο πλαίσιο των στρατιωτικών αιτημάτων που εκείνη υπέβαλε στο Πεκίνο, προκάλεσαν την έκπληξη της κινεζικής ηγεσίας⁵⁹¹.

⁵⁸⁷ ΚΑΚΔΑ, έτος 1963, φ. 25, 136-137. Επίσης, τον Μάρτιο του 1977 ο Χότζα υπογράμμισε σε ομιλία που είχε σε κομματική συνεδρίαση στην πόλη του Αυλώνα ότι οι τρεις βασικοί πυλώνες της αλβανικής αμυντικής στρατηγικής ήταν: α) ο οπλισμός της Αλβανίας, β) η λαϊκή αλληλεγγύη, η οποία αφορούσε την ιδεολογικοπολιτική και στρατιωτική προετοιμασία του λαού για πιθανό πόλεμο, και γ) η οικονομική ευημερία του κράτους και της κοινωνίας. Περισσότερα βλέπε Enver Hoxha, *Rapporte e fjalime, 1976-1977* [Εκθέσεις και ομιλίες, 1976-1977], Instituti i studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1980), 190-245.

⁵⁸⁸ Α.Υ.Ε.Υ.Δ.Α, έτος 1964, φ. 144, σελ. 4.

⁵⁸⁹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1968, φ. Β/Ι-8-αρ. 64, 121-122.

⁵⁹⁰ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1970, φ. Β/Ι-8-αρ. 112, 37.

⁵⁹¹ Συγκεκριμένα, ο Κινέζος πρωθυπουργός απευθύνθηκε με απορία στον Αλβανό υπουργό άμυνας στη συνομιλία που είχαν στο Πεκίνο στις 6 και 7 Οκτωβρίου 1968: «Χρειάζεται αρκετός χρόνος για την κατασκευή του συγκεκριμένου οπλισμού, ενώ τα αποθεματικά που μπορούμε να σας δώσουμε είναι πολύ λίγα, μάλιστα ένα μέρος του οπλισμού που ζητάτε δεν μπορεί να καλυφθεί ούτε από την ετήσια παραγωγή μας. Από άποψη συνολικού βάρους, τα δικά σας αιτήματα στη νέα λίστα είναι περίπου 200 χιλιάδες τόνοι, το οποίο σημαίνει ότι, εάν βρούμε πλοίο χωρητικότητας 10 χιλιάδων τόνων για τη μεταφορά, τότε θα χρειαστούν συνολικά 20 πλοία. Με αυτόν τον τρόπο θα τραβήξουμε την προσοχή όλου του κόσμου. Ακόμη,

Παρά τις παρατηρήσεις του Κινέζου πρωθυπουργού, ο Τσου υποσχέθηκε τη χορήγηση στρατιωτικών φορητών όπλων, καθώς επίσης και άλλα όπλα, όπως κανόνια 75 και 37 χιλιοστών, όλμους 82 χιλιοστών, ρουκέτες 122 χιλιοστών, μαχητικά αεροσκάφη, ελικόπτερα, κότερα, τορπίλες και κατευθυνόμενες ρουκέτες εδάφους-αέρα. Ο Αλβανός υπουργός τόνισε ότι η βασική χρήση του εξοπλισμού της χώρας του ήταν κυρίως αποτρεπτική, καθώς η Αλβανία θα έπρεπε να αμύνεται μόνη της, εξαιτίας της μεγάλης γεωγραφικής απόστασης από την Κίνα:

«Είμαστε πολύ μακριά ο ένας από τον άλλον. Αυτός είναι ο βασικός λόγος που επιθυμούμε να διαθέτουμε τα όπλα αυτά, κάτι το οποίο είναι φυσιολογικό και καθόλου υπερβολικό...Εάν δεχθούμε επίθεση από την Ελλάδα, τη Γιουγκοσλαβία ή την Ιταλία μεμονωμένα, εμείς με τον τακτικό στρατό και όλο τον ένοπλο λαό μαζί είμαστε σε θέση να αντισταθούμε, να αποκρούσουμε τις επιθετικές δυνάμεις και να κάνουμε να αποτύχουν ολοκληρωτικά τα σχέδια τους. Αλλά ακόμη και αν δεχθούμε επίθεση από τις τρεις χώρες ταυτόχρονα – το οποίο θα είναι το πιο μελανό σενάριο για εμάς – πάλι είμαστε σε θέση να αντισταθούμε»⁵⁹².

Η δήλωση αυτή του Αλβανού υπουργού άμυνας αναδεικνύει την ανασφάλεια της αλβανικής ηγεσίας για την κούρσα εξοπλισμού στις βαλκανικές χώρες. Οι Αλβανοί είχαν συνειδητοποιήσει ότι ο συνεχής εφοδιασμός τους με όπλα από τη Λ.Δ της Κίνας – και ως επέκταση η ενίσχυση της υλικής ισχύος τους – είχε αποτρεπτικό στόχο και δεν αφορούσε μία επιθυμητή μετωπική σύρραξη με τα γειτονικά κράτη. Η μεγάλη γεωγραφική απόσταση της Αλβανίας από τον εταίρο της, δηλαδή την Κίνα, καθώς και οι εχθρικές σχέσεις των Τιράνων με τη Μόσχα και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας, οδήγησαν την αλβανική ηγεσία να αναζητήσει την ενίσχυση της μη υλικής ισχύος,

σε περίπτωση που η μεταφορά γίνει σύντομα, τα λιμάνια σας δε θα είναι έτοιμα, ώστε να γίνει εκφόρτωση του φορτίου...Εμείς δεν μπορούμε να καταλάβουμε πού σας χρησιμεύει όλος αυτός ο βαρύς οπλισμός...η αναλογία των βαριών όπλων που ζητάτε είναι πολύ μεγαλύτερη από τη δική μας, καθώς και από τα αιτήματα των Νοτιοβιετναμέζων...Δεν πρέπει να έχετε ως στόχο τη δημιουργία υπεροχής του πυρός επί του αντιπάλου, επειδή δε διαθέτετε αυτήν την ικανότητα, αλλά πρέπει στην αρχή να εφοδιάσετε τον λαό με ελαφρύ οπλισμό και σταδιακά να δώσετε και βαριά όπλα...Κρίνοντας από τις διμερείς συμφωνίες, εμείς πρέπει να σας δώσουμε κι' άλλα 115 άρματα μάχης και, αφού αυτά παραδοθούν και φθάσουν στην Αλβανία, θα έχετε περίπου 500 άρματα μάχης, ενώ τώρα ζητάτε άλλα 800. Αυτό σημαίνει ότι συνολικά θα διαθέτετε 1300 άρματα μάχης, ενώ εμείς στο στρατό μας έχουμε συνολικά 3000». ΚΑΚΔΑ, έτος 1968, φ. 8, 1-18.

⁵⁹² ΚΑΚΔΑ, έτος 1968, φ. 8, 1-18.

παράλληλα με την οικονομική και στρατιωτική ανάπτυξη. Η λήψη διεθνών πρωτοβουλιών αποτελούσε, ίσως, το σημαντικότερο εργαλείο, το οποίο είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση της μη υλικής ισχύος. Παράλληλα, ο πιο κατάλληλος χώρος για την ανάληψη παρόμοιων πρωτοβουλιών ήταν ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών και η πολυμερής διπλωματία⁵⁹³.

Η αποχώρηση της Αλβανίας από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας το 1968 ήταν σε μεγάλο βαθμό αποτέλεσμα της μεγάλης ανασφάλειας που επικρατούσε τη συγκεκριμένη περίοδο στα Τίρανα και στις άλλες βαλκανικές πρωτεύουσες, εξαιτίας μίας πιθανής στρατιωτικής εισβολής της Σοβιετικής Ένωσης στη Ρουμανία, τη Γιουγκοσλαβία ή την Αλβανία⁵⁹⁴.

Τον Νοέμβριο του 1968, δύο μήνες μετά την έξοδο από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας, ο επικεφαλής του Γενικού Επιτελείου της Κίνας, Χουάν Γιουν Σεν, πραγματοποίησε επίσημη επίσκεψη στην Αλβανία. Σύμφωνα με ιταλικά Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, καθώς και το Κινεζικό Πρακτορείο Ειδήσεων, ο πραγματικός σκοπός της επίσκεψης ήταν η πολύπλευρη υποστήριξη της Κίνας προς την Αλβανία κατά τη δύσκολη εκείνη περίοδο⁵⁹⁵. Επίσης, η στρατιωτική αποστολή μεταβίβασε στην αλβανική ηγεσία τη λίστα του οπλισμού που αναμενόταν να παραδοθεί στην Αλβανία⁵⁹⁶. Στις 2 Δεκεμβρίου ο επικεφαλής του Γενικού Επιτελείου της Κίνας εκφώνησε λόγο σε δημόσια διαδήλωση

⁵⁹³ Gert Rosenthal, *Inside the United Nations: Multilateral Diplomacy Up Close* (London & New York: Routledge, 2017), 1-6.

⁵⁹⁴ Στις επαφές που είχε ο Αλβανός υπουργός άμυνας, Μπεκίρ Μπαλλούκου, με την Κίνα τον Οκτώβριο του 1968 συζητήθηκε το θέμα μίας πιθανής στρατιωτικής εισβολής της Σοβιετικής Ένωσης στη Γιουγκοσλαβία, τη Ρουμανία ή την Αλβανία υπό την ομπρέλα του Συμφώνου της Βαρσοβίας. Ο Μπαλλούκου ενημέρωσε τον Μάο Τσε Τουνγκ ότι σύμφωνα με τον πρεσβευτή της Ιταλίας στη Σόφια, υπάρχουν περίπου 9-10 μεραρχίες πολεμικής αεροπορίας της Σοβιετικής Ένωσης στη Βουλγαρία, αποτελούμενες από 35-40 χιλιάδες στρατιωτικούς. Παράλληλα, ο Κινέζος πρωθυπουργός, Τσου Εν Λάι, πρόσθεσε στον Αλβανό υπουργό ότι η πιθανότητα ενός ευρύτερου πολέμου, συμπεριλαμβανομένης της περιοχής των Βαλκανίων, ήταν υπαρκτή: «Θεωρώ ότι, εάν είστε προετοιμασμένοι για μεγάλο πόλεμο, είναι αναγκαιότητα να ετοιμαστείτε για το χειρότερο σενάριο. Έχοντας υπόψιν ότι μία μεγάλη πολεμική σύγκρουση μπορεί να έρχεται είτε από τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής μετά τις προεδρικές εκλογές είτε από τη Σοβιετική Ένωση, όταν αυτή εισβάλλει στα κράτη της Ανατολικής Ευρώπης, οι στρατιωτικές ενέργειες εναντίον της χώρας σας μπορεί να ξεκινήσουν το πρώτο ή το δεύτερο εξάμηνο του 1969». ΚΑΚΔΑ, έτος 1968, φ. 5, 4, και φ. 8, 1-18. Επίσης, βλέπε στο Παράρτημα το ζήτημα 5 «Ο διεθνής γραπτός τύπος σχολιάζει την αποχώρηση της Αλβανίας από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας».

⁵⁹⁵ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1968, φ. Β/Ι-7-αρ. 62, 39.

⁵⁹⁶ ΚΑΚΔΑ, έτος 1968, φ. 8, 1-18.

στην κεντρική πλατεία των Τιράνων, όπου εκτόξευσε απειλή εκ μέρους του Πεκίνου προς τα κράτη που στόχευαν στην ανατροπή του αλβανικού καθεστώτος:

«Εάν τολμήσουν να επιτεθούν στην Αλβανία και την Κίνα, δεν τους περιμένει τίποτε άλλο παρά η πλήρης, εξευτελιστική και αναπόφευκτη αποτυχία τους»⁵⁹⁷.

Ακόμα πιο άμεσο ήταν το μήνυμα που έστειλε ο Μάο Τσε Τουνγκ στο Κ.Ε.Α στις αρχές του 1969: *«όποιος τολμήσει να πειράξει έστω και μία τρίχα κεφαλής από την Αλβανία θα βρει τον θάνατο»*. Στις 22 Μαΐου 1969 ο Ενβέρ Χότζα ευχαρίστησε θερμά τον Κινέζο πρεσβευτή, Γκεν Μπιάο, στα Τίρανα για τον ρόλο που είχε διαδραματίσει η χώρα του, ως «πολιτικός προστάτης» της μικρής και αδύναμης Αλβανίας⁵⁹⁸.

Μία άλλη πτυχή της αποχώρησης της Αλβανίας από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας αφορούσε την εξουδετέρωση των κινδύνων που προέρχονταν από τα γειτονικά κράτη, καθώς και από τις δύο υπερδυνάμεις στο πλαίσιο της διατήρησης της ισορροπίας ισχύος⁵⁹⁹. Συγκεκριμένα, ο Ενβέρ Χότζα ήθελε να περάσει στην Ουάσινγκτον το μήνυμα ότι στην περιοχή της Μεσογείου θάλασσας η Αλβανία ήταν ανεξάρτητη και δεν απειλούσε στις άλλες χώρες⁶⁰⁰.

⁵⁹⁷ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1968, φ. Β/Ι-7-αρ. 62, 90-91.

⁵⁹⁸ Συγκεκριμένα ο Χότζα τόνισε ότι: *«Η υποστήριξη που έδωσε στον αλβανικό λαό ο πρόεδρος Μάο Τσε Τουνγκ δια του μηνύματος που έστειλε στο Κ.Ε.Α...αποτελέσσε για εμάς τεράστια πολιτική στήριξη εκ μέρους του συντρόφου και μεγάλου αδελφού μας...Η δήλωση του Μάο Τσε Τουνγκ δημιούργησε μία πολύ δύσκολη κατάσταση για τον ιμπεριαλισμό και τον σοβιετικό ρεβιζιονισμό, διότι η Κίνα είναι τόσο αλληλέγγυα, που, αν και δε μοιραζόμαστε κοινά σύνορα μαζί της, είναι αποφασισμένη να προστατεύει την Αλβανία...Επίσης, η συγκεκριμένη δήλωση ενθαρρύνει ταυτόχρονα τον Τσαουσέσκου και τον Τίτο»*. ΚΑΚΔΑ, έτος 1969, φ. 5, 19.

⁵⁹⁹ Hamit Kaba, *Shqipëria dhe të Mëdhenjtë, nga Lufta e Dytë Botërore në Luftën e Ftohtë* [Η Αλβανία και οι Μεγάλοι, από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι το Ψυχρό Πόλεμο] (Tiranë: Klean, 2015), 292.

⁶⁰⁰ Αυτό αποδεικνύεται και στην ομιλία του Χότζα στην ολομέλεια της Κ.Ε. του Κ.Ε.Α. στις 6 Σεπτεμβρίου 1968, όπου ο Αλβανός ηγέτης δήλωνε: *«Μόλις αποχωρήσουμε από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας, οι χώρες του ΝΑΤΟ δεν μπορούν να βασίζονται πια στο επιχείρημα ότι επιτιθέμεθα στην Αλβανία επειδή είναι μέλος στο Σύμφωνο της Βαρσοβίας...για αυτό τους αφαιρούμε το εν λόγω επιχείρημα...Με αυτόν τον τρόπο...η έξοδος από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας δε θίγει καθόλου την υπεράσπιση της πατρίδας μας. Η ενέργεια αυτή είναι εκατό τοις εκατό υπέρ μας»*. Hoxha, *Vepra, vëll.* 39, 24.

6.3 Οικονομική υποστήριξη

Εκτός από τη στρατιωτική υποστήριξη, η συμμαχία με την Κίνα εξυπηρετούσε την ανάπτυξη της αλβανικής οικονομίας, ιδίως στον τομέα της βαριάς βιομηχανίας. Βασικός στόχος της αλβανικής ηγεσίας στην αρχή της συμμαχίας ήταν η διατήρηση της πολιτικής σταθερότητας την επαύριον της ρήξης με τη Μόσχα, όσον αφορά τη συνολική κάλυψη των βασικών αναγκών του πληθυσμού. Αργότερα, η Αλβανία άρχισε να επενδύει στη σύσφιξη των σχέσεων με το Πεκίνο, αποσκοπώντας στην τελική επούλωση των παλαιών πληγών, όπως ήταν η ανεπάρκεια σιτηρών και η έλλειψη εγχώριας παραγωγής στον τομέα της βαριάς και ελαφράς βιομηχανίας.

Έναν χρόνο μετά τον θάνατο του Στάλιν, συγκεκριμένα στις 14 Οκτωβρίου 1954, ο Αλβανός υπουργός εξωτερικών εξασφάλισε την άμεση υποστήριξη του Κινέζου πρωθυπουργού στην αντιμετώπιση οικονομικών δυσχερειών. Ο πρώτος είχε εκφράσει την επείγουσα ανάγκη της χώρας του για προμήθεια σιτηρών⁶⁰¹. Δεν άργησε η δωρεάν παροχή των 20.000 τόνων σιταριών από την πλευρά της Κίνας, καθώς και άλλων βασικών προϊόντων που χρειάζονταν άμεσα, όπως μεταξωτά υφάσματα, ρύζι, ζάχαρη, κασσίτερος, σχοινί κάνναβης και σμάλτο⁶⁰².

Παράλληλα, το 1954 υπεγράφησαν τέσσερις σημαντικές συμφωνίες ανάμεσα στις δύο χώρες. Συγκεκριμένα, υπεγράφησαν η συμφωνία για την τεχνική και επιστημονική συνεργασία, η συμφωνία της πολιτιστικής συνεργασίας, η συμφωνία που χορηγούσε στη Λ.Δ. της Αλβανίας ένα δάνειο ύψους 50 εκατομμυρίων ρουβλιών για την περίοδο 1955-1960 και η συμφωνία ανταλλαγής προϊόντων και αμοιβών⁶⁰³. Το 1956 η Κίνα χορήγησε στην Αλβανία ένα πρόσθετο δάνειο ύψους 30 εκατομμυρίων ρουβλιών για την τριετία 1957-1960 χωρίς υποχρέωση εξόφλησης⁶⁰⁴ και χάρισε στα αλβανικά

⁶⁰¹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1954, φ. 130, 4-5.

⁶⁰² ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1955, φ. 143, 34.

⁶⁰³ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1955, φ. 142, 1, και φ. 143, 9.

⁶⁰⁴ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1956, φ. 138, 20.

σχολεία βασικά εκπαιδευτικά υλικά⁶⁰⁵. Επίσης, ο Ερυθρός Σταυρός της Κίνας χορήγησε στην αλβανική κυβέρνηση βοήθεια ύψους 40 εκατομμυρίων ρουβλιών για την αντιμετώπιση δύσκολων καιρικών συνθηκών που χαρακτήριζαν την Αλβανία τον χειμώνα του 1956⁶⁰⁶.

Ενώ η Αλβανία ενδιαφερόταν να εισαγάγει από την Κίνα προϊόντα βασικής κατανάλωσης, όπως σιτηρά, βαμβάκι και λιπαρές ουσίες, η Κίνα εισήγαγε από την Αλβανία κυρίως χρώμιο. Μόνο το 1959 το Πεκίνο είχε ζητήσει από την αλβανική κυβέρνηση προμήθεια 8000 τόνων χρωμίου⁶⁰⁷.

Ο Ενβέρ Χότζα σε επιστολή του προς τον Μάο Τσε Τουνγκ στις 7 Οκτωβρίου 1958 περιέγραφε αποτελεσματικά τους οικονομικούς στόχους που είχε θέσει η αλβανική κυβέρνηση, όσον αφορά τη μείωση της εσωτερικής αδυναμίας. Ο βασικός οικονομικός στόχος, σύμφωνα με τον Χότζα, ήταν ο μετασχηματισμός της Αλβανίας από αγροτικοβιομηχανική χώρα σε μία βιομηχανικοαγροτική οικονομία. Οι βραχυπρόθεσμες και μεσοπρόθεσμες οικονομικές επιδιώξεις συνδέονταν κατά κύριο λόγο με την αύξηση της βιομηχανικής και δευτερευόντως της αγροτικής παραγωγής. Αυτό συνέβαινε, καθώς, σύμφωνα με το αλβανικό καθεστώς, η μεγαλύτερη και ταχύτερη εξέλιξη συγκεκριμένων κλάδων της βιομηχανίας – κυρίως της βαριάς βιομηχανίας – θα είχε ως αποτέλεσμα την αισθητή ανάπτυξη της συνολικής οικονομίας και την άνοδο του βιοτικού επιπέδου⁶⁰⁸.

Η βελτίωση της βιομηχανίας εξόρυξης, κυρίως πετρελαίου, αποτελούσε έναν επιπρόσθετο οικονομικό και στρατηγικό στόχο της αλβανικής ηγεσίας. Ο Χότζα υπογράμμιζε στον Μάο ότι επιδίωξη της Αλβανίας κατά τη διάρκεια του πενταετούς οικονομικού σχεδίου (1961-1965) ήταν η αύξηση της παραγωγής στο 100% στη βιομηχανία πετρελαίου, στο 216% στο χρώμιο, στο 150% στο σιδηρονικέλιο, στο 75% στον χαλκό και 53% στη βιομηχανία γαιάνθρακα. Επιπρόσθετα, η Αλβανία

⁶⁰⁵ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1956, φ. 139, 1.

⁶⁰⁶ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1959, φ. 185, 10.

⁶⁰⁷ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1958, φ. 154, 37.

⁶⁰⁸ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1958, φ. 156, 2-22.

αποσκοπούσε στη δημιουργία εφεδρικών αποθεμάτων, τα οποία, παράλληλα, με την κατασκευή βαρυσήμαντων έργων – όπως το μεταλλουργικό εργοστάσιο, εκείνο των αζωτούχων λιπασμάτων και η βιομηχανία επεξεργασίας πετρελαίου – θα συνέδραμαν στην απόκτηση οικονομικής αυτάρκειας⁶⁰⁹. Επικαλούμενος τους σοβιετικούς ειδικούς που είχαν έρθει στην Αλβανία το 1958, ο Χότζα υποστήριζε ότι η αλβανική οικονομία θα μπορούσε να είναι αυτάρκης μόνο μετά το 1970, εάν δεν προέκυπταν απρόβλεπτες τριβές. Στην ίδια επιστολή ο Αλβανός ηγέτης ζητούσε από την Κίνα τη χορήγηση και άλλου δανείου, ύψους 55 εκατομμυρίων ρουβλιών για την περίοδο 1961-1965, αίτημα που έγινε αμέσως δεκτό από την κινεζική πλευρά⁶¹⁰.

Έκθεση του αλβανικού υπουργείου εξωτερικών το 1962 υπογράμμιζε ότι μετά το αλβανοσοβιετικό σχίσμα οι σχέσεις της Αλβανίας με την Κίνα διευρύνθηκαν σε μεγάλο βαθμό, ειδικά στον τομέα των οικονομικών συναλλαγών, της πολιτικής αλληλεγγύης, καθώς και της πολιτιστικής, τεχνικής και επιστημονικής συνεργασίας. Παρά τις δυσκολίες που αντιμετώπιζε το Πεκίνο, όσον αφορά την εξασφάλιση και τη μεταφορά των απαιτούμενων προϊόντων, οι εισαγωγές από την Κίνα αυξήθηκαν 2.5 φορές σε σύγκριση με το έτος 1961. Παράλληλα, οι αλβανικές εξαγωγές προς την Κίνα αυξήθηκαν επτά φορές, σε σχέση με την αξία των εξαγωγών του προηγούμενου έτους⁶¹¹.

Η σημασία της Κίνας ως υποστηρικτικής οικονομικής δύναμης επισημάνθηκε από τον Αλβανό υπουργό άμυνας και μέλος του Πολιτικού Γραφείου του Κ.Ε.Α., Μπεκίρ Μπαλλούκου, στη συνάντηση που είχε τον Σεπτέμβριο του 1963 με τον Τενγκ Σιαοπίνγκ στο Πεκίνο:

«Χάρη στις ανιδιοτελείς προσπάθειες του αλβανικού λαού, καθώς και χάρη στη σπουδαία και διεθνιστική βοήθεια της Κίνας, η χώρα μας αντιμετωπίζει με επιτυχία τον οικονομικό αποκλεισμό που επέβαλε η ομάδα του Νικίτα Χρουστσόφ. Κατά την εκπόνηση του πενταετούς προκαταρκτικού οικονομικού σχεδίου της περιόδου 1966-1970, εμείς θα

⁶⁰⁹ Hoxha, *Veptra*, vëll. 28, 42-67.

⁶¹⁰ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1958, φ. 156, 2-22.

⁶¹¹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1962, φ. 161, 18-31.

καθοδηγούμαστε από την προτεραιότητα να αναπτύξουμε περαιτέρω τη σοσιαλιστική γεωργία, καθώς και τη βιομηχανία...το τελευταίο ως κυρίαρχο στοιχείο της λαϊκής μας οικονομίας. Είναι φανερό ότι η Α.Δ. της Αλβανίας δεν μπορεί μόνη της...και χωρίς την υποστήριξη της Α.Δ. της Κίνας να εκπληρώσει τις προτεραιότητες που έχει θέσει»⁶¹².

Επίσης, ο ίδιος ο Χότζα πίστευε ακράδαντα ότι η οικονομική ανάπτυξη της Αλβανίας θα συνέβαλε σε μεγάλο βαθμό στην παγίωση της ακεραιότητας και της εθνικής κυριαρχίας της Αλβανίας ως κράτους, καθώς και του αλβανικού πολιτικού καθεστώτος⁶¹³.

Το 1965 ο Κινέζος πρωθυπουργός υποσχέθηκε στον Αλβανό ομόλογό του την υποστήριξη της Κίνας στα οικονομικά αιτήματα των Τιράνων στο πλαίσιο του πενταετούς οικονομικού σχεδίου 1966-1970. Συγκεκριμένα, η Κίνα συνέβαλε στην κατασκευή 18 σημαντικών έργων, καθώς και στη χορήγηση δανείου ύψους 170 εκατομμυρίων ρουβλιών. Θυμίζουμε ότι στο προηγούμενο πενταετές οικονομικό σχέδιο η Αλβανία έλαβε από την Κίνα 151 εκατομμύρια ρούβλια με τη μορφή δανείου. Επίσης, ο Κινέζος πρωθυπουργός τόνισε ότι η Αλβανία αποτελούσε την τρίτη σε σειρά χώρα που λάμβανε τη μεγαλύτερη υποστήριξη για την περίοδο 1950-1960 στο πλαίσιο χορήγησης οικονομικής βοήθειας προς τα σοσιαλιστικά και τα υπόλοιπα κράτη της Ασίας και Αφρικής από την Κίνα. Έως τότε το Πεκίνο είχε χορηγήσει στην Αλβανία 1.8 δισεκατομμύρια γουάν από τα 10.4 δισεκατομμύρια γουάν που ήταν το συνολικό ποσό που διέθετε η Κίνα στις συγκεκριμένες χώρες⁶¹⁴.

Ανάμεσα στα έργα που χτίστηκαν μέχρι το 1968 στην Αλβανία με τη βοήθεια της Κίνας βρίσκονται το μεταλλουργικό εργοστάσιο στο Ελμπασάν, το διυλιστήριο πετρελαίου στο Μπαλς, ο υδροηλεκτρικός σταθμός στη Φιέρζα, τα ορυχεία σιδήρου-νικελίου στο Πρένιες και το Πόγραδετς, το εργοστάσιο κατασκευής και επεξεργασίας καυστικής σόδας στην Αυλώνα, τα εργοστάσια εμπλουτισμού του άνθρακα και χαλκού στο Μεμαλίαϊ και στο Φουσάρεζ, η κατασκευή και η επέκταση εργοστασίου

⁶¹² ΚΑΚΔΑ, έτος 1963, φ. 7, 27-28.

⁶¹³ Enver Hoxha, *Veptra* [Έργα], vëllimi 29 [τόμος 29], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1979), 260.

⁶¹⁴ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1965, φ. Β/Ι-8-αρ. 105, 32-33.

ανταλλακτικών τρακτέρ στα Τίρανα και ούτω καθεξής⁶¹⁵. Επίσης, η Κίνα υποστήριξε οικονομικά τη δημιουργία σύγχρονων ραδιοφωνικών σταθμών στην Αλβανία⁶¹⁶, ως ισχυρών προπαγανδιστικών μηχανισμών στην Ευρώπη και στη γύρω περιοχή⁶¹⁷.

Τον Νοέμβριο του 1968 επετεύχθη διμερής συμφωνία για τη χορήγηση ενός μακροπρόθεσμου και άτοκου δανείου ύψους 1.056 δισεκατομμυρίων γουάν⁶¹⁸. Δύο χρόνια αργότερα, τον Σεπτέμβριο του 1970, η Κίνα χορήγησε στην Αλβανία άλλο ένα δάνειο για την περίοδο 1971-1975, ύψους 1.880 δισεκατομμυρίων εσωτερικών γουάν, το οποίο αντιστοιχούσε σε 445 εκατομμύρια ρούβλια. Το διάστημα 1968-1970 τα δάνεια της Κίνα προς τους Αλβανούς είχαν συνολικό ύψος 6.2 δισεκατομμύρια εσωτερικά γουάν ή 1.449 δισεκατομμύρια ρούβλια⁶¹⁹.

Τον Μάρτιο του 1971 έκθεση της Αμερικανικής Υπηρεσίας Πληροφοριών τόνιζε ότι η Κίνα είχε αντικαταστήσει πλήρως τη Σοβιετική Ένωση στο ρόλο του εμπορικού εταίρου της Αλβανίας. Το αλβανοκινεζικό εμπόριο, καθώς και η οικονομική υποστήριξη του Πεκίνου προς την αλβανική βιομηχανία, συνέβαλλαν σημαντικά στη σταθερότητα της μικρής και ευάλωτης Αλβανίας. Οι εμπορικές συναλλαγές ανάμεσα στην Αλβανία και την Κίνα αυξήθηκαν από το ποσό των 3 εκατομμυρίων δολαρίων το 1957 στα 115 εκατομμύρια δολάρια το 1969. Επίσης, την περίοδο 1955-1969 η

⁶¹⁵ Κ.Α.Κ.Δ.Α, έτος 1968, φ. 4, 16.

⁶¹⁶ Μετά από την αλβανική πρόταση περί χρηματοδότησης από την Κίνα της κατασκευής του ραδιοφωνικού σταθμού «Ράδιο Τίρανα», ο Κινέζος πρωθυπουργός δήλωσε ενθουσιασμένος στον Χότζα τον Ιανουάριο του 1964: «Θα είναι ένας μεγάλος σταθμός στην Ευρώπη, ο οποίος θα μεταδίδει σε εννέα γλώσσες, συμπεριλαμβανομένης της αλβανικής...Τις περιόδους που θα είμαστε σοβαρά απασχολημένοι με εσωτερικά ζητήματα θα είναι δύσκολο να αναμεταδώσουμε τις ειδήσεις μας. Το έργο αυτό θα υλοποιείται από την Αλβανία υπό τη μορφή μετάδοσης ειδήσεων και όχι αναμετάδοσης από το Ράδιο Πεκίνου, επειδή αποτελεί ζήτημα κυριαρχίας και δεν είναι σωστό να γίνει αυτό σε απόσταση αναπνοής από την Ιταλία. Εμείς αντιστεκόμαστε στο δίκτυο "Η Φωνή της Αμερικής" που αναμεταδίδει από την Ινδία...για αυτόν τον λόγο ούτε στην Αλβανία δεν πρέπει να προβάλλεται η ύπαρξη ραδιοφωνικού σταθμού του τύπου "Η Φωνή της Κίνας"». ΚΑΚΔΑ, έτος 1963, φ. 25, 137-138.

⁶¹⁷ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1968, φ. Β/Ι-8-αρ. 64, 138.

⁶¹⁸ Στο ίδιο, 138.

⁶¹⁹ ΚΑΚΔΑ, έτος 1970, φ. 7, 3-5, 19-20

Αλβανία είχε έλλειμμα ύψους 351 εκατομμυρίων δολαρίων στο εμπόριό της με την Κίνα, έλλειμμα το οποίο καλύφθηκε πλήρως από την τελευταία⁶²⁰.

Εκτιμώντας θετικά το ρόλο της Κίνας ως οικονομικού, στρατιωτικού και πολιτικού προστάτη της Αλβανίας, η Κάπο αναφέρει χαρακτηριστικά:

«Η βοήθεια της Κίνας ήταν τεράστια για εμάς...μόνο η Κίνα μάς βοήθησε τόσο πολύ. Ο Μάο Τσε Τουνγκ είχε πει ότι η Αλβανία ήταν για την Κίνα όπως “η βελόνα για την καμήλα”, το οποίο σήμαινε ότι η Κίνα ήταν η μεγάλη καμήλα, ενώ το κόστος της υποστήριξης προς την Αλβανία έμοιαζε για το Πεκίνο με μία μόνο βελόνα...Συνολικά, η κινεζική βοήθεια ήταν για εμάς εξαιρετική και ποιοτικά πολύ χρήσιμη...Παλαιότερα, η τεχνολογική θέση των Σοβιετικών δεν ήταν αρκετά καλή και για αυτό μας είχαν δώσει πολλές μεταχειρισμένες μηχανές...οι οποίες ήταν από την εποχή του 1800. Κατά συνέπεια, αντιμετωπίσαμε δυσκολίες στη διαχείριση των συγκεκριμένων μηχανών...Από την άλλη, η Κίνα μάς χορήγησε πιο ποιοτικά υλικά, όποτε είχε τη δυνατότητα να τα παράγει, αλλιώς τα αγόραζε από το εξωτερικό...όπως για παράδειγμα από τη Γερμανία ή την Ιταλία, και μας τα έστελνε»⁶²¹.

6.4 Ιδιαιτερότητες της συμμαχίας

Η αλβανοκινεζική συμμαχία ήταν προϊόν της ψυχροπολεμικής εποχής, συγκεκριμένα της κρίσης στην κομμουνιστική παράταξη. Η συμμαχία με την Κίνα έδωσε οξυγόνο στην Αλβανία, κατά τη διάρκεια των προβληματικών σχέσεων της τελευταίας με τη Μόσχα. Η Κίνα ήταν γεωγραφικά απομακρυσμένη από την Αλβανία και δεν είχε ιδιαίτερες φιλοδοξίες εις βάρος της αλβανικής εθνικής ασφάλειας. Επίσης, η Κίνα δε

⁶²⁰ United States of America, Central Intelligence Agency, Directorate of Intelligence, *Intelligence Memorandum: Communist China: Recent Developments In Trade With Eastern Europe*, Washington: March 1971, (Approved For Released, 25 March 2002): 2-16.

⁶²¹ Κάπο, συνέντευξη. Στο ίδιο συμπέρασμα καταλήγει και ο Μπαλέτα, ο οποίος τονίζει ότι: «Σε σύγκριση με την οικονομική βοήθεια των άλλων χωρών της σοσιαλιστικής παράταξης, η Κίνα ήταν η δύναμη, η οποία υποστήριξε την Αλβανία πιο πολύ και πιο ειλικρινά». Μπαλέτα, συνέντευξη.

χαρακτηριζόταν από κάποια ελκυστική δύναμη αφομοίωσης των Αλβανών, καθώς δεν είχε κάποια θρησκευτική ή εθνοτική συγγένεια με τους Βαλκανικούς λαούς.

Πάντως, η συμμαχία ανάμεσα σε ένα περιφερειακά, και εν δυνάμει διεθνώς, μεγάλο κράτος, όπως η Κίνα, και σε μία περιφερειακά «λιλιπούτεια» χώρα, όπως η Αλβανία, την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου χτίστηκε επάνω σε αμοιβαίους ορθολογικούς στόχους και συμφέροντα, αλλά και σε διαφορετικές ιδεολογικοπολιτικές αντιλήψεις.

Η πολιτική υποστήριξη της Κίνας στην Αλβανία ως χώρα, καθώς και στο αλβανικό πολιτικό καθεστώς, ήταν χρήσιμη στην αντιμετώπιση περιφερειακών και ευρύτερων παραγόντων, οι οποίοι διεκδικούσαν την ανατροπή της πολιτικής ηγεσίας ή τη διευθέτηση εθνοτικών και εδαφικών ζητημάτων⁶²². Παράλληλα, το Πεκίνο βοήθησε σε μεγάλο βαθμό την αλβανική οικονομία, ενώ συνέβαλε σημαντικά και στον οπλισμό του αλβανικού στρατού. Κατά συνέπεια, σημειώθηκε σημαντική αύξηση στην υλική ισχύ της Αλβανίας εν συγκρίσει με το παρελθόν. Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα 6, η ανάπτυξη στρατιωτικών και οικονομικών ικανοτήτων οδηγεί στην αύξηση της συνολικής ισχύος. Ο Αλία υπογραμμίζει τη διάσταση της πολιτικής υποστήριξης που εξασφάλιζε η Κίνα στο μικρότερο και αδύναμο κράτος της συμμαχίας, δηλαδή στην Αλβανία:

«Η επιδείνωση των σχέσεων της Αλβανίας με τη Σοβιετική Ένωση και τις άλλες σοσιαλιστικές χώρες οδήγησε στην απομόνωση της χώρας μας και, ως συνέπεια, στην αύξηση της εθνικής ανασφάλειας. Όμως εκείνη την περίοδο βρέθηκε η Κίνα, η οποία βοήθησε στην άμβλυνση της συγκεκριμένης ανασφάλειας. Η υποστήριξη της Κίνας για την ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα της Αλβανίας ήταν σαφώς σημαντική κυρίως από πολιτικής απόψεως, επειδή η Σοβιετική Ένωση και τα άλλα κράτη της σοσιαλιστικής παράταξης, καθώς και η άλλη παράταξη, υπολόγιζαν συχνά ότι η Αλβανία δεν είναι μόνη της, αλλά έχει δίπλα την Κίνα»⁶²³.

Επίσης, ο Τσου Εν Λάι στη συνάντηση που είχε με τον Ενβέρ Χότζα στα Τίρανα τον Ιανουάριο του 1963 επεσήμανε ότι η πολιτική υποστήριξη του Πεκίνου στόχευε στην

⁶²² Βλέπε τη συνομιλία Χρουστσόφ-Βενιζέλου στη σελίδα 149, καθώς και την παραπομπή 459.

⁶²³ Αλία, συνέντευξη.

αποτροπή πιθανών εξωτερικών απειλών εις βάρος της Αλβανίας,. Σύμφωνα με τον Τσου, η Σοβιετική Ένωση και οι Η.Π.Α. είχαν πλέον αποτύχει να απομονώσουν διεθνώς την Κίνα και την Αλβανία⁶²⁴.

Μία άλλη διάσταση της αλβανοκινεζικής συμμαχίας ήταν η πολιτική σημασία της Αλβανίας στην εξωτερική πολιτική του Πεκίνου. Η Αλβανία, ως μικρό και σοσιαλιστικό κράτος, αποτελούσε πεδίο επίδειξης των επενδύσεων της Κίνας, ως μεγάλης χώρας που επιθυμούσε να διευρύνει την επιρροή της στα κράτη της σοσιαλιστικής παράταξης, καθώς και στις αναπτυσσόμενες χώρες της Αφρικής και της Ασίας. Η διαμάχη της Κίνας με τη Σοβιετική Ένωση είχε απομονώσει το Πεκίνο από τη σοσιαλιστική παράταξη. Παράλληλα, η Κίνα ήταν αποκομμένη από τις διεθνείς εξελίξεις, εξαιτίας της έλλειψης διπλωματικών σχέσεων με τις δυτικές χώρες. Τη δεκαετία του 1960 η Κίνα διατηρούσε καλές σχέσεις μόνο με ένα κράτος, τη μικρή και μακρινή Αλβανία⁶²⁵.

Επίσης, η μουσουλμανική ταυτότητα της πλειοψηφίας των Αλβανών, καθώς και η γεωγραφική εγγύτητα της συγκεκριμένης χώρας με τη Μεσόγειο, έπαιζαν σημαντικό ρόλο στη δημιουργία θετικής εντύπωσης υπέρ της σινοαλβανικής συμμαχίας στις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής, αντίστοιχα⁶²⁶. Η πραγματιστική οπτική

⁶²⁴ Συγκεκριμένα, ο Κινέζος πρωθυπουργός δήλωσε: «Ευθυγραμμίστηκαν κατά ημών και καταβάλλουν μέγιστες προσπάθειες, ώστε να μας απομονώσουν διεθνώς αλλά και εσωτερικά...Ο αγώνας κατά του αποκλεισμού συμβάλλει στην αύξηση του κύρους της Αλβανίας». ΚΑΚΔΑ, έτος 1963, φ. 26, 143-144.

⁶²⁵ United States of America, Central Intelligence Agency, Directorate of Intelligence, *Current Intelligence Weekly, Special Report: China's Growing Isolation in the Communist Movement*, Washington: 5 August 1966, Approved For Released, 29 August 2000, (<https://www.cia.gov/library/readingroom/document/cia-rdp79t00827a000400030006-5>): 1-11. Επίσης, βλέπε Henry Kissinger, *On China* (New York: Penguin Press, 2011), 194.

⁶²⁶ Το Σεπτέμβριο του 1963 ο υψηλόβαθμος του Κ.Κ.Κ., Τενγκ Σιαοπίνγκ, εξήγησε λεπτομερώς στον Αλβανό υπουργό άμυνας την πολιτική σημασία της Αλβανίας για την Κίνα: «Εσείς ως μουσουλμανικό κράτος μπορείτε να προσφέρετε περισσότερο σε ό,τι αφορά τον αραβικό κόσμο...Κατ' αρχάς, είναι αναγκαιότητα να μάθουμε για την ύπαρξη αριστερών στοιχείων σε αυτές τις χώρες...Πρέπει να αυξήσετε τον αριθμό των υποτροφιών, καθώς και τις ευκαιρίες, ώστε εκείνοι να έρθουν στην Αλβανία...Παρόμοια είναι η κατάσταση και στις χώρες της Αφρικής...Βασικό καθήκον μας είναι να προετοιμάζουμε και να εκπαιδεύουμε μελλοντικούς μαρξιστές...να χρησιμοποιούνται διάφορα μέσα, όπως οι υποτροφίες στα σχολεία σας για τους νέους από τις αφρικανικές χώρες και οι αμοιβαίες επισκέψεις, με σκοπό τη διάδοση επαναστατικών ιδεών και τη δημιουργία κομμουνιστικών ομάδων, όταν οι νέοι επιστρέψουν στις πατρίδες τους... Λόγω γεωγραφικής εγγύτητας της χώρας σας με τις συγκεκριμένες περιοχές, καθώς και από άποψη συγκοινωνιών, οι νέοι μπορούν να έλθουν πιο εύκολα σε εσάς...Ας εκτελέσουμε μαζί αυτήν την αποστολή...ο Νικίτα Χρουστσόφ...εργάζεται δυναμικά σε αυτήν την κατεύθυνση, ιδρύοντας ρεβιζιονιστικά κόμματα, ενώ εμείς πρέπει να επιδιώκουμε την ίδρυση μαρξιστικών κομμάτων». ΚΑΚΔΑ, έτος 1963, φ. 7, 54-58, και ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1963, φ. 232, 42.

των Κινέζων δε συμβάδιζε απόλυτα με τον αντιθρησκευτικό χαρακτήρα της εθνικής συνείδησης που χαρακτήριζε τον μέσο Αλβανό και τις πολιτικές ελίτ⁶²⁷.

Εκτός από τους κοινούς στόχους και τα συμφέροντα που είχαν η Αλβανία και η Κίνα στο πλαίσιο της οικοδόμησης της φιλίας τους, η συμμαχία στηριζόταν, επίσης, επάνω σε αντικρουόμενες απόψεις, κυρίως στον ιδεολογικό και πολιτικό τομέα⁶²⁸.

Σημαντικό στοιχείο αποτελούσε η ιδεολογικοποιημένη και εθνοκεντρική οπτική γωνία, δια της οποίας ο Ενβέρ Χότζα και η υπόλοιπη αλβανική ηγεσία αντιλαμβάνονταν τις διεθνείς εξελίξεις. Η ιδεολογική μεγαλομανία και εσωστρέφεια των ιθυνόντων του Κ.Ε.Α. απομόνωνε συνεχώς τους ίδιους, καθώς και τη χώρα τους, όχι μόνο από τα ιδεολογικά αντίπαλα κράτη, αλλά και από την ίδια τη σοσιαλιστική παράταξη. Ο όρος «ρεβιζιονισμός», ο οποίος υπάρχει στα κείμενα του κομμουνισμού, χρησιμοποιήθηκε συστηματικά από τον Χότζα, όποτε ο ίδιος ήθελε να χαράξει νοητές οριογραμμές ανάμεσα στην καθαρή ιδεολογία και εκείνη που είχε βεβηλωθεί στην πορεία. Κατά τη διάρκεια της συμμαχίας με την Κίνα, η Αλβανία θεωρούσε τον εαυτό της ως το μόνο καθαρό, γνήσιο και ανόθευτο σοσιαλιστικό κράτος στην ευρωπαϊκή ήπειρο⁶²⁹, ενώ στη συνέχεια ο αυτοχαρακτηρισμός αυτός επεκτάθηκε και σε διεθνές επίπεδο.

Η πρώτη άμεση ιδεολογική τριβή ανάμεσα στην Αλβανία και την Κίνα σημειώθηκε τον Μάιο του 1966 κατά τη διάρκεια μίας επίσημης επίσκεψης του Αλβανού πρωθυπουργού, Μεχμέτ Σέχου, στην Κίνα. Την ώρα της σύνταξης του κοινού ανακοινωθέντος, στο τέλος της επίσκεψης, ο Αλβανός πρωθυπουργός και τα υπόλοιπα μέλη της αλβανικής αντιπροσωπείας αντέδρασαν έντονα στη θέση του Τσού Εν Λάι περί της ύπαρξης ταξικής πάλης στη φάση του σοσιαλισμού. Η επιμονή του Κινέζου πρωθυπουργού για τη συμπερίληψη της συγκεκριμένης πεποίθησης στο τελικό κείμενο προκάλεσε την άμεση εναντίωση των Αλβανών. Οι τελευταίοι εξέφρασαν την άποψη

⁶²⁷ Στο δείπνο προς τιμήν του Αλβανού πρωθυπουργού, Μεχμέτ Σέχου, ο οποίος επισκέφθηκε την Κίνα τον Απρίλιο του 1966, ο πρωθυπουργός είπε φιλικά στον Μάο: «Ο σύντροφος Τσου Εν Λάι μάς χαρακτηρίζει ως μουσουλμανικό λαό, παρ' όλα αυτά εμείς καταναλώνουμε το χοιρινό κρέας...Τώρα, μάλιστα, θα φάω χοιρινό για να διαπιστώσω ότι δεν είμαι μουσουλμάνος, αν και η θρησκευτική καταγωγή μου είναι τέτοια». ΚΑΚΔΑ, έτος 1966, φ. 3, 18-19.

⁶²⁸ Hoxha, *Ditar*, Vëll. 2, 508.

⁶²⁹ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 38 [τόμος 38], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1983), 492.

ότι στον σοσιαλισμό δε γίνεται λόγος για την ύπαρξη εκμεταλλευτών και εκμεταλλευομένων υπό την έννοια της τάξης, αλλά για υπολείμματα ταξικής οργάνωσης που καταπολεμούνται δυναμικά από τα σοσιαλιστικά κράτη⁶³⁰.

Επίσης, η πολιτική στάση της Κίνας και της Αλβανίας σχετικά με τη σοσιαλιστική παράταξη και τις μη σοσιαλιστικές χώρες διέφερε σε μεγάλο βαθμό. Ενώ η κινεζική κομματική και πολιτική ηγεσία ακολουθούσε μία περισσότερο ορθολογική οπτική, οι Αλβανοί ήταν ιδεολογικά άκαμπτοι και τάσσονταν κατά της συνεργασίας με μη σοσιαλιστικά κράτη⁶³¹.

Παλαιότερα – τον Σεπτέμβριο του 1963 – ο Τενγκ Σιαοπίνγκ είχε δηλώσει στον Αλβανό υπουργό άμυνας ότι μετά τις εξελίξεις της Ουγγαρίας το 1958 το Πεκίνο δεν επρόκειτο να βοηθήσει αντικρουστικά στοιχεία στη Σοβιετική Ένωση και τις υπόλοιπες σοσιαλιστικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, επιθυμώντας με αυτόν τον τρόπο την αποφυγή της περαιτέρω ρήξης με τη Μόσχα. Ο Πινγκ βρέθηκε αντιμέτωπος με την αντίθετη άποψη της Αλβανίας, η οποία ήταν υπέρ της ανοιχτής και άμεσης στήριξης των αντικρουστικών στοιχείων στα κομμουνιστικά κόμματα της ευρωπαϊκής ηπείρου⁶³².

Μία άλλη διαφοροποίηση στο πλαίσιο της συμμαχίας αφορούσε τις απόψεις των δύο ηγεσιών περί του αμυντικού δόγματος που έπρεπε να ακολουθήσει η Αλβανία σε περίπτωση στρατιωτικής επίθεσης. Η Κίνα προσπαθούσε, συνεχώς, να πείσει την

⁶³⁰ ΚΑΚΔΑ, έτος 1966, φ. 4, 1-20. Επίσης, βλέπε Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 32 [τόμος 32], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1981), 266-273.

⁶³¹ Hoxha, *Vepra*, vëll. 33, 126-127. Σε συνομιλία που είχε στις 29 Ιουλίου 1970 ο υψηλόβαθμος του υπουργείου εξωτερικών της Κίνας, Υ Τζαν, με τον Αλβανό πρεσβευτή στο Πεκίνο εγγυήθηκε ότι οι επαφές και οι σχέσεις του Πεκίνου με μη σοσιαλιστικά κράτη δεν αντιβαίνουν την ιδεολογία του κομμουνισμού και ούτε τη σινοαλβανική συμμαχία: «Εμείς τους εταίρους τούς ταξινομούμε σε κατηγορίες, για παράδειγμα με τους Αλβανούς είμαστε αιώνιοι σύμμαχοι, επειδή η κοινή ιδεολογία μάς ενώνει μέχρι την ολοκληρωτική νίκη του διεθνούς κομμουνισμού. Οι μεταξύ μας επαφές και σχέσεις είναι τελείως διαφορετικές από εκείνες που διατηρούμε με τα άλλα κράτη. Με κάποιες χώρες οι σχέσεις μας βασίζονται στον κοινό αγώνα εναντίον του αμερικανικού ιμπεριαλισμού και του ιαπωνικού милитарισμού, ενώ άλλες χώρες προσπαθούμε να τις απομακρύνουμε από τη Σοβιετική Ένωση». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1970, φ. Β/Ι-8-αρ. 112, 77-78.

⁶³² ΚΑΚΔΑ, έτος 1963, φ. 7, 45-54.

Αλβανία να εφαρμόσει την τακτική του ανταρτοπόλεμου και όχι την άμεση μετωπική σύγκρουση. Αντίθετα, οι Αλβανοί είχαν τελείως διαφορετική άποψη⁶³³.

Ακόμη, η εκτίμηση του διεθνούς γίνεσθαι, καθώς και των συστημικών επιταγών, εκ μέρους της πολιτικής ηγεσίας της Κίνας και εκείνης της Αλβανίας διέφεραν σημαντικά. Η ιδεολογική ακαμψία των Αλβανών απείχε σε μεγάλο βαθμό από τη σχεδόν ρεαλιστική οπτική του Πεκίνου. Η συνομιλία που είχε ο Τενγκ Σιαοπίνγκ με τον Αλβανό υπουργό άμυνας, Μπεκίρ Μπαλλούκου, τον Σεπτέμβριο του 1963 στο Πεκίνο αντανακλούσε εύστοχα τη συγκεκριμένη διαφοροποίηση. Εκείνη την περίοδο η Μόσχα είχε προτείνει την υπογραφή ενός συμφώνου μη επίθεσης ανάμεσα στο ΝΑΤΟ και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας. Αυτή η εξέλιξη πυροδότησε τις αιτίες ανασφάλειας της αλβανικής ηγεσίας, η οποία ήταν πεπεισμένη για μία συντονισμένη επίθεση της Γιουγκοσλαβίας και της Ελλάδας εις βάρος της Αλβανίας με τη συναίνεση των δύο υπερδυνάμεων.

Ως συνέπεια, ο Αλβανός υπουργός άμυνας μεταβίβασε στο Πεκίνο την πρόταση της αλβανικής κυβέρνησης περί της υπογραφής ενός διμερούς συμφώνου φιλίας, συνεργασίας και αμοιβαίας βοήθειας με την Κίνα, το οποίο θα είχε ως βασικό στόχο την πολιτική ανάσχεση κάθε εξωτερικής απειλής κατά της Αλβανίας. Η συγκεκριμένη πρόταση καθιστούσε φανερή την ιδιαίτερη επιθυμία των Τιράνων να εξασφαλίσουν από το Πεκίνο μία μορφή στρατιωτικής υποστήριξης, σε περίπτωση παραβίασης της εθνικής κυριαρχίας του αλβανικού κράτους, παρόλο που το σύμφωνο φιλίας, συνεργασίας και αμοιβαίας βοήθειας θα δρούσε εκ των πραγμάτων αποτρεπτικά. Στη συνέχεια, ο Μπαλλούκου πρότεινε τη διεύρυνση του εν λόγω συμφώνου και σε άλλες χώρες, υπό τη μορφή μίας πολιτικοστρατιωτικής συμμαχίας ανάμεσα στην Αλβανία, την Κίνα, την Κορέα, το Βιετνάμ και την Κούβα⁶³⁴.

⁶³³ Σύμφωνα με τη δήλωση του Αλβανού υπουργού άμυνας το 1968: «Δεν είναι αξιοπρεπές για ένα σοσιαλιστικό κράτος, όπως είναι η πατρίδα μας, να εγκαταλείπουμε τον τακτικό πόλεμο στην πρώτη επίθεση που μπορεί να δεχτούμε και να περνάμε στον ανταρτοπόλεμο. Στην αλβανική γη θα χυθεί αίμα και ο εχθρός θα πληρώσει ακριβά για κάθε πιθαμή γης που επιδιώκει να κατακτήσει». ΚΑΚΔΑ, έτος 1968, φ. 8, 1-18.

⁶³⁴ Ο Αλβανός υπουργός άμυνας επεσήμανε ότι η υπογραφή ενός διμερούς ή πολυμερούς συμφώνου ανάμεσα στη χώρα του και την Κίνα θα είχε καθαρά πολιτικό χαρακτήρα, καθώς θα απέτρεπε τους γείτονες ή τις δύο υπερδυνάμεις από το να ανατρέψουν το αλβανικό καθεστώς: «...δεν έχουμε καθόλου στόχο να δεσμεύουμε απαραίτητα τη Λ.Δ. της Κίνας σε πόλεμο σε περίπτωση που δεχτούμε επίθεση. Εμείς

Ο Τενγκ Σιαοπίνγκ εξέφρασε την ιδιαίτερη βαρύτητα που προσέδιδε το Πεκίνο στη συστημική δυναμική των διεθνών σχέσεων και στο εθνικό συμφέρον των κρατών. Από την άλλη, οι Αλβανοί υποβάθμιζαν το κράτος, ως βασική μονάδα του διεθνούς συστήματος, ενώ επεσήμαιναν τη σημασία της ιδεολογίας, καθώς και των ηγετών⁶³⁵.

Ο Τενγκ Σιαοπίνγκ καθυσύχασε τον Αλβανό υπουργό, όσον αφορά το Σύμφωνο μη Επίθεσης που είχε προτείνει η Σοβιετική Ένωση. Σύμφωνα με την εκτίμηση της κινεζικής κυβέρνησης, η σοβιετική πρόταση δε θα μπορούσε να υλοποιηθεί εύκολα, διότι έθετε σε κίνδυνο το εθνικό συμφέρον ορισμένων κρατών, όπως στις περιπτώσεις των ζητημάτων της Γερμανίας, της Πολωνίας, καθώς και των συνόρων της τελευταίας με τη Σοβιετική Ένωση⁶³⁶. Στη συνέχεια, ο Τεν απέρριψε την ανθρωποκεντρική οπτική του Αλβανού συνομιλητή⁶³⁷.

Ο Κινέζος αξιωματούχος απέρριψε επίσης τις δύο προτάσεις των Τιράνων, διαφωνώντας στην ουσία με τους ισχυρισμούς της αλβανικής ηγεσίας⁶³⁸. Σύμφωνα με τον Τεν, οι απειλές κατά της Αλβανίας είχαν υπονομευτικό χαρακτήρα, όμως δε μαρτυρούσαν τάσεις στρατιωτικής εισβολής ή κατοχής της συγκεκριμένης χώρας ούτε

βλέπουμε την ύπαρξη του συμφώνου ανάμεσα στις δύο χώρες μας ως πολιτική και αποτρεπτική ενέργεια κατά των διάφορων απειλών...το οποίο σημαίνει ότι...τα κράτη του ΝΑΤΟ – τα οποία μπορεί να κινηθούν εναντίον μας μέσω της Ελλάδας, της Ιταλίας και του 6^{ου} Αμερικανικού Στόλου – δύσκολα θα επιτεθούν στην Αλβανία, λόγω των επιπλοκών τους με την Κίνα. Επίσης, θα αναχαιτίζονται τα κράτη του Συμφώνου της Βαρσοβίας, τα οποία υποκινούν άμεσα ή έμμεσα τη Γιουγκοσλαβία να επιτεθεί στην Αλβανία». ΚΑΚΔΑ, έτος 1963, φ. 7, 15-21.

⁶³⁵ Σε αυτό το πλαίσιο ο Μπαλλούκου επέμενε στην άκαμπτη θέση του: «Πλέον ο χρόνος έχει αποδείξει ότι ο Νικήτα Χρουστσόφ και εκείνοι που τον ακολουθούν, προβαίνοντας σε μεγάλες παραχωρήσεις στον αμερικανικό ιμπεριαλισμό, έχουν μεταμορφωθεί ανοιχτά σε “εμπόρους αρχών”». Στο ίδιο, 73-75.

⁶³⁶ Στο ίδιο, 65-70.

⁶³⁷ Ως εκ τούτου, ο Τενγκ Σιαοπίνγκ δήλωσε χαρακτηριστικά ότι: «...το “εμπόριο των αρχών” στο οποίο εσείς αναφέρεστε έχει, επίσης, σχέση με ορισμένα πρακτικά ζητήματα, κυρίως με τις διακρατικές σχέσεις...Υπογράμμισα τις επιπλοκές στα ζητήματα που συζητήσαμε, θεωρώντας τη Σοβιετική Ένωση μεγάλη δύναμη, καθώς και τους Ούλμπριχτ και Γκομούλκα εκπροσώπους κρατών και όχι μεμονωμένα άτομα». Στο ίδιο, 65-73.

⁶³⁸ Ο Τενγκ Σιαοπίνγκ είπε χαρακτηριστικά στον Αλβανό υπουργό άμυνας: «Εμείς πιστεύουμε ότι η επίτευξη ενός σινοαλβανικού Συμφώνου Φιλίας, Συνεργασίας και Αμοιβαίας Βοήθειας θα επιφέρει αρνητικές συνέπειες και στις δύο πλευρές. Για παράδειγμα, εμείς θα επηρεαζόμαστε άμεσα σε κάθε προκλητική ενέργεια εις βάρος σας. Και εσείς θα επηρεάζεστε κάθε φορά που οι άλλοι μάς προκαλέσουν. Διαφορετική είναι η περίπτωση της Κορέας που...όπως είναι γνωστό βρισκόμαστε στο ίδιο μέτωπο...Γενικά, εμείς εξετάζουμε το συγκεκριμένο ζήτημα σύμφωνα με το πόσο όφελος και πόσο κόστος θα προσκομίσουμε». Στο ίδιο, 80-82.

τάσεις ανατροπής του αλβανικού καθεστώτος. Οι φόβοι των Αλβανών θα είχαν λογική βάση μόνο σε περίπτωση συστημικών ή υποσυστημικών αλλαγών, δηλαδή στο ξέσπασμα ενός περιφερειακού ή παγκοσμίου πολέμου⁶³⁹.

Η ηγεσία της Αλβανίας δε συμφώνησε με τον τρόπο που υλοποιήθηκε στην Κίνα η πολιτιστική επανάσταση τη δεκαετία 1960-1970. Η πρωτοκαθεδρία του στρατού και της νεολαίας στην κινεζική πολιτιστική επανάσταση προκάλεσαν τον φόβο του Ενβέρ Χότζα περί ανατροπής του – καθώς και του Κ.Ε.Α. – από την πολιτική εξουσία, σε περίπτωση που παρόμοιες εξελίξεις λάμβαναν χώρα και στην Αλβανία⁶⁴⁰. Ως αντίδραση στη συγκεκριμένη πρόκληση, ο Χότζα προχώρησε σε βίαιες εκκαθαρίσεις στον στρατό, καταδικάζοντας σε θάνατο και τον έμπιστο υπουργό άμυνας, Μπεκίρ Μπαλλούκου. Ο έλεγχος του Κ.Ε.Α. στον κρατικό μηχανισμό διευρύνθηκε περαιτέρω, ενώ η ύπαρξη και ο ρόλος του κόμματος θεσμοθετήθηκε με το νέο αλβανικό Σύνταγμα το 1976.

Η μεγαλύτερη ιδεολογικοπολιτική διαφωνία ανάμεσα στην πολιτική ηγεσία της Κίνας και σε εκείνη της Αλβανίας αφορούσε τη σινοαμερικανική προσέγγιση, η οποία άρχισε να παίρνει σάρκα και οστά στο τέλος της δεκαετίας του 1960. Οι σινοαμερικανικές επαφές – μυστικές στην αρχή και αργότερα πιο φανερές – επηρέασαν αρνητικά τους ιδεολογικά άκαμπτους Αλβανούς, οι οποίοι πίστευαν ότι η συγκεκριμένη κίνηση του Πεκίνου αντέβαινε στο πνεύμα του Μαρξισμού-Λενινισμού⁶⁴¹.

⁶³⁹ Στο ίδιο, 76-79.

⁶⁴⁰ Η Κάπο υποστηρίζει πως η πολιτιστική επανάσταση της Κίνας επηρέασε ελάχιστα την Αλβανία: «*Η Αλβανία δε μιμήθηκε την Κίνα στην πολιτιστική επανάσταση παρά μόνο σε ορισμένα μέτρα, ώστε να αποδείξουμε στους Κινέζους ότι κάνουμε κι εμείς κάτι ως σύμμαχοι. Όταν συναντιόμασταν, συχνά ο Ενβέρ γελούσε ειρωνικά με την πολιτιστική επανάσταση της Κίνας...ο Χότζα δεν προτιμούσε να μιμούμαστε τα πρότυπα της Κίνας, διότι, όπως χαρακτηριστικά έλεγε: "είμαστε πολύ μακριά από τη νοοτροπία των Κινέζων"*». Κάπο, συνέντευξη. Επίσης, ο Μπαλέτα αναφέρει ότι οι ιθύνοντες του αλβανικού υπουργείου εξωτερικών έτρεφαν μεγάλη αντιπάθεια για την πολιτιστική επανάσταση της Κίνας: «*Θυμάμαι σε μία συνάντηση στα Τίρανα με όλους τους Αλβανούς πρέσβεις, ο Βασίλ Ναθαναΐλη, πρεσβευτής της Αλβανίας στην Κίνα και πρώην υφυπουργός εξωτερικών, μιλούσε με απέχθεια για την πολιτιστική επανάσταση*». Μπαλέτα, συνέντευξη.

⁶⁴¹ Nicholas Pano, "Shqipëria në vitet 1970 – Marrëdhëniet Shqiptaro-Kineze," [Η Αλβανία στη δεκαετία του 1970 – Οι Αλβανο-Κινεζικές σχέσεις] *Shqipëria në marrëdhëniet ndërkombëtare*, ed. Albert Rakipi (Tiranë: AHS, 2013), 215.

Η ύφεση στο ψυχροπολεμικό κλίμα ανάμεσα στις Η.Π.Α. και την Κίνα άρχισε να γίνεται αισθητή στους Αλβανούς διπλωμάτες τον Ιούλιο του 1967, όταν Αμερικανοί διπλωμάτες στα Ηνωμένα Έθνη πρότειναν για πρώτη φορά στους Αλβανούς ομολόγους τους εγκαθίδρυση αμερικανοαλβανικών διπλωματικών σχέσεων⁶⁴².

Τον Οκτώβριο του 1969 ο Τσου Εν Λάι δήλωσε στον αντιπρόεδρο της αλβανικής κυβέρνησης, Χακί Τόσκα, ότι η διεύρυνση των σινοαμερικανικών επαφών είχε ως στόχο τη μελέτη της ηγεμονικής στρατηγικής του αντιπάλου από την πλευρά της Κίνας. Παράλληλα, ο Τσου έφερε ως παράδειγμα το γερμανοσοβιετικό Σύμφωνο μη Επίθεσης του 1939, το οποίο είχε επιδοκιμάσει τότε και ο Μάο Τσε Τουνγκ. Ο Τόσκα αντέδρασε, λέγοντας πως η συγκεκριμένη αναλογία δεν είχε καμία λογική βάση⁶⁴³.

Η ανακοίνωση της επίσκεψης, που αναμενόταν να πραγματοποιήσει το 1972 ο Αμερικανός πρόεδρος στην Κίνα, οδήγησε σε απογοήτευση των Αλβανών απέναντι στους Κινέζους συμμάχους τους. Στις 17 Ιουλίου 1971 ο πρέσβης της Κίνας στο Κάιρο ζήτησε εμμέσως από τον Αλβανό πρέσβη την κατανόηση της Αλβανίας όσον αφορά τις σινοαμερικανικές επαφές⁶⁴⁴. Την ίδια ημέρα ο Κινέζος πρωθυπουργός ενημέρωσε τον Αλβανό πρέσβη στο Πεκίνο, Τζότζι Ρόμπο, ότι η αναμενόμενη επίσκεψη του Ρίτσαρντ Νίξον στην Κίνα είχε εγκριθεί προσωπικά από τον Μάο Τσε Τουνγκ. Η συγκεκριμένη επίσκεψη αποτελούσε την αποκορύφωση των σινοαμερικανικών συνομιλιών, οι οποίες πραγματοποιούνταν επί 16 χρόνια, αρχικά στη Γενεύη και έπειτα στη Βαρσοβία. Σύμφωνα με τον Τσου Εν Λάι, οι Αμερικανοί επιθυμούσαν τον τερματισμό της ένοπλης εμπλοκής τους στο Βιετνάμ, λόγω των σημαντικών οικονομικών και ανθρώπινων απωλειών. Ως αποτέλεσμα, η αποχώρηση από το Βιετνάμ θα οδηγούσε αργότερα στη σταδιακή – στρατιωτική και πολιτική – απομάκρυνση των Η.Π.Α. από την Ταϊβάν⁶⁴⁵. Ο

⁶⁴² ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1967, φ. 243, 1-2/1.

⁶⁴³ ΚΑΚΔΑ, έτος 1969, φ. 11, 36-37.

⁶⁴⁴ Συγκεκριμένα ο Κινέζος πρέσβης ενημέρωσε τον Αλβανό πρέσβη ότι: «Δεν αποκλείεται η κίνηση της Κίνας να οδηγήσει σε αμηχανία τους εταίρους μας, οι οποίοι αρχικά μπορεί να μη δείξουν κατανόηση ως προς τη δική μας ενέργεια. Σε αυτό το πλαίσιο οι ρεβιζιονιστές (υπονοώντας τη Σοβιετική Ένωση – δική μου σημείωση) θα εκμεταλλευτούν τη συγκεκριμένη κατάσταση και θα κατηγορήσουν τη Λ.Δ. της Κίνας για ευθυγράμμιση με τους ιμπεριαλιστές, καθώς και για εγκατάλειψη του διεθνούς επαναστατικού κινήματος. Ο σκοπός τους είναι η καλλιέργεια διχόνοιας ανάμεσα στην Κίνα και τους εταίρους της». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 148, 28/1-28/5.

⁶⁴⁵ ΚΑΚΔΑ, έτος 1971, φ. 3, 23-29.

Τσου πρόσθεσε ότι ο σύμβουλος της εθνικής ασφάλειας των Η.Π.Α., Χένρυ Κίσινγκερ, είχε εγγυηθεί στην κινεζική ηγεσία ότι οι Ηνωμένες Πολιτείες θα αποσύρουν τα στρατεύματά τους από το Βιετνάμ και την Ταϊβάν και ότι η Ουάσινγκτον δεν υποστηρίζει την πολιτική των δύο κινεζικών κρατών, δηλαδή «της Κίνας και της Ταϊβάν»⁶⁴⁶.

Τον Αύγουστο του 1971 μετά την έγκριση της επίσκεψης του Νίξον από τον Μάο Τσε Τουνγκ το Πολιτικό Γραφείο του Κ.Ε.Α. προέβη σε πολυσέλιδη επιστολή διαμαρτυρίας προς την Κεντρική Επιτροπή του Κ.Κ.Κ., στην οποία καταδίκασαν την αμερικανική πολιτική της Κίνας⁶⁴⁷. Η επιστολή προκάλεσε τη μερική ψύχρανση των αλβανοκινεζικών σχέσεων, ιδιαίτερα σε κομματικό επίπεδο. Ως απάντηση, το Κ.Κ.Κ. αποφάσισε στις 14 Οκτωβρίου να μη στείλει αντιπροσώπους στο 6^ο Συνέδριο του Κ.Ε.Α. το 1971⁶⁴⁸. Η στάση των Κινέζων αιφνιδίασε τον Ενβέρ Χότζα, ο οποίος δήλωσε στη συνεδρίαση του Πολιτικού Γραφείου του Κ.Ε.Α. ότι την απόφαση των ιθυνόντων του Κ.Κ.Κ. δεν την περίμενε και ούτε υπολόγιζε ότι εκείνοι θα φτάσουν μέχρι αυτό το σημείο⁶⁴⁹.

Άλλη μία διαφορά ανάμεσα στους Αλβανούς και τους Κινέζους εντοπίζεται στη βαλκανική πολιτική των τελευταίων, ειδικά μετά το 1968. Η Κίνα ενέτεινε τη συνεργασία της με τη Ρουμανία και τη Γιουγκοσλαβία τη στιγμή που εκδηλώθηκαν διαφωνίες στις σχέσεις μεταξύ των δύο βαλκανικών χωρών και της Σοβιετικής

⁶⁴⁶ Στο ίδιο, 29-40.

⁶⁴⁷ Συγκεκριμένα, οι Αλβανοί κομμουνιστές υπογράμμισαν: «...την απόφαση να υποδεχθείτε τον Νίξον στο Πεκίνο τη θεωρούμε άδικη, δεν την εγκρίνουμε και ούτε την υποστηρίζουμε...Το βασικό κριτήριο που διακρίνει εμάς τους Μαρξιστές και Λενινιστές από τους διάφορους αντιμαρξιστές είναι ο σκληρός και αλύγιστος ταξικός αγώνας, οφθαλμός αντί οφθαλμού μέχρι την τελική νίκη και στα δύο μέτωπα ταυτόχρονα, δηλαδή εναντίον του αμερικανικού ιμπεριαλισμού και του σοβιετικού ρεβιζιονισμού....Ο αμερικανικός ιμπεριαλισμός είναι ο μεγαλύτερος εχθρός των λαών. Οι Η.Π.Α. μαζί με τον πρόεδρο Νίξον βρίσκονται σήμερα σε έντονες συγκρούσεις με όλους τους λαούς, ειδικά με τον λαό του Βιετνάμ, εναντίον του οποίου ασκούν επί 12 χρόνια απάνθρωπες και βάρβαρες επιθέσεις χωρίς προηγούμενο στην ιστορία της ανθρωπότητας». Στο ίδιο, 48-67.

⁶⁴⁸ ΚΑΚΔΑ, έτος 1971, φ. 9, 1-3.

⁶⁴⁹ Enver Hoxha, *Vepra* [Έργα], vëllimi 47 [τόμος 47], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH (Tiranë: “8 Nëntori”, 1985), 86-100.

Ένωσης⁶⁵⁰. Αρχικά, η συμμαχία των Αλβανών με τους Κινέζους οδήγησε τους πρώτους να υιοθετήσουν την ίδια στάση απέναντι στη Ρουμανία και τη Γιουγκοσλαβία⁶⁵¹.

Τον Δεκέμβριο του 1964 ο Ρουμάνος υπουργός εξωτερικών, Κορνέλιου Μάνεσκου, ζήτησε από τον Αλβανό ομόλογο, Μπεχάρ Στούλλα, την πραγματοποίηση κοινών επαφών ανάμεσα στις δύο χώρες και τη Γιουγκοσλαβία. Ωστόσο, ο Στούλλα δεν έδειξε κανέναν ενθουσιασμό για τη συγκεκριμένη πρόταση⁶⁵².

Η στρατιωτική εισβολή του Συμφώνου της Βαρσοβίας στην Τσεχοσλοβακία το 1968 προκάλεσε την ανασφάλεια της Αλβανίας, καθώς και των δύο άλλων βαλκανικών χωρών, εξαιτίας μίας πιθανής στρατιωτικής επίθεσης της Σοβιετικής Ένωσης εναντίον τους. Η Κίνα θεώρησε βάσιμη την εν λόγω ανασφάλεια και ενέτεινε τις επαφές της με τη Γιουγκοσλαβία και τη Ρουμανία⁶⁵³.

Μάλιστα, η συνοριακή σύγκρουση της Κίνας με τη Σοβιετική Ένωση τον Μάρτιο του 1969 οδήγησε την αλβανική κυβέρνηση σε δημόσιες δηλώσεις, ότι σε περίπτωση σοβιετικής επίθεσης ο αλβανικός λαός θα ταχθεί με το μέρος του γιουγκοσλαβικού και ρουμανικού λαού παρά τις ιδεολογικές διαφωνίες που υπάρχουν. Η δήλωση έτυχε θερμής υποδοχής από τις ηγεσίες της Γιουγκοσλαβίας και της Ρουμανίας⁶⁵⁴. Φαίνεται

⁶⁵⁰ Στις 17 Μαΐου 1963 ο αναπληρωτής διευθυντής των σοσιαλιστικών χωρών στο υπουργείο εξωτερικών της Κίνας ενημέρωσε τον Αλβανό πρέσβη για τις διαφορές που είχαν προκύψει ανάμεσα στη Ρουμανία και τη Σοβιετική Ένωση, ιδιαίτερα στον οικονομικό τομέα. Ο Κινέζος διπλωμάτης μίλησε για τη δυσaráρεσκεια που είχαν εκφράσει οι Ρουμάνοι απέναντι στη γραμμή που ήθελε να επιβάλει ο Χρουστσόφ, σε σχέση με την οικονομική ενοποίηση της σοσιαλιστικής παράταξης. Σύμφωνα με τους Ρουμάνους και τους Κινέζους, η προτεραιότητα που δινόταν στον οικονομικό ανταγωνισμό ανάμεσα στις δύο παρατάξεις – βασική γραμμή του Κομμουνιστικού Κόμματος Γαλλίας, την οποία επιθυμούσε να υιοθετήσει και ο Χρουστσόφ – αντέβαινε στις αρχές του Μαρξισμού-Λενινισμού, επειδή έθετε το ζήτημα της επανάστασης σε δεύτερη μοίρα. ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1963, φ. 231, 11-12. Επίσης, βλέπε Fatos Nano, *Politika ekonomike e Kinës për t'u bërë superfuqi* [Το σχέδιο της Κίνας να γίνει υπερδύναμη και η οικονομική πολιτική της] (Tiranë: “8 Nëntori”, 1984), 91-108.

⁶⁵¹ Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης του Κινέζου πρωθυπουργού στα Τίρανα τον Ιανουάριο του 1964 ο Τσου Εν Λάι δήλωσε στον Ενβέρ Χότζα: «Εάν παρατηρηθεί έστω και η ελάχιστη τάση διαφοροποίησης από τον Χρουστσόφ στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, εμείς πρέπει να την υποστηρίξουμε». ΚΑΚΔΑ, έτος 1963, φ. 25, 130-131.

⁶⁵² ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1964, φ. 558/6, 95-96.

⁶⁵³ Τον Οκτώβριο του 1968 ο Μάο Τσε Τουνγκ δήλωσε στον Αλβανό υπουργό άμυνας: «Πλέον η Γιουγκοσλαβία έχει γίνει δικός μας έμμεσος σύμμαχος...Με τη Σοβιετική Ένωση διαφωνεί, επίσης, η Ρουμανία και η Τσεχοσλοβακία». ΚΑΚΔΑ, έτος 1968, φ. 5, 4.

⁶⁵⁴ ΚΑΚΔΑ, έτος 1969, φ. 5, 19-20.

ότι η εισβολή στην Τσεχοσλοβακία, καθώς και η ανασφάλεια των βαλκανικών κρατών, εξαιτίας μίας πιθανής στρατιωτικής επέκτασης του Συμφώνου της Βαρσοβίας, οδήγησαν σε σταδιακό πολιτικό άνοιγμα της Αλβανίας στα Βαλκάνια, κυρίως προς την Ιταλία, την Τουρκία, την Ελλάδα και τη Γιουγκοσλαβία⁶⁵⁵.

Η διεύρυνση των σινοαμερικανικών επαφών και ο διαμεσολαβητικός ρόλος των Ρουμάνων σε αυτές⁶⁵⁶ οδήγησαν στον εκνευρισμό της αλβανικής ηγεσίας απέναντι στο Πεκίνο, καθώς και στη βαλκανική πολιτική του. Ήταν ο ίδιος ο Ενβέρ Χότζα εκείνος που έδωσε τέλος στα σενάρια της ύπαρξης μίας σινοβαλκανικής συμμαχίας κατά της Σοβιετικής Ένωσης, αποτελούμενης από την Κίνα, την Αλβανία, τη Γιουγκοσλαβία και τη Ρουμανία⁶⁵⁷.

⁶⁵⁵ United States of America, Central Intelligence Agency, Directorate of Intelligence, *Weekly Summery, Special Report: Albania Moving Out of Isolation*, Washington: 12 September 1969, Approved For Released, 13 April 2006, (<https://www.cia.gov/library/readingroom/document/cia-rdp79-00927a007300040002-8>): 1-6. Επίσης, βλέπε στο Παράρτημα το ζήτημα 5 «Ο διεθνής γραπτός τύπος σχολιάζει για την αποχώρηση της Αλβανίας από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας».

⁶⁵⁶ Τον Οκτώβριο του 1967 ο υψηλόβαθμος του Κ.Κ.Κ., Καν Σεν, ενημέρωσε την αλβανική ηγεσία για τις σινοαμερικανικές επαφές και τον ρόλο της Ρουμανίας σε αυτές. Στη συνάντηση με τον Ραμίζ Αλία στις 12 και 13 Οκτωβρίου 1967 ο Καν Σεν διευκρίνισε: «Τον Ιούνιο ήρθε σε εμάς μία αντιπροσωπεία της Ρουμανίας, επικεφαλής της οποίας ήταν ο Μάουρερ (Ion Maurer – υπουργός εξωτερικών της Ρουμανίας – δική μου σημείωση)...Πριν την άφιξη, μάς ζήτησαν η επίσκεψη να έχει επίσημο και δημόσιο χαρακτήρα. Αλλά εμείς γνωρίζαμε ότι πιο πριν ο Μάουρερ ήταν στις Η.Π.Α. και ερχόταν σε εμάς, ώστε να διεκπεραιώσει το έργο που του είχε αναθέσει ο Τζόνσον. Γι' αυτόν τον λόγο, η πρόταση των Ρουμάνων δεν έγινε δεκτή. Μόλις έφθασαν στην Κίνα μάς μετέφεραν τις απόψεις των Αμερικανών...ότι εάν βελτιώσουμε και αναπτύξουμε τις σχέσεις μας με την Αμερική, θα έχουμε σημαντικά οφέλη και μεγάλη ροή χρήματος. Ο Μάουρερ εκθείασε τις συνομιλίες που είχε με τον Αμερικανό πρόεδρο και υπογράμμισε ότι ο Τζόνσον είχε δηλώσει πως η Αμερική δεν έχει αρνητικές προθέσεις απέναντι στην Κίνα. Επίσης, σύμφωνα με τον Μάουρερ, θα ήταν πολύ ωφέλιμο, εάν η Κίνα και η Αμερική εγκαθιδρύσουν υγιείς σχέσεις, επειδή αυτό θα συνέβαλε στην εξασθένηση της πολεμοχαρούς και επιθετικής πολιτικής του αμερικανικού ιμπεριαλισμού. Ακόμη, η ύπαρξη υγιεινών σχέσεων θα εμπόδιζε τις συζητήσεις μεταξύ ισχυρών για τα μείζοντα διεθνή προβλήματα, δηλαδή συζητήσεις μόνο μεταξύ των Η.Π.Α. και της Ε.Σ.Σ.Δ., χωρίς τη νόμιμη συμμετοχή της Κίνας σε αυτές». ΚΑΚΔΑ, έτος 1967, φ. 22, 46.

⁶⁵⁷ Στη συνάντηση που είχε τον Αύγουστο του 1971 στα Τίρανα με μία στρατιωτική αποστολή ο Αλβανός ηγέτης δήλωσε: «Η Λαϊκή Δημοκρατία της Αλβανίας αποτελεί σήμερα τη μόνη σοσιαλιστική χώρα στην Ευρώπη. Αυτό είναι γεγονός, διότι στη δική μας ήπειρο ούτε η Γιουγκοσλαβία ούτε η Ρουμανία δεν είναι σοσιαλιστικά κράτη...Επί του παρόντος γίνεται θόρυβος για τη δημιουργία ενός άξονα Βελιγραδίου-Τιράνων-Βουκουρεστίου. Αυτό δεν είναι τίποτε άλλο παρά μία σπίθα...των Σοβιετικών ρεβιζιονιστών, η οποία αρέσει στους Γιουγκοσλάβους και τους Ρουμάνους. Εμείς οι Μαρξιστές-Λενινιστές αντιλαμβανόμαστε πολύ καλά ότι πρόκειται για αντιμαρξιστικό και αντιλενινιστικό σλόγκαν». ΚΑΚΔΑ, έτος 1971, φ. 4, 8-14.

Παρά τις διαφορετικές πεποιθήσεις που υπήρχαν στις ηγεσίες της Αλβανίας και της Κίνας, η συμμαχία ανάμεσα στις δύο χώρες συνεχίστηκε μέχρι το 1978⁶⁵⁸. Πάντως, ο έντονος ιδεολογικός χαρακτήρας της Αλβανίας, και δευτερευόντως της Κίνας, κατά την άσκηση της εξωτερικής πολιτικής τους είχε αποδυναμώσει τους δεσμούς της συμμαχίας⁶⁵⁹. Σύμφωνα με την Κάπο, ένα από τα λάθη της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής ήταν η έντονη και άκαμπτη ιδεολογία που ακολουθούσαν οι Αλβανοί:

«Λάθος ήταν που βασιστήκαμε σε μεγάλο βαθμό στο στοιχείο της ιδεολογίας, γιατί αυτό μάλλον προκάλεσε ζημιές σε μας...Εμείς δεν ήμασταν για συμβιβασμό, είχαμε μείνει πιστοί στη γραμμή του Στάλιν»⁶⁶⁰.

Παρά τις αντίθετες μεταξύ τους πεποιθήσεις, η αλβανική ηγεσία έβλεπε την Κίνα ως μακροπρόθεσμο στρατηγικό σύμμαχο της Αλβανίας. Η Κάπο και ο Αλία θεωρούσαν τη συμμαχία με τους Κινέζους, ως φιλία που είχε ξεκινήσει, για να διαρκέσει στον χρόνο⁶⁶¹. Ουσιαστικά, πρόκειται για μία ιδιαίτερη σχέση ανάμεσα σε ένα μεγάλο

⁶⁵⁸ Enver Hoxha, *Shënime për Kinën* [Σημειώσεις για την Κίνα], vëllimi 1[τόμος 1], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë (Tiranë: “8 Nëntori”, 1979), 660-662.

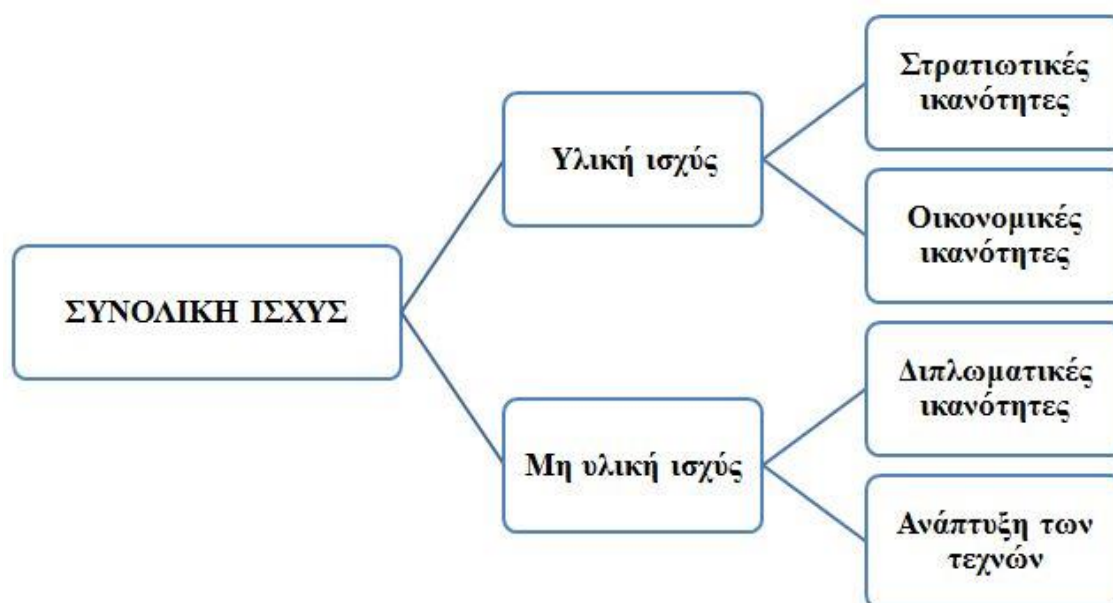
⁶⁵⁹ Στις 15 Ιανουαρίου 1973 ο Χότζα έγραφε στα απομνημονεύματά του: «Θα συνεχίσουμε να είμαστε σοσιαλιστική χώρα, ακόμη και αν μείνουμε μία μικρή νησίδα στον παγκόσμιο χάρτη». Enver Hoxha, *Shënime për Kinën* [Σημειώσεις για την Κίνα], vëllimi 2 [τόμος 2], Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë (Tiranë: “8 Nëntori”, 1979), 7-21.

⁶⁶⁰ Κάπο, συνέντευξη.

⁶⁶¹ Η άποψη της Κάπο για την αλβανοκινεζική συμμαχία διαφαίνεται από τα εξής: «Εμείς θεωρούσαμε μακροπρόθεσμη την αλβανοκινεζική συμμαχία, στο πλαίσιο, όμως, της γενικής αντίληψης που είχαμε ότι ο σοσιαλισμός θα υπάρχει και θα βασιλεύει για πολύ καιρό...το αντίθετο συνέβη με εμένα προσωπικά, όταν ανακοινώθηκαν οι μεταρρυθμίσεις του Γκορμπατσώφ. Τότε άρχισα να πιστεύω ότι η ζωή του σοσιαλισμού ήταν πλέον μικρή...Είχαμε συνδέσει τη μακροπρόθεσμη αλβανοκινεζική φιλία με την αρχή ότι πάντα θα δρούμε μέσα στην κορνίζα του σοσιαλισμού. Μάλλον, οι Κινέζοι κατάλαβαν πιο πριν ότι ήταν αναγκαίο να προχωρήσουν σε αλλαγές.....η ρήξη με την Κίνα αποτελεί ίσως το σημαντικότερο λάθος στην αλβανική εξωτερική πολιτική....Η Κίνα είναι μεγάλη χώρα και ως τέτοια ήταν λογικό να προχωρήσει σε άνοιγμα με τις άλλες Μεγάλες Δυνάμεις. Δεν ήταν λογικό να συνέχιζε η Κίνα να είναι απομονωμένη». Κάπο, συνέντευξη. Παρόμοια άποψη μοιράζεται και ο Αλία, ο οποίος συγκεκριμένα τονίζει: «Εμείς διαλέξαμε την Κίνα ως μακροπρόθεσμο σύμμαχο και σε αυτήν τη λογική βασίστηκε συνολικά η διμερής συνεργασία, ανεξαρτήτως από το γεγονός ότι στο τέλος οι σχέσεις μας επιδεινώθηκαν...Η ευθύνη για τη ρήξη με την Κίνα ήταν κυρίως δική μας και αυτό συνέβη επειδή εμείς ερμηνεύσαμε λανθασμένα και εις βάρος των συμφερόντων μας τη σινοαμερικανική προσέγγιση, πολιτική η οποία συμβάδιζε με τις προτεραιότητες της Κίνας και τα εθνικά της συμφέροντα... Στην επιδείνωση των σχέσεων της Αλβανίας με τη Σοβιετική Ένωση και την Κίνα έπαιξε σημαντικό ρόλο η ιδεολογία, καθώς και οι αρχές που συνδέονται με αυτή». Αλία, συνέντευξη.

κράτος που διεκδικούσε μεγαλύτερο διεθνή ρόλο και σε μία μικρή χώρα, η οποία όφειλε να κατανοήσει τις επιλογές του εταίρου της.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6 Συνολική ισχύς μικρών κρατών

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7 Μικρά κράτη και πολυμερής διπλωματία: Η πολιτική της Αλβανίας στον Ο.Η.Ε. για την προώθηση του ζητήματος της εκπροσώπησης της Κίνας

7.1 Η σημασία του Ο.Η.Ε. και των μικρών κρατών στην αλβανική εξωτερική πολιτική

Η ύπαρξη της Αλβανίας ως μικρής και αδύναμης χώρας, ο έντονος ιδεολογικός χαρακτήρας της αλβανικής διπλωματίας, καθώς και η ιδιαίτερη θέση που κατείχε η συγκεκριμένη χώρα στις σχέσεις της με την Κίνα, οδήγησαν την αλβανική ηγεσία να θέσει ως προτεραιότητα την ενίσχυση των διπλωματικών ικανοτήτων της. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών – κυρίως η Γενική Συνέλευση – αποτελούσε τον κατεξοχήν κατάλληλο χώρο για την προβολή της εξωτερικής πολιτικής της Αλβανίας, καθώς και την αξιοποίηση των διπλωματικών ικανοτήτων της. Όπως υποστηρίζει ο πρώην Αλβανός αντιπρόσωπος στα Ηνωμένα Έθνη, Πετράκης Πογιάνι⁶⁶², ο Ο.Η.Ε. ήταν ο μόνος χώρος, όπου η Αλβανία είχε τη δυνατότητα να εκφωνεί κάθε χρόνο την ετήσια λεπτομερή ανασκόπηση της εξωτερικής της πολιτικής. Τη σημασία του Ο.Η.Ε. τονίζει και ο Αλία, σύμφωνα με τον οποίο η ύπαρξη του συγκεκριμένου οργανισμού λειτουργεί προς όφελος των μικρών κρατών και αποτελεί αποφασιστικό και απαραίτητο παράγοντα για την ειρήνη⁶⁶³.

Ο χαρακτήρας της αλβανικής διπλωματίας στα Ηνωμένα Έθνη υπήρξε έντονα ιδεολογικοποιημένος. Η λεκτική επίθεση κατά των Ηνωμένων Πολιτειών της Αμερικής, και αργότερα κατά της Σοβιετικής Ένωσης, αποτελούσε σταθερό χαρακτηριστικό στοιχείο της ρητορικής της αλβανικής αντιπροσωπείας από το βήμα της Γενικής Συνέλευσης⁶⁶⁴. Σύμφωνα με τον πρώην Αλβανό αντιπρόσωπο στα Ηνωμένα Έθνη,

⁶⁶² Πογιάνι, συνέντευξη.

⁶⁶³ Αλία, συνέντευξη.

⁶⁶⁴ Σύμφωνα με άρθρο του περιοδικού *Time* της 22^{ης} Δεκεμβρίου 1961, οι Αλβανοί παρουσιάζονταν ως άνθρωποι υπερήφανοι, καχύποπτοι απέναντι στους ξένους και οργανωμένοι με φυλετικό κώδικα εμπιστοσύνης και αφοσίωσης. Παρόμοια χαρακτηριστικά είχε και η πολιτική ηγεσία της συγκεκριμένης

Μπασκίμ Πιτάρκα, ο πολιτικός του Κονγκό τη δεκαετία του 1960, Μοΐς Τσόμπε, είχε πει χαρακτηριστικά:

«...η Αλβανία αποτελεί μία λιλιπούτεια χώρα, αλλά το στόμα της είναι πολύ μεγάλο»⁶⁶⁵.

Παράλληλα, ανεξαρτήτως της έντονης ιδεολογικής χροιάς, η διπλωματική παρουσία των Τιράνων στον Ο.Η.Ε. αποσκοπούσε ουσιαστικά στην παγίωση της εθνικής ασφάλειας της Αλβανίας, ως μικρού και αδύναμου κράτους. Η προώθηση ενός διεθνούς εμβέλειας θέματος, όπως εκείνου της αποκατάστασης των δικαιωμάτων της Λ.Δ. της Κίνας ως ιδρυτικού μέλους του Ο.Η.Ε., μεταμόρφωσε την Αλβανία σε διπλωματικό και ιδεολογικό μαχητή στον συγκεκριμένο διεθνή οργανισμό, σε αντίθεση με τη σχεδόν ολοκληρωτική απομόνωση που υφίσταντο οι Αλβανοί στο παρελθόν.

Ένα από τα θεμελιώδη χαρακτηριστικά της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής ήταν η συνεργασία των Τιράνων με τα υπανάπτυκτα ή αναπτυσσόμενα κράτη της Ασίας, της Αφρικής και της Λατινικής Αμερικής⁶⁶⁶. Οι περισσότερες από αυτές τις χώρες αποτελούσαν πρώην αποικίες, ενώ ιδεολογικά δεν ταυτίζονταν με καμία από τις δύο παρατάξεις. Οι χώρες αυτές χαρακτηρίζονταν ως χώρες του «Τρίτου Κόσμου», όμως ο συγκεκριμένος όρος δεν έγινε ποτέ αποδεκτός από την αλβανική ηγεσία⁶⁶⁷. Η πολιτική σημασία των εν λόγω χωρών για την εξωτερική πολιτική της Αλβανίας συνιστούσε απόρροια της σινοαλβανικής συμμαχίας. Η Κίνα έβλεπε τα αναπτυσσόμενα κράτη ως σημαντικό πεδίο δράσης της εξωτερικής πολιτικής της. Κατά τη συνάντηση με την αλβανική αποστολή που επισκέφτηκε το Πεκίνο τον Μάιο του 1957, ο Μάο Τσε Τουνγκ επεσήμανε ότι ο αντιιμπεριαλιστικός χαρακτήρας του εθνικισμού στις πρώην

μικρής χώρας και αυτό φαινόταν στην καταγγελτική και επιδεικτική ρητορική των Αλβανών ιθυνόντων. “Albania,” 27.

⁶⁶⁵ Μπασκίμ Πιτάρκα, ηλεκτρονικό μήνυμα στον Γιορντάν Γιώργη, 8 Οκτωβρίου 2012.

⁶⁶⁶ Έκθεση του αλβανικού υπουργείου εξωτερικών το 1960 περιέγραφε τις σχέσεις της Αλβανίας με τη Γαλλία και τη Γιουγκοσλαβία ως τελείως τυπικές· με την Ιταλία και την Τουρκία να βρίσκονται υπό σταδιακή βελτίωση, ενώ με τις αραβικές χώρες, όπως την Ηνωμένη Αραβική Δημοκρατία και το Ιράκ, ως πολύ καλές και σημαντικές για την αλβανική κυβέρνηση και το Κ.Ε.Α. Επίσης, απουσίαζαν οι διπλωματικές σχέσεις και επαφές με την Ελλάδα, το Ηνωμένο Βασίλειο και τις Η.Π.Α. ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1960, φ. 109, 69-72.

⁶⁶⁷ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1966, φ. Β/VI-1-αρ. 235, 129-129/1.

αποικίες καθιστούσε τις χώρες της Ασίας και της Αφρικής φυσικούς εταίρους της σοσιαλιστικής παράταξης⁶⁶⁸.

Το τέλος της αποικιοκρατίας τον 20^ο αιώνα, καθώς και η ένταξη των πρώην αποικιών στον Ο.Η.Ε., έπειτα από την ανεξαρτητοποίησή τους, άλλαξε τις ισορροπίες στη Γενική Συνέλευση του εν λόγω διεθνή οργανισμού, αλλά και στη διεθνή πολιτική γενικότερα. Η αυξάνουσα διεθνής σημασία των συγκεκριμένων κρατών – η πλειοψηφία των οποίων ήταν μικρά ή αδύναμα κράτη και ιδεολογικά αδέσμευτα – αποτελούσε αδιαμφισβήτητο γεγονός μετά το τέλος της δεκαετίας του 1950⁶⁶⁹. Επίσης, οι άνευ προηγουμένου ενέργειες της Αλβανίας στον Ο.Η.Ε. το 1963, 1965 και 1967 – στο πλαίσιο της προώθησης του ζητήματος της Κίνας και στη θετική έκβασή του το 1971 – συνέβαλαν στη βελτίωση των αλβανικών διπλωματικών ικανοτήτων.

Λαμβάνοντας σοβαρά υπόψιν τη συγκεκριμένη διεθνή κατάσταση, η Αλβανία χρησιμοποίησε τη διπλωματική της ικανότητα, αποσκοπώντας στη βελτίωση της θέσης της διεθνώς. Η βασική κατεύθυνση της αλβανικής διπλωματίας, η οποία εμπεριείχε σε σημαντικό βαθμό την ιδεολογία, βασιζόταν στην προσέγγιση των μικρών και αδύναμων κρατών του Τρίτου Κόσμου στον Ο.Η.Ε., στο πλαίσιο της συμμαχίας της με το Πεκίνο.

7.2 Ο ρόλος της Αλβανίας στον Ο.Η.Ε.: Κρίση στις χρηματοδοτήσεις των ειρηνευτικών αποστολών και πόλεμος των «Έξι Ημερών»

Στις αρχές της δεκαετίας του 1960 η κρίση της χρηματοδότησης των ειρηνευτικών αποστολών – ιδιαίτερα της Επιχείρησης των Ηνωμένων Εθνών στο Κονγκό (UNOC) –

⁶⁶⁸ ΚΑΚΔΑ, έτος 1957, φ. 3, 2.

⁶⁶⁹ Η νέα πραγματικότητα άρχισε να γίνεται αντιληπτή στο αλβανικό υπουργείο εξωτερικών, το οποίο υπογράμμιζε στην ετήσια έκθεση το 1962: «Ένα χαρακτηριστικό στοιχείο που αποκρυσταλλώνεται όλο και περισσότερο στον Ο.Η.Ε. σχετίζεται με τον ρόλο της ομάδας των αφροασιατικών χωρών, ο οποίος αυξάνεται συνεχώς. Και οι δύο παρατάξεις τις κολακεύουν και προσπαθούν, η καθεμία χωριστά, να τις προσεταιριστούν. Αυτό έχει οδηγήσει πολλές αντιπροσωπείες των αφρικανικών κρατών να υπερηφανεύονται και να συμπεριφέρονται με αλαζονεία». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1962, φ. 502, 12.

άρχισε να γίνεται αισθητή στον Ο.Η.Ε. Η Σοβιετική Ένωση και οι άλλες σοσιαλιστικές δημοκρατίες, καθώς και η Γαλλία, δε συμφωνούσαν στην κάλυψη των εξόδων των ειρηνευτικών αποστολών από όλα τα κράτη-μέλη του Ο.Η.Ε. Το 1961 η Γενική Συνέλευση, η οποία ήταν υπεύθυνη για την εκτίμηση του χρηματικού ποσού που αντιστοιχούσε σε κάθε κράτος-μέλος, έφερε το ζήτημα στο Διεθνές Δικαστήριο Δικαιοσύνης. Έναν χρόνο αργότερα το Διεθνές Δικαστήριο εξέδωσε γνωμοδότηση που υποστήριζε ότι τα ειρηνευτικά έξοδα αποτελούσαν κανονικές δαπάνες του Ο.Η.Ε., οι οποίες μπορούσαν να εισπράττονται από τα κράτη-μέλη ως μέρος της ετήσιας χρηματικής συνδρομής τους⁶⁷⁰. Το έργο των ειρηνευτικών αποστολών για την αποκατάσταση της ειρήνης σε περιοχές που πλήττονταν χαρακτηρίστηκε ως «ανθρωπιστική διπλωματία» των Ηνωμένων Εθνών⁶⁷¹.

Όταν η Σοβιετική Ένωση αρνήθηκε να συμμορφωθεί με τη γνωμοδότηση του Διεθνούς Δικαστηρίου, οι Η.Π.Α. επικαλέστηκαν το άρθρο 19 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, το οποίο στερούσε το δικαίωμα ψήφου από τα κράτη που δεν είχαν καταβάλει τη χρηματική συνδρομή μέλους για τουλάχιστον δύο έτη⁶⁷². Από την άλλη, η Ουάσινγκτον δεν επιθυμούσε την επέκταση της σοβιετικής επιρροής στα αφρικανικά κράτη, τα οποία είχαν αποκτήσει πρόσφατα την ανεξαρτησία τους. Τα τελευταία δεν αντιμετώπιζαν θετικά τη χρηματική τους επιβάρυνση, μόλις την επαύριον της ένταξής τους στον Ο.Η.Ε. Επομένως, οι Η.Π.Α. αναζήτησαν μία πολιτικά αποδεκτή λύση, στο πλαίσιο των κοινών επαφών τους με τη Σοβιετική Ένωση, εξέλιξη η οποία οδήγησε στην αναστολή των εργασιών της 19^{ης} Ολομέλειας της Γενικής Συνέλευσης.

⁶⁷⁰ Norrie MacQueen, *Peacekeeping and the International System* (London & New York: Routledge – Taylor and Francis Group, 2006), 98.

⁶⁷¹ Rudy Insanally, *Multilateral Diplomacy for Small States* (Georgetown, Guyana: Guyenterprise Advertising Agency, 2012), 7.

⁶⁷² Άρθρο 19 του Καταστατικού Χάρτη του Ο.Η.Ε.: «Μέλος των Ηνωμένων Εθνών που καθυστερεί την πληρωμή της οικονομικής του εισφοράς στον Οργανισμό δε θα έχει δικαίωμα ψήφου στη Γενική Συνέλευση, αν το καθυστερούμενο ποσό είναι ίσο ή μεγαλύτερο από το ποσό των εισφορών που το Μέλος όφειλε να πληρώσει τα δύο τελευταία χρόνια. Η Γενική Συνέλευση μπορεί, ωστόσο, να επιτρέψει στο Μέλος αυτό να ψηφίσει, αν έχει πειστεί ότι η παράλειψη της πληρωμής οφείλεται σε λόγους ανεξάρτητους από τη θέλησή του» Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, Ψηφοφορία, (http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=14).

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του αλβανικού υπουργείου εξωτερικών, η αναβολή των εργασιών είχε σχέση στην πραγματικότητα με ορισμένες εξελίξεις που συνέβησαν το 1964. Συγκεκριμένα, οι εξελίξεις που έλαβαν χώρα ήταν οι αμερικανικές προεδρικές εκλογές, η ανάδειξη των φιλελευθέρων στις βρετανικές εκλογές, η απομάκρυνση του Χρουστσόφ από τη θέση του Γενικού Γραμματέα του Κ.Κ.Σ.Ε., η συνεδρίαση των αδέσμευτων χωρών στο Κάιρο της Αιγύπτου, καθώς και η μυστική αμερικανοσοβιετική συνεννόηση με στόχο την παρεμπόδιση του ζητήματος της Κίνας στη 19^η Ολομέλεια. Αργότερα, οι δύο υπερδυνάμεις συμφώνησαν με τις αφρικανικές χώρες στη συνέχιση των εργασιών της συγκεκριμένης ολομέλειας, όσον αφορά τη γενική συζήτηση, χωρίς όμως να γίνεται λόγος για τη διαδικασία ψηφοφορίας. Ως αποτέλεσμα, τα κράτη-μέλη δε θα ψήφιζαν ούτε για την εκλογή του προέδρου της Γενικής Συνέλευσης ούτε τα προς ψηφοφορία σχέδια ψηφισμάτων. Σύμφωνα με τους Αλβανούς, ο συμβιβασμός αυτός παραβίαζε τον Χάρτη και τον Εσωτερικό Κανονισμό του οργανισμού, αποτελώντας πλέον έναν άτυπο μηχανισμό μη φυσιολογικής λειτουργίας του Ο.Η.Ε. με τη σύμφωνη γνώμη των δύο υπερδυνάμεων⁶⁷³.

Η Αλβανία είδε το ζήτημα της αναστολής των εργασιών της 19^{ης} Ολομέλειας ως ευκαιρία δράσης της διπλωματίας της σε τουλάχιστον τρία σημαντικά και αλληλένδετα πεδία. Πρώτον, ιδεολογικά η σοσιαλιστική Αλβανία επεδίωκε να αποκαλύψει τη μάσκα του αμερικανικού «ιμπεριαλισμού» και του σοβιετικού «ρεβιζιονισμού» και την πιθανή συνεννόησή τους εις βάρος της Κίνας. Δεύτερον, η πολιτική επιδίωξη των Τιράνων στόχευε στη τη διεθνή προβολή της Κίνας ως φιλειρηνικής και υποστηρικτικής χώρας. Σε αυτό το πλαίσιο η αλβανική διπλωματία εστίασε την προσοχή της στην απόρριψη της αμερικανικής επιμονής στο άρθρο 19 του Χάρτη, θεωρώντας ότι στερεί το δικαίωμα ψήφου από τα μικρά και αδύναμα κράτη. Επίσης, ο αμερικανοσοβιετικός συμβιβασμός περί αναστολής των εργασιών παρουσιάστηκε ως συνωμοσία των Μεγάλων Δυνάμεων εις βάρος της Κίνας, καθώς και των μικρών και αδύναμων κρατών. Τρίτον, η αλβανική διπλωματία στόχευε στη βελτίωση του κύρους της Αλβανίας σε διεθνές επίπεδο στο πλαίσιο της παγίωσης της εθνικής της ασφάλειας και κυριαρχίας. Ο έντονος ιδεολογικός χαρακτήρας της αλβανικής διπλωματίας της

⁶⁷³ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1965, φ. Β/VI-1-αρ. 397, 1, 36-40.

επέτρεπε να ασκήσει επιρροή στα μικρά και αδύναμα κράτη του Τρίτου Κόσμου, εξαιρώντας την πολιτική που ακολουθούσε η Κίνα στις συγκεκριμένες χώρες⁶⁷⁴.

Στις 4 Δεκεμβρίου 1964 τα αφροασιατικά κράτη αποφάσισαν να ζητήσουν την κανονική λειτουργία της Γενικής Συνέλευσης, χωρίς όμως να εισακουστεί το αίτημά τους⁶⁷⁵. Αυτό οδήγησε την Αλβανία στο να διενεργεί διαδικασίες αποκατάστασης της κανονικής λειτουργίας της Ολομέλειας. Παράλληλα, οι Αλβανοί ενέτειναν τη συνεργασία τους με τους αντιπροσώπους χωρών, όπως η Ρουμανία, η Καμπότζη, η Ηνωμένη Αραβική Δημοκρατία, η Αλγερία, η Τυνησία, το Ιράκ, το Κουβέιτ, το Μάλι, η Γουινέα, το Σουδάν, η Σομαλία, το Κονγκό-Μπραζαβίλ, το Μπουρούντι, η Ινδονησία, η Κεϋλάνη.

Οι οδηγίες του Αλβανού υπουργού εξωτερικών, Μπεχάρ Στούλλα, προς τον αντιπρόσωπο της χώρας του στον Ο.Η.Ε., Χαλίμ Μπούντο, στις 13 Φεβρουαρίου 1965 περιέγραφαν τα βήματα που έπρεπε να ακολουθήσει η Αλβανία, αναφορικά με το ζήτημα της αναστολής των εργασιών⁶⁷⁶. Ακόμη, ο Στούλλα συμβούλεψε τον Μπούντο να ζητήσει επιδεικτικά τον σεβασμό του Χάρτη και του κανονισμού, σε περίπτωση διακοπής της συνεδρίασης από τον πρόεδρο της Γενικής Συνέλευσης⁶⁷⁷. Πράγματι, αυτό έπραξε ο Αλβανός αντιπρόσωπος στις 16 Φεβρουαρίου 1965, πριν τη διακοπή της συνεδρίασης από τον πρόεδρο της Γενικής Συνέλευσης, όταν ο τελευταίος

⁶⁷⁴ Στο ίδιο, 40-44.

⁶⁷⁵ Στο ίδιο, 37.

⁶⁷⁶ «Αποφασίσαμε να ζητήσουμε αντιπαράθεση...αυτή η κατάσταση πρέπει να τελειώσει, προκειμένου η Γενική Συνέλευση να επανέλθει στην κανονική λειτουργία της. Να αποκαλύπτονται οι συνωμοσίες των Μεγάλων Δυνάμεων, οι οποίες, υπό το πρόσχημα του άρθρου 19, έχουν αδρανοποιήσει τη Γενική Συνέλευση και παραβιάζουν το δικαίωμα των κυρίαρχων κρατών-μελών τη στιγμή που ο αμερικανικός ιμπεριαλισμός εντείνει τις επιθέσεις του κατά του βιετναμέζικου λαού...Εδώ να περιγράψουμε τα εμπόδια που προβάλλονται στη συμμετοχή της Κίνας στον οργανισμό...αναφερόμενος στον Χάρτη και τον Εσωτερικό Κανονισμό, και να απαιτήσεις την άμεση κανονική έναρξη των εργασιών της Ολομέλειας, την εκλογή της προεδρίας και την έγκριση της ημερησίας διάταξης...Σε περίπτωση που μέσω ελιγμών οι αντίπαλοι πετύχουν να αποφύγουν την ψηφοφορία της δικής μας πρότασης, να παρακολουθείς προσεκτικά τις εργασίες και μόλις ο πρόεδρος ζητήσει την έγκριση του προϋπολογισμού για το έτος 1965...να απαιτήσεις αμέσως ψηφοφορία επί του προϋπολογισμού. Έτσι, με οποιονδήποτε τρόπο η συνέλευση να κατευθύνεται αποκλειστικά στη διαδικασία ψηφοφορίας και αντιπαράθεσης. Πριν την ομιλία σου να ενημερώσεις με εμπιστευτικό τρόπο τις αντιπροσωπείες ορισμένων αφροασιατικών χωρών και να διευκρινίσεις τις θέσεις μας, αναφερόμενος στη σοβαρή κατάσταση που επικρατεί στη Γενική Συνέλευση, καθώς και στον κόσμο ευρύτερα». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1964, φ. 558/6, 121-122/1.

⁶⁷⁷ Στο ίδιο, 123.

επικαλέστηκε το άρθρο 35 του Εσωτερικού Κανονισμού⁶⁷⁸. Προτού ο πρόεδρος χτυπήσει το σφυρί, ο Μπούντο σηκώθηκε όρθιος και φώναξε δυνατά: «Επί διαδικαστικού ζητήματος!», απαιτώντας την άμεση εφαρμογή της ψηφοφορίας για κάθε πρόταση⁶⁷⁹. Τρεις μέρες αργότερα, στη συνεδρίαση της 19^{ης} Φεβρουαρίου 1965, ο Αλβανός αντιπρόσωπος επανέλαβε το αίτημα περί της έναρξης των κανονικών εργασιών της Ολομέλειας. Ο Πρόεδρος της Γενικής Συνέλευσης υποχώρησε και επέτρεψε την ψηφοφορία επί της αλβανικής πρότασης, η οποία έλαβε 2 ψήφους υπέρ, 98 κατά και 13 λευκά. Παρόμοιο αποτέλεσμα σημειώθηκε και στη δεύτερη πρόταση των Αλβανών περί της ψηφοφορίας του προϋπολογισμού⁶⁸⁰.

Αν και όσον αφορά τον αριθμό των θετικών ψήφων οι αλβανικές προτάσεις απέτυχαν ολοσχερώς, η πολιτική σημασία τους ήταν αξιοσημείωτη⁶⁸¹. Για πρώτη φορά από τον Σεπτέμβριο του 1964 οι Η.Π.Α. υποχώρησαν από την επίκληση του άρθρου 19 του Χάρτη. Επίσης, ο συμβιβασμός της Ουάσιγκτον με τη Μόσχα και τις άλλες χώρες περί της αναστολής των εργασιών, καθώς και της διαδικασίας ψηφοφορίας έπαψε να υφίσταται. Στον λόγο που εκφώνησε από το βήμα της Γενικής Συνέλευσης στις 18 Φεβρουαρίου 1965 ο Αλβανός αντιπρόσωπος, Χαλίμ Μπούντο, υπογράμμισε τη

⁶⁷⁸ Άρθρο 35 του Εσωτερικού Κανονισμού του Ο.Η.Ε.: «Εκτός από την άσκηση των εξουσιών που του ανατίθενται πέραν των συγκεκριμένων κανόνων, ο Πρόεδρος κηρύσσει την έναρξη και το τέλος της κάθε συνεδρίασης της Ολομέλειας, κατευθύνει τις συζητήσεις στην Ολομέλεια, διασφαλίζει την τήρηση αυτών των κανόνων και δίδει τον λόγο, θέτει ερωτήσεις και ανακοινώνει αποφάσεις. Αποφασίζει επί των διαδικαστικών θεμάτων και, υπό τους ισχύοντες κανόνες, έχει τον πλήρη έλεγχο των διαδικασιών σε οποιαδήποτε συνεδρίαση, καθώς και της τήρησης αυτής της εντολής. Ο Πρόεδρος μπορεί, κατά τη συζήτηση ενός θέματος, να προτείνει στη Γενική Συνέλευση τον περιορισμό του χρόνου που επιτρέπεται στους ομιλητές, να καθορίζει πόσες φορές μπορεί να έχει τον λόγο ο κάθε εκπρόσωπος, να ορίζει την ολοκλήρωση του καταλόγου των ομιλητών ή την ολοκλήρωση της συζήτησης. Επίσης, μπορεί να προτείνει την αναστολή ή τη διακοπή της συνεδρίασης, καθώς και τη διακοπή της συζήτησης σχετικά με το υπό εξέταση θέμα». (General Assembly of the United Nations, Rules of procedure, V. President and Vice-Presidents, (<http://www.un.org/en/ga/about/ropga/prez.shtml>)).

⁶⁷⁹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1964, φ. 558/6, 128-131.

⁶⁸⁰ Στο ίδιο, 140-144.

⁶⁸¹ Επίσης, τον Σεπτέμβριο του 1965 ο Ενβέρ Χότζα στις ομιλίες του από το βήμα της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε. έδωσε οδηγίες στον Στούλλα, ως υπουργός εξωτερικών, να δίνει μεγαλύτερη έμφαση στις μικρές χώρες. Ο Χότζα προέτρεψε τον Στούλλα να συμπεριλάβει στην ομιλία του την παράγραφο: «Δεν πρέπει να γίνει ποτέ δεκτή η ιδέα της υποταγής ενός μικρού και αδύναμου κράτους σε ένα μεγάλο και δυνατό κράτος, δηλαδή ότι μία μικρή χώρα, προκειμένου να επιβιώσει σε τούτον τον κόσμο, πρέπει να ακολουθεί τυφλά και με προκαθορισμένο τρόπο την πολιτική ενός μεγάλου κράτους· ότι μία οικονομικά αδύναμη χώρα υποτάσσεται στην οικονομία ενός ισχυρού κράτους». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1965, φ. Β/VI-1-αρ. 397, 292.

σημασία της Αλβανίας, ως μικρού κράτους στα Ηνωμένα Έθνη⁶⁸². Η προώθηση του ζητήματος της Κίνας αποτελούσε σημαντικό κεφάλαιο της πολυμερούς διπλωματίας ανάμεσα στην Αλβανία και στις χώρες που υποστήριζαν το εν λόγω ζήτημα. Πρόκειται ουσιαστικά για τα αναπτυσσόμενα ασιατικά και αφρικανικά κράτη, κυρίως πρώην αποικίες, οι οποίες αποτελούσαν την πλειοψηφία των μελών στη Γενική Συνέλευση⁶⁸³. Είναι σημαντικό να τονιστεί εδώ ότι η εναντίωση της Αλβανίας στην από κοινού συνεννόηση των δύο υπερδυνάμεων για την αναστολή των εργασιών οφειλόταν επί της ουσίας στο ότι τα Τίρανα – παρόμοια με τα υπόλοιπα μικρά και αδύναμα κράτη-μέλη του Ο.Η.Ε.⁶⁸⁴ – προτιμούσαν η διευθέτηση των διαφόρων διεθνών ζητημάτων να πραγματοποιείται στο πλαίσιο της πολυμερούς διπλωματίας. Αντίθετα με την πρακτική της διμερούς διπλωματίας που συνηθιζόταν κατά κόρον στο παρελθόν, η πολυμερής διπλωματία εξασφάλιζε τουλάχιστον δύο σημαντικά πλεονεκτήματα για τα μικρά κράτη. Συγκεκριμένα, όπως γίνεται φανερό και στο διάγραμμα 7 που ακολουθεί, από τη μία πλευρά, στην προώθηση ενός ζητήματος δεσμεύονταν πολλά κράτη-μέλη και όχι μόνο οι Μεγάλες Δυνάμεις, ενώ, από την άλλη, η διευθέτηση ενός ζητήματος είχε μόνιμη ισχύ⁶⁸⁵.

Παράλληλα με τη βελτίωση της θέσης της στο διεθνές σύστημα⁶⁸⁶, η Αλβανία χρησιμοποίησε τη διπλωματική επιτυχία υπέρ του ζητήματος της συμμετοχής της Κίνας

⁶⁸² Ο Μπούντο τόνισε, μεταξύ άλλων: «Κύριε Πρόεδρε, είμαι εκπρόσωπος μίας μικρής χώρας και βρέθηκα αντιμέτωπος εδώ με τις πιο χυδαίες δολοπλοκίες εκ μέρους των αντιπροσώπων των Μεγάλων Δυνάμεων, οι τελευταίοι ως έμπειροι και ικανοί υπερασπιστές των πιο άδικων υποθέσεων. Ωστόσο, κρίνω απαραίτητο να σας υπενθυμίσω ότι δε φοβούμαι καθόλου τους ψευδείς αυτούς γίγαντες. Ο λόγος είναι ότι δε βρίσκομαι μόνος μου. Στην αίθουσα αυτήν είναι μαζί μου η πλειοψηφία των ανθρώπων που εκπροσωπούν φιλικά προσκείμενες χώρες και φιλειρηνικά κράτη...το πλεονέκτημα που δεν έχουν οι αντίπαλοί μου εντοπίζεται στη δικαιοσύνη την οποία υπερασπίζομαι, επειδή η υπόθεση που υποστηρίζω είναι υπόθεση όλων των λαών». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1965, φ. Β/VI-1-αρ. 397, 74-75.

⁶⁸³ Maurice Keens-Soper, "The General Assembly Reconsidered," *Diplomacy at the UN*, eds. Geoffrey R. Berridge, Anthony Jennings (Basingstoke & London: Macmillan Press Ltd, 1985), 81.

⁶⁸⁴ Thomas G. Weiss, *Multilateral Development Diplomacy in UNCTAD* (Basingstoke & London: The Macmillan Press Ltd, 1986), 8-9.

⁶⁸⁵ Geoffrey Wiseman, "Norms and Diplomacy: The Diplomatic Underpinnings of Multilateralism," *The New Dynamics of Multilateralism: Diplomacy, International Organizations, and Global Governance*, eds. James P. Muldoon Jr., JoAnn Fagot Aviel, Richard Reitano, Earl Sullivan (Boulder, CO: Westview Press, 2011), 7; Ronald A. Walker, *Multilateral Conferences: Purposeful International Negotiation* (Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan, 2004), 19, 78-80.

⁶⁸⁶ Στην ενημερωτική επιστολή προς όλες τις διπλωματικές αντιπροσωπείες της χώρας του στις 21 Φεβρουαρίου 1965 ο Αλβανός υπουργός εξωτερικών τόνιζε την αναγκαιότητα συνεργασίας της

στον Ο.Η.Ε., το οποίο προωθούσε από το 1963. Σε αυτό το πλαίσιο έκθεση του αλβανικού υπουργείου εξωτερικών επεσήμανε το 1965:

«Σε όλες τις συναντήσεις προσπαθούμε να εκμεταλλευόμαστε τη γενική δυσαρέσκεια που επικρατεί, αναφορικά με τη μη φυσιολογική λειτουργία της Γενικής Συνέλευση...και να αναζητούμε υποστήριξη για την Κίνα»⁶⁸⁷.

Τον Φεβρουάριο του 1965 ο πρέσβης της Αιθιοπίας στην Άγκυρα συνεχάρη τον Αλβανό πρέσβη για τη διαδικαστική πρωτοβουλία της Αλβανίας στον Ο.Η.Ε.⁶⁸⁸. Επίσης, η γαλλική εφημερίδα *Le Monde* υπογράμμιζε τον ρόλο της αλβανικής διπλωματίας, καθώς οι απόψεις των αντιπροσώπων πολλών μικρών κρατών συνέκλιναν σε μεγάλο βαθμό με τις θέσεις των Αλβανών⁶⁸⁹.

Αν και για τους Αλβανούς η θέση της χώρας τους στη διαδικαστική πρωτοβουλία συνιστούσε ανεξάρτητη πολιτική των Τιράνων⁶⁹⁰, ο δυτικός τύπος και οι διπλωμάτες πολλών χωρών θεωρούσαν ότι πίσω από την αλβανική πρωτοβουλία βρισκόταν το

Αλβανίας με τα μικρά και αδύναμα κράτη της Ασίας και της Αφρικής: *«Η μεγάλη νίκη που σημειώθηκε στον Ο.Η.Ε....πρέπει να συμβάλει στην αύξηση του αριθμού των εταίρων μας, καθώς και στην ενίσχυση της διεθνούς θέσης μας. Σε συνομιλίες με ξένους διπλωμάτες, πρωτίστως με εκείνους των αφροασιατικών χωρών, να εξηγείτε τις θέσεις μας, οι οποίες είναι δίκαιες υπέρ όλων των κρατών που αντιστέκονται στην υπαγόρευση και τον εξαναγκασμό των Μεγάλων Δυνάμεων και υπέρ του ίδιου του Ο.Η.Ε., ώστε να λειτουργεί σύμφωνα με τον Χάρτη...Επίσης, να έρθετε κοντά στους διπλωμάτες των αφροασιατικών χωρών που καταψήφισαν την πρωτοβουλία μας, επειδή και εκείνοι πιστεύουν στο δίκαιο της πρότασής μας, αλλά πολλές φορές καταψηφίζουν για άλλους λόγους. Να μην είστε αγενείς με εκείνους και να τους εξηγείται τη σημασία των θέσεών μας υπέρ των μικρών και αδύναμων κρατών»*. ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1964, φ. 558/6, 159-159/1.

⁶⁸⁷ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1965, φ. Β/VI-1-αρ. 397, 44-45.

⁶⁸⁸ Ο πρέσβης της Αιθιοπίας δήλωσε χαρακτηριστικά στον Αλβανό πρέσβη: *«Η δική σας κίνηση αιφνιδίασε τις Μεγάλες Δυνάμεις, καθώς αποδείξατε ότι και τα μικρά κράτη μπορούν να παίζουν σημαντικό ρόλο»*. ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1964, φ. 558/6, 164.

⁶⁸⁹ Η εφημερίδα *Le Monde* της 18^{ης} Φεβρουαρίου 1965 έγραφε: *«Παρά τη δυσαρέσκεια των μικρών χωρών για την πλήρη αδρανοποίηση του μοναδικού θεσμού των Ηνωμένων Εθνών, όπου εκείνες έχουν τη δυνατότητα να εκφράζονται και να ακούγονται, αποφάσισαν να σιωπούν, ώστε να μη θολώσουν το παιχνίδι των υπερδυνάμεων. Όμως, είναι ξεκάθαρο ότι πολλά κράτη της Ασίας και ειδικά της Αφρικής διαθέτουν παρόμοιες ιδέες με εκείνες που εκφράστηκαν από τον Αλβανό αντιπρόσωπο»*. ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1965, φ. Β/VIII-3-αρ. 648, 71.

⁶⁹⁰ Πετράκης Πογιάνι (πρώην αντιπρόσωπος της Αλβανίας στα Ηνωμένα Έθνη), προσωπική συνέντευξη στον Γιορντάν Γιώργη, Τίρανα, 24 Αυγούστου 2016. Μπαλέτα, συνέντευξη.

Πεκίνο⁶⁹¹. Το συγκεκριμένο σενάριο διαφαίνεται έμμεσα από την επιστολή του Αλβανού υπουργού εξωτερικών προς τον αντιπρόσωπο της χώρας του στον Ο.Η.Ε. στις 20 Φεβρουαρίου 1965:

«Μόλις την προηγούμενη εβδομάδα αποφασίσαμε να απαιτήσουμε ψηφοφορία, καθώς κρίναμε κατάλληλο η πρωτοβουλία μας να ληφθεί παράλληλα με την περιοδεία του Κοσίγκιν στο Βιετνάμ, την Κορέα και την Κίνα»⁶⁹².

Η 5^η επείγουσα ειδική συνεδρία της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε., η οποία συγκλήθηκε το 1967 έπειτα από τον Πόλεμο των Έξι Ημερών, αποτέλεσε ένα ακόμη πεδίο δράσης για την αλβανική διπλωματία. Η ένοπλη σύγκρουση ανάμεσα στο Ισραήλ και τις αραβικές χώρες θεωρήθηκε από τα Τίρανα ως ευκαιρία για την επιδιωκόμενη προπαγανδιστική επίθεση κατά των δύο υπερδυνάμεων. Παράλληλος στόχος των Αλβανών ήταν η διπλωματική προσέλευση των μουσουλμανικών κρατών της Μέσης Ανατολής και της Βόρειας Αφρικής στο πλευρό της Κίνας.

Μόνο δύο χρόνια μετά τον πρωταγωνιστικό ρόλο στο ζήτημα της αναστολής των εργασιών της Γενικής Συνέλευσης, οι Αλβανοί αποφάσισαν να λάβουν πάλι πρωτοβουλία κατά την τρέχουσα ειδική συνεδρία. Η αλβανική αντιπροσωπεία πρότεινε

⁶⁹¹ Ο Αλβανός αντιπρόσωπος στα Ηνωμένα Έθνη, Χαλίμ Μπούντο, μάλλον όχι και τόσο καλά ενημερωμένος όσον αφορά την πιθανή συνεννόηση της χώρας του με το Πεκίνο, έγραψε στον υπουργό εξωτερικών, Μπεχάρ Στούλλα, στις 6 Μαρτίου 1965: «Ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι κάποιοι διπλωμάτες, παρά τις διαψεύσεις μας, υπονοούν ότι εμείς είχαμε ως πρόθεση...την αποτυχία των στόχων του Κοσίγκιν κατά την περιοδεία του στην Άπω Ανατολή...Σχετικά με την πρωτοβουλία μας στον Ο.Η.Ε., γράφτηκε ότι η υποχώρηση της αμερικανικής κυβέρνησης από την επίκληση του άρθρου 19 του Χάρτη είχε σχέση με την αποφυγή της σινοαλβανικής παγίδας, η οποία ήθελε την επιδείνωση των σχέσεων των Η.Π.Α. με τη Σοβιετική Ένωση...Η τελευταία συμφωνεί με τις Η.Π.Α. στην από κοινού άσκηση πιέσεων στη Λ.Δ. της Κίνας και στο Βόρειο Βιετνάμ, ώστε να αποδεχθούν τις διαπραγματεύσεις...καθώς και την ίδρυση του ανεξάρτητου κράτους του Νοτίου Βιετνάμ». Επίσης, στις 27 Φεβρουαρίου 1965 ο πρέσβης της Κίνας στην Αίγυπτο δήλωσε στον Αλβανό ομόλογο ότι η διαδικαστική πρωτοβουλία της Αλβανίας στον Ο.Η.Ε. ήταν εκπληκτική και ελήφθη την πιο κατάλληλη στιγμή. Ο Κινέζος πρέσβης πρόσθεσε ότι μετά τη συγκεκριμένη πρωτοβουλία η μάσκα των Χρυστοσοφικών τσαρλατάνων είχε πέσει έκδηλα και με άσχημο τρόπο. ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1964, φ. 558/6, 149-152 και έτος 1965, φ. Β/VI-1-αρ. 397, 89.

⁶⁹² ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1964, φ. 558/6, 146-146/1. Επίσης, η ιταλική εφημερίδα *Il Messaggero*, επικαλούμενη πηγές της αμερικανικής κυβέρνησης, έγραφε τον Φεβρουάριο του 1965: «...η Αλβανία είναι εκείνη που εντείνει την πολιτική και χρηματοοικονομική κρίση στα Ηνωμένα Έθνη, απαιτώντας – οίκοθεν νοείται σύμφωνα με τις οδηγίες της κινεζικής κυβέρνησης – να αναγκάσει τη Γενική Συνέλευση να επιστρέψει στην κανονική λειτουργία της. Σκοπός της συγκεκριμένης ενέργειας είναι η πρόκληση μίας άμεσης αναμέτρησης μεταξύ της Αμερικής και της Ε.Σ.Σ.Δ. για το θέμα των συνεισφορών στο ειδικό ταμείο του Ο.Η.Ε.». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1965, φ. Β/VIII-3-αρ. 648, 68.

στη Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών το σχέδιο ψηφίσματος με αριθμό «Α/Λ. 521»⁶⁹³.

Κατόπιν των επιθέσεων που άσκησε από το βήμα της Γενικής Συνέλευσης εναντίον των Η.Π.Α. και της Σοβιετικής Ένωσης, ο Αλβανός υπουργός εξωτερικών, Νέστι Νάσε, κάλεσε τα κράτη-μέλη να ψηφίσουν την αλβανική πρόταση⁶⁹⁴. Ουσιαστικά αυτή αποτελούσε άμεση απάντηση στην αμερικανική πρόταση, καθώς και σε εκείνη της Σοβιετικής Ένωσης⁶⁹⁵. Ο λόγος του Αλβανού υπουργού εξωτερικών αντικατόπτρισε, παράλληλα, τις επιθυμίες της Κίνας, σχετικά με τη διεύρυνση της επιρροής της στα κράτη του Τρίτου Κόσμου. Ο Νάσε απευθύνθηκε με πάθος στις Η.Π.Α. και τη Σοβιετική Ένωση, τονίζοντας τη σημασία της συνεργασίας με τα άλλα μικρά και αδύναμα κράτη για την αλβανική διπλωματία στα Ηνωμένα Έθνη:

«Εγώ δε βρίσκομαι σε έρημο τόπο. Είστε εσείς απομονωμένοι και όχι εμείς. Και εδώ είμαστε η πλειοψηφία, αλλά και ευρύτερα στον κόσμο αποτελούμε τη συντριπτική πλειοψηφία. Είμαστε εκείνοι που διαλύσαμε τον ιταλικό και τον γερμανικό φασισμό, είμαστε οι αθάνατοι ήρωες του Βιετνάμ, της Αλγερίας, του Κονγκό, της Κούβας, της

⁶⁹³ Το περιεχόμενο της αλβανικής πρότασης είχε έντονο αντισραηλινό, αντιδυτικό και αντισοβιετικό χαρακτήρα και πιο συγκεκριμένα: «α) καταδίκασε με αποφασιστικότητα την κυβέρνηση του Ισραήλ, αφενός για την ένοπλη επίθεση κατά της Ηνωμένης Αραβικής Δημοκρατίας, της Αραβικής Δημοκρατίας της Συρίας και της Ιορδανίας, αφετέρου για τη συνέχιση της ισραηλινής επιθετικότητας, κρατώντας υπό κατήληψη εδάφη που ανήκουν στα εν λόγω κράτη, β) καταδίκασε αποφασιστικά τις κυβερνήσεις των Η.Π.Α. και της Αγγλίας για την υποκίνηση, τη διευκόλυνση και την άμεση συμμετοχή τους σε αυτήν την επίθεση, αλλά και εκείνους που συνέχιζαν να υποστηρίζουν την επιθετικότητα και τις αλυτρωτικές αξιώσεις του Ισραήλ (υπαινίσσεται τη Σοβιετική Ένωση – δική μου σημείωση), γ) απαιτούσε επίμονα την άμεση και άνευ όρων απομάκρυνση όλων των ισραηλινών στρατευμάτων από τα εδάφη της Ηνωμένης Αραβικής Δημοκρατίας, της Αραβικής Δημοκρατίας της Συρίας και της Ιορδανίας, δ) δήλωνε ότι η κυβέρνηση του Ισραήλ ήταν υπεύθυνη για τις συνολικές συνέπειες της επίθεσης και γι' αυτό έπρεπε να αποζημιώσει πλήρως και άμεσα τις χώρες που υπέστησαν ζημιές, ε) επιβεβαίωνε το γεγονός ότι μόνο η κυβέρνηση της Ηνωμένης Αραβικής Δημοκρατίας μπορεί να επιτρέπει ή να απαγορεύει τη διέλευση πλοίων των Ισραηλινών επιτιθεμένων στη διώρυγα του Σουέζ και στα στενά του Τιράν». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1967, φ. Β/VI-1-αρ. 355, 108-110.

⁶⁹⁴ Σύμφωνα με την ομιλία του Νάσε στις 26 Ιουνίου 1967: «Η αλβανική αντιπροσωπεία θεωρεί εντελώς απαράδεκτη την πρόταση των Η.Π.Α., καθώς προέρχεται από ένα κράτος που συμμετείχε άμεσα στην επίθεση κατά των αραβικών κρατών....Από την άλλη, το σχέδιο ψηφίσματος που έχει υποβάλει η κυβέρνηση του Κοσίγκιν (Alexei Kosygin, πρωθυπουργός της Σοβιετικής Ένωσης – δική μου σημείωση), αποτελεί στην πραγματικότητα μία σκοπίμως κατασκευασμένη μπλόφα. Στόχος της είναι να αποπροσανατολίσει την κοινή γνώμη, ώστε να αποκατασταθεί το διεθνές κύρος (της Μόσχας), έπειτα από την προδοσία των Σοβιετικών απέναντι στον ιερό σκοπό των αραβικών λαών». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1967, φ. Β/VI-1-αρ. 355, 107-108.

⁶⁹⁵ Enver Hoxha, *Ditar për çështjet ndërkombëtare, 1966-1967* [Ημερολόγιο διεθνών θεμάτων, 1966-1967], vëllimi 4 [τόμος 4] (Tiranë: Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë, 1982), 471-474.

Λατινικής Αμερικής, οι ήρωες της ένδοξης Κίνας, του Πακιστάν, των Αράβων, των λαών της Ασίας και της Αφρικής, οι ήρωες των σκλαβωμένων λαών της Ευρώπης και του κόσμου»⁶⁹⁶.

Αν και το αλβανικό σχέδιο ψηφίσματος καταψηφίστηκε στη συνεδρίαση της 4^{ης} Ιουλίου 1967, λαμβάνοντας 71 ψήφους κατά, 22 υπέρ και 27 λευκές⁶⁹⁷, ο ρόλος της μικρής Αλβανίας στην επείγουσα Γενική Συνέλευση βρήκε απήχηση στον διεθνή τύπο⁶⁹⁸. Οι συγκεκριμένες πρωτοβουλίες της Αλβανίας στα Ηνωμένα Έθνη, με αποκορύφωμα το ζήτημα της εκπροσώπησης της Κίνας το οποίο επετεύχθη το 1971, αναδεικνύουν τον ρόλο που διαδραματίζουν τα μικρά κράτη στη διεθνή πολιτική, σε αντίθεση με ό,τι συνέβαινε στο παρελθόν. Ο χώρος του Ο.Η.Ε. και η πολυμερής διπλωματία εξασφαλίζει στα μικρά κράτη νομική ισότητα με τις ισχυρές χώρες⁶⁹⁹. Κάθε κράτος έχει τη δυνατότητα να προβάλει τις θέσεις του από το βήμα της Γενικής Συνέλευσης και να αναλάβει πρωτοβουλίες σε συνεργασία ή μη με άλλα κράτη, συμπεριλαμβανομένων των Μεγάλων Δυνάμεων⁷⁰⁰. Εντούτοις, η βελτίωση της διεθνούς θέσης των μικρών κρατών με την είσοδό τους στον Ο.Η.Ε. δεν επισκιάζει το πολιτικό κύρος των Μεγάλων Δυνάμεων στη λήψη τελικών αποφάσεων στον εν λόγω διεθνή οργανισμό⁷⁰¹.

⁶⁹⁶ Στο ίδιο, 105.

⁶⁹⁷ Tom Ruys, *'Armed Attack' and Article 51 of the UN Charter* (Cambridge: Cambridge University Press, 2010), 274.

⁶⁹⁸ Σύμφωνα με τη γαλλική εφημερίδα *Le Monde* της 29^{ης} Ιουνίου 1967: «Χρειάζεται η τολμηρή καρδιά και η ηθική καθαρότητα μίας μικρής χώρας, όπως η Αλβανία...ώστε να στείλει στον διάλογο κάθε μορφής ψεύτικη μέριμνα». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1967, φ. Β/VIII-3a-αρ. 453, 84.

⁶⁹⁹ Insanally, 3-4, 19.

⁷⁰⁰ Berridge, 210.

⁷⁰¹ Keens-Soper, 88-89.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7 Πολυμερής διπλωματία και μικρά κράτη

7.3 Ιδιαιτερότητες του ζητήματος της εκπροσώπησης της Κίνας στον Ο.Η.Ε.

Η Κίνα αποτελεί ιδρυτική χώρα του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και μόνιμο μέλος του Συμβουλίου Ασφαλείας. Ωστόσο, η νίκη των Κινέζων κομμουνιστών το 1949 και η ίδρυση της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας την 1^η Οκτωβρίου του ιδίου έτους οδήγησε στη δημιουργία ενός σύνθετου προβλήματος στη διεθνή πολιτική, σχετικά με την εξωτερική κυριαρχία της συγκεκριμένης χώρας. Η ηγεσία που εκπροσωπούσε το προηγούμενο πολιτειακό καθεστώς της Κίνας – τη «Δημοκρατία της Κίνας» – είχε καταφύγει στο νησί της Ταϊβάν, όμως διατηρούσε ακόμη το δικαίωμα να εκπροσωπεί ολόκληρη τη χώρα στον Ο.Η.Ε.⁷⁰². Παράλληλα, η έλλειψη της αναγνώρισης της Λ.Δ. της Κίνας από τις Η.Π.Α. και τις άλλες δυτικές χώρες έκανε

⁷⁰² Kissinger, *On China*, 89.

σχεδόν αδύνατο το σενάριο της αποδοχής του Πεκίνου στα Ηνωμένα Έθνη. Ως εκ τούτου, από το 1950 οι σοσιαλιστικές χώρες και εκείνες του Τρίτου Κόσμου κατέβαλλαν συνεχείς προσπάθειες με στόχο την επίλυση του ζητήματος της εκπροσώπησης της Κίνας στον Ο.Η.Ε.⁷⁰³.

Μία από τις χώρες που έθεσε το ζήτημα της Κίνας στην κορυφή των προτεραιοτήτων της εξωτερικής πολιτικής της ήταν η Αλβανία. Η τελευταία υπερασπιζόταν την αποκατάσταση των δικαιωμάτων της Λ.Δ. της Κίνας, ως ιδρυτικού μέλους του Ο.Η.Ε., και τη μόνιμη θέση του Πεκίνου στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Επίσης, τα Τίρανα απέρριπταν την παραμονή των εκπροσώπων του παλαιού κινεζικού καθεστώτος στα Ηνωμένα Έθνη, τους οποίους χαρακτήριζαν απαξιωτικά μόνο με αναφορά στο πρόσωπο του Τσιανγκ Κάι Σεκ, πρώην ηγέτη της Κίνας πριν από το 1949.

Για πρώτη φορά η Αλβανία ενημερώθηκε για το εν λόγω θέμα – εν συντομία «ζήτημα της Κίνας» – τον Ιούλιο του 1957 κατά τη συνάντηση που είχε ο Αλβανός πρέσβης στο Πεκίνο με τον αναπληρωτή διευθυντή των διεθνών οργανισμών στο υπουργείο εξωτερικών της Κίνας. Ο Κινέζος διπλωμάτης τόνισε, μεταξύ άλλων, ότι η θεμελιώδης κόκκινη γραμμή στην εξωτερική πολιτική της χώρας του συνδεόταν με την κατηγορηματική απόρριψη κάθε είδους ύπαρξης δύο κινεζικών κρατών. Η απόρριψη αυτή στόχευε στην αποτροπή οποιασδήποτε πιθανότητας μίας διεθνούς αναγνώρισης της Ταϊβάν ως κρατικής οντότητας⁷⁰⁴.

Στην πραγματικότητα, η ηγεσία της Κίνας δεν έδειχνε ιδιαίτερη βιασύνη για την αποκατάσταση των δικαιωμάτων της χώρας στα Ηνωμένα Έθνη. Ο βασικός λόγος ήταν ότι οι Κινέζοι ιθύνοντες εστίαζαν την προσοχή τους στην παγίωση της πολιτικής εξουσίας στο εσωτερικό και, παράλληλα, στην εξουδετέρωση της στρατιωτικής απειλής

⁷⁰³ Wei Liu, *China in the United Nations* (Hackensack, NJ: World Century Publishing Corporation, 2014), 49-53.

⁷⁰⁴ Συγκεκριμένα, ο εκπρόσωπος του κινεζικού υπουργείου εξωτερικών δήλωσε στον πρέσβη της Αλβανίας: «*Η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας θα επιμένει πάντα στη διεκδίκηση της θέσης της στον Ο.Η.Ε., η οποία της ανήκει νόμιμα. Είμαστε κατά των “δύο Κίνων”, επειδή η Ταϊβάν αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της Κίνας...Εμείς δε θα συμμετέχουμε σε κανέναν διεθνή οργανισμό ούτε και στον Ο.Η.Ε., όπου είναι μέλη οι αντιπρόσωποι του Τσιανγκ Κάι Σεκ. Ούτε θα αποδεχόμαστε ποτέ να γινόμαστε δεκτοί πριν από την απομάκρυνση των αντιπροσώπων της Ταϊβάν, αλλά θα επιμένουμε η αποδοχή μας να συμπίπτει με την αποβολή τους*». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1957, φ. 302, 1.

των Η.Π.Α., οι οποίες ήταν παρούσες στο νησί της Ταϊβάν⁷⁰⁵. Παρόμοια θέση εξέφρασε και ο πρόεδρος της Κίνας στη Βόρεια Κορέα στις συνομιλίες που είχε με τον Αλβανό ομόλογο τον Μάρτιο και τον Απρίλιο του 1961. Σύμφωνα με τον πρώτο, η «αποδοχή» της Κίνας στον Ο.Η.Ε. θα περιόριζε τη διεθνή δράση της, όσον αφορά τα αριστερά και εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα, περιορισμός ο οποίος επιβαλλόταν στην πραγματικότητα από την Ουάσινγκτον και τις υπόλοιπες δυτικές χώρες⁷⁰⁶.

Η έλλειψη βιασύνης και ενθουσιασμού για το συγκεκριμένο θέμα οφειλόταν στην επιθυμία της ηγεσίας της Κίνας να διευθετήσει το ζήτημα της «αποδοχής» της στον Ο.Η.Ε. μέσα στο πλαίσιο μίας σινοαμερικανικής συνεννόησης. Σε αυτό το συμπέρασμα κατέληξε έμμεσα ο υψηλόβαθμος του Κ.Κ.Κ., Λιού Σάο Σι, κατά τη συνάντηση που είχε με εκπροσώπους του Κ.Ε.Α. στις 2 Ιουνίου 1960:

«Η Αμερική είναι κατά της συμμετοχής της Κίνας στον Ο.Η.Ε., όμως ας δούμε αν θα συνεχιστεί αυτή η κατάσταση και στο μέλλον. Θα έρθει μία μέρα που θα γίνουμε δεκτοί και οι υπόλοιποι θα αναγνωρίσουν το γεγονός αυτό. Εμείς δε βιαζόμαστε να μπορούμε..όλος ο κόσμος θα μάθει για τα εμπόδια της Αμερικής εναντίον μας»⁷⁰⁷.

Παράλληλα, η θέση που εξέφρασε ο Μάο Τσε Τουνγκ πέντε μέρες αργότερα δε διέφερε πολύ από τις απόψεις του Λιού. Ο Κινέζος ηγέτης υποστήριξε ότι το στρατηγικό πλεονέκτημα του μεγάλου πληθυσμού της Κίνας θα ανάγκαζε την Ουάσινγκτον να αναγνωρίσει το Πεκίνο και να το καλέσει στον Ο.Η.Ε.⁷⁰⁸. Επίσης, πρόσθεσε ότι παρά την επιθετική στάση των Η.Π.Α. στο ζήτημα της Ταϊβάν και τη στρατιωτική συνεργασία τους με την Ιαπωνία, οι σινοαμερικανικές επαφές

⁷⁰⁵ Στην ίδια συνάντηση ο Κινέζος αναπληρωτής διευθυντής των διεθνών οργανισμών δήλωσε στον πρόεδρο της Αλβανίας: «Η μη αποδοχή της Κίνας στον Ο.Η.Ε., όχι μόνο δεν βλάπτει, αλλά αντιθέτως μάς βοηθά να αφαιρούμε το προσωπείο των Αμερικανών και του ιμπεριαλισμού, καθώς επίσης να αποτρέπουμε την απομόνωση και τον αποκλεισμό που μας έχουν επιβάλει οι Αμερικανοί». Στο ίδιο.

⁷⁰⁶ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1961, φ. 162, 1/1.

⁷⁰⁷ ΚΑΚΔΑ, έτος 1960, φ. 1, 3. Σχετικά με αυτό, ο Μπαλέτα προσθέτει: «Η αντιπροσωπεία μας και κυρίως ο υπουργός γνώριζε ότι οι Κινέζοι δε βιάζονταν για την αποκατάσταση της θέσης τους στον Ο.Η.Ε., επειδή προτιμούσαν να λυθεί το ζήτημα αυτό...σε διεθνές επίπεδο...και στο πλαίσιο μίας διμερούς σινοαμερικανικής ρύθμισης. Αυτό ήταν λογικό για τους Κινέζους, οπότε εκείνοι δεν πίεζαν ιδιαίτερα, ώστε η Κίνα να γίνει δεκτή στα Ηνωμένα Έθνη». Μπαλέτα, συνέντευξη.

⁷⁰⁸ ΚΑΚΔΑ, έτος 1960, φ. 3, 6.

εξακολουθούσαν να αναπτύσσονται κανονικά⁷⁰⁹. Ως εκ τούτου, οι Κινέζοι επεδίωκαν να λυθεί το θέμα της εκπροσώπησης τους στον Ο.Η.Ε. παράλληλα με τη σταδιακή άνοδο της Κίνας, ως παγκόσμιας δύναμης.

7.4 Πρωτοβουλία της Αλβανίας στο ζήτημα της Κίνας το 1963

Η αλβανική διπλωματία στήριξε από την πρώτη στιγμή το ζήτημα της Κίνας. Το ζήτημα αυτό προωθήθηκε από την Ε.Σ.Σ.Δ. και την Ινδία από την 5^η Ολομέλεια της Γ.Σ. το 1950 μέχρι τη 17^η Ολομέλεια το 1962. Η υποστήριξη των Αλβανών ξεκίνησε κατά την 11^η Ολομέλεια της Γ.Σ. – μερικούς μήνες μετά την ένταξη της Αλβανίας στον Ο.Η.Ε. – στο πλαίσιο, όμως, των κοινών θέσεων που προωθούσαν οι χώρες της σοσιαλιστικής παράταξης⁷¹⁰. Ακόμη και στο απόγειο των διαφωνιών με τη Μόσχα την περίοδο 1961-1962⁷¹¹, η Αλβανία υποστήριξε θερμά τις σοβιετικές προτάσεις στο ζήτημα της Κίνας⁷¹². Επιπροσθέτως, η συμμετοχή της Αλβανίας στους διεθνείς οργανισμούς αυξήθηκε στις αρχές της δεκαετίας του 1960, φαινόμενο το οποίο οδήγησε στη βελτίωση της διπλωματικής ικανότητας της συγκεκριμένης χώρας και, ως εκ τούτου, στην αποτελεσματικότερη διαχείριση του ζητήματος της Κίνας⁷¹³.

⁷⁰⁹ Στο ίδιο, 1-2.

⁷¹⁰ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1959, φ. 185, 36.

⁷¹¹ Επικαλούμενη τις δηλώσεις του Αμερικανού υφυπουργού εξωτερικών, Harlan J. Cleveland, η εφημερίδα *New York Times* της 3^{ης} Νοεμβρίου 1961 υποστήριξε ότι πλέον οι Σοβιετικοί δεν ενδιαφέρονταν με μεγάλο ζήλο για το ζήτημα της Κίνας στον Ο.Η.Ε. Ο βασικός λόγος ήταν οι ιδεολογικές διαφορές που εκδηλώθηκαν κυρίως στο 22^ο Συνέδριο του Κ.Κ.Σ.Ε. Επίσης, στις 5 Σεπτεμβρίου 1962, έπειτα από πρωτοβουλία της Πολωνίας, διοργανώθηκε από τα κράτη της σοσιαλιστικής παράταξης η κοινή συνεδρίαση της Βαρσοβίας με θέμα τον συντονισμό θέσεων στο ζήτημα της Κίνας στον Ο.Η.Ε. Το Πεκίνο απέρριψε την πρόσκληση της πολωνικής κυβέρνησης, επειδή η τελευταία είχε αρνηθεί να καλέσει την Αλβανία. ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1961, φ. 388, 11 και έτος 1962, φ. 156, 17-18/1.

⁷¹² ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1962, φ. 503, 27/1-28/1.

⁷¹³ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1962, φ. 505, 60.

Κατά τη 16^η Ολομέλεια της Γ.Σ. το 1961 η αμερικανική θέση στο ζήτημα της Κίνας άλλαξε μερικώς. Ενώ στο παρελθόν οι Η.Π.Α., μαζί με άλλες δυτικές χώρες, διαθέτοντας την πλειοψηφία στη Γ.Σ. δεν επέτρεπαν τη συμπερίληψη του ζητήματος της Κίνας στην Ημερήσια Διάταξη (Η.Δ.), πλέον η Ουάσινγκτον άρχισε να εφαρμόζει διαφορετική τακτική. Στην εν λόγω Ολομέλεια οι Η.Π.Α., η Αυστραλία, η Κολομβία και η Ιταλία πρότειναν την εφαρμογή του άρθρου 18 του Χάρτη για την επίλυση του θέματος της Κίνας. Το συγκεκριμένο άρθρο προέβλεπε την πλειοψηφία των 2/3 των ψήφων της Γ.Σ. επί σημαντικών ζητημάτων. Το αμερικανικό σχέδιο ψηφίσματος «A/L.372» υιοθετήθηκε στις 15 Δεκεμβρίου 1961, ως ψήφισμα «A/RES/1668(XVI)»⁷¹⁴. Έκτοτε, οι προτάσεις που αποσκοπούσαν στην «αποδοχή» της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε., ή και στην αποβολή της Ταϊβάν από τον οργανισμό, χρειάζονταν την πλειοψηφία των 2/3 των ψήφων της Γ.Σ., ως σημαντικά ζητήματα⁷¹⁵, σύμφωνα με το άρθρο 18 του Χάρτη⁷¹⁶.

Ο Αλβανός αντιπρόσωπος στον Ο.Η.Ε., Χαλίμ Μπούντο, αντιτάχθηκε δυναμικά στη νέα διαδικαστική στάση των Η.Π.Α. και των εταίρων τους. Στις 29 Οκτωβρίου 1962 ο Μπούντο υποστήριξε από το βήμα της Γ.Σ. ότι το θέμα της συμμετοχής της Κίνας στον Ο.Η.Ε. αποτελούσε ένα απλό ζήτημα επιβεβαίωσης της εντολής από την Επιτροπή Διαπιστευτηρίων⁷¹⁷ και δεν είχε σχέση με την ένταξη νέου μέλους ή την αποβολή παλαιού κράτους-μέλους:

⁷¹⁴ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1962, φ. 502, 6-7, 26.

⁷¹⁵ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1964, φ. 558/14, 1-1/1.

⁷¹⁶ Άρθρο 18, Παράγραφος 2, του Καταστατικού Χάρτη του Ο.Η.Ε.: «Οι αποφάσεις της Γενικής Συνελεύσεως για σημαντικά θέματα θα παίρνονται με πλειοψηφία των δύο τρίτων των μελών που είναι παρόντα και ψηφίζουν. Σημαντικά θέματα θεωρούνται: προτάσεις για τη διατήρηση της διεθνούς ειρήνης και ασφάλειας, η εκλογή των μη μόνιμων μελών του Συμβουλίου Ασφαλείας, η εκλογή των μελών του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου, η εκλογή των μελών του Συμβουλίου Κηδεμονίας σύμφωνα με την παράγραφο 1γ του Άρθρου 86, η εισδοχή νέων Μελών στα Ηνωμένα Έθνη, η αναστολή των δικαιωμάτων και προνομίων Μελών, η αποβολή Μελών, θέματα που αφορούν τη λειτουργία του συστήματος κηδεμονίας και θέματα προϋπολογισμού», Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών, Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών, Ψηφοφορία, (http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=14).

⁷¹⁷ Αν και το σοβιετικό σχέδιο ψηφίσματος «A/L 395a», το οποίο διεκδικούσε την αποκατάσταση των δικαιωμάτων της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε., δεν υιοθετήθηκε από τη 17^η Ολομέλεια της Γ.Σ. το 1962, ο αριθμός των κρατών που ευθυγραμμίστηκαν υπέρ της «αποδοχής» του Πεκίνου ή που αποστασιοποιήθηκαν από την προηγούμενη σύγκλισή τους με τις Η.Π.Α. εναντίον του ζητήματος της Κίνας αυξήθηκε. Το σοβιετικό σχέδιο ψηφίσματος έλαβε 42 ψήφους υπέρ, 56 κατά και 12 λευκά. Υπέρ

«Το γεγονός ότι το θέμα της αποκατάστασης των δικαιωμάτων της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε. έχει τεράστια σημασία δε σημαίνει ότι είναι επιτρεπτό να εφαρμόζεται ο κανόνας των 2/3, καθώς θα δυσκόλευε την υιοθέτηση...ψηφίσματος...το οποίο εγκρίνεται με απλή πλειοψηφία, σύμφωνα με τον Χάρτη. Δικαιολογημένα οι συντάκτες του Χάρτη προβλέπουν την απλή πλειοψηφία της Γ.Σ. στα ζητήματα εκπροσώπησης μέλους στον οργανισμό»⁷¹⁸.

Η σινοσοβιετική ρήξη αποτέλεσε ευκαιρία για τη δράση της αλβανικής διπλωματίας στα Ηνωμένα Έθνη. Το 1963, έπειτα από επτά χρόνια προπαγανδιστικής πολιτικής, η αλβανική αντιπροσωπεία έλαβε για πρώτη φορά την πρωτοβουλία της προώθησης ενός ζητήματος το οποίο είχε υποστηριχθεί στο παρελθόν από ισχυρότερες δυνάμεις.

Σε συνάντηση με τον πρέσβη της Κίνας στα Τίρανα στις 5 Αυγούστου 1963 ο Αλβανός πρωθυπουργός μεταβίβασε στην κινεζική κυβέρνηση την επιθυμία της Αλβανίας να θέσει εκείνη το ζήτημα της Κίνας στην Η.Δ. της τρέχουσας Ολομέλειας. Σε περίπτωση που κανένα άλλο κράτος δεν αναλάμβανε την πρωτοβουλία, η Αλβανία ήταν πρόθυμη να προτείνει τη συμπερίληψη του ζητήματος στην Η.Δ., να θέσει σχέδιο ψηφίσματος και να καταβάλει προσπάθειες για την επίτευξη ικανοποιητικών αποτελεσμάτων. Παράλληλα, ο Αλβανός πρωθυπουργός εξέφρασε τη βούληση της αλβανικής κυβέρνησης να καταδικάσει δημόσια την υπογραφή της Συνθήκης Απαγόρευσης Πυρηνικών Δοκιμών (Σ.Α.Π.Δ.), η οποία υπεγράφη το ίδιο έτος ανάμεσα στις Η.Π.Α., την Ε.Σ.Σ.Δ. και το Ηνωμένο Βασίλειο⁷¹⁹. Στις 12 Αυγούστου ο Κινέζος πρέσβης, Λο Σι Γκάο, συνεχάρη την αλβανική κυβέρνηση για την απόφαση να καταδικάσει τη Σ.Α.Π.Δ. τόσο δια του κοινού ανακοινωθέντος, όσο και κατά τη Γ.Σ. του Ο.Η.Ε. Σύμφωνα με τον Γκάο, η αλβανική διπλωματία στα Ηνωμένα Έθνη έπρεπε να αποκαλύψει το προσώπείο των υπογραφόντων κρατών της συνθήκης, καθώς και να προβάλει από το βήμα της Γ.Σ. το κοινό ανακοινωθέν που εξέδωσε η κινεζική κυβέρνηση στις 31 Ιουλίου 1963. Παράλληλα, ο Κινέζος πρέσβης μεταβίβασε στον

της συμμετοχής της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε., ως ιδρυτικού μέλους, δόθηκαν 6 περισσότερες ψήφοι, σε σύγκριση με την προηγούμενη Ολομέλεια. ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1962, φ. 503, 215.

⁷¹⁸ Στο ίδιο, 68, 79-80.

⁷¹⁹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1963, φ. 226, 3-7.

Αλβανό πρωθυπουργό τη συναίνεση του Πεκίνου στη βούληση της Αλβανίας να προωθήσει εκείνη το ζήτημα της Κίνας στον Ο.Η.Ε.⁷²⁰. Ακολούθησε συντονισμός των υπουργείων εξωτερικών των δύο χωρών και η Κίνα ενημέρωσε τους Αλβανούς σχετικά με τη σινο-ινδική παραμεθόριο διένεξη του 1962, τις θέσεις της Κίνας για διάφορα διεθνή θέματα⁷²¹ και τα επιτεύγματα του κινεζικού καθεστώτος στην οικονομία, την πολιτική και τον πολιτισμό⁷²².

Η αλβανική αντιπροσωπεία στη Νέα Υόρκη κατέθεσε αίτημα για τη συμπερίληψη του ζητήματος της Κίνας στην Η.Δ. στις 16 Σεπτεμβρίου, την τελευταία στιγμή της προβλεπόμενης προθεσμίας. Αυτό έγινε με στόχο την εξάλειψη κάθε μορφής παρερμηνείας εκ μέρους της Μόσχας, ότι για παράδειγμα η Αλβανία επιθυμεί να εμποδίσει την πιθανή σοβιετική πρωτοβουλία σε σχέση με την Κίνα. Το αίτημα έγινε δεκτό από το Προεδρείο της Γ.Σ. στις 18 Σεπτεμβρίου με 12 ψήφους υπέρ, 1 κατά και 8 λευκά, ενώ δύο μέρες αργότερα η Γ.Σ. ενέκρινε την τελική Η.Δ.⁷²³.

Στην έναρξη της 18^{ης} Ολομέλειας της Γ.Σ. η Αλβανία συνέταξε σχέδιο ψηφίσματος, αποτελούμενο από δυο αδιαίρετα τμήματα: την αποβολή της αντιπροσωπείας της Ταϊβάν από τον Ο.Η.Ε. – την οποία αποκαλούσε «κλίκα του Τσιανγκ Κάι Σεκ» – και την αποκατάσταση όλων των δικαιωμάτων της Λ.Δ. της Κίνας ως ιδρυτικού μέλους των Ηνωμένων Εθνών. Οι Αλβανοί κοινοποίησαν το κείμενο στις αντιπροσωπείες των 21 αφροασιατικών χωρών, συν της Κούβας, με στόχο την προσέγγισή τους ως υποστηρικτές του σχεδίου ψηφίσματος. Στόχος τους ήταν η διεύρυνση της πολιτικής και διπλωματικής υποστήριξης που θα λάμβαναν και από τις τέσσερις ηπείρους στο ζήτημα της Κίνας. Παρ' όλα αυτά, η Αλβανία δέχθηκε υποστήριξη μόνο από την Καμπότζη, η οποία προστέθηκε ως συντάκτης στο αλβανικό σχέδιο ψηφίσματος⁷²⁴.

⁷²⁰ Στο ίδιο, 11-14.

⁷²¹ Βλέπε στο Παράρτημα το ζήτημα 6 «Θέσεις της κινεζικής εφημερίδας «Ζενμινζιμπάο» για το ζήτημα της Κίνας στον Ο.Η.Ε.».

⁷²² ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1963, φ. 233, 1.

⁷²³ Στο ίδιο, 8-13.

⁷²⁴ Στο ίδιο.

Στη συνέχεια, οι Αλβανοί δέχθηκαν πιέσεις για την τροποποίηση του κειμένου από χώρες, όπως η Συρία, το Αφγανιστάν, η Καμπότζη και η Τυνησία. Οι τελευταίες επιθυμούσαν την αποφυγή προσβλητικών χαρακτηρισμών, όπως «κλίκα του Τσιάν Κάι Σεκ». Επίσης, προσπάθησαν να χωρίσουν το σχέδιο ψηφίσματος σε δύο τμήματα, τα οποία θα ψηφίζονταν ξεχωριστά. Όμως, η αλβανική αντιπροσωπεία επέμενε στη σκληρή γραμμή της, ως προς τον επιθετικό και ενιαίο χαρακτήρα του κειμένου. Τα Τίρανα προσπαθούσαν να αποφεύγουν κάθε υπαινιγμό περί ύπαρξης και νομιμοποίησης δύο κινεζικών κρατών, δηλαδή της παράλληλης «αποδοχής» της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε. και της παραμονής της Ταϊβάν εκεί⁷²⁵.

Και στις επόμενες ολομέλειες οι Αλβανοί εργάστηκαν σε τουλάχιστον τέσσερις σταθερές κατευθύνσεις. Πρώτον, επεδίωκαν να εκφωνήσουν λόγο όσο περισσότερες αντιπροσωπείες και η συζήτηση να διαρκέσει για μεγάλο χρονικό διάστημα. Ο σκοπός ήταν να μετατρέπεται το ζήτημα της Κίνας στο βασικότερο θέμα της Ολομέλειας. Δεύτερον, προσπάθησαν να εξασφαλίσουν την πολιτική υποστήριξη και την ψήφο υπέρ του σχεδίου ψηφίσματος από όσο το δυνατόν περισσότερα κράτη-μέλη του οργανισμού. Τρίτον, επιχείρησαν τα κράτη που στο παρελθόν είχαν ψηφίσει λευκό σε σχέση με παρόμοιο σχέδιο ψηφίσματος, πλέον να ψηφίζουν υπέρ. Τέταρτον, επεδίωκαν τα κράτη που στο παρελθόν είχαν καταψηφίσει παρόμοιο σχέδιο ψηφίσματος, πλέον να ψηφίζουν υπέρ ή λευκό. Επίσης, οι Αλβανοί αντιπρόσωποι παρενέβησαν πολλές φορές στον πρόεδρο της Γ.Σ., απαιτώντας την έγκαιρη εξέταση του ζητήματος, καθώς και τη μη παρεμπόδιση των εκτενέστερων συζητήσεων.

Το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας ήταν παρόμοιο με το αποτέλεσμα της προηγούμενης Ολομέλειας, δηλαδή 42 ψήφοι υπέρ, 57 κατά και 12 λευκά. Παρ' όλα αυτά, οι Αλβανοί ήταν ικανοποιημένοι με τους αριθμούς, λαμβάνοντας υπόψιν την αρνητική εικόνα που είχε σχηματίσει η Κίνα σε πολλά κράτη-μέλη, εξαιτίας αφενός της πρόσφατης σινο-ινδικής σύγκρουσης και αφετέρου της απόρριψης της Σ.Α.Π.Δ. από το Πεκίνο⁷²⁶. Μετά την πρωτοβουλία, η Κίνα ευχαρίστησε θερμά την αλβανική ηγεσία με

⁷²⁵ Στο ίδιο.

⁷²⁶ Στο ίδιο.

επιστολή που έστειλε ο Κινέζος υπουργός εξωτερικών προς τον Αλβανό ομόλογο στις 13 Νοεμβρίου 1963⁷²⁷.

Η πρωτοβουλία της Αλβανίας αποτυπώθηκε στον αμερικανικό τύπο ως άμεση πρόκληση της μικρής αυτής χώρας εναντίον της Σοβιετικής Ένωσης. Πιο συγκεκριμένα, η εφημερίδα *New York Herald Tribune* έγραφε στις 18 Σεπτεμβρίου 1963:

«Το πρώτο επεισόδιο συνέβη τη στιγμή που η μικρή Αλβανία – η ηγεσία της οποίας βλέπει με θυμό τον χρουστοφικό δρόμο του κομμουνισμού – έσβησε διπλωματικά τη Σοβιετική Ένωση, προβαίνοντας στην τυπική πρόταση υπέρ της αποδοχής της κόκκινης Κίνας από τη Γενική Συνέλευση... Η σημασία της αλβανικής πρότασης δεν έγκειται στην έγερση του ζητήματος, αλλά στο γεγονός ότι η πρωτοβουλία ελήφθη από την Αλβανία και όχι από τη Σοβιετική Ένωση»⁷²⁸.

Γενικά, από το 1963 η Αλβανία άρχισε να επενδύει περισσότερο στην πολιτική της στα Ηνωμένα Έθνη και να διαδραματίζει εκεί έναν σημαντικό πολιτικό και διαδικαστικό ρόλο. Επίσης, στην 18^η ολομέλεια η αλβανική αντιπροσωπεία κατήγγειλε δριμύτατα την υπογραφή της Σ.Α.Π.Δ., προβάλλοντας, παράλληλα, τη θέση του Πεκίνου περί οργάνωσης μίας διάσκεψης με τους ηγέτες όλων των χωρών ως τη μόνη αποδεκτή λύση στον γενικό και πλήρη αφοπλισμό. Το κάλεσμα των Αλβανών προκάλεσε την άμεση αντίδραση του Αμερικανού αντιπροσώπου, Αντλάι Στίβενσον, ο οποίος κατηγόρησε την Αλβανία, ως άμεσο εκπρόσωπο της κομμουνιστικής και πολεμοχαρούς Κίνας⁷²⁹.

⁷²⁷ Ο Κινέζος υπουργός εξωτερικών, Τσεν Ι, έγραψε: «Η αλβανική αντιπροσωπεία έδωσε αποφασιστική μάχη με στόχο την εκδίωξη των Τσιανκαϊσεκιστών από τον Ο.Η.Ε. και την αποκατάσταση των νόμιμων δικαιωμάτων της Κίνας, κατορθώνοντας μία μεγάλη πολιτική νίκη. Κατά τον συγκεκριμένο αγώνα, οι Αλβανοί σύντροφοι συνέβαλαν εξαιρετικά στην ευθυγράμμιση όλων εκείνων των χωρών που είναι υπέρ της δικαιοσύνης και της φιλίας με την Κίνα, ενώ γρονθοκόπησαν τα σκοτεινά σχέδια του ιμπεριαλισμού, του νεορεβιζιονισμού και του οπισθοδρομικού εθνικισμού, σχέδια που στόχευαν – χωρίς επιτυχία – στη συκοφαντία και την απομόνωση της Κίνας». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1963, φ. 234, 6-7. Επίσης, βλέπε το αντίγραφο της ευχαριστήριας επιστολής στο Παράρτημα το ζήτημα 7 «Ευχαριστήρια επιστολή του Κινέζου υπουργού εξωτερικών προς τον Αλβανό ομόλογο, μετά την αλβανική πρωτοβουλία στο ζήτημα της Κίνας το 1963».

⁷²⁸ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1963, φ. 662/26, 51-55, 88.

⁷²⁹ Στο ίδιο, 60.

7.5 Ο ρόλος της Αλβανίας στο ζήτημα της Κίνας την περίοδο 1964-1970

Εκτός από την ορθολογική διάσταση της επίτευξης ενός θετικού αποτελέσματος, η προώθηση του ζητήματος της Κίνας υπηρετούσε τον κοινό στόχο της κινεζικής και της αλβανικής κυβέρνησης περί της επέκτασης της πολιτικής επιρροής στις χώρες του Τρίτου Κόσμου. Τον Αύγουστο του 1964 το Πεκίνο υπογράμμισε τη σημασία του περιορισμού των αρνητικών χαρακτηρισμών στο σχέδιο ψηφίσματος, ως τακτική που αποσκοπούσε στη συσπείρωση όσο το δυνατόν περισσότερων κρατών στο πλευρό της Κίνας⁷³⁰. Επίσης, τον Οκτώβριο του ιδίου έτους ο Αλβανός υφυπουργός εξωτερικών, Βασίλ Ναθαναΐλη, επεσήμανε στον πρέσβη της Κίνας στα Τίρανα την πολιτική σημασία του ζητήματος της Κίνας για τη συνεχή διεύρυνση της αντιαμερικανικής και αντισοβιετικής προπαγάνδας. Παράλληλα, ο Κινέζος πρέσβης ζήτησε την υποστήριξη της αλβανικής πολιτικής στον Ο.Η.Ε. για την απόρριψη των προσπαθειών να τεθούν στα Ηνωμένα Έθνη ζητήματα κηδεμονίας για το Χονγκ-Κονγκ και το Μακάο⁷³¹.

Όμως, τη στιγμή που οι Αλβανοί ετοιμάζονταν να αναλάβουν την πρωτοβουλία της προώθησης του ζητήματος της Κίνας στην 19^η Ολομέλεια⁷³², η Καμπότζη είχε ήδη καταθέσει νωρίτερα αίτημα για τη συμπερίληψη του ζητήματος στην Η.Δ. Αρχικά, η Αλβανία δίστασε να ακολουθήσει την πρωτοβουλία της Καμπότζης⁷³³, καθώς η τελευταία έδειχνε επιφυλάξεις για τη συμπερίληψη της Αλβανίας – ως ιδεολογικά άκαμπτης χώρας – στη σύνταξη του σχεδίου ψηφίσματος. Στις 16 Νοεμβρίου ο αντιπρόσωπος της Καμπότζης στα Ηνωμένα Έθνη δήλωσε στον Αλβανό ομόλογο ότι η λογική της φετινής πρωτοβουλίας στο ζήτημα της Κίνας συνδεόταν με τις αδέσμευτες χώρες⁷³⁴. Φοβούμενος μία διπλωματική απομόνωση από τους υποστηρικτές του συγκεκριμένου ζητήματος, ο Αλβανός υπουργός εξωτερικών προέτρεψε τον

⁷³⁰ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1964, φ. 147, 10-11.

⁷³¹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1964, φ. 558/14, 71-73.

⁷³² Στο ίδιο, 1-1/1.

⁷³³ Στο ίδιο, 99.

⁷³⁴ Στο ίδιο, 103.

αντιπρόσωπο της χώρας του να καταθέσει επειγόντως αίτημα για τη συμμετοχή της Αλβανίας στην κοινή σύνταξη του σχεδίου ψηφίσματος⁷³⁵.

Παρά την την αλβανοκαμποτζιανή σύμπραξη στο ζήτημα της Κίνας, δεν πραγματοποιήθηκε ψηφοφορία στη Γ.Σ., λόγω της πολιτικής κρίσης που είχε ξεσπάσει εκείνη την περίοδο, σχετικά με την χρηματοδότηση των ειρηνευτικών αποστολών των Ηνωμένων Εθνών⁷³⁶.

Επίσης, τη συγκεκριμένη περίοδο η Αλβανία επιδοκίμασε την υποχώρηση της Ινδονησίας από τα Ηνωμένα Έθνη το 1965⁷³⁷. Όμως, εκείνο που προκάλεσε την αμηχανία των Τιράνων ήταν οι δηλώσεις του Κινέζου πρωθυπουργού περί της πιθανής μη αναγνώρισης του Ο.Η.Ε. από το Πεκίνο⁷³⁸.

Το 1965 ο Αλβανός πρέσβης στο Πεκίνο εξέφρασε τη βούληση της αλβανικής κυβέρνησης να αναλάβει την πρωτοβουλία του ζητήματος της Κίνας στην 20^η Ολομέλεια. Από την πλευρά του, ο Κινέζος υπουργός εξωτερικών προέτρεψε τους Αλβανούς να δράσουν σε συνεργασία με τις άλλες χώρες της Αφρικής και της Ασίας, ως κοινοί συντάκτες⁷³⁹. Οι διπλωματικοί και πολιτικοί κύκλοι της Αλβανίας είχαν καταλάβει πλέον ότι η σημασία της χώρας τους για το Πεκίνο, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορούσε τον Ο.Η.Ε., συνδεόταν άρρηκτα με τους δεσμούς που η Κίνα ανέπτυξε με

⁷³⁵ Στις οδηγίες προς τον αντιπρόσωπο της χώρας του στα Ηνωμένα Έθνη, ο Αλβανός υπουργός εξωτερικών τόνιζε: «*Να προχωρήσετε σε άμεσο αίτημα στον Ο.Η.Ε. για το ζήτημα της Κίνας...Με τους Καμποτζιανούς και τους υπόλοιπους να συμπεριφέρεστε φιλικά, να κρατάτε συνεχείς επαφές, να συνεργαζόμαστε και να καταλάβουν ότι το δικό μας αίτημα δεν είναι μεμονωμένο, αλλά γίνεται στο πλαίσιο του κοινού συντονισμού*». Στο ίδιο, 105, 111.

⁷³⁶ Βλέπε «Κρίση στις χρηματοδοτήσεις στον Ο.Η.Ε. το 1965» στη σελίδα 189.

⁷³⁷ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1965, φ. Β/VI-1-αρ. 397, 5.

⁷³⁸ Οι Αλβανοί διπλωμάτες εξέφρασαν την ανησυχία τους σε έκθεση της αντιπροσωπείας στα Ηνωμένα Έθνη το 1965: «*Αίσθηση προκάλεσαν οι δηλώσεις του συντρόφου Τσου Εν Λάι σε δείπνο που παρατέθηκε προς τιμή του Σουκάρνο (πρόεδρος της Ινδονησίας – δική μου σημείωση), όταν είπε χαρακτηριστικά ότι “υπάρχει πιθανότητα να μην επιμένουμε να μπούμε στον Ο.Η.Ε.” και ότι “είναι απαραίτητο να ιδρυθεί ένας νέος, επαναστατικός Ο.Η.Ε.”...Από πλευράς μας, πιστεύουμε ότι στην τρέχουσα κατάσταση είναι αναγκαίο φέτος να προχωρήσουμε πιο νωρίς στη συμπερίληψη της δικής μας πρότασης στην Η.Δ. της 20^{ης} Ολομέλειας, όσον αφορά την αποκατάσταση των νόμιμων δικαιωμάτων της Α.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε.*». Στο ίδιο, 6-7.

⁷³⁹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1965, φ. Β/VI-1-αρ. 415, 19.

τα αφροασιατικά κράτη⁷⁴⁰. Αυτός ο σύνθετος και πολυεπίπεδος δεσμός γέννησε στην αλβανική διπλωματία σημαντικές επιφυλάξεις αναφορικά με το προσχέδιο ψηφίσματος που είχε προτείνει η Καμπότζη.

Σε συνάντηση με τον Κινέζο πρέσβη στα Τίρανα τον Οκτώβριο του 1965 ο Αλβανός υφυπουργός εξωτερικών, Ρεήζ Μαλίλε, εξέφρασε στην αναφορά της Διάσκεψης των Αδέσμευτων του 1964⁷⁴¹ την αντίθεση της χώρας του στο προσχέδιο του ψηφίσματος⁷⁴². Ο σημαντικός ρόλος που είχε διαδραματίσει η Γιουγκοσλαβία στη συγκεκριμένη διάσκεψη ενοχλούσε έντονα την αλβανική ηγεσία⁷⁴³. Όμως, το Πεκίνο δεν έκανε δεκτές τις επιφυλάξεις των Αλβανών και συνέχισε να υποστηρίζει το καμποτζιανό προσχέδιο⁷⁴⁴. Τον Νοέμβριο του 1965 ο πρέσβης της Κίνας στα Τίρανα διευκρίνισε στον Μαλίλε ότι η αναφορά της Διάσκεψης του Καΐρου στο σχέδιο ψηφίσματος αποτελούσε σωστή και ωφέλιμη πράξη⁷⁴⁵.

Επιπλέον, η Αλβανία αντέδρασε στο καμποτζιανό προσχέδιο όσον αφορά την Ταϊβάν. Η Καμπότζη, καθώς και οι άλλες χώρες που υποστήριζαν την πρωτοβουλία της, προτιμούσαν τη χρησιμοποίηση ήπιων όρων, όσον αφορά τη θέση που τηρούσε το

⁷⁴⁰ Σύμφωνα με τον Γάλλο διπλωμάτη στα Ηνωμένα Έθνη, Jean-Louis Plihon, η αύξηση του αριθμού των κρατών που συμμετείχαν στη σύνταξη και την προώθηση του σχεδίου ψηφίσματος – κυρίως από την αφρικανική ήπειρο – αποτελούσε μία καθαρά ψυχολογική κίνηση εναντίον της αμερικανικής διπλωματίας. *Στο ίδιο*, 102-104.

⁷⁴¹ Η 2^η διάσκεψη των επικεφαλής κρατών και κυβερνήσεων των αδέσμευτων χωρών έλαβε χώρα στο Κάιρο της Αιγύπτου από τις 5 μέχρι τις 10 Οκτωβρίου του 1964 με θέμα τον πυρηνικό αφοπλισμό. Το τελικό κείμενο της διάσκεψης τόνιζε, μεταξύ άλλων, την αναγκαιότητα της αποκατάστασης των δικαιωμάτων της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε., καθώς και την αναγνώριση των αντιπροσώπων της, ως των μόνων νόμιμων αντιπροσώπων της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη. Σε παρόμοια αναφορά στο ζήτημα της Κίνας είχε προέβη και η Ιδρυτική Διάσκεψη των Αδέσμευτων Κρατών στο Βελιγράδι το 1961. Περισσότερα βλέπε Edmund Jan Ozmańczyk, *Encyclopedia of the United Nations and International Agreements*, Third Edition, Vol 3: N-S (New York: Routledge, 2003), 1575, 1583.

⁷⁴² ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1965, φ. Β/VI-1-αρ. 415, 111.

⁷⁴³ *Στο ίδιο*, 131.

⁷⁴⁴ Το αντίθετο συνέβη έναν χρόνο αργότερα, όταν η Κίνα αποδέχθηκε τις παρατηρήσεις των Αλβανών σε σχέση με το περιεχόμενο του προσχεδίου ψηφίσματος. Στην 21^η Ολομέλεια της Γ.Σ. το 1966 η επιμονή της Αλβανίας στην απόρριψη της αναφοράς της Διάσκεψης του Καΐρου έγινε δεκτή από την κινεζική κυβέρνηση. ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1966, φ. Β/VI-1-αρ. 235, 146.

⁷⁴⁵ Συγκεκριμένα, ο Κινέζος πρέσβης δήλωσε στον Αλβανό υφυπουργό εξωτερικών: «...στη Διάσκεψη του Καΐρου σημειώθηκαν δύο βασικές γραμμές, η δεξιά γραμμή του Τίτο και η αριστερή και αντιιμπεριαλιστική γραμμή την οποία εκπροσωπούσε μεταξύ άλλων η Καμπότζη...το πιο δίκαιο και επικρατέστερο ρεύμα ήταν το αριστερό». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1965, φ. Β/VI-1-αρ. 415, 164-167.

παλαιό καθεστώς της Κίνας στον Ο.Η.Ε. Παράλληλα, οι Καμποτζιανοί δεν επέμεναν σε σαφή αναφορά υπέρ της άμεσης αποχώρησης της Ταϊβάν από τα Ηνωμένα Έθνη, όπως έκαναν οι Αλβανοί. Το προσχέδιο προέβλεπε, μεταξύ άλλων:

«...να αποκαταστήσει τα δικαιώματα της Λ.Δ. της Κίνας και να αναγνωρίσει τους αντιπροσώπους της κυβέρνησής της, ως τους μόνους νόμιμους εκπροσώπους της Κίνας στον Ο.Η.Ε.»⁷⁴⁶.

Η λιγότερο κατηγορηματική και επιθετική ορολογία στη σύνταξη του προσχεδίου αποσκοπούσε στην προσέλκυση όσο το δυνατόν περισσότερων ψήφων από τα αδέσμευτα κράτη-μέλη⁷⁴⁷. Η Αλβανία θεώρησε τη συγκεκριμένη ενέργεια ριψοκίνδυνη και επιζήμια, επειδή παραβίαζε την ανεξαρτησία, την εδαφική ακεραιότητα και την εθνική κυριαρχία της Λ.Δ. της Κίνας. Η ασαφής πρόβλεψη της αποβολής της Ταϊβάν από τον Ο.Η.Ε. μπορούσε να οδηγήσει στη διεθνή νομιμοποίηση δύο κινεζικών κρατών. Εν μέσω αυτών των γεγονότων εξελίχθηκε η συνάντηση της 29^{ης} Οκτωβρίου ανάμεσα στον Αλβανό υφυπουργό εξωτερικών, Ρεήζ Μαλίλε, και τον Κινέζο πρέσβη στα Τίρανα. Ο πρώτος εξέφρασε την αντίθεση της χώρας του στο καμποτζιανό προσχέδιο, αποκαλύπτοντας τους φόβους της ότι:

«Οι Αμερικανοί μπορεί να ισχυρίζονται ότι η αποβολή των αντιπροσώπων του Τσιαν Κάι Σεκ από τον Ο.Η.Ε. αποτελεί ξεχωριστό ζήτημα και γι' αυτό επικαλούνται το άρθρο 18 του Χάρτη που ζητάει την πλειοψηφία των 2/3»⁷⁴⁸.

Σε αντίθεση με την πρώτη επιφύλαξη – περί της αναφοράς της Διάσκεψης του Καίρου στο προσχέδιο – η Κίνα υποστήριξε απόλυτα την αλβανική θέση στο θέμα της Ταϊβάν. Ο Κινέζος πρέσβης δικαίωσε την αλβανική παρατήρηση και συμβούλεψε τα Τίρανα να καταθέσουν δικό τους σχέδιο ψηφίσματος, σε περίπτωση που η Καμπότζη

⁷⁴⁶ Στο ίδιο, 111, 145.

⁷⁴⁷ Στις 20 Οκτωβρίου 1965 ο Γάλλος αντιπρόσωπος στη Νέα Υόρκη είχε δηλώσει στον Αλβανό ομόλογο ότι: «...θα αποκτηθούν περισσότερες ψήφοι, εάν στο σχέδιο ψηφίσματος δεν παρατίθεται ο όρος “κλίκα”...καθώς αρκεί η διατύπωση “ο μόνος εκπρόσωπος είναι η κυβέρνηση της Λ.Δ. της Κίνας”». Στο ίδιο, 145.

⁷⁴⁸ Στο ίδιο, 131.

δεν αποδεχτεί την επισήμανση των Αλβανών⁷⁴⁹. Παράλληλα, τον Νοέμβριο του ιδίου έτους η αλβανική αντιπροσωπεία στον Ο.Η.Ε. ανέκοψε τις προσπάθειες της Νιγηρίας, η οποία ζητούσε ξεχωριστή ψηφοφορία επί του καμποτζιανού σχεδίου ψηφίσματος. Η ξεχωριστή ψηφοφορία θα μπορούσε να οδηγήσει στην παραμονή της Ταϊβάν ως μέλος, ταυτόχρονα με την αποδοχή της Λ.Δ. της Κίνας⁷⁵⁰.

Το σχέδιο ψηφίσματος της Καμπότζης, Αλβανίας και άλλων χωρών, καταψηφίστηκε από τη Γ.Σ., αν και για πρώτη φορά έλαβε ίδιο αριθμό ψήφων με τους αντιπάλους του, δηλαδή 47 ψήφους υπέρ, 47 κατά και 20 λευκά.

Το 1966 κατά την 21^η Ολομέλεια της Γ.Σ. το ζήτημα της Κίνας τέθηκε στην Η.Δ. από την Αλβανία και την Καμπότζη, ενώ στήριξαν την πρωτοβουλία και άλλες χώρες. Ο Αλβανός υπουργός εξωτερικών, Νέστι Νάσε, υπογράμμισε στον Κινέζο πρέσβη ότι αντίθετα από τις Η.Π.Α., οι οποίες συμφωνούσαν μόνο στην αποδοχή της Κίνας στον Ο.Η.Ε., η Αλβανία είχε ως στόχο τη συνολική υιοθέτηση του σχεδίου ψηφίσματος, το οποίο σήμαινε την αποδοχή της Λ.Δ. της Κίνας και ταυτόχρονα την αποβολή της Ταϊβάν από τον Ο.Η.Ε. Ο Κινέζος διπλωμάτης ευχαρίστησε θερμά τον συνομιλητή για την υποστήριξη της Αλβανίας στο ζήτημα της Κίνας⁷⁵¹.

Επίσης, στις συζητήσεις με τις χώρες που συνέταξαν το σχέδιο ψηφίσματος, η Αλβανία επέμενε στη ρητή αναφορά στο κείμενο περί της αποβολής της Ταϊβάν, καθώς και στη χρήση του όρου «κλίκα» για τον χαρακτηρισμό των αντιπροσώπων του Τσιάν Κάι Σέκ⁷⁵².

Στις 25 Νοεμβρίου ο Καναδός αντιπρόσωπος στα Ηνωμένα Έθνη – η χώρα του οποίου ήταν κοντά στην εγκαθίδρυση διπλωματικών σχέσεων με τη Λ.Δ. της Κίνας – προσπάθησε να πείσει τον Αλβανό αντιπρόσωπο ότι μια προσωρινή αποδοχή των δύο κινεζικών κρατών στον Ο.Η.Ε. θα υποκινούσε τον διάλογο ανάμεσα στο Πεκίνο και την

⁷⁴⁹ Στο ίδιο, 132-133, 138.

⁷⁵⁰ Στο ίδιο, 188-190.

⁷⁵¹ Ο πρέσβης της Κίνας τόνισε στον Αλβανό υπουργό εξωτερικών ότι: «*Η Αλβανία είναι η μοναδική χώρα-μέλος του Ο.Η.Ε. που κρατά ψηλά το λάβαρο κατά του ιμπεριαλισμού*». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1966, φ. Β/Ι-5-αρ. 69, 5-6.

⁷⁵² ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1966, φ. Β/VI-1-αρ. 235, 99-100.

Ουάσινγκτον⁷⁵³. Στην ίδια Ολομέλεια η Ιταλία υπέβαλε σχέδιο ψηφίσματος με το οποίο απαιτούσε τη δημιουργία μίας ερευνητικής επιτροπής για το ζήτημα της Κίνας⁷⁵⁴. Οι Αλβανοί απέρριψαν κάθετα και τις δύο προαναφερθείσες προτάσεις.

Εν τέλει, το σχέδιο ψηφίσματος της Καμπότζης και Αλβανίας καταψηφίστηκε από τη Γ.Σ., λαμβάνοντας 46 ψήφους υπέρ, 57 κατά και 17 λευκά.

Στις συναντήσεις που έλαβαν χώρα ανάμεσα στα κράτη που υποστήριζαν την πρωτοβουλία της Καμπότζης στο ζήτημα της Κίνας – στο πλαίσιο της 22^{ης} Ολομέλειας το 1967 – η Αλβανία επέμενε στη χρησιμοποίηση καθορισμένων και έντονα πολιτικοποιημένων χαρακτηρισμών στην Αιτιολογική Έκθεση, καθώς και στο σχέδιο ψηφίσματος. Ο Αλβανός αντιπρόσωπος απέρριψε την πρόταση της Αλγερίας και της Καμπότζης, οι οποίες προτιμούσαν τη χρήση του όρου «ψευδοκράτος», αντί του όρου «κλίκα», για την αναφορά στην απομάκρυνση της Ταϊβάν από τον Ο.Η.Ε. Σύμφωνα με τον Αλβανό διπλωμάτη, η μη ρητή και ασαφής αναφορά στη φράση «κλίκα του Τσιάν Κάι Σεκ» θα μπορούσε να οδηγήσει στην παρανόηση ότι η Ταϊβάν αποτελεί ξεχωριστό κράτος-μέλος του Ο.Η.Ε. Επίσης, παρά την αντίθεση του Αλγερινού αντιπροσώπου, οι Αλβανοί επέμεναν στη συμπερίληψη στο κείμενο του σχεδίου ψηφίσματος της φράσης «*η Α.Δ. της Κίνας σέβεται απόλυτα την ανεξαρτησία και την αξιοπρέπεια των άλλων κρατών*». Οι δύο αλβανικές επισημάνσεις έγιναν δεκτές από τις χώρες που υποστήριζαν την καμποτζιανή πρωτοβουλία⁷⁵⁵.

Το σχέδιο ψηφίσματος της Καμπότζης και Αλβανίας καταψηφίστηκε από τη Γ.Σ., λαμβάνοντας 45 ψήφους υπέρ, 58 κατά και 17 λευκά.

Στην 23^η Ολομέλεια της Γ.Σ. το 1968 η Ιταλία επανέλαβε την πρόταση περί της ίδρυσης ερευνητικής επιτροπής στο ζήτημα της Κίνας, υποβάλλοντας σχετικό σχέδιο ψηφίσματος. Ο Αλβανός αντιπρόσωπος καταδίκασε αυτήν την προσπάθεια, τονίζοντας

⁷⁵³ Στο ίδιο, 150-159.

⁷⁵⁴ Στο ίδιο, 194.

⁷⁵⁵ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1967, φ. Β/VI-1-αρ. 358, 4-13.

ότι το θέμα της Κίνας αποτελούσε απλό ζήτημα επιβεβαίωσης εντολής εκ μέρους της Επιτροπής Διαπιστευτηρίων⁷⁵⁶.

Επίσης, κατά την τρέχουσα Ολομέλεια, η πρωτοβουλία του ζητήματος της Κίνας ελήφθη από την Καμπότζη και την Αλγερία, ενώ συσπειρώθηκαν και άλλες χώρες, όπως η Αλβανία, το Κονγκό-Μπραζαβίλ, η Κούβα, η Γουινέα, το Μάλι, η Μαυριτανία, η Ρουμανία, η Συρία και η Νότια Υεμένη⁷⁵⁷. Η αλβανική αντιπροσωπεία εναντιώθηκε στις προσπάθειες που αποσκοπούσαν στη συντόμευση της συζήτησης του προβλήματος, επιδιώκοντας με αυτόν τον τρόπο την πολιτική αντιπαράθεση με τις Η.Π.Α. από το βήμα της Γ.Σ. Ο Αλβανός αντιπρόσωπος έστειλε τηλεγράφημα, τον Νοέμβριο του 1968, με το οποίο δήλωνε:

*«Θα καταβάλλω προσπάθειες στον πρόεδρο της συνέλευσης, ώστε η συζήτηση να συνεχίσει και την επόμενη εβδομάδα. Έχουμε προετοιμαστεί για αυτήν την τακτική αντιπαράθεση»*⁷⁵⁸.

Το σχέδιο ψηφίσματος της Καμπότζης και της Αλβανίας καταψηφίστηκε από τη Γ.Σ., λαμβάνοντας 58 ψήφους κατά, 44 υπέρ και 23 λευκά⁷⁵⁹. Αντίθετα, η Γ.Σ. ενέκρινε το αμερικανικό σχέδιο ψηφίσματος, το οποίο επικαλούνταν το άρθρο 18 του Χάρτη στην επίλυση του ζητήματος της Κίνας⁷⁶⁰. Το περιεχόμενο του ψηφίσματος ήταν παρόμοιο με εκείνο της 16^{ης} Ολομέλειας του 1961, καθώς και με όλα τα ψηφίσματα που είχαν εγκριθεί μέχρι το 1970, αναφορικά με την Κίνα.

Στην 24^η Ολομέλεια της Γ.Σ. το 1969 η Αλβανία και η Καμπότζη έθεσαν το ζήτημα της Κίνας στην Η.Δ. και συνέβαλαν στη σύνταξη του σχεδίου ψηφίσματος. Οι Αλβανοί

⁷⁵⁶ Συγκεκριμένα, ο Αλβανός αντιπρόσωπος δήλωσε: «Το ζήτημα...είναι πολύ απλό...και δε χρειάζεται καμία ερευνητική προσπάθεια. Το ότι δεν επιλύθηκε μέχρι τώρα, δεν έχει ουδεμία σχέση με τους ισχυρισμούς της ιταλικής πρότασης περί του σύνθετου χαρακτήρα του προβλήματος. Η μόνη αιτία εντοπίζεται στην αυθαίρετη θέση των Η.Π.Α., η οποία επιβάλλεται εις βάρος της Λ.Δ. της Κίνας». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1968, φ. Β/VI-1-αρ. 239, 50.

⁷⁵⁷ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1968, φ. Β/Ι-8-αρ. 64, 121.

⁷⁵⁸ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1968, φ. Β/VI-1-αρ. 239, 31.

⁷⁵⁹ Στο ίδιο, 71.

⁷⁶⁰ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1968, φ. Β/VI-1-αρ. 237, 13-14.

επέμεναν και πάλι στη χρήση ρητών προτάσεων που προέβλεπαν την άμεση αποβολή της Ταϊβάν από τον οργανισμό⁷⁶¹.

Στα μάτια της κοινής γνώμης το ζήτημα της Κίνας είχε ταυτιστεί πλέον με την αλβανική διπλωματία και πολιτική. Ο Αμερικανός αντιπρόσωπος είχε χαρακτηρίσει δημόσια το σχέδιο ψηφίσματος υπέρ της αποδοχής της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε. ως «αλβανικό σχέδιο ψηφίσματος». Αυτό προκάλεσε την αντίδραση των υπολοίπων κρατών που, επίσης, προωθούσαν το ζήτημα της Κίνας, τα οποία τόνισαν πως η δήλωση των Αμερικανών προσέβαλε ιδιαίτερα τα ίδια, ως κυρίαρχα και ανεξάρτητα κράτη⁷⁶².

Ακόμη, στην εν λόγω Ολομέλεια παρατηρήθηκε άσκηση ηπιότερης ρητορικής από τους Αμερικανούς, όσον αφορά την Κίνα⁷⁶³. Εκείνη την περίοδο το Πεκίνο προέβαινε σε πολιτικό άνοιγμα με τον Καναδά, την Ιταλία, την Αγγλία, τη Δυτική Γερμανία και το Βέλγιο⁷⁶⁴. Η βελτίωση των επαφών με τις χώρες του δυτικού κόσμου αύξανε τις πιθανότητες μίας μελλοντικής «αποδοχής» της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη⁷⁶⁵. Εντούτοις, το σχέδιο ψηφίσματος της Καμπότζης και Αλβανίας καταψηφίστηκε από τη Γ.Σ., λαμβάνοντας 48 ψήφους υπέρ, 56 κατά και 21 λευκά⁷⁶⁶.

Το πραξικόπημα που έλαβε χώρα στην Καμπότζη τον Μάρτιο του 1970 οδήγησε στην αλλαγή ισορροπιών στα κράτη που προωθούσαν το ζήτημα της Κίνας στον Ο.Η.Ε. Μετά από την πρωτοβουλία της Αλβανίας το 1963, η Καμπότζη ήταν η κατεξοχήν χώρα που υποστήριζε διαδικαστικά το ζήτημα της Κίνας στις ολομέλειες της Γ.Σ. Η

⁷⁶¹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1969, φ. Β/VI-1-αρ. 319, 20.

⁷⁶² Στο ίδιο, 40-44.

⁷⁶³ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1970, φ. Β/Ι-8-αρ. 112, 10.

⁷⁶⁴ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1969, φ. Β/VI-1-αρ. 319, 101, 93,

⁷⁶⁵ Στις 17 Νοεμβρίου 1969 ο Κινέζος πρέσβης στα Τίρανα ενημέρωσε τον Αλβανό υπουργό εξωτερικών, Νέστι Νάσε, ότι μετά την Ιταλία και τον Καναδά ήταν η Αγγλία και η Δυτική Γερμανία εκείνες που είχαν δείξει ενδιαφέρον για τη διεύρυνση των επαφών τους με τη Λ.Δ. της Κίνας, καθώς και την εγκαθίδρυση διπλωματικών σχέσεων. Έναν χρόνο αργότερα, ο δεύτερος στην ιεραρχία του Κ.Κ.Κ., Λιν Μπιάο, πληροφόρησε τον Νάσε ότι οι Αγγλοι είχαν υποσχεθεί την έγκαιρη θετική αλλαγή της στάσης τους, σε σχέση με το ζήτημα της Κίνας στον Ο.Η.Ε. ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1969, φ. Β/Ι-4-αρ. 91, 174-175 και έτος 1970, φ. Β/Ι-4-αρ. 109/1, 38.

⁷⁶⁶ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1969, φ. Β/VI-1-αρ. 319, 99.

Αλβανία ουδέποτε παραιτήθηκε από την προώθηση του εν λόγω ζητήματος, προσφέροντας σημαντικά σε συνεργασία με την Καμπότζη και τις άλλες χώρες. Ωστόσο, άρχισε να αντιμετωπίζει ωφελιμιστικά τη νέα συγκυρία μετά το πραξικόπημα. Παρ' όλα αυτά, οι Αλβανοί πρότειναν την ανάληψη της πρωτοβουλίας από την Αλγερία ή το Πακιστάν⁷⁶⁷.

Πράγματι, η Αλγερία έλαβε την πρωτοβουλία της συμπερίληψης του ζητήματος της Κίνας στην Η.Δ. της 25^{ης} Ολομέλειας της Γ.Σ. Η Αλβανία ενώθηκε με την πρωτοβουλία αυτή, συμβάλλοντας στη σύνταξη της Αιτιολογικής Έκθεσης⁷⁶⁸. Επίσης, η αλβανική αντιπροσωπεία απέρριψε κατηγορηματικά τις προτάσεις χωρών, όπως της Γκάνας και της Τυνησίας, περί τροποποίησης του κειμένου⁷⁶⁹. Το σχέδιο ψηφίσματος της Αλγερίας και Αλβανίας καταψηφίστηκε οριακά, λαμβάνοντας 49 ψήφους υπέρ, 51 κατά και 25 λευκά.

7.6 Πρωτοβουλία της Αλβανίας στο ζήτημα της Κίνας το 1971

7.6.1 Ανάληψη πρωτοβουλίας

Στις αρχές του 1971 η Αλβανία έκρινε ότι η πρωτοβουλία του ζητήματος της Κίνας στην 26^η Ολομέλεια έπρεπε να ληφθεί από την Αλγερία, όπως και κατά την προηγούμενη Ολομέλεια. Παράλληλα, σύμφωνα με προσχέδιο δράσεων του αλβανικού υπουργείου εξωτερικών, τον Ιανουάριο του 1971 η αντιπροσωπεία της Αλβανίας στα

⁷⁶⁷ Μετά τη συνάντηση με τον Κινέζο αντιπρόσωπο στα Τίρανα στις 27 Ιουνίου, ο Αλβανός υφυπουργός εξωτερικών υπογράμμισε σε ραδιοτηλεγράφημα: «*Δηλώσαμε στον Λιν Τζουν ότι εμείς προτιθέμεθα να λάβουμε την πρωτοβουλία, αλλά για τακτικούς λόγους καλό είναι αυτό να γίνει από μία ασιατική ή αφρικανική χώρα, όπως η Αλγερία ή το Πακιστάν*». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1970, φ. Β/Ι-5-αρ. 110, 3-3/1.

⁷⁶⁸ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479/1, 14.

⁷⁶⁹ Στο ίδιο, 2-4.

Ηνωμένα Έθνη όφειλε να μη συμβιβαστεί και να αποκρούει πιθανές πιέσεις για την τροποποίηση του κειμένου του σχεδίου ψηφίσματος, τον διαχωρισμό του σε δύο τμήματα, καθώς και τη ξεχωριστή ψηφοφορία του κάθε τμήματος. Επίσης, οι Αλβανοί δεν αποδέχθηκαν την άμβλυνση του αντιαμερικανικού χαρακτήρα στη ρητορική, παραμένοντας ανεπηρέαστοι από τις σινοαμερικανικές επαφές, οι οποίες είχαν διευρυνθεί σε μεγάλο βαθμό εκείνη την περίοδο⁷⁷⁰.

Πέντε μήνες αργότερα, συγκεκριμένα στις 2 Ιουνίου, ο Αλβανός υπουργός εξωτερικών, Νέστι Νάσε, ζήτησε από τον Κινέζο πρέσβη στα Τίρανα, Λιού Τζεν Χουά, την ανάληψη της πρωτοβουλίας για τη συμπερίληψη του ζητήματος της Κίνας στην Η.Δ., καθώς και τη σύνταξη του σχετικού σχεδίου ψηφίσματος από την Αλβανία⁷⁷¹. Η αλβανική πρόταση έγινε δεκτή από την κυβέρνηση της Κίνας, η οποία προέτρεψε τον πρέσβη της να απαντήσει θετικά στον Νάσε:

«Η κυβέρνησή μας θεωρεί ότι κατά τη φετινή Ολομέλεια ο αγώνας για την αποκατάσταση των δικαιωμάτων της Κίνας στον Ο.Η.Ε. θα είναι πιο σύνθετος και δύσκολος... Το γεγονός ότι εσείς θα λάβετε την πρωτοβουλία θα έχει μεγαλύτερο αντίκτυπο και θετικότερο αποτέλεσμα»⁷⁷².

Σε αυτό το πνεύμα ο Λιού Τζεν Χουά επεσήμανε την αναγκαιότητα της στενής συνεργασίας της Αλβανίας με την Αλγερία στον αραβικό χώρο, την Κούβα στη Λατινική Αμερική, τη Ζάμπια στην αφρικανική ήπειρο και το Πακιστάν στην Ασία⁷⁷³. Επίσης, συμβούλεψε τον Αλβανό υπουργό να συμπεριληφθεί στο κείμενο του σχεδίου ψηφίσματος η πρόταση «Η Α.Δ. της Κίνας είναι ο μόνος νόμιμος εκπρόσωπος της Κίνας στον Ο.Η.Ε., συμπεριλαμβανομένης της μόνιμης θέσης της στο Συμβούλιο Ασφαλείας». Σύμφωνα με τον πρέσβη, αυτό θα απέτρεπε τις πιθανές συζητήσεις στο Σ.Α., όσον αφορά το ζήτημα διαπιστευτηρίου⁷⁷⁴. Την ίδια ημέρα ο Νάσε ενημέρωσε την

⁷⁷⁰ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479, 173-174 και φ. 479/1, 2-4.

⁷⁷¹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479/1, 10-13.

⁷⁷² ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 152, 159 και φ. 479/1, 18.

⁷⁷³ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479/1, 18.

⁷⁷⁴ Στο ίδιο, 24.

αντιπροσωπεία της χώρας του στη Νέα Υόρκη να ξεκινήσει άμεσα τις επαφές και τη συνεργασία με τις χώρες που συνέταξαν και προώθησαν το περσινό σχέδιο ψηφίσματος⁷⁷⁵.

7.6.2 Πιέσεις περί τροποποίησης του σχεδίου ψηφίσματος

Η αλβανική αντιπροσωπεία δέχθηκε συνεχείς πιέσεις ως προς την αποφυγή των ρητών όρων, οι οποίοι προέβλεπαν την άμεση αποβολή της Ταϊβάν από τον Ο.Η.Ε.⁷⁷⁶. Τον Απρίλιο και τον Μάιο οι αντιπρόσωποι της Γαλλίας και της Ιταλίας πρότειναν στο προσχέδιο ψηφίσματος να επισημαίνεται μόνο η φράση «η Λ.Δ. της Κίνας καλείται να αναλάβει όλα τα δικαιώματα του μέλους στον Ο.Η.Ε., ως η μόνη νόμιμη αρχή που εκπροσωπεί την Κίνα». Σύμφωνα με τους δύο διπλωμάτες, η έλλειψη ρητής αναφοράς στην αποβολή των αντιπροσώπων του Τσιαν Κάι Σεκ θα οδηγούσε αυτόματα αφενός στην αποδοχή της Λ.Δ. της Κίνας με μεγάλη πλειοψηφία – και με επιδοκιμασία της Αμερικής – και αφετέρου στην εθελοντική απομάκρυνση της Ταϊβάν από τον οργανισμό⁷⁷⁷. Από την πλευρά του, ο Αλβανός υπουργός εξωτερικών ενημέρωσε τον Κινέζο πρέσβη στα Τίρανα για τις προσπάθειες της Τυνησίας, της Γκάνας, της Γαλλίας, της Ιταλίας, του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιαπωνίας να τροποποιήσουν το κείμενο του αλβανικού προσχεδίου ψηφίσματος. Ο πρέσβης Λιού Τζεν Χουά ευχαρίστησε τον Αλβανό υπουργό και τόνισε ότι:

«Κάθε υπαινιγμός για την ύπαρξη δύο κινεζικών κρατών αποτελεί παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις της Λ.Δ. της Κίνας»⁷⁷⁸.

⁷⁷⁵ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479, 23-25.

⁷⁷⁶ Στο ίδιο, 6-11.

⁷⁷⁷ Στο ίδιο, 14-17.

⁷⁷⁸ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479/1, 10-13.

Παράλληλα, ο πρέσβης του Πακιστάν στα Ηνωμένα Έθνη ενημέρωσε την αλβανική αντιπροσωπεία για τη συνάντηση συζήτησης που διοργάνωσε ο Σύλλογος Ειρήνης «Quacker» τον Ιούνιο του 1971 με τη συμμετοχή αντιπροσωπειών από την Ιταλία, τη Γαλλία, το Βέλγιο, την Ολλανδία, τη Γιουγκοσλαβία, το Πακιστάν, την Τυνησία, τη Σενεγάλη και από άλλες χώρες. Ο βασικός στόχος της συνάντησης – στην οποία η Αλβανία δε δέχθηκε να συμμετάσχει – ήταν η εξεύρεση μίας κοινώς αποδεκτής λύσης, έστω και προσωρινής, στο ζήτημα της Κίνας. Η θέση που επικράτησε ήταν υπέρ της άμεσης αποδοχής της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε., καθώς και της ρύθμισης του ζητήματος της Ταϊβάν στο πλαίσιο μίας σινοαμερικανικής συνεννόησης. Επίσης, τα περισσότερα κράτη κάλεσαν την Αλβανία να μη χρησιμοποιήσει επιθετικούς χαρακτηρισμούς στο σχέδιο ψηφίσματος που ετοιμαζόταν να υποβάλει στην 26^η Ολομέλεια της Γ.Σ. Ο Πακιστανός πρέσβης από πλευράς του πρότεινε στην αλβανική αντιπροσωπεία την αντικατάσταση των όρων «αποβολή», «κλίκα» και «αμερικανικός ιμπεριαλισμός» με τις λέξεις «αποκλεισμός» και «Η.Π.Α.»⁷⁷⁹.

Επίσης, τον Αύγουστο ο Γάλλος εκπρόσωπος της Γραμματείας της Γ.Σ., Ντε Μπράνς, ζήτησε από τον Αλβανό διπλωμάτη, Πετράκη Πογιάνι, την αφαίρεση από το σχέδιο ψηφίσματος της έκφρασης *«αποβολή των αντιπροσώπων του Τσιάν Κάι Σέκ»*. Ο Πογιάνι απέρριψε κατηγορηματικά το αίτημα, τονίζοντας ότι:

*«Δεν πρόκειται να αναιρέσουμε τίποτα από το κείμενο, επειδή το συγκεκριμένο ζήτημα αποτελεί για εμάς θέμα αρχής»*⁷⁸⁰.

Η στάση της αλβανικής διπλωματίας συνέπιπτε με τις επιθυμίες του Πεκίνου να χρησιμοποιήσει το συγκεκριμένο ζήτημα ως μέσο ιδεολογικής και πολιτικής πίεσης απέναντι στις Η.Π.Α., καθώς και ως μηχανισμό πολιτικής επιρροής στις χώρες του Τρίτου Κόσμου. Στις 29 Αυγούστου ο Κινέζος πρωθυπουργός ευχαρίστησε θερμά τον Αλβανό πρέσβη στο Πεκίνο για τη βασισμένη σε αρχές πολιτική της Αλβανίας και, συγκεκριμένα, για την κατηγορηματική απόρριψη υπαινιγμών που οδηγούσαν εμπράκτως στην ύπαρξη δύο κινεζικών κρατών στον Ο.Η.Ε. Μάλιστα, αναφερόμενος

⁷⁷⁹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479, 27-37.

⁷⁸⁰ Στο ίδιο, 71-72.

στον στόχο της πολιτικής αντιπαράθεσης που προωθούσε η Αλβανία στα Ηνωμένα Έθνη, ο Τσου Εν Λάι δήλωσε χαρακτηριστικά:

«Φέτος στον Ο.Η.Ε. θα πραγματοποιηθεί μία μεγάλη φάρσα...και ο διεθνιστικός σκηνοθέτης θα είστε ακριβώς εσείς. Για αυτό σας ευχαριστούμε θερμά»⁷⁸¹.

7.6.3 Ο αγώνας της Αλβανίας και των υποστηρικτών στο Προεδρείο της Γενικής Συνέλευσης

Η ανάληψη πρωτοβουλίας από την Αλβανία έτυχε θερμής υποδοχής από χώρες όπως το Πακιστάν, η Ρουμανία, η Γιουγκοσλαβία, η Λ.Δ. του Κονγκό, το Ιράκ, η Μαδαγασκάρη, οι οποίες υποσχέθηκαν την ανεπιφύλακτη υποστήριξή τους⁷⁸².

Η πρώτη συνάντηση της ομάδας των κρατών που υποστήριζαν την πρωτοβουλία της Αλβανίας έλαβε χώρα στις 7 Ιουλίου στο κτίριο της αλβανικής αντιπροσωπείας στη Νέα Υόρκη. Η Αλβανία και τα υπόλοιπα κράτη συμφώνησαν στην αναγκαιότητα της έγκαιρης συμπερίληψης του ζητήματος στην Η.Δ.⁷⁸³. Ως αποτέλεσμα, η Αλβανία μαζί με την Αλγερία, την Κούβα, τη Γουινέα, το Ιράκ, το Μάλι, τη Μαυριτανία, τη Λ.Δ. της Υεμένης, τη Λ.Δ. του Κονγκό, τη Ρουμανία, τη Σομαλία, το Σουδάν, τη Συρία, την Ενωμένη Δημοκρατία της Τανζανίας, την Υεμένη, τη Γιουγκοσλαβία και τη Ζάμπια ζήτησαν στις 15 Ιουλίου τη συμπερίληψη του θέματος της Κίνας στην Η.Δ., ως ζήτημα επείγοντος χαρακτήρα⁷⁸⁴. Επίσης, κατατέθηκαν η Αιτιολογική Αίτηση και το σχέδιο ψηφίσματος, τα οποία απαιτούσαν αφενός την αποκατάσταση των δικαιωμάτων της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε. και τη λήψη της μόνιμης θέσης στο Σ.Α., αφετέρου την

⁷⁸¹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 148, 45-46.

⁷⁸² ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479, 81-82.

⁷⁸³ Στο ίδιο, 45-48.

⁷⁸⁴ Βλέπε στο Παράρτημα το ζήτημα 9 «Αίτημα της Αλβανίας και άλλων 16 χωρών για τη συμπερίληψη του ζητήματος της Κίνας στην Ημερήσια Διάταξη της 26ης Ολομέλειας της Γ.Σ. του Ο.Η.Ε. το 1971».

αποβολή των αντιπροσώπων του Τσιάν Κάι Σεκ από τον οργανισμό⁷⁸⁵. Έναν μήνα αργότερα η Ουάσινγκτον απάντησε στην αλβανική πρωτοβουλία απαιτώντας τη συμπερίληψη του ζητήματος στην Η.Δ. υπό τον τίτλο «Η εκπροσώπηση της Κίνας στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών»⁷⁸⁶.

Τον Σεπτέμβριο οι χώρες που υποστήριζαν την πρωτοβουλία της Αλβανίας αποφάσισαν την ίδρυση μίας ομάδας εργασίας, αποτελούμενης από την Αλβανία, το Πακιστάν, τη Ρουμανία, την Αλγερία, τη Συρία και τη Σομαλία. Το έργο της συγκεκριμένης ομάδας ήταν η λεπτομερής μελέτη όλων των διαστάσεων του διαδικαστικού αγώνα. Επίσης, στις 20 Αυγούστου με επίσημη δήλωση στην οποία προέβη η κινεζική κυβέρνηση εγκρίθηκε η πρόταση της Αλβανίας περί ενημέρωσης των κρατών-μελών για τις θέσεις του Πεκίνου στο ζήτημα της Κίνας. Σύμφωνα με τους Αλβανούς, η συγκεκριμένη ενέργεια είχε ως στόχο την ανάσχεση της προπαγανδιστικής επιρροής των Η.Π.Α. στα κράτη-μέλη⁷⁸⁷.

Προσχέδιο δράσεων του αλβανικού υπουργείου εξωτερικών στις 13 Σεπτεμβρίου περιέγραφε τα πιθανά βήματα που έπρεπε να ακολουθήσει η αλβανική διπλωματία στα Ηνωμένα Έθνη, αναφορικά με το ζήτημα της Κίνας. Συγκεκριμένα, επισημαίνονταν τουλάχιστον τέσσερις ενδεχόμενες διαδικαστικές συγκυρίες. Πρώτον, στη Γενική Επιτροπή η Αλβανία θα αντιτασσόταν στη συμπερίληψη της αμερικανικής πρότασης στην Η.Δ., καθώς και σε πιθανό αίτημα «ενοποίησης» της αμερικανικής και της αλβανικής πρότασης σε ενιαίο ζήτημα υπό κοινό τίτλο. Δεύτερον, η αλβανική αντιπροσωπεία θα προσπαθούσε να εμποδίσει τις Η.Π.Α., ώστε το αμερικανικό σχέδιο ψηφίσματος να μην αποκτήσει προτεραιότητα επί του αλβανικού στη συζήτηση και την ψηφοφορία.

Τρίτον, εάν το σχέδιο ψηφίσματος των Η.Π.Α. αποκτούσε προτεραιότητα, τότε η Αλβανία θα επικαλούταν το άρθρο 18 του Χάρτη, αναφορικά με την εφαρμογή των 2/3

⁷⁸⁵ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479/1, 70. Επίσης, βλέπε στο Παράρτημα το ζήτημα 10 «Αιτιολογική έκθεση και σχέδιο ψηφίσματος της Αλβανίας και άλλων 22 χωρών περί του ζητήματος της Κίνας στο πλαίσιο της 26^{ης} Ολομέλειας της Γ.Σ. του Ο.Η.Ε. το 1971».

⁷⁸⁶ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479/1, 60-64.

⁷⁸⁷ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479, 108-109, 111.

των ψήφων επί του αμερικανικού σχεδίου ψηφίσματος. Ο βασικός λόγος της επίκλησης του συγκεκριμένου άρθρου – σύμφωνα με τους Αλβανούς – θα ήταν η εδαφική απόσχιση της Ταϊβάν από το κράτος της Κίνας, την οποία διεκδικούσε η πρόταση της Αμερικής. Σε περίπτωση τροποποίησης του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος και υιοθέτησης ξεχωριστής ψηφοφορίας, τότε η Αλβανία θα αντιτασσόταν σθεναρά σε αυτήν την προσπάθεια, η οποία νομιμοποιούσε την ύπαρξη δύο κινεζικών κρατών στα Ηνωμένα Έθνη. Εάν η αλβανική πρόταση αποκτούσε προτεραιότητα επί της αμερικανικής, όμως αποτύχαινε, εν τέλει, να υιοθετηθεί από τη Γ.Σ., τότε οι Αλβανοί θα απαιτούσαν πάλι την εφαρμογή των 2/3 επί του αμερικανικού σχεδίου ψηφίσματος, δυσκολεύοντας την υιοθέτηση του τελευταίου.

Τέταρτον, σε περίπτωση που το αλβανικό σχέδιο ψηφίσματος αποκτούσε προτεραιότητα επί του αμερικανικού και υιοθετούνταν από τη Γ.Σ., τότε υπήρχε η πιθανότητα της εθελοντικής αποχώρησης των αντιπροσώπων της Ταϊβάν από τη θέση τους στον Ο.Η.Ε. πριν από την ψηφοφορία. Σε ένα τέτοιο σενάριο η Αλβανία θα επέμενε μέχρι τέλους στη συνολική ψηφοφορία του δικού της σχεδίου ψηφίσματος, συμπεριλαμβανομένης της αποβολής των αντιπροσώπων του Τσιάν Κάι Σεκ από τον οργανισμό⁷⁸⁸.

Αρχικά, οι προσπάθειες της αλβανικής αντιπροσωπείας – και των υπολοίπων κρατών που υποστήριζαν την πρωτοβουλία – συγκεντρώθηκαν στο Προεδρείο της Γ.Σ., ώστε το αμερικανικό σχέδιο ψηφίσματος να μην αποκτούσε προτεραιότητα επί του αλβανικού. Επίσης, οι Αλβανοί προσπάθησαν να παραμείνει αναλλοίωτο το κείμενο του δικού τους σχεδίου ψηφίσματος και να ψηφιστεί στο σύνολό του⁷⁸⁹.

Η Αλβανία πρότεινε στα κράτη που προωθούσαν το ζήτημα της Κίνας να λάβουν τον λόγο στο Προεδρείο και να υποστηρίξουν την αλβανική πρόταση περί της απόκτησης προτεραιότητας, καθώς επίσης να απορρίψουν τις θέσεις των Η.Π.Α. Επιπλέον, ο Αλβανός αντιπρόσωπος ζήτησε από τον πρέσβη της Ζάμπιας – ως μέλος του Προεδρείου – να μεσολαβήσει υπέρ της υιοθέτησης της αλβανικής πρότασης⁷⁹⁰.

⁷⁸⁸ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479/1, 60-64.

⁷⁸⁹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479, 99.

⁷⁹⁰ Στο ίδιο, 129-133.

Πράγματι, οι Αμερικανοί ζήτησαν στο Προεδρείο την ένωση της δικής τους πρότασης με εκείνη των Αλβανών σε ένα κοινό σχέδιο ψηφίσματος και υπό ενιαίο τίτλο. Όμως, μετά από έντονη συζήτηση που ακολούθησε, η αμερικανική πρόταση απορρίφθηκε στις 22 Σεπτεμβρίου⁷⁹¹.

Η προσωρινή Η.Δ. που εγκρίθηκε από το Προεδρείο συμπεριελάμβανε, μεταξύ άλλων, το θέμα με αριθμό 101 και τίτλο «*Η αποκατάσταση των νόμιμων δικαιωμάτων της Α.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε.*», ως πρόταση της Αλβανίας, καθώς και το θέμα με αριθμό 105 «*Η εκπροσώπηση της Κίνας στον Ο.Η.Ε.*», ως πρόταση των Η.Π.Α. Η έγκριση της αλβανικής πρότασης έλαβε μεγαλύτερη πλειοψηφία από την πρόταση των Η.Π.Α.. Συγκεκριμένα, έλαβε 17 ψήφους υπέρ, 9 κατά και 4 λευκά, σε σύγκριση με τις 11 ψήφους υπέρ, 9 κατά και 4 λευκά της αμερικανικής πρότασης. Επίσης, η πρόταση των Η.Π.Α. για την υποβολή ενός κοινού αμερικανοαλβανικού σχεδίου ψηφίσματος καταψηφίστηκε, λαμβάνοντας 9 ψήφους υπέρ, 12 κατά και 3 λευκά. Κατά τη συγκεκριμένη αναμέτρηση η Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο ευθυγραμμίστηκαν με την αλβανικές θέσεις⁷⁹².

Η αποτυχία ενός ενιαίου σχεδίου ψηφίσματος και η έγκριση δύο ξεχωριστών σημείων στην προσωρινή Η.Δ. αποτέλεσαν την πρώτη νίκη της Αλβανίας και των υπολοίπων χωρών στην 26^η Ολομέλεια⁷⁹³. Την ίδια άποψη είχε και ο Αμερικανός Σύμβουλος της Εθνικής Ασφαλείας, Χένρι Κίσινγκερ, ο οποίος υποστήριξε ότι η απόκτηση προτεραιότητας συζήτησης έναντι του αμερικανικού σχεδίου ψηφίσματος, αποτέλεσε τη σημαντικότερη διαδικαστική νίκη της αλβανικής αντιπροσωπείας⁷⁹⁴.

⁷⁹¹ Στο ίδιο, 134-136.

⁷⁹² ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479/1, 274-275.

⁷⁹³ Στο ίδιο.

⁷⁹⁴ Henry Kissinger, *The White House Years, 1968-1972* (Boston: Little, Brown and Company, 1979), 770-774.

7.6.4 Η σινοαμερικανική προσέγγιση και το ζήτημα της Κίνας

Εκτός από τον στόχο της τελικής επίλυσης του ζητήματος, η αλβανική διπλωματία αποσκοπούσε στην ανοιχτή πολιτική αντιπαράθεση με την Ουάσινγκτον. Στις 16 Σεπτεμβρίου ο τέως πρόεδρος της Γ.Σ., Εντβάρντ Χάμπρο, ρώτησε με απορία τον Αλβανό αντιπρόσωπο, Σαμί Μπραχόλλι, γιατί η Αλβανία δεν περιοριζόταν στην Επιτροπή των Διαπιστευτηρίων, εφόσον η σύνθεση της τελευταίας ευνοούσε την αποδοχή της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε. Ο Μπραχόλλι απάντησε ότι η προώθηση του ζητήματος της Κίνας στη Γενική Συνέλευση, και όχι σε κάποιο άλλο όργανο του Ο.Η.Ε., είχε σχέση με τον αγώνα της Αλβανίας και των άλλων χωρών για την εύρεση μίας πολιτικής λύσης στο συγκεκριμένο ζήτημα⁷⁹⁵.

Η επιμονή των Αλβανών στην άμεση πολιτική αντιπαράθεση με τις Η.Π.Α. ερχόταν σε σύγκρουση με την σινοαμερικανική προσέγγιση εκείνην την περίοδο. Στις 22 Σεπτεμβρίου ο εκπρόσωπος της κινεζικής πρεσβείας στα Τίρανα, Λι Σιάο Λι, ζήτησε από τον Αλβανό υπουργό εξωτερικών να μην επικαλείται το άρθρο 18 του Χάρτη στη ψηφοφορία του αμερικανικού σχεδίου ψηφίσματος⁷⁹⁶. Επίσης, στις 20 Οκτωβρίου ο πρέσβης της Σουηδίας στα Ηνωμένα Έθνη είχε ρωτήσει με απορία τον Αλβανό αντιπρόσωπο, γιατί το Πεκίνο παρέμενε αδρανές και δεν παρενέβαινε και εκείνο στις κυβερνήσεις των κρατών, ώστε να λάβει ευρεία υποστήριξη στο ζήτημα της Κίνας⁷⁹⁷. Τόσο το αίτημα του Κινέζου, όσο και η απορία του Σουηδού φανέρωναν την αποστασιοποίηση των Αλβανών από τις σινοαμερικανικές επαφές.

Από την άλλη, η διεύρυνση των σινοαμερικανικών επαφών στα τέλη της δεκαετίας του 1960 έδινε την εντύπωση μίας πιθανής υποχώρησης της αμερικανικής διπλωματίας στο ζήτημα της αποκατάστασης των δικαιωμάτων της Κίνας στον Ο.Η.Ε., σε αντίθεση

⁷⁹⁵ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. /479, 113-116. Επίσης, η αμερικανική εφημερίδα *New York Times*, αναγνωρίζοντας αυτήν την αντιπαλότητα, έγραφε στις 26 Σεπτεμβρίου: «Οι Αλβανοί, οι οποίοι ηγούνται της εκστρατείας του Πεκίνου στη Γ.Σ., έχουν αποφασίσει...να είναι σε ανταγωνισμό με τους Αμερικανούς και να τους επιτίθενται σε κάθε στιγμή και περίπτωση». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 697, 77.

⁷⁹⁶ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 149, 68-70.

⁷⁹⁷ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479, 176.

με την έως τότε αρνητική στάση της Ουάσινγκτον⁷⁹⁸. Η αλβανική διπλωματία αντιλήφθηκε την αλλαγή στη στάση της Αμερικής από την δήλωση του Αμερικανού υπουργού εξωτερικών, στις 2 Αυγούστου, ότι δέσμευση των Η.Π.Α. αποτελεί ο σεβασμός της απόφασης της πλειοψηφίας στη Γ.Σ.⁷⁹⁹. Επιπρόσθετα, η σινοαμερικανική προσέγγιση αφορούσε κυρίως τις στρατιωτικές και οικονομικές σχέσεις που είχαν αναπτύξει οι Η.Π.Α. με τη Ταϊβάν, παρά μία άμεση επίλυση του ζητήματος της Κίνας στον Ο.Η.Ε.⁸⁰⁰.

Αντίθετα, ο υπεύθυνος της διεύθυνσης της Άπω Ανατολής στο γαλλικό υπουργείο εξωτερικών δήλωσε στον Αλβανό πρέσβη στο Παρίσι ότι είναι ακόμα νωρίς για στροφή 180 μοιρών στην αμερικανική πολιτική, αναφορικά με το θέμα της Κίνας. Ο Γάλλος διπλωμάτης πρόσθεσε ότι η αποδοχή της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε. και ταυτόχρονα η αποβολή της Ταϊβάν από τον οργανισμό είναι πιθανό να συμβούν μόνο από το 1972 και μετά⁸⁰¹. Παρόμοια γνώμη είχε ο πρέσβης της Ρουμανίας στην Ουνέσκο σε συνομιλία που είχε τον Σεπτέμβριο με τον Κινέζο πρέσβη στο Παρίσι. Ο πρώτος είχε δηλώσει ότι η πιθανότητα να γίνει η Λ.Δ. της Κίνας δεκτή στον Ο.Η.Ε. πριν από το 1972 ήταν ελάχιστη. Ο Κινέζος συνομιλητής συμφώνησε απολύτως και υπογράμμισε ότι:

«Η Αμερική δεν μπορεί να πραγματοποιήσει άμεσα μία τέτοιου είδους στροφή, εξαιτίας των πολλών δεσμεύσεων που έχει στην Ασία· γι' αυτόν τον λόγο, η αποδοχή της Κίνας στον Ο.Η.Ε. φέτος μοιάζει να είναι ένα αβέβαιο και πολύ δύσκολο σενάριο»⁸⁰².

Στις 25 Σεπτεμβρίου 1971 έναν μήνα πριν την έγκριση του αλβανικού ψηφίσματος, ο Ενβέρ Χότζα εξέφρασε τη βεβαιότητά του ότι το αλβανικό σχέδιο ψηφίσματος θα

⁷⁹⁸ Στο ίδιο, 59-60, 62.

⁷⁹⁹ Στο ίδιο, 64-65.

⁸⁰⁰ Όπως υποστήριξε τον Αύγουστο ο Γάλλος εκπρόσωπος στη Γραμματεία της Γ.Σ.: «Στις σινοαμερικανικές σχέσεις το θέμα της Κίνας στον Ο.Η.Ε. αποτελεί ζήτημα δευτερεύουσας σημασίας και για τις δύο πλευρές. Για εσωτερικούς και εξωτερικούς λόγους αυτή τη στιγμή οι Η.Π.Α. οφείλουν να εφαρμόζουν την πολιτική των “δύο κινεζικών κρατών”. Από την άλλη, μία πιθανή αποτυχία της συγκεκριμένης πολιτικής δε θα αποτελέσει σοβαρή απώλεια για την Αμερική, η οποία θα ξέρει πως να δικαιολογηθεί». Στο ίδιο, 91.

⁸⁰¹ Στο ίδιο, 100-104.

⁸⁰² Στο ίδιο, 120-124.

αποτύχαινε στην τρέχουσα Ολομέλεια⁸⁰³. Επιπλέον, ο Κινέζος πρωθυπουργός είχε δηλώσει στον Κίσινγκερ – κατά τις μυστικές επισκέψεις του τελευταίου στο Πεκίνο – ότι η «αποδοχή» της Κίνας στον Ο.Η.Ε. δεν αποτελούσε επείγον ζήτημα, καθώς η χώρα του είχε συνηθίσει να είναι εκτός των Ηνωμένων Εθνών για περίπου 21 χρόνια⁸⁰⁴.

Αν και η αλβανική ηγεσία ήταν ενήμερη για τη βελτίωση του κλίματος ανάμεσα στο Πεκίνο και την Ουάσινγκτον⁸⁰⁵, καθώς και για τις επισκέψεις του Κίσινγκερ στην Κίνα, οι Αλβανοί δεν ανταποκρίθηκαν θετικά στη νέα συγκυρία⁸⁰⁶.

⁸⁰³ Enver Hoxha, *Ditar për çështjet ndërkombëtare, 1970-1971* [Ημερολόγιο διεθνών θεμάτων, 1970-1971], vëllimi 6 [τόμος 6] (Tiranë: Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë, 1983), 455.

⁸⁰⁴ United States of America, The White House, “My Talks with Chou En-lai,” *My Talks with Chou En-lai*, Washington: 14 July 1971, Approved For Released, 23 July 2010, (<https://www.cia.gov/library/readingroom/document/loc-hak-467-5-1-7>): 13.

⁸⁰⁵ Στη συνομιλία που είχε στις 6 Σεπτεμβρίου 1967 ο Σωκράτ Πλάκα, μέλος της αλβανικής αντιπροσωπείας στη Νέα Υόρκη, με τον πρόεδρο της Ρουμανίας στα Ηνωμένα Έθνη, Γκεώργκε Ντιακονέσκου, θίχτηκε το ζήτημα ύπαρξης μυστικών διπλωματικών επαφών ανάμεσα στην Κίνα και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής. Σύμφωνα με ραδιοτηλεγράφημα του Πλάκα προς το αλβανικό υπουργείο εξωτερικών: «Ο Ρουμάνος πρόεδρος υποστήριξε ότι στο κοντινό μέλλον η Κίνα θα εισέλθει στον Ο.Η.Ε. Οι Αμερικανοί αντιλαμβάνονται το γεγονός ότι η άφιξη της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη πρέπει να συνοδεύεται από αλλαγή στην αμερικανική πολιτική και εκείνοι προετοιμάζονται για τη συγκεκριμένη στροφή. Σε αυτό το σημείο πρόσθεσε ότι κατά την τρέχουσα περίοδο αναπτύσσονται διμερείς επαφές ανάμεσα στους Κινέζους και τους Αμερικανούς, έχοντας υπόψιν του άλλες συναντήσεις, εκτός από αυτές στη Βαρσοβία, τις οποίες δεν προσδιόρισε συγκεκριμένα. Επίσης, υποστήριξε ότι το ζήτημα του Τσιαν Κάι Σεκ δεν αποτελούσε σημαντικό εμπόδιο για τους Αμερικανούς, οι οποίοι είναι πρόθυμοι να θυσιάσουν αυτό το ζήτημα μπροστά στις σημαντικές σχέσεις τους με την Κίνα. Οι Αμερικανοί δεν επιθυμούν πόλεμο με την Κίνα και το επανέλαβε αυτό, τονίζοντας χαρακτηριστικά “αυτό σας το διαβεβαιώνω”». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1967, φ. Β/VI-1-αρ. 358, 32-39. Επίσης, βλέπε Enver Hoxha, *Ditar për çështjet ndërkombëtare, 1968-1969* [Ημερολόγιο διεθνών θεμάτων, 1968-1969], vëllimi 5 [τόμος 5] (Tiranë: Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë, 1982), 394-398.

⁸⁰⁶ Στις συνομιλίες που είχε με τον Αμερικανό πρόεδρο Νίξον στις 28 Φεβρουαρίου 1972 ο Κινέζος πρωθυπουργός, Τσου Εν Λάι, επεσήμανε μεταξύ άλλων τη διαφωνία της αλβανικής ηγεσίας με την επίσκεψη του Νίξον στο Πεκίνο, καθώς και τη σύγκλιση της Κίνας με τις Η.Π.Α. και την Ε.Σ.Σ.Δ.: «Καταλαβαίνετε και γνωρίζετε ότι η Αλβανία εναντιώθηκε στην επίσκεψη του Κοσίγκιν, καθώς και στη δικιά σας. Εκείνοι (οι Αλβανοί) μάς θέλουν απομονωμένους, αλλά ταυτόχρονα έχουν την πεποίθηση ότι είμαστε μεγάλη δύναμη...». United States of America, The White House, “Memorandum of Conversation,” Washington: 28 Feb 1972, Approved For Released, 7 September 2004, (http://nsarchive.gwu.edu/nsa/publications/DOC_readers/kissinger/nixzhou/17-01.htm): 7.

7.6.5 Το ζήτημα της Κίνας στη Γενική Συνέλευση: Έγκριση του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος

Μετά την επιτυχία στο Προεδρείο, η αλβανική αντιπροσωπεία ζήτησε στη Γ.Σ. ονομαστική ψηφοφορία επί της Η.Δ.⁸⁰⁷. Οι Αλβανοί αντέδρασαν όταν ο πρόεδρος της Γ.Σ. προσπάθησε να εγκρίνει χωρίς συζήτηση και ψηφοφορία την Η.Δ., η οποία εγκρίθηκε τελικά μέσω ονομαστικής ψηφοφορίας και έπειτα από έντονη συζήτηση⁸⁰⁸.

Στη συνέχεια, σύμφωνα με τους Αλβανούς, οι Αμερικανοί είχαν συνεννοηθεί με τη Γραμματεία, ώστε η εγγραφή των ομιλητών στην έναρξη της Ολομέλειας να γίνει σε έναν ενιαίο κατάλογο και υπό τον κοινό τίτλο «*Ζήτημα της Κίνας*». Αμέσως, οι Αλβανοί διπλωμάτες ζήτησαν τη διαφοροποίηση των ομιλητών σύμφωνα με τη φύση του ζητήματος, παρατήρηση η οποία έγινε δεκτή από τη Γραμματεία. Όταν στις 18 Οκτωβρίου ξεκίνησε η συζήτηση περί της «αποδοχής» του Πεκίνου, οι Η.Π.Α. δεν επανέλαβαν το αίτημα της ένωσης στην τελική Η.Δ. του αλβανικού και του αμερικανικού ζητήματος της Κίνας⁸⁰⁹.

Ο Αλβανός υπουργός εξωτερικών και επικεφαλής της αλβανικής αποστολής στην 26^η Ολομέλεια, Νέστι Νάσε – ο οποίος ήταν και ο πρώτος ομιλητής – παρουσίασε το σχέδιο ψηφίσματος της Αλβανίας και των υπολοίπων χωρών. Το σχέδιο ψηφίσματος κυκλοφόρησε υπό τον κωδικό «A/L. 630» και ζητούσε την αποκατάσταση όλων των δικαιωμάτων της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε., την αναγνώρισή της ως μόνιμου μέλους του Συμβουλίου Ασφαλείας, καθώς και την αποβολή των αντιπροσώπων του Τσιάν Κάι Σεκ από τον Ο.Η.Ε. και όλους τους συνδεδεμένους οργανισμούς⁸¹⁰.

Μετά από τον εκπρόσωπο της Αλβανίας και εκείνου της Αλγερίας, τον λόγο πήρε ο Αμερικανός αντιπρόσωπος στον Ο.Η.Ε., Τζορτζ Μπους, ο οποίος παρουσίασε δύο

⁸⁰⁷ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479, 138-140.

⁸⁰⁸ Στο ίδιο.

⁸⁰⁹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479/1, 276-277.

⁸¹⁰ Στο ίδιο.

σχέδια ψηφισμάτων. Με το πρώτο, «Α/Λ. 632», υποστήριζε ότι η αποβολή της Ταϊβάν από τη θέση της στα Ηνωμένα Έθνη αποτελεί σημαντικό ζήτημα, σύμφωνα με το άρθρο 18 του Χάρτη. Με το δεύτερο σχέδιο ψηφίσματος, «Α/Λ. 633», αναφερόταν στη «διπλή εκπροσώπηση της Κίνας στον Ο.Η.Ε.» και επεσήμαινε, αφενός την αποδοχή της Α.Δ. της Κίνας ως μέλους των Ηνωμένων Εθνών, συμπεριλαμβανομένης της μόνιμης θέσης στο Σ.Α., αφετέρου την παραμονή της Ταϊβάν ως απλό μέλος του οργανισμού⁸¹¹. Στην ομιλία του από το βήμα της Γ.Σ., ο Μπους έδωσε βάρος στη σημασία της «διπλής εκπροσώπησης» της Κίνας και της Ταϊβάν:

«Πλέον ήρθε η στιγμή, ώστε η Α.Δ. της Κίνας να λάβει τη θέση της στα Ηνωμένα Έθνη, συμπεριλαμβανομένης της θέσης στο Συμβούλιο Ασφαλείας ως μόνιμο μέλος. Η εξέλιξη αυτή έχει μεγάλη και ιστορική σημασία, καθώς δεν συνιστά πια ένα εκκρεμές ζήτημα στη Γενική Συνέλευση...Η Δημοκρατία της Κίνας (Ταϊβάν) δεν πρέπει να αποβληθεί ή να στερηθεί της θέσης της ως μέλος των Ηνωμένων Εθνών...Είναι σημαντικό να διευκρινίζεται σε όλα τα κράτη-μέλη σε αυτή την αίθουσα ότι σε περίπτωση υιοθέτησης του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος υπό την παρούσα μορφή σύνταξης ο συγκεκριμένος λαός θα στερηθεί της μόνιμης μορφής εκπροσώπησης στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών»⁸¹².

Οι Αμερικανοί προτιμούσαν να έχουν το ζήτημα της Κίνας ως διπλωματικό χαρτί στα χέρια τους, στο πλαίσιο των προγραμματισμένων συνομιλιών ανάμεσα στους ηγέτες των δύο κρατών. Η επιθυμία των Η.Π.Α. να εφαρμόσουν διμερή διπλωματία στη διευθέτηση του ζητήματος της Κίνας διέφερε από την προτίμηση των Αλβανών προς την πολυμερή διπλωματία.

Κατά τη Γενική Συζήτηση, ο αντιπρόσωπος της Σαουδικής Αραβίας, Ζαμίλ Μουράντ Μπαρούντι, υπέβαλε προτάσεις για την τροποποίηση του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος, οι οποίες κυκλοφόρησαν υπό τον κωδικό «Α/Λ. 637». Οι προτάσεις του Μπαρούντι – ειδικά το τρίτο σημείο – τροποποιούσαν το κείμενο του αλβανικού

⁸¹¹ Στο ίδιο.

⁸¹² ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479, 248-249. Επίσης, βλέπε στο Παράρτημα το ζήτημα 11 «Δήλωση του Τζορτζ Μπους, αμερικανού αντιπροσώπου στα Ηνωμένα Έθνη, για το ζήτημα της Κίνας στο πλαίσιο της 26^{ης} Ολομέλειας της Γ.Σ. του Ο.Η.Ε. το 1971».

σχεδίου ψηφίσματος στην κατεύθυνση της «διπλής εκπροσώπησης» του αμερικανικού «A/L. 633»⁸¹³.

Το κείμενο του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος «A/L. 630»:

«Η Γενική Συνέλευση

Έχοντας υπόψη τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών,

Θεωρώντας ότι η αποκατάσταση των νομίμων δικαιωμάτων της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας είναι ουσιώδης τόσο για την προστασία του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών ως προς το σκοπό, στον οποίον τα Ηνωμένα Έθνη πρέπει να λειτουργούν βάσει του Χάρτη,

Αναγνωρίζοντας ότι οι εκπρόσωποι της Κυβέρνησης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας είναι οι μόνοι νόμιμοι εκπρόσωποι της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη, και ότι η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας αποτελεί ένα από τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας,

Αποφασίζει να αποκαταστήσει όλα τα δικαιώματα της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας και να αναγνωρίσει τους εκπροσώπους της Κυβέρνησής της ως τους μόνους νόμιμους εκπροσώπους της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη, και να αποβάλει άμεσα τους εκπροσώπους του Τσιάν Κάι-Σεκ από τη θέση που καταλαμβάνουν παράνομα στα Ηνωμένα Έθνη, καθώς και σε όλους τους συνδεδεμένους οργανισμούς»⁸¹⁴.

Το κείμενο του πρώτου αμερικανικού σχεδίου ψηφίσματος «A/L. 632»:

«Η Γενική Συνέλευση,

Υπενθυμίζοντας τις διατάξεις του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών,

⁸¹³ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479/1, 278-279.

⁸¹⁴ John Kuo-Chang Wang. "United Nations Voting on Chinese Representation: An Analysis of General Assembly Roll-Calls, 1950-1971," PhD diss, University of Oklahoma: Norman, Oklahoma, 1977, 170.

Αποφασίζει ότι οποιαδήποτε πρόταση στη Γενική Συνέλευση, η οποία θα είχε ως αποτέλεσμα τη στέρηση από τη Δημοκρατία της Κίνας να εκπροσωπηθεί στα Ηνωμένα Έθνη, αποτελεί σημαντικό ζήτημα, σύμφωνα με το άρθρο 18 του Χάρτη»⁸¹⁵.

Το κείμενο του δεύτερου αμερικανικού σχεδίου ψηφίσματος «A/L. 633»:

«Η Γενική Συνέλευση,

Εκτιμώντας τις θεμελιώδεις αλλαγές που έχουν συμβεί στην Κίνα, από την ίδρυση των Ηνωμένων Εθνών μέχρι σήμερα,

Λαμβάνοντας υπόψη την τρέχουσα κατάσταση και το γεγονός ότι η Δημοκρατία της Κίνας εκπροσωπείται συνέχεια ως μέλος των Ηνωμένων Εθνών από το 1945,

Υπενθυμίζοντας ότι το άρθρο 1, παράγραφος 4, του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών καθιερώνει τα Ηνωμένα Έθνη, ως κέντρο για την εναρμόνιση των ενεργειών των εθνών,

Πιστεύοντας ότι μία δίκαιη λύση σε αυτό το πρόβλημα πρέπει να αναζητηθεί στο πλαίσιο των προαναφερθεισών εκτιμήσεων και χωρίς προκαταλήψεις απέναντι στην ενδεχόμενη διευθέτηση των σχετικών αντιπαρατιθεμένων αξιώσεων, διά τούτων,

1. επιβεβαιώνει το δικαίωμα εκπροσώπησης της Λ.Δ. της Κίνας και συνιστά την αποκατάσταση της θέσης της, ως ένα από τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας·

2. επιβεβαιώνει τη συνέχιση του δικαιώματος εκπροσώπησης της Δημοκρατίας της Κίνας·

3. συνιστά σε όλα τα όργανα και τους ειδικευμένους οργανισμούς των Ηνωμένων Εθνών να λαμβάνουν υπόψη τις διατάξεις του παρόντος ψηφίσματος για τη διευθέτηση του ζητήματος της κινεζικής εκπροσώπησης»⁸¹⁶.

Σύμφωνα με τον Κίσινγκερ, η πολιτική της «διπλής εκπροσώπησης», που αποφάσισε να εφαρμόσει η Ουάσινγκτον, ήταν συνέπεια τουλάχιστον δύο σημαντικών

⁸¹⁵ Στο ίδιο, 171.

⁸¹⁶ Στο ίδιο, 171-172.

παραγόντων. Πρώτον, τα περισσότερα κράτη-μέλη των Ηνωμένων Εθνών πίστευαν ότι η παραμονή της Λ.Δ. της Κίνας εκτός του οργανισμού έπρεπε να πάψει να υφίσταται. Ακόμα και οι στενοί σύμμαχοι των Η.Π.Α., όπως η Γαλλία, ο Καναδάς και η Ιταλία είχαν ενστερνιστεί τις θέσεις του Πεκίνου⁸¹⁷. Κατά αυτόν τον τρόπο, το άνοιγμα της Ουάσινγκτον προς το Πεκίνο το 1971 λειτούργησε υπέρ του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος – εν αγνοία των Αμερικανών – επειδή τα περισσότερα κράτη επιθυμούσαν καλές σχέσεις με την Κίνα⁸¹⁸. Δεύτερον, η πολιτική «διπλής εκπροσώπησης» οφειλόταν στη διαφοροποίηση απόψεων ανάμεσα στο Στέιτ Ντιπάρτμεντ, από τη μία, και το Συμβούλιο Εθνικής Ασφάλειας, από την άλλη. Η συγκεκριμένη πολιτική αποτελούσε κατεξοχήν πρόταση του Στέιτ Ντιπάρτμεντ και ειδικά του υπουργού εξωτερικών, Γουίλιαμ Ρότζερς⁸¹⁹, ενώ ο Αμερικανός πρόεδρος μαζί με τον Κίσινγκερ υποστήριζαν μία άμεση και χωρίς αντίδραση ήττα απέναντι στο αλβανικό σχέδιο ψηφίσματος⁸²⁰. Ο Ρότζερς επιθυμούσε την αναβολή της «αποδοχής» του Πεκίνου στον Ο.Η.Ε. για τουλάχιστον ένα ή δύο χρόνια. Επιπλέον, η απάντηση του Κινέζου πρωθυπουργού στον Κίσινγκερ, τον Ιούλιο του 1971, ότι η Κίνα δε βιάζεται να μπει στον Ο.Η.Ε. και ότι το συγκεκριμένο ζήτημα ήταν δευτερεύουσας σημασίας στις sinoαμερικανικές επαφές⁸²¹,

⁸¹⁷ Robert F. Gorman, *Great Debates at the United Nations. An Encyclopedia of Fifty Key Issues, 1945-2000* (Westport, Connecticut: Greenwood Press, 2001), 111.

⁸¹⁸ Kissinger, *The White*, 770-774.

⁸¹⁹ Robert S. Ross, *Negotiating Cooperation. The United States and China, 1969-1989* (Stanford, California: Stanford University Press, 1995), 42-43.

⁸²⁰ Eric J. Ladley, *Balancing Act. How Nixon Went to China and Remained A Conservative* (New York: iUniverse, Inc, 2007), 154.

⁸²¹ Στη sinoαμερικανική προσέγγιση το θέμα της αποκατάστασης των δικαιωμάτων της Κίνας στον Ο.Η.Ε. αποτελούσε μέρος του ζητήματος της Ταϊβάν. Σύμφωνα με τον τότε Αμερικανό Σύμβουλο Εθνικής Ασφαλείας, Χένρι Κίσινγκερ, το θέμα της Ταϊβάν συνιστούσε ίσως τη μεγαλύτερη ανησυχία για την ηγεσία της Κίνας. Ο Κινέζος πρωθυπουργός είχε ζητήσει από τον Κίσινγκερ την αναχαίτιση πιθανού στρατιωτικού ή πολιτικού ρόλου του Τόκιο στην Ταϊβάν, την παρεμπόδιση των εσωτερικών κινήματων της Ταϊβάν, τα οποία επεδίωκαν την ανεξαρτητοποίηση της νήσου, καθώς και την αποστασιοποίηση των Η.Π.Α. από την πολιτική των «δύο κινεζικών κρατών». United States of America, The White House, “My October China Visit: Discussions of the Issue,” *My Talks with Chou En-lai*, Washington: 11 November 1971, Approved For Released, 23 July 2010, (<https://www.cia.gov/library/readingroom/document/loc-hak-467-5-1-7>): 53; United States of America, The White House, “My Talks with Chou En-lai,” *My Talks with Chou En-lai*, Washington: 14 July 1971, Approved For Released, 23 July 2010, (<https://www.cia.gov/library/readingroom/document/loc-hak-467-5-1-7>): 13.

έπεισε τελικά τον Νίξον να εφαρμόσει την πρόταση του Ρότζερς περί της «διπλής εκπροσώπησης»⁸²².

Παρ' όλα αυτά, η εν λόγω πολιτική έθετε σε κίνδυνο τις εύθραυστες σινοαμερικανικές επαφές. Κατά την επίσκεψή του στο Πεκίνο ο Κίσινγκερ ενημέρωσε τον Κινέζο πρωθυπουργό ότι πλέον οι Η.Π.Α. δεν εναντιώνονται στην αποδοχή της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε., όμως ο αποκλεισμός της Ταϊβάν προϋπέθετε τη συγκέντρωση των 2/3 των ψήφων της Γ.Σ.⁸²³. Ακόμη, ο Αμερικανός απεσταλμένος πρόσθεσε ότι θα ήταν προτιμότερο αν η Κίνα γινόταν δεκτή τον επόμενο χρόνο και αποτύχαινε το αλβανικό σχέδιο ψηφίσματος στην τρέχουσα Ολομέλεια. Σύμφωνα με τον Κίσινγκερ, μία βιαστική αποδοχή της Κίνας στον Ο.Η.Ε. θα έθετε σε κίνδυνο την κινεζική πολιτική του Νίξον στις Η.Π.Α.⁸²⁴. Από την πλευρά του ο Τσου Εν Λάι συμφωνούσε με το γεγονός ότι η επίλυση του ζητήματος της Ταϊβάν προηγούνταν σε σχέση με την αποκατάσταση των δικαιωμάτων της Κίνας στον Ο.Η.Ε.. Εντούτοις κατηγόρησε τη θέση των Αμερικανών στη Γ.Σ. ως απαράδεκτη⁸²⁵. Ο βασικός λόγος ήταν η διενέργεια μυστικών συνομιλιών ταυτόχρονα με τις εργασίες της 26^{ης} Ολομέλειας της Γ.Σ., ενέργεια η οποία έθετε σε κίνδυνο τη φιλία της Κίνας με τους

⁸²² Kissinger, *The White*, 770-774.

⁸²³ Παρόμοια στάση κράτησε στο Συμβούλιο Ασφαλείας στις 12 Νοεμβρίου 1970 ο αναπληρωτής επικεφαλής της αμερικανικής αντιπροσωπείας, Κριστόφερ Φίλιπς, όταν τόνισε ότι η χώρα του υποστηρίζει πλήρως την αποδοχή της Λ.Δ. της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη. Παράλληλα, ο Φίλιπς υπογράμμισε ότι δεν μπορούσε να γίνεται λόγος για τον αποκλεισμό της Ταϊβάν από τον οργανισμό, διότι, σύμφωνα με τον Καταστατικό Χάρτη, καμία χώρα που επιδιώκει να γίνει μέλος των Ηνωμένων Εθνών δεν πρέπει να θέτει προσωπικούς όρους, ειδικά όρους που σχετίζονται με την αποβολή ενός κράτους-μέλους από τον Ο.Η.Ε. United States of America, The White House, "Address at the UNGA Plenary on the Chinese Representation," *U.S. China Policy*, Washington: 12 November 1970, Approved For Released, 1 December 2011, (<https://www.cia.gov/library/readingroom/document/loc-hak-467-6-1-6>): 51.

⁸²⁴ United States of America, The White House, "My October China Visit: Discussions of the Issue," *My Talks with Chou En-lai*, Washington: 11 November 1971, Approved For Released, 23 July 2010, (<https://www.cia.gov/library/readingroom/document/loc-hak-467-5-1-7>): 54.

⁸²⁵ Κατά τη συνάντηση με τον Αλβανό πρέσβη στο Πεκίνο στις 17 Ιουλίου 1971 ο Τσου Εν Λάι δήλωσε μεταξύ άλλων: «Σε περίπτωση που περάσει το δεύτερο σχέδιο ψηφίσματος των Η.Π.Α., τότε θα προκύψει πρόβλημα, επειδή θα υπάρχουν δύο κινεζικά κράτη, η Κίνα και η Ταϊβάν, και αυτό το σενάριο δεν είναι λογικά αποδεκτό...Εμείς δε θα δεχτούμε να μπορούμε στον Ο.Η.Ε., εάν πρώτα δεν αποχωρήσει από εκεί ο Τσιάν Κάι Σεκ...απορρίπτουμε με αποφασιστικότητα το δεύτερο αμερικανικό σχέδιο ψηφίσματος και σε περίπτωση που αυτό εγκριθεί ή δεν αποσυρθεί από τους Αμερικανούς, τότε πώς θα έλθει εδώ ο Νίξον; Και όταν έλθει, θα προκύψει καβγάς». ΚΑΚΔΑ, έτος 1971, φ. 3, 41-46.

συμμάχους της στα Ηνωμένα Έθνη⁸²⁶. Επιπρόσθετα, ο Κινέζος πρωθυπουργός εκμυστηρεύτηκε στον Κίσινγκερ ότι το Πεκίνο δεν ταυτιζόταν πλήρως με την αλβανική πρόταση, διότι η τελευταία δεν έλυνε οριστικά το θέμα της Ταϊβάν, ως αναπόσπαστο μέρος της Λ.Δ. της Κίνας⁸²⁷.

Η αντιπροσωπεία της Αλβανίας προσπάθησε να πείσει το Ομάν, το Μπαχρέιν και το Κατάρ – ως εταίρους των Η.Π.Α. στο ζήτημα της Κίνας – να ψηφίσουν λευκό ή τουλάχιστον να μην είναι παρόντες την ώρα της ψηφοφορίας⁸²⁸. Παρόμοιο έργο ανέλαβε και η Γαλλία, η οποία μεσολάβησε στο Τόγκο, το Κατάρ, την Κύπρο και σε άλλες χώρες, ώστε να υιοθετήσουν θετική στάση στην ψηφοφορία του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος⁸²⁹. Η ένταξη στον Ο.Η.Ε. των πρώην αποικιών καθ' όλη τη δεκαετία του 1960 συνέβαλε σημαντικά στην αύξηση της υποστήριξης υπέρ του ζητήματος της Κίνας⁸³⁰.

Στη συνεδρίαση της ομάδας που προωθούσε το αλβανικό σχέδιο ψηφίσματος, το πρωί της 25^{ης} Οκτωβρίου, η Ζάμπια πρότεινε να γίνει η ψηφοφορία το απόγευμα της ίδιας ημέρας, έχοντας ως βασικό στόχο τον περιορισμό των αμερικανικών πιέσεων στις αναποφάσιστες χώρες. Η Αλβανία ανέλαβε την πρωτοβουλία να θέσει το συγκεκριμένο αίτημα στη Γ.Σ. Επίσης, ορίστηκαν οι αντιπρόσωποι, οι οποίοι θα ήταν υπεύθυνοι για τον συντονισμό των ενεργειών. Συγκεκριμένα, η Αλβανία και η Αλγερία ανέλαβαν την εναντίωση στη διεκδίκηση προτεραιότητας για το αμερικανικό σχέδιο ψηφίσματος, όσον αφορά τη διαδικασία ψηφοφορίας· η Ρουμανία και το Πακιστάν επωμίστηκαν την εναντίωση στο αμερικανικό σχέδιο ψηφίσματος «A/L. 632»· η Συρία και η Γιουγκοσλαβία ορίστηκε να εναντιωθούν στις τροποποιήσεις που πρότεινε ο αντιπρόσωπος της Σαουδικής Αραβίας· η Ζάμπια και η Κούβα ανέλαβαν τη διεκδίκηση της εφαρμογής των 2/3 των ψήφων επί του αμερικανικού σχεδίου ψηφίσματος «A/L.

⁸²⁶ United States of America, The White House, “My October China Visit: Discussions of the Issue,” *My Talks with Chou En-lai*, Washington: 11 November 1971, Approved For Released, 23 July 2010, (<https://www.cia.gov/library/readingroom/document/loc-hak-467-5-1-7>): 58.

⁸²⁷ Στο ίδιο.

⁸²⁸ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479, 192.

⁸²⁹ Στο ίδιο, 185.

⁸³⁰ Kissinger, *The White*, 770-774.

633»· η Αλβανία και η Συρία συνέβαλαν στον συντονισμό των ενεργειών της ομάδας στην αίθουσα της Γ.Σ., καθώς και στη διαχείριση των απρόβλεπτων καταστάσεων.

Κατά τη διάρκεια της συνεδρίασης της ομάδας, ο πρέσβης του Μεξικού μεταβίβασε το αμερικανικό αίτημα περί συμβιβασμού, προτείνοντας την αντικατάσταση του δεύτερου σκέλους του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος με τη φράση «...και την άμεση υλοποίηση όλων των αναγκαίων μέτρων, σύμφωνα με τον Εσωτερικό Κανονισμό, ώστε αυτή η απόφαση να εφαρμόζεται χωρίς καθυστέρηση». Η Αλβανία, όπως και οι άλλες χώρες της ομάδας, απέρριψαν κατηγορηματικά την αμερικανική πρόταση, συμφωνώντας με τον Αλβανό αντιπρόσωπο⁸³¹. Στη συνέχεια, σύμφωνα με τους Αλβανούς, οι Αμερικανοί προσπάθησαν να αναβάλουν τη διεξαγωγή ψηφοφορίας όσο θα διαρκούσε η επίσκεψη του Κίσινγκερ στην Κίνα:

«Εμείς επιμείναμε στην άμεση ψηφοφορία, υποστηρίζοντας ότι δεν υπήρχε κανένας λόγος για αναβολή, χωρίς όμως να αναφερθούμε ρητά στο όνομα του Κίσινγκερ. Οι Αμερικανοί βρέθηκαν σε δύσκολη κατάσταση»⁸³².

Γίνεται φανερό ότι οι Αλβανοί προτιμούσαν να διευθετηθεί το ζήτημα της Κίνας την παρούσα στιγμή, φοβούμενοι τις πιθανές πολιτικές πιέσεις των Η.Π.Α. – ως Μεγάλης Δύναμης – στα υπόλοιπα κράτη-μέλη του οργανισμού. Σύμφωνα με τους αντιπροσώπους της Σουηδίας στα Ηνωμένα Έθνη, οι Αμερικανοί είχαν παρέμβει ανεπιτυχώς στον πρωθυπουργό του Καναδά την Κυριακή της 24^{ης} Οκτωβρίου με στόχο την αναβολή των εργασιών της 26^{ης} Ολομέλειας της Γ.Σ.⁸³³. Ο ορισμός της τελικής ψηφοφορίας το απόγευμα της 25^{ης} Οκτωβρίου, μία εβδομάδα νωρίτερα από ό,τι ανέμενε η Ουάσινγκτον, αποτέλεσε απρόοπτη εξέλιξη για την τελευταία⁸³⁴.

Έπειτα από τις ομιλίες των 65 αντιπροσωπειών στην απογευματινή συνεδρίαση της Γ.Σ. στις 25 Οκτωβρίου, η οποία διήρκεσε 8 ώρες και 25 λεπτά, ήρθε η ώρα της ψηφοφορίας. Ξαφνικά, ο αντιπρόσωπος της Τυνησίας υπέβαλε τρία σχέδια

⁸³¹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479/1, 278-279.

⁸³² ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479, 197.

⁸³³ Στο ίδιο, 204.

⁸³⁴ Kissinger, *The White*, 770-774.

ψηφισμάτων. Το πρώτο, το οποίο κυκλοφόρησε υπό τον κωδικό «A/L. 639», καλούσε τη Λ.Δ. της Κίνας να αναλάβει τη θέση της ως μέλος στον Ο.Η.Ε. – συμπεριλαμβανομένης της μόνιμης θέσης στο Συμβούλιο Ασφαλείας – καθώς και στους υπόλοιπους συνδεδεμένους οργανισμούς. Το δεύτερο, «A/L. 640», καλούσε τη «Δημοκρατία της Κίνας» να συνεχίζει να εκπροσωπείται στον Ο.Η.Ε. υπό την ονομασία «Φορμόζα». Το τρίτο σχέδιο ψηφίσματος, «A/L. 641», καλούσε τον Γενικό Γραμματέα να αναλάβει την εκπόνηση μίας λεπτομερούς μελέτης σε σχέση με το θέμα της εκπροσώπησης της Κίνας στον Ο.Η.Ε. και να παρουσιάσει τα συμπεράσματα της έκθεσης στην επόμενη Ολομέλεια της Γ.Σ.

Παράλληλα, ο αντιπρόσωπος της Σαουδικής Αραβίας υπέβαλε και άλλο σχέδιο ψηφίσματος, υπό τον κωδικό «A/L. 638», το οποίο στην πραγματικότητα επέτρεπε την αποδοχή της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε., καθώς και την παραμονή της Ταϊβάν στον οργανισμό. Επίσης, ο Σαουδάραβας διπλωμάτης πρότεινε τη διακοπή της συνεδρίασης και τη συνέχισή της την επόμενη ημέρα. Σύμφωνα με τους Αλβανούς, η συγκεκριμένη πρόταση υποκινήθηκε από τον Αμερικανό αντιπρόσωπο Μπους, ο οποίος επιθυμούσε να συνεχίσει τις πιέσεις στις αναποφάσιστες χώρες. Η πρόταση περί της αναβολής των εργασιών προκάλεσε την αντίδραση της Γιουγκοσλαβίας και της Συρίας – καθώς και των άλλων κρατών που υποστήριζαν το αλβανικό σχέδιο ψηφίσματος – και εν τέλει καταψηφίστηκε με 53 ψήφους υπέρ, 56 κατά και 19 λευκά. Το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας εξασφάλισε στην Αλβανία και στα άλλα μικρά κράτη, εκτός από μία απλή διαδικαστική νίκη, ηθικό και ψυχολογικό πλεονέκτημα έναντι των Η.Π.Α. Αναφορικά με τη συγκεκριμένη ψηφοφορία, η αλβανική αντιπροσωπεία τόνισε σε επικοινωνία με το υπουργείο εξωτερικών στα Τίρανα:

«Με αυτόν τον τρόπο κερδίσαμε μία απλή διαδικαστική ψήφο, η οποία όμως είχε μεγάλη σημασία για τις χώρες που δεν είχαν διευκρινίσει πλήρως τις θέσεις τους»⁸³⁵.

Στη συνέχεια, η Αλβανία και η Αλγερία εναντιώθηκαν στο αίτημα των Η.Π.Α., περί της απόκτησης προτεραιότητας ψηφοφορίας για το αμερικανικό σχέδιο ψηφίσματος «A/L. 632». Όμως, παρόλο που οι Αμερικανοί κέρδισαν την προτεραιότητα με 61 ψήφους υπέρ, 53 κατά και 15 λευκά, το «A/L. 632» καταψηφίστηκε, λαμβάνοντας 55

⁸³⁵ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479/1, 280-281.

ψήφους υπέρ, 59 κατά και 15 λευκά. Σύμφωνα με την περιγραφή των Αλβανών διπλωματών, οι οποίοι βρίσκονταν στην αίθουσα της Γ.Σ.:

«Μόλις έγινε γνωστό το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας, ο ενθουσιασμός στη Γενική Συνέλευση ήταν απερίγραπτος. Αυτό έδειχνε ότι ο δρόμος για την επιτυχία του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος ήταν πλέον ανοιχτός»⁸³⁶.

Αμέσως μετά την ανακοίνωση του αποτελέσματος, ο Αμερικανός αντιπρόσωπος ζήτησε την τροποποίηση του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος, ειδικά στην κατεύθυνση της εξάλειψης της νομικής δέσμευσης που προέβλεπε την αποβολή της Ταϊβάν από τα Ηνωμένα Έθνη. Ο αντιπρόσωπος της Τανζανίας αντέδρασε στην πρόταση των Η.Π.Α., επικαλούμενος το άρθρο 40 του Εσωτερικού Κανονισμού, σύμφωνα με το οποίο δεν μπορούσε να γίνει καμία τροποποίηση την ώρα που είχε ξεκινήσει η διαδικασία της ψηφοφορίας. Ο πρόεδρος της Γ.Σ. συμφώνησε με τον αντιπρόσωπο της Τανζανίας και απέρριψε την πρόταση του Μπους. Εκείνη τη στιγμή, οι αντιπρόσωποι της Σαουδικής Αραβίας και της Λιβερίας διαμαρτυρήθηκαν στον πρόεδρο και ζήτησαν τη διεξαγωγή ξεχωριστής ψηφοφορίας επί του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος, έπειτα από παρόμοιο αίτημα που είχε καταθέσει η Σενεγάλη στην αρχή της συνεδρίασης.

Η κρίσιμη αυτή κατάσταση κινητοποίησε τους αντιπροσώπους της Αλβανίας και των υπολοίπων χωρών που προωθούσαν το «Α/Λ. 630» να μεσολαβήσουν στον αντιπρόσωπο της Τυνησίας και να τον πείσουν τελικά να αποσύρει τα σχέδια ψηφισμάτων που είχε υποβάλλει. Ο Τυνήσιος αντιπρόσωπος υποχώρησε και, παράλληλα, εξέφρασε την υποστήριξη της χώρας του στο αλβανικό σχέδιο ψηφίσματος. Κατά παρόμοιο τρόπο έδρασε και ο Σενεγαλέζος διπλωμάτης, ο οποίος απέσυρε την πρόταση περί της ξεχωριστής ψηφοφορίας του «Α/Λ. 630»⁸³⁷.

Η συγκεκριμένη εξέλιξη οδήγησε τον Μπους να ζητήσει ξεχωριστή ψηφοφορία επί του όρου «αποβολή» στο αλβανικό σχέδιο ψηφίσματος, σύμφωνα με το άρθρο 91 του Εσωτερικού Κανονισμού⁸³⁸. Ο Αλβανός αντιπρόσωπος απέρριψε κατηγορηματικά

⁸³⁶ Στο ίδιο, 281.

⁸³⁷ Στο ίδιο, 282-283.

⁸³⁸ Άρθρο 91 του Εσωτερικού Κανονισμού του Ο.Η.Ε.: «Σε περίπτωση που δύο ή περισσότερες προτάσεις αφορούν ίδιο ζήτημα, η Γενική Συνέλευση πρέπει, εκτός εάν αποφασίσει αλλιώς, να ψηφίζει επί των

οποιαδήποτε ξεχωριστή ψηφοφορία. Επίσης, η Γ.Σ. απέρριψε την πρώτη και τη δεύτερη παράγραφο του σχεδίου ψηφίσματος της Σαουδικής Αραβίας, διατηρώντας μόνο την τρίτη και την τέταρτη παράγραφο. Μετά από τη διαπραγμάτευση του Αλβανού και του Σύριου αντιπροσώπου και ιδιαίτερα έπειτα από την επιμονή του Σομαλού, ο Σαουδάραβας διπλωμάτης δέχθηκε τελικά να αποσύρει το σχέδιο ψηφίσματος, καθώς και τις δύο εναπομείνουσες προτάσεις⁸³⁹.

Απέμειναν, πλέον, τέσσερις προτάσεις προς ψηφοφορία. Συγκεκριμένα, οι ψηφοφορίες αφορούσαν την αντίθεση των Αλβανών στην αμερικανική πρόταση περί ξεχωριστής ψηφοφορίας στο αλβανικό σχέδιο ψηφίσματος· την αμερικανική πρόταση περί ξεχωριστής ψηφοφορίας του όρου «αποβολή» στο «A/L. 630»· το αλβανικό σχέδιο ψηφίσματος «A/L. 630» και το σχέδιο ψηφίσματος των Η.Π.Α. «A/L. 633».

Η αμερικανική πρόταση περί ξεχωριστής ψηφοφορίας του «A/L. 630» καταψηφίστηκε με 51 ψήφους υπέρ, 61 κατά και 16 λευκά⁸⁴⁰. Μετά το τέλος της ψηφοφορίας, ο εκπρόσωπος του Τσιάν Κάι Σεκ πήρε τον λόγο και πριν αποχωρήσει από την αίθουσα δήλωσε:

«Η αντιπροσωπεία της Δημοκρατίας της Κίνας αποφάσισε να μην συμμετέχει στις επόμενες Ολομέλειες της Γενικής Συνέλευσης»⁸⁴¹.

Ο Αλβανός αντιπρόσωπος και υφυπουργός εξωτερικών, Ρεήζ Μαλίλε, κάλεσε τον πρόεδρο της Γ.Σ. να συνεχίσει τη διαδικασία ψηφοφορίας επί των υπολοίπων σχεδίων ψηφισμάτων. Ο πρόεδρος προχώρησε σε ονομαστική ψηφοφορία, όσον αφορά το αλβανικό σχέδιο ψηφίσματος «A/L. 630», και το αποτέλεσμα ήταν μία άνευ προηγουμένου επιτυχία: 76 ψήφοι υπέρ, 35 κατά και 17 λευκά. Μόλις έγινε γνωστό το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας, ο πρόεδρος της Γ.Σ. δήλωσε πριν χτυπήσει το σφυρί:

προτάσεων με τη σειρά υποβολής τους. Η Γενική Συνέλευση μπορεί, μετά από κάθε ψηφοφορία επί μίας προτάσεως, να αποφασίσει εάν θα ψηφίσει την επόμενη πρόταση». (General Assembly of the United Nations, Rules of procedure, XII. Plenary meetings, (<http://www.un.org/en/ga/about/ropga/plenary.shtml>)).

⁸³⁹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479/1, 282-283.

⁸⁴⁰ Στο ίδιο.

⁸⁴¹ Στο ίδιο, 283-284.

«Εγώ νομίζω ότι η Γενική Συνέλευση δεν επιθυμεί να ψηφίσει επί του αμερικανικού σχεδίου ψηφίσματος “A/L. 633”»⁸⁴².

Οι Αμερικανοί αποδέχτηκαν σιωπηλά το αποτέλεσμα και δεν επέμειναν ούτε στην ψηφοφορία επί του όρου «αποβολή» του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος ούτε στην ψηφοφορία του «A/L. 633» περί της «διπλής εκπροσώπησης» της Κίνας⁸⁴³.

Το σχέδιο ψηφίσματος «A/L. 630», το οποίο υποστηρίχθηκε από την Αλβανία και άλλα 22 κράτη, εγκρίθηκε από τη Γενική Συνέλευση τη Δευτέρα 25 Οκτωβρίου 1971 και ώρα 23:20 και υιοθετήθηκε ως «Ψήφισμα 2758» της 26^{ης} Ολομέλειας της Γ.Σ. του Ο.Η.Ε.⁸⁴⁴.

Ψήφισμα 2758 (XXVI)

«Η Γενική Συνέλευση

Έχοντας υπόψη τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών,

Θεωρώντας ότι η αποκατάσταση των νομίμων δικαιωμάτων της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας είναι ουσιώδης τόσο για την προστασία του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών ως προς τον σκοπό, στον οποίον τα Ηνωμένα Έθνη πρέπει να λειτουργούν βάσει του Χάρτη,

Αναγνωρίζοντας ότι οι εκπρόσωποι της Κυβέρνησης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας είναι οι μόνοι νόμιμοι εκπρόσωποι της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη, και ότι η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας αποτελεί ένα από τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας,

Αποφασίζει να αποκαταστήσει όλα τα δικαιώματα της Λαϊκής Δημοκρατία της Κίνας και να αναγνωρίσει τους εκπροσώπους της Κυβέρνησής της ως τους μόνους νόμιμους εκπροσώπους της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη, και να αποβάλει άμεσα τους εκπροσώπους

⁸⁴² Στο ίδιο.

⁸⁴³ Στο ίδιο.

⁸⁴⁴ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479, 203. Συγκριτική και λεπτομερής παρουσίαση των σχεδίων ψηφισμάτων που προωθήθηκαν στη Γενική Συνέλευση την περίοδο 1950-1971, σε σχέση με το ζήτημα της Κίνας, παρατίθεται στους πίνακες που απεικονίζουν την προώθηση του ζητήματος της Κίνας στη Γενική Συνέλευση την περίοδο 1950-1971.

του Τσιάν Κάι-Σεκ από τη θέση που καταλαμβάνουν παράνομα στα Ηνωμένα Έθνη, καθώς και σε όλους τους συνδεδεμένους οργανισμούς.

Η 1976^η συνεδρίαση ολομέλειας,

25 Οκτωβρίου 1971»⁸⁴⁵.

Από εκείνη τη στιγμή η Λ.Δ. της Κίνας έλαβε τη θέση του ιδρυτικού μέλους στα Ηνωμένα Έθνη, συμπεριλαμβανομένης της μόνιμης θέσης στο Συμβούλιο Ασφαλείας. Αντίθετα, το παλαιό καθεστώς της Κίνας, η επονομαζόμενη «Ταϊβάν», έπαψε να εκπροσωπείται στον Ο.Η.Ε. ως μέλος⁸⁴⁶.

Η νίκη της αλβανικής διπλωματίας στο ζήτημα της Κίνας δεν αποτέλεσε άμεση και αυτόματη απόρριψη της σινοαμερικανικής προσέγγισης, παρόλο που οι επαφές αυτές επηρέασαν σε μεγάλο βαθμό το τελικό αποτέλεσμα⁸⁴⁷. Ραδιοτηλεγράφημα της αλβανικής αντιπροσωπείας στα Ηνωμένα Έθνη την επόμενη ημέρα της ψηφοφορίας περιέγραφε τις ενέργειες των Η.Π.Α.:

«Στις συζητήσεις που είχαμε στους κύκλους του Ο.Η.Ε., όλοι οι διπλωμάτες υποστηρίζουν ότι οι Αμερικανοί πίεσαν μέχρι τέλους, ώστε να παρεμποδίσουν την έγκριση του δικού μας σχεδίου ψηφίσματος. Οι Αμερικανοί επιθυμούσαν να έχουν το ζήτημα της Κίνας ως ατού στα χέρια του Νίξον κατά τις συνομιλίες που θα πραγματοποιούσε στο Πεκίνο»⁸⁴⁸.

Σε παρόμοιο συμπέρασμα καταλήγει ο Πετράκης Πογιάνι, πρώην μέλος της αλβανικής αντιπροσωπείας στα Ηνωμένα Έθνη, που παρευρισκόταν στην αίθουσα της Γ.Σ. στις 25 Οκτωβρίου:

⁸⁴⁵ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479/1, 330. Επίσης, βλέπε στο Παράρτημα το ζήτημα 12 «Ψήφισμα 2758 (XXVI) «Αποκατάσταση των νόμιμων δικαιωμάτων της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη».

⁸⁴⁶ Thomas D. Grant, *Admission to the United Nations: Charter Article 4 and the Rise of Universal Organization* (Leiden&Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2009), 166.

⁸⁴⁷ Jonathan, D. Pollack, "The Opening to America," *The Cambridge History of China. The People's Republic, Part 2: Revolutions within the Chinese Revolution 1966-1982*, eds. Roderick MacFarquhar, κ.ά. Vol. 15 (Cambridge: Cambridge University Press, 1991), 470.

⁸⁴⁸ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479, 186.

«Οι Αμερικανοί προσπάθησαν μέχρι τέλους...μέσω διαφόρων μηχανισμών, να εξασφαλίσουν στον Ο.Η.Ε. δύο θέσεις, μία για την Ταϊβάν και μία για τη Λ.Δ. της Κίνας...Η επίσκεψη του Κίσινγκερ στην Κίνα συνέβαλε στην υποχώρηση των Η.Π.Α. από την προηγούμενη στάση τους εναντίον της αποδοχής της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη. Ωστόσο, η Αμερική επέμενε ανοιχτά μέχρι τέλους στη διπλή εκπροσώπηση της Κίνας στον Ο.Η.Ε.»⁸⁴⁹.

Όπως φαίνεται στα διαγράμματα 8 και 9, η έγκριση του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος αποτέλεσε μία μορφή επίδειξης μη υλικής δύναμης από ένα μικρό κράτος, όπως η Αλβανία, στο ευρύτερο πλαίσιο της διεθνούς πολιτικής που διεξάγεται στη Γ.Σ. του Ο.Η.Ε. Αξίζει να αναφερθεί ξανά ότι η ανεπάρκεια της υλικής ισχύος είχε οδηγήσει την Αλβανία να στραφεί στην ενίσχυση, και κατ' επέκταση αξιοποίηση, της μη υλικής ισχύος της, κυρίως με τη διπλωματική παρουσία της συγκεκριμένης χώρας στα Ηνωμένα Έθνη. Σύμφωνα με έκθεση του αλβανικού υπουργείου εξωτερικών το 1971, η επίλυση του ζητήματος της Κίνας ήταν αποτέλεσμα κυρίως του αγώνα της Αλβανίας στον Ο.Η.Ε.:

«...θα μένει στα αρχεία των Ηνωμένων Εθνών ως “Ψήφισμα της Αλβανίας”. Η υιοθέτησή του δε θα είχε επιτευχθεί δίχως τον συνεχή αγώνα και τον ηγετικό ρόλο της Αλβανίας, η οποία κράτησε ακλόνητη και συνεπή στάση. Αντίθετα, κάθε άλλο κράτος θα είχε λυγίσει απέναντι στις πιέσεις των φίλων και των αντίπαλων χωρών για τη μερική ή ολική τροποποίηση του κειμένου του ψηφίσματος»⁸⁵⁰.

Από την άλλη πλευρά, η διπλωματική ήττα της Αμερικής ανάγκασε τον Κίσινγκερ – ο οποίος μόλις είχε ολοκληρώσει την επίσκεψή του στο Πεκίνο – να προσγειωθεί εσκεμμένα στην Ουάσινγκτον μία μέρα αργότερα από την προγραμματισμένη, ώστε να αποφύγει μία πιθανή απόδοση ευθύνης για την «απώλεια» της Ταϊβάν⁸⁵¹. Η αλλαγή στο πρόγραμμα του Κίσινγκερ συνέβη την τελευταία στιγμή, καθότι ο ίδιος ενημερώθηκε

⁸⁴⁹ Πογιάνι, συνένευξη.

⁸⁵⁰ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479/1, 284. Επίσης, την επομένη της αλβανικής επιτυχίας ο Ενβέρ Χότζα έγραψε στα απομνημονεύματά του: «Μία μικρή αλλά ανίκητη σοσιαλιστική χώρα νίκησε το ισχυρότερο καπιταλιστικό κράτος». Hoxha, Shënime, vëll. 1, 582-585.

⁸⁵¹ Kissinger, *The White*, 770-774.

για το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας εν ώρα πτήσης. Την άγνοια του Κίσινγκερ σε σχέση με την επιτυχία του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος επιβεβαίωσε ο ίδιος ο Κινέζος πρωθυπουργός στον Αλβανό υπουργό άμυνας την 1^η Δεκεμβρίου 1971:

«Όταν ο Κίσινγκερ ήρθε για δεύτερη φορά στην Κίνα...ήταν βέβαιος ότι θα κέρδιζε το αμερικανο-ιαπωνικό σχέδιο ψηφίσματος. Από την άλλη, ούτε εμείς βιαζόμασταν να μπούμε στον Ο.Η.Ε. Την ώρα που έμπαινε στο αεροπλάνο, για να αναχωρήσει από το Πεκίνο, το ραδιόφωνο μετέδωσε το αποτέλεσμα της ψηφοφορίας...Ασφαλώς, δεν γνωρίζουμε πώς ήταν η συναισθηματική κατάσταση του Κίσινγκερ, όταν έμαθε το αποτέλεσμα μέσα στον αεροπλάνο»⁸⁵².

Παρόμοια άποψη εξέφρασε ο υφυπουργός εξωτερικών της Κίνας, Τσιάο Γκούαν Χουά, στις 24 Αυγούστου 1972 κατά τη συνομιλία που είχε με τον Αλβανό υπουργό εξωτερικών στα Τίρανα:

«Σας διαβεβαιώνουμε ότι δεν το περιμέναμε...ο Κίσινγκερ είχε δηλώσει ότι φέτος σίγουρα δε θα μπορέσετε να μπείτε στον Ο.Η.Ε., ενώ τον επόμενο χρόνο θα έχετε τη δυνατότητα να γίνετε δεκτοί»⁸⁵³.

Η «ένταξη» της Κίνας στον Ο.Η.Ε. αποτέλεσε επιτυχία της πολυμερούς διπλωματίας – κυρίως των μικρών και αδύναμων κρατών – στο πλαίσιο του συγκεκριμένου διεθνούς οργανισμού. Ίσως, όμως, η σημαντικότερη διάσταση αυτής της επιτυχίας να ήταν η προώθηση του ζητήματος της Κίνας στο πλαίσιο του Ο.Η.Ε., δηλαδή σε έναν χώρο όπου υπήρχαν κράτη-μέλη, τα οποία μέχρι τότε δεν είχαν συνάψει μεταξύ τους διμερείς διπλωματικές σχέσεις. Αυτό αποτελούσε ένα από τα βασικά χαρακτηριστικά των Ηνωμένων Εθνών ως μόνιμης πολυμερούς διάσκεψης⁸⁵⁴. Παραδείγματα, χωρών που δεν συνδέονταν με διμερείς διπλωματικές σχέσεις, αλλά συμμετείχαν στη διευθέτηση του ζητήματος της Κίνας ήταν η Αλβανία, από τη μία πλευρά, και οι Η.Π.Α. μαζί με άλλες δυτικές χώρες, από την άλλη.

⁸⁵² ΚΑΚΔΑ, έτος 1972, φ. 11, 17.

⁸⁵³ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1972, φ. 131, 61.

⁸⁵⁴ Berridge, 210-211.

Παράλληλα με τη διάσταση της διπλωματικής νίκης, η υιοθέτηση του αλβανικού ψηφίσματος αποτέλεσε, επίσης, ένα είδος ιδεολογικοπολιτικής εκδίκησης. Αγανακτισμένη από την σύγκλιση του Πεκίνου με την Ουάσινγκτον, καθώς και την προγραμματισμένη επίσκεψη του Αμερικανού προέδρου στην Κίνα, η πολιτική ηγεσία της Αλβανίας επένδυσε αρκετά στην προώθηση του ζητήματος της Κίνας στην 26^η Ολομέλεια. Το ίδιο υποστήριξε και ο Ενβέρ Χότζα, ο οποίος επισήμανε στα απομνημονεύματά του ότι οι επίμονες προσπάθειες της Αλβανίας το 1971 είχαν έναν επιπρόσθετο στόχο, την αποδοχή της Κίνας έναν χρόνο νωρίτερα από την ημερομηνία που είχε συμφωνηθεί ανάμεσα στον Τσου Εν Λάι και τον Κίσινγκερ⁸⁵⁵. Επίσης, ο Μπαλέτα προσθέτει ότι το «πείσμα» της Αλβανίας στην αποκατάσταση των δικαιωμάτων της Κίνας αποτελούσε, εκτός των άλλων, μία μορφή έκφρασης δυσαρέσκειας της Αλβανίας προς τους Κινέζους, οι οποίοι επιθυμούσαν να λύσουν το συγκεκριμένο θέμα στο πλαίσιο της σινοαμερικανικής προσέγγισης⁸⁵⁶.

Η υιοθέτηση του αλβανικού ψηφίσματος – το οποίο αποτέλεσε την αποκορύφωση της διπλωματικής επένδυσης της Αλβανίας στον Ο.Η.Ε. από το 1963 – συνέβαλε σημαντικά στην αναγνώριση του ρόλου του εν λόγω μικρού κράτους στο ευρύτερο διεθνές γίγνεσθαι. Αναγνωρίζοντας τον ρόλο που διαδραμάτισε η Αλβανία κατά την 26^η Ολομέλεια, η ιταλική εφημερίδα *Il Popolo* της 15^{ης} Νοεμβρίου 1971 έγραφε χαρακτηριστικά:

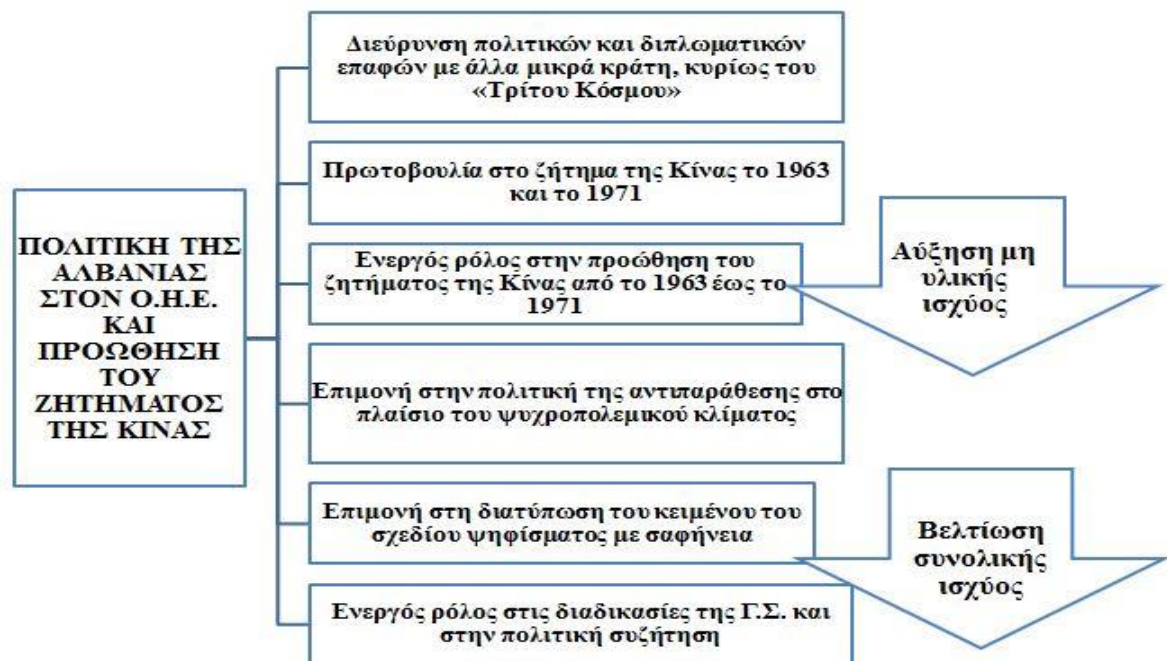
«Κατά τη διάρκεια μερικών εβδομάδων, η μικρή Αλβανία αναδείχθηκε... πρωταγωνιστής στο κέντρο των σημαντικότερων διεθνών πολιτικών εξελίξεων»⁸⁵⁷.

⁸⁵⁵ Hoxha, *Shënime*, vëll. 1, 587-590; Hoxha, *Vepra*, vëll. 46, 421-440; Hoxha, *Ditar*, Vëll. 6, 486-489; Enver Hoxha, *Ditar për çështjet ndërkombëtare, 1972-1974* [Ημερολόγιο διεθνών θεμάτων, 1972-1974], vëllimi 7 [τόμος 7] (Tiranë: Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë, 1983), 275.

⁸⁵⁶ Μπαλέτα, συνέντευξη.

⁸⁵⁷ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 697, 81. Επίσης, αναφορικά με την ατμόσφαιρα που επικρατούσε στην αίθουσα της Γ.Σ. μετά την επιτυχία του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος, η αμερικανική εφημερίδα *New York Times* της 27^{ης} Οκτωβρίου 1971 περιέγραφε λεπτομερώς: «Οι αντιπρόσωποι της Τανζανίας χοροπηδούσαν από τη χαρά, ενώ οι άλλοι ζητωκραύγαζαν και χειροκροτούσαν. Από την άλλη, ο Ρεϊζ Μαλίλε και τα υπόλοιπα μέλη της αλβανικής αποστολής, για τους οποίους η ψήφος υπέρ της αποδοχής της Κίνας και της αποβολής των Κινέζων εθνικιστών υπήρξε η αποκορύφωση της οκταετούς μάχης, ήταν λιγότερο εκδηλωτικοί. Ο κ. Μαλίλε, υφυπουργός εξωτερικών και επικεφαλής της επιτυχούς εκστρατείας, και

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8 Η πολυμερής διπλωματία και η Αλβανία την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 9 Διαμόρφωση της συνολικής ισχύος της Αλβανίας

τα άλλα μέλη της αποστολής χαμογελούσαν, αγκάλιαζαν ο ένας τον άλλον και ήταν μάλλον οι πιο συγκρατημένοι της νικήτριας ομάδας». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 697, 80.

Συμπεράσματα

Η κατηγοριοποίηση των κρατών σε μεγάλα και μικρά βάσει της κατοχής συνολικής ισχύος οδηγεί τα μικρά κράτη να δίνουν ιδιαίτερο βάρος στην απόκτηση και αξιοποίηση της μη υλικής ισχύος τους. Όσον αφορά την υλική ισχύ, οι στρατιωτικές και οικονομικές ικανότητες των μικρών κρατών ενισχύθηκαν κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, μεταξύ άλλων δια των συμμαχιών που εκείνα ανέπτυξαν με ισχυρότερες δυνάμεις, κυρίως τις Η.Π.Α., τη Σοβιετική Ένωση και αργότερα την Κίνα. Ωστόσο, παρά τη βελτίωση της εθνικής τους ασφάλειας, τα μικρά κράτη συνέχιζαν να χαρακτηρίζονται από εγγενείς αδυναμίες.

Στο πλαίσιο της πολυμερούς διπλωματίας ένας σημαντικός μηχανισμός ενίσχυσης μη υλικής ισχύος είναι οι διπλωματικές ικανότητες που χρησιμοποιούν τα μικρά κράτη. Ειδικά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, όπου επικρατούσε ανηλεής ανταγωνισμός ανάμεσα στους δύο πόλους, τα μικρά κράτη απέκτησαν για πρώτη φορά αξιολογή μη υλική ισχύ, επιτυγχάνοντας με αυτόν τον τρόπο την αναπλήρωση εγγενών αδυναμιών.

Η Αλβανία χρειάστηκε την υποστήριξη του Πεκίνου σε τουλάχιστον δύο βασικά επίπεδα. Πρώτον, η πολιτική στήριξη της κινεζικής ηγεσίας προς το αλβανικό πολιτικό καθεστώς και ιδιαίτερα προς την παραμονή του Χότζα στην ιεραρχία του Κ.Ε.Α. λειτούργησε λυτρωτικά για τους Αλβανούς κατά τη δύσκολη περίοδο της ρήξης με την Ε.Σ.Σ.Δ. και τις υπόλοιπες χώρες της σοσιαλιστικής παράταξης. Επίσης, το κύρος της Κίνας στο πλευρό της μικρής και αδύναμης Αλβανίας έδινε στην τελευταία μεγαλύτερη αμυντική αυτοπεποίθηση σε περίπτωση πιθανής στρατιωτικής επίθεσης από τις άλλες βαλκανικές χώρες. Δεύτερον, η αλβανική ηγεσία επένδυε στη συμμαχία με την Κίνα, αποσκοπώντας στη μακροπρόθεσμη υποστήριξη της τελευταίας υπέρ των ριζικών εσωτερικών μεταρρυθμίσεων στην Αλβανία και συγκεκριμένα στη στρατιωτική, οικονομική και αγροτική ανασυγκρότηση. Από την άλλη, η στήριξη της μικρής, μεσογειακής και σοσιαλιστικής Αλβανίας υπήρξε για την Κίνα ένα επιτυχημένο παράδειγμα προς μίμηση για τις χώρες του Τρίτου Κόσμου, ιδίως για τα αραβικά και αφρικανικά κράτη.

Παρ' όλα αυτά, η υλική ισχύς της Αλβανίας παρέμενε περιορισμένη, όσον αφορά τις επιδιώξεις της συγκεκριμένης μικρής χώρας στο άναρχο διεθνές περιβάλλον. Παράλληλα, το σιδηρούν παραπέτασμα του Ψυχρού Πολέμου και, κατ' επέκταση, η πολιτικοστρατιωτική αντιπαλότητα με τα γειτονικά κράτη διέυρνε περισσότερο την ανασφάλεια της Αλβανίας. Η «κούρσα των εξοπλισμών» στη βαλκανική χερσόνησο, καθώς και η ρήξη των σχέσεων των Τιράνων με το Σύμφωνο της Βαρσοβίας μετά το 1961, οδήγησε την Αλβανία στην αξιοποίηση των μη υλικής φύσεως ικανοτήτων της, ιδιαίτερα της διπλωματικής δράσης και δυναμικότητας. Ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών έγινε το βασικότερο ακροατήριο, όπου η αλβανική διπλωματία έθεσε φιλόδοξους στόχους και προσπάθησε να δρέψει τους καρπούς των ενεργειών της. Η πρωτοβουλία της Αλβανίας στην κρίση της Γενικής Συνέλευσης το 1965, καθώς και στην ειδική συνεδρία του 1967 – προπάντων, όμως, ο ρόλος της αλβανικής διπλωματίας στο ζήτημα της Κίνας από το 1963 μέχρι το 1971 – μετέτρεψαν την μικρή και απομονωμένη Αλβανία σε πρωταγωνίστρια χώρα στο επίπεδο της διεθνούς πολιτικής. Η υιοθέτηση του αλβανικού ψηφίσματος στην 26^η Ολομέλεια της Γ.Σ. έλυσε ένα από τα σημαντικότερα διαδικαστικά και πολιτικά θέματα των Ηνωμένων Εθνών.

ΤΕΛΙΚΑ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στην παρούσα μελέτη εξετάστηκε εις βάθος η αμοιβαία σύνδεση που υπήρχε την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου ανάμεσα στο ζήτημα της ασφάλειας των μικρών κρατών και την εξωτερική πολιτική που εκείνα άσκησαν κατά την εν λόγω περίοδο. Η μελέτη βασίστηκε στο θεωρητικό πρότυπο του νεοκλασικού ρεαλισμού, ενώ χρησιμοποίησε ως μεθοδολογικό εργαλείο τα ιστορικά γεγονότα. Συγκεκριμένα, η έρευνα επικεντρώθηκε στη μελέτη περίπτωσης της Αλβανίας, ως ένα παράδειγμα μικρού και αδύναμου κράτους, και ειδικότερα στην αξιοποίηση του κύρους και της διπλωματικής ικανότητας των Τιράνων, υπέρ της άμβλυνσης της τρωτότητας που τη χαρακτήριζε.

Στην παρούσα μελέτη κατέστη φανερό ότι ο ψυχροπολεμικός ανταγωνισμός επέτρεψε σε μικρά κράτη να αποκτήσουν επιρροή δυσανάλογη με την υλική τους ισχύ. Με αυτόν τον τρόπο, ο Ενβέρ Χότζα αποδείχτηκε επιδέξιος ηγέτης της διεθνούς διπλωματίας, συμμαχώντας με περιφερειακές και διεθνείς Μεγάλες Δυνάμεις, προκειμένου να διασφαλίσει το καθεστώς και τη χώρα του και, ως εκ τούτου, να αναπληρώσει τις εγγενείς αδυναμίες του. Το τέλος, ωστόσο, του Ψυχρού Πολέμου σήμανε και το τέλος αυτής της δυνατότητας, που οδήγησε στην κατάρρευση του καθεστώτος και, παραλίγο, της ίδιας της χώρας με τη μαζική μετανάστευση μεγάλου μέρους του πληθυσμού και την επικράτηση εσωτερικής αστάθειας και παρανομίας.

Συνοψίζοντας, από την ενδελεχή αυτή έρευνα και τη διεξοδική μελέτη προέκυψαν τα παρακάτω συμπεράσματα:

Πρώτον, ο διπολισμός της ψυχροπολεμικής περιόδου δεν αλλοίωσε τον χαρακτήρα του άναρχου διεθνούς συστήματος και κατ' επέκταση δεν εξάλειψε την αβεβαιότητα που επικρατεί στις σχέσεις ανάμεσα στα κράτη. Ως κατεξοχήν θεμελιώδεις στόχοι των κρατών λογίζονται η επιβίωσή τους στο άναρχο διεθνές σύστημα και η ενίσχυση του περιφερειακού ή διεθνούς κύρους τους. Σε αυτό το πλαίσιο, τα ζητήματα ασφάλειας παραμένουν ψηλά στην ατζέντα των ηγεσιών, αναγκάζοντας τα κράτη να επενδύουν στην αύξηση της υλικής τους ισχύος.

Παρ' όλα αυτά, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του κάθε κράτους, καθώς και η διεθνής κατανομή ισχύος διαφοροποιούν τα κράτη σε μεγάλα και μικρά με

κριτήριο την κατοχή συνολικής ισχύος. Τα μικρά κράτη χαρακτηρίζονται κυρίως από εγγενείς αδυναμίες, ως προς την αντιμετώπιση των εσωτερικών και εξωτερικών απειλών. Η περιορισμένη υλική ισχύς που διαθέτουν τα μικρά κράτη, συγκριτικά με την ισχύ των Μεγάλων Δυνάμεων, καθιστά τα πρώτα ευάλωτα όσον αφορά στη διασφάλιση και την προώθηση των εθνικών τους συμφερόντων.

Την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου η Αλβανία αποτελούσε κλασικό παράδειγμα μικρής και αδύναμης χώρας. Οι παράγοντες που καθόριζαν την τρωτότητα του αλβανικού κράτους ήταν πολλαπλοί και σύνθετοι. Συγκεκριμένα, ο μικρός πληθυσμός και η περιορισμένη γεωγραφική έκταση της Αλβανίας συνυπήρχαν με άλλους παράγοντες, όπως για παράδειγμα η οικονομικο-στρατιωτική υπανάπτυξη, η αδυναμία διαμόρφωσης κουλτούρας ενός σύγχρονου κράτους, οι προβληματικές σχέσεις ανάμεσα στην κρατική δομή και την κοινωνία, η αμοιβαία δυσπιστία ανάμεσα στην Αλβανία και τα γειτονικά της κράτη, καθώς και το ιδεολογικοποιημένο και μη δημοκρατικό πολιτικό καθεστώς της.

Οι πολιτικές ηγεσίες της Αλβανίας επέβαλαν στον λαό ψυχολογία πολιορκίας και φόβου αναφορικά με τις εσωτερικές και εξωτερικές προκλήσεις. Η βασική αιτία αυτής της επιβολής ήταν η αδυναμία του αλβανικού κράτους να αντιμετωπίζει αποτελεσματικά αυτές τις προκλήσεις. Η συνολική ισχύς της Αλβανίας παρέμενε περιορισμένη, εν συγκρίσει με άλλα κράτη της βαλκανικής περιοχής. Οι Αλβανοί δε διέθεταν τον απαραίτητο στρατιωτικό εξοπλισμό, ώστε να διαφυλάττουν την ανεξαρτησία και την εδαφική ακεραιότητα του κράτους τους. Επιπλέον, η Αλβανία ήταν σχεδόν απομονωμένη σε διεθνές επίπεδο, ακόμα και στην περιοχή των Βαλκανίων.

Η προαναφερθείσα κατάσταση διαμορφώθηκε σταδιακά και παράλληλα με την πορεία ίδρυσης και εξέλιξης του αλβανικού κράτους. Από την εξέταση της ιστορικής διαδρομής του τελευταίου – καθώς και της διαμόρφωσης της εθνικής συνείδησης των Αλβανών τον 19^ο αιώνα – διαπιστώνουμε τις αιτίες που οδήγησαν στη δημιουργία αίσθησης μικρού και αδύναμου κράτους. Η μεταπολεμική ηγεσία της Αλβανίας – όταν, δηλαδή, οι Αλβανοί κομμουνιστές έλαβαν την εξουσία μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου – κληρονόμησε ένα κοινωνικό και πολιτικό καθεστώς φόβου, αναφορικά με την εθνική ασφάλεια της εν λόγω χώρας.

Παρ' όλα αυτά, οι Αλβανοί κομμουνιστές – πλέον ιθύνοντες του κράτους – κατάφεραν να συνάψουν συμμαχίες με ισχυρότερες χώρες, με αποτέλεσμα να αντιμετωπίζουν έγκαιρα τις εξωτερικές και εσωτερικές προκλήσεις. Γενικά, η αναγκαιότητα περιορισμού της τρωτότητας που χαρακτηρίζει τα μικρά κράτη απέναντι στις απειλές οδηγεί τα κράτη αυτά να συνάπτουν συμμαχίες με περιφερειακές ή διεθνής ισχυρότερες δυνάμεις. Αυτό συμβαίνει, διότι τα πρώτα δε διαθέτουν την κατάλληλη συνολική ισχύ, ώστε να αποτρέψουν τις απειλές. Επίσης, πολλές φορές η ιδεολογία χρησιμοποιείται ως καθοριστικό στοιχείο στη διαμόρφωση των συμμαχιών. Βάσει αυτού η μεταπολεμική ηγεσία της Αλβανίας προτίμησε να συμμαχεί με άλλα κομμουνιστικά κράτη κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου.

Η συμμαχία με τους Γιουγκοσλάβους και αργότερα με τους Σοβιετικούς βοήθησε τους Αλβανούς να διαφυλάξουν την εδαφική ακεραιότητα και την εθνική κυριαρχία της χώρας τους, παρόλο που το μικρό βαλκανικό κράτος μεταμορφώθηκε σε δορυφόρο της Μόσχας. Παράλληλα, η οικονομική, στρατιωτική και κυρίως η πολιτική υποστήριξη που παρείχαν οι Μεγάλες Δυνάμεις συνέβαλε στη διατήρηση του κομμουνιστικού καθεστώτος εντός της Αλβανίας. Η στήριξη που έλαβε η αλβανική κυβέρνηση κατά κύριο λόγο από τη Μόσχα και δευτερευόντως από το Βελιγράδι διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ενίσχυση της ασφάλειας, καθώς και της περιφερειακής και διεθνούς θέσης της Αλβανίας, αναφορικά με σημαντικές εξελίξεις. Τέτοιες εξελίξεις ήταν το επεισόδιο της Κέρκυρας, η Διάσκεψη Ειρήνης μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και η ένταξη της Αλβανίας σε διεθνείς οργανισμούς, όπως τα Ηνωμένα Έθνη, το Σύμφωνο της Βαρσοβίας και το Συμβούλιο Αμοιβαίας Οικονομικής Βοήθειας.

Δεύτερον, η συμμαχία με ισχυρότερες χώρες συμβάλλει στην ενίσχυση της συνολικής ισχύος – ειδικότερα της υλικής – των μικρών κρατών. Γενικότερα, όταν ένα μικρό κράτος αντιμετωπίζει τρέχουσες ή δυνητικές απειλές αιτείται από τον πιο ισχυρό εταίρο του πολιτική, οικονομική και μερικές φορές στρατιωτική υποστήριξη. Επίσης, ουκ ολίγες φορές η σχέση ανάμεσα στα κράτη που συνάπτουν συμμαχία είναι αμφίδρομη, διότι η υποστήριξη που παρέχεται στο πιο αδύναμο κράτος ταυτόχρονα αναδεικνύει την ισχυρή δύναμη ως «προστάτη», αυξάνοντας το περιφερειακό ή διεθνές κύρος της.

Όσον αφορά στην Αλβανία, η συμμαχία με την Κίνα στα τέλη της δεκαετίας του 1950 συνέβαλε στην περαιτέρω παγίωση της εξουσίας του αλβανικού κομμουνιστικού καθεστώτος, καθώς και στην ενίσχυση της εθνικής ασφάλειας της εν λόγω χώρας. Χάρη στη συγκεκριμένη συμμαχία, ο Ενβέρ Χότζα και οι δικοί του έμπιστοι άνθρωποι παρέμειναν στην ηγεσία του Κ.Ε.Α., παρά τις πιέσεις της Μόσχας για το αντίθετο. Επιπλέον, η αλβανοκινεζική συμμαχία σηματοδότησε το τέλος των στενών δεσμών των Τιράνων με τη Μόσχα και το Σύμφωνο της Βαρσοβίας και, κατ' επέκταση, την απομάκρυνση της κάθε είδους σοβιετικής στρατιωτικής παρουσίας από αλβανικό έδαφος. Με αυτόν τον τρόπο, βελτιώθηκε η εθνική ασφάλεια των γειτονικών κρατών, ιδίως της Ελλάδας και της Ιταλίας, ως χώρες-μέλη του ΝΑΤΟ. Ταυτόχρονα, η αλβανική ηγεσία ένιωθε λιγότερο τρωτή απέναντι στη στρατιωτική ετοιμότητα του ΝΑΤΟ κατά της Αλβανίας⁸⁵⁸.

Γενικότερα, η συμμαχία με την Κίνα βοήθησε στην ενίσχυση της εθνικής ασφάλειας του αλβανικού κράτους κυρίως στο επίπεδο της βελτίωσης της υλικής ισχύος. Η στρατιωτική, οικονομική και τεχνική υποστήριξη που εξασφάλισε το Πεκίνο στην Αλβανία ήταν καταλυτική για την ασφάλεια της τελευταίας. Η ανασυγκρότηση του στρατού, καθώς και η κατασκευή έργων υποδομής για την οικονομική και αγροτική ανάπτυξη της Αλβανίας, βελτίωσαν σε μεγάλο βαθμό τη μεσαιωνική πραγματικότητα της συγκεκριμένης χώρας. Επίσης, η Κίνα προσέφερε στην αλβανική κυβέρνηση σπουδαία πολιτική υποστήριξη σε πιθανή στρατιωτική επίθεση, στέλνοντας ισχυρά και αποφασιστικά μηνύματα την επαύριον της αποχώρησης της Αλβανίας από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας.

Η Αλβανία, από τη μεριά της, υποστήριξε την Κίνα στη σινοσοβιετική διαμάχη στο τέλος της δεκαετίας του 1950 και μετέπειτα. Η Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών έγινε το ισχυρότερο μέσο της αλβανικής διπλωματίας, όσον αφορά την πολιτική επίθεση εναντίον της Ε.Σ.Σ.Δ. και των Η.Π.Α. Επίσης, η Αλβανία προέβαλλε συνεχώς την Κίνα ως ειρηνόφιλη Μεγάλη Δύναμη, η οποία παρείχε ανεπιφύλακτη και αφιλοκερδή στήριξη στα μικρά κράτη όλου του κόσμου, κυρίως σε εκείνα που είχαν αναδυθεί από τη διαδικασία αποαποικιοποίησης. Από το 1962 η αλβανική πολιτική στα

⁸⁵⁸ Hoxha, *Ditar*, Vëll. 7, 480-485.

Ηνωμένα Έθνη έγινε ο σημαιοφόρος της προώθησης του ζητήματος της εκπροσώπησης της Κίνας και αυτό αποτελούσε τη σημαντικότερη υποστήριξη που μπορούσε να εξασφαλίσει στην Κίνα μία μικρή χώρα, όπως η Αλβανία. Ως αποτέλεσμα, «το κοινό νόμισμα» της αλβανοκινεζικής συμμαχίας την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου ήταν η αλληλοϋποστήριξη ανάμεσα στην Κίνα και την Αλβανία, παρά τις πολιτισμικές διαφορές και τη μεγάλη γεωγραφική απόσταση που υπήρχαν ανάμεσα στις δύο χώρες.

Τρίτον, κατά τη διάρκεια του Ψυχρού Πολέμου το διεθνές σύστημα και η διεθνής κατανομή ισχύος «επέβαλε» ως αναγκαιότητα στα κράτη τον συνεχή εξοπλισμό τους, με στόχο τη διαφύλαξη των εθνικών συμφερόντων τους. Η προσφυγή στην ενίσχυση της υλικής ισχύος – κυρίως στρατιωτικού χαρακτήρα – αποτελούσε προτεραιότητα των μεγάλων κρατών και των δύο υπερδυνάμεων. Ωστόσο, τα κράτη που δεν κατείχαν επαρκείς οικονομικές και στρατιωτικές ικανότητες ούτε ικανοποιητικό αριθμό ανθρώπινου δυναμικού υστερούσαν στην υλική τους ισχύ. Κάποια μικρά κράτη άντλησαν σημαντική υποστήριξη από ισχυρότερες δυνάμεις στο πλαίσιο των διμερών ή πολυμερών συμμαχιών που είχαν συνάψει. Παρ' όλα αυτά, ο καταμερισμός του κόσμου σε δύο ιδεολογικοστρατιωτικούς πόλους έλξης και ο συνεχής ανταγωνισμός υποχρέωνε τα υπόλοιπα κράτη να προσφύγουν και εκείνα σε συμμαχίες ή να επιδιώξουν μόνα τους την ενίσχυση της υλικής τους ισχύος. Ως αποτέλεσμα αυτού του συνεχούς ανταγωνισμού την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, πολλά μικρά κράτη επένδυσαν στην ενίσχυση της μη υλικής ισχύος τους και στη συνέχεια απέκτησαν επιρροή δυσανάλογη με την υλική τους ισχύ.

Επιπλέον, σύμφωνα με το θεωρητικό πρότυπο του νεοκλασικού ρεαλισμού, διά της αξιοποίησης της μη υλικής ισχύος τους, τα μικρά κράτη αποσκοπούσαν αφενός στην επισκόπηση και επεξεργασία των συστημικών επιταγών και αφετέρου στη διαμόρφωση μίας όσο το δυνατόν περισσότερο αποτελεσματικής εξωτερικής πολιτικής. Βασικός στόχος της τελευταίας ήταν η άμβλυνση της τρωτότητας που χαρακτήριζε τα μικρά κράτη.

Η ενίσχυση της μη υλικής ισχύος πραγματοποιούνταν μεταξύ άλλων διά της βελτίωσης των διπλωματικών ικανοτήτων των μικρών κρατών. Το κατεξοχήν πλαίσιο όπου τα εν λόγω κράτη επεδείκνυαν τις διπλωματικές τους ικανότητες ήταν η πολυμερής διπλωματία και κυρίως ο Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών. Αντίθετα με ό,τι

συνέβαινε στο παρελθόν αναφορικά με τη διμερή διπλωματία, η ιδιότητα μέλους στον Ο.Η.Ε. εξασφάλιζε στα μικρά κράτη νομική ισότητα με τις Μεγάλες Δυνάμεις. Επίσης, παρά το πολιτικό κύρος που κατείχαν οι ισχυρές χώρες, τα μικρά κράτη είχαν τη δυνατότητα να λαμβάνουν πρωτοβουλίες, να προτείνουν σχέδια ψηφισμάτων, καθώς και να προβάλλουν από το βήμα της Γενικής Συνέλευσης τις επίσημες θέσεις τους. Το σημαντικότερο ήταν πως η πολυμερής διπλωματία στα Ηνωμένα Έθνη επέτρεπε στα μικρά κράτη να αποτελούν πλειοψηφία στις διαδικασίες ψηφοφορίας.

Η Αλβανία συνέχισε να αποτελεί μικρό κράτος, παρά τη μεγάλη στρατιωτική και οικονομική υποστήριξη που της παρείχε η Κίνα. Το οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο της Αλβανίας παρέμενε τριτοκοσμικό, σε σύγκριση με τα γειτονικά κράτη. Επίσης, η έλλειψη θεμελιωδών ελευθεριών για τους Αλβανούς πολίτες – συμπεριλαμβανομένης της απαγόρευσης της θρησκείας μετά το 1967 – καθώς και η προχωρημένη ηλικία του Ενβέρ Χότζα, καθιστούσαν το καθεστώςτος περισσότερο ευάλωτο απέναντι στον λαό.

Με άλλα λόγια, η υλική ισχύς της Αλβανίας ήταν ανεπαρκής, ώστε η τελευταία να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά τις διάφορες απειλητικές περιστάσεις. Η κατάσταση αυτή γίνεται περισσότερο αντιληπτή, αν λάβουμε υπόψιν παράγοντες όπως: η συνεχής κούρσα των εξοπλισμών στα Βαλκάνια· οι έντονες ανασφάλειες της αλβανικής ηγεσίας για τις προθέσεις των γειτονικών χωρών και των δύο υπερδυνάμεων· η έλλειψη προθυμίας της Κίνας να προσφέρει άμεση στρατιωτική υποστήριξη στην Αλβανία σε περίπτωση παραβίασης εθνικής ασφάλειας της τελευταίας, κυρίως λόγω της μεγάλης γεωγραφικής απόστασης. Επιπλέον, η υλική ισχύς της Αλβανίας παρέμεινε ανεπαρκής, καθώς όπως αναφέρθηκε στο δεύτερο μέρος, η αλβανική πρόταση του 1963 για την υπογραφή ενός διμερούς συμφώνου φιλίας, συνεργασίας και αμοιβαίας βοήθειας δεν έγινε δεκτή από την ηγεσία της Κίνας.

Παράλληλα, ο αδυσώπητος διεθνής ανταγωνισμός που χαρακτήριζε το διεθνές σύστημα την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου, καθώς και οι φιλόδοξοι στόχοι που έθεσαν τα Τίρανα για την ενίσχυση της εθνικής ασφάλειας και τη βελτίωση της διεθνούς θέσης της Αλβανίας οδήγησαν την τελευταία να συνδυάζει την υλική με τη μη υλική ισχύ. Συγκεκριμένα, η Αλβανία αποφάσισε να κινητοποιήσει τη διπλωματική της δράση στα Ηνωμένα Έθνη – δηλαδή τη μη υλική ισχύ – παράλληλα με την υποστήριξη που λάμβανε από την Κίνα σε μορφή στρατιωτικού οπλισμού, χρηματικών δανείων και

ίδρυσης υποδομών για την αγροτική ανάπτυξη. Συνεπώς, ένα μικρό και αδύναμο κράτος, όπως η Αλβανία, άρχισε να εφαρμόζει ενεργή εξωτερική πολιτική στον Ο.Η.Ε για διάφορα διεθνή θέματα.

Το ιδιαίτερο ιδεολογικό ύφος της αλβανικής αντιπροσωπείας στις Ολομέλειες της Γενικής Συνέλευσης του Ο.Η.Ε., καθώς και στις διαπραγματεύσεις με άλλα κράτη, απέδιδε στη διπλωματία της Αλβανίας μία ιδιόμορφη εικόνα, σε αντίθεση με άλλες χώρες. Ίσως ο σημαντικότερος παράγοντας που διαμόρφωσε αυτήν την ιδιότυπη διπλωματία ήταν η ύπαρξη της Κίνας στο πλευρό της Αλβανίας. Η τελευταία είχε αναδειχθεί σε επίσημο εκπρόσωπο της κινεζικής κυβέρνησης και ήταν ακριβώς αυτό που έδινε βαρύτητα στη φωνή της αλβανικής αντιπροσωπείας.

Στα Ηνωμένα Έθνη η Αλβανία επεδίωκε κατά κύριο λόγο την πολιτική επίθεση εναντίον των Η.Π.Α. και της Σοβιετικής Ένωσης, καθώς και την πολιτική αντιπαράθεση μεταξύ αυτών και των χωρών του Τρίτου Κόσμου⁸⁵⁹. Η επιδίωξη αυτή ήταν άμεση συνέπεια της αρνητικής εικόνας που είχαν εξαρχής οι Αλβανοί ιθύνοντες για τον εν λόγω οργανισμό, στο πλαίσιο του ψυχροπολεμικού καταμερισμού του κόσμου⁸⁶⁰.

Παράλληλος και εξίσου σημαντικός στόχος της αλβανικής πολιτικής στον Ο.Η.Ε. ήταν η επιτυχία μετρήσιμων αποτελεσμάτων στις διάφορες ψηφοφορίες. Οι Αλβανοί κατέβαλαν μέγιστες προσπάθειες στη Γενική Συνέλευση, καθώς και στους διαδρόμους των Ηνωμένων Εθνών, αποσκοπώντας στην επιτυχία των δικών τους σχεδίων ψηφισμάτων είτε στην ανατροπή των αντίπαλων προτάσεων.

Ευκαιρία δράσης για την αλβανική διπλωματία στα Ηνωμένα Έθνη αποτελούσαν οι διάφορες ψυχροπολεμικές διεθνείς εξελίξεις. Η αλβανική αντιπροσωπεία έγινε ο κύριος πρωταγωνιστής της 20^{ης} Ολομέλειας της Γενικής Συνέλευσης το 1965, απαιτώντας με οποιονδήποτε τρόπο την εφαρμογή ψηφοφορίας σε κάθε πρόταση, έπειτα από την αναστολή των εργασιών δια συμβιβασμού των Η.Π.Α. και της Σοβιετικής Ένωσης. Η

⁸⁵⁹ Hoxha, *Ditar*, Vëll. 2, 696-707.

⁸⁶⁰ Σε αυτό το πνεύμα ο Αλία υποστήριξε: «*Η Αλβανία δεν είχε μεγάλη εμπιστοσύνη στον Ο.Η.Ε., διότι ήξερε ότι εκεί μέσα γίνονται παιχνίδια ανάμεσα στους μεγάλους και ήταν οι μεγάλοι εκείνοι που αποφάσιζαν*». Αλία, συνέντευξη.

διαδικαστική επιμονή των Αλβανών υπέρ της ψηφοφορίας έκρυβε στην πραγματικότητα τον πολιτικό στόχο των Τιράνων – και ίσως του Πεκίνου – περί της εκδήλωσης αντιθέσεων ανάμεσα στις δύο υπερδυνάμεις, καθώς και τις υπόλοιπες χώρες⁸⁶¹. Παρόλο που οι προτάσεις της αλβανικής αντιπροσωπείας περί της συνέχισης των κανονικών εργασιών της εν λόγω Ολομέλειας δεν έγιναν δεκτές δια της ψήφου, η πολιτική σημασία της αλβανικής πρωτοβουλίας ήταν μεγάλη και καλύφθηκε ευρέως από τον διεθνή τύπο. Μετά τη λήψη πρωτοβουλίας στο ζήτημα της Κίνας δύο χρόνια νωρίτερα, ο ρόλος της Αλβανίας στην 20^η Ολομέλεια της Γενικής Συνέλευσης συνέβαλε στην περαιτέρω διεθνή αναγνώριση της αλβανικής εξωτερικής πολιτικής.

Κατά παρόμοιο τρόπο έδρασε η αλβανική αντιπροσωπεία στην Ειδική Συνεδρία της Γενικής Συνέλευσης το 1967, έπειτα από τον «Πόλεμο των Έξι Ημερών» στη Μέση Ανατολή. Στο σχέδιο ψηφίσματος που πρότειναν οι Αλβανοί κατηγορούσαν άμεσα το Ισραήλ, τις Η.Π.Α. και την Ε.Σ.Σ.Δ. Παράλληλα, καλούσαν τον Ο.Η.Ε. να εξασφαλίσει την εδαφική ακεραιότητα των αραβικών χωρών στην καθεστηκυία τάξη που υπήρχε πριν από τη σύρραξη.

Η σημασία των αραβικών κρατών, καθώς και των άλλων χωρών του Τρίτου Κόσμου, ήταν ιδιαίτερη για την αλβανική εξωτερική πολιτική για τουλάχιστον δύο βασικούς λόγους. Τα συγκεκριμένα κράτη συγκροτούσαν την πλειοψηφία της Γενικής Συνέλευσης και, ως εκ τούτου, είχαν τη δυνατότητα να αποτρέψουν στις ψηφοφορίες κάθε προσδοκία των Η.Π.Α. και της Σοβιετικής Ένωσης. Λειτουργούσαν, δηλαδή, ως καταλυτικός παράγοντας καθορισμού του αποτελέσματος. Παράλληλα, η αλβανική εξωτερική πολιτική συμβάδιζε με τις προτεραιότητες του Πεκίνου, όσον αφορά τα αναπτυσσόμενα και υπανάπτυκτα κράτη της Ασίας και της Αφρικής. Η αλβανική ηγεσία είχε αποδεχθεί ουσιαστικά τη σημασία των συγκεκριμένων χωρών, παρόλο που αργότερα κατήγγειλε δημόσια την ανάδυση του Τρίτου Κόσμου σε θεωρία⁸⁶².

⁸⁶¹ Hoxha, *Ditar*, Vëll. 3, 548-554.

⁸⁶² Με άλλα λόγια, η πολιτική της Αλβανίας απέναντι στα κράτη του Τρίτου Κόσμου είχε περισσότερο ορθολογικό χαρακτήρα, ενώ η επίδραση της ιδεολογίας ήταν στην ουσία δευτερεύουσας σημασίας. Αυτό φαίνεται μεταξύ άλλων από τον τρόπο με τον οποίον ο Αλβανός υπουργός εξωτερικών, Μπεχάρ Στούλλα, περιέγραψε τους αντιπροσώπους των αφρικανικών χωρών κατά τη διάρκεια της 17^{ης} Ολομέλειας. Παρευρισκόμενος στην αίθουσα της Γενικής Συνέλευσης τον Σεπτέμβριο του 1962, ο Στούλλα έγραψε με ξενοφοβικό ύφος στον Αλβανό πρωθυπουργό, Μεχμέτ Σέχου: «Ξεκίνησαν οι

Η αλβανική εξωτερική πολιτική, περισσότερο από κάθε άλλη, έγινε ο σημαιοφόρος της προώθησης του ζητήματος της εκπροσώπησης της Κίνας στον Ο.Η.Ε. Ήταν το μείζον διεθνές ζήτημα στο οποίο η Αλβανία επένδυσε με στόχο την ενίσχυση της μη υλικής ισχύος της. Σε αυτό το πλαίσιο η διπλωματική δυναμικότητα της Αλβανίας διαδραμάτισε αξιοσημείωτο ρόλο για την περίοδο 1963-1971.

Η υποστήριξη στο ζήτημα της Κίνας ήταν συνεχής από την ημέρα ένταξης της Αλβανίας στον Ο.Η.Ε., ανεξάρτητα από την επιδείνωση των σχέσεων της τελευταίας με τη Σοβιετική Ένωση, δηλαδή όταν το εν λόγω ζήτημα προωθούνταν από τη Μόσχα. Το μικρό βαλκανικό κράτος εισήλθε στην καρδιά της διεθνούς πολιτικής κατά τη 18^η Ολομέλεια της Γενικής Συνέλευσης το 1963, όταν έλαβε την πρωτοβουλία της προώθησης του ζητήματος της Κίνας στην Ημερήσια Διάταξη και της υποβολής του σχετικού σχεδίου ψηφίσματος.

Στο διάστημα 1964-1970 την πρωτοβουλία στο ζήτημα της εκπροσώπησης της Κίνας έλαβε η Καμπότζη και αργότερα η Αλγερία. Μολαταύτα, η αλβανική διπλωματία δεν έμεινε ουδέποτε αδρανής και υποστήριξε τη συμπερίληψη του ζητήματος στην Ημερήσια Διάταξη, καθώς και τη σύνταξη των σχεδίων ψηφισμάτων. Όσον αφορά το τελευταίο, η αλβανική διπλωματία διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στη διατήρηση της σαφήνειας του κειμένου, ώστε να μην τίθεται υπό αμφισβήτηση η αποβολή της Ταϊβάν από τον Ο.Η.Ε., ως αδιαπραγμάτευτη προϋπόθεση για την ανακατάληψη της θέσης μέλους από τη Λ.Δ. της Κίνας. Η επιμονή της αλβανικής αντιπροσωπείας ήταν άκαμπτη, παρά τις διάφορες προτάσεις που εκείνη δέχθηκε από πολλά κράτη για την τροποποίηση του κειμένου, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που στήριζαν τη σύνταξη του σχεδίου ψηφίσματος. Σύμφωνα με τους Αλβανούς, μία μη ρητή πρόβλεψη περί της αποχώρησης της Ταϊβάν προανήγγειλε στην πραγματικότητα τη διεθνή αναγνώριση «δύο κινεζικών κρατών» στον Ο.Η.Ε., δηλαδή της Κίνας, ως ιδρυτικού και μονίμου μέλους του Συμβουλίου Ασφαλείας, καθώς και της Ταϊβάν, ως απλού μέλους του οργανισμού.

εργασίες της Συνέλευσης. Μοιάζει με πανηγύρι. Επικρατούν οι Αφροασιατικοί με τα τουρμπάνια και τις κελεμπίες τους». ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1962, φ. 503, 8.

Το πραξικόπημα που έγινε στην Καμπότζη το 1970 ώθησε την Αλβανία να διεκδικήσει η ίδια την ανάληψη πρωτοβουλίας στο ζήτημα της εκπροσώπησης της Κίνας. Πράγματι, η αλβανική αντιπροσωπεία στην έναρξη της 26^η Ολομέλειας της Γενικής Συνέλευσης το 1971 ανέλαβε πρωτοβουλία, όταν έθεσε το ζήτημα στην Ημερήσια Διάταξη και υπέβαλε σχετικό σχέδιο ψηφίσματος.

Οι Αλβανοί συνεργάστηκαν στενά με τις αντιπροσωπείες των άλλων κρατών, συμπεριλαμβανομένων και εκείνων με τις οποίες διαφωνούσαν ιδεολογικά. Συνεπώς, εκτός από τα κράτη του Τρίτου Κόσμου – τα οποία στην πολιτικοδιπλωματική ορολογία των Αλβανών ταυτίζονταν με τις μικρές και αδύναμες αφροασιατικές χώρες, καθώς και εκείνες της Λατινικής Αμερικής – η αλβανική διπλωματία στον Ο.Η.Ε. συνεργάστηκε με τη Γαλλία, τη Ρουμανία και τη Γιουγκοσλαβία, επειδή οι σχέσεις των τελευταίων με τη Λ.Δ. της Κίνας είχαν βελτιωθεί τον τελευταίο καιρό. Ωστόσο, οι Αλβανοί δε συνεργάστηκαν με κράτη όπως η Ιταλία, ο Καναδάς ή το Ηνωμένο Βασίλειο, τα οποία, επίσης, είχαν προχωρήσει σε πολιτικό άνοιγμα με το Πεκίνο. Σε αυτό το πλαίσιο η αλβανική αντιπροσωπεία συνέβαλε σημαντικά στον αποδοτικό συντονισμό της ομάδας των κρατών που υποστήριζαν τη σύνταξη του σχεδίου ψηφίσματος και προωθούσαν από κοινού το ζήτημα της Κίνας. Κατά παρόμοιο τρόπο με τη στρατηγική που ακολουθεί ο προπονητής μίας ομάδας ποδοσφαίρου, τα κράτη που υποστήριζαν την αλβανική πρωτοβουλία σχεδίασαν τις κινήσεις τους απέναντι στις αντίπαλες προτάσεις και εκμεταλλεύτηκαν τις συγκυρίες υπέρ του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος.

Ως αποτέλεσμα, η προώθηση του ζητήματος της Κίνας αποτέλεσε στην ουσία μέρος της πολυμερούς διπλωματίας στον Οργανισμό Ηνωμένων Εθνών. Η Αλβανία διά της εξωτερικής της πολιτικής αντέδρασε στην πιθανότητα διευθέτησης του εν λόγω ζητήματος στο πλαίσιο μίας διμερούς συνεννόησης ανάμεσα στο Πεκίνο και την Ουάσινγκτον. Αυτός ήταν ένας από τους βασικούς λόγους που οι Αλβανοί διεύρυναν τις επαφές τους, και κατ' επέκταση τη συνεργασία τους, με άλλα κράτη. Ακόμη, οι Αλβανοί άσκησαν διαδικαστικές και πολιτικοϊδεολογικές πιέσεις στα κράτη-μέλη του Ο.Η.Ε. με στόχο την έγκαιρη διευθέτηση του ζητήματος, ιδιαίτερα έπειτα από τη διεύρυνση των σινοαμερικανικών επαφών. Συνάμα, η αλβανική διπλωματία

χρησιμοποίησε υπέρ της τη σινοαμερικανική προσέγγιση, χωρίς όμως να την επιδοκιμάζει δημόσια.

Αντιθέτως, οι σχέσεις ανάμεσα στο Κ.Ε.Α. και το Κ.Κ.Κ. ψυχράνθηκαν, έπειτα από τη μυστική και διακομματική καταγγελία της επικείμενης επίσκεψης του Νίξον στην Κίνα από τους Αλβανούς. Παρ' όλα αυτά, η αλβανική αντιπροσωπεία συνεργάστηκε με χώρες, οι οποίες επιθυμούσαν τη βελτίωση των σινοαμερικανικών σχέσεων και σκέφτονταν ότι είχε έλθει πλέον ο καιρός της εκπροσώπησης του Πεκίνου στον Ο.Η.Ε. Από την άλλη, οι Αλβανοί επέμεναν μέχρι τέλους στη ρητή αλληλεξάρτηση των ζητημάτων της εκπροσώπησης της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε. και της αποβολής της Ταϊβάν από τον οργανισμό. Σε αυτό το πλαίσιο δεν αποδέχθηκαν καμία πρόταση που αποσκοπούσε στην τροποποίηση του κειμένου, φοβούμενοι μία πιθανή πολιτική ήττα, εάν η Ταϊβάν αποχωρούσε οικειοθελώς από τον οργανισμό. Η τροποποίηση του κειμένου θα άφηνε περιθώρια ύπαρξης «δύο κινεζικών κρατών» στα Ηνωμένα Έθνη. Η επιμονή των Αλβανών στη διατήρηση του κειμένου του σχεδίου ψηφίσματος δεν επηρεάστηκε ούτε από τις επισκέψεις του Κίσινγκερ στο Πεκίνο. Αντιθέτως, οι Αλβανοί άσκησαν δριμεία κριτική από το βήμα της Γενικής Συνέλευσης στην αμερικανική πολιτική στο ζήτημα της Κίνας. Η άκαμπτη στάση που ακολουθούσε η Αλβανία εξέφραζε την αφοσίωση της τελευταίας στις θέσεις του Πεκίνου περί της ύπαρξης μόνο «μίας Κίνας» στον Ο.Η.Ε., δηλαδή της Λ.Δ. της Κίνας.

Η υιοθέτηση του αλβανικού ψηφίσματος το 1971 αποτέλεσε την αποκορύφωση της ενεργούς διπλωματίας της Αλβανίας στα Ηνωμένα Έθνη. Ένα μικρό κράτος, όπως η Αλβανία, που στο παρελθόν ήταν σχεδόν εντελώς απομονωμένο από τη διεθνή πολιτική των Μεγάλων Δυνάμεων, κατάφερε να εισέλθει στην «αγορά» της διεθνούς πολιτικής και να φέρει εις πέρας με επιτυχία ένα μεγάλο διεθνές ζήτημα. Η επιτυχία αυτή αποτελούσε στην πραγματικότητα τη συμπλήρωση της συνολικής ισχύος της Αλβανίας μέσω της διπλωματίας και σηματοδοτούσε την επακόλουθη ενίσχυση της εθνικής της ασφάλειας. Επιπλέον, η Αλβανία επένδυσε στις διπλωματικές της ικανότητες, προσθέτοντας, παράλληλα, σημαντικές δόσεις ιδεολογίας στην εξωτερική πολιτική της.

Μέλος των Ηνωμένων Εθνών από τον Δεκέμβριο του 1955, η αλβανική διπλωματία συνέβαλλε στην προβολή των θέσεων του Πεκίνου κατά κύριο λόγο από το βήμα της Γενικής Συνέλευσης. Ζενίθ της συγκεκριμένης πολιτικής αποτέλεσε η δυναμική και

ασυμβίβαστη προώθηση του ζητήματος της εκπροσώπησης της Λ.Δ. της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη, διαδικασία η οποία στέφθηκε με επιτυχία τον Οκτώβριο του 1971. Επομένως, προσφέροντας η Αλβανία στους Κινέζους την υποστήριξή της στον Ο.Η.Ε., εξισορροπούσε την πολιτική και οικονομική στήριξη που λάμβανε από το Πεκίνο στο πλαίσιο της αλβανοκινεζικής συμμαχίας. Επρόκειτο, δηλαδή, για μία συνεργασία «δούναι και λαβείν».

Εκτός από την ασφάλεια, η ενίσχυση των διπλωματικών ικανοτήτων της Αλβανίας στα Ηνωμένα Έθνη συνεισέφερε στη βελτίωση της θέσης της μικρής αυτής χώρας στο άναρχο διεθνές σύστημα. Η συμμαχία με την Κίνα συνεχίστηκε μέχρι το 1978, περίοδο κατά την οποία η Αλβανία έλαβε σημαντική βοήθεια. Παράλληλα, τα Τίρανα διεύρυναν τις διπλωματικές σχέσεις με άλλα κράτη στην περιοχή των Βαλκανίων αλλά και ευρύτερα – συμπεριλαμβανομένων των δυτικών χωρών. Οι Η.Π.Α. και άλλες χώρες του ΝΑΤΟ δε διέπραξαν καμία υπονομευτική ενέργεια κατά της αλβανικής ηγεσίας, παρά την προχωρημένη ηλικία του Χότζα. Επίσης, το κύρος της εξωτερικής πολιτικής της Αλβανίας αυξήθηκε σημαντικά στην περιφερειακή και διεθνή πολιτική, καθώς η αλβανική διπλωματία σημείωσε μία εντυπωσιακή νίκη στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών.

Μέσα από την εξέταση του ζητήματος της ασφάλειας και της εξωτερικής πολιτικής της Αλβανίας κατά την περίοδο του Ψυχρού Πολέμου επιβεβαιώνεται η εφαρμογή του θεωρητικού μοντέλου του νεοκλασικού ρεαλισμού, καθώς και οι θεωρητικές πτυχές που συνδέονται με τα μικρά κράτη. Οι θεωρίες αυτές θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν και σε άλλες αντίστοιχες περιπτώσεις, δίνοντας περισσότερη έμφαση σε άλλου είδους παρεμβαίνουσες μεταβλητές, όπως για παράδειγμα στους κρατικούς θεσμούς, τη χαρισματική ηγεσία και τις πεποιθήσεις της, τον εθνικισμό, και ούτω καθεξής.

ΠΙΝΑΚΕΣ

ΠΙΝΑΚΑΣ 1 Προτάσεις και σχέδια ψηφισμάτων υπέρ της «ένταξης» της Α.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε. ως ιδρυτικού μέλους

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΑ ΨΗΦΙΣΜΑΤΩΝ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗΣ ΤΗΣ Α.Δ. ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΣΤΟΝ Ο.Η.Ε. ΩΣ ΙΔΡΥΤΙΚΟΥ ΜΕΛΟΥΣ								
Ολομέλεια	Έτος	Σχέδια ψηφισμάτων	Πρωτοβουλία στη συμπερίληψη του ζητήματος στην Ημερήσια Διάταξη καθώς και στην υποβολή του σχεδίου ψηφίσματος	Παρουσία της Αλβανίας στους υποστηρικτές του σχεδίου ψηφίσματος	Ψήφοι Σύνολο	Υπέρ	Κατά	Λευκά
5 ^η	1950	A/1365	Ινδία	Δεν ήταν μέλος	59	16	33	10
		A/1369	Ε.Σ.Σ.Δ.		56	10	38	8
		A/1370	Ε.Σ.Σ.Δ.		56	11	37	8
6 ^η	1951	-	Ε.Σ.Σ.Δ. (A/1941)	Δεν ήταν μέλος	Δεν μπήκε στην Ημερήσια Διάταξη			
7 ^η	1952	-	Ε.Σ.Σ.Δ. (A/L.109)	Δεν ήταν μέλος	Δεν μπήκε στην Ημερήσια Διάταξη			
8 ^η	1953	-	Ε.Σ.Σ.Δ. (A/L.162)	Δεν ήταν μέλος	Δεν μπήκε στην Ημερήσια Διάταξη			
9 ^η	1954	-	Ε.Σ.Σ.Δ. (A/L.176)	Δεν ήταν μέλος	Δεν μπήκε στην Ημερήσια Διάταξη			
10 ^η	1955	-	Ε.Σ.Σ.Δ. (A/L.194)	Ένταξη στον Ο.Η.Ε.	Δεν μπήκε στην Ημερήσια Διάταξη			
11 ^η	1956	-	Ινδία (A/3338)	Όχι	Δεν μπήκε στην Ημερήσια Διάταξη			
		A/L.210	Ινδία – τροποποιήσεις στο αμερικανικό σχέδιο ψηφίσματος υπέρ της συμπερίληψης του ζητήματος της Κίνας στην Ημερήσια Διάταξη	Όχι	Καταψηφίστηκε			

12 ^η	1957	-	Ινδία (A/3663)	Όχι	Δεν μπήκε στην Ημερήσια Διάταξη			
		A/L.210	Ινδία – τροποποιήσεις στο αμερικανικό σχέδιο ψηφίσματος υπέρ της συμπερίληψης του ζητήματος της Κίνας στην Ημερήσια Διάταξη	Όχι	81	29	43	9
13 ^η	1958	-	Ινδία (A/3851)	Όχι	Δεν μπήκε στην Ημερήσια Διάταξη			
		A/L.245	Αφγανιστάν, Μπούρμα, Κεϋλάνη, Ινδία, Ινδονησία, Νεπάλ, Ηνωμένη Αραβική Δημοκρατία – δύο τροποποιήσεις στο αμερικανικό σχέδιο ψηφίσματος υπέρ της συμπερίληψης του ζητήματος της Κίνας στην Ημερήσια Διάταξη	Όχι	81	29	40	12
					81	29	41	11
14 ^η	1959	-	Ινδία (A/4139)	Όχι	Δεν μπήκε στην Ημερήσια Διάταξη			
		A/L.245	Νεπάλ – δύο τροποποιήσεις στο αμερικανικό σχέδιο ψηφίσματος υπέρ της συμπερίληψης του ζητήματος της Κίνας στην Ημερήσια Διάταξη	Όχι	82	30	41	11
					82	29	42	11
15 ^η	1960	-	Ε.Σ.Σ.Δ. (A/4774)	Όχι	Δεν μπήκε στην Ημερήσια Διάταξη			
		A/L.314	Νεπάλ – δύο τροποποιήσεις στο αμερικανικό σχέδιο ψηφίσματος υπέρ της συμπερίληψης του ζητήματος της Κίνας στην Ημερήσια Διάταξη	Όχι	98	34	38	26
					98	34	42	22
		A/L.315	Γουινέα – τροποποίηση στο	Όχι	98	34	40	24

			αμερικανικό σχέδιο ψηφίσματος υπέρ της συμπερίληψης του ζητήματος της Κίνας στην Ημερήσια Διάταξη					
16 ^η	1961	A/L.360	Ε.Σ.Σ.Δ. (A/4874)	Όχι	104	37	48	19
17 ^η	1962	A/L.395	Ε.Σ.Σ.Δ. (A/5218)	Όχι	110	42	56	12
18 ^η	1963	A/L.427	Αλβανία (A/5498)	Αλβανία μαζί με την Καμπότζη	110	41	57	12
19 ^η	1964	-	Καμπότζη, Αλβανία και άλλες 9 χώρες (A/5761)	Δεν πραγματοποιήθηκε ψηφοφορία, λόγω της πολιτικής κρίσης στον Ο.Η.Ε., σε σχέση με τη χρηματοδότηση των ειρηνευτικών αποστολών				
20 ^η	1965	A/L.469	Καμπότζη, Αλβανία και άλλες 9 χώρες (A/5971)	Ναι	114	47	47	20
21 ^η	1966	A/L.496	Καμπότζη, Αλβανία και άλλες 7 χώρες (A/6391)	Ναι	120	46	57	17
22 ^η	1967	A/L.531	Καμπότζη, Αλβανία και άλλες 7 χώρες (A/6831)	Ναι	120	45	58	17
23 ^η	1968	A/L.549	Καμπότζη, Αλβανία και άλλες 9 χώρες (A/7222)	Ναι	125	44	58	23
24 ^η	1969	A/L.569	Καμπότζη, Αλβανία και άλλες 12 χώρες (A/7652)	Ναι	125	48	56	21
25 ^η	1970	A/L.605	Αλγερία, Αλβανία και άλλες 13 χώρες (A/8043)	Ναι	125	49	51	25
26 ^η	1971	A/L.630 Ψήφισμα 2758 (XXVI)	Αλβανία και άλλες 16 χώρες (A/8392)	Αλβανία και άλλες 22 χώρες	128	76	35	17

ΠΙΝΑΚΑΣ 2 Αποτέλεσμα της ψηφοφορίας υπέρ του αλβανικού σχεδίου ψηφίσματος και η υιοθέτησή του ως «Ψήφισμα 2758» της 25ης Οκτωβρίου 1971

Σύνολο ψήφων – 128		Υπέρ – 76	Κατά – 35	Λευκά – 17	Αποχή – 3
Αρ.	Ψήφοι – ΥΠΕΡ		Αρ.	Ψήφοι – ΚΑΤΑ	
1.	Αίγυπτος		1.	Αϊτή	
2.	Αιθιοπία		2.	Ακτή Ελεφαντοστού	
3.	Αλβανία		3.	Άνω Βόλτα	
4.	Αλγερία		4.	Αυστραλία	
5.	Αυστρία		5.	Βενεζουέλα	
6.	Αφγανιστάν		6.	Βολιβία	
7.	Βέλγιο		7.	Βραζιλία	
8.	Βιρμανία		8.	Γκάμπια	
9.	Βουλγαρία		9.	Γκαμπόν	
10.	Βουτάν		10.	Γουατεμάλα	
11.	Γαλλία		11.	Δομινικανή Δημοκρατία	
12.	Γιουγκοσλαβία		12.	Ελ Σαλβαδόρ	
13.	Γκάνα		13.	Η.Π.Α.	
14.	Γουιάνα		14.	Ιαπωνία	
15.	Γουινέα		15.	Καμπότζη	
16.	Δανία		16.	Κεντροαφρικανική Δημοκρατία	
17.	Ε.Σ.Σ.Δ.		17.	Κονγκό-Κινσάσα	
18.	Ζάμπια		18.	Κόστα Ρίκα	

19.	Ηνωμένο Βασίλειο		19.	Λεσότο
20.	Ινδία		20.	Λιβερία
21.	Ιράκ		21.	Μαδαγασκάρη
22.	Ιράν		22.	Μαλάουι
23.	Ιρλανδία		23.	Μάλτα
24.	Ισημερινή Γουινέα		24.	Νέα Ζηλανδία
25.	Ισημερινός		25.	Νίγηρας
26.	Ισλανδία		26.	Νικαράγουα
27.	Ισραήλ		27.	Νότιος Αφρική
28.	Ιταλία		28.	Νταχόμει
29.	Καμερούν		29.	Ονδούρα
30.	Καναδάς		30.	Ουρουγουάη
31.	Κένυα		31.	Παραγουάη
32.	Κεϋλάνη		32.	Σαουδική Αραβία
33.	Κονγκό-Μπραζαβίλ		33.	Σουαζιλάνδη
34.	Κούβα		34.	Τσαντ
35.	Κουβέιτ		35.	Φιλιππίνες
36.	Λάος			
37.	Λευκορωσία		Αρ.	Ψήφοι – ΔΕΥΚΑ
38.	Λιβύη		1.	Αργεντινή
39.	Μαλαισία		2.	Ελλάδα
40.	Μάλι		3.	Ινδονησία
41.	Μαρόκο		4.	Ιορδανία
42.	Μαυριτανία		5.	Ισπανία

43.	Μεξικό		6.	Κατάρ
44.	Μογγολία		7.	Κολομβία
45.	Μποτσουάνα		8.	Κύπρος
46.	Μπουρούντι		9.	Λίβανος
47.	Νεπάλ		10.	Λουξεμβούργο
48.	Νιγηρία		11.	Μαυρίκιος
49.	Νορβηγία		12.	Μπαρμπάντος
50.	Νότια Υεμένη		13.	Μπαχρέιν
51.	Ολλανδία		14.	Παναμάς
52.	Ουγγαρία		15.	Ταϊλάνδη
53.	Ουγκάντα		16.	Τζαμάικα
54.	Ουκρανία		17.	Φίτζι
55.	Πακιστάν			
56.	Περού		Αρ.	ΑΠΟΧΗ
57.	Πολωνία		1.	Μαλβίδες
58.	Πορτογαλία		2.	Ομάν
59.	Ρουάντα		3.	«Δημοκρατία της Κίνας» (Τσιάν Κάι Σεκ)
60.	Ρουμανία			
61.	Σενεγάλη			
62.	Σιγκαπούρη			
63.	Σιέρα Λεόνε			
64.	Σομαλία			
65.	Σουδάν			
66.	Σουηδία			

67.	Συρία	
68.	Τανζανία	
69.	Τόγκο	
70.	Τουρκία	
71.	Τρινιντάντ και Τομπάγκο	
72.	Τσεχοσλοβακία	
73.	Τυνησία	
74.	Υεμένη	
75.	Φινλανδία	
76.	Χιλή	

ΠΙΝΑΚΑΣ 3 Ψηφίσματα που υιοθέτησε η Γενική Συνέλευση σε σχέση με το ζήτημα της Κίνας: 1950-1971

ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ ΤΗΣ Γ.Σ. ΤΟΥ Ο.Η.Ε. ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ				
Ολομ έλεια	Έτος	Ψήφισμα	Χώρα που πρότεινε το σχέδιο ψηφίσματος	Περιεχόμενο του ψηφίσματος
5 ^η	1950	490 (V)	Καναδά	Η Γενική Συνέλευση, έχοντας παρατηρήσει τις διαφορετικές απόψεις που υπάρχουν σε σχέση με την εκπροσώπηση της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη, ιδρύει την Ειδική Επιτροπή αποτελούμενη από επτά μέλη – τα οποία προτείνονται από τον Πρόεδρο και εγκρίνονται από τη Γενική Συνέλευση – η οποία θα εξετάζει το ζήτημα της εκπροσώπησης της Κίνας και θα υποβάλει σχετική έκθεση με προτάσεις στην παρούσα Ολομέλεια της Γενικής Συνέλευσης, αφού η Συνέλευση εξετάσει το σημείο 62 της προσωρινής Ημερήσιας Διάταξης (σημείο

				προτεινόμενο από την Κούβα)· αποφασίζει ότι, εν αναμονή μίας απόφασης από τη Γενική Συνέλευση σε σχέση με την έκθεση της Ειδικής Επιτροπής, οι εκπρόσωποι της Εθνικής Κυβέρνησης της Κίνας θα συνεχίσουν να κάθονται στις έδρες τους στη Γενική Συνέλευση και θα έχουν τα ίδια δικαιώματα όπως οι άλλοι εκπρόσωποι. Η 277^η συνεδρίαση ολομέλειας – 19 Σεπτεμβρίου 1950⁸⁶³.
6 ^η	1951	-	-	Η Γενική συνέλευση δεν υιοθέτησε κανένα ψήφισμα για το ζήτημα της Κίνας. Το ζήτημα δε συμπεριλήφθηκε στην Ημερήσια Διάταξη⁸⁶⁴.
7 ^η	1952	609 A (VII)	Η.Π.Α.	Η Γενική Συνέλευση, 1) εγκρίνει την πρώτη έκθεση της Επιτροπής Διαπιστευτηρίων, 2) αποφασίζει να αναβάλλει κατά τη διάρκεια της 7^{ης} συνελεύσεως την εξέταση όλων των προτάσεων, οι οποίες διεκδικούν την αποβολή των αντιπροσώπων της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κίνας, καθώς και την πρόσκληση των αντιπροσώπων της Κεντρικής Λαϊκής Κυβέρνησης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας. Η 389^η συνεδρίαση ολομέλειας – 25 Οκτωβρίου 1952⁸⁶⁵.
8 ^η	1953	800 (VIII)	Η.Π.Α.	Η Γενική Συνέλευση αποφασίζει να αναβάλλει κατά τη διάρκεια της 8^{ης} τακτικής συνελεύσεως του τρέχοντος έτους την εξέταση όλων των προτάσεων, οι οποίες διεκδικούν την αποβολή των αντιπροσώπων της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κίνας, καθώς και την πρόσκληση των αντιπροσώπων της Κεντρικής Λαϊκής Κυβέρνησης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας. Η 432^η συνεδρίαση ολομέλειας – 15 Σεπτεμβρίου 1953⁸⁶⁶.
9 ^η	1954	903 (IX)	Η.Π.Α.	Η Γενική Συνέλευση αποφασίζει να μην εξετάζει κατά τη διάρκεια της 9^{ης} τακτικής συνελεύσεως του τρέχοντος έτους καμία πρόταση που διεκδικεί την αποβολή των αντιπροσώπων της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κίνας ή την πρόσκληση των αντιπροσώπων της Κεντρικής Λαϊκής Κυβέρνησης της Λαϊκής

⁸⁶³ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1950 (New York: Columbia University Press in co-operation with the United Nations, 1951), 421-435.

⁸⁶⁴ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1951 (New York: Department of Public Information of United Nations, 1952), 265-266.

⁸⁶⁵ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1952 (New York: Department of Public Information of United Nations, 1953), 67-68.

⁸⁶⁶ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1953 (New York: Department of Public Information of United Nations, 1971), 51-53.

				<i>Δημοκρατίας της Κίνας.</i> <i>Η 473^η συνεδρίαση ολομέλειας – 21 Σεπτεμβρίου 1954⁸⁶⁷.</i>
10 ^η	1955	990 (X)	Η.Π.Α.	<i>Η Γενική Συνέλευση αποφασίζει να μην εξετάζει κατά τη διάρκεια της 10^{ης} τακτικής συνέλευσης του τρέχοντος έτους καμία πρόταση που διεκδικεί την αποβολή των αντιπροσώπων της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κίνας ή την πρόσκληση των αντιπροσώπων της Κεντρικής Λαϊκής Κυβέρνησης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας.</i> <i>Η 516^η συνεδρίαση ολομέλειας – 20 Σεπτεμβρίου 1955⁸⁶⁸.</i>
11 ^η	1956	1108 (XI)	Η.Π.Α.	<i>Η Γενική Συνέλευση, 1) αποφασίζει να μη συμπεριλάβει στην ημερήσια διάταξη της 11^{ης} τακτικής συνέλευσης του τρέχοντος έτους το πρόσθετο σημείο που πρότεινε η Ινδία, 2) αποφασίζει να μην εξετάζει κατά τη διάρκεια της 11^{ης} τακτικής συνέλευσης του τρέχοντος έτους καμία πρόταση περί αποβολής των εκπροσώπων της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κίνας ή την πρόσκληση των εκπροσώπων της Κεντρικής Λαϊκής Κυβέρνησης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας.</i> <i>Η 580^η συνεδρίαση ολομέλειας – 16 Νοεμβρίου 1956⁸⁶⁹.</i>
12 ^η	1957	1135 (XII)	Η.Π.Α.	<i>Η Γενική Συνέλευση αποφασίζει 1) να απορρίψει το αίτημα της Ινδίας περί της συμπερίληψης στην Ημερήσια Διάταξη της 12^{ης} τακτικής συνέλευσης του πρόσθετου σημείου υπό το τίτλο «Η εκπροσώπηση της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη» και 2) να μην εξετάζει κατά τη διάρκεια της 12^{ης} τακτικής συνέλευσης του τρέχοντος έτους καμία πρόταση περί αποβολής των εκπροσώπων της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κίνας ή την πρόσκληση των εκπροσώπων της Κεντρικής Λαϊκής Κυβέρνησης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας.</i> <i>Η 686^η συνεδρίαση ολομέλειας – 24 Σεπτεμβρίου 1957⁸⁷⁰.</i>

⁸⁶⁷ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1954 (New York: Department of Public Information of United Nations, 1955), 50-52.

⁸⁶⁸ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1955 (New York: Department of Public Information of United Nations, 1956), 59-60.

⁸⁶⁹ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1956 (New York: Department of Public Information of United Nations, 1957), 136-138.

⁸⁷⁰ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1957 (New York: Office of Public Information of United Nations, 1958), 96-98.

13 ^η	1958	1239 (XIII)	Η.Π.Α.	<i>Η Γενική Συνέλευση αποφασίζει 1) να απορρίψει το αίτημα της Ινδίας περί της συμπερίληψης στην Ημερήσια Διάταξη της 13^{ης} τακτικής συνέλευσης του πρόσθετου σημείου υπό το τίτλο «Η εκπροσώπηση της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη» και 2) να μην εξετάζει κατά τη διάρκεια της 13^{ης} τακτικής συνέλευσης του τρέχοντος έτους καμία πρόταση περί αποβολής των εκπροσώπων της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κίνας ή την πρόσκληση των εκπροσώπων της Κεντρικής Λαϊκής Κυβέρνησης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας.</i> <i>Η συνεδρίαση ολομέλειας – 23 Σεπτεμβρίου 1958⁸⁷¹.</i>
14 ^η	1959	1351 (XIV)	Η.Π.Α.	<i>Η Γενική Συνέλευση αποφασίζει 1) να απορρίψει το αίτημα της Ινδίας περί της συμπερίληψης στην Ημερήσια Διάταξη της 14^{ης} τακτικής συνέλευσης του πρόσθετου σημείου υπό το τίτλο «Η εκπροσώπηση της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη» και 2) να μην εξετάζει κατά τη διάρκεια της 14^{ης} τακτικής συνέλευσης του τρέχοντος έτους καμία πρόταση περί αποβολής των εκπροσώπων της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κίνας ή την πρόσκληση των εκπροσώπων της Κεντρικής Λαϊκής Κυβέρνησης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας.</i> <i>Η 803^η συνεδρίαση ολομέλειας – 22 Σεπτεμβρίου 1959⁸⁷².</i>
15 ^η	1960	1493 (XV)	Η.Π.Α.	<i>Η Γενική Συνέλευση αποφασίζει 1) να απορρίψει το αίτημα της Ένωσης Σοβιετικών Σοσιαλιστικών Δημοκρατιών περί της συμπερίληψης στην Ημερήσια Διάταξη της 15^{ης} τακτικής συνέλευσης του πρόσθετου σημείου υπό το τίτλο «Η εκπροσώπηση της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη» και 2) να μην εξετάζει κατά τη διάρκεια της 15^{ης} τακτικής συνέλευσης του τρέχοντος έτους καμία πρόταση περί αποβολής των εκπροσώπων της Κυβέρνησης της Δημοκρατίας της Κίνας ή την πρόσκληση των εκπροσώπων της Κεντρικής Λαϊκής Κυβέρνησης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας.</i> <i>Η 895^η συνεδρίαση ολομέλειας – 8 Οκτωβρίου 1960⁸⁷³.</i>
16 ^η	1961	1668 (XVI)	Η.Π.Α. και άλλες 4	<i>Η Γενική Συνέλευση, έχοντας παρατηρήσει τη σοβαρή διάσταση απόψεων ανάμεσα στα κράτη-μέλη, όσον αφορά την εκπροσώπηση ενός ιδρυτικού μέλους, ως θέμα που αναφέρεται στον Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών· υπενθυμίζοντας το</i>

⁸⁷¹ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1958 (New York: Office of Public Information of United Nations, 1959), 89-91.

⁸⁷² United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1959 (New York: Office of Public Information of United Nations, 1960), 76-78.

⁸⁷³ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1960 (New York: Office of Public Information of United Nations, 1961), 170-173.

			χώρες	γεγονός ότι το συγκεκριμένο ζήτημα περιγράφεται στη Γενική Συνέλευση από όλες τις απόψεις ως ζωτικής και καθοριστικής σημασίας, και ότι σε πολυάριθμες περιπτώσεις η συμπερίληψή του στην ημερήσια διάταξη έχει ζητηθεί βάσει του άρθρου 15 του Εσωτερικού Κανονισμού της Συνέλευσης ως ζήτημα σημαντικού και επείγοντος χαρακτήρα· επικαλούμενη, επίσης, τις συστάσεις που περιλαμβάνονται στο ψήφισμα 396 (V) της 14^{ης} Δεκεμβρίου 1950, ότι οποτεδήποτε περισσότερες από μία αρχή ισχυρίζονται ότι συνιστούν την κυβέρνηση που εξουσιοδοτείται να εκπροσωπεί ένα κράτος-μέλος στα Ηνωμένα Έθνη – και το ζήτημα αυτό γίνεται αντικείμενο διαφωνιών στα Ηνωμένα Έθνη – είναι απαραίτητο το ζήτημα να εξετάζεται σύμφωνα με τους στόχους και τις αρχές του Χάρτη, καθώς και με τις περιστάσεις της κάθε πλευράς· αποφασίζει ότι, σύμφωνα με το άρθρο 18 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, οποιαδήποτε πρόταση που αποσκοπεί στην αλλαγή της εκπροσώπησης της Κίνας αποτελεί σημαντικό ζήτημα. Η 1080^η συνεδρίαση ολομέλειας – 15 Δεκεμβρίου 1961⁸⁷⁴.
17 ^η	1962	-	-	Η Γενική συνέλευση δεν υιοθέτησε κανένα ψήφισμα για το ζήτημα της Κίνας. Το ζήτημα δεν συμπεριλήφθηκε στην Ημερήσια Διάταξη ⁸⁷⁵ .
18 ^η	1963	-	-	Η Γενική συνέλευση δεν υιοθέτησε κανένα ψήφισμα για το ζήτημα της Κίνας. Το ζήτημα δεν συμπεριλήφθηκε στην Ημερήσια Διάταξη ⁸⁷⁶ .
19 ^η	1964	-	-	Η Γενική συνέλευση δεν υιοθέτησε κανένα ψήφισμα για το ζήτημα της Κίνας. Το ζήτημα δεν συμπεριλήφθηκε στην Ημερήσια Διάταξη ⁸⁷⁷ .
20 ^η	1965	2025 (XX)	Η.Π.Α. και άλλες 10 χώρες	Η Γενική Συνέλευση, επικαλούμενη τις συστάσεις που περιλαμβάνονται στο ψήφισμα 396 (V) της 14 ^{ης} Δεκεμβρίου 1950 ότι οποτεδήποτε περισσότερες από μία αρχή ισχυρίζονται ότι συνιστούν την κυβέρνηση που εξουσιοδοτείται να εκπροσωπεί ένα κράτος-μέλος στα Ηνωμένα Έθνη, και το ζήτημα αυτό γίνεται αντικείμενο διαφωνιών στα Ηνωμένα Έθνη, είναι απαραίτητο το ζήτημα να

⁸⁷⁴ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1961 (New York: Office of Public Information of United Nations, 1963), 124-129.

⁸⁷⁵ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1962 (New York: Office of Public Information of United Nations, 1964), 114-117.

⁸⁷⁶ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1963 (New York: Office of Public Information of United Nations, 1965), 31-35.

⁸⁷⁷ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1964 (New York: Office of Public Information of United Nations, 1966), 128-129.

				εξετάζεται σύμφωνα με τους στόχους και τις αρχές του Χάρτη, καθώς και με τις περιστάσεις της κάθε πλευράς· επικαλούμενη επίσης την απόφαση του ψηφίσματος 1668 (XVI) της 15 Δεκεμβρίου 1961 ότι σύμφωνα με το άρθρο 18 του Χάρτη οποιαδήποτε πρόταση που αποσκοπεί στην αλλαγή της εκπροσώπησης της Κίνας αποτελεί σημαντικό ζήτημα· επιβεβαιώνει ότι η απόφαση παραμένει εν ισχύ. <i>Η 1380^η συνεδρίαση ολομέλειας – 17 Νοεμβρίου 1965⁸⁷⁸.</i>
21 ^η	1966	2159 (XXI)	Η.Π.Α. και άλλες 14 χώρες	<i>Η Γενική Συνέλευση, επικαλούμενη τις συστάσεις που περιλαμβάνονται στο ψήφισμα 396 (V) της 14^{ης} Δεκεμβρίου 1950 ότι οποτεδήποτε περισσότερες από μία αρχή ισχυρίζονται ότι συνιστούν την κυβέρνηση που εξουσιοδοτείται να εκπροσωπεί ένα κράτος-μέλος στα Ηνωμένα Έθνη και το ζήτημα αυτό γίνεται αντικείμενο διαφωνιών στα Ηνωμένα Έθνη, είναι απαραίτητο το ζήτημα να εξετάζεται σύμφωνα με τους στόχους και τις αρχές του Χάρτη, καθώς και με τις περιστάσεις της κάθε πλευράς· επικαλούμενη επίσης την απόφαση του ψηφίσματος 1668 (XVI) της 15 Δεκεμβρίου 1961 ότι σύμφωνα με το άρθρο 18 του Χάρτη οποιαδήποτε πρόταση που αποσκοπεί στην αλλαγή της εκπροσώπησης της Κίνας αποτελεί σημαντικό ζήτημα, η οποία απόφαση εξακολουθούσε να είναι σε ισχύ σύμφωνα με το ψήφισμα της Γενικής Συνέλευσης 2025 (XX) της 17^{ης} Νοεμβρίου 1965· επιβεβαιώνει πάλι ότι η συγκεκριμένη απόφαση παραμένει εν ισχύ.</i> <i>Η 1481^η συνεδρίαση ολομέλειας – 29 Νοεμβρίου 1966⁸⁷⁹.</i>
22 ^η	1967	2271 (XXII)	Η.Π.Α. και άλλες 14 χώρες	<i>Η Γενική Συνέλευση, επικαλούμενη τις συστάσεις που περιλαμβάνονται στο ψήφισμα 396 (V) της 14^{ης} Δεκεμβρίου 1950 ότι οποτεδήποτε περισσότερες από μία αρχή ισχυρίζονται ότι συνιστούν την κυβέρνηση που εξουσιοδοτείται να εκπροσωπεί ένα κράτος-μέλος στα Ηνωμένα Έθνη και το ζήτημα αυτό γίνεται αντικείμενο διαφωνιών στα Ηνωμένα Έθνη, είναι απαραίτητο το ζήτημα να εξετάζεται σύμφωνα με τους στόχους και τις αρχές του Χάρτη, καθώς και με τις περιστάσεις της κάθε πλευράς· επικαλούμενη επίσης την απόφαση του ψηφίσματος 1668 (XVI) της 15 Δεκεμβρίου 1961 ότι σύμφωνα με το άρθρο 18 του Χάρτη οποιαδήποτε πρόταση που αποσκοπεί στην αλλαγή της εκπροσώπησης της Κίνας αποτελεί σημαντικό ζήτημα, η οποία απόφαση εξακολουθούσε να είναι</i>

⁸⁷⁸ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1965 (New York: Office of Public Information of United Nations, 1967), 176-180.

⁸⁷⁹ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1966 (New York: Office of Public Information of United Nations, 1968), 133-138.

				σε ισχύ σύμφωνα με τα ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης 2025 (XX) της 17^{ης} Νοεμβρίου 1965 και 2159 (XXI) της 29^{ης} Νοεμβρίου 1966· επιβεβαιώνει πάλι ότι η συγκεκριμένη απόφαση παραμένει εν ισχύ. <i>H 1610^η συνεδρίαση ολομέλειας – 28 Νοεμβρίου 1967⁸⁸⁰.</i>
23 ^η	1968	2389 (XXIII)	Η.Π.Α. και άλλες 13 χώρες	<i>H Γενική Συνέλευση, επικαλούμενη τις συστάσεις που περιλαμβάνονται στο ψήφισμα 396 (V) της 14^{ης} Δεκεμβρίου 1950 ότι οποτεδήποτε περισσότερες από μία αρχή ισχυρίζονται ότι συνιστούν την κυβέρνηση που εξουσιοδοτείται να εκπροσωπεί ένα κράτος-μέλος στα Ηνωμένα Έθνη και το ζήτημα αυτό γίνεται αντικείμενο διαφωνιών στα Ηνωμένα Έθνη, είναι απαραίτητο το ζήτημα να εξετάζεται σύμφωνα με τους στόχους και τις αρχές του Χάρτη, καθώς και με τις περιστάσεις της κάθε πλευράς· επικαλούμενη επίσης την απόφαση του ψηφίσματος 1668 (XVI) της 15 Δεκεμβρίου 1961 ότι σύμφωνα με το άρθρο 18 του Χάρτη οποιαδήποτε πρόταση που αποσκοπεί στην αλλαγή της εκπροσώπησης της Κίνας αποτελεί σημαντικό ζήτημα, η οποία απόφαση εξακολουθούσε να είναι σε ισχύ σύμφωνα με τα ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης 2025 (XX) της 17^{ης} Νοεμβρίου 1965, 2159 (XXI) της 29^{ης} Νοεμβρίου 1966 και 2271 (XXII) της 28^{ης} Νοεμβρίου 1967· επιβεβαιώνει πάλι ότι η συγκεκριμένη απόφαση παραμένει εν ισχύ.</i> <i>H 1724^η συνεδρίαση ολομέλειας – 19 Νοεμβρίου 1968⁸⁸¹.</i>
24 ^η	1969	2500 (XXIV)	Η.Π.Α. και άλλες 17 χώρες	<i>H Γενική Συνέλευση, επικαλούμενη τις συστάσεις που περιλαμβάνονται στο ψήφισμα 396 (V) της 14^{ης} Δεκεμβρίου 1950 ότι οποτεδήποτε περισσότερες από μία αρχή ισχυρίζονται ότι συνιστούν την κυβέρνηση που εξουσιοδοτείται να εκπροσωπεί ένα κράτος-μέλος στα Ηνωμένα Έθνη και το ζήτημα αυτό γίνεται αντικείμενο διαφωνιών στα Ηνωμένα Έθνη, είναι απαραίτητο το ζήτημα να εξετάζεται σύμφωνα με τους στόχους και τις αρχές του Χάρτη, καθώς και με τις περιστάσεις της κάθε πλευράς· επικαλούμενη επίσης την απόφαση του ψηφίσματος 1668 (XVI) της 15 Δεκεμβρίου 1961 ότι σύμφωνα με το άρθρο 18 του Χάρτη οποιαδήποτε πρόταση που αποσκοπεί στην αλλαγή της εκπροσώπησης της Κίνας αποτελεί σημαντικό ζήτημα, η οποία απόφαση εξακολουθούσε να είναι σε ισχύ σύμφωνα με τα ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης 2025 (XX) της 17^{ης} Νοεμβρίου 1965, 2159 (XXI) της 29^{ης} Νοεμβρίου 1966, 2271 (XXII) της 28^{ης}</i>

⁸⁸⁰ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1967 (New York: Office of Public Information of United Nations, 1969), 133-140.

⁸⁸¹ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1968, vol. 22 (New York: Office of Public Information of United Nations, 1971), 160-168.

				Νοεμβρίου 1967 και 2389 (XXIII) της 19 Νοεμβρίου 1968· επιβεβαιώνει πάλι ότι η συγκεκριμένη απόφαση παραμένει εν ισχύ. Η 1808^η συνεδρίαση ολομέλειας – 11 Νοεμβρίου 1969⁸⁸².
25 ^η	1970	2642 (XXV)	Η.Π.Α. και άλλες 18 χώρες	Η Γενική Συνέλευση, επικαλούμενη τις συστάσεις που περιλαμβάνονται στο ψήφισμα 396 (V) της 14^{ης} Δεκεμβρίου 1950 ότι οποτεδήποτε περισσότερες από μία αρχή ισχυρίζονται ότι συνιστούν την κυβέρνηση που εξουσιοδοτείται να εκπροσωπεί ένα κράτος-μέλος στα Ηνωμένα Έθνη και το ζήτημα αυτό γίνεται αντικείμενο διαφωνιών στα Ηνωμένα Έθνη, είναι απαραίτητο το ζήτημα να εξετάζεται σύμφωνα με τους στόχους και τις αρχές του Χάρτη, καθώς και με τις περιστάσεις της κάθε πλευράς· επικαλούμενη επίσης την απόφαση του ψηφίσματος 1668 (XVI) της 15 Δεκεμβρίου 1961 ότι σύμφωνα με το άρθρο 18 του Χάρτη οποιαδήποτε πρόταση που αποσκοπεί στην αλλαγή της εκπροσώπησης της Κίνας αποτελεί σημαντικό ζήτημα, η οποία απόφαση εξακολουθούσε να είναι σε ισχύ σύμφωνα με τα ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης 2025 (XX) της 17^{ης} Νοεμβρίου 1965, 2159 (XXI) της 29^{ης} Νοεμβρίου 1966, 2271 (XXII) της 28^{ης} Νοεμβρίου 1967, 2389 (XXIII) της 19 Νοεμβρίου 1968 και 2500 (XXIV) της 11 Νοεμβρίου 1969· επιβεβαιώνει πάλι ότι η συγκεκριμένη απόφαση παραμένει εν ισχύ. Η 1933^η συνεδρίαση ολομέλειας – 20 Νοεμβρίου 1970⁸⁸³.
26 ^η	1971	Ψήφισμα 2758 (XXVI)	Αλβανία και άλλες 22 χώρες A/L.630	Η Γενική Συνέλευση, έχοντας υπόψη τις αρχές του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, θεωρώντας ότι η αποκατάσταση των νομίμων δικαιωμάτων της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας είναι ουσιώδης τόσο για την προστασία του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών ως προς τον σκοπό, στον οποίον τα Ηνωμένα Έθνη πρέπει να λειτουργούν βάσει του Χάρτη, αναγνωρίζοντας ότι οι εκπρόσωποι της Κυβέρνησης της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας είναι οι μόνοι νόμιμοι εκπρόσωποι της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη και ότι η Λαϊκή Δημοκρατία της Κίνας αποτελεί ένα από τα πέντε μόνιμα μέλη του Συμβουλίου Ασφαλείας, αποφασίζει να αποκαταστήσει όλα τα δικαιώματα της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας, να αναγνωρίσει τους εκπροσώπους της Κυβέρνησής της ως τους μόνους νόμιμους εκπροσώπους της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη και να αποβάλει άμεσα τους εκπροσώπους του Τσιάν Κάι-Σεκ από τη θέση που καταλαμβάνουν

⁸⁸² United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1969, vol. 23 (New York: Office of Public Information of United Nations, 1972), 153-158.

⁸⁸³ United Nations Publications, *Yearbook of the United Nations*, 1970, vol. 24 (New York: Office of Public Information of United Nations, 1972), 194-200.

				παράνομα στα Ηνωμένα Έθνη, καθώς και σε όλους τους συνδεδεμένους οργανισμούς. Η 1976^η συνεδρίαση ολομέλειας, 25 Οκτωβρίου 1971⁸⁸⁴.
--	--	--	--	--

⁸⁸⁴ United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations*, 1971, vol. 25 (New York: Office of Public Information of United Nations, 1974), 126-137.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΡΩΤΟΓΕΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αρχείο του Υπουργείου Εξωτερικών Υποθέσεων της Δημοκρατίας της Αλβανίας (Α.Υ.Ε.Υ.Δ.Α)

Έτος 1953: Φάκελος 290.

Έτος 1954: Φάκελοι 129, 130.

Έτος 1955: Φάκελοι 142, 143.

Έτος 1956: Φάκελοι 138, 139, 245.

Έτος 1957: Φάκελοι 128, 295, 297, 302.

Έτος 1958: Φάκελοι 146, 154, 156.

Έτος 1959: Φάκελος 185.

Έτος 1960: Φάκελοι 109, 455, 515, 517, 540.

Έτος 1961: Φάκελοι 162, 165, 367, 368, 388, 569.

Έτος 1962: Φάκελοι 155, 156, 157, 161, 502, 503, 505.

Έτος 1963: Φάκελοι 226, 231, 232, 233, 234, 248, 662/26.

Έτος 1964: Φάκελοι 144, 147, 558/6, 558/14.

Έτος 1965: Φάκελοι B/I-8, αρ. 105, B/VI-1, αρ. 397, B/VI—1, αρ. 415, B/VIII—3, αρ. 648.

Έτος 1966: Φάκελοι B/I-4, αρ. 68/1, B/I—5, αρ. 69, B/VI-1, αρ. 235.

Έτος 1967: Φάκελοι 243, B/VI—1, αρ. 355, B/VI—1, αρ. 358, B/VIII—3a, αρ. 453.

Έτος 1968: Φάκελοι B/I-7, αρ. 62, B/I-8, αρ. 64, B/VI—1, αρ. 237, B/VI—1, αρ. 239, B/VIII-3, αρ. 370.

Έτος 1969: Φάκελοι B/I-4, αρ. 91, B/VI—1, αρ. 319.

Έτος 1970: Φάκελοι B/I-4, αρ. 109/1, B/I—5, αρ. 110, B/I-8, αρ. 112.

Έτος 1971: Φάκελοι 148, 149, 152, 479, 479/1, 697.

Έτος 1972: Φάκελος 131.

Κεντρικό Αρχείο του Κράτους της Δημοκρατίας της Αλβανίας (Κ.Α.Κ.Δ.Α)

Έτος 1955: Φάκελος 1.

Έτος 1957: Φάκελοι 2, 3.

Έτος 1960: Φάκελοι 1, 3

Έτος 1961: Φάκελοι 1, 2, 4, 6, 8, 14, 17.

Έτος 1963: Φάκελοι 7, 25, 26.

Έτος 1966: Φάκελοι 1, 3, 4.

Έτος 1967: Φάκελος 22.

Έτος 1968: Φάκελοι 4, 5, 8.

Έτος 1969: Φάκελοι 5, 11.

Έτος 1970: Φάκελος 7.

Έτος 1971: Φάκελοι 3, 4, 9.

Έτος 1972: Φάκελος 9, 11.

Αμερικανικά αποχαρακτηρισμένα έγγραφα

U.S. Central Intelligence Agency, Directorate of Intelligence. *Current Intelligence Weekly, Special Report: China's Growing Isolation in the Communist Movement*. Washington: 5 August 1966. <https://www.cia.gov/library/readingroom/document/cia-rdp79t00827a000400030006-5> (Approved For Released, 29 August 2000).

U.S. Central Intelligence Agency, Directorate of Intelligence. *Intelligence Memorandum: Communist China: Recent Developments In Trade With Eastern Europe*. Washington: March 1971. Approved For Released, 25 March 2002.

U.S. Central Intelligence Agency, Directorate of Intelligence. *Weekly Summery, Special Report: Albania Moving Out of Isolation*. Washington: 12 September 1969. <https://www.cia.gov/library/readingroom/document/cia-rdp79-00927a007300040002-8> (Approved For Released, 13 April 2006).

U.S. National Security Council. *U.S. Policy toward the Soviet-dominated Nations in Eastern Europe*. Washington: NSC 5811, 9.5.1958.

U.S. The White House. "My October China Visit: Discussions of the Issue." *My Talks with Chou En-lai*. Washington: 11 November 1971.
<https://www.cia.gov/library/readingroom/document/loc-hak-467-5-1-7> (Approved For Released, 23 July 2010).

U.S. The White House. "My Talks with Chou En-lai." *My Talks with Chou En-lai*. Washington: 14 July 1971. <https://www.cia.gov/library/readingroom/document/loc-hak-467-5-1-7> (Approved For Released, 23 July 2010).

U.S. The White House. *Memorandum of Conversation*. Washington: 28 Feb 1972.
http://nsarchive.gwu.edu/nsa/publications/DOC_readers/kissinger/nixzhou/17-01.htm
(Approved For Released, 7 September 2004).

U.S. The White House. "Address at the UNGA Plenary on the Chinese Representation." *U.S. China Policy*. Washington: 12 November 1970.
<https://www.cia.gov/library/readingroom/document/loc-hak-467-6-1-6> (Approved For Released, 1 December 2011).

Συνεντεύξεις

Αλία, Ραμίζ. Συνέντευξη στον Γιορντάν Γιώργη. Προσωπική συνέντευξη. Τίρανα, 5 Ιουνίου 2010.

Κάπο, Βίτο. Συνέντευξη στον Γιορντάν Γιώργη. Προσωπική Συνέντευξη. Τίρανα, 5 Μαΐου 2012.

Χότζα, Νετζμίε. Συνέντευξη στον Γιορντάν Γιώργη. Προσωπική Συνέντευξη. Τίρανα, 3 Μαΐου 2012.

Μπαλέτα, Αμπντί. Συνέντευξη στον Γιορντάν Γιώργη. Προσωπική Συνέντευξη. Τίρανα, 20 Αυγούστου 2016.

Πογιάνι, Πετράκης. Συνέντευξη στον Γιορντάν Γιώργη. Προσωπική Συνέντευξη. Τίρανα, 24 Αυγούστου 2016.

Πιτάρκα, Μπασκίμ. Ηλεκτρονικό μήνυμα στον Γιορντάν Γιώργη, 8 Οκτωβρίου 2010.

ΔΕΥΤΕΡΟΓΕΝΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ελληνόγλωσση βιβλιογραφία

Βαληνάκης, Γιάννης Γ. *Εισαγωγή στην Ελληνική Εξωτερική Πολιτική: 1949-1988*. Αθήνα: Σιδέρης, 2005.

Clogg, Richard. *Σύγχρονη Ιστορία της Νεότερης Ελλάδας*. Αθήνα: Καρδαμίτσα, 1993.

Gawrych, George G., Walter, George. *Ο Ημισέληνος και ο αετός: οθωμανική εξουσία, Ισλάμ και οι Αλβανοί*. Αθήνα: Παπαζήση, 2008.

Hroch, Miroslav., Τοντόροβα, Μαρία. *Εθνικό Κίνημα και Βαλκάνια*. Αθήνα: Θεμέλιο, 1996.

Jelavich, Barbara. *Ιστορία των Βαλκανίων*. Αθήνα: Πολύτροπον, 2006.

Κουπιτώρης, Παναγιώτης. *Αλβανικά Μελέται: Πραγματεία ιστορική και φιλολογική περί της γλώσσης και του έθνους των Αλβανών*. Εν Αθήναις, Εκ του Τυπογραφείου του Μέλλοντος, 1879.

Λεβί, Μισέλ. *Το εθνικό ζήτημα: από το Μαρξ μέχρι σήμερα*. Αθήνα: Στάχυ, 1993.

Παπασωτηρίου, Χαράλαμπος. *Η Κίνα από την Ουράνια Αυτοκρατορία στην ανερχόμενη υπερδύναμη του 20^{ου} αιώνα*. Αθήνα: Ποιότητα, 2013.

Πράσκα, Βισκόντι. *Εγώ εισέβαλα στην Ελλάδα*. Αθήνα: Γκοβόστη, 1999.

Vickers, Miranda. *Οι Αλβανοί*. Αθήνα: Οδυσσέας, 1997.

Watson, Adam. *Η εξέλιξη της διεθνούς κοινωνίας. Μία συγκριτική ιστορική ανάλυση*. Αθήνα: Ποιότητα, 2010.

Υπουργείο Εξωτερικών, Υπηρεσία Διπλωματικού και Ιστορικού Αρχείου. *Ο Γκράτσι γράφει για την ιταλική επίθεση κατά της Ελλάδας*. Αθήνα: Παπαζήση, 2008.

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Βιβλία

Adoratsky, Vladimir V. *Dialectical Materialism*. London: Martin Lawrence Ltd, 1977.

Alia, Ramiz. *Jeta ime, kujtime* [Η ζωή μου, απομνημονεύματα]. Tiranë: Toena, 2010.

Amery, Julian. *Approach March: A Venture in autobiography*. London: Hutchinson, 1973.

Arendt, Hannah. *The Origins of Totalitarianism*. Cleveland & New York: The World Publishing Company, 1962.

Asdreni., Koço Bihiku., ed. *Psallmë murgu* [Ψαλμοί μοναχού]. Tiranë: Akademia e Shkencave të RPSSH, Instituti i Gjuhësisë dhe i Letërsisë, 1980.

Axelrod, Alan. *The Real History of the Cold War. A New Look at the Past*. New York & London: Sterling, 2009.

Baker, Ray Stannard. *Woodrow Wilson and World Settlement*. Vol. 1. New York: Garden City, Doubleday, Page & Co, 1923.

Barker, Elisabeth. *British Policy in South-East Europe in the Second World War*. London: The Macmillan Press, 1976.

Bashkurti, Lisen. *Diplomacia shqiptare: Në fillimet e “Luftës së Ftohtë” 1945-1961: nga Konferenca e Jaltës tek “bashkëekzistenca paqësore”* [Η αλβανική διπλωματία στις αρχές του ‘Ψυχρού Πολέμου’: 1945-1961: από τη Διάσκεψη της Γιάλτας μέχρι την ‘ειρηνική συνύπαρξη’]. Vëllimi 2 [Τόμος 2]. Tiranë: Geer, 2003.

Belfield, Gervase. Introduction: Prince William of Wied, *The Six Month Kingdom: Albania 1914*, Duncan Heaton-Armstrong, ix-xxxvii. London: I.B.Tauris, 2005.

Berridge, Geoffrey R. *Diplomacia: Teoria dhe Praktika* [Διπλωματία: Θεωρία και Πρακτική]. Tiranë: Duda, 2011.

Biberaj, Elez. *Albania, A Socialist Maverick*. Boulder: Westview Press, 1990.

Brailsford, Henry N. *Macedonia, Races and their future*. London: Methuen & Co, 1906.

Brass, Paul R. *Ethnicity and nationalism: theory and comparison*. New Delhi: Sage Publications, 1991.

Brauch, Hans Günter. “Concepts of Security, Threats, Challenges, Vulnerabilities and Risks.” *Coping with Global Environmental Change, Disasters and Security*, eds. Hans Günter Brauch, Úrsula Oswald Spring, Czesław Mesjasz, John Grin, Patricia Kameri-

Mbote, Béchir Chourou, Pál Dunay, Jörn Birkmann, 61-106. Verlag, Berlin, Heidelberg: Springer, 2011.

Brawley, Mark R. "Neoclassical realism and strategic calculation: explaining divergent British, French and Soviet strategies toward Germany between the world wars (1919-1939)." *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, eds. Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, 75-98. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

Brecher, Michael. *Decisions in Crisis, Israel, 1967 and 1973*. Berkeley: University of California Press, 1980.

Brezewski, Zbigniew. *The Soviet Block: Unity and Conflict*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1967.

Brooks, Stephen G., Wohlforth, William C. *World Out of Balance. International Relations and the Challenge of American Primacy*. Princeton & Oxford: Princeton University Press, 2008.

Brown, Chris., Ainslay, Kirsten. *Understanding International Relations*. Third Edition. New York: Palgrave Macmillan, 2005.

Burgwyn, James H. *Italian foreign policy in the interwar period 1918-1940*. Westport, CT: Praeger Publisher, 1997.

Buxton, Noel. *Europe and the Turks*. London: John Murray, 1907.

Buzan, Barry. *People, States and Fear: The National Security Problem in International Relations*. Second Edition. Brighton, Sussex: Wheatsheaf Books Ltd, 1983.

Byrnes, Robert F. *East-Central Europe Under Communists*. New York: F.A.Praeger, 1958.

Çami, Muin. *Shqipëria në marrëdhëniet ndërkombëtare 1914-1918* [Η Αλβανία στις διεθνείς σχέσεις 1914-1918]. Tiranë: Akademia e Shkencave e RPS së Shqipërisë, Instituti i Historisë, 1987.

Carr, Edward Hallett. *The Twenty Years' Crisis, 1919-1939*. London: The Macmillan Press, 1946.

Cassels, Alan. *Ideology and International Relations in the Modern World*. London: Routledge, 1996.

Chekzezi, Constantine A. *Albania Past and Present*. New York: The Macmillan Company, 1919.

Christensen, Thomas. *Useful Adversaries: Grand Strategy, Domestic Mobilization, and Sino-American Conflict, 1947-1958*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1996.

Clayer, Nathalie. *Në fillimet e nacionalizmit shqiptar* [Στις αρχές του αλβανικού εθνικισμού]. Tiranë: Përpjekja, 2009.

- Cohen, Warren I. *The Cambridge History of American Foreign Relations*. Vol. IV. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- Crampton, Richard J. *The Balkans Since the Second World War*. London: Longman, 2002.
- Criekemans, David., Duran, Manuel. "Small State Diplomacy to Sub-State Diplomacy: More of the Same or Different?" *Small States in Europe. Challenges and Opportunities*, eds. Robert Steinmetz, Anders Wivel, 31-45. Aldershot, England: Ashgate, 2010.
- Crispi, Giuseppe. *Memoria sulla lingua albanese*. Palermo: L.Dato, 1831.
- Cuvahin, Dimitr S. *Shërbimi im diplomatik në Shqipëri* [Η διπλωματική υπηρεσία μου στην Αλβανία]. Tirane: Almera, 2009.
- Dedijer, Vladimir. *Marrëdhëniet Jugosllavo-Shqiptare: 1939-1948: gjaku i tradhëtuar* [Αλβανογιουγκοσλαβικές σχέσεις: 1939-1948: αίμα προδομένο]. Μετφρ. Sofokli Meksi. Tiranë: Medaur, 2005.
- Dervishi, Kastriot. *Historia e Shtetit Shqiptar* [Η ιστορία του αλβανικού κράτους]. Tiranë, Shtëpia botuese "55", 2006.
- Dervishi, Kastriot. *Sigurimi i shtetit 1944-1991* [Υπηρεσία κρατικής ασφάλειας 1944-1991]. Tiranë: Shtëpia botuese "55", 2012.
- Dervishi, Zyhdi. *Gratë në turbulencat e mendësive dhe realiteti politik* [Οι γυναίκες στον αναβρασμό των νοοτροπιών και η πολιτική πραγματικότητα]. Tiranë: Emal, 2011.
- Devlen, Balkan., Özdamar, Özgür. "Neoclassical Realism and Foreign Policy Crisis." *Rethinking Realism in International Relations, Between Tradition and Innovation*, eds. Annete Freyberg-Inan, Ewan Harrison, Patrick James, 136-163. Baltimore: The John Hopkins University Press, 2009.
- Dueck, Colin. "Neoclassical realism and the national interest: presidents, domestic politics, and major military interventions." *Neoclasical Realism, the State, and Foreign Policy*, eds. Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, 139-169. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Durham, Edith. *High Albania and its customs in 1908*. London: Royal Anthropological Institute of Great Britain and Ireland, 1910.
- East, Maurice A., Hermann, Charles F. "Do Nation-Types Account for Foreign Policy Behavior?" *Comparing Foreign Policies: Theories, Findings, and Methods*, ed. James N. Rosenau, 269-303. New York: John Wiley & Sons for Sage, 1974.
- Elman, Colin. "Realism." *Security Studies: An Introduction*, ed. Paul D. Williams, 15-28. 2nd edition. New York: Routledge, 2013.
- Elman, Colin., Elman, Miriam Fendius. Introduction: Appraising Progress in International Relations Theory, *Progress in International Relations Theory: Appraising the Field*, eds. Colin Elman, Miriam Fendius Elman, 1-20. Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 2003.

Engerman, David C. "Ideology and the origins of the Cold War." *The Cambridge History of the Cold War*, eds. Melvyn P. Leffler, Odd Arne Westad, 20-43. Vol. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

Evans, Peter B. "Building an Integrative Approach to International and Domestic Politics: Reflections and Projections." *Double-Edged Diplomacy: International Bargaining and Domestic Politics*, eds. Peter B. Evans, Harold K. Jacobson, Robert D. Putnam, 397-430. Berkeley: University of California Press, 1993.

Feng, Huiyun. *Chinese Strategic Culture and Foreign Policy Decision-Making*. London & New York: Routledge, 2007.

Fischer, Bernd. *Albania at War*. West Lafayette, Indiana: Purdue University Press, 1999.

Fischer, Bernd. *Balkan strongmen: dictators and authoritarian rulers of South Eastern Europe*. London: Hurst & Co, 2007.

Fischer, Fritz. *War of Illusions: German Policies from 1911-1914*. New York: Norton, 1975.

Fischer-Galati, Stephen. "Sources of Authoritarianism in Eastern and South-Eastern Europe." *Authoritarianism and Democracy in Europe, 1919-1939*, eds. Dirk Berg-Schlosser, Jeremy Mitchell, 64-73. Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan, 2002.

Fox, William T. R. Preface to the 2001 Edition, *Man, the State, and War*, Kenneth N. Waltz, vii-xii. New York: Columbia University Press, 2001.

Frashëri, Mehdi. *Kujtime* [Απομνημονεύματα]. Tiranë: OMSCA-1, 2005.

Frashëri, Sami. *Shqipëria çka qënë, çështë dhe ç'do të bëhet?* [Αλβανία: τί ήταν, τί είναι και τί θα απογίνει;]. Tiranë: Reklama, 2010.

Friedberg, Aaron L. *A Contest for Supremacy*. New York & London: W. W. Norton & Company, 2011.

Gerner, Deborah J. "The Evolution of the Study of Foreign Policy." *Foreign Policy Analysis, Continuity and Change in Its Second Generation*, Laura Neack, Jeanne A. K. Hey, Patrick Haney, 17-32. New Jersey: Prentice-Hall, 1995.

Gilpin, Robert. *War & Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981.

Gleny, Misha. *The Balkans 1804-1999*. London: Grante Books, 1999.

Goetschel, Laurent. "The Foreign and Security Policy Interests of Small States in Today's Europe." *Small States inside and outside the European Union. Interests and Policies*, ed. Laurent Goetschel, 13-31. Boston, Dordrecht, London: Kluwer Academic Publishers, 1998.

Gorman, Robert F. *Great Debates at the United Nations. An Encyclopedia of Fifty Key Issues, 1945-2000*. Westport, Connecticut: Greenwood Press, 2001.

Grant, Thomas D. *Admission to the United Nations: Charter Article 4 and the Rise of Universal Organization*. Leiden&Boston: Martinus Nijhoff Publishers, 2009.

Greenwood Onuf, Nicholas. *World of Our Making: Rules and Rule in Social Theory and International Relations*. Columbia, South Carolina: University of South Carolina Press, 1989.

Griffith, William E. *The Sino-Soviet Rift*. Cambridge, Mass: The M.I.T Press, 1964.

Hagan, Joe D. "Domestic Political Explanation in the Analysis of Foreign Policy." *Foreign Policy Analysis, Continuity and Change in Its Second Generation*, Laura Neack, Jeanne A. K. Hey, Patrick Haney, 117-143. New Jersey: Prentice-Hall, 1995.

Hako, Hulusi. *Ateizmi shkencor* [Επιστημονικός αθεϊσμός]. Tiranë: Mihal Duri, 1983.

Hako, Hulusi. *Gruaja dhe fëmija – viktimat më të ndjeshme të ideologjisë fetare* [Γυναίκα και παιδί – πρωταρχικά θύματα της θρησκευτικής ιδεολογίας]. Tiranë: Naim Frashëri, 1968.

Halliday, Jon. *Shqiptari dinak Enver Hoxha* [Ο πονηρός Αλβανός Ενβέρ Χότζα]. Μετφρ. Besian Petriti. Tiranë: Bota Shqiptare, 2012.

Handel, Michael I. *Weak States in the International System*. London & New York: Routledge, 1990.

Harbottle, Brigadier Michael. "Cyprus: An Analysis of the U.N.'s Third Party Role in a 'Small War'." *Small States in the Modern World: The Conditions of Survival*, eds. Peter Worsley, Paschalis Kitromilides, 213-223. Revised Edition. Nicosia, Cyprus: Zavallis Press Limited, 1979.

Haskaj, Zihni. *Mendimi politik e shoqëror i Rilindjes Kombëtare Shqiptare* [Η πολιτική και κοινωνική σκέψη της αλβανικής εθνικής αναγέννησης]. Vëllimi I [Τόμος 1]. Tiranë: Universiteti i Tiranës, Instituti i Historisë dhe i Gjuhësisë, 1971.

Haskaj, Zihni. *Mendimi politik e shoqëror i Rilindjes Kombëtare Shqiptare* [Η πολιτική και κοινωνική σκέψη της αλβανικής εθνικής αναγέννησης]. Vëllimi II [Τόμος 2]. Tiranë: Akademia e Shkencave e R.P të Shqipërisë, Instituti i Historisë, 1976.

Hasluck, Frederick William., Hasluck, Margaret M., ed. *Christianity and Islam under the Sultan*. Vol. 1. Oxford: Clarendon Press, 1929.

Hastings, Adrian. *The Construction of Nationhood: Ethnicity, Religion, and Nationalism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.

Hay, Jeanne A. K. "Introducing Small State Foreign Policy." *Small States in World Politics, Explaining Foreign Policy Behavior*, ed. Jeanne A. K. Hay, 1-12. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers, 2003.

- Heaton-Armstrong, Duncan. *The Six Month Kingdom: Albania 1914*. London: I.B.Tauris, 2005.
- Hibbert, Reginald. *Albania's national liberation struggle: the bitter victory*. London: Pinter, 1991.
- Hidri, Pjetër. *Kombet e Bashkuara dhe Shqipëria* [Ηνωμένα Έθνη και Αλβανία]. Tiranë: Nënë Tereza, 2006.
- Hill, Christopher. *The Changing Politics of Foreign Policy*. Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan, 2003.
- Hobson, John M. *The State and International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003.
- Hosking, Geoffrey., Schöpflin, George. *Myths and nationhood*. London: Hurst, 1997.
- Hoxha, Enver. *Ditar për çështjet ndërkombëtare, 1958-1960* [Ημερολόγιο διεθνών θεμάτων, 1958-1960]. Vëllimi 1 [Τόμος 1]. Tiranë: Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë, 1981.
- Hoxha, Enver. *Ditar për çështjet ndërkombëtare, 1961-1963* [Ημερολόγιο διεθνών θεμάτων, 1961-1963]. Vëllimi 2 [Τόμος 2]. Tiranë: Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë, 1982.
- Hoxha, Enver. *Ditar për çështjet ndërkombëtare, 1964-1965* [Ημερολόγιο διεθνών θεμάτων, 1964-1965]. Vëllimi 3 [Τόμος 3]. Tiranë: Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror, 1982.
- Hoxha, Enver. *Ditar për çështjet ndërkombëtare, 1966-1967* [Ημερολόγιο διεθνών θεμάτων, 1966-1967]. Vëllimi 4 [Τόμος 4]. Tiranë: Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë, 1982.
- Hoxha, Enver. *Ditar për çështjet ndërkombëtare, 1968-1969* [Ημερολόγιο διεθνών θεμάτων, 1968-1969]. Vëllimi 5 [Τόμος 5]. Tiranë: Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë, 1982.
- Hoxha, Enver. *Ditar për çështjet ndërkombëtare, 1970-1971* [Ημερολόγιο διεθνών θεμάτων, 1970-1971]. Vëllimi 6 [Τόμος 6]. Tiranë: Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë, 1983.
- Hoxha, Enver. *Ditar për çështjet ndërkombëtare, 1972-1974* [Ημερολόγιο διεθνών θεμάτων, 1972-1974]. Vëllimi 7 [Τόμος 7]. Tiranë: Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë, 1983.
- Hoxha, Enver. *Kundër revizionizmit modern: përmbledhje veprash, 1965-1967* [Ενάντια στο σύγχρονο ρεβιζιονισμό: περίληψη έργων, 1965-1967]. Instituti i studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1979.
- Hoxha, Enver. *Kur lindi partia* [Όταν γεννήθηκε το κόμμα]. Tiranë: “8 Nëntori”, 1981.

Hoxha, Enver. *Kur u hodhën themelet e Shqipërisë* [Όταν τέθηκαν τα θεμέλια της Αλβανίας]. Tiranë: “8 Nëntori”, 1984.

Hoxha, Enver. *Me Stalinin* [Μαζί με το Στάλιν]. Tiranë: “8 Nëntori”, 1979.

Hoxha, Enver. *Raporte e fjalime, 1976-1977* [Εκθέσεις και ομιλίες, 1976-1977]. Instituti i studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë, Tiranë: “8 Nëntori”, 1980: 190-245.

Hoxha, Enver. *Shënime për Kinën* [Σημειώσεις για την Κίνα]. Vëllimi 1 [Τόμος 1]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë, Tiranë: “8 Nëntori”, 1979.

Hoxha, Enver. *Shënime për Kinën* [Σημειώσεις για την Κίνα]. Vëllimi 2 [Τόμος 2]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë Komitetit Qendror të Partisë së Punës së Shqipërisë, Tiranë: “8 Nëntori”, 1979.

Hoxha, Enver. *Superfuqitë* [Οι υπερδυνάμεις]. Tiranë: “8 Nëntori”, 1986.

Hoxha, Enver. *Titistët* [Τιτοϊκοί]. Tiranë: “8 Nëntori”, 1982.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Έργα]. Vëllimi 29 [Τόμος 29]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1979.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Έργα]. Vëllimi 3 [Τόμος 3]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1969.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Έργα]. Vëllimi 30 [Τόμος 30]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1979.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Έργα]. Vëllimi 31 [Τόμος 31]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1980.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Έργα]. Vëllimi 32 [Τόμος 32]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1981.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Έργα]. Vëllimi 33 [Τόμος 33]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1981.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Έργα]. Vëllimi 34 [Τόμος 34]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1981.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Έργα]. Vëllimi 35 [Τόμος 35]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1982.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Έργα]. Vëllimi 36 [Τόμος 36]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1982.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Έργα]. Vëllimi 37 [Τόμος 37]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1982.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Έργα]. Vëllimi 38 [Τόμος 38]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1983.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vëllimi 39 [Τόμος 39]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1983.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vëllimi 40 [Τόμος 40]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1983.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vëllimi 41 [Τόμος 41]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1984.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vëllimi 42 [Τόμος 42]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1984.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vëllimi 43 [Τόμος 43]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1984.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vëllimi 44 [Τόμος 44]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1985.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vëllimi 45 [Τόμος 45]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1985.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vëllimi 46 [Τόμος 46]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1985.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vëllimi 47 [Τόμος 47]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1985.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vol. 1 [Τόμος 1]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1983.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vol. 17 [Τόμος 17]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1974.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vol. 19 [Τόμος 19]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1975.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vol. 20 [Τόμος 20]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1976.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vol. 21 [Τόμος 21]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1976.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vol. 22 [Τόμος 22]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1976.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vol. 24 [Τόμος 24]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1977.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vol. 25 [Τόμος 25]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1977.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Ἔργα]. Vol. 26 [Τόμος 26]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1978.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Έργα]. Vol. 27 [Τόμος 27]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1978.

Hoxha, Enver. *Vepra* [Έργα]. Vol. 28 [Τόμος 28]. Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH, Tiranë: “8 Nëntori”, 1978.

Hoxha, Enver. *Vitet e vegjëlisë* [Τα χρόνια της παιδικής ηλικίας]. Tiranë: “8 Nëntori”, 1983.

Hroch, Miroslav. *Comperative studies in modern European history: nation, nationalism, social change*. Aldershot, Burlington: Ashgate Variorum, 2007.

Hroch, Miroslav. *Social Preconditions of National Revival in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press, 1985.

Hudson, Valerie M. “Foreign Policy Decision-Making: A Touchstone for International Relations Theory in the Twenty-First Century.” *Foreign Policy Decision-Making*, eds. Richard C. Snyder, H. W. Bruck, Burton Sapin, 1-20. Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan, 2002.

Insanally, Rudy. *Multilateral Diplomacy for Small States*. Georgetown, Guyana: Guyenterprise Advertising Agency, 2012.

Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH. *Historia e Partisë së Punës së Shqipërisë* [Ιστορία του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας]. Tiranë: “8 Nëntori”, 1981.

Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH. *Dokumente kryesore të Partisë së Punës së Shqipërisë* [Κύρια έγγραφα του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας]. Vëllimi I [Τόμος 1]. Tiranë: Naim Frashëri, 1971.

Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH. *Dokumente kryesore të Partisë së Punës së Shqipërisë* [Κύρια έγγραφα του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας]. Vëllimi IV [Τόμος 4]. Tiranë: Naim Frashëri, 1970.

Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH. *Dokumente kryesore të Partisë së Punës së Shqipërisë* [Κύρια έγγραφα του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας]. Vëllimi II [Τόμος 2]. Tiranë: Shtëpia Botuese e Librit Politik, 1972.

Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH. *Dokumente kryesore të Partisë së Punës së Shqipërisë* [Κύρια έγγραφα του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας]. Vëllimi III [Τόμος 3]. Tiranë: Naim Frashëri, 1970.

Instituti i Studimeve Marksiste-Leniniste pranë KQ të PPSH. *Dokumente kryesore të Partisë së Punës së Shqipërisë* [Κύρια έγγραφα του Κόμματος Εργασίας Αλβανίας]. Vëllimi V [Τόμος 5]. Tiranë: “8 Nëntori”, 1974.

Jackson, Robert., Sørensen, Georg. *Introduction to International Relations. Theories and Approaches*. 5th Edition. Oxford: Oxford University Press, 2013.

Januzaj, Januz. *Shqipëria ime: unë dhe Ramiz Alia* [Η δικιά μου Αλβανία: εγώ και ο Ραμίζ Αλία]. Tiranë: Toena, 2012.

Jervis, Robert. *Perception and Misperception in International Politics*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1976.

Kaba, Hamit. *Shqipëria dhe të Mëdhenjtë, nga Lufta e Dytë Botërore në Luftën e Ftohtë* [Η Αλβανία και οι Μεγάλοι, από το Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο μέχρι το Ψυχρό Πόλεμο]. Tiranë: Klean, 2015.

Kassab, Hanna Samir. *Weak States in International Relations Theory*. New York: Palgrave Macmillan, 2015.

Keens-Soper, Maurice. "The General Assembly Reconsidered." *Diplomacy at the UN*, eds. Geoffrey R. Berridge, Anthony Jennings, 75-93. Basingstoke & London: Macmillan Press Ltd, 1985.

Kemal Bey, Ismail., Sommerville Story, ed. *The Memoirs of Ismail Kemal Bey*. London: Constable & Co, 1920.

Kennedy, Paul M. Introduction, *The Rise and the Fall of the Great Powers. Economic Change and Military Conflict from 1500 to 2000*, Paul M. Kennedy, xv-xxv. London, Sydney, Wellington: Unwyn Hyman, 1988.

Kennedy, Paul. "Grand Strategy in War and Peace: Toward a Broader Definition." *Grand Strategy in War and Peace*, ed. Paul Kennedy, 1-10. New Heaven: Yale University Press, 1991.

Kissinger, Henry. *On China*. New York: Penguin Press, 2011.

Kissinger, Henry. *The White House Years, 1968-1972*. Boston: Little, Brown and Company, 1979.

Kitromilides, Paschalis M. Preface – The Survival of Small States: Dimensions of the Problem, *Small States in the Modern World: The Conditions of Survival*, eds. Peter Worsley, Paschalis Kitromilides, ix-xv. Revised Edition. Nicosia, Cyprus: Zavallis Press Limited, 1979.

Kitromilides, Paschalis Michael. "The Dialectic of Intolerance: Ideological Dimensions of Ethnic Conflict." *Small States in the Modern World: The Conditions of Survival*, eds. Peter Worsley, Paschalis Kitromilides, 143-184. Revised Edition. Nicosia, Cyprus: Zavallis Press Limited, 1979.

Knutsen, Torbjørn. *A history of International Relations theory*. 2nd edition. Manchester & New York: Manchester University Press, 1997.

Koçollari, Irakli. *Spiunazhi* [Κατασκοπεία]. Tiranë: Horizont, 2000.

Kruja, Mustafa. *Anthologji historike: shkrime e përkthime* [Ιστορική ανθολογία: κείμενα και μεταφράσεις]. Elbasan, Sejko, 2001.

Ladley, Eric J. *Balancing Act. How Nixon Went to China and Remained A Conservative*. New York: iUniverse, Inc, 2007.

Lauka, Islam., Ymeri, Eshref. *Shqipëria në dokumentat e arkivave ruse* [Η Αλβανία στα έγγραφα των ρωσικών αρχείων]. Instituti Shqiptar i Studimeve Politike, Tiranë: Toena, 2006.

Lees, Lorraine M. *Keeping Tito Afloat*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press, 1997.

Lenin, Vladimir I. *Mbi çështjet ballkanike* [Περί βαλκανικών θεμάτων]. Tiranë: «8 Nëntori», 1979.

Lenin, Vladimir I. *Mbi të drejtën e kombeve për vetëvendosje* [Περί του δικαιώματος των εθνών για αυτοδιάθεση]. Tiranë: Instituti i shkencave, 1950.

Liu, Wei. *China in the United Nations*. Hackensack, NJ: World Century Publishing Corporation, 2014.

Lobell, Steven E. “Threat assessment, the state, and the foreign policy: a neoclassical realist model.” *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, eds. Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, 42-74. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.

Logoreci, Anton. *The Albanians – Europes Forgotten Survivors*. London: Gollancz, 1977.

Lüthi, Lorenz M. *The Sino-Soviet Split*. Princeton & Oxford: Princeton University Press, 2008.

Macmillan, Margaret. Në vend të parathënies [Εισαγωγή] *Shqipëria përballë Konferencës së Paqes Paris 1919* [Η Αλβανία απέναντι στη Διάσκεψη Ειρήνης του Παρισιού το 1919], Turhan Pashë Përmeti, 5-13. Tiranë: Uegen, 2007).

MacQueen, Norrie. *Peacekeeping and the International System*. London & New York: Routledge – Taylor and Francis Group, 2006.

Marks, Karl., Engels, Fredrik. *Mbi çështjen lindore* [Περί του ανατολικού ζητήματος]. Tiranë: “8 Nëntori”, 1978.

Mearsheimer, John. *The Tragedy of Great Power Politics*. New York & London: W.W.Norton & Company, Inc, 2001.

Melakopides, Costas. “Cyprus, Small-Powerhood and the EU’s Principles and Values.” *Small States in Europe. Challenges and Opportunities*, eds. Robert Steinmetz, Anders Wivel, 161-179. Aldershot, England: Ashgate, 2010.

Mile, Ligor K. *Shqipëria në vitet e Lidhjes Shqiptare të Prizrenit: dokumente arkivore franceze* [Η Αλβανία στα χρόνια του Αλβανικού Συνδέσμου του Πριζρέν: γαλλικά αρχειακά έγγραφα]. Vëllimi II [Τόμος 2]. Akademia e Shkencave e RPSSH, Instituti i Historisë, Tiranë: Shtypshkronja e re, 1986.

Milo, Paskal. *Fundi i një padrejtësie* [Το τέλος μίας αδικίας]. Tirane: “8 Nëntori”, 1984.

- Milo, Paskal. *Të vërtetat e fshehura: Incidenti i kanalit të Korfuzit* [Κρυμμένες αλήθειες: Επεισόδιο Στενών Κερκύρας]. Tiranë: Toena, 2010.
- Moon, Bruce E. "The State in Foreign and Domestic Policy." *Foreign Policy Analysis, Continuity and Change in Its Second Generation*, Laura Neack, Jeanne A. K. Hey, Patrick Haney, 187-200. New Jersey: Prentice-Hall, 1995.
- Moravcsik, Andrew. *The Choise for Europe: Social Purpose & State Power from Messina to Maastricht*. London: University College London Press, 1998.
- Morgenthau, Hans J. *Politics among Nations: The Struggle for Power and Peace*. New York: Alfred A. Knopf, 1948.
- Nano, Fatos. *Politika ekonomike e Kinës për t'u bërë superfuqi* [Το σχέδιο της Κίνας να γίνει υπερδύναμη και η οικονομική πολιτική της]. Tiranë: "8 Nëntori", 1984.
- Neack, Laura. *The New Foreign Policy, Power Seeking in a Globalized Era*. Second Edition. Maryland: Rowman & Littlefield Publishers, 2008.
- Noli, Fan S. *Rron, or rron dhe nuk vdes Shqiptari* [Ο Αλβανός δεν πεθαίνει αλλά ζει και βασιλεύει]. Tiranë: "8 Nëntori", 1976.
- Orum, Anthony M., Dale, John G. *Political Sociology*. 5th edition. NY: Oxford University Press, 2009.
- Ozmańczyk, Edmund Jan. *Encyclopedia of the United Nations and International Agreements*. Third Edition. Vol 3: N-S. New York: Routledge, 2003.
- Pano, Nicholas C. *The People's Republic of Albania*. Baltimore: The John Hopkins Press, 1968.
- Pano, Nicholas. "Shqipëria në vitet 1970 – Marrëdhëniet Shqiptaro-Kineze." [Η Αλβανία στη δεκαετία του 1970 – Οι Αλβανο-Κινεζικές σχέσεις] *Shqipëria në marrëdhëniet ndërkombëtare*, ed. Albert Rakipi, 210-226. Tiranë: AIIS, 2013.
- Papadakis, Maria., Starr, Harvey. "Opportunity, Willingness and Small States: The Relationship Between Environment and Foreign Policy." *New Directions in the Study of Foreign Policy*, eds. Charles F. Hermann, Charles W. Kegley, James N. Rosenau, 409-432. Winchester, London: Allen & Unwin, 1987.
- Papastratis, Procopis. "Megali idea and Mare Nostrum: Aspects of Greek and Italian Nationalism." *L'Europe Méditerranéenne*, ed. Marta Petricoli, 75-92. Bruxelles: P.I.E. Peter Lang S.A, 2008.
- Përmeti, Turhan Pashë. *Shqipëria përballë Konferencës së Paqes Paris 1919* [Η Αλβανία απέναντι στη Διάσκεψη Ειρήνης του Παρισιού το 1919]. Tiranë: Uegen, 2007.
- Plamenatz, John. *Ideology*. London: Palgrave Macmillan, 1970.
- Pollack, Jonathan D. "The Opening to America." *The Cambridge History of China. The People's Republic, Part 2: Revolutions within the Chinese Revolution 1966-1982*, eds.

Roderick MacFarquhar, John K. Fairbank, 402-472. Vol. 15. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.

Pollo, Stefanaq., Puto, Arben. *The history of Albania: from its origins to the present day*. London: Routledge & Kegan Paul, 1981.

Prifti, Peter. *Socialist Albania Since 1944: domestics and foreign developments*. Cambridge, Mass: M.I.T Press, 1978.

Puchala, Donald J. *Theory and History in International Relations*. New York & London: Routledge, 2003.

Puto, Arben. *Historia diplomatike e çështjes shqiptare* [Η διπλωματική ιστορία του αλβανικού ζητήματος]. Tiranë: Duda, 2010.

Puto, Arben. *Nëpër analet e diplomacisë angleze* [Στα χρονικά της αγγλικής διπλωματίας]. Tiranë: “8 Nëntori”, 1976.

Radchenko, Sergey. “The Sino-Soviet Split.” *The Cambridge History of the Cold War*, eds. Melvyn P. Leffler, Odd Arne Westad, 349-372. Vol. 1. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

Rakipi, Albert. *Weak States and Security. Rethinking the Balkan Post Cold War Security Agenda*. Tiranë: AIIS, 2008.

Ree, Erik Van. *The Political Thought of Joseph Stalin*. London & New York: Routledge Curzon, 2002.

Riker, William H. *The Theory of Political Coalitions*. New Haven & London: Yale University Press, 1962.

Roberts, Geoffrey. *The Soviet Union in World Politics: Coexistence, Revolution and Cold War, 1945-1991*. London & New York: Routledge, 1999.

Rosenau, James N. “The Premises and Promises of Decision-Making Analysis.” *Contemporary political analysis*, ed. J. C. Charlesworth, 189-211. New York: Free Press, 1967.

Rosenthal, Gert. *Inside the United Nations: Multilateral Diplomacy Up Close*. London & New York: Routledge, 2017.

Ross, Robert S. *Negotiating Cooperation. The United States and China, 1969-1989*. Stanford, California: Stanford University Press, 1995.

Rostoks, Toms. “Small States, Power, International Change and the Impact of Uncertainty.” *Small States in Europe. Challenges and Opportunities*, eds. Robert Steinmetz, Anders Wivel, 87-101. Aldershot, England: Ashgate, 2010.

Rothstein, Robert L. *Alliances and Small Powers*. New York: Columbia University Press, 1968.

Ruys, Tom. *‘Armed Attack’ and Article 51 of the UN Charter*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.

- Salvatorelli, Luigi. *La Triplice Alleanza, Storia Diplomatica 1877-1912*. Milano: Nicola, 1939.
- Sartori, Giovanni. *Ç'është demokracia?* [Τι ἐστὶ Δημοκρατία;]. Tiranë: Dituria, 1998.
- Schueett, Robert. *Political Realism, Freud, and Human Nature in International Relations*. New York: Palgrave Macmillan, 2010.
- Schweller, Randall L. "The Progressiveness of Neoclassical Realism." *Progress in International Relations Theory: Appraising the Field*, eds. Colin Elman, Miriam Fendius Elman, 311-347. Cambridge, Massachusetts: MIT Press, 2003.
- Schweller, Randall L. *Deadly Imbalances: Tripolarity and Hitler's Strategy of World Conquest*. New York: Columbia University Press, 1998.
- Schweller, Randall L. *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2008.
- Sheffer, Gabriel. "The Security of Small Ethnic States: A Counter Neo-Realist Argument." *The National Security of Small States in a Changing World*, eds. Efraim Inbar, Gabriel Sheffer, 9-40. London & Portland: Frank Cass, 1997.
- Shnytzter, Adi. *Stalinist economic strategy in practice: the case of Albania*. London: Oxford, 1982.
- Shpuza, Gazmend. *Kryengritja fshatare e Shqipërisë së mesme 1914-1915* [Η εξέγερση των χωρικών της κεντρικής Αλβανίας 1914-1915]. Tiranë: Akademia e Shkencave e RPS të Shqipërisë, Instituti i Historisë, 1986.
- Silajxhiç, Haris. *Shqipëria dhe ShBA në arkivat e Uashingtonit* [Αλβανία και Η.Π.Α. στα αρχεία της Ουάσινγκτον]. Tiranë: Dituria, 1999.
- Sirmen, Ali. "The Notion of the Small State: Cyprus, It's Security and Survival." *Small States in the Modern World: The Conditions of Survival*, eds. Peter Worsley, Paschalis Kitromilides, 81-95. Revised Edition. Nicosia, Cyprus: Zavallis Press Limited, 1979: 81-95.
- Skendi, Stavro. *The Albanian National Awakening, 1878-1912*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1967.
- Slavicek, Louise Chipley. *The Treaty of Versailles*. New York: Chelsea House, 2010.
- Smith, Anthony D. *Myths and Memories of Nations*. Oxford: Oxford University Press, 1999.
- Snyder, Jack. *Myths of Empire*. Ithaca & London: Cornell University Press, 1991.
- Sperling, James. "Neo-classical realism and alliance politics." *Theorising NATO: New perspectives on the Atlantic alliance*, eds. Mark Webber, Adrian Hyde-Price, 61-92. London & New York: Routledge, 2016.
- Stavrianos, Leften S. *The Balkans Since 1453*. New York, Holt, Rinehart & Winston, 1958.

- Swire, Joseph. *Albania: the rise of a kingdom*. London: Williams & Norgate, 1929.
- Taber, Ron. *A Look At Leninism*. New York: Aspect Foundation, 1988.
- Taliaferro, Jeffrey W. "Neoclassical realism and resource extraction: State building for future war." *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, eds. Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, 194-226. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Taliaferro, Jeffrey W., Lobell, Steven E., Ripsman, Norrin M., Introduction: Neoclassical realism, the state, and foreign policy, *Neoclassical Realism, the State, and Foreign Policy*, eds. Steven E. Lobell, Norrin M. Ripsman, Jeffrey W. Taliaferro, 1-41. Cambridge: Cambridge University Press, 2009.
- Taylor Fravel, M. *Strong Borders Secure Nations. Cooperation and Conflict in China's Territorial Disputes*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 2008.
- Thomas, Ann Van Wynen. "The Turkish Invasion of Cyprus: Legal Aspects of the Regional and United Nations Actions." *Small States in the Modern World: The Conditions of Survival*, eds. Peter Worsley, Paschalis Kitromilides, 199-212. Revised Edition. Nicosia, Cyprus: Zavallis Press Limited, 1979.
- Thürer, Daniel. "The Perception of Small States: Myth and Reality." *Small States inside and outside the European Union. Interests and Policies*, ed. Laurent Goetschel, 33-42. Boston, Dordrecht, London: Kluwer Academic Publishers, 1998.
- Tomassini, Francesco. *L'Italia alla vigilia della guerra. La politica estera di Tomasso Titoni*. Vol. I. Bologna: Zanichelli, 1934.
- Urquart, David. *The Spirit of the East*. Vol 2. 2nd Edition. London: Henry Colburn, 1839.
- Vertzberger, Yaacov Y I. *The World in Their Minds, Information Processing, Cognition, and Perception in Foreign Policy Decisionmaking*. Stanford, California: Stanford University Press, 1990.
- Vickers, Miranda. *The Albanians: A modern history*. London & New York: I.B. Tauris, 2001.
- Walker, Ronald A. *Multilateral Conferences: Purposeful International Negotiation*. Basingstoke & New York: Palgrave Macmillan, 2004.
- Walker, Stephen G., Schafer, Mark. "Belief Systems as Casual Mechanism in World Politics: An Overview of Operational Code Analysis." *Beliefs and Leadership in World Politics*, eds. Mark Schafer, Stephen G. Walker, eds. 3-22. New York: Palgrave Macmillan, 2006.
- Walt, Stephen M. "Alliance Formation in Southwest Asia: Balancing and Bandwagoning in Cold War Competition." *Dominos and Bangwagons*, eds. Robert Jervish, Jack Snyder, 51-84. New York: Oxford University Press, 1991.

Walt, Stephen M. *The Origins of Alliances*. Ithaca & London: Cornell University Press, 1987.

Waltz, Kenneth N. *Man, the State, and War*. New York: Columbia University Press, 2001.

Waltz, Kenneth N. *Theory of International Politics*. Reading, Mass: Addison-Wesley, 1979.

Weiss, Thomas G. *Multilateral Development Diplomacy in UNCTAD*. Basingstoke & London: The Macmillan Press Ltd, 1986.

Wendt, Alexander. *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999.

Wiseman, Geoffrey. "Norms and Diplomacy: The Diplomatic Underpinnings of Multilateralism." *The New Dynamics of Multilateralism: Diplomacy, International Organizations, and Global Governance*, eds. James P. Muldoon Jr., JoAnn Fagot Aviel, Richard Reitano, Earl Sullivan, 5-22. Boulder, CO: Westview Press, 2011.

Wivel, Anders., Bailes, Alyson J. K., Archer, Clive. "Setting the scene: small states and international security." *Small States and International Security. Europe and Beyond*, eds. Clive Archer, Alyson J. K. Bailes, Anders Wivel, 3-25. New York: Routledge, 2014.

Wolfers, Arnold. *Discord and Collaboration: Essays on International Politics*. Baltimore: The John Hopkins Press, 1962.

Worsley, Peter. "Communalism and Nationalism in Small Countries: The Case of Cyprus." *Small States in the Modern World: The Conditions of Survival*, eds. Peter Worsley, Paschalis Kitromilides, 1-18. Revised Edition. Nicosia, Cyprus: Zavallis Press Limited, 1979.

Zakaria, Fareed. *From Wealth to Power: The Unusual Origins Of America's World Role*. NJ: Princeton University Press, 1998.

Zimmer, Oliver. *Nationalism in Europe, 1890-1940*. Basingstoke, Hampshire: Palgrave Macmillan, 2003.

Επιστημονικά περιοδικά και άλλες δευτερογενείς πηγές

Armiliotta, Giovanni. "Albania and the United Nations: Two Cases Seen from a Diplomatic History Perspective." *The International Journal of Albanian Studies* vol. 1, nr. 1 (Fall, 1997): 69-81.

Aunesluoma, Juhana., Rainio-Niemi, Johanna. "Neutrality as Identity?: Finland's Quest for Security in the Cold War." *Journal of Cold War Studies* vol. 18, no. 4 (Fall, 2016): 51-78.

Baldwin, David A. "Security Studies and the End of the Cold War." *World Politics* 48 (October, 1995): 117-141.

Baldwin, David A. "The Concept of Security." *Review of International Studies* 23 (1997): 5-26.

Balsiotis, Lambros. "The Muslim Chams of Northwestern Greece." *European Journal of Turkish Studies* 12 (2011): 1-31. url: <http://ejts.revues.org/4444>.

Barnes, Harry E. "The Problem of the New and Small National-States in Central and Southern Europe: A Summery Survey." *The Journal of International Relations* vol. 10, no. 1 (July 1919): 99-123.

Bar-Tal, Daniel., Antebi, Dikla. "Beliefs About Negative Intentions of the World: A Study of the Israeli Siege Mentality." *Political Psychology* vol. 13, no. 4 (December, 1992): 633-645.

Bar-Tal, Daniel., Antebi, Dikla. "Siege Mentality in Israel." *Ongoing Production on Social Representations – Productions Vives sur les Représentations Sociales* vol. 1, no. (1992): 49-67.

East, Maurice A. "Size and Foreign Policy Behavior." *World Politics* vol. 25, no. 4 (July, 1973): 556-576.

Elman, Miriam Fendius. "The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Backyard." *British Journal of Political Science* vol. 25, no. 2 (April, 1995): 171-217.

Foulon, Michiel. "Neoclassical Realism: Challengers and Bridging Identities." *International Studies Review* 17 (2015): 635-661.

Gehler, Michael. "From Non-alignment to Neutrality: Austria's Transformation during the First East-West Détente, 1953-1958." *Journal of Cold War Studies* vol. 7, no. 4 (Fall, 2005): 104-136.

Hermann, Charles F., Gross Stein, Janice., Sundelius, Bengt., Walker, Stephen G. "Resolve, Accept, or Avoid: Effects of Group Conflict on Foreign Policy Decisions." *International Studies Review* vol. 3, no. 2 (Summer, 2001): 131-168.

Hermann, Margaret G., Hermann, Charles F. "Who Makes Foreign Policy Decisions and How: An Empirical Inquiry." *International Studies Quarterly* vol. 33, no. 4 (December, 1989): 361-387.

Hirshberg, Matthew S. "The Self-Perpetuating National Self-Image: Cognitive Biases in Perceptions of International Interventions." *Political Psychology* vol. 14, no. 1 (1993): 77-98.

Jazbec, Milan. "Small States and Diplomacy: An Indispensable, though Much Diversified Relation." *Halduskultuur – Administrative Culture* 11, 1 (2010): 66-83.

Jervis, Robert. "Was the Cold War a Security Dilemma?" *Journal of Cold War Studies* vol. 3, no. 1 (Winter, 2001): 36-60.

Jorgji, Jordan. "Rëndësia e teorisë së marrëdhënieve ndërkombëtare: realizmi neoklasik dhe politika e jashtme shqiptare." [Σημασία της θεωρίας διεθνών σχέσεων: νεοκλασικός ρεαλισμός και αλβανική εξωτερική πολιτική] *Buletini Shkencor*. Universiteti 'Fan.S.Noli', Korçë. Viti XXI i botimit. nr. 31. (2016): 184-190.

Jorgji, Jordan. "Refleksione të Mishel Fuko mbi Marksizmin." [Σκέψεις του Μισέλ Φουκώ επάνω στο Μαρξισμό] *Përmbledhje e Studimeve të Sesionit Shkencor 'Filozofia Postmoderne e Michel Foucault' në kuadrin e Ditës Kombëtare të Filozofisë* (2017): 102-114. Universiteti 'Fan.S.Noli', Korçë, Albania.

Keohane, Robert O. "Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics." *International Organizations* vol. 23, no. 2 (Spring, 1969): 291-310.

Kitchen, Nicholas. "Systemic pressures and domestic ideas: a neoclassical realist model of grand strategy formation." *Review of International Studies* vol. 36, no. 1 (2010): 117-143.

Koht, Halvdan. "The Small Nations in the Post-War World." *Proceedings of the American Philosophical Society* 87, no. 2 (August 16, 1943): 152-60. American Philosophical Society.

Kotchikian, Asbed. 2006. "The Dialectics of Smallness: State-Making in the South Caucasus." AIPRG Working Paper, no. 06/13: 1-21.

Krasner, Stephen. "US Commercial and Monetary Policy: Unravelling the Paradox of External Strength and Internal Weakness." *International Organization* vol. 31, no. 4 (Autumn., 1977): 635-671.

Legro, Jeffrey W., Moravcsik, Andrew. "Is Anybody Still a Realist?" *International Security* vol. 24, no. 2 (Fall, 1999): 5-55.

Lüthi, Lorenz M. "The Non-Aligned Movement and the Cold War, 1961-1973." *Journal of Cold War Studies* vol. 18, no. 4 (Fall, 2016): 98-147.

Marleku, Alfred. "Small States Foreign Policy: The Case of Kosovo." *Mediterranean Journal of Social Sciences* vol. 4, no. 2 (May, 2013): 287-300.

McLean, Wayne. "Neoclassical realism and Australian foreign policy: understanding how security elites frame domestic discourses." *Global Change, Peace & Security* vol. 28, no. 1 (January, 2016): 1-15.

Mearsheimer, John J. "The False Promise of International Institutions." *International Security* vol. 19, no. 3 (Winter, 1994-1995): 5-49.

Mohamed, Ali Naseer. "The Diplomacy of Micro-States." *Discussion Papers in Diplomacy* 78 (Netherlands Institute of International Relations 'Clingendael', 2002): 1-37.

Mor, Ben D. "Public Diplomacy in Grand Strategy." *Foreign Political Analysis* 2 (2006): 157-176.

Mor, Ben D. "Strategic Beliefs and the Formation of Enduring International Rivalries: Israel's National Security Conceptions." *International Relations* vol. 18, no. 3 (2004): 309-329.

Nettl, J. P. "The State as a Conceptual Variable." *World Politics* vol. 20, no. 4 (July, 1968): 559-592.

Panke, Diana. "Dwarfs in International Negotiations. How Small States Make Their Voices Heard." *Cambridge Review of International Affairs* bd. 25, no. 3 (2012): 313-328.

Putnam, Robert D. "Diplomacy and Domestic Politics: The Logic of Two-Level Games." *International Organizations* vol. 42, no. 3 (Summer, 1988): 427-460.

Rathbun, Brian. "A Rose by Any Other Name: Neoclassical Realism as the Logical and Necessary Extension of Structural Realism." *Security Studies* 17 (2008): 294-321.

Ree, Erik Van. "Socialism in One Country: A Reassessment." *Studies in East European Thought* vol. 50, no. 2 (June, 1988): 77-117.

Rosati, Jerel A. "Developing a Systematic Decision-Making Framework: Bureaucratic Politics in Perspective." *World Politics* vol. 33, no. 2 (January, 1981): 234-252.

Rose, Gideon. "Neoclassical Realism and Theories of Foreign Policy." *World Politics* vol. 51, no. 1 (October, 1998): 144-172.

Saideman, Stephen M. "The Power of the Small: The Impact of Ethnic Minorities on Foreign Policy." *SAIS Review* vol. 22, no. 2 (Summer-Fall, 2002): 93-105.

Salmore, Stephen A., Hermann, Charles F. "The Effect of Size, Development and Accountability on Foreign Policy." *Peace Research Society Papers*, XIV (The Ann Arbor Conference, 1969): 15-30.

Schmidl, Erwin A. "Lukewarm Neutrality in a Cold War?: The Case of Austria." *Journal of Cold War Studies* vol. 18, no. 4 (Fall, 2016): 36-50.

Schweller, Randall L. "China's Aspirations and the Clash of Nationalisms in East Asia: A Neoclassical Realist Examination." *International Journal of Korean Unification Studies* vol. 23, no. 2 (2014): 1-40.

Schweller, Randall L. "Neorealism's status-quo bias: What security dilemma?" *Security Studies* vol. 5, no. 3 (March, 1996): 90-121.

Schweller, Randall L. "Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing." *International Security* vol. 29, no. 2 (Fall, 2004): 159-201.

Schweller, Randall L., Wohlforth, William C. "Power test: Evaluating realism in response to the end of the Cold War." *Security Studies* 9, 3 (Spring, 2000): 60-108.

Starr, Harvey. "Rosenau, Pre-theories and Evolution of Comperative Study of Foreign Policy." *International Interactions* vol. 14, no. 1 (February, 1988): 3-15.

Sterling-Folker, Jennifer. "Realist Environment, Liberal Process, and Domestic-Level Variables." *International Studies Quarterly* vol. 41, no. 1 (March, 1997): 1-25.

Terzyan, Aram., Galstyan, Narek. "The Portrayal of 'The Other' in Foreign Policy Discourse and Public Consciousness in Armenia." *Caucasus Analytical Digest* 77 (September, 2015): 2-6.

Triska, Jan F. "Standford Studies of the Communist System: The Sino-Soviet Split." *Backround* vol. 8, nr. 3 (November, 1964): 143-159.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations, 1950*. New York: Columbia University Press in co-operation with the United Nations, 1951.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations, 1951*. New York: Department of Public Information of United Nations, 1952.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations, 1952*. New York: Department of Public Information of United Nations, 1953.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations, 1953*. New York: Department of Public Information of United Nations, 1971.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations, 1954*. New York: Department of Public Information of United Nations, 1955.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations, 1955*. New York: Department of Public Information of United Nations, 1956.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations, 1956*. New York: Department of Public Information of United Nations, 1957.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations, 1957*. New York: Office of Public Information of United Nations, 1958.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations, 1958*. New York: Office of Public Information of United Nations, 1959.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations*, 1959. New York: Office of Public Information of United Nations, 1960.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations*, 1960. New York: Office of Public Information of United Nations, 1961.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations*, 1961. New York: Office of Public Information of United Nations, 1963.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations*, 1962. New York: Office of Public Information of United Nations, 1964.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations*, 1963. New York: Office of Public Information of United Nations, 1965.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations*, 1964. New York: Office of Public Information of United Nations, 1966.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations*, 1965. New York: Office of Public Information of United Nations, 1967.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations*, 1966. New York: Office of Public Information of United Nations, 1968.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations*, 1967. New York: Office of Public Information of United Nations, 1969.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations*, 1968. Vol. 22. New York: Office of Public Information of United Nations, 1971.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations*, 1969. Vol. 23. New York: Office of Public Information of United Nations, 1972.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations*, 1970. Vol. 24. New York: Office of Public Information of United Nations, 1972.

United Nations Publications. *Yearbook of the United Nations*, 1971. Vol. 25. New York: Office of Public Information of United Nations, 1974.

Waltz, Kenneth N. "Evaluating Theories." *American Political Sciences Review* vol. 91, no. 4 (December 1997): 913-917.

Waltz, Kenneth N. "International Politics Is Not Foreign Policy." *Security Studies* vol. 6, no. 1 (Autumn, 1996): 54-57.

Waltz, Kenneth N. "The Stability of a Bipolar World." *Daedalus* vol. 93, no. 3 (Summer, 1964): 881-909.

Wiberg, Håkan. "The Security of Small Nations: Challenges and Defences." *Journal of Peace Research* vol. 24, no. 4 (December, 1987): 339-363.

Wivel, Anders. "Explaining Why State X Made a Certain Move last Tuesday: The Promise and Limitation of Realist Foreign Policy Analysis." *Journal of International Relation and Development* 8, 4 (December, 2005): 355-380.

Wolfers, Arnold. "'National Security' as an Ambiguous Symbol." *Political Science Quarterly* vol. 67, no. 4 (December, 1952): 481-502.

Zagoria, Donald S. "Krushchev's Attack on Albania and Sino-Soviet Relations." *The China Quarterly* nr. 8 (October – December, 1961): 1-19.

Zakaria, Fareed. "Realism and Domestic Politics: A Review Essay." *International Security* vol. 17, no. 1 (Summer, 1992): 177-198.

Zojzi, Rrok. "Ndamja krahinore e popullit shqiptar." [Χωρική διαφοροποίηση του αλβανικού λαού] *Etnografia shqiptare vëllimi 1* [τόμος 1] (Tiranë: Akademia e Shkencave e RPSH, Instituti i Historisë, Sektori i Etnografisë, 1962): 16-62.

Διαδικτυακοί τόποι

General Assembly of the United Nations. Rules of procedure, V. "President and Vice-Presidents." <http://www.un.org/en/ga/about/ropga/prez.shtml>.

General Assembly of the United Nations. Rules of procedure, XII. "Plenary meetings." <http://www.un.org/en/ga/about/ropga/plenary.shtml>.

Περιφερειακό Κέντρο Πληροφόρησης των Ηνωμένων Εθνών. Καταστατικός Χάρτης των Ηνωμένων Εθνών. "Ψηφοφορία." http://www.unric.org/el/index.php?option=com_content&view=article&id=14.

Γνωστά περιοδικά και εφημερίδες

"Albania: Stalin's heir." *Time*, December 22, 1961. Vol. LXXVIII, No. 25.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Ο διεθνής γραπτός τύπος περιέγραφε την κατάσταση που επικρατούσε στην Αλβανία το 1953

Η αμερικανική εφημερίδα *New York Herald Tribune* της 11^{ης} Φεβρουαρίου 1953 επικαλούμενη τους Walter Lippmann και James Burnham, ως ανθρώπους με σημαντική επιρροή στη χάραξη της ψυχροπολεμικής πολιτικής των Η.Π.Α., έγραφε πως η Δύση έπρεπε να προκαλεί συνεχείς εξεγέρσεις στην Αλβανία. Ο σκοπός των εξεγέρσεων είχε σχέση με τη διείσδυση του «Τιτοϊσμού» αρχικά στη συγκεκριμένη χώρα και στη συνέχεια στη Βουλγαρία και τα υπόλοιπα κράτη-δορυφόρους της Σοβιετικής Ένωσης.

Η ιταλική εφημερίδα *Il Globo* της 7^{ης} Ιανουαρίου 1953, επικαλούμενη γιουγκοσλαβικές πηγές, ανέφερε ότι η Γιουγκοσλαβία και ο Τίτο επιθυμούσαν την ανεξαρτησία της Αλβανίας ως κράτους, καθώς και τη διατήρηση του αλβανικού σοσιαλιστικού καθεστώτος. Εντούτοις, σε περίπτωση στρατιωτικής σύγκρουσης δεν αποκλειόταν να ακολουθήσει προσωρινή κατοχή της Αλβανίας αποκλειστικά από τη Γιουγκοσλαβία και την Ελλάδα.

Η ιταλικές εφημερίδες *La Nazione Italiano* της 14^{ης} Ιανουαρίου 1953 και η *Il Corriere Mercantile* της 12^{ης} Μαρτίου 1953, καθώς και η βρετανική εφημερίδα *The Times* της 7^{ης} Μαρτίου 1953, έκαναν λόγο για σφοδρές συγκρούσεις που συνέβαιναν εκείνη την περίοδο στην Αλβανία, κυρίως στο βόρειο τμήμα της χώρας, ανάμεσα στις κυβερνητικές δυνάμεις και τους εξεγερθέντες.

Η ιταλική εφημερίδα *Il Popolo* της 15^{ης} Ιανουαρίου 1953 και η γαλλική εφημερίδα *Paris-presse l'Intransigeant* της 6^{ης} Ιανουαρίου 1953 περιέγραφαν τη στρατηγική σημασία που είχαν οι αλβανικές ακτές – ιδιαίτερα το νήσι Σάσων – για τον έλεγχο της Αδριατικής θάλασσας και της Μεσογείου. Σύμφωνα με τις εν λόγω εφημερίδες, τα νησιά Σάσων της Αλβανίας και Ρύγκεν της Βαλτικής θάλασσας εξασφάλιζαν στη Σοβιετική Ένωση πολεμικό πλεονέκτημα στις θάλασσες.

Η εβδομαδιαία βρετανική εφημερίδα *The Sunday Times* της 8^{ης} Μαρτίου 1953 πρόσθετε ότι η επέκταση των εξεγέρσεων στην Αλβανία είχε υποκινηθεί από τη Δύση, με σκοπό την απόσπαση της μικρής αυτής χώρας από τη σοβιετική σφαίρα επιρροής.

Ως εκ τούτου, η Σοβιετική Ένωση θα αποτύχαινε να ελέγξει τις αλβανικές ακτές, οι οποίες θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν ως ναυτικές βάσεις και καταφύγια για τα σοβιετικά υποβρύχια⁸⁸⁵.

⁸⁸⁵ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1953, φ. 290, 1-3/2.

2. Η στρατηγική σημασία της πολιτικής διαπαιδαγώγησης σύμφωνα με την αλβανική ηγεσία

Οι προσπάθειες της αλβανικής ηγεσίας να βελτιώσουν την εθνική ασφάλεια της συγκεκριμένης μικρής και τρωτής χώρας διατυπώθηκαν, μεταξύ άλλων, στη συνάντηση που είχαν ο Αλβανός πρωθυπουργός, Μεχμέτ Σέχου, και ο υπουργός άμυνας, Βεκίρ Μπαλλούκου, με τον Κινέζο υφυπουργό Άμυνας, Σιούι Γκούαν Ντα, στις 21 Ιουλίου 1966 στα Τίρανα.

Επιπλέον, οι Αλβανοί τόνισαν ότι η επένδυση στην καλλιέργεια της συλλογικής συνείδησης του πληθυσμού, καθώς και στην έξυπνη αξιοποίηση του εδάφους ως στρατιωτικού πλεονεκτήματος, θα συνέβαλαν στην αντιστάθμιση της στρατηγικής και τακτικής κατωτερότητας που χαρακτήριζε τη μικρή και τρωτή χώρα τους. Πιο συγκεκριμένα, ο Σέχου δήλωσε:

«Η κατάργηση των στρατιωτικών βαθμών αποτελεί σημαντικό γεγονός...στο πλαίσιο της περαιτέρω επαναστατικοποίησης του στρατού. Επίσης, το συγκεκριμένο μέτρο που λάβαμε συμβάλλει στην ενίσχυση του ηγετικού ρόλου του κόμματος και της Σοσιαλιστικής Δημοκρατίας επί του στρατού, ώστε οι επιδόσεις του τελευταίου να συνδέονται με την ενίσχυση της ευσυνείδητης πειθαρχίας και όχι με την επιβολή πειθαρχίας μέσω βίας...Παντοτινός μας σύμμαχος είναι τα βουνά. Επί γενεές γενεών τα βουνά ήσαν το σπίτι μας, ενώ τώρα προσπαθούμε να μπούμε βαθιά μέσα στην καρδιά των βουνών, έτσι ώστε να στηριζόμαστε περισσότερο επάνω τους...Οι εχθροί, βέβαια, θα υπερτερούν στον αέρα και προκειμένου να αναπληρώσουμε αυτό το κενό θα μπούμε μέσα στα βουνά, όπου οι εχθροί δεν μπορούν να μας κάνουν τίποτε...Εκείνο, όμως, που πρέπει να τονίσουμε είναι ότι ούτε τα τούνελ, ούτε τα κανόνια, τα αεροπλάνα ή οι στρατιωτικές ασκήσεις δεν έχουν την ίδια καθοριστική σημασία που διαθέτει η ιδεολογία του ατόμου...Μπορούμε να φτιάχνουμε τούνελ, να μπαίνουμε μέσα, να περιμένουμε μέχρι να έρθει ο εχθρός κι όταν εκείνος έρθει να σηκώνουμε τα χέρια ψηλά και να παραδοθούμε. Αυτό το σενάριο μπορεί να συμβεί, εάν οι άνθρωποι δεν είναι καλλιεργημένοι ιδεολογικά. Για αυτό ακριβώς τον λόγο είναι αναγκαιότητα να δοθεί προτεραιότητα στην πολιτική και την ιδεολογία, επειδή είναι ακριβώς ο άνθρωπος εκείνος που αποφασίζει για τη μοίρα του πολέμου...Βέβαια,

μεγάλη σημασία έχουν και οι στρατιωτικές ασκήσεις και το ζήτημα του οπλισμού, αλλά πρωτίστως είναι η συνείδηση εκείνο που μετράει... Το συγκεκριμένο μέτρο (της κατάργησης των στρατιωτικών βαθμών) βοηθάει στην κατάργηση του φορμαλισμού, ώστε ο στρατός να ενώνεται περισσότερο με τον λαό, συμβάλλοντας άμεσα στην παραγωγική διαδικασία και μη εμμένοντας αποκλειστικά στα στρατιωτικά καθήκοντα. Με αυτόν τον τρόπο επιδιώκεται η μεγαλύτερη εξοικείωση και σύνδεση του στρατού με την εργατική τάξη και τους αγρότες, ενισχύοντας την ενότητα ανάμεσα στον λαό και τον στρατό»⁸⁸⁶.

⁸⁸⁶ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1966, φ. Β/Ι-4-αρ. 68/1, 74-79.

3. Αντιλήψεις της αλβανικής ηγεσίας για τους γείτονες

Χαρακτηριστικό παράδειγμα που αντανακλά τις εκτιμήσεις της αλβανικής ηγεσίας για τις γειτονικές χώρες αποτελεί η συνομιλία του Αλβανού πρωθυπουργού, Μεχμέτ Σέχου, με τον γενικό επιτετραμμένο της κινεζικής πρεσβείας στα Τίρανα, Λιν Τζουν – εν απουσία του πρέσβη Γκεν Μπιάο – στις 12 Μαρτίου 1970. Όσον αφορά την Ελλάδα, ο Αλβανός πρωθυπουργός υπογράμμιζε:

«Οι σχέσεις που επικρατούν με την Ελλάδα είναι γνωστές σ' εσάς. Εκείνη ισχυρίζεται ότι υπάρχει εμπόλεμη κατάσταση με την Αλβανία και διεκδικεί τη Βόρειο Ήπειρο, το Αργυρόκαστρο και την Κορυτσά. Από την άλλη, το “καθεστώς των συνταγματαρχών” – όπως αποκαλείται το σημερινό καθεστώς της Αθήνας – έχει παρουσιάσει κάποιες ενδείξεις ότι είναι διατεθειμένο να μας προσεγγίσει. Οι ενδείξεις αυτές παρατηρήθηκαν κυρίως πέρυσι και φέτος. Οι συνταγματάρχες πρότειναν την εγκαθίδρυση εμπορικών σχέσεων με την Αλβανία. Όπως γνωρίζετε, η συμφωνία αυτή επετεύχθη και σύντομα θα αρχίσουν οι εμπορικές συναλλαγές. Επίσης, εμείς θα κινηθούμε προς τη βελτίωση των σχέσεων με την Ελλάδα, αλλά μόνο υπό την προϋπόθεση ότι η ελληνική κυβέρνηση θα παραιτηθεί από την παράλογη στάση ότι υπάρχει εμπόλεμη κατάσταση μεταξύ μας, καθώς στην πραγματικότητα η εμπόλεμη κατάσταση αφορούσε τις σχέσεις με την Ιταλία και όχι με εμάς. Άρα, το θέμα των διπλωματικών σχέσεων εξαρτάται από τους Έλληνες. Βέβαια, οι σχέσεις με την Ελλάδα δεν είναι ικανοποιητικές, συνεπώς αυτό είναι το πρώτο βήμα στην κατεύθυνση της πλήρους ομαλοποίησής τους».

Όσον αφορά την Ιταλία, καθώς και την ισορροπία δυνάμεων με τις υπόλοιπες βαλκανικές χώρες, ο Σέχου τόνιζε:

«...οι σχέσεις μας με τους Ιταλούς έχουν ομαλοποιηθεί...Όμως, εκείνη δεν δείχνει ικανοποίηση όσον αφορά τη βελτίωση των σχέσεών μας με τη Γιουγκοσλαβία και την Ελλάδα. Η Ιταλία και η Γιουγκοσλαβία είναι καπιταλιστικές χώρες. Η Ιταλία βλέπει την Αλβανία ως δική της και κάτι παρεμφερές επιδιώκουν οι Γιουγκοσλάβοι και οι Έλληνες, ενώ σε καμία από αυτές δε συμφέρει να βελτιώνονται οι σχέσεις μας με τις υπόλοιπες δύο...Και οι τρεις γείτονες αισθάνονται τη σοβιετική πίεση και είναι ακριβώς αυτός ο

λόγος που τους παροτρύνει να μας προσεγγίσουν. Προσπαθούμε να χρησιμοποιούμε τη συγκεκριμένη αυτή κατάσταση προς όφελός μας».

Όσον αφορά τη Γιουγκοσλαβία και το πρόβλημα του Κοσόβου, ο Σέχου υποστήριζε:

«Η Γιουγκοσλαβία είναι διατεθειμένη να μας προσεγγίσει και αυτό πηγάζει από την αντιπαράθεση που έχει με τη Σοβιετική Ένωση. Εμείς, από την άλλη, χρησιμοποιούμε τη προδιάθεση της Γιουγκοσλαβίας, καθώς και τις εν λόγω αντιθέσεις, για το δικό μας συμφέρον. Όπως γνωρίζετε, υπάρχει επαναπροσέγγιση μεταξύ ημών και των Γιουγκοσλάβων, αν κι εμείς δείχνουμε ιδιαίτερη προσοχή στη συγκεκριμένη εξέλιξη...Ανάμεσα σε εμάς και τους Γιουγκοσλάβους υπάρχει το θέμα του Κοσόβου και των Αλβανών που ζουν στη Γιουγκοσλαβία. Εκεί υφίσταται μία άλλη Αλβανία και εμείς προσπαθούμε να διεισδύουμε και να δημιουργούμε επαφές με τους Αλβανούς, στο πλαίσιο των εμπορικών και πολιτιστικών ανταλλαγών, καθώς και των άλλων νόμιμων και αμοιβαίως αναγνωρισμένων δραστηριοτήτων. Για παράδειγμα, στέλνουμε πανεπιστημιακά συγγράμματα στο Πανεπιστήμιο της Πρίστινας, καθώς και σχολικά βιβλία και άλλα υλικά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση...αυτό ακριβώς μας συμφέρει...Παράλληλα, προσέχουμε ιδιαίτερα, ώστε να μη δημιουργούνται εντυπώσεις ότι εμείς προσεγγίζουμε τον Τίτο και, κατά συνέπεια, ο λαός του Κοσόβου σταματήσει τον αγώνα εναντίον του. Απεναντίας, εκείνος (ο λαός του Κοσόβου) πρέπει να αγωνίζεται για τα εθνικά δικαιώματα και την ανεξαρτησία του»⁸⁸⁷.

Το θέμα της Γιουγκοσλαβίας, και ειδικά των Αλβανών του Κοσόβου, θίχτηκε στη συνάντηση της 7^{ης} Νοεμβρίου 1972 ανάμεσα στον Αλβανό υπουργό άμυνας, Μπεκίρ Μπαλλούκου, και μίας στρατιωτικής αποστολής της Κίνας υπό την ηγεσία του Γιέχ Τσεν Γιή. Ο Μπαλλούκου εξέφρασε τον φόβο της χώρας του για την επαύριον της Γιουγκοσλαβίας μετά τον θάνατο του Τίτο στο μέλλον. Σύμφωνα με τον Αλβανό υπουργό υπήρχαν τουλάχιστον δύο βασικά σενάρια. Το πρώτο ήταν η διατήρηση της ομοσπονδιακής μορφής της Γιουγκοσλαβίας υπό την ηγεμονία των Σέρβων, οι οποίοι θα ενίσχυαν περισσότερο το σλαβικό στοιχείο, διαθέτοντας, παράλληλα, την υποστήριξη της Σοβιετικής Ένωσης. Σε αυτήν την περίπτωση, τα δικαιώματα των Αλβανών της Γιουγκοσλαβίας θα περιορίζονταν περαιτέρω. Το δεύτερο σενάριο

⁸⁸⁷ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1970, φ. Β/Ι-4-αρ. 109/1, 19-22.

αφορούσε την επικράτηση του κροατικού στοιχείου στην εσωτερική διαμάχη ανάμεσα σε εκείνο και το σέρβικο στοιχείο. Η συνέπεια θα ήταν η διάλυση της Γιουγκοσλαβίας και η ανάδειξη ανεξάρτητων κρατών, συμπεριλαμβανομένης της ανεξαρτητοποίησης του Κοσόβου⁸⁸⁸.

⁸⁸⁸ ΚΑΚΔΑ, έτος 1972, φ. 9, 15-19.

4. Οι σχέσεις της Αλβανίας με τους γείτονες το 1960: Ελλάδα και Τουρκία

Σημαντικό έγγραφο που αποτύπωνε την αλβανική οπτική γωνία σε σχέση με τα Βαλκάνια αποτελεί το ραδιοτηλεγράφημα της 11^{ης} Ιουνίου 1960 με το οποίο ο Αλβανός υπουργός εξωτερικών, Μπεχάρ Στούλλα, έστειλε οδηγίες στον αντιπρόσωπο της χώρας του στην Άγκυρα. Πιο συγκεκριμένα, οι οδηγίες του υπουργού ήταν οι ακόλουθες:

«Στην πρώτη συνάντηση που θα έχεις με τον πρωθυπουργό: στρατηγό Γιουρσέλ... να του μιλήσεις για τον τρόπο που η Γιουγκοσλαβία και η Ελλάδα θέλουν να αποτελειώσουν την Τουρκία. Για παράδειγμα., να αναφέρεσαι στις γιουγκοσλαβικές και τις ελληνικές θέσεις στο ζήτημα της Κύπρου εις βάρος των συμφερόντων της Τουρκίας. Όσον αφορά την Ελλάδα, να του υπογραμμίσεις ότι οι Έλληνες ήταν πάντα εναντίον της Τουρκίας, όπως στο θέμα της Κύπρου ή των στρατιωτικών βάσεων των Άγγλων. Επίσης, σημαντικές προσωπικότητες της Ελλάδας εκφράζονται με περιφρόνηση κατά της Τουρκίας και σε διάφορες συνομιλίες προσπαθούν να δημιουργήσουν την εντύπωση ότι οι Τούρκοι είναι άπιστοι και ότι τάχα κανείς δεν μπορεί να συνεργάζεται μαζί τους. Το συμπέρασμα που πρέπει να βγει είναι ότι η Ελλάδα αποτελεί υπάκουο εργαλείο – ειδικά εναντίον της Αλβανίας – στα χέρια των Αμερικανών σε ό,τι αφορά τα Βαλκάνια και ότι οι Έλληνες βλέπουν με καχυποψία κάθε βαλκανική συνεργασία, όντας αντίθετοι στη φιλία και τις συνομιλίες ανάμεσα στην Αλβανία και την Τουρκία. Να προσθέσεις ότι από παράδειγμα έχει αποτελέσει στο παρελθόν η ελληνική σοβινιστική πολιτική της Μεγάλης Ιδέας εις βάρος του αλβανικού πληθυσμού στην Ελλάδα. Η συγκεκριμένη πολιτική είναι αντίθετη στα εθνικά συμφέροντα και των δύο χωρών (της Αλβανίας και της Τουρκίας – δική μου σημείωση), επειδή διεκδικεί την αναγέννηση των παλαιών ελληνικών αποικιών στη Μικρή Ασία και σε άλλα μέρη. Εφόσον η καταγωγή του Γιουρσέλ είναι αλβανική, να προσπαθήσεις να διεγείρεις τα εθνικά του αισθήματα για τους Κοσοβάρους που διώκονται από τους Τιτοϊκούς. Πριν από τη συνάντηση να είσαι καλά προετοιμασμένος με στοιχεία που συνδέονται με τις ταλαιπωρίες των Κοσοβάρων και τις σφαγές που διαπράττουν οι Γιουγκοσλάβοι εις βάρος τους»⁸⁸⁹.

⁸⁸⁹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1960, φ. 517, 42-42/1.

5. Ο διεθνής γραπτός τύπος σχολιάζει την αποχώρηση της Αλβανίας από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας

Ο δυτικός τύπος κάλυψε λεπτομερώς την αποχώρηση της Αλβανίας από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας τον Σεπτέμβριο του 1968, καθώς και την πολιτικοστρατηγική σημασία της συγκεκριμένης ενέργειας για την περιοχή της βαλκανικής χερσονήσου⁸⁹⁰.

Η ελληνική εφημερίδα *Ελεύθερος Κόσμος* της 15^{ης} Σεπτεμβρίου 1968 έγραφε:

«Η αποχώρηση της Αλβανίας...από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας...αποτελεί ένα δυνατό πλήγμα απέναντι στα στρατιωτικά σχέδια της Ρωσίας στη Μεσόγειο, διότι οι αλβανικές ακτές χρησίμευαν ως ασφαλή βάση για τον σοβιετικό στόλο».

Επίσης, ο δυτικός τύπος είδε τη συγκεκριμένη εξέλιξη ως αφορμή που οδηγούσε σε σταδιακό πολιτικό άνοιγμα της Αλβανίας στα Βαλκάνια κυρίως προς την Ελλάδα, τη Τουρκία και τη Γιουγκοσλαβία. Στις 25 Σεπτεμβρίου 1968 ο Έλληνας υπουργός εξωτερικών, Παναγιώτης Πιπινέλης, δήλωσε:

«...η Ελλάδα είναι πάντοτε έτοιμη να βελτιώσει τις σχέσεις της με την Αλβανία και είναι, επίσης, ικανοποιημένη με τις τελευταίες αποφάσεις, οι οποίες οδήγησαν στη δημιουργία ενδοϊκών συνθηκών».

Η δυτικογερμανική εφημερίδα *Die Welt* της 19^{ης} Σεπτεμβρίου 1968 υπογράμμισε μεταξύ άλλων:

«...η αποχώρηση της Αλβανίας από το Σύμφωνο της Βαρσοβίας είναι το αποκορύφωμα της ιδεολογικής σύγκρουσης, η οποία ξεκίνησε τον Νοέμβριο του 1961 ανάμεσα στη Μόσχα και το Πεκίνο...εντεύθεν συνάγεται ότι η αλβανική στάση φέρνει τη Ρωσία αντιμέτωπη με την Κίνα».

Επίσης, η *Die Welt* προσέθετε:

⁸⁹⁰ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1968, φ. Β/VIII-3-αρ. 370, 62-64, 72-73.

«...τα σκληρά λόγια των Τιράνων δε βασίζονταν μόνο στην υποστήριξη μίας Κίνας των 700 εκατομμυρίων ανθρώπων, αλλά συνδέονται, επίσης, με την αλλαγή της κατάστασης στα Βαλκάνια, ως αποτέλεσμα της εισβολής στην Τσεχοσλοβακία. Η αντισοβιετική στάση της Γιουγκοσλαβίας αποτελεί σημαντικό παράγοντα ασφάλειας υπέρ της Αλβανίας...η οποία υιοθετεί σε μεγάλο βαθμό τη στάση αυτή».

Η αυστριακή εφημερίδα *Der Express* της 19^{ης} Σεπτεμβρίου 1968 έγραφε:

«Η απόφαση της Αλβανίας να καταγγείλει το κομμουνιστικό στρατιωτικό σύμφωνο αποτελεί σημαντικότερη ευκαιρία για την Ευρώπη παρά για την Ασία. Η Αλβανία είναι μέρος της Ευρώπης και οφείλει να κατευθύνεται ευρωπαϊκά».

Σύμφωνα με τον δυτικό τύπο, οι αιτίες ανασφάλειας της αλβανικής ηγεσίας περί μίας πιθανής σοβιετικής επίθεσης – υπό την αιγίδα του Συμφώνου της Βαρσοβίας – κατά της Αλβανίας την επόμενη μέρα της εισβολής στην Τσεχοσλοβακία ήταν βάσιμη. Η γαλλική εφημερίδα *Le Figaro* της 2^{ης} Οκτωβρίου 1968 έγραφε:

«σύμφωνα με τις τρέχουσες συνθήκες...ψιθυρίζεται ότι η συγκέντρωση των σοβιετικών στρατευμάτων στη Βουλγαρία και του σοβιετικού στόλου στη Μεσόγειο, καθώς και η συνεχής ενόχληση που προκαλεί στη Μόσχα η κινεζική παρουσία στα Τίρανα, δείχνουν ότι δεν αποκλείεται μία ενδεχόμενη υπονομευτικού χαρακτήρα σοβιετική εναέρια επίθεση εναντίον της Αλβανίας».

Παράλληλα, η αμερικανική εφημερίδα *The Star-Ledger* της 5^{ης} Οκτωβρίου 1968 προειδοποιούσε:

«...η Αλβανία αποτελεί αξιόλογο στρατηγικό στόχο του σοβιετικού στόλου στη Μεσόγειο. Μετά την Τσεχοσλοβακία, η επόμενη σοβιετική εισβολή δεν θα είναι στη Ρουμανία, αλλά στην Αλβανία...και η εισβολή αυτή θα είναι το πρόσχημα για να χτυπηθεί ο αληθινός εχθρός της Μόσχας, δηλαδή η Κίνα...Οι Αλβανοί δεν έχουν αυταπάτες ότι οι δυνάμεις του NATO ή ο 6^{ος} Στόλος των Η.Π.Α. θα επέμβουν να τους βοηθήσουν».

Σε παρόμοιο πνεύμα κινούταν η εφημερίδα *Roman-Zeitung* στην Αυστρία, προαναγγέλλοντας στις 23 Οκτωβρίου 1968 ότι:

*«...μυστικές πληροφορίες δείχνουν μία πιθανή στρατιωτική επίθεση κατά της
Αλβανίας».*

Ακόμη, η ιταλική εφημερίδα *Lo Specchio* της 13^{ης} Οκτωβρίου έγραφε:

*«...όλα αυτά δείχνουν ότι οι ηγέτες του Κρεμλίνου έχουν αποτύχει στις προσπάθειες
ανατροπής του Χότζα δια του πραξικοπήματος, για αυτόν τον λόγο τα σημερινά
προσχήματα στοχεύουν στην εξουδετέρωση της Αλβανίας με μία ισχυρή γροθιά από το
εξωτερικό».*

6. Θέσεις της κινεζικής εφημερίδας «Ζενμινζιμπάο» για το ζήτημα της Κίνας στον Ο.Η.Ε.

Το Αλβανικό Τηλεγραφικό Πρακτορείο (ATSH) επικαλούταν στις 14 Ιουλίου 1961 άρθρο της κυβερνητικής εφημερίδας της Κίνας «Ζενμινζιμπάο» με τίτλο «Υπάρχει μόνο μία Κίνα και όχι δύο», όπου παρατίθεντο οι βασικές θέσεις της κινεζικής κυβέρνησης στο ζήτημα της αποκατάστασης των δικαιωμάτων της Κίνας στον Ο.Η.Ε. Οι θέσεις αυτές παρατίθενται στη συνέχεια.

Πρώτον, το άρθρο καταδίκασε την αμερικανική εξωτερική πολιτική εναντίον της Λ.Δ. της Κίνας, όσον αφορά τα εμπόδια που προέβαλλε η Ουάσινγκτον στην «αποδοχή» του Πεκίνου στον Ο.Η.Ε. Επίσης, καταδίκασε την προσέγγιση του τότε Αμερικανού προέδρου Κένεντι, καθώς και του απερχόμενου προέδρου Αισενχάουερ, περί της ύπαρξης «δύο Κίνων». Και οι δύο έβλεπαν τη Λ.Δ. της Κίνας, από τη μία, και τη Δημοκρατία της Κίνας (Ταϊβάν), από την άλλη, ως διάδοχα κράτη της παλαιάς Κίνας, η οποία υπήρξε ιδρυτικό μέλος του Ο.Η.Ε. Μάλιστα, σύμφωνα με το άρθρο, ο Αισενχάουερ είχε υιοθετήσει τον όρο «Μεγάλη Κίνα» για τη Λ.Δ. της Κίνας και τον όρο «Μικρή Κίνα» για την Ταϊβάν.

Δεύτερον, υποστηριζόταν ότι το θέμα της Κίνας στον Ο.Η.Ε. δεν αποτελούσε περίπλοκο πρόβλημα ως προς την επίλυσή του ούτε σημαντικό ζήτημα όσον αφορά τη διαδικασία ψηφοφορίας, ώστε να υπάγεται στο άρθρο 18 του Καταστατικού Χάρτη του Ο.Η.Ε. Το συγκεκριμένο άρθρο προέβλεπε πλειοψηφία των 2/3 των ψήφων και όχι απλή πλειοψηφία σε θέματα, όπως η εισδοχή νέων Μελών στα Ηνωμένα Έθνη, η αναστολή των δικαιωμάτων και προνομίων ή η αποβολή Μελών. Η εφημερίδα καταδίκασε την αμερικανική πολιτική της ένταξης του συγκεκριμένου ζητήματος στο άρθρο 18 του Χάρτη με στόχο να καταστεί δυσκολότερη η αποκατάσταση των δικαιωμάτων της Λ.Δ. της Κίνας στον Ο.Η.Ε., ως ιδρυτικού μέλους. Απεναντίας, το Πεκίνο υποστήριζε ότι το συγκεκριμένο θέμα αποτελούσε απλό ζήτημα ανάκτησης όλων των δικαιωμάτων του, ως παλαιό και ιδρυτικό μέλος, ενώ δεν είχε σχέση με κάποιο σύνθετο πρόβλημα ή την εισδοχή νέου μέλους, το οποίο θα απαιτούσε σύσταση του Συμβουλίου Ασφαλείας, καθώς και πλειοψηφία των 2/3 της Γενικής Συνέλευσης.

Σύμφωνα με το Πεκίνο, η Ταϊβάν θεωρούνταν αναπόσπαστο κομμάτι της Λ.Δ. της Κίνας. Επίσης, οι νόρμες των διεθνών σχέσεων αναγνωρίζουν ότι η επιλογή της κοινωνικής τάξης από τον λαό ενός κράτους αποτελεί αποκλειστικό ζήτημα του συγκεκριμένου λαού και δεν καθορίζεται από παρεμβάσεις των άλλων κρατών. Ως συνέπεια, η στρατιωτική και πολιτική δέσμευση των Η.Π.Α. στην Ταϊβάν αποτελούσε για τη Λ.Δ. της Κίνας παρέμβαση στις εσωτερικές υποθέσεις της.

Τρίτον, τονιζόταν το γεγονός ότι κάθε χρόνο μεγάλωνε ο αριθμός των κρατών που ψήφιζαν υπέρ της ανάκτησης των δικαιωμάτων της Λ.Δ. της Κίνας και, ως αποτέλεσμα, οι σύμμαχοι της Ουάσινγκτον διαφοροποιούνταν από τις θέσεις της στο συγκεκριμένο ζήτημα. Η εφημερίδα επικαλούνταν δηλώσεις του Αμερικανού αντιπροσώπου στα Ηνωμένα Έθνη, Adlai Stevenson, ο οποίος τόνιζε μεταξύ άλλων ότι «...τα τελευταία φθινόπωρα βρίσκουμε μικρότερη υποστήριξη».

Τέταρτον, το άρθρο υπογράμμιζε ότι το ζήτημα της Κίνας δεν έπρεπε να θεωρείται ως παράκληση στον Ο.Η.Ε. και κυρίως στις Η.Π.Α, αλλά να αποτελεί συνειδητή απόφασή τους να αποδέχονται την αποβολή της αντιπροσωπείας του Τσιάν Κάι Σεκ από τα Ηνωμένα Έθνη και, ταυτόχρονα, την αποκατάσταση των δικαιωμάτων της Λ.Δ. της Κίνας, ως ιδρυτικού μέλους του Ο.Η.Ε.⁸⁹¹.

⁸⁹¹ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1961, φ. 388, 1-5/1.

7. Ευχαριστήρια επιστολή του Κινέζου υπουργού εξωτερικών προς τον Αλβανό ομόλογο, μετά την αλβανική πρωτοβουλία στο ζήτημα της Κίνας το 1963⁸⁹²

MPJ ARKIVI
VITI: 1963
DOSJA: 234 FLETA, 6

地拉那

阿尔巴尼亚人民共和国外交部长

贝哈尔·什图拉同志

敬爱的部长同志：

以您为首的阿尔巴尼亚代表团在今年联合国大会上为从联合国驱逐蒋介石集团分子，恢复中国的合法权利，进行了坚决的斗争，并且在政治上取得了重大的胜利。在这一斗争中，阿尔巴尼亚同志卓有成效地团结了一切主持正义的、同中国友好的国家，有力地打击了帝国主义、现代修正主义和反动民族主义对中国的污蔑诽谤和它们妄图孤立中国的阴谋。这一对中国的支持，不仅体现了阿尔巴尼亚人民坚持真理、坚持斗争的英雄气概，而且表达了阿尔巴尼亚政府和人民对中国政府和人民国际主义的兄弟情谊。我谨代表中国政府和人民向您，并且通过您向阿尔巴尼亚政府和人民表示衷心的感谢。

谨致诚挚的敬意。

中华人民共和国外交部长

1963年11月13日于北京

Μετάφραση στην ελληνική γλώσσα

«Η αλβανική αντιπροσωπεία έδωσε αποφασιστική μάχη με στόχο την εκδίωξη των Τσιανκαϊσεκιστών από τον Ο.Η.Ε. και την αποκατάσταση των νόμιμων δικαιωμάτων της Κίνας, κατορθώνοντας μία μεγάλη πολιτική νίκη. Κατά τον συγκεκριμένο αγώνα, οι Αλβανοί σύντροφοι συνέβαλαν εξαιρετικά στην ευθυγράμμιση όλων εκείνων των χωρών που είναι υπέρ της δικαιοσύνης και της φιλίας με την Κίνα, ενώ γρονθοκόπησαν τα σκοτεινά σχέδια του ιμπεριαλισμού, του νεορεβιζιονισμού και του οπισθοδρομικού εθνικισμού, σχέδια που στόχευαν – χωρίς επιτυχία – στη συκοφαντία και την απομόνωση της Κίνας».

⁸⁹² ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1963, φ. 234, 5.

8. Παρουσίαση των εργασιών της 20^{ης} Ολομέλειας της Γενικής Συνέλευσης το 1965, καθώς και του ρόλου της αλβανικής αντιπροσωπείας, στην εφημερίδα The Economist της 27^{ης} Φεβρουαρίου 1965

THE ECONOMIST FEBRUARY 27, 1965

INTERNATIONAL REPORT

875

UNITED NATIONS

The Great Debate Begins

Mr Budo's finest hour

MR MICHAEL STEWART'S announcement on Tuesday filled out—though not as fully as it might have—the intentions the Labour government had already indicated about a British commitment to support future United Nations peacekeeping forces. As the foreign secretary himself admitted, there were still some reservations in the offer. He hoped to make it more precise when (he shunned the word “if”) the new UN committee on peacekeeping decided what the “general structure” would be like. Meanwhile, it may be important to note the more cautious words in the offer as it now stands. Italics might help. Britain is pledged, *subject to national commitments*, to help to provide logistic backing for a force of up to six battalions. This *could* include engineer, signal, transport, ordnance and ambulance units, and short-range aircraft. *If it were desirable*, units would be “earmarked.” The government *hopes* to provide some long-range transport aircraft too.

However, Mr Stewart was justified in rebutting the leader of the opposition's claim that this was no advance on the previous government's position. It was, at least, a timely gesture of encouragement. Very naturally, the announcement was also labelled as timely in another context—as a timely sop to those in the Labour party who, only a few hours earlier, had found the white paper on defence too nuclear and too expensive-looking for their taste. In fact, the announcement on peacekeeping support would have been made two weeks before the white paper came out, if the prime minister had carried out his original plan to visit the United Nations early in February.

Mr Wilson was criticised for cancelling his New York visit, even by some who recognised that it was asking a lot to expect him to make his debut on this international stage when the show was on the point of folding. These critics contended (with a certain anglo-centricity) that a gallant British intervention might have, somehow, rescued the General Assembly, which they tended to see as an anguished maiden being held to ransom by two wicked uncles (Uncle Sam and Uncle Vanva). The suggested role of knight errant, spurned by *perfidie Albion*, was seized instead *by Albania*.

For three days Mr Halim Budo enjoyed what was surely the finest hour of his service as the permanent representative of Albania at the United Nations and, de facto, the provisional representative of communist China in the same organisation. There is ample evidence that he stirred many sympathetic feelings among the delegates when he urged them to resist the “collusion between the American imperialists and the Khrushchevite revisionists, who together trample on small states' rights and seek to make the UN a mere tool of two great powers”—as the Tirana newspapers put it. He forced the assembly to uphold its agreement not to vote by violating that very agreement—by voting, in fact. The embarrassment this meant for both Americans and Russians gave quiet pleasure to many delegates who had grown restive during the long weeks of deadlock since December 1st.

But, much as they relished the sight of Mr Budo twisting the

two super-powers' tails, they all (except gallant little Mauretania) declined to follow his lead. To revert to normal procedure, as Mr Budo demanded, meant, in existing circumstances, to jump out of the frying-pan of painful deadlock into the fire of an immediate showdown. The jump was refused. On February 18th the doughty Albanian was at last gavelled into silence, and the assembly adjourned itself until September 1st—with the possibility of an earlier recall if the course of events in its new committee, which is to report by June 15th, necessitates this. The only thing that has enabled the assembly to get off its hook at all is the arduously achieved agreement to hand over to this committee the task of reviewing all aspects of peacekeeping operations, past and future. And a share of the credit for this modest achievement may fairly be given to the British delegation.

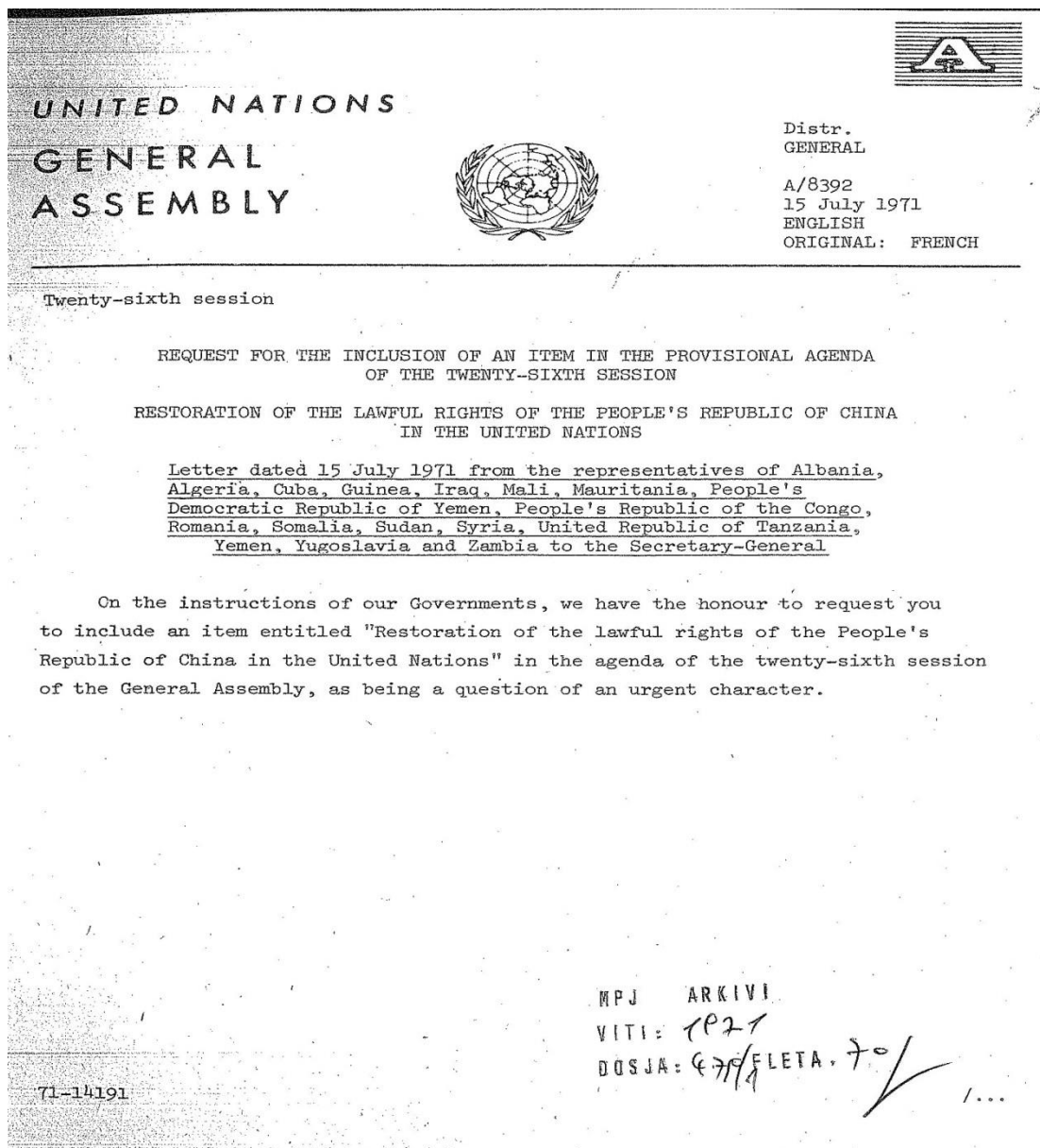
The chances that the new committee (which has yet to be formed) can give the United Nations a new start are neither good nor easy to assess. But the elements of what may emerge as the only possible kind of solution have begun to take shape. In this sense, the Secretary-General, in his speech on February 20th, was paradoxically correct in saying that a great debate was now starting. The central issue, U Thant argued, was whether peacekeeping was exclusively a job for the great powers “in unison in the security council” (which is General de Gaulle's thesis, and has hitherto been Russia's), while the assembly acted merely as a “glorified debating society,” or whether there should be a rational division of functions between the two organs. Mr Thant—clearly acting to some extent as a spokesman for the mass of smaller states—bluntly described as outdated the charter clauses that gave the council primary responsibilities for maintaining peace.

Clearly, President de Gaulle's formula will never be acceptable to most of the nations. Equally clearly, the great powers will not let the UN be relaunched into the peacekeeping business with unlimited authority in the grasp of an assembly majority. A promising basis for compromise was offered by the Americans last September; rejected by Russia then, it may now be revived as part of a more acceptable package. It suggested that, if the council (which would always have “first bite”) failed to cope with any clear threat to peace, the assembly should have the right to act, but only on the recommendation of a new committee of twenty-odd members in which those countries that make really solid contributions to UN peacekeeping work would be strongly represented. In essence, this would amount to a more sophisticated, more rational and more effective version of the existing “uniting for peace” procedures, the rejection of which by Russia and France is the core of the present crisis.

What many observers have noted is that Russia and France have not been able to prevent these procedures from being followed. They have assailed them with words, and refused—logically enough—to help pay for peacekeeping operations of which they disapprove. Meanwhile, the Cyprus precedent has nourished the idea that, at least for some time to come, peacekeeping operations will be frankly based on voluntary financing. Mr Adlai Stevenson has conceded that future arrangements could not ignore the Franco-Russian view that to try to force a reluctant major power to help pay for a UN operation was not realistic.

The shape of things to come, then, if anything is to come at all, looks like a package deal that would embrace: abandonment of the attempt to enforce payments for past operations (though some token payments by the defaulters might be a necessary face-saver); agreement that future operations will be financed by voluntary contributions; and acceptance by the great powers of the assembly's right to a defined but substantial authority in regard to peacekeeping, on the lines of last September's American formula. A further point to which growing importance is being attached is the need to avert the risk that a system of voluntary financing might mean disproportionate dependence on the good will of one

9. Αίτημα της Αλβανίας και άλλων 16 χωρών για τη συμπερίληψη του ζητήματος της Κίνας στην Ημερήσια Διάταξη της 26ης Ολομέλειας της Γ.Σ. του Ο.Η.Ε. το 1971⁸⁹³

⁸⁹³ ΑΥΕΥΔΑ, έτος 1971, φ. 479/1, 70.

In accordance with rule 20 of the rules of procedure of the General Assembly, an explanatory memorandum and the text of a draft resolution are attached to this letter.

(Signed) S. BAHOLLI (Albania)
A. BENSMAIL (Algeria)
R. ALARCON QUESADA (Cuba)
El Hadj A. TOURE (Guinea)
T. EL-SHIBIB (Iraq)
S. TRAORE (Mali)
M. El Moctar BAL (Mauritania)
A.M. ISMAIL (People's Democratic
Republic of Yemen)
N. MONDJO (People's Republic of
the Congo)
G. DIACONESCU (Romania)
A.A. FARAH (Somalia)
K. MUSTAFA (Sudan)
R. JOUEJATI (Syria)
S.A. SALIM (United Republic of Tanzania)
A. AL-HADAD (Yemen)
A. PSONČAK (Yugoslavia)
K.S.B. NYIRENDA (Zambia)

MPJ ARKIVI

VITI: 1979

DOSJA: 62/11 ELETA. 70

/...

10. Αιτιολογική έκθεση και σχέδιο ψηφίσματος της Αλβανίας και άλλων 22 χωρών
περί του ζητήματος της Κίνας στο πλαίσιο της 26^{ης} Ολομέλειας της Γ.Σ. του
Ο.Η.Ε. το 1971⁸⁹⁴

A/8392
English
Page 3

EXPLANATORY MEMORANDUM

1. The Governments of Albania, Algeria, Cuba, Guinea, Iraq, Mali, Mauritania, the People's Democratic Republic of Yemen, the People's Republic of the Congo, Romania, Somalia, Sudan, Syria, the United Republic of Tanzania, Yemen, Yugoslavia and Zambia consider that the question of the restoration of the lawful rights of the People's Republic of China in the United Nations is more vital than ever, especially for the future of the Organization. They remain firmly convinced of the justice of the position which they have defended and which has been proved once again by the support which the majority of Member States have given to the restoration of the lawful rights of the People's Republic of China in the United Nations at the twenty-fifth session of the General Assembly.

2. For years these Governments have unceasingly decried and protested against the hostile and discriminatory policy followed by several Governments with regard to the lawful Government of China, the sole genuine representative of the remarkable Chinese people, which is heir to an ancient civilization and has irresistibly embarked on the path of progress. The persistent refusal to restore to the People's Republic of China the seat in the United Nations which belongs to it by right is obviously not only an extremely grave denial of justice but is, above all, inconsistent with one of the essential principles of our Organization, namely, that of universality. This refusal, which is based on entirely political considerations, is contrary to the spirit which guided the creation of our Organization.

3. This great Power, the most densely populated on earth, with more than 700 million inhabitants, or one quarter of all mankind, a founding Member of the United Nations and a permanent member of the Security Council, has since 1949 been refused by systematic manoeuvres the right to occupy the seat to which it is entitled ipso jure. Entrusting the representation of the Chinese people to the Chiang Kai-shek clique is nothing more than an obstinate, deliberate, absurd and dangerous refusal to recognize realities.

4. Moreover, there is no need to reiterate that in the field of international relations the Government of the People's Republic of China has always followed a policy aimed at settling by peaceful means all disputes which may exist or arise

MPJ ARKIV

VITV: 1577

U.S.A.: 476/ELETA-77/

⁸⁹⁴ Στο ίδιο, 71-73.

between independent States. The best possible example of this policy is furnished by its scrupulous observance of the Geneva Agreements of 1954 on Indo-China and those of 1962 on Laos, to which it is a signatory.

5. The facts have amply demonstrated and continue to demonstrate that China sincerely desires peace and peaceful coexistence with all countries on the basis of the principles of respect for independence and territorial integrity, non-interference in domestic affairs, equality, mutual respect and the right of each people to decide its own destiny. The international relations of the People's Republic of China are steadily developing and an ever-growing number of countries are one by one establishing diplomatic and other relations with it. China has always expressed support for the peoples struggling against colonialism in all its forms in order to exercise their right to self-determination and independence in conformity with the principles of the United Nations Charter.

6. By opposing the restoration to the People's Republic of China of its lawful rights in the United Nations, on fallacious pretexts and accusations concerning the international conduct of that country, the United States is ipso facto violating the principles and purposes of the Charter. Our Governments are in a position to contradict these assertions. By maintaining friendly relations with China, like most States of the international community, and by doing so despite the differences in their political, economic and social systems, our States daily prove the baselessness of these accusations. In this connexion, it should be noted that the People's Republic of China has always displayed full respect for the independence and dignity of other countries.

7. The "quarantine" policy which certain Powers have pursued for many years with regard to the People's Republic of China is unrealistic and dangerous, because it is recognized that no important international problem can be solved without the participation of that country. It has been amply demonstrated that it is impossible to exclude China, a great nuclear and space Power, from major decisions while at the same time requiring it to subscribe to the obligations imposed by agreements which it had no part in concluding. It is impossible simultaneously to recognize, on the one hand, the international role of the People's Republic of China and to dispute, on the other hand, its lawful place in the United Nations,

MPJ ARKIV

VITI: 1P+1

MOSJA: 64P/ELETA.71/

/...

whose main purpose is a common search for solutions to the problems which arise in the world. This position is logically and practically untenable.

8. The reality of the existence of the People's Republic of China cannot, of course, be changed to suit the myth of a so-called "Republic of China", fabricated out of a portion of Chinese territory. It is well known that the unlawful authorities installed in the island of Taiwan, who claim to represent China, remain there only because of the permanent presence of the armed forces of the United States of America.

9. It is in the fundamental interest of the United Nations promptly to put an end to this unacceptable and dangerous situation which some continue to seek to impose on the international community, in defiance of all principles, in order to fulfil and implement a policy which is being increasingly repudiated. Furthermore, this attitude, through the unhappy precedent which it creates, cannot but give rise to uncertainty regarding the future of the national and territorial unity of many Member States.

10. Consequently, our Governments are convinced that the restoration to the People's Republic of China of its lawful rights in the United Nations and in all its subsidiary and affiliated bodies, and the recognition of the representatives of the Government of the People's Republic of China as the sole legitimate representatives of China to the United Nations is absolutely and urgently necessary in order to strengthen the authority and prestige of the Organization. This implies the immediate expulsion of the representatives of Chiang Kai-shek's clique from the seat which they unjustly occupy in the United Nations and in all the bodies affiliated to it. Our Governments consider that to delay this inevitable move would only help to weaken further the authority of the United Nations in the eyes of the international community at a time in its history when it is in such need of this authority in order to achieve its principal objectives.

11. We are attaching hereto, for consideration by Member States, a draft resolution calling for the restoration to the People's Republic of China of all its rights; the recognition of the representatives of its Government as the sole legitimate representatives of China to the United Nations and the recognition of the People's Republic of China as one of the five permanent members of the

MPJ ARKIVI

VETL

S.S.A.

2978

400/FELETA. 72

/...

75

Security Council, as also the immediate expulsion of the representatives of Chiang Kai-shek from the seat which they unlawfully occupy in the United Nations and in all the bodies affiliated to it. Following consultations, the Government of Pakistan supports this proposal and has joined in sponsoring the draft resolution.

DRAFT RESOLUTION

RESTORATION OF THE LAWFUL RIGHTS OF THE PEOPLE'S REPUBLIC OF CHINA
IN THE UNITED NATIONS

The General Assembly,

Recalling the principles of the Charter of the United Nations,

Considering that the restoration of the lawful rights of the People's Republic of China is essential both for the protection of the Charter of the United Nations and for the cause that the United Nations must serve under the Charter,

Recognizing that the representatives of the Government of the People's Republic of China are the only lawful representatives of China to the United Nations and that the People's Republic of China is one of the five permanent members of the Security Council,

Decides to restore all its rights to the People's Republic of China and to recognize the representatives of its Government as the only legitimate representatives of China to the United Nations, and to expel forthwith the representatives of Chiang Kai-shek from the place which they unlawfully occupy at the United Nations and in all the organizations affiliated to it.

MPJ ARKIVI

VITI: 1971

DOSJA: 47/1 FLETA. 72

11. Δήλωση του Τζορτζ Μπους, Αμερικανού αντιπροσώπου στα Ηνωμένα Έθνη, για το ζήτημα της Κίνας στο πλαίσιο της 26^{ης} Ολομέλειας της Γ.Σ. του Ο.Η.Ε. το 1971⁸⁹⁵

UNITED STATES MISSION TO THE UNITED NATIONS

799 UNITED NATIONS PLAZA
NEW YORK, N. Y. 10017

YUkon 6-2424

PRESS RELEASE

FOR IMMEDIATE RELEASE

Press
Oct

Statement by Ambassador George Bush, United States
to the United Nations, in Plenary, on China
October 18, 1971.

Mr. President:

For 22 years the question of representation of China in the United Nations has been a national issue -- a troublesome and intractable one.

In the history of this issue the year 1971 can be, and ought to be, a year of change and decision.

At the outset, Mr. President, it is very difficult for me to know how to reply to the outrageous slanders of the Delegate from Albania, and for a moment it was hard to believe that we were in October, 1971, because this old fashioned tirade, complete with the cliches of the Cold War, rolled the clock back well before October of 1971. And so I say it is difficult for me, but let us proceed in this General Assembly debate without name calling and let us discuss the issues. That is what we are here to do.

For 21 years the Assembly faced, on this question, only two stark alternatives. We could either leave things as they were, with no representation here for the enormous population of the Chinese mainland, or we could agree to a formula which, in a single stroke, would make room for the People's Republic of China by expelling the Republic of China, a member and we all agree in good standing. As to this latter step, the Assembly has always been aware of its drastic nature and its fateful implications for the UN itself -- and year after year this Assembly refused to take this step, even though it meant prolonging the absence of the People's Republic of China from this organization. So the situation remained frozen. MPJ

ARKIVI

VITI: 1871

DOSJA: 477/1 FLETA. 181

-more-

⁸⁹⁵ Στο ίδιο, 192-195.

Everybody has known, all through those years, that there was a third possibility. Instead of throwing out one of these governments to make room for the other, it was perfectly possible for the United Nations to accommodate them both. The fact that discussion of such a solution was highly distasteful to the settled policies of both was not, in itself, a conclusive argument against it, since the peaceful resolution of strongly held conflicting views very often requires difficult decisions. I believe all of us are aware that there has been a steadily growing discussion, although muted, about a practical way to accommodate the realities of the China question within the UN.

It has become increasingly clear that the past pattern of UN decision simply is no longer sufficient. The time has arrived to find a way to welcome the People's Republic of China into the United Nations. In so doing, however, we must act with due regard for realism, justice and the purposes and principles of the United Nations.

It must be a way which would avoid the unacceptable route of expelling a law-abiding and a faithful member of the United Nations. It should be a way that could command the assent of a sufficient majority in the General Assembly itself. It should be a way which facilitates the tasks of this Organization in working for peace. My Government set out to develop such a proposal, and in the process we consulted with very nearly the whole membership of the UN. We excluded a few from our consultations.

In embarking on this course we were well aware of the difficulties. For many years the issue had been posed in sharp black-and-white terms and positions had been frozen on each side. But we went ahead in the belief that this year ought to be, and could be, as we embark on the second quarter century of the United Nations, a year of decision -- and that the decision must be sound and realistic and just, and not one which this Organization would later have cause to regret.

In this spirit, and with the help of many governments sitting here today, we proceeded to shape an alternative to the Albanian Resolution. The final result is embodied in a draft resolution whose text appears in document A/L.633. It is cosponsored by nineteen members including the United States

Our draft resolution is short, and in the context of the Albanian Resolution I shall simply read it:

"The General Assembly,

Noting that since the founding of the United Nations fundamental changes have occurred in China,

Having regard for the existing factual situation,

VITI: 1077

DOSJA: 977/FLETA. 192

-more-

Noting that the Republic of China has been continuously represented as a Member of the United Nations since 1945,

Believing that the People's Republic of China should be represented in the United Nations,

Recalling that Article 1, paragraph 4, of the Charter of the United Nations establishes the United Nations as a center for harmonizing the actions of nations,

Believing that an equitable resolution of this problem should be sought in the light of the above-mentioned considerations and without prejudice to the eventual settlement of the conflicting claims involved,

1. Hereby affirms the right of representation of the People's Republic of China and recommends that it be seated as one of the five permanent members of the Security Council;

2. Affirms the continued right of representation of the Republic of China;

3. Recommends that all United Nations bodies and the specialized agencies take into account the provisions of this resolution in deciding the question of Chinese representation."

I need comment only briefly on this draft resolution. Its terms are simple and direct. In essence, it recommends that the People's Republic of China take over China's place as a permanent member of the Security Council, and provides representation both for the People's Republic of China and for the Republic of China in the General Assembly.

The sponsors of this resolution believe it is the most realistic, pragmatic and equitable solution to this problem. Under its terms,

-- the Republic of China would continue to be represented in the General Assembly instead of being summarily and unjustly ejected;

-- the representatives of the People's Republic of China with its enormous territory and population, would no longer be excluded from the General Assembly and, in addition, would occupy the seat of China in the Security Council;

-- all the people of China would thus at last be represented in the United Nations by the governments which for over 20 years have actually governed them.

Moreover, this resolution, while achieving these things, has been very carefully written in order to avoid any prejudice to related matters. It does not ask Member States to alter their recognition policies or their bilateral relations. It does not ask that it does not in any way purport to divide China into two separate states or to commit those who vote for it on how they may in the future regard the legal or the diplomatic situation of the parties

DOSJA: 47/FLETA 112-more-

BUSH

-4-

involved. It does not take either a "two Chinas" position, or a "one-China one-Taiwan" position, or in any other way seek to dismember China. It is simply founded on the reality of the present situation as we all know it to be, but it does not seek to freeze this situation for the future. On the contrary, it expressly states in the preamble that a solution should be sought without prejudice to a future settlement.

We are aware that some, although recognizing this as a political initiative to solve a practical political problem, have raised legal questions. It is unavoidable that what we propose should be new because the situation that we are dealing with in October 1971 is unique. But the Charter, which is flexible enough to allow for the representation of Byelorussia, the Ukraine and the USSR is certainly flexible enough to accommodate this situation. Therefore, we have sought to develop a resolution that is compatible with the law of the Charter and which recognizes that if the UN is to be strong and keep pace with the times, it cannot and it must not be afraid to innovate.

That is the nature of this proposal we have placed before you. It is an eminently realistic, fair and practical proposal to solve this historic problem of Chinese representation.

There is another proposal before the Assembly: the Albanian resolution. It would not only admit the People's Republic of China but would also, in the same stroke, "forthwith" expel the Republic of China from the United Nations and all its organs.

The act of expulsion, fellow delegates, is the issue before us today. Both sides agree that the People's Republic of China should be admitted and both are in agreement on that point and both agree that they should sit in the Security Council as a permanent member. One fundamental point divides us: whether to retain or to expel the Republic of China.

I submit that the course of expulsion, first, is most ill-advised and dangerous as a precedent in the UN, and, second, it simply is an unacceptable price to pay for the entry of the People's Republic of China into this Organization. Let me give my reasons for both these points.

First, as to expulsion as a precedent.

In the 26-year history of the UN, no member has been expelled or deprived of its seat. Not one. In fact, the whole trend has been just the other way -- so that the original 51-nation membership has grown now to 131, including an immense variety of sizes and political systems. Yet here it is proposed that a member in good standing, a government representing over 14 million people, served here by decent men, with no Charter violations against its name and, on the contrary, with a most constructive record, should be expelled utterly from the United Nations and all its agencies -- solely because certain other governments question its legitimacy.

And let us remember realistically that, once expelled, the likelihood of the Republic of China ever being readmitted to the United Nations as a separate member, under whatever name or label, would be approximately zero -- given the fact that under the Charter a proposal for its admission could be vetoed in the Security Council.

VITI: 12/1
DOSTA: 420/1 FLETA 17/1 more-

If the Assembly is going to travel down that road, where do we stop? Who can predict what United Nations member could be next? Surely there is many another member in this organization which, though fully in possession of territory and governmental powers, could one day become the target of some political combination in these halls commanding a simple majority in this hall, aiming to throw it out of the United Nations solely because its right to govern is disputed by others.

If we are going to start playing with the right of members to sit in this Organization, as if that right were a chip in some international poker game, we will have started the United Nations itself down a very perilous slope. We think such a step could have a profoundly damaging effect on this organization and on the attitudes of many members towards it. It would lead away from universality, away from realism, and toward factionalism, recrimination and irrelevancy. It would damage the very fabric of this Organization.

At this point, Mr. President, I would like to say a few words about universality. Much has been said from this podium on this subject. During the 25th Anniversary session last year, two Declarations were adopted which endorsed the goal of universality. Many distinguished speakers in this year's general debate have reiterated their governments' dedication to this ideal. As we understand universality, Mr. President, it means the creation of circumstances whereby all peoples eventually can be represented in this world Organization. We honestly do not see how the supporters of the Albanian Resolution can logically invoke the principle of universality. Although they may question the legitimacy of the Republic of China, none of them contests the unblinkable fact that it is very much a reality. In our view, a vote for the Albanian Resolution is a vote against universality. One nation coming in and one out does not make this Organization more universal.

We should frankly face the fact that this session of the United Nations cannot and should not try to write the last chapter in the complicated history of China's relations with itself or with the rest of the world. We should concentrate instead on writing today's chapter in the history of China's relations with the United Nations. If we can do that, and do it right, we will have accomplished a great deal and, I believe, we will have given the United Nations a new lease on life.

There are those who argue that the Republic of China has to be expelled, however regrettable that is, simply because the People's Republic has announced in advance that it will not participate on any other basis. I respect the sincerity of those who make this argument, but for several reasons, we simply cannot agree.

MPJ ARKIVI

VITI: 1974

DOSJA: 44/ELETA. 104

-more-

The formula we have proposed has been most carefully written to avoid placing any unnecessary difficulties in Peking's way, comments from this podium prior to my speech notwithstanding.

The resolution neither says nor implies that there are "two Chinas" or "one China and one Taiwan". It does not attempt to prejudice the status of China or of future developments between the Republic of China and the People's Republic of China or of relations between them. It carefully closes no doors concerning future developments. It simply provides that, given the existing state of affairs, the People's Republic of China, which is not in the United Nations, should come in and should take over the Security Council seat; and that the Republic of China, which is in, should remain in. The resolution does not, to be sure, accept the claims of the parties; but neither does it deny or reject or prejudice those claims. It is completely silent on them. Nothing, consistent with the realities of the situation, could be less prejudicial.

For all these reasons, then, I commend to the General Assembly the 19-power draft resolution known as the "Dual Representation" Resolution.

-- It is a new approach responsive to a new and more hopeful situation in the relations between China and the rest of the world.

-- It provides, for the first time, effective representation in the United Nations for all the people of China by those who actually govern them.

-- It realistically provides that the People's Republic of China, which governs the largest population of any government on earth, should occupy the Security Council seat.

-- It avoids the expulsion of the Republic of China -- an unnecessary, unrealistic, dangerous and irreversible step which is the distinguishing feature of the Albanian resolution.

-- It carefully avoids any attempt to prejudice or foreclose the ultimate solution of any of the disputed issues relating to China, or to affect the recognition policies or bilateral relations of any member.

Fellow delegates, the time has come for the United Nations to settle this question -- and to do so in a way that will be just to all parties, realistic in its reflection of the facts, and constructive for the United Nations and its members. I have great confidence that this can be done, and that the Dual Representation resolution will do it. By contrast, the expulsion of a member in good standing, which would result from the Albanian Resolution, is simply unrealistic, and certainly dangerous for the future of the United Nations.

MPJ ARKIVI

VITI: 1P71

NO SLA. 6/11/71. 1P71

-MORE-

It is for this reason that the United States and its co-sponsors have proposed a second resolution. This resolution begins with a very brief reference to the provisions of the Charter and then it reads, and I quote:

"Decides that any proposal in the General Assembly which would result in depriving the Republic of China of representation in the United Nations is an important question under Article 18 of the Charter."

In practical terms, our resolution would require that the Albanian Resolution or any other resolution having the effect of depriving the Republic of China of representation must obtain a two-thirds majority in order to be adopted.

Let me be very, very clear here as to what we are talking about.

We are dealing in this "important question" resolution with the question of expulsion.

If you vote "yes" on the non-expulsion resolution you are voting against this insidious precedent of expulsion by a simple majority.

If you vote "no" on this resolution you in essence will be voting for expulsion -- and in so doing you will in our judgment and in the judgement of many members sitting out here today be undermining the very foundation of the United Nations itself. The issue is just exactly that clear.

And no matter how honorable men here will twist and turn so as to avoid this serious question -- the one and only question involved here is expulsion. Are you for it or against it -- it's just that simple.

It is only logical and in keeping with United Nations practice that this procedural point should be settled before the voting on substantive proposals. Accordingly, the United States delegation moves that the General Assembly vote first on the resolution contained in document A/L.632.

Mr. President and fellow delegates, the question before us is the most serious and important that will face the Assembly in this session or, possibly, for years to come. Let me assure you that the United States approaches it in a most serious and forthright spirit. Our present policy is a logical evolution of the position we stated in this hall on this issue last year. My colleague, sitting here today, Ambassador Phillips, stated on November 12, 1970, "The fact of the matter is, the United States is as interested as any in this room to see the People's Republic of China play a constructive role among the family of nations. All of us are mindful of the industry, talents and achievements of the great people who live in that ancient cradle of civilization." That was last year. We want to see both these entities in the United Nations. Our policy need not and does not interfere with the plans for President Nixon's visit or with the mutual desire of the two sides to develop better contact one with the other.

VIII: 107
DOSJA: 420/FLETA. 105

-more-

Many difficult issues surround the relations of the Chinese People's Republic with the rest of the world. They cannot all be resolved overnight. We in this Assembly certainly cannot resolve them all by any amount of resolution-making. What we can do is to decide-- here, now at long last -- the vexing problem that is properly before us: how China should now be represented in the United Nations.

Let each of us for a moment look at what is best for the United Nations. Many of you know very well that you don't really want the Republic of China expelled. We 19 countries who have sponsored our resolution ask you now to act here at the United Nations with the United Nations' best interests in mind.

Let us stand up for what is fair and decent and constructive.

Let us welcome a large and dynamic reality to our midst, but let's do it not on its own terms but on the United Nations' terms. Let us affirm representation for the People's Republic of China, but let us vigorously protect the principle that no smaller reality, in this case the Republic of China, which has abided by the Charter, faithfully abided by this Charter, need ever fear, now or in the future, that it will be expelled to accommodate a larger reality.

Let us make this decision realistically, wisely, equitably and in a way that will strengthen the United Nations for its service to peace, now and for time immemorial.

* * * * *

MPJ ARKIVI

VITI: 1979

DOSJA: 670/FLETA, 4PS

12. Ψήφισμα 2758 (XXVI) «Αποκατάσταση των νόμιμων δικαιωμάτων της Λαϊκής Δημοκρατίας της Κίνας στα Ηνωμένα Έθνη»⁸⁹⁶

MPJ ARKIVI

VITI: 1971

DOSJA: 478 FLETA, 278

2758 (XXVI). Restoration of the lawful rights of the People's Republic of China in the United Nations

The General Assembly,

Recalling the principles of the Charter of the United Nations,

Considering that the restoration of the lawful rights of the People's Republic of China is essential both for the protection of the Charter of the United Nations and for the cause that the United Nations must serve under the Charter,

Recognizing that the representatives of the Government of the People's Republic of China are the only lawful representatives of China to the United Nations and that the People's Republic of China is one of the five permanent members of the Security Council,

Decides to restore all its rights to the People's Republic of China and to recognize the representatives of its Government as the only legitimate representatives of China to the United Nations, and to expel forthwith the representatives of Chiang Kai-shek from the place which they unlawfully occupy at the United Nations and in all the organizations related to it.

*1976th plenary meeting,
25 October 1971.*

⁸⁹⁶ ΑΥΕΥΔΑ, Έτος 1971, Φ. 479, 278.

13. Φωτογραφία της αλβανικής αποστολής τη στιγμή της ανακοίνωσης των αποτελεσμάτων της ψηφοφορίας για την υιοθέτηση του Ψηφίσματος 2758 (XXVI)

14. Φωτογραφίες από ορισμένες συνεντεύξεις

Με τον κ. Ραμίζ Αλία στις 5 Ιουνίου 2010

Με την κα. Βίτο Κάπο στις 5 Μαΐου 2012

**Με τον κ. Αμπντί Μπαλέτα
στις 20 Αυγούστου 2016**

Foreign policy and security of small states during the Cold War period: The role of Albania in the “accession” of China at the U.N. in 1971

Jordan Jorgji

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the security and foreign policy of small states during the Cold War. This is done through the case study of Albania's role in representing China at the United Nations. This study's approach is based on the theoretical model of neoclassical realism. Historical facts are used as a methodological tool and documentary research on archival sources is enriched by the author's personal interviews with important personalities.

The uncertainty of relations among states in the anarchic international system as well as the relentless competition during the Cold War allowed small states to strengthen their non-material competence, exerting an international influence, disproportionate in comparison to their material power. In this context, by promoting the issue of China's representation in the UN, Albania compensated for its inherent weaknesses as a small and weak country. The Albanian leadership's ability to benefit from the Cold War competition and the reinforcement of diplomatic capacity at the United Nations helped reduce the vulnerability of the Albanian state.

In the future, similar studies could focus on other variables such as leadership's belief system, the relationship of society and state, or nationalism, and the influence of these variables on the foreign policy of small states.

Key words: neoclassical realism, Cold War, small states, alliance, material and non-material power, diplomatic ability.